MIC. # 9615B (RAB. 2384)

HERSHMAN, SHELOMOH ZALMAN.

הרשמן, שלמה זלמן.

BET AVOT.

בית אבות.

[18--]

ASHKENAZIC SCRIPT

These images are from the collection of the Library of the Jewish Theological Seminary (JTS). JTS holds the copyrights to these images. The images may be downloaded or printed by individuals for personal use only, but may not be quoted or reproduced in any publication without the prior permission of JTS.

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תש"ע

ספר

בית אבות

הוא הבית העומד לתלפיות אשר כוננוהו אבות העולם רבותינו הקדושים
נה״י בסדרת המדות ומשקלם · וכעת הסתוללה מסילה העולה בית אבות ע״י הרב
הרב הגאון הגדול חו״ב סיני ועוה מופת הדור וכו׳ מו״ה שלמה זלמן זללה״ה אבד״ק
דקק עה יע״א : והוא באור נחמד על פי עיון שכלי והתבוננות על כל מאמר
ומאמר מפרקי אבות : עין רואה תאמרם :

These images are from the collection of the Library of the Jewish Theological Seminary (JTS). JTS holds the copyrights to these images. The images may be downloaded or printed by individuals for personal use only, but may not be quoted or reproduced in any publication without the prior permission of JTS.

Jewish Theological Seminary of America LIBRARY

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תש"ע

04438

הקדמת הגאון המחבר ז"ל

יתברך היוצר ובורא הכל ברצונו הפשוט ודבוק בעצמותו · שברא עולמו
בחכמתו ובתבונתו · לתכלית הטוב להטיב מטובו לזולתו, ולצורך כבודו
הנברא בטובו ובכבודו · מה שהי' בסוף המעלה בתכליתו · היה במחשבתו
בתחלת בריאתו · זרע אברהם יצחק ויעקב אוהביו היותה עיקר כוונתו,
להיותו לו לעם נחלה ולסגולתו · מכל אום נתן עליהם חסדו ואמונתו,
ניסים ונפלאות הראה להם וגודל גבורתו · בקולות וברקים גלה להם בהר
חורבתו · נתן להם על יד נביאו נאמן ביתו · תורה נעימה כתובה ויפה
באהבתו, לקח טוב היא תורתו, יום יום היתה אצלו שעשועה אתו,
היא היתה כלי חמדתו, וגם היתה כלי אומנתו · חלק ה' עמו חבל נחלתו,
זרע ישראל ראשית תבואתו, קבלו עליהם לשמור ולעשות ולקיים אותו //
ומסרה להם לענין רבה שתהא התורה נקראת על שם השם יתב' שבאמת
היא תורת ה' ועל כל גוף אחר שאינו נקראת תורתו ומחמת שמעלה נתן להם
שהוא קודם והכרעה כפי רצונו, ולכן זה שהולך אחר רוב [illegible] לשפה
גו' הוא האמת כמ"ש אמת מארץ תצמח, [ועי' בפסחים [illegible] באמת
הדבר באריכה] וכל נשמות ישראל הם כלולים בתורה וכפי חלקו ושורש
שיש לו בה יש לו הבנה והשגה בה לפי שורש נשמתו. וכלם ישראל הם מוכשרים
בדעת רק שהוא על פי [illegible] ואותיות של התורה לכן זה [illegible]
בסוף [illegible] כחומר חותם ואלו ואלו דברי אלקים חיים, ולפי
שורש נשמתו שהוא מושרש בתורה וכל דבריו [illegible] ולקח אותה ולומד
בעצם ורק שהוא נעדר [illegible] [illegible]
[illegible]

These images are from the collection of the Library of the Jewish Theological Seminary (JTS). JTS holds the copyrights to these images. The images may be downloaded or printed by individuals for personal use only, but may not be quoted or reproduced in any publication without the prior permission of JTS.

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תש"ע

וכפשוט ופוצץ סלע זה סלע ותחוק וכזה שמבארת אך דרת ותחוקים לכזה
אופנים וכן יש כזה פנים ודרוש שבאו בתורה שבכתב כמו כן על דרך
גם הוא בתורה שבעל פה שנקראת משנה, כי היא שני לתורה שבכתב
[ועיין בהקדמות בעל תניא] ואף שהיא נתונה לזה בסוף ואחר חבור אלא כ סי' ג:
פרט הקדמה כמות עם ודאי אלא על התורה שבעל פה שנאמר כי על
פי הדברים האלה כרתי אתך ברית. ואחר שקבלה רבי ושנאה וכתבה
אחר שהתורה ושום עת לעשות לה' שנאה וכתבה בשוק שיסכו כזה נוסחים
ואופנים ועניינים שונים וכלום אחרים. ונודע שאין לבאר ולדרש על ארבעה
דרכים פשט רמז דרוש סוד גם בכל דרך ואלו הארבעה דרכים אחרי
בכמה אופנים שונים. ואם בפשט שהוא הפחות שבארבעה דרכים הללו
פירשו האמוראים בכמה אופנים וגם בדרך האמוראים פירשו הגאונים
והפוסקים הראשונים והאחרונים בכמה דרכים ואופנים וכ"ש ברמז ובדרוש
וכ"ש בסוד שהוא עומק אויתו של תורה שיש לדרש בה על כמה פנים ואופנים
שונים. כי ה' בחר בהם ובמשנתם ובדרך ה' אות הורה בקריאם ולבוא
ושנתם בלשון שיסכו כמה דרכים ואופנים שלמים וכלום אחרים. ואלו ואלו
דברי אלקים חיים וכן שנדרש נשיאתן. והנה זאת נראה בעליל שיש בדברי
האמוראים לסברות הרבה כמה דרכים ואופנים ועניינים שונים ובדרך המוכח
ודיוקו כמו סוגיא דרבה בר חנה ומעשה דבסדי בי אחנאי ובמוזה שנאה
זאת בעליל ושרשי האמת שיש בהם כמה דרכים וכמה פנים לדרש אותם
ויש בהם נ"כ כמה דרכים נעלמים רק שהלבושי הפשטות בלבוש היינו
בהתשבות

בהתחבות והשגת שמירת דרך · כמו שהתורה שבכתב הפשטות שבה ורמזים
תשכון לעילא ועילא, והתחבות שבה הוא רק לבוש כן הענין שבתורה שבע״פ
שהלבוש הפשטות בהתחבות של הסופרים והשכלות שבה נראה בעליל
בדרכי ענין התלמוד ואף בדרכי האמוראים הלא כן כש״כ בדברי התנאים
כענין המשנה ויש קדם כמה דרכים נעלמים וקשרות וקשרות ופשטות
וכמה פנים לפרש דבריהם והפך בה והפך בה דכולא בה. וכאמרים כי
לא דבריהם רק הוא ואף רק הוא כמו שאמרנו ובמקום ובאחת אותם, וכן
אותה בגוונא טמירא בעולא לא ופתחי אלא קולמוסא וכנו אומן דידעין
יותר לא ופתחין קולמוסא אלא בעגלא חכימין אומן עבדין בפולחא וכמ
קנישתה באורייתא עיקרי באורייתא וכו' ולעולא באתר דמזמן אומן לאתחבא
באורייתא וכו' עיי״ש, והנה אף שהדרך האמת הוא הפשטות קנשתא
הנגלה כמו״ש והעלמים הנסתרים ונעלה, הדרך הפשוט הוא העיקר
ואל זה לפוך והעמל כי פרו ותשבותינו. וכמו שאמרו אין המקרא יוצא מידי
פשוטו, וכ״ש בכתבים ונראה שהם לפנים ונעלה כוונה שהעוסק בה אין מזה
ונתן מקום שמראות תורה שנכתב הוראה תלמוד, ולזה לפוך והוות כי
ובטיים להדרך הפשוט, ועי״ש פשוטו וכו׳ שהוא פשוט ונתן בדרך הפשוט
הוא נותן הדרכה והדרך האמת הוא דרך הסוד. וכן נמצא בדברי
הראשונים בתשובותיהם שלא השיגו לאמוראים בדרך רחוק ובקבלתו רק בדרך
קצרה וכן זה שנראה בפשטות הגמרא עפ״י פשוטו, ובדרך זה בדרך ארוך
הגאון מווילנא ז״ל בפירושו על המקרא ועל המשנה והגמרא וגם בספרי
האמת

האמת. כיון המחבר לפרש בדרך הפשט ולא בדרך פלפול שהוא רחוק מהפשט

[illegible]

וגם אני הגאון (וגם [illegible] לא הלכו כולם בדרך זה " וגם אנכי הפשט והדרך

הלכתי בדרך זה לפרש [illegible] שכל הכל בדרך הפשט אשר הוא קרוב

ולקח להאמת, והדרך הרחוק ~~([illegible])~~ בה ואסתי ולא אחזתי בה ועולם.

ושלחתי ועל פני, רק בגאת חבצלת ובה הלכתי ובדקדק הדיוק ~~הטוב~~ בדברי היטב

רש"י ותוספות. וגם בדברי הרמב"ם גם את לבי נתתי ולדקדק היטב בדבריו כי

ידוע שכתבו הוא ע"פ רוח הקודש, וגם נתתי לבי וגם לדקדק בלשון ושנן

הגמרא והראיתי שכל דבריהן הם מדוקדקים ויש שפעמים בתיבה אחת או

באות א' אשר לכאורה נראה מיותר אבל אחר העיון בדבריו נראה בעליל

שהוא מתרץ בזה קושיות התוס' או קושיא אחרת. ויש אשר כמה פעמים בסוף

~~דבריו~~ הספר ב' או ג' דברים ובגמרא. והנה בדבריו הוא כל כך בדבריו

האחרונים ורמ"ש בדבריו המתאים [illegible] כל דבריהם הוא כמו [illegible] אשר

ע"פ נפוחה בהם יעלה שלהבת. ולפי גודל זחוק הנפיחה מגדלה השלהבת

כיוון וחלילה חלילה לנו לומר שבדבריהם היו [illegible] שעלה על דעתם

חלילה לנו לחשוב כזאת, אבל באמת דבריהם הם בדיוק גדול ובכוונה

נפלאה ויש ובפרט ה' היתה בעזרם. (והרבה דברים יש לו ובפרט בזה

אך לא שלבו עוד והאמין באמונת חכמים אין [illegible] והאריך עוד ולא [illegible] אחר דעתו ה

הנביא ואחר שלו והם לא יפסיק גם הארוכות כי אינו [illegible] רק [illegible] [illegible])

ואם על שוחת חולין שהם אותם שלפני זמן כבר בענין התורה ורמ"ש

ורמ"ש בדבריהם שקבלו בשם [illegible] [illegible] [illegible]. הרבה

שלפניהם ויש להם לפרש אותם גם בדרך הפשט והעיון הדברים על

[illegible]

ובכן שהוא קרוב להאות שגאות היתה כטעתם. ומטעם זה עמדו עדיו .
ועיין בגמרא ובחומש. אחרונים זה מחודש בנביא ובקצת הראשונים וחיות
שגם רוב היה במוקם בברכה פלפל רק ורחוק מן האות. והנה כאשר ה
התבוננתי בוסכתא הגאות וסגולה אבות וראיתי שבבשה וקווות וכו' כמה
וכאורה גרמתם ויותחוים עם וכו' כמה לשונות אשר היה משונים ולשון המשנה
שבכל הש"ס. והספר וגם שלא אין בידו ועיין ומחות שיש בו פירושים שונים
וכו' ופירושים לא חגרתי אחריו לעיין בו ולדקדק וחי נשתי ולהבין בהם
ולדקדק בגרסתם וחזקתם והם זה. שנראה שהוא קרוב להאות ע"פ פשטן
ולא עיינתי בגרסתיהם רק בהפירושים שהם עד עתה כמו כתבי הדברים
והדבר עם קהתנוט. וזה שהדבר הוא וגרסתי שאר ענינים. והנה כמה
וקושיות ראיתי שנראה בברכה רחוק לגמרי אם ותחת הלשון אלא זה
שנראה אתה סובל הלשון ואם [illegible] הענין שהוא רחוק לכן פירשתי ו
ורחוק משניהם ולכן לאמרת ועיין בעצמי בעיון וקיים שלי ולהרחיק על פי
הקדמות אמיתות וסברות קרובות ולא רחוקות ע"פ פשטו וה' יעזור בעדי
לכוון האמת כאשר עם לבבי ובהדרך הזה אחגתי ולא עזבתי אותה ואם
לפעמים שעלה בתחבולות לכן גם בברכה שהוא רחוק מהאמת לכן גרסתי אותה
עזבתי ושלחתי ממני. והנה נמצאו תו ספר מן ובשן פי' אחד על המסכת
האמת ועיינתי בו בקצת מקומות. ומחות רוב אמיתות גרסתיו לאמר שאחת
גם אותו עשה כמו שלא לעיין בו עוד. והטעם שראיתי בו הבאות לפעמים
במחברת האמת. והנה אין אני מחויב הדברים לזה שאין לנשות וכל אשר
פירשתי ושהוא הברכה האמת והפירוש האמיתי. כי ידעתי ויודע [illegible]

בפרט

בשפלו הגדול שאין אנשי כראוי והכריע וחוזר קצת בדעתו שהאמת אתו ויוכל להיות
שגגות כמה גדולים, אך לא בדרך עשות גאות ח"ו ועכ"ז בדרך שאמרנו
בעצמו שלא כן הוא הגדולים כי עקרותי ושגיאות וכו' ובכן ואם שגיתי
אתי תלין, וה' הטוב יכפר על שגגותי ועכ"ז ה' מלא משאלותיו ודבר [illegible]
עבדו תמיד ולמדי' עמו שלא לעשות מדרך האמת ולעשות ח"ו עוולות של
שלא נעקר על פי המושג יקר, ובה' בטחתי שנלך בדרך האמת כי
כן יופיעו ובדרך שהלכה ולך ומלפנין אותו" והנה שאלתי את פי
ור"א הגאון נ"י כיון שהאדם קרוב הוא אצל עצמו, וכל דרך איש ישר
בעיניו ואח"כ איך ונפל האדם לדון על עצמו עקרותיו וחידושיו בתורה
הוא ע"כ האמת פי' לכן ושר אחר בעולם, והשיב לו כי התורה נמשלה לעץ
כמ"ש עץ חיים היא. ומשנטעים עץ לפירות ונטוע במקום שיהיה לעץ ההוא
כמ"ש ולא קרוב מה לגות וכו' וגם צריך לראות ונוטה יפה שם וגם צריך
עבודה וגבלה ולעבודה ולהשקאה ולהשקותם שאינו יתקבל העץ ויתקיים
ענפיו וישלח פארותיו ויעשה פרי עם גרעינו בו ונשוע עליו ויום עץ אחר
שיעשה פרי. ואם רואה האיש אשר נטע העץ אשר הצליחו עבודתו עד
אשר עשה פרי עץ גרעינו בו אזי יודע שהוא נטוע היטב במקום הראוי
וגם שעבד עבודתו כראוי לו וכן הוא ע"כ בתורה שאם נתקיים ועכ"ז
איזה פסוק או מאמר ובדרך חז"ל לפי ועכ"ז [illegible] ע"פ הקדמות אמיתות
והוא מושרש היטב בסתרות לעקרות שאמרנו טובות ויתבונן כה היטב
עד שיסבול ע"פ פירושו שלא יהא בו שום חסרון או יתור לשון וכל הענין
יתנ"ש

יתפרש היטב ועושה פרי ועולה שע"פ ברכה יתפרש עוד כזה הפסוקים ואומרים.
ואם יראה שכן הוא שזה פירוש וסותר כו' וכיוה מרכים וסותר עד זה
אני יודע שברכו הוא קרוב אל האמת ולזה הי' וכתי' והמקדש תשיב עם
קצה נחות אף שלא כוונתי אל האמת הגמור עכ"ז כיון שהענין הוא שכן
בזמנו וכן הענין והלשון לא יהא אלא פשטי באורייתא ואמרו כל פשטי
בלשון ורמזי באורייתא טבעין. שלפעמים הענין אינו עושה פרי עם גרעינו
ונשאר עומד וערכו הוא ובזה מחובר ונראה עומדו ועליו והוא לאות שהוא
ונשרש היטב, וגם באו' דומה* כשאומר לפני ה' טרפנו מדרך המתקבל אומר
דין כפתור ופרח, וכשאומר לפנו מדרך שאינו מתקבל אומר לא יראה כל
עיקר וכו' בזה וכיפתי המתמלא וזה לפרש זה ולפעמים הוא כפשוטו כמ
כפתור הוא מדרך קיום ויסוד כמו כפתורי המנורה שהם היו ונמצאים
הקנים שהוא והם אחוזה ופרח הוא שיפה מחובר ונראה ואף שאינו
מדרך קיום ולזה אומר על מדרך המתקבל לו דין כפתור ופרח ר"ל שהוא
מדרך קיום ויסוד לכמה מדרשים שיסתעפו ממנו וגם הוא מדרך נאה
מחובר בזמנו, וכשאומרו לפנינו מדרך שאינו מתקבל אומר לא יראה בו וכו'
הכלל כשאומר ראובן ליעקב את שני בני תמית אם לא אביאנו אליך לא
חשש להשיבו על דבריו ומשום שלא הי' מדרך המתקבל כלל ואמר לא יראה
כל עיקר. שאינו [illegible] להשיב על דבריו וכן אמר ר"ט זה למוצא ואמר ש
שכבר אמר ויאמר על כוונה קצה וזה שאינו מתקבל ובזה המדרש הולכת
ויגעתי. תשוב ותחזור אל האמת ועכ"ב שיהא לאות הענין בזמנו ומשפט
זה כתבתי בכמה מקומות כמה הדרות הם שלם הלשון והן שכר הענין
שלו גם זה

שבזו ידוע גם יתבאר הענין, והנה אף שקבלה ידועות נכנסתי והעיר בקושיות
על הדרך ופירשו אחרים ולקחתי לי דרך אחר עכ"ז אין אני מחליט שהם לא
כוונו אל האמת אלא שדעתי זה שנראה הוא יותר קרוב. אבל יותר שגם
בדבריהם כל רבו בסוגיא נגם ידעתי באמת באמונת חכמים יש. ועוד כוה
וכוה אופנים ודרכים שונים וכן כל הנסתר הגאות אף על דרך הפשט
הנגלה וכ"ש ברמז ואם הם נעלמים ממנו גלוים הם לפני גדול ממנו יותר
ממנו ואם בכל הפשט כל רבו בדברים הנגלים כוה וכוה בדרכים ולעניינים
כ"ש בסוד הגאות שהשגה הוא על ענין המדות והמדות הם גבוהים בשורש
לנעלה יותר מן המצות, (ובארנו זה בראשי אמנה) ועיין ברבינו בחיי בפ' אחר
אברהם וכו' וזה לבאר פרשה זו (על ראש השנה) שמזה יותר ושאר קושיות
המועדים הענין הוא זה שידוע בענין תורתנו הקדושה אותה שהם
צפונות הדברים ונעלמו' שכל זה שיותר נעלם ויותר נפלא הוא סתום ובא
הנשגב בו בדרך קבלה ואמת והשלות ועלמות ועוד עולם וכן הוא בראשו
בענין הנסתר הגאות שהשגה הוא על המדות שהם גבוהים בשורש
ובפנים לכן העליון בדבריהם בדרך קבלה, והנה שידעתי [illegible] הדרך
הגדול וכו' וזה יעקב כל חכם בזה הגאון זה דבר ואמר לי איך שווין
ובזה הגאון וזה אלא [illegible] שהוי כוה וכוה ומספרים על המדות כמו ומספר
עמה ומספר בטחון וכמוה רק שנאבדו ממנו ובאות ידוע שעובר התורה
בקבלה הוא הנשגב שסדר רבינו הקדוש וכו [illegible] כל המצות והדינים
וגם זה שנבאר בהבריותות שנמצאו אחר סתומות הנשגב (והוא כיון זה שאמת

אם

אם רבי לא שנאה רבי חייא מנא לו׳) וגם כל זה שהוסיפו אמוראים הכל נכלל בתורה
שסדר רבי במשנה שקבלו וכמו שהתורה שבע״פ היא כלולה ורמוזה ב
בתורה שבכתב, כמו שנמצא בדברי רב״ג הגאון ז״ל בספרו האמת, כן
הענין הוא בברייתות שסדרו אחר חתימת המשנה כלולה ורמוזה בדברי
המשנה והיא שני לתורה שבכתב. וכן הענין במגלות שכל זה שהוא מאמר
בהברייתות היינו התוספתות שנאבדו ואתם במבואי רו״ג וכלל הכל רבים
הקבוץ בתוספתא הזאת שיוסד על המגלות קשוום המלך במשגותיו ואפי
גמול ועלות הדבות [illegible] זה שבאמשנו, וגם זאת שמעתי בשם רב״מ הגאון ז״ל
שאמר שיונתן הדבות והמונעם בהם הוא [illegible] עמוק עמוק ואמן, וכל
הספרי ווסר לא נמשו [illegible] רק שהמשל אחרות [illegible] אפס
קלהו [illegible] ובוובאו [illegible] ולא רחב הכל בתוספתא [illegible],
ואף שלא ברבים אשר באמשנו [illegible] אבות [illegible] שהתוספתא גאות
ויוסד על כללי המגלות ולא על פרטי הדבות [illegible] וכללי הדבות וסתמן
הפרטים והפרטים נכללו בכללי המגלות וגם כי גם כללי המגלות הם
רבים ואלו כי [illegible] וחקור [illegible] בשכלו ואלו בהם באיכותם ו
ובמהותם ובשרשם בעיון היטב, וגם כי על כללי הדבות יוכל [illegible] באמונה
שכלו כל וזה וזה בפרטות אוד ואתנ בכל וזה ואוד [illegible] אותם
וזה [illegible] אחרות [illegible] בענין [illegible] השאה ונאמר [illegible] איה
כיד ה׳ [illegible] עליו ולכן באמת [illegible] [illegible] בב׳ או בג׳ [illegible]
נכללו בדבריהם רק שבדקדוק היטב בלשון ובתבורתם והוא [illegible]
וה

זה שבארתי, והנה המעיין בלשון התוספתא ובכל מלותיה יראה שאף שקצרים
גרסאותיה בכתובים זו היא לשונם באופנים, ואף שהנה המעתיק יותר בהלשון
והתיבות בגבאי יתגלו לו יותר כמה מקומות ודברים שונים ובקצרה זו
שונה לכמה ולראות הכתובות אשר בלשון שלא יקפוץ לכמה מקומות בדרך
ארוכה רק בדרך הפשט בית אבות אשר פתחתי לכמה בזה כי
הנה גרסאות טעיות הנוסחים וביאור התוספתא וכן יתבארו דברים
ראשונים ונוסחים בענינים שונים הקדומות ושבועות בדף האבן, וגם
בענין שקלי המגילות הפרטיים גם יתבארו בו דברים גדולים בעבודת
ה' בדברי החכמות אשר על פה תמוד ובלמד התוספתא, כמ"ש ואין דק ז׳.
דבריו ונהי חסידא יקיים מלי דאבות, וגם יתבאר בו על זה אבני
וספרא השבעה וגם על יקבעוהו בסדר נזיקין, וגם על זה שקבעו
ווהר בויי הקטן, ויתבארו בו כמה גרסאות ראשונים ונוסחים הנכונים
ובענין הבית אשר בנית וגם בקשתי והמעיין שלא יכנס בהבית
אבות וגם בהפשט בהפתח פתאום כלא ישוב ולא יהא נבהל והשיב
רק יכנס ביתון ובעיון השכל שיבין כל הגרסאות ואשרם כי בעת
כותבי לא היו כל הכתבים שוים ורוב טרדתי ולפעמים באתי באשופה
וגם לפעמים בקצרה וגם כל לא גורסא ושגרסא אמת לסדר ה
הגרסאות בלשון נאות והוצא כל כוונתי ופה אל הפרוזדור, ומפרש
על הוויון כי בעת ונבון נקי, וגם כי אפשר שיצא הגרסאות
בשלום הוא וחוט כי שבח ה' ונא אם כתבתי גאות פרה,
וקראתי

וקראתי ואחרפתי הגאה בשם **בית אבות** ובניתי אותם על שם אבותי
הישן זה שנגד ועשן הדסכ׳ קראתי **אבן שלמה** שגם גבן
נשים הבנין בשוו, ואשר אין נוגע כלום ועניין היוו
רק ועניין לעשן הוספתי בה ומאתי בה בדרכים וקראתי בשם **אבני**
מלואים על הספר "נשם זה אבי עם הכלל הוא אבן, וגם אבן
הוא בן אב, ואבן הוא יוחס לאב כראיתא בספרותא ניתח
אבן גבות אבות, וכן איתא בתרגום על רועה אבן ישראל אבא ובנין
והפתח של הבית קראתי בשם **ראשי אבות** כי הוא בפתים
כוללים וראשים בכמה ענינים, והוא ראש לבית אבות, והענין
בית אבות בתוך רישא גרירא וכן קראתי בכמה מקומות, וכתבתי לענין
רבקאשי אבות כדי שלא אצטרך להאריך בכל פעם ופעם, וכדי
שלא יכבד על המעיין חלקתי אותם לפרקים, ושמתי ריוח בין הענינים,
וגם הוא החולי בקצר שוכן שחקים, ויהא עוזרי לגמור הבית והחדרים,
ובנוי ובנית יחננו, ושם [illegible] ונעות ושורש, ונברך לקר והשרשים,
ולהאות ינחנו - כי אל גם תלויות תשוב עיני, והעוזר וחונן בדעת"

שקר שנאתי ואתעבה תורתך אהבתי :
לך אני הושיעני כי פקודיך דרשתי :
מפקודיך אתבונן על כן שנאתי כל אורח שקר :
הדריכני באמתך ולמדני כי אתה אלהי ישעי :

[illegible] בן [illegible]
[illegible]

ברכות יד: רב קרא ק"ש ואנח תפילין וכו' והיכי עבד הכי והתניא וכו'
פטור מק"ש וכו' הגיע זמן ק"ש עולה ונוטל ידיו ומניח
תפילין וקורא ק"ש וכו' הא גופא קשיא וכו' רישא בחד וסיפא בתרי
קשיא לרב ומשני רב כר' בן קרחה וכו' אומר דאמר ריב"ק להקדים
קריאה לקריאה וכו' ותו מי סבר לה כר"י בן קרחה וכו' עי' שם רש"י ד"ה
וסיפא בתרתי והכי קאמר אם שנים הם מניח חבירו והוא עולה ומקיים
מצות ק"ש ותפילין וחוזר ומאצב וחבירו עולה ומניח תפילין וקורא ק"ש ומתפלל
עכ"ל. ולכאו' שבדברי רש"י לכאורה הוא מיותר ומאי בעי בזה במאי דאמר
והכי קאמר גם כל דבריו מגומגם לכאורה תחילה אמר מצות ק"ש ותפילין
הקדים ק"ש לתפילין ולא כפשוטא דברייתא ואח"כ אמר עולה ומניח תפילין
וכו' הקדים תפילין לק"ש וגם תפילה אמר עולה וכו' ולשון הזה ואח"כ
אמר עולה ונראה דקדמונים יש בדברי נראה וגם בלכאורה צ"ע לזה
לא הקדים שום דבר אחד ולא הקדים אלא עד אחר במשנה כר"י בן
קרחה ס"ל וגם זה שאמר מי ס"ל כריב"ק רש"י ... הקושיא דהא דס"ל
כריב"ק ועכ"פ צריכים לומר דבתחילה לא עלה על דעת המקשה דרב ס"ל
כריב"ק צריך לקרות קודם תפילין אלא דס"ל שאין קפידא בדבר ולכן לא הקשה
דרב לא ס"ל במכ"ט לומר דקדים עיקר כל ... עיקר כל אבל במשנה
במשנה דס"ל כריב"ק ואח"כ ס"ל דמקשה צריך להיות קודם תפילין ולזה
מקשה מי ס"ל כריב"ק דהוא יצא החיוב כדי שיקבל עול מ"ש תחילה
והא

והא אמר וכו' אף לפ"ז גם זה שהקושיה תחלה והבריתא דמקדש
מניח תפילין וקורא ק"ש דהוא גב"כ אין קפידא וחבא מתרץ שניט והרה"
ביטל לקרא ק"ש לנדם וכו' בנשותו הוא כיון דמקדש המגע זמן ק"ש
עולה וכו' לא הל' לו והאריך ולומר שמטל ידים ומניח תפילין אלא הי'
לו לומר המגע זמן ק"ש עולה וקורא או זה חוסר וזה קורא וכן לכן
בקפ' .. שוחט אמר היו ב' זה שומר וזה קורא ועכ"ל קו שבא ומר
שלא יעלה אלא כדי לקיים מצות ק"ש ואח"כ ישוב ולאכול ותיכף כדי
שחבירו יוצ' גב"כ לקרא ק"ש ואע"פ כיון שצריך ליהר בדבר ואע"פ הוית
אומר שאין לו להשח תפילין הא אין זו מצוה עובר לזה אמר עולה
נוטל ומנח ועכ"פ הוא מקיים במצות ק"ש הוא בתפילין בוודאי ומוקף הכל
וק"ש ונשרו אדרב והישב עבוד הכל במגה ויפה שק"ש צריך להיות
בתפילין ויש קפידא בזה וכן מוסיף השמן והיפי עבד הכי דס"ו
שהרשות לעשות כן וכתב ובגה מדויק לשון חז"ל שפרם ומניח
מצות ק"ש ותפילין הם רק לקיים המצוה של ק"ש בתפילין וגם זה
שאמר לשון עולה שעמידן הוא עוסק ואף אחר שמניח מצות ק"ש
יעסוק במלאכה כדי שחבירו יוצ' גב"כ לקרוא ק"ש וגם חבירו אומר
עולה ומניח וכו' שהוא אינו עוסק ויקם רק שעולה ומניח וכו' כמו
שכולם עושים ובהיר הוא. ומדקדק בזה היטב ושוין ..

שבת ג. ברש"י ד"ה פטורי באתם וכו' וראיתי דמקדש ב... חד וכו'

כל

כל דברי רש"י לתורה ישנות הספר וגם האנציקלופדיה הזה, ואפשר
פותחן הוא ותחלה זה שהבינה בעוה"ז לזה וי' ויתנו' תקנת הכנסת
קוש ותקנת המצאות באיזור דסגיא במדא [ועיין בירושלמי] וגם איך
אמר שהן ארבע וגם אמר וארבע דברים בכל חד נכו' ועיירות
דפטורי דתקנת שנהון הש"ך תני וגם פטור שנהון חדא הוא
בפשיטות ידי ויאפה וחד ביד רקמות ואין להאריך בזה כי
אין הוא לזו שנדקדק היטב בכל ברכה ובחידושי האחרונים
לנהוג כדברי רש"י בסוגיא דאתי בלשון הזה אך אין כאן יקום
והאריך."

כ"א. בדה דיוק זה נכון צדיק ופתחולה לעשות פרק בטלא
פרק וכו' כל אינו ויבן מנאפה שדעתו הוא והבאורו
כבוקה וכו' אין הכוונה שאני שהרחיבות והשלום רעות
חושבים שלא יפבו אב שנה אף או נשא שכבוקה אין דינין
וה' אשר יהא ויחן ופתחולה והדיוק על אופן שיודע
שיכבו והוא כמו בסוכה אף שנשאר פטור אם עושה
עבד שיודע שנשאר לא יצא וגם אם התחשב לפסולים שיכבו
אף גם בלבות הטעם פשוט שלא ירבה והרבות נר בשבת
חובה ואף לזה נעלה על עצמו ויצא ויתן יעל כל פסולו
שמונים

//

ומנהג כיון שלא ידע עדיין דהדלקת נר היא חובה וגם הי' נוגה
ולרש"י קושיות התוס' מנין לו וכו' דמותר להשתמש וכו' דמלא וכו'
הברייתא בנר זה אלא ע"כ שלום באין נוגעים אחר הדלקה או
מחמת שמספק אין חוששין שלא יכבו ולכן מקבלנים יפים וזה
שאמרו בברייתא היינו שלא תכבה ע"י רוח או ע"י איזה סיבה
ואם נעשה יפים אבל אם יכבו ינהג כשל אם נעשה מהפסולים
וכמו שמעש בדולקים יפה [ולכן חוששים בהם שלא יכבו] לא יחוש עליהם
ותנהג כיון שלאו הכי אינם דולקים יפה ולכן אמר שלא יכבה
שחשש שכבה אין חשש בפסולים ולכן מקשרים רק לשלא יכבה
יש חשש בפסולים ולכן, ובגמ' שהא נמי קושיית התוס' מהחשש
שלא יכבה ולא יתנהג אינו שייך רק בחול אבל בשבת שאין
יכול לתקן בלאו הכי ולא' שחוש בפסולים ולכן מפסקים
ולכן השלשה דמנמא וכו' על שבת טעם אחר דמותר להשתמש
לאורה, ובחידושי האחרונים על דברי התוס' בכאן"

קמ"ז בד"ה לא מחוו רבנן שבקא וגלוזי אורפי הוו, רבים
ונתקשו בגמ' למה לא אמר ג"כ בחמתא הוו וגם
ומה לו ולפניו וכו', כיון שאמרו שאין איסור אלא במדבת
ובאורפי

ובאופני . ועוד נשאר ערעורים שהוי חגיגה היא אוי לעול ד' נ"ד
ובפסח כ' דגלוי הוא סומא ובסומא אוחזין בלית [illegible] כהן
ונדה אמר כאן באופני הוי ומעשה שהיו כך והוי או מדבר
ברכ"ש אוחזין הוי כולי גלויא סומא ובשאר גלוות יש ג"כ אופני
ואף שאמרו רבה על גלוי תנא חישבינן ואמרו שם בסוגי'
אין חשש ורבא [illegible] דבגדי תנא [illegible] והקפיד עליהם
בוטח , וע"ש , ואין להאריך יותר .

בראש אורח ובאין החילוק וההבדל יש בין ענין המצות ובין ענין

המדות, וגם בענין המדות עצמם יש גם כן חילוק והבדל בגדריהם

ואחר זה נבאר על אומר בדרך כלל ענין המדות והוא הוספה של [illegible]

המצות, והחילוק וההבדל בזה, ויבואר אי"ה בביאור רחב בזה.

[illegible] מצות [illegible]: [illegible] [illegible] תרי"ג מצות נאמרו למשה

בסיני [illegible] מצות [illegible] כנגד ימות החמה ורמ"ח מצות עשה כנגד אברים

שבאדם, [illegible] בתלמוד [illegible] מנין המצות אין לו עסק בהם שנבר רבו

הדעות בין גדולי הראשונים וגם לא יצא בדברי חז"ל ודברו בלשון

התלמוד והבין [illegible], וגם [illegible] זה [illegible] הגאון בספרו

[illegible] התורה בשם אחד הגאונים ז"ל [illegible] בדף זה. ועי' .

[illegible] אין לו [illegible] עסק [illegible] וגם [illegible] ימות החמה של שנה אין [illegible]

והאיש ובאין בזה [illegible] הוא [illegible] החמה הוא [illegible] של שנה,

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] או [illegible] ימים [illegible] הוא

[illegible] יום ויותר, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ה' [illegible] [illegible]

[illegible] ימות הלבנה, [illegible] עשה ירח [illegible], [illegible] החודש [illegible]

[illegible] [illegible] - [illegible] הלבנה "

[illegible] [illegible] האותיות [illegible] השנה

הוא שנה וגם [illegible] הלבנה [illegible] [illegible]

[illegible] וחסר או [illegible] וגם [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] וכל זה הוא [illegible] [illegible] ה

ורמ"ח [illegible] ואמר [illegible] [illegible]
[illegible] הוא לשנות החמה. [illegible] שנה [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

היקף [illegible]: [illegible]

הרמב"ם

המחובר יתחבר יחד שמות הלבנה לכן שמות
החיה, ולכן צריך דרכיהם שנתנו חשבון ושמות
וה"ו מגב יונת החיה ולבסוף כדי שתגה תחיה
הוא גופה, ואמר בברכות האספים רוח שלם
באדם לכן שאמרו גווים לא זה הם האברים
שנכנסו בחשון רוח ולכן לכנפים מנחם ולב אחר
ברכו חז"ל וקבלתם אשר גם הרמ"ח אברים בקרבא
בוס' אהלות ע"ש בקרא, ובגבא בפרק ר' שמואל.
טעמו ג"כ על אותם האספים הללו שרמ"ח ושמות
הם נגד האספים הללו, והנה זה הוא בוודאי
כמו גב האספים שבגוף האדם ויש שהם עקרים
נשרים בגוף יותר משאר אספים כמו הגרגרת והעגולות והורד שבנשולתן
נפסק חיות האדם לגמרי יותר משאר אספים, וכן משום ג"פ טרפות שיש
כמה טרפות שהם גבוהים ועקרים ואינם קשים יותר משאר טרפות, כמו
טרפות נטה שגלגה נאמר אם לא תחיה וכל חוקות שיום לאדם לא שות וכל
והעולם שבת ורבנוה שהפליגו בהם חז"ל יותר משאר טרפות, ולפי זה ואמר
יתפלא ולב אמש על שלא חשבו חז"ל שהכניסו בחשבון הרמ"ח אספים לאבר
והאספים הפנימים כמו הלב והריאה והכבד וכבודה וכמו שלא נמנו
בחשבון הרמ"ח אספים לא מעט ליחס עמהם שום טרפה בשלא לחשב
טרפות אשר אין החי אוכל היות הוא בגזרת הנמנע עד שיהא בו בשר
גידים

צפ"ג או ג"פ או שנה"ל יום ושאלתי לחכמים
ולא פירשו, ולדעתי נראה שהמע"ש זה באו'
קרה ב' ח' בתוס' שבעת קריאת עולם הני
וולד תמרי וי"ד ואב מיני אלאחרו' הי' בוולד
ג' כב תרעו וגבי וולד זקן והי' צריך לנחות
רה על חם אחר ונמצא שהי' בשנה שלישה שנה
יסיק וכן בס' יסים שנה, וכב הוא גס"ב
יסים וגוב"פ הי' ביום גס"ה ותחילת, טעמתו
על השנין הי' דרב שנבראו בו האדם ותמא
ואמר לו הקב"ה שלא, ישוין מיום רק גס"ב יום
וביום גס"ב לא, ישוין ונמצא שנאמר באמון
שלא הי' מאות לבשוין הי' ביום"ב, ולכן נאמר
חוק קצוץ בחומ"פ לא ישוין לעולם, כי
ירצה הוא לפעמים בגוי עולה חושם
לעולם באותו היום, ולדעתי הוא נכון ו
ודברי חז"ל ברורין וקיימין ״ ״

גדרים נעצבות אבל בשכר המצות צ״ל טעם שאמרתי הסברא מתנות
שלאתגים הפסוקים הי׳ צריך לייחס מצד שהמצות שהם גבוהים בשרשם ויותר
כי הם עיקרים ביותר בענין האדם שבחסרון או בנקב כל שהוא בהם
נהרג ונפסק החיות שבאדם, וגם יש להעיר על שלא זכר בשכר המצות
שום גדר והגבלות, ואף שאין זה עסק בהחשבון נושא המצות, עכ״ז
אורח להעיר בזה עכ״פ שהוא מגדר ועשה הוסיבה ונאמר נראה
והנה שהרופא הנפש וכל הגבלות בשכר המצות כמו שבאה בסו׳
המצות ובסוף הספר, והוא והפירוש והמצות בדרכיו ואמרו חז״ל מה הוא
רחום אף אתה הי׳ רחום ועוד כל המצות הם דרכי ה׳ וכאשר נבאר
וקיין, וזה קשה על שלא נשלח בשכר המצות כל מדה ומדה למצוה בפני׳
ובפרט לפי אשר נבאר וקיין שהמצות הם גבוהים בשרשם ושאמו, וקודם
קשה הא באותה הוסיבה לגמרי על הא בזה אלי ואנוהו אבל [illegible]
הוי דומה לו זה הוא רחום אף אתה רחום שאמרתי אין לומר שהוא
מצוה כשארי המצות שאכ״כ זה הרגשת הי׳ ונורא היום בזה ויותר
ושאלתי מצות ובפרט והם שהיו בעת ההיא בגדר גבוה שראתה
עברה ביום זה שלא ראה יחזקאל, ואכ״כ אם הי׳ גדר מצוה כשארי מצות
אין גדר שבח והם שיתנאהו בזה, וכמו שכתבתי רק שאמר ואנוהו
התנאה לפניו במצות וכל אינו אלא להגדיר מצוה ואינו ממצות עשה כמו
כן בפרט אבל שאינו אומר על מצוה זו, ואכ״ש הוא קשה ומה לא נמצא
המצות בשכר המצות, ואין לומר לפי שכתבתי המצות לא נמצא [illegible]

וגם

וגם שלום שקבלה הרי בידו שאין ביצות יותר ורוח ואם נותנה גם הביצות
ימלו יותר ורוח, עכ"ז יגלה לזה לא נתפרש פרטי הביצות נהיא יותר ורוח
כי יצא ולכל שהפשוט בעצם הביצות ביותר שאורו כל הדברים כאלו עובר
עד"ז וגם בביצות עמה הפשוט ביותר כאשר נמצא וקיים ואע"פ קשה כמלא
וגם קשה שגורם אבל שאינו סותר לזה שנותנה הרוקם תלוי הביצות לזמן
והוא והגורא על הרקיק ולפי בדבריו, ולדבריו אע"ג אף תלוי הביצות אותם
אלא ובות חיבות שיורגי היום הרופאים בזה וקודם שנמצא כי אורע
ונמצא כיון שיש הבדל בין אברים החיצונים לאברים הפנימיים כיון כן
אותם הגדלים בפנים הוא ג"כ בין הפשוטות ובין הביצות " "

פרק ב׳

ההבדל אשר בין אברים החיצונים והאברים הפנימיים הוא על ענין ההשתנות
וההתפרקות וקרותו של האדם והוא כי לא יבדלו אנשי כל אחד זה
מזה באברים החיצונים שלהם בכמותם, ואף שיש כל אחד שהם חסרי אברים
או יתרי אברים, גם בתחלת בריאתם, גם לא אין שנוח כלל, והוא
ידוע במוחש עכ"פ איננה סובב בשני אלו, וגם ההשתנות הזה לאו
ההשתנות שישתנו זה מזה באיכותם ותכונתם, וזה עיקר יסוד האדם
ובזה לא ישתנה כלל, כי האברים החיצונים לא ישתנו בהשתנות שלהם
איננה השתנות בזמנים ובחום וקור, ושא"כ האברים הפנימיים שהם
ישתנו בכל אחד כל אחד ורעהו והשינוי ובפעל ג"כ שינוים בכל ענין ובכל

האדם

האדם ומזגו וכחו וטבעו שאם רואים גאות שאנשי בא"ל לא ישתנו במזגם וכחם
וטבעם שגם גיבור וגם חלש, גם רחמן וגם אכזרי וכדומה ויהיה. ומחמת השינוי
אשר בישרם, ובענין הרכבה והמזגה שלהם ובראשם האקלים ורוח שבאדם
שלהן. באנשים הרכבה והמזגה, ישתנו בכחם וטבעם/ וזהו כמעט שלא
ימצאו גם בא"ל אשר ישתנו בכחם וטבעם כי לפי ההבדל והשינוי שבהאקלים
הפשוטים שלהם, ישתנו בכחם וטבעם בקצתים רבים ומעטים וכזה לא
יתהוה ע"י שינוי שבאפנים החיצונים שסובבו אשר לא ישתנו בקצותם אלא
אף שיקרה לפעמים שישתנו, וז"ל לא ישנו בכחות האדם וטבעו ואף שינוי
תארים לא יפעלו בגם שום שינוי בגוף האדם וכחותיו כלל וכן יש הבדל
בין אופנים החיצונים לפשוטים באדם אחד בעצמו, והיינו שאם רואים שהאדם
הוא עלול ועלוי תמיד להשתנות מזמן לזמן ומעת לעת וממקום למקום במזגיו
וכחותיו וטבעו כי מחמת שינוי האוירים אשר ישתנה יקור וחום וכן מזמן
לזמן היינו מקור לחום כדרך ישתנה מזגי האדם וכחותיו וטבעו שאמן
באופה ומזג האדם בתקופה זו ובתקופה אחרת, וגם כיום א' ישתנו מזגיו
בשש שעות לשש שעות, וכן ישתנו מזגי האדם ממקום למקום לפי השינוי א
אוירים אשר בהאקלים אשר נתגדל שם מעת הולדו או לפי אורך הזמן
שישב ודר שם והשינוי אשר יתהוה ע"י קורות הרתחם והצנון והחום הם
יפעלו בהאקלים ורוח ובפרט האופנים הפשוטים ומחשבה, ישתנו מזגיו וכחותיו
וטבעו. לפי גודל ורוב הפעולות, אשר האופנים הפשוטים פועלין, ישתנה
ויתהפכו כל מזגי האדם וכחותיו וטבעו אבל באופנים החיצונים לא יפעלו
השינוי.

השינוי אוירים כלו. ולכן גם לב האדם לא יתחלף ולא ישתנה עי"ז גם כלו, וכן
ישתנו מנהגי האדם וטבעו עי' איזה סיבה כמו עי' מחלה וכדו' נשתנה
ובאמת ורק ובצווה אצל באברים החיצונים אין להם שום שייכות לכל זה,
וכן ישתנו ג"כ בלא שום סיבה חיצונית האברים הפנימיים היינו ימי הילדות
וימי הנערות והבחרות. ואחר כך לימי הזקנה ישתנו כחות האדם וטבעו
והכל הוא עי"ז אברים הפנימיים אבל אברים החיצונים לא ישתנו כל ימי היותו,
וכן יש הבדל רב בין אברים החיצונים להפנימיים בענין החולי והפסד היינו
שאם יארע איזה נזק והפסד באיזה אבר של אברים החיצונים שבאדם
הנזק והפסד הוא רק לאותו האבר לבדו. אם יחסר והוא צריך לבקש
יגזור ויחתך ורפא האבר ההוא לבד. והוא צריך לעבר שלא יתפשט הנזק
והפסד לשארי האברים כי הרפואה והפסד של אבר אחד אין לו
שייכות לשארי כלל. ושאני באברים הפנימיים שאם מגיע איזה חולי
ונזק לא' מהם כי לא הוא לבד יסבול החולי והנזק אלא שיתפשט עד
כל האברים הפנימיים שנוגעים הם זה בזה. ולא זו בלבד אלא שגם כל
הגוף לא ימלט מחולי ונזק שכל הגוף עם האברים החיצונים והפנימיים
נשען החיות שלהם על פיהן יבואו ועל פיהן יצאו. ולא זו לבד בחולי
והפסד וגורם אלא שגם עי' איזה שינוי קטן שיגיע לא' מהאברים הפנימיים
יגיע עד השינוי גם כן בכל האברים הפנימיים וגם בכל הגוף לא ימלט
שלא ירגיש בהשינוי ההוא " " " " " "

פרק ג'

פרק ג׳

וכל ההבדלים אשר נתבאר בפרק דלעיל בין אברים חיצונים לפנימים הוא ג״כ בין נשמת הרוח ובין הנשמות כי ידוע הוא שכל הנשמות [illegible] הוא באברים הפנימים שהם הם מגלים [illegible] ולפי ההתפשטות וההרכבות של האברים הפנימים ושמותיהם כרבה ישתנו כל הנשמות שהם הוה [illegible] ובהארבע רוחות, וכאשר האריך בענין זה הגאון ר׳ יעקב עמדין בספרו מגדל עוז. ובאמת כל נשמה ונשמה אחד מקומה [illegible] היא [illegible] ואיש ישתנו ע״י שינויים שיתהוו בב׳ מקומות ע״ש, ולכן יבדלו הנשמות והרוח נשמת על הדרך שיבדלו אברים החיצונים והפנימים והיינו כי הנשמות לא יבדלו בין איש לאיש, בא זה וזה לעולם רק שכולם מחוייבים למצות ולנויים [illegible] אשר [illegible] השיטה לא שום שינוי לעולם וגהו א׳ והעיקרים אשר אם [illegible] שהתורה לא ישתנה על כל ישראל ונקרא ולא הוא אתם נצבים וכו׳ ראשיכם וכל כל איש ישראל אשר ישנו פה ואשר איננו פה וגם לא ישתנו.

בין מקום למקום לעולם ונחשת שינוי הנוגים [illegible] בין העקומות, ושאר הנשמות שבאדם ישתנו בין איש לרעהו בשינוים והבדלים רבים בטבעם לפי השינוים אשר ישתנו בלא המחות הפנימים בטבעם ועצמם, ולכן יש הבדל בין הנשמות והנשמה באדם עצמו מעת לעת ומזמן לזמן כאשר אנו רואים שלפעמים [illegible] על דבר קטן

[illegible]

ומה שאמרים בין והבדל לנקוד [illegible] גה אין חילוק
והבדל לנקוד שלא תרגלה באויר הגב וכן יש חילוק ב
בגבורו הבחירות בא' גוזא דין יקום לעקום ועל כזה
בעון השנות לא יקבלו הפקודות גה יגב, אבל במדות
יקבלו אנשי והבדל ואנשי [illegible] וגם כלם הבי לא קנה
של השנות ועל כל כחות העדות וכל עקום
אדם, הם קבלו העדות, ואין להאריך עוד בזה.

קטן ולפעמים אף על גבי גבול לא יפסוס
וכן לפעמים יתאכזר ויתן עונש אחרת
וכן בגאוה וכל המדות והיא וחוזק השונ'
כחות שבאמצעם הפשוטים, וכן ישתנו ה
המדות כפי יקום ועקום כפשוט אנשי
בבל שאפיקורים הוה ועל אנשי אלכסנדריה שהם רעבתנים וגם אוהבי עזרה
קטן עבות וחבה לעולם תשעה נטלו ויגן עזרה קטן גסות וחבו
לעולם תשעה נטלו עולם על קבוגנשין, וכן ישתנו המדות שבאדם
אוגבות ובחרות מעורבות, שאם יתחזקו כחותו נשקעו נויי הזקן ה ש
שריתשחת הדם אינו כל כך, ישתנו ג"כ מדותיו, וכן כאשר יגדלו אברים
החיצונים והפשוטים בעון החולי והנזק כאשר באחם, כן עוברך גה,
יקבלו המדות והשנות שבעולם המדות אף שנוגה בא' [illegible] לא והא
ע"י גה הפסד מזג ושאר [illegible] רק בגה יותר והיות קלקול והפסד גם
ושאר [illegible] באם שלא והא גמורי ויתן אתה אשר עוות אב יותר והיות
שונשך וגה גם לשאר [illegible] כיש עבירה גוררת עבירה, היינו,
שונשך ומגרר אחר גבן אם לא יתקן עוונו אפל באותו העת אשר
נגה בא' והשנות לא יופסד שאר [illegible], שאר [illegible], ושארן על
וכנס וקיום בתחלה, וזה שאמרו עבירה גוררת עבירה, והיינו
בעון אגוף [illegible] ע"ש בתוספת' משנה, אפל בעולם המדות אף שלא
נגה

בזה ויחטא אלא בא' מן המדות כל המדות יהיו פגומים להיות ההפסד והקלקול
מגיע גם להם כי כל המדות הם כלולים וממוזגים ומורכבים הם זה בזה כמו
הליחות הטבעיים שבאברים הטבעיים שכלולים וממוזגים ומורכבים הם זה בזה
כמו אם יחטא במדת הגאוה לא במדה עצמה לבד נשחתת אלא נשחתות גם,
ויבוא ג"כ לרדיפות אחר הכבוד ויבוא ג"כ לכעוס על כל דבר שיהא נגד
רצונו ויבוא ג"כ לקנאה בזה שחבירו באמרו שהוא ראוי יותר לזה ויבוא
ג"כ ע"י זה לחמדה ותאווה ג"כ. ואין צריך להאריך בזה כ"כ כי הוא
דבר מובן, וכן אם יקלקל עצמו בא' מהמדות יהא נוגע לו לקלקל ג"כ בשארי
מדות מחמת שכל המדות אחוזים וכלולים זה בזה כמו באברים הגשמיים
ושאר בשארי המצות ואף גם בשארי מצות יש ג"כ איזה מצות שתלוים
בהם כל התרי"ג מצות היינו שבשארי מצות עוברים ע"י אותה המצוה
שעובר עליו ונעשה ג"כ עבירה גוררת עבירה אבל לא יהיו כ"כ
נשחתים שארי המצות נפסדים זה שעשה כבר וגם לא יגיע
ע"י זה הפסד אדרבא אם יתקן עותתו זה שמצות כאשר באברים
אבל בענין המדות יתקלקל ויפסד יחד כל המדות שלו וגם שע"י
קלקול המדות יתפשט ההפסד והקלקול גם להמצות כמו שע"י הפסד
האברים הגשמיים יופסד גם הנשמיים המחוברים בו ע"י קלקול המדות
יהרוס התורה והמצות שלא יהיו ע"ד השלימות, והנה ידוע
הוא, שלימוד התורה היא העולה על כל המצות כנ"ל ותלמוד תורה
כנגד כולם ובפרט אם לומדים בחבורה כאמרו כאשר מתחברים שבת סג.

גם לזה בהלכה הקב"ה מצות להם ועשיין לגדולה ועכ"ז שעל גם הוא רק
אם לא תגיעו לעולם · ואמרו שהלומד לקנטר נוח לו שלא נברא, ומי לו ברכות יח.
גדול יותר והעלו על שקנטר אחר כל בתורה נתלוה מן ההלכה,
ומשה אדון כל החכמים והנביאים · כיון שבא לכלל כעס בא לכלל טעות
הענין כי כל המדרגות של התורה והמצות הם ותכליתם עפ"י המדות
שעל פיהן יתפלשו שהמדות הם כמו אשמים הפשוטים שמהם החיות
וכל הגוף כמו כן המדות הם המקומות החיות וכל המצות שמעלה
אשר נעשה בכשרון ובטוהר לבב ולשם ש' רק חיות המדות והמצות
הם כמו הנשמה והגוף כמו שאין חיות והגוף בלא הנשמה כמו
כן אין חיות המצות בלא המדות הטובות וכמו אם עושה שלא
לשם כלל רק לקנטר שאז נפסק החיות וכל וכל
וגם יכל אשר נעשה לבב כי זהו תמצית חיים
הלב הוא העיקר והמעור וכל האברים הפשוטים
שבאדם טפל זהו תמצית חיים כי הוא המתן
רוח החיים לכח הנעלה בכל המצות, אשר
נעשים בהרוח אשמים החכמים, והוצא משל
זה שבאמת שהרוח מצות לא ישתו רק לאברים
החכמים אבל לא לאשמים הפשוטים, ובזה נחא
שלא ויחסו שום מצוה נגד האשמים הפשוטים

ותשובה הי' ורגלא בפומי' דמר
אז הגאון מ' לא אמות כי
אחיו וכו' והי' אומר שבעת שאני
בטל מתורה ומצות אני מת גמור
אלא אני בעת שאני חי היינו
שאני עוסק בתורה ומצות ו
אני ודבק שלא אמות שלא
יהא רגע בתמים גם יותר
מחמת חסרון כונה ובזה שאמר
יחזקי' חי חי הוא יודך · והכ'
בעת אשר החי הוא חי אז יודך
הוא המדו' ולא בעת אשר החי
הוא ית' היינו בעת חסרון
כונה בעסק תורה ומצות ״

כיון

כיון שלא ישתנו נותן אותן להם שום שינויות להמדות. [ולקמן נבאר זה ביותר] ומדינין
לא יצאנו וחובת ביאור על שלא נמנה פרטי המדות למצות בפ"ע ולייחס
אותם אגב אשרשים הפשוטים כל מדה ומדה למצוה בפ"ע ובפרט לפי זה
שבאמת שכל החיות הוא ע"י קיום המדות ואף בתורתם מדה א'
יתפשט גב"כ שאר המדות. ולפי זה שהם כשרשיה וגופו בודאי הם
גבוהים בשרשם יותר מן המצות כמו השורש שהוא גבוה בשרשם
ומעלתו יותר מן הענף ואפ"ה לפיכך טעם על שלא נמנה בכלל כל המצות
גם כל פרטי המדות ולייחס נגדם האשרשים הפשוטים שהם גבוהים
גם כן מהאשרשים החיצונים כאשר באמת אבל כאשר נדקדק עוד
בהבדלים אשר בין המצות להמדות יבואר שלא למנות המדות ב
בפרטות כל מצוה ומצוה בפ"ע רק כל כללי המדות למצוה אחת יחשב.

פרק ד'

כמו שהמצות לא ישתנו בין אישי בנ"א וגם לא באדם עצמו ולא בין זמן
וזמן ולא בין מקום ומקום כאשר באמת שהם נצחיים ע"כ ישראל לעולם כמו כן
המצות בעצמם לא ישתנו לא בכמותם ולא באיכותם שהם אשר
נצטוינו במעמד הקדוש ע"פ אדון כל הנביאים משה רבינו ע"ה עליו השלום
אין להוסיף ולא לגרוע וכמ"ש לא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו ואין לנו
רשות

רשות לשנות חז"ל בקום שאינו באיסורא ובפרט אם עושים כתיקונם הרי הם
מצות. ויש להם גבול ומצדר אשר לא יעבור כשום אנוש. ותקנו והשינוי
פי"ש חוקה חקקו ואין לך רשות להרהר אחריהם כי קבלה בידיהם
והשגת ופלאות תורה בעיון ובפ"ש פי לא מחשבות מחשבותיכם ואין לנו
רשות לשום אחר דעתם בזה בשום אופן נעשה. והגם שהתורה
נמסרה לנו להורות ולדון כפי שדעתנו מטה ולא בשמים היא. היינו
הדינים רק עפ"י יסודות התורה אשר נמסר לנו ואלמן הנביאים שכל
יסוד ועפ"י יסודות האלו יש לנו לדון כפי שדעתנו מטה [ואלו ואלו הם
דברי אלקים חיים שכולם נוסדו ביסוד אחד וה שתלוי עתיד לחדש. והדברים ארוכים ואין כאן מקום להאריך בזה.]
אבל לא לשנות חז"ל כרצונם מצד החכמים שהנביאים לא היו להם רשות
לחדש שום דבר כי"ש וח' נביאים עמדו וכו' ובפרט לא הוסיפו אלא מקרא
מגלה וגם זאת לא רצו להסכים עד שמצאו מקרא על זה כתוב זאת
זכרון בספר ועי"ש במגלה ד' יד. ועיין
בפירוש המשניות להרמב"ם בהקדמתו לס'
זרעים שהאריך בזה ועי"ש השגת הראב"ד
המצות אין להם גבול ומספר כי כיון
שהם ישתנו בעצמם לפי השינוי שתהיה
בטבעם הפשוטים כי שבטבעם מחויבים
גם אמתם עפ"י חיוב לשנות המצות ת
תמיד

ועי' ברש"י ובמפרשי הש"ס שעומדו עד שמצא שחגי
הוסיפו מצות נר חנוכה וכו' ומצות מקרא מגלה, ולולא
דבריהם נראה הדבר פשוט שלא אחת אלא שאין
הנביא רשאי לחדש בה דבר והיינו שאומר שכך צוה
הקב"ה אם לא נצטרך שיהיה כאלו דבר הכתוב ועי'
בפירוש המשניות להרמב"ם שם אבל אם החכמים רוצים
לחדש ולתקן איזה דבר שהוא לדעתם לסייג ולגדר
או לזכרון יש רשות בידם וגם דבר כזה שתקנו
ותקנו חז"ל בדעתם כאשר יבואו אחרים גדולים מהם
בחכמה ובמנין יכולים לבטל דעתם ותקנתם אבל אם
רצו לחדש ולקבוע דבר שלא נשנה מאחת ממצות
מצות ה' אשר צוה על פי אדון הנביאים ע"ה אותו
שאין

שאין נביא רשאי לחדש דבר רק שלא יתבטל
וזה שצוה אסתר קבעוה לדורות היינו דבר
קבוע לדורות שלא יתבטל לעולם עד שיבואו
ויקרא כתוב גאות ובטל ויקבעוה לדורות ס״ם
וזכרם לא יסוף מזרעם ובדרושים האספים
ומה קבעו ״

תמיד והחיוב של השמעני הוא בין אנשי בט״ל
לפי זה שהוא מן באדם עצמו לפי עשה כמו
וו שהוא תח״ט נפש ואחוז קצת בחמדת
התאוה ישאל אם הוא עה״ש נפשך והתרחק
מן התאוה . או אם הוא בטבעו גבה רוח נפש ושנות עצמו
וקצה של שפלות רוח וענוה וזו שהוא בטבעו אינו כן אין נפש
לנשות כ״ע ועיין בהרוקח וכן אם הוא ילוד עם תלויגים נפש
והתחשב בחמדת הכעס כמ״ש גרוך זרה בתלויגים וזו שאינו ילוד נפש ברכות ק״ה:
והרחוק עצמו מן הכעס ורגזה בכל חובות נפש והשתוות לפי
זה שהוא אדם וכן באדם עצמו וחייב הוא להפוך עצמו ולשנות
גבורתו לפי העשן והפעולה אשר הוא סובל ולעקור תמיד דרכיו אין
יתהפך בהפעולה ההוא בגבורתו ועל זה אמרו חז״ל השם אורחותיו ב סוטה ה: מ״ק ה.
בזהב ונפל מגפתו זה בתענוגות ולפי שמגיע גאות ולעקור החובות
שנפש האדם תמיד וזה וכן נראה באחישות קצת ולבאר
שאין לב כי וזה שאמר ועושות טוב ברע ורע בטוב כי זה
הרחוקות שיבין הוא שהוא חמדת הטובות והשלמות נפש
ופעמים והרחיק וזה ולשנות עצמו ולאחוז בחמדת האפשרות היינו
מן הטעם וכמ״ש ורחוי הטעם אפגרי . וקושות כתוב לא תמעל ,
ולא תמוס שלוש עלמו . ושאלו הולם נשוע על שאחז בחמדת הרחוקות

מגד

נגד עמלק, ושאול התגבר רה"ש ויחמל שאול את אגג מחמל לו וגבורות,
וכן בזמנו עמה אף שהיא המדה המשובחת ואמנם שבכל המדות, ע"כ
אם נעשה תחת צריך להרגיע עצמו ולשמחת ולאחוז ולהפיס עצמו קצת
בזמנת התאוה וכן כשהוא בין תח צריך ותלונן עצמו מקדש כו"ש אבות פ"א
הוי מתאבק בעפר רגליהם, וכשהוא בין ע"ה צריך להדאג סוסל בעצמו כמ"ש
אל ואתה עמו וכו'. וכן גבה הלב אף שהוא טוב וצריך לסבל צרה
וע"כ וכן כמש"ב הי היו מתגבל עצמו. וכן כשהיו לומד תורה היו מתגבל
עצמו ויושב על הקרקע ונפש חגי"ל על עבודת העצלה. וכן בכעס אף שהוא
רעה וגנותה ואמנם על שאינו לב הפנים כאלו עובד ע"ז נגד [illegible]
עוברי רצון צריך הוא להתגבר ולכעוס עליהם. וגם הקנאה התאוות
הי' ואף שהקנאה היא והמדות שמוציאים את האדם מן העולם כמ"ש
גבי פינחס תחת אשר קנא וכו'. וכן בזמנת התאוה אף שהוא והכ'
מדות שמוציאין את האדם מן העולם ע"כ צריך לאחוז בה כדי לעורר
אותן בעת שמחה לקדש אותה וכן להתענג בשבת וי"ט. וכן בלמען
הכבוד אם נוגע כבודו וכבוד הרבים וכבוד התורה צריך לאחוז
בה כמ"ש ות"ח שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה כמ"ש משנאי וכו'. שבת קי"ד
והאיש הנלבב שיגיע כל דרכיו וכל ענינו שאין לך כל מדה שאין
מעורב בה טוב ורע כי צריך הוא לשקול תמיד דרכיו במאזני שכלו
ולהפיס עצמו ממדה למדה לפי העת והזמן והמקום, ולפעמים
צריך

צפרדע והשתנה באיזה צורה בקצת מן הצורה ההיא עם לפעמים צפרדע
והשתנה ולאחר גם בשנים או בגולה ובדות בקצתם או ברובם או בכולם
ת״ח כי אם הוא עבה צפרדע לגמרי סוסה בצדו והשתנה קצת בצורת הגאוה
והכבוד ג״כ שהתורה לא יתגבה חו ואם הוא רואה שצפרדע לגב
וזה בדרכי ה׳ צפרדע והשתנה בתוך בצורת הגאוה והתאוות כשיתגבר
עליהם ואם רואה שצפרדע והפיח אותה אגי ישתנה ג״כ בצורת הגאוה
והתאוות ובדרך עוש קשות ואם רואה שצפרדע ויורם צפרדע לאחוג ג״כ
בצורת הקנאה והכעס וכאשר רואה שכנעו לנחשים בדרך יהפוך
עצמו לצורת הרצון והנחת, עם בצורת עזה קצת לפי הענין ויתן
בצורת רחמנות אם רואה עושם שישתנה בצורת רחמנות לרחם עליהם ואם
הם רשעים ג״כ אגי ישקול בדעתו של ובדות הרחמנות עם האכזריות
ויעריש זה על זה ושקול במאזני שכלו איך ישתנה בהם כראוי ולכן
לפי דרכי ה׳ והשינוים רבים ואין קץ וחכמי הצורות דיוו הענין של
שקול הצורות לפי ברצונה לכל תבשיל שיהא מטעם ומתוק צפרדע לרוב
בקדירה יש וקוח או ירקות גם מלח ותבלין הראוים לפי התבשיל מה
א׳ לא׳ כפי וגרמה הצפרדע לתקן המאכל וזה הדרך ווזה מעט לפי
הענין שיהא המאכל מתוק כל צרכו, אבל אם מעט יהיה שצפרדע ל
הצורות נורגה יהיה שצפרדע ומעט לא די להמאכל, לא יהא מטעם
ומתוק יפה אלא שגם יכל לצורות שיתקן כל כך עד שלא יהא ראוי
לאכלה

לאפוקי כלל, וגם הוא דומה לרופא שבא ורפא את החולה שצריך שיהא בקי
ברפואות היינו בהעשבים ובהסמים בכחותם ואיכותם וטבעם של כל א' וא'
ולערבם וגם הרכבתם וגם מעט במדה ובמשקל בדיוק היטב שאם ימעט
ויתן שצריך והרבות יותר מהראוי ויתן שצריך ומעט לא די שלא יהיו
רפואות מועלה והחולה אלא שהוא גם סיבה למיתתו של החולה ההוא או
עכ"פ שיכבד החולי על החולה וכן הענין בנגעי שהם הם סמים לרפואות
תחלואי הנפש שצריך לגמור ולשקול במאזני שכלו כל מדה ומדה איך ישתמש
בה לפי ענינו ובתכונותיו ולפי דרכו שצריך ולפי כחו ועל זה אמר שלמה
המלך ע"ה פלס מעגל רגלך ויכנו כל דרכיך לפי דרכיו וכו', ולפעמים
צריך להשתמש גם במדות שנראה שהם רעים היינו להתאכזר נגד
עוברי רצון ה' והתגאות ולהתחבר על עוה"ט עבור ה' ולכבוד תורתו,
ולהורות שעולה בתורת ה' כמו שצריך הרופא לקחת גם סמים המותים
ולערבם בסמים הנאותים וגם והוא סיבה לרפואות גופו. וכן המדות
הרעות לפעמים הם תכונות וטובות באמת, וכן לפעמים הרעים
דברים שהם טובים מאותם לאחד ווו והוא גם סיבת מיתת להחולה
או עכ"פ שיכבד החולי כן גבי מדות אם ישתמש במדות טובות ש
שלא בזמנם הצריך כמו לרחם על רשעים וכדומה, והוא גם סיבת מיתת
הנפש, וכן מראין מדות לפי שצריך לגמור עצמו ונעשה בפעולותיו ו
ומדותיו לפי זה שהוא צריך לפי הזמן והענין, ועיין בחיבור רבינו הגאון ג"מ
על משלי

לז

על נושאו שפי' על זה שאמרו אוהבו תה"ק היודע והמכיר חוקו בדרכו , שיודע ומכיר וכו' ג"כ ע"א
והמכיר ובוחנו לפי דרכו כי המדה נקרא חוק עי"ש ועי' אמרו [כתוב] רחמנא
ומבחין ואומר שהמדות אין להם קץ ולפי רוב השינויים ואין להם שיעור וגבול
וזוהי גדר הדרך וכו' כמ"ש שהוא מסורה לכל אדם לשקול בשכלו תמיד לפי
דרכו ומצבו . אשר מזה יונח לנו שלא נכנסו פרטי המדות בכלל
המצות , שהמצות לא ישתנו בשום אופן לעולם ואין לנו רשות להדר בהם
וגם לשנות ח"ו ואפי' אם יתקבצו כל החכמים שבעולם וגם הנביאים אין
להם רשות לשנות ח"ו כאשר באמת , וגם כי אין מקום להכניס פרטי
המדות כיון שמה ורחומות בכלל המצות הוא לפעמים להיפך לאחוז
להתנהג בהיפך וגם לפעמים המדות הרעות הן טובות כי כל המדות
הם מעורבים טוב ברע ורע בטוב כאשר באמת ולכן לא מקום להכניס
אותם בכללי המצות אלא שכל המדות בכלום נכנסו כלום במצוה וזה
אחת המצות הכרת בדרכיו שגאות לא ישתנה לעולם וכאשר נבאר עוד
ולגבי אין לחוש שום מצוה נגד אשרי הפשוטים שמשתנים תמיד ואין
לחוש נגדם רק המדות שמשתנים ג"כ , ושורש של המדות הם רק
באשרי הפשוטים ואין שום גם כן כזה מצות שנראה שיש להם יחוס
עם אשרי הפשוטים כמו מצות של אהבת ה' ויראת ה' וגם המצוה
של כללי המדות הכרת בדרכיו והתנהגות אלו והם מבלעדים ושורש
הוא באנושות של אשרי הפשוטים שתלוים הרבה בתחלבת הלב
וגם שהמה החיות והשורש של כל המצות וכמ"ש לעיל ואהבה עיין סב'
וכתב

וכתוב זה ה' שואל מעמך כי אם ליראה, וזה פירוש שהמצוות האלו אינם משתנים
לעולם כי המצוה של הכרת בדרכיו הוא תמיד מוטל על האדם לחשוב
ולפקוח עינים ולהכיר איך מתנהג ה' בעולמו כדי שידע איך יתנהג
גם הוא במעשיו אשר הוא עושה שכן הוא דרכי ה' להנהיג עולמו,
פעם בחסד ופעם בדין ולתכלית הטוב, ועל כן צריך גם האדם להתנהג
לתכלית הטוב, וכאשר נפגש איזה צער ודין באפשרות, ותמיד צריך
שיהא מחשבתו על כל התנועות, ואף שמשתנה דרכיו הידוע רק בהרגשותיהם
אבל לא בכללותם ובעצם לשנות עקרי". וגם המצוה של אהבת ה' ויראת
ה' צריך שיהא ג"כ תמיד קבוע בלבו בלא שום השתנות לעולם.
וכאשר נתבונן בזה נראה שהמצוות האלו הינה קבועות בלא שום
שינוי ותמיד ושארי המצוות שכל המצוות הם תלוים בזמן או במקום
או באנשים, אבל המצוות האלו הינה מוטלים על האדם תמיד, ולא
ישתנה בין זמן לזמן או בין מקום למקום ובין איש לאיש רק מוטל על
כולם בכל עת ועת, וגם בכל רגע ורגע בלא שינוי והפסק כלל
ולכן הם בכלל המצוות אשר לא ישתנו והם כנגד האברים החיצונים
שאינם משתנים, ואף שהם מגינים ומקורם הוא בהרכבות של אברים
הפנימים, וזה פירוש שהם תמיד על מצב א' שלא ישתנה ראוי לחשוב
לאברים החיצונים ועל כן נראה ובעת אף שנחשב הזה לאברים החיצונים
הנמצאים כנגד האברים המגינים ורק באברים הפנימים ומגינים הזה שלם
אשר שום דבר בנשמתם ומכל האדם בגופו, ואין להאריך עוד בזה"
ספר נעדרים

פרק ה' ועדיין לא נתבאר וחובת ביאור דברי אבא שאול שדרש על זה אני
ואנוהו הוי דומה לו, כי לפי זה שביארנו שכלו המדות
הם מצות עליה ואכ"פ זה התבארנו בזה ודאי הוא ואין שום לומר
שכוונת אבא שאול הוא על פרטי המדות שיהיו להם התבארות שאלו והלא
כל פרטי המדות כראוי וז"ל אינו שיהיו קשה אין שפרטי המדות, אמנם
נחשבים רק למצוה בפ"ע וז"ל הם חוקי המצות והוא בדרך החיוב כמו
כל המצות ואכ"פ קשה כמו שהערנו על זה בפ"א, וקודם שנבוא לזה נשוב
בזה אורע והעיר על זה שביארנו אין שכל המדות הם מעורבים, טוב
ברע ורע בטוב, ואכ"פ לזה אם נפשם רחומות וענוה ונדמה למדות טובות
וגאוה ואכזריות ונדמה למדות רעות, וכן פרש הרמב"ם שהם מדות טובות
ומשובחות, ולכאורה הוא סותר לדברינו, והנה שום לומר שאם שאין רוב
הענוה והרחמנות הם טובים, ובהיפוך הם רעים ולזה נכלם אותם לטובות
ורעות בגלל בתוך רובם, וז"ל קשה האיך החליט הכתוב ואמר כי לא נעשה
חנוך יבוא הוא ובמעשיו הוא ונדה [illegible] וכמו שמצינו באהרן שהלשון
בענוה גו' כדי לקרב את הבריות לתורה, וכן אמרו וותר והחנף רשעים סוטה מא:
בעוה"ז, וכן הכתוב אמר גאה מאון שנאתי וכתוב גבה עינים ורחב
לבב אותו לא אוכל הוא מגיד על יותר והרמאות וכן נמצא בהרבה
ולב והובא כתוב ויגבה לבו בדרכי ה' וכן אמרו כל מי שיש בו שלשה אבות פה' מי"ט
מדות נכל הוא מתלמידיו של אברהם אבינו וג' מדות וכל הוא מתלמידיו
של בלעם הרשע וכאשר נתבונן בהמדות הללו נראה שבהם מדות טובות
של

של אברהם יש בהם ג"כ רע אם ישתמש בהם בענין שאינו ראוי ובהם וגודל
רעות של בלעם יש בהם טוב לכשישתמש בהם בענין הראוי , ותחלה נבאר
בקצרה הדברים בזה שלכאורה הם סותרים , ועי' בספר המצות מ"ע ח' הוא
שצונו להדמות בו יתעלה כפי היכולת והוא והלכת בדרכיו וכו'
ואמר ז"ל פי' בדרכיו ובא בפירוש מה הקב"ה נקרא רחום [illegible] אתה
הוי רחום מה הקב"ה נקרא חנון אף אתה וכו' מה הקב"ה נקרא
חסיד אף אתה וכו' וכפל זה הענין וכו' אחרי ה' אלקיכם תלכו
וכו' ובא בפי' שר"ל ההדמות בפעולותיו הטובות והמדות הנכבדות
שיתואר בהם האל יתעלה על צד המשל יתעלה על הכל עילוי רב עכ"ל, ובספר
המדע בהלכות דעות פרק א' וז"ל ונצטוינו אנו ללכת בדרכים האלו
הבינונים והם הדרכים הטובים והישרים שנאמר והלכת בדרכיו וכו'
בפירוש מצוה זו מה הוא נקרא קדוש אף אתה הוי קדוש ועל דרך זה
קראו הנביאים לאל בכל אותן הכינויים ארך אפים ורב חסד צדיק
וישר תמים גבור וחזק וכיוצא בהם להודיע שהם דרכים טובים וישרים
וחייב אדם להנהיג עצמו בהם ולהתדמות אליו כפי כחו עכ"ל, הנה
וע"ש בספר המצות התדמות בפעולותיו הטובות והמדות הנכבדות,
וכן זה שכתב בהמדע ונצטוינו אנו ללכת וכל הטובים והישרים אין
כוונתו רק שיש עוד דרכים שאינם טובים וישרים חלילה וחלילה לחשוב
כזאת והעלות זה על הדעת שכל דרכיו הוא טובים וישרים כמ"ש כי ,
וישרים

וישרים בדרכי ה' וחוטא ואל ורשע. אלא רק לצדיק להתנהגות בפעולותיו הטובות
והמדות השעבדות אשר יתואר בהם ה' יתעלה ובא לאפוקי הפעולות והמדות
אשר לא יתואר בהם והגם שנקרא גכ"ל קנא ונוקם ובעל חמה .. לא יתואר
בהם גם כי המדרגות כאלו רחוקים הם ממנו בתכלית הריחוק ואדרבה
שהם הפכים ממנו, וזה שכתוב קנא ונוקם ובעל חמה היינו מחמת פעולותיו,
כי אמר לא טובים הוא כמסתר פנים ממנו וזה הלפעמים הטוב וגורמים
הם לעצמם הרעות, ונראה כאלו הוא הפועל ושולח חמתו כי אנו בעצמם
אותם כפי הנראה לנו. וגם כי הרעות שבאים על העולם הוא מחמת
ושעת טובו ולכן אנו נפשם הרעות הבאות אלינו כאלו הוא הקנא
ונוקם ובעל חמה ושאף בוגדות הטובות שאנו זה שאנו מתארים אותו
בהם גכ"ל אינו אלא לפי השגתנו כי הוא נעלה על כל התארים כאלו
רק מאוד ויתן זה שאנחנו משיגים בו .. אותו הקצת שאנו משיגים
הוא קצת מן הקצת וזה שיש בו אף שהוא בדרך שאלה ועי' בספר
החיים והראה בזה תביא ותשא שכן הוא כאשר באמת בדבריו,
והנה ומי זה שבואתם בדרכיו את הצווי של והולכת בדרכיו רק על
מדות שנראה שהם טובות ולא על המדות שנראה שהם רעות, כמו
הכעס, ואכזריות, וקנאה. ונקמה. אשר באמת שבכדי לא כן יגבה
שאף שכן הוא גם אלו המדות הם רחוקים ממנו והם הפכים ממנו
ואף שזה שבאים על האדם ועל כל העולם הם רק בהסתר פנים כאשר כתבתי
באמת

באורך גאות ״ עכ״ט הצווי של והולכת בדרכיו
קאי גם על המדות הללו שאין הצווי וללכת
ולהתדמות לעצמות בדמיון זה עד שנאמר
שאין המדות הללו בעצמות שלא צוה רק
וללכ׳ בדרכיו, ודרכיו הם הנהגותיו שעי״ז
יתנהג העולם, והעולם יתנהג בחסד גם
בדין, וכן כתיב כי כל דרכיו משפט וכל
דרכיו רח״ל זה שנראה שהוא בקצף
וכעס וכמו שאמר אחז״ל ואין עול, וגם כתיב
דרכו סופה וסערה כי דרך הוא לשון
הנהגה כמ״ש כי השחית כל בשר את
דרכו, וכמ״ש כי יודע ה׳ דרך צדיקים ודרך רשעים וכמה פסוקים
כמוה שכל הנהגת העולם הן בהשפעת בטובו והן במדת פרענות
הכל הוא על ידו יתעלה הן ע״י השגחתו שנראה עלינו והן על ידי
הסתרת פנים וגם גאות הכל הוא ותכלית הטוב וכל זה מעלה לטוב
הוא גם תכלית הרמיזה שהוי בצ... וגות טובו שיהא יקום ל
ונפלאות הרעה ה׳ ג״כ ותכלית הטוב האמיתי כאשר הארכתי בלשון זה
במקום אחר ותיקון נפלאה קצת זה, ועל דרך זה סובב הולך כל הנהגת
העולם בכל האנשים הן טובות או רעות הכל ותכלית הטוב האמיתי, וגם
על היותה אמרו חז״ל כי טוב ... זה היות שע״י זה יתוקן הכל
כידוע ואין להאריך בזה, ועפ״ז צוונו אותנו ה׳ יתעלה ללכת בדרכיו
וכתיב

ועפ״ז פירשו בזעף קצף הסתרתי פני רגע
ממך ובחסד עולם רחמתיך כי רחמי ה׳ הם רבים ו
לעולם וכמ״ש רבים רחמיך ה׳ כי הוא הטוב והמטיב
וגם רחמיו וטובו הם לעולם בבלתי תכלית, וכמ״ש
כי לא כלו רחמיו, והרעות הם כעס כאפס ואין
נגד רוב רחמיו שיושפע עלינו, וגם לא יחשו לעולם
רק שיהא לעולם וכל רעות עוה״ז הוא כרגע נגד
רחמי ה׳ שיהא עד עולם ולנצח, וגם בשצף קצף
ר״ל בזעם קצף ובהסתרת פנים כרגע ה״ג
אבל בחסד עולם וכל ר״ל שהרחמנות והוא בחסד
ולעולם שיהיו רבים לעולם, ועפ״ז הוא גם כן,
בקצפי הכיתיך וברצוני רחמתיך, פירוש כי
ההכאה הוא אלא ברצונו רק ע״י קצף על רוע
מעשינו אבל הרחמנות הוא ברצונו ממש, ועל
דרך זה פירשו כמה פסוקים, ואין כאן מקום להאריך״

וכתב וזכה בכל מדותיו בלא תספק חד משאהו ואם הוא כעס ונקם ו
ומתגבר רק אם הוא יתפשט לתכלית הטוב העליון. וכמו על עוברי רצונם
ולנקום והם גזה"ד מדתי ה' הולידים שהוא מתפשט עולו על קץ התכלית לטוב
האחרון. ואפשר לכוון גם בדעת הרמב"ם ע"ד. וזה שכתב המדות שבפעולותיו
הטובות והמדות הנפסדות וכו' ר"ל בפעולותיו שכולם הם טובות והמדות
כולם הם נכבדות לפי שהולכים הוא לתכלית הטוב והנכבד. וגם זה צ"ב
ונצטוינו אנו ללכת בכל מדותיו האלו הבינוניות. ולכאורה הם סותרים לזה
שבארנו שצריך ופעמים ללכת בקצה זה עד הקצה וגם בזה
שנראה שרעה היא כמו התאכזר על רשעים ולכעוס עליהם ולנקום מהם.
אם צריך לכך. ואפשר לכוון בדעת שדרך הבינוני הוא כפי השיעור
שצריך והשרש באותו המדה לפי הענין ואם משתמש בה יותר מזה
שהוא צריך והענין או שאינו מתפשט ונשרש בהם כפי הצורך והענין
גם הוא שנקרא שמטה לאחת מן הקצוות והרמב"ם ז"ל ועיין בדבריו
הרמב"ם בזה ובפרט בזה שכתב והמדות אינם כפי כחו כי הצווי לא
אינו אלא והמדות אינם גזה"ו ענין גבוה מעלה יותר והוא וקדושים עליון
וכאשר נבאר אי"ה. [ועיין בלחם משנה שהקשה על דברי הרמב"ם בענין גזה"ו] רק הצווי הוא
ללכת בדרכיו. ואף בהמדות שהם נראים שהם רעים. אך לכאורה
יש סתירה לזה והא דבגמרא בסוטה לא חשיב אלא זה הוא רחום וכו'
ולא חשיב התם אלא מדות הנכבדות ולא אמר התם זה הוא קנא ונוקם
וכדומה. אי משום הא לא תברא. דהגמרא לא נחית התם להפרטים

לט

וכל הדברים שנזכרים רק באו התם לפרש הפסוק ולא נקיט התם רק
הברכים שהם טובים ונאמרים על פי הרוב, וגם כי יחוס וזכרו של אדם
נטה אותו והפכם של המדות הטובות האלו, ולכן לא נקט רק המדות
האלו כדי שיגביר ויגדל עצמו בהם, ואפשר המדות שבלאו הכי בטבעו של אדם
נטה לזה כמו הכעס והקנאה שהם נטבעים באדם לא חש להזכירם, אבל
באלות שכוונת הכתוב. ונקט קבל ברכתו הוא על כל הברכים הנ"ל " וכן
משמע בזוהק ונקט קבל ברכתו, ואלו הן ברכתי הזקום ה' ה' אל רחום וחנון
וכו' ובפסוקים האלו נאמר ג"כ ונקה לא ינקה פוקד עון אבות על בנים ט'
[ובפרק י"ב שם נבאר הספרי יבואר בטוב טעם ודעת נבון על לא נקיט רק המדות האלו ולא נקיט הא דקנא]
ואף שנמצאו י"ג מדות של רחמים היינו ע"ב ו.נק"א [ועי' בר"ה ד"י ע"ב ומקום ובמבואר]
בתוס' ד"ה י"ג מדות ובהגה"ה שם] הרי שעל כל המדות הוא הוע"ל של ונקט בברכיו,
שולב בברכי ה' לשקול ברכתו ועונשו וגמולו לפי המעשה, והענין הזה כל
המדות הם כמו נגרות, ובגמרא אבא שאול הוא ענין אחר שיקאי על המדות
העצמיות כמו שנבאר, וזה אינו נחשב למצות עשה רק הוא וגמרי המסיבות
נבאר גם כן זה שוש ומדקדק על שינוי הלשון שבגמרא אבא שאול שאמר
הוי דומה לו זה הוא וכו', ולא אמר שאלך בדרכיו כמו שאמרו בגמ'
ובספרי על ונקט בברכתו זה הוא וכו', וגם דבגמרא ובספרי איתא
זה הוא נקרא רחום ובגמרא אבא שאול איתא זה הוא חנון ולא
אמר זה הוא נקרא, וגם באבא שאול כולל של המדות ביחד זה הוא חנון
ורחום, ובגמרא אלו זה הוא רחום וכו' זה הוא חנון וכו' ונבאר כ"ז אי"ה והארוך לכת"

סו תפה

פרק ו', הנה ידוע שיש לנו דברים זה שהם בעצם ויש לנו דברים שהם במקרה והדבר שהוא בעצם לא יפול בו שום שינוי וחלוף, כי לא ישתנה אם לא ע"י סיבה חזקה המכרחת להשתנות ועוד כאשר תסיר זאת הסיבה המכרחת תשוב לעצמותה כמו שהיתה בראשונה, אבל דבר שהוא במקרה לא יעמוד תמיד על עמד אחת רק ישתנה תמיד אם מחמת קורות העתים או מאיזה סיבה אף שהיא סיבה קלה או קטנה ישתנה תמיד בשינוי גדולה או קטנה ומשל הענינים האלו העצם והמקרה הם גם בהמדות הנה המדות העצמות הם הקבועות בנפש האדם בקשר חזק שהם לו לטבע מעת הולדו המשל שנולד רחמן בטבע או אכזר או נדבן או כילי ודומה, או מחמת הרגלו אשר הרגיל את עצמו להיות רחמן או אכזרי עד אשר נעשה לו לטבע חזק להיות קבועות בנפשו לעצמות, והמדות המקריות הם המתחדשים בעת אשר יפעל איזה פעולה כמו בעת אשר יתעורר לבו אזי ישתמש בפעולה ההיא מדת נדיבות ורחמנות במקרה, ואף שהוא בטבעו אשר בעצמותו אכזר או כילי, כי יתכן שגם האכזר והכילי יתעורר במקרה לנדיבות ורחמנות לפעמים ע"י איזה סיבה, ועל משל זה הוא סובב השקול המדות אשר באדם, כי ענין זה שיעור לבו ושום בערך השקול וגבולו ולפי הענין לפי השקול אשר ישקול ולפי רוחב בערך, וכן הענין כמה ישנה גבולו, ואל זה הענין סובב והולך הכתוב והלכת בדרכיו שאמרו רז"ל בגמרא ובספרי זה הוא מה הוא רחום אף אתה וכו' וזה הוא חיוב על האדם לשמור גבולו תמיד והוא נקרא ולצאת עצה, אבל

דרכו

ברכה. אבל שאינו הוא על עשן ומדות העצמיות. ומה הוא רק לחסידים וקדושי
עליון ומה הברכה קמ״ו ורבי הי״ש והי׳ והם והמארת שגבה אם ומראה גבוה
מאד. וכאשר נבאר שגם הוא ומראה גבוה שלא גבה כמו אלא אצלותם
הקדושים גם הוא כלל העשן של כל ענפי המדות. ועתה נבאר הענפים
בפרטיות. עם החילוק וההפרש אשר בין כל ענפים הללו. ואיך יתייחסו
המדות הללו באדם. והנה ידוע שאין לבי׳ כל ברכה ומדה ומטה שאין
לו שורש ולמעלה ואותו השורש יש לו עוד שורש למעלה ומה. וכן למעלה למעלה

עד גבהי מרומים כמ״ש כי גבוה מעל גבוה
שומר וגבוהים עליהם. והוא ברכה פשוט ומובן
וכן כל ענפי המדות העצמיות והמקריות יש
להם שורש למעלה. ואותם והאריך קצת בזה.
שאנו אומרים שה׳ ית׳ הוא קרוב וכו׳ קרוב.
ורחוק וכו׳ רחוק הענין שמצד עצמותו הוא
רחוק וכו׳ רחוק ומצד פעולותיו השלמים
תמיד כמו הפעולות המקריות ומצד זה
הוא קרוב וכו׳ קרוב. ובואר הדבר הענין

ונראה שאומר א׳ חכם בעיונו שאין ואמר שהוא הנראה
שהחכמים שכתב שאינו מיוסדו על בירור דרכים ומה
ומה שהשיגו חכמי הגויים כי שזאת אור שלא יבין כוכבא
במקום זה הוא. וחכמי גמשם משיגים הענין של כוכבא
במקום זה הוא. והשכחי לזה לא ישגיח על זה שאור
נמצאת לו שקולו בשורא וכו׳ ולא אור ירגיש כל כוכבי
בשורא. אבל הענין הוא של ברכה ויש לו שורש ולמעלה
וכן למעלה למעלה. ושזאת המשך כל כוכבי שלא בשורש
למעלה ואיך הולכים בשורש למעלה למעלה ואלו הם המקובלים
שבאורה לו הכן הולכים. לכן וכוכבא במקום שלא האיר
לו המקובלים של למעלה בשורש. אבל אור שלא יבין בטבעו
וענין חז״ל לחשוב באמת. ונסכר פי דוברי שקר. כי
זה ידעו שלא ידעו הם

שמצד עצמותו הוא רחוק נעלם וכו׳ רעיון ולא ישיג אותו כל נברא ואין שום
מחשבה תופסת בו כלל. ענין לא ימשל ולא יתבאר. וכאשר עלה ברצונו ה׳
הפשוט לברוא את העולם רצה להטיב לזולתו ופעל פעולות בשלימותם וברצונו
הטוב נתן כח בנבראים שלהם כל פעולותיהם לכן יעלו כל אדם כמ״ש אור
כמו אותיות ועדות. שנית, אחר הנבראים ועשו פעולותיהם עצמם. ואין

צורך

עולם והארץ בזה כי ידוע הוא, ועכ"ז גם עתה הם וכל מציאותם ביד
הוא כנ"ל ואתה מחיה את כולם, שהוא הנותן כח חיות ושפע שיוכלו
להמשיך במציאותם, ועל דרך זה נמצא את עולמו בחסד וברחמים ובצדק
בכל רגע ולפי שעה באו והמציאות המתהוות תמיד: בעניין כמו שהוא הוה
גדול ועושה תמיד בכל רגע ורגע בחכמה נפלאה ובכוונה נפלאה, ועל
דרך זה אנו אומרים שהוא קרוב וכל קרוב ... מציאותו הגלויות ועושה
תמיד והוא קרוב לנו, אבל ... עצמותו הוא רחוק וכל רחוק, שהוא
נעלם ונסתר, וזה שאומרים רחוק וכל רחוק וקרוב וכל קרוב ולא אמר
קרוב רחוק וכל וקרוב וכל, היינו כי בכל אדם רחוקתם וקורבתם אינם
אלא לשעה שבעת אשר הוא לפנים הוא קרוב ונגלה ובהיות בשם נגלה, אבל
אחר שהולך ואתה הוא רחוק ונסתר ובהיות עוד בשם נסתר, אבל בה'
יתעלה קורבתו אינו, וגם רחוקתו ואתה הוא ועולם לא התחלפות כלל
כי מציאותו ורוב גודל גבורותו הם גלויות ונראים ועושה תמיד, כנ"ל
1. 2. 4. כי מלא ... ובכל ומלא כל הארץ כבודו ונמצא גם הוא קרוב וכל קרוב
ונמצא עצמותו הוא נסתר תמיד בתכלית ... אשר לא ישוער כלל, ונמצא
גם הוא רחוק וכל רחוק, ולזה אנו אומרים בברכה אחת בלשון נגלה ובלשון
נסתר, השם אתה שהוא נגלה ואשר קדשנו שהוא נסתר, לומר שקורבתו
ורחוקתו הם תמיד לא התחלפות ולא שינוי כלל ושוים הם, בכל רגע ורגע
וזה שאמר הפייטן בנוסח הגדה של פסח לו ולו כי לו נאה
יפה והודות גם כן על זה ואמר כי לו נאה היינו שכל מעשיו ומציאותו
הם

הם כארץ ואין נגד עצמותו ומש"ה לך ולך וכלו וכן מלכות הגלוים מראים
אורים לך לבשת מרח, ואשל בקאות כי לו נאה שנער והנאות הוא כי
לו על רוב העלם עצמותו ואותו שגם הוא נאה ונאה בקאות, ואשל ומלוו הם
אנשים אשר קדשו מן הקדש עם אורותיו ועצמותו, וזה מגדל ואמר כי

לו נאה, כי לך נאה, השלם והורות עוד שהוא נסתם מעלם וכל הנסתרים שבל הספירו' ורבעים עכ"פ קדשו מן המדרגה שנסתר והמקום שנסתר שם, ואשל בה"ס ותהלה אם אורים אי' מקום כבודו רצ"ל אי' המקום שיכלום לזה שם הוא כבודו וזהו גם כן רחוק וכל רחוק על הכוונה תמאות וגם בא להורות אשר ומלוו שאין רשמים אותו ארץ קדשו מן עליון ומעלותו שאין בם כח להשיג כל ועליון [וכמ"ש חמשים שערי בינה נבראו בעולם וכלם לא השיג משה ושער החמשים הוא כנגד טלם] ולכן כפל ב' פעמים כי לו רה' קא:
לזה שם ולך ומלא הוא נסתר, וגם כי כל זה שעלה לם הוא גודל ורום ומליו ומעלותו, ואשל כוונת העצמות על כל ומלוי

והנה של הג' לך קמוות שומת ולך וכי לך אף לך נראה שיסבב גם על ג' פסוקים, א', לך ה' הגדולה וכו' ולך נאה לנחר, ב', לך ה' הגדולה וכל כי כל בשמים ובארץ לך, ג', לך יום אף לך לילה לך שמים אף לך ארץ ח ורצ"ל שהללים אותו בג' לשונות הללו של לך וכתיב בגב כדרך הפייטנים ואמר שהללים על גודל גבורותיו ו ומלוו בלשון מכח' ולכן שהאומות אומרים איה אלהיהם ואי' גבורותיו, וגם אמר לך ולך שהוא להוסיף ורומז וגם לך בלשו' ולך, שלום נדר לעתיד לבא כבודו והיום לישועת ואמר ונקל שמו ויתגלה טובו וגודל ג גבורותיו, ולכן שהשטן והאומות ושונאים ואומרים להחלים ותנהג עפ"י הטבע לבד ונסורים השגחת ה' ותחתונים וגם אמר לך כי לך רצ"ל רק לך הכל, ולכן הוא בפסוק לך ה' הגדולה והגבורה רצ"ל שהכל לך היא כי כל בשמים ובארץ לך, היינו שגם הטבע של ומשטרי השמים המשפיעים בארץ וכן הטבע לך היא הכל, והממשלה וכל ונראה הג"ל שאמר רש"י גרגורתא ושמי' אוקימ'א ב"ב צא:
ואין ומשלה לה' לבדו, ולכן אש עקרים ואומרים ו' שרפא אור ואיברא חושך, וגם אמר לך אף לך שהוא לך יום אף לך לילה, וגם לכן שאומרים שאין כבודו להשגיח בעולם הוא לך שמים אף לך ארץ,

הם עלאים ונעלמים ואותו וכמ"ש כי לא מחשבות ומחשבותיכם כי כל זה שפל ומלה וגם זה שנוהג ופועל בעולם. העולם הוא בכשמן עיוקה ונשא בהגבון וניקרה חו ולגה כפל ג"כ כי לו ב' פעמים ואין זה סתירה

לזה

24

וזה שכתבנו ושרשם פעולת המקרה הטבע ולפי השתלשלות הם לפי מעלת כל אדם
וההתעוררות שלהם וכן יתגלו בזה המקרה ובפרט אם הוא בהסתר פנים ונמ
וכו' וקראת אותם וכתב אף אני אלך עמכם בקרי וכן וגורלו אשר הן לפי
פעולותיו יתגלו המקרה וכן גם נגלות קא אשר ע"פ הפעולות הנעשות
מעלה יתגלו המקרה וכן ע"פ הפעולות והנגלות של קא יתעוררו עד למעלה
ולמעלה ויתעלה למעלה וכן כל משקל הנגלות אף שנעלם בטבעם ובמשקל
ולפי הענין עד יתגלו בזה כמקרה ונחות ההשתלשלות שלמעלה ולמטה תמיד
וכפי בדרכיו כמו שנאמר עולו באים בחסד ובאים בדין בשומי כן צריך
האדם לשמור דרכיו ומעשיו לפי ענינו ושהוא לתכלית הטוב כי גם ה' יתעלה
ינהג עמו וכל דרכיו אף זה שנראה להם רעות הם באמת הם לתכלית הטוב
כמו טוב כעס משחוק טוב הכעס שכועס הקב"ה על הצדיקים בעולם, וכתב
צדיק ה' בכל דרכיו" ועוד הוא גם בהנהגות באמת. קוראים ונגלות
עצמות, היינו שהוא קבוע מסוגל בעצמו בקדשו חגק וטבעו ...שלא ...
כמו בשלם למעלה אין בו שינוי והכל גלוי" ונו להאדם ... ה'
והתגלות גם בזה בגוונים זה לעצמות ... נעלם ואין לו שום
השגה וחקירה בזה בעצמות ... גודל רוב טובו העצמי עלינו
תמיד אם ורגעים שהוא הטוב האמיתי והמוחלט. בכללות תכלית כלו כל
מעשה טוב על עשיהו וכו' אף ומעשיו השגיחהו ולא תבא ... יום רע
רק בדרך כלל וכמו שנאמר עד לעולם, ועוד שהוא גם דרכי
החסידות והתגלות אלו בגוונים זה בדרך אלה לדרכיו הטובים עד
שישוב

בישוב בעצמו ובקשו טבעו עד שלא יתעורר עליו לשום רע ומדת כעס ואכזריות
וגאוה ורבוי רק ומדות הטובות. ומה הדרך הוא רק בדרכי החסידות ודרך
גבוה ומעלה ומאוד, שלא גם לזה אלא ורואי היום שהי' לו קורמיקה גבוה
וחסות טהור עליהם ורפש שבאותם שמחה קיום זה שלא ראה יחבקאו כי אי
אפשר להגיע ומדרגה כזאת אלא אחר יתחזק יפלו גופה נטהרה מאד
עד שלא ימצאו בעצמו שום פעולה הפכיות וכיון שקבועות משונות המדות
בטבעו ושכלו וקשה חזק הוא כדי להתגברות במצב זה לעצמות וכל זה
לא יתכן אלא במדות שהם טובות בעצם שהי' יתעלה הוא רחוק והפכם
ולכן ראוי ושבט לקרוא להמדות שהם בעצמותם שהם טובות והמדות שהם
רחוקות ממנו יתעלה ראוי לקרוא אותם רעות ואם יגבה האדם להתכונות
לעצמותם אמר והיו כל ובאמת טובות שגם אם יצטרך לאחוז בהפכם לפי
הדרך של דרכי ה' היינו רק בזמנה אבל גם המדות לא ישתנה
בו בעצמותם, ולכן עדיף בהפכם בהמדות רעות, ובזמנו ובטבע על הדברים האמורים.

פרק שביעי

ולפי שבדרכי הספרי והמורא הוא על המדות העקריות ולכן אמרו זה
הוא מורא, ולא אמר גאות בדרך אלא שאול שבדרכו הוא על
מדות העצמיות, כי התורה גאתה ומאד שבמדותיו העצמיות אין שום
חקירה ורעיון תוספת כהם ואין בעולם שיצא והשיג אותו קצת והשגה
ולחשוב בזה כלל אופן וזה הם, אבל כל זה שמחקר הוא רק על פעולותיו
והשגחותיו

והנהגותו אשר נתהוה בבריאת העולם ועה״כ אשר זה התבונן
אבל לא זה לבדו וזה לאחור וגם שזולת החיוב הזה עלינו לחקור ולהתבונן
בגודל נפלאותיו וגם בהנהגתו ׳ וכן כתב ויבעת היום ׳ ומחויבים אנחנו
לחקור כפי שיד שכלנו יגיעת ואמרו חז״ל היודע לחשוב בתקופות ומזלות
ואינו חושב עליו נאמר את פועל ה׳ לא יביטו ואיך שלא מפי השמועה
בדרכיו והנהגותיו ובפרט גודל גבורתו ונפלאותיו ובפרט כי גבהו דרכי
ודרכיכם עכ״ל ומחויבים אנחנו לחקור על פי זה כפי כחינו והתועלת השלם
והחקירות האלו הוא היינו שנתחקר על דרכיו והנהגותיו אגב מהן והתבוננות
ונלך בדרכיו כפי אשר נצטוינו והלכת בדרכיו שאם לא נחקור כמה
איך נדע והלכת בהם וכן אותן בחוקים קראו המשיגים ואל קבל אותם
הפועלים אחרי אפים וכל ומוצא בהם ולהגיע שהם דרכים טובים
וישרים [ועי׳ לעיל זה שכתבנו על זה שכתב דרכים טובים וישרים] וחייב אדם להתנהג בהם
ולהשיגם אלו כפי היכולת עכ״ל. והתועלת לחקור על גבורותיו ונפלאותיו
הוא שעי״ה החקירה וההתבוננות בהם, עכ״ל
עי״ז לאהבת ה׳ וליראה אותו ובפרט הרמב״ם
בהלכות יסודי התורה והאיך היא הדרך
לאהבתו וליראתו, בשעה שיתבונן האדם
בנפלאותיו במעשיו ובראיון הגדולים והנפלאים
ויראה וזהו חכמתו שאין לה ערך ולא קץ מיד
הוא אוהב ומשבח ומתאוה תאוה גדולה לידע
ולירא

ואיך יש תועלת בהתבוננות בדרכיו ובגבורותיו
ונפלאותיו עכ״ל אות חז״ל והגבורות שלא מספר בשבחו
של מקום יותר מדאי ׳ והראשונים נתלבטו בזה איך
איך אנחנו מספרים בשבחו של מקום עי׳ בתרי״ג ׳ וזה
שנראה לו בזה באור׳ בגמרא ההוא דנחית קמי׳ דרבה
ואמר הגדול וכו׳ ואמר לו וכל החזק והאמיץ וכו׳ המתין
לו עד דסיים וכו׳ ואמר לו סיימתינהו לשבחי דמרך
עי״ש, ולכאורה יש לדקדק מה לא השתיקו עד שסיים
לו עד דסיים וגם יש לא על שאמרו על זה [illegible]
תהלה [illegible] קלס [illegible] בתרבין ׳ [illegible] באו׳ [illegible]
[illegible] [illegible] ׳ [illegible] [illegible] [illegible] אור
[illegible] [illegible] נראה [illegible] [illegible] [illegible] ׳ ואיך
אמרו

ונורא את ה' הנכבד ומ"ש שהאריך בזה, ומ"ש
הכתוב גדול ה' וכו' ולגדולתו אין חקר, ר"ל
שלגדולתו בעצמותו אין חקירה שאין לנו שום
השגה וחקירה בעצמותו יבור לגמרי, ושבח
מעשיך וגבורותיך יגידו, זה שמשבחים הוא
על מעשיו ומגידו הוא רק גבורותיו הנראה
לנו שמ"ש ישלם יבוא ודבר זה להגיד הדבר
כבלם המגיד ואח"ז אמר על גודל טובו
אשר הוא מתנהג בבריאותו ואמר זכר
רב טובך ועל חנון ורחום ועל טוב ה'
לכל ועל ושמו המעלות המשבח וזה שנגמר
ונעם בזה מסוים ומעלתו שנתפלא עם כבודותו
כדי להטיב להם ע"ש ויודך ה' כל מעשיך ולא
אמר על כל מעשיך כי כל זה שאנו עולים
והולכים בדרכיו שהם ומעלתו הם בעצמם
וגם שעושו על הרוב חסדו נטובו דומ ו
וחסידיך יברכוכה הכתוב הוא המופת
השפך שעו' שהולכים ומתנהגים למעלה ה' ונושא עצמו וברכה ואת ה'
ואמר עוד על גודל גבורותיו והגיד העם זה שגבורתיך וגברו הוא
להודיע לבני האדם והשם שמעו לאהבתו, וכו' בזה כי קדש שאין כמוהו
יקונו

אמרו מילה בסלע, וגם זה שאמר סמא דכולא
משתוקא, זה הוא החלוי שצריך לגה סמא דכולהו
וגם אין זוכן זה שאמר בפסוק לך דומיה תהלה
איך זהא תהלה אם ישתוק ולא יברך כלל,
ונראה בגאון סיפור שבחי המקום הוא לתועלת
לודע דרכיו ולהגיע לאהבתו כאשר בארנו
אך כיון שאין להשיג ולודע אף קצת מקצת
גבורותיו ונפלאותיו ודרכיו א"כ נראה כחסרון
ח"ו וכפלאות מייחסנו לשבחי בורך, ולגה נראה
שזה שאמרו אחר סיפור השבחים הפסוק מי
ימלל גבורות ה' וכו' הוא מוסב והקבלות המין
שלא יהא נראה ריבוי השבחים כחסרון בחוק
ח"ו ולגה יסבן לומר אח"כ מי ימלל גבורות ה' כו'
והורות שזה שאין מספרים יותר לא ימנע
שאין בו יותר ח"ו אלא הוא מפני החסרון בנו
שאין אנחנו יודעים עד זה ואין בנו כח לספר
יותר, ולגה הפסוק לך דומיה תהלה שעשה לגבריו
דומי' ואמר שאין סבתו ויכולתו לספר יותר כי
מי ימלל גבורות ה', ולגה שאמר מילה בסלע ג
שהדיבור וסיפור הוא טוב כנ"ל אבל המשתוקא
שעשה לגבריו שתקה הוא כתרין שיתן הדבר
שלא יהא נראה ח"ו כחסרון בחוק, וכן סמא
דכולא כי הסיפור הוא כמו חולי וחסרת שהוא כמו
חסרון ורפואה לגה הוא משתוקא כנ"ל, ובגה
אתי שפיר ג"כ זה שהפסוק עד בסיום לפי
שחשש פלוני אולי יתקן על שאמר מי ימלל וכל
וכבודו, וכאשר סיים ולא אמר יותר אנו אומרין
מייחסתן לשבחי בורך " ויק"ל " " "

ויקויין וכל זה הוא רק על זה שנראה לנו מגבורותיו אבל על עצמותו אין
לנו שום חקירה ואין יכולים לתאר אותו בשום שם ותואר כלל שלפי שהדבר
שאין תופס בו שום השגה. אינם יכולים לכנותו שם ותואר. אלא אדרבה
הם הפכים כי כל תואר הוא גדר ומוסף על עצמותו. וכן שאומרים
על א' שהוא גבור אע"פ הוא בפני עצמו והגבור מוסף על הוא, שהוא ה
הוא גבור, אבל בבורא אין זה, שאין להפריד גבורתו מעצמותו. וגם
הכל רואים באשר שזה א' לאו דוקא ואמרו משל לא' שהיו לו אלף אלפים דינרי
זהב והיו מקלסין אותו בכסף, יעוי' הרמב"ם שאין זה שוה והוא אומר
בארץ, ומכ"ש לשבחו על כי קטן הוא. וגם כל זה שאנו ותוארים אותו באותה
שם וכינוי הוא רק על זה שאנו משיגים קצת מפעליו ומדרכיו איך הוא
מנהיג את העולם וע"פ פעולותיו והנהגותיו הוא נקרא בשמות וכינויים.
[ועי' בגמ' ברוך בכלה פעמים ובכמה ענינות] ולכן כאשר נראה חז"ל והולכת בדרכיו
שכמו שהתגלות אלו זה הוא נקרא רחום היינו משום שהוא נקרא
רחום על שמרחם על הבריות אף אתה וכו' ניחום שהוא מרחם
עליו וחונן בריותיו שלכן נקרא חנון אף אתה וכו' וכן בכל המדות
וכן הוא בכל המדות והכינויים כמו קדוש שמקדש וכל חיוה, ולכן
נקרא בשמות הללו, וכן זה שנראה לעין [illegible] וגם
אבל באמת אבא שאנו שגברתיו הוא בעצמו ומהות העצמות
והתגלות לו בדמיון גם בזה ולכן אור זה הוא חמן
ולא אור זה הוא נקרא נופי שבה' ותעלה אין חילוק בין
עצמותו

ואף שהפעולות הללו הם רחוקים
וגו' ע"כ גאות הייתם כוננת
קצת בריאת העולם ובריאתה הק'
אשר נתן לנו שהאמת הוא זה
שאנו משיגים והאמת שנתן באמת
[illegible]
[illegible]
זה באריכות [illegible]

עצמיותו לזולתו וכל זולתו הוא באחדות גמור עם עצמיותו וכמ"ש שאין ניתוק כלל
בין זולתו כי החלוק והשינוי אינו לגבי המקבלים ולכן אבל שאנו שורפים על
עצמותם של הזולות כלל נאמר זה הוא חנון ורחום שאין חלוק ופירוד בין
זולתו אף אתה הוי רחום וחנון בעצמותך ושלא יהא נמצא חורק עליו
והפכם כי החלוק והפירוד בין הזולות הוא רק יחוד נטיות החומריות
והמצא גם זה לשון ואמתו שהוא לשון. מה נאמר שאין אפשר להגיע והמציאות
פגאות אם לא יתקרא הנפש גבה וטהורה ולא תפגש ולא תגע שום רע
ושום דבר רעה כי הגאוה והכעס ואכזריות וקנאה ולגה לא גכו
אלא אבות העולם יחוד טוהר עצם והנשמות חוזרים והפשטות גלוייתם
עד שנעלם ורפבה לשעתם, ולגה גכו גם וורדי הים שנעלם ורפבה
ושכנתם ואורו ואמתו לשון גמור ועין וכמ"ש ונגשתי בנפש ושכנת
בתוכם ויש והוי אז קודרנה זאת והוי להם ותפארת שגכו בלגר אלקים,
וגם נראה שהוא עפ"ש פוי רז"ל לשון אני והוא כיון שהתמיד לעצמיות קדמון
זה הרי אני והוא חד כביכול ולא אחר אני ואתה והוות שקאי על עצמות
שהוא נפתח מעלם. ועל כל גה לרוב התפשטות גלוייתם היו דבקים
עצמם קהלות בדבקות גדול עד שהיו אומרים אני והוא
וכל זה שבאחם בעשן גה נראה לדעת עמיותן לחכם
ויחכם עצם כי תקנתם בכנה גדולים " וכלם שזו
שגבה זולות הטובות בעצמותם בקנין טבעי הוא
קרוב להי' יתן כיון בהפכם וי שיש בו זולות הרעות בעצמיות בקנין
טבעי

ונראה שמשום הכי היו אומרים ב בוקדש אני והוא, והוא גכ"ל לרוב דבקותם בו, וגם היו מתפללים ומקבלים ואומרו אני והוא הושיעה נא, היינו שנוגע להשיג ולהגיע עד שיהיו דוברים אני והוא שיהיו ברכבה אלון ח

טבעו הוא נקרא רע כיון שיש בעצמותו כל מדות הרעות והוא רחוק מאת ה' ית'
ועם כל זה לא לפניו חטא ועון. והיינו שהוא חטא בעצמו ובטבעו, ואף
שמתחשב קצת גם כן בעונש כראוי, והחטא זה כיון שאינו עושה מחמת הבחירה רק
מצד טבעו הרע, הרי הוא רע ורחוק מאת ה' ועם זה לא יבוא לפניו וכן הג'
מדות טובות שהיו באברהם עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה היו בו
המדות האלו בעצם בקנין טבעי ואף שלפעמים היו משתמש גם בהפכם לא
היו רק בדרך מקרה כי גם בעת שהיו משתמש בהפכם היו המדות [illegible]
טבעיות נשארו קבועות בנפשו בעצם, וגם השתמשו בהפכם היו לתכלית
הטוב, וגם אחר כך היו שב לטבעו הטוב, אבל בבלעם היו הג' מדות
עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה בעצם בקנין טבעי ואף שלפעמים היו
משתמש בהפכם שאמר אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל
לעבור את פי ה' במקרה ובהכרח שלא ברצונו ועם אחר כך שב לטבעו
הרע, ועם כל זה אחד ושב קוצים [illegible] לטבעו, ולכן היו תלמידיו
גיהנם ועל פי זה הדרך יובן פירוש ענינים בויקרא ובגמרא.

פרק שמיני

אף על פי שבארנו שראוי לאדם להתמיד ולהתעלות הן במדות אשר אנו
נכנסים לעיקריות וגם במדות העצמיות, ולפי זה לכאורה היו' להי'
לצוות אותנו גם על המדות העצמיות ולמה לא נתחייבו גם ע"ז רק במדות
החסידות כאשר בארנו, ואף אין זה קושיא כי התורה הק' נתנה לא
נתנה

נתגלה וכל ישראל כמ"ש שפרש נעים וכו' וחושב עצמו וכל זה לא לשמאלו ולקדושה
עליון וכבר נתגלה התורה ולמדרגה גדולה כזאת שיהיו כל המדות טבעיות
בו בקדושה עפ"י או אפשר להגיע אלא אחר טהרת הנפש מאוד כאשר באמת.
ואין הקדושה באה בטבעיות וכל זמן לא נתקדשו רק על המדות המקריות
השכל. לשקול מדותיו תמיד ולילך בדרכי ה' לשמור מדותיו לפי ערכם,
וזה הוא חיוב על כל אדם וזו מדרגה גבוה למדרגת של החסידים שיהיו
המדות טובות קבועות בו בעצמות גם הוא יחוש לשמור מדותיו
ולשקול במאזני שכלו לפי ערכו ולפי העת ולהפוך מדותיו נגד טבעו
כי אדם שהוטבע בו מדות רחמנות וטבע בקדושה עפ"י ואין לו שום נטיה/
למדות אכזריות וזו אם רואה שהשעה צריכה לכך שיתאכזר כמו
נגד רשעים צריך הוא לילך נגד טבעו אשר הוטבע בו ואחר כך ישוב
לטבעו לרחמנות אשר הוקבע והוטבע בנפשו ויאחז דרכו עמו וזה
אל ינוח ידו ולעת הצורך ויקיים נפשו כל זה בפרטות מאוד, ולזה
אפשר לומר שזה הוא כוונת הפסוק פס' ועגל רגליהם וכו' ופירש יונתן
כי ברך הוא הנשמה והקבוע תמיד, והרגל הוא הלבוש והנמשך
וזה שאמרה קבוע ואמרה כנשר רק לפעמים המוכן בה על כן, וגם
יש שבכל ונמשך שלא הולך כמו עוגין אלא שבעת הוא עושה הלבוש
ברגלים כמ"ש בלשון אבל הוא עושה לבוש ברגלים, וזה שאמר פס'
ועגל רגליהם הנשמה שתשקול תמיד מדותיו לפי ענינים הצריכים לכך
ודו"ק

ולכן טבעי והרגלי, ורגיל. הוא מורה על ההרגל וכמו שהשכליים הקטנים הם
המושגים הם׳ ונמצאים והדרכים הגדולים כמו כן הויות שאינן קבועות
הוה ונמצאים וכן טבעו אשר הורגל כרחק ואמר שיפלו אותם תנועה כדי
שתהיה יותר ומרת כרחק, ואמר עליו וכל דרכיו יכוין השם כל
ההויות הטובות שיהיו להויות קבועות בעצמו כי הדרכים הגדולים
הקבועים, וכמו הוא ומשל כן שהוא יושב ובסוס כמו כינור וכנו,
וכל אלו שתפלס המעגלים ולב אדם במעגל זה ופעם במעגל זה.
ערב דרכיו, הטעם הדרכים הגדולים הקבועים בעצמם הם שיהיו
שיהיו על יכוין שלא ימשו ממנו וכמו שההולך בדרך כאלה יסור
ופעמים מן הדרך ההוא אל נתיב ומעגל הקטן ויחזור שהוא לקוי
ומה ועוד נחשבו תנועה על הדרך הגדולה שלא יאבד עוד כאשר
אין לכפים ולב בהתנשב ומעגל הקטן, ושב ומה להדרך הגדולה
כדי שלא יתעה. כן הוא בענין המדות אף שיפנה ולב לפי
ענינו בנתיב נשפט הקטן ואף בהויות אלה נראים רעים ו
תנועה והוא לא ונחשבים להויות הטבעיות לבד שהם מדות הטובות
וגם גם תמיד ואמר סלו סלו המסלה פנו דרך. הטעם גם ערב
ואמר סלו סלו לכן שיפנה האדם לעשות תנועה מסלות חדשים ו
שעשה המסלות לכן עשה ולכן כבר ואמר סלו מלו, ואמר עוד
פנו דרך ופנות הדרך וכן ובעצמם שלא יכשלו ולא ינקבם

רק

רק שהוא המרגיש בנשמה כל נפשו והוא נשאר בקרבו המדות שהם
טובים נוצרים ואע"פ שאין זה חיוב על האדם שעכ"פ לא קאי המצוה
והלכת בדרכיו וכו' ראוי הוא על האדם לקנות מדות בלבו שעי"ז
יהא נפשו דבוק בה' ויהא מרכבה לשכינה וחיות טהור עכ"פ, וגם
החוטא והרגיל והמגושם על מדות הגאוה והתאוה והמרה הגדולה האמת
הוא גם דרך גדול ותועלות לו בענין עבודת ה' ועל הנפש הוא
הולך ומשביע כל הוספתה המדות וכאשר נבאר ברצה"י הטובה
עולם עכ"פ יהא קל לו לתקן כל מדותיו לפי הצורך [ועי' והבן כי שם נבאר
הדברים בביאור יותר עכ"י] וגם יהא תועלות גדול בזה כאשר נבאר, והנה
אמרו חז"ל אל יאמר אדם אי אפשי בבשר חזיר אבל אפשי ומה אעשה
אבי שבשמים גזר עלי, כי עיקר עבודת ה' הוא בגבירות הנפש
ונפשו ורצונם תבכחו שהוא זובח הרצון שלו לבטל רצונו מפני
רצון ה' ואמרו שעושה מדותיו של הקב"ה רחום ואינו אלא גזירות
ואפ' אם לא יהיו המדות טובות קבועות בנפש האדם שלא יהא
רחום בטבעו אלא כשהוא נפעל ומתאכזר על הרשעים עושה
רצון ה' יהא נקל לו ושלם טבעו ולא יהא נחשב כל כך לו
לעבודה, אבל כשהוא הרחמנות קבועות בנפש ובטבעו אלא כשהוא
הרחמנות קבועות בנפשו ובטבעו אלא כשהוא נפעל והאכזר בהפכו
והתאכזר מגד עשות רצון השי"ת אזי יהא נפעל ולחוש וכו'
מגד

נגד טבעו אשר הוטבע בו ויחוש גם יהא נחשב לו לעבודה גדולה שמבטל
טבעו ורצונו מפני רצון השי"ת, ואין להשיב עד שלפי זה כאשר יצטרך
לרחם על מי שראוי לרחם עליו, והוא בעל רחמנות והוא נשמע בקרבו
וקשה טבעו ואם לא יהא נחשב לו הרחמנות הזה לעבודה כ"כ, אבל
באמת שאין זה קושיא כיון שקשות המדות הטובות למצוות אינו
בא לו ומתחלה רק ע"י מלחמה חזקה והרגל עד שנעשה אצלו לטבעו
ואף שאחר כך נקל לו העבודה ויחוש גם כן נחשב לו לעבודה גדולה
כיון שבעיקרו ומתחלת הבריאה בא לו ע"י גבורת היצר, ונמצא
בקיום אחר אחד, וגם כי ניתן נקל על האדם לעשות מצוות והרץ
ולעמוד נגד והרע ואשר נטה והרע אשר הוטבע בו ולעשות טובות,
כי כיון ברא אדם ישר, והיצר הרע אורב עליו תמיד בחלקים ואף אחר
אשר היצר נצלה חלל בקרבו עד בעת התעוררות אשר ירצה
ואז אינה מצאות והרע יעורר יצרו עליו ויתגבר לעשות נמצא
נעלם, ונפתי והבין הבחירה על מצאות הרע ובביטול הרצון
בכל אלו והאריך קצת בזה, וגם כי בעבודה כזאת יתבונן
והשי"ת בענין זה "אורח והאריך ובאמת יפה בפרטיות"
"ענוחה לזה פרק בפני עצמו כדי ליתן ריוח בין הפרקים"

פרק ט'

איתא במדרש: חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, בכל יום ויום
הייתי

היינו נחשב ללכת לבתי טעאטראות, והיו רגליו מוליכות אותו לבית המדרש
ולכאורה הוא תמוה זה המאמר עצמו דוגמא קצה שהי' נחשב ללכת לבתי
טעאטראות, ונראה שהוא על דרך זה שבארנו שלא יאמר האדם אי אפשי
בבשר חזיר וכל שהעיקר בעבודת ה' להכניע ולכוף היצר תחת
הטוב נפשו ושתו וכל עצמותיו לפני ה', והיינו שבירת היצה"ר
[ועי' בדברות התורה של אדמו"ר הגאון זי"ע] זה הוא כל פרי עבודתם ועמלם
בעוה"ז להכניע את היצר ולכבוש אותו וכו' וכו', וזה הוא באמת בעבודת
בעת שהלך אברהם לעקידתו של יצחק הי' בוכה ולא הי' שמח,
וקשה מאוד לומר על אותו הצדיק שדבר בהעבודה הזאת, וגם
מאי בא לאשמועינן בזה שבגמ' אמר לומר שיראת המדרש על גמגום
וגם כפשוטו הדבר אם בדבר טוב הי' לבו שמח, ואמר אדמו"ר הגאון זצ"ל
שהמדרש בא לאשמועינן שדרש וגם שמחה של אברהם, וזה מכל
גם מזה שזה דרך שהוא בעבודת ה', והיינו שמחת אהבתו
אברהם הי' תמיד דבוק בעבודת ה' באהבה כזה כאש בוערת
וכל מחשבותיו הי' לו כאפס ואין נגד אהבת ה' ועבודתו
וגם כל המחביב לו מאוד לא הי' נחשב בעיניו כלל נגד אהבת ה'
ולכן כאשר אמר לו ה' קח נא לשון בקשה והפציר לו הדבר
מאוד באמרו את בנך יחידך ואשר אהבת לו אף שחביב הוא לו
מאוד עכ"ז לא השגיח על זה שבכתב הוא בעיניו, ואברהם
וכו'

לכן שלא היו לו רצון אחר זולת רצון ה' ולכן לא יצא מלבו שיהא ה
הברכה גדול כל כך, ולכן חשב בלבו מחשבות ועשות לו רצון הנפשי
ואח"כ יבטל הרצון הנפשי ההוא מפני רצון ה' לכן התחיל לחשוב
מחשבות, ולצייר בנפשו גודל אהבתו על בנו ואיך הוא יקר וחביב
לו וכמה תפילות עשה עד שנפקדו לעת זקנותם וגודל יקרותם
של בנם יחיד עצמו, וגם צייר בלבו גודל הצער שיהיה לו וגם לשרה
בהעדרו ממנו, וגם צערו על שרה וצייר בלבו כמה השתדלות בזה
עד שנתפעל בצער גדול עד שהתחיל לבכות ורוב צערו ואח"כ
הי' בלבו גודל עוז אהבתו ברצון ה' והי' לו כח שהלך ל
ועשות רצון ה' בברכה טובה ובבטל רצונו
ונפש רצון השלות, ובדרך פי חכם חן,
ועל פי זה באתגא הפסוק רק חזק לבלת
אכול הדם, וקשה ואי זה מאמר רק חזק
בדם יותר ובשארי המצות אמרה התורה
הוא שנפש של אדם תלויה בדם כמו שאמרו
חז"ל, וגם לא יוכל הנשמה לצאת אכול שהוא דבר רק חזק ולא
תאכל, ועפ"י הנ"ל יובן שפיר יחזוק שצריך הוא לבטלות ה'
בביטול רצונו, שיבטל רצון נפשו ונפש רצונו ונשמת אכילת הדם
הוא רצון האדם, יחזוק שנפשו תלוי בדם ולכן גם לא הצווי
לא

וגם נראה לפרש זה שאמר שהי'
קופה דאורייתא בפרש שהשטן עשה
תחבולות כדי לעכב אותו והוא יחזות
רוב תשוקתו והשלים רצון הי' לכופה
על תחבולות השטן, ועפ"י לכן הי'
כח שסוף הדרך הי' שלא ישגיחו
על אברהם [illegible] רצון ה' בקיום
וגבירות היצר, [illegible] בספר זה
נכתבו עוד בזה"ג ונקבצו כאן,

לא היו אוכלו, ולזה אמר רק חזק לבלתי אכול את הדם שהדם הוא לבלתי אכול
את הדם תשוקה בחיזוק הנפש שתתן תחלה יציאות ורץ והוא שיעשה לו
רצון שלא יהא קצף בגוף ושהוא יתאוה לאכול, ואח"כ יחזק על רצונו וקטלו
ויבטל רצונו מפני רצון ה' ולפני את היצר וקטלו, ובזה יובן גם הפסוק שלפניו
היו תשוקתו תמיד לעבודת ה' ולתורתו וכמ"ש זה אהבתי תורתך וכל
טוב לי תורת פיך וכל תורתך שעשועי, וכהנה פסוקים רבה ולא היו לו
תענוג ושעשוע נעים תשוקה כתשוקת התורה ולא יצא חפצו שהוא
יתענג לו מגודל אהבת התורה כדי שיכניע היצר ויקטלו, ולכן זה עשה
היו יחשב בכל יום על גודל התענוג והשעשוע שהוא לו אם היו
הולך וקנה טרטראות ואח"כ היו מתענג מגודל רצון הזה והיו נותנים
את יקרו לולב וקנה ומרשות, ולזה שאמר חשקה נפשי ותשוקה וכל
הנפש שתחילה היו יחשב על דבר אחר, ואח"כ היו משיב רצונו ללב
לעבודת ה' נראה שזה שאמר רגלי הוא ולשון הרגל אחר שחשב ללב
וטרטראות אח"כ שב והרגלו אמר היינו תחלה לעבודת ה' ולתורתו בתכלית
עוז אהבתו, ועפ"ז יובן הא דאיתא בגמרא ויקרא ויוסף הבורא לעשות
ולאכלו וכו', ושואלו חד אמר ולאכלו וכו' וחד אמר לעשות לפניו נכנס.
והוא תאוה לפיהו שגאות יסורות הוא קודם שבמעשה [illegible] יותר
עליו למשה משבח ולא לגנאי ואם בכל אדם אמרו הוי דן לכף זכות
ועפ"ז על הצדיקים הראשונים ואפי' ואי זה טעם בזה לגנאי, והמצא
הפסוק משועותו, ודיותו קשה כדמן זה שאמר ר"י בן בתירה לרבי
עקיבא

עקיבא על שהי' גורם שהעונש הי' לערבב אם כדרכך הרמזה כסהו
ואחרי עמו ואם לאו אתה ויצא לעג על אותו הצדיק, ולכן נראה זה
שאמר לעשות לצורך נפש הוא זו למבח שנכנס לעשות לשמו כדי לתקן
ופאות לרע וחוה שבתחלה הי' רחוק הדבק בתבלות ולכן עלה ופאות
הרע והתאות לעשות לשמו ואחז נשגרב על ידו וכסה אותו הדרך
גם החסידים והקדושי' עליון אשר קמו בקדושתם ומדות הטובות ונשבע
בקרבן עצמו, ונשמו ג"כ לעבוד את ה' בגבורות הלבו, אך בהמדות הטובות
אשר בחרו ונשמו תמך השעם שיותר תחלה ופאות הרע נעשות והם
רצון אחר שהוא והמגד נגד רצונו הטוב אשר בם ונשמו, ואחרמה
יתגברו על ופאות הרע ושובו ורצונם והרגלם כבתחלה, וקמה הדרך
ובן כמה פעמים בתחלה וגם כמה ואחרים בדרכי חמ"ל וקבלם החיבור
נעשה עמו ודבקה וקיומות נריג על גה, ונה הדרך הוא ג"כ זה שמתבע
שבגה ותבורה בשוון זה והמות כי ומץ הוא שקודם בריאת העולם
הי' הוא ושמו כלול באחדות גמור ואז כלול בעצמותו בבחי' תבלות ו
ואחר גם כשעלה ברצונו הפשוט לברוא את העולם בעצם ובמדת טובו
כדי שיוכל להיות ופאות הרע [ועיין בקל"ח פתחי חכמה] והוציא פעולותיו
על דרך שיתנהג העולם פעם בדין פעם בחסד וגם הוא גם כן
ומדת טובו והטיב ומלות שאם לא הי' ופאות הרע לא הי' קיום לבחירה
ולא הי' קיום לשכר ועונש שהי' יכול להטיב ולכן ושובו אך צא גם ובלא
עבודה

עבודה כלל ט"ו לא הי' הטובה בשלימות באדם קדמון וכמו בלאו גאולה
היינו נקודה בפילוסופיא וגם אם לא היו שום רע בעולם לא הי' הטובה שוה
שאין הבדל שבה אלא ע"י הפעל כיתרון האור מן החושך ואין
והאריך בזה כידוע ולכן צמצם הקב"ה את עצמו טובו בעולם כדי ליתן
מציאות להרע וכן יתקן האדם השלם האור הגנוז אשר גבה וטהר
נפשו ולקבוע בלבו מדות טובות וישרות ולקבוע ולקיים נפשו בקנין טבעי
ג"כ צלם ומדותיו הטובות והרגלו שהורגל בהם כזה שיהיה ומציאות הרע
ואח"כ יתגבר לכוף הרע ויהא שבר טוב עבודתו והשי"ת יתמוגג [?] ב
בבחינת טובו [והוא כאן הוספה הרבה בתוך זה שנתבטא [?] כבר ואין צריך עוד בנפשות]
ברחמים בחשבונות וכל זה יתבטל כדמיון זה ועצמות וגם זה [?]
והכל הוא לתכלית הטוב האמיתי ועי"ז יהא סובב כל כוונתו וכאשר בארנו.

פרק עשירי

אף שבארנו שעיקר העבודה הוא לכוף את הרע תחת הטוב.
היינו בקיום רצונו ובפרט רצון ה' זה כל פרי עבודתנו [?]
והכניע הרע אך ורק שישבור את נפשו ונפת לאחר הבלות העולם
והחוטאים בנפשותם והכניס הרע בטוב והעלה אותו וגרמם, חלילה
לא תהא כזאת, נשוחה עיקר הוא לערב הרע בטוב והוא שורש
פורה

פורה ראש ולענה שאף בדברים שקשים כלאו הכי על האדם לעשות כמו התורה
ותבטלה הם מעוררים ומחשבתו בהרהורים רעים וכדי לעשות הרע ההוא ובאמת
שהוא הדבר הרע עד שבדבר תאוה · אלא שבדברים שקשים הם כלאו הכי
על האדם שהיצר מסית על זה ובעינן של אדם נמשך אחריו אבל ממילא
כאשר יתגבר על יצרו ויכבוש הרע ממילא ויבטל ומחות ויבטל רצונו
מפני רצון ה' ואף בדברים שנפשו של אדם קצה בהם כמו דם
ואכילת חזיר אף שהטבע לעשות מצוות והרע הישר רק לעורר ה
הרצון והתאוה לזה על אופן שאם לא האיסור שהי' אסורה, הוי אוכלו
ואתכ נפש ובטל הרצון והתאוה והמחשבה וכו' וכו' ויתגבר על יצרו
והכניעו שיבוטל רצונו מפני רצון ה' ולא יהא לו עוד נטי' ואשה רצון
לזה ומחות עונג אהבתו ותשוקתו רק להשלים רצון ה' [ועיין דפס"ג גדי עלה
רצונו ברצונו שבאחרון של בדבריו גם] ויסיר ויבטל רצונו הראשון וכו' וכו' ואף
שהוא נפש ואבל אחכ סעודה מצוה או שבת וכו' לא: ואף בפה
התאוה ההיא מפני שמעורב הרע בטוב ונפשו נפש קדושה
גם כשותו ומצוות והרע לעשות לו רצונו ולהתאוות ואכלו
בשר חזיר לא יהא מחשבתו רק אם היה' ניתן שלא היו
אוסרו השם הייתי אוכל ברצוני אבל לא חז שיהא רצונו ומחשבתו לאכלו
בשר חזיר קאמר וזהו גרמת שאינו נפש ופנים שאף שלא יאכל
אותו וכו' ויש כאן החזרה עבודה וגם כשיאכל אחכ סעודת מצוה

והוא כמבואר בספרים שאם
נתעורר לו תאוות אשה בחלום
לא ... ואשתו בתאוה
הרע

הרי

הרי הוא מעורב הרע בטוב וכן הנפשות ומחשבות גרועות, והמהרהורים אסורים
וגם כאן עבודה של הרהורים ואף שעולה המחשבה זו העבודה נראה
בעצמה וגם העלוי ירידה הוא שנפשות ומעורבים הרע בטוב, ובדעת
ושמע נקל להבין ההרהורים לאסורים, והגם שהגמרא נראה בהיפך
דזה שאמרו שמותר לעשות לכתחלה נעשה ונראה שאסור לעשות לכתחלה
בדיעבד, אבל באמת נראה מהמד׳ שהנפש עצמו בעשיית לכתחלה לעורר
תאוותו בעשיית לכתחלה מחמת שעדיין הנפש הוי רחוק ומה בתאוות הרחוק
ומדייק בזה זה שאסור לעשות לכתחלה נעשה ולא אמר סתם לעשות לכתחלה
בדרך שאסור ולאפוקי סתם, וגם נראה זה שאסור לעשות לכתחלה, ולא
אמר שנעשה ובא או שנעשה לעבודה מהענין של עשיית לכתחלה הוא הפרדת
הרע מן הטוב דזה שעושה מפריד הפסולת מן האוכל שהאוכל הוא
הטוב הוא המזון את האדם והמותר שהוא הפסולת שהוא הרע הוא מוחה
לחוץ ולכן אמר הפסוק על עובדי כוכבים צא תאמר לו וכן קרא צואה
וכן ושמעו גנה את העובדי כוכבים בלשון זה קראו וחבריו לא שלט
שלא ויצא זה פירש אדמו״ר הגאון נ״ע זה שאמרו על עוגא שעשה לכתחלה
לפני הארון ואמר הוא נ״ע בזה למה כן עלוי בדקים כבשן מכתב
בו ומות שם ובדל יתקום בכתב ומות שם הוא בנשמה בזולתו
מורים אלא שזה שאמרו שעשה לכתחלה הוא ג״כ ע״י שהפריד הרע
מן הטוב, והאריך הרבה בזה, ובודאי שלא נמצא חוץ לענין קצרתי

בזה

בגדה , ובגדה המרד הוא כלי כאן לעשות לפניו , וגם לפניו אין מורה
על ענין עבודה שלא עבודה לא הי' אומר לפניו והכל גלות , וזה שאמר
כלי בפסוק לעשות ולאכול שכל ולאכול בבירות הכלי הי' טומאה וזוהמ
המשכנות הקדושה והתגברו מן הרע וכן טומאה ידבק בבירות וכן בכאמו ,
הי' גב על גדר גדה פרוץ , וגם לעשות ולאכול הודעה זה שנתאוה תאוה
ועי"ג גרה והיות גב ורבה משפטה , וזה שאמרו שנראה לו כמות א
אדם , וי"א שאמר שנראה לו לעזר שמוט וכנגד אותו יצרו ולקטלו , וכי בגדה
ולבן וגדרה , וגם להוסיף הרשע זה שאמרו על הנחש לא תאמר לו ,
הכנס אל תאמר לו , רוצו בגדה זה שאמרנו שלא יכנס הרע ותגע השוב
וכל וכל רק לקטלו ולהשיא לגזירי הכל כמו שבארנו " " "

פרק י"א

ועפ"י זה שבארנו מכל הנ"ל יוצא פשר דבר קושיין של הראשונים
שהביא הרמב"ם בשמונה פרקים פ"ו אם מעלות החסידים גדולה.
בעלתה או מעלות הכובשים בנפשם גדולה במעלתה והביא דעת ה
הפילוסופים שבדעתם שמעלות החסידים גדולה יותר ממעלות הכובשים בנפשם
והביא עוד דעת חז"ל שהמושלים ברוחם ומתגברים על יצרם הם גדולים
במעלתם יותר ממעלות החסידים , והוא מה שאמרו חז"ל לפום צערא
אגרא , ואמרו עוד כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו , וגם הביא הא'
באמרו חז"ל אל יאמר אדם אי אפשי בבשר חזיר , וכו' ומה נעשה שאבי שבשמים
הוא

הוא שיבוא האדם את עצמו לתאוה ולדברים האסורים בדברי שנתפרסם אחב״
על יצרו ונושא עונו נעש״ זה שהאריך בזה ועיין שם בס״ר דרכם, וחילוק
בין מצות שכליות ובין מצות השמעיות. ולדעת הקדושה נראה לי שגם
לדעת חז״ל הוא שמעלות החסידים גדולה מהם וראוי לזה והוא מדרב״
בן יאיר שחלב ואמר כל הזכות במדרגותם זה לעולם מזה, ומעלות
החסידים אצלם באחרונה שהיא מעלה משלם והוא מביאה לידי
רוה״ק שאין עוד מדרגה גדולה ממעלתם אחריו ויותר
וזה שהוכיח שמעלות המתפרסים על יצרם גדולה ויותר
ולדעת חז״ל והוא דורשם כשרא מגרא, ולדעתו. אין
מזה שום ראיה והוכחה וכן זה שבאמת אצל החסידים

ואף אליבא דמעלות השכליות ישרים אין כן, אבל הרמב״ם בדעתו הגמרא העיקרית שהחסידות היא אחרונה ואף לדעת שכליות ישרים מעלות החסידות גדולה ומזה אלא שיראת חטא היא גדולה עוד יותר ועי״ש ואין כאן מקום להאריך בזה:

והקדושי עליון אשר קם בנפשם מדות הטובות ומצוות בקומן מאד
וטבעו וזו נצטרכו גם הם למעום והתמנע והשתמש במדבר נגד
טבעם אשר הוטבע בהם כמו לעת שנצטרכו להתלבש בלבוש גאות
ונקמה סופו בעצמם והתאפקו מגד השנאים ומגד עה״ או במדת התאוה
והתענוג שבדבר, ונש״ או לקיום מצות עונה באשתו כל הדברים בא
להם בצער וכן שהוא נגד טבעם והרגלם אשר הוטבע בנפשותם,
וכמו שאמרו על רא״ שהיו לו העונה כמו שכפאו עליו שד. וכן השיג
לכם אחרי התענגים בשבתות וי״ט בא להם זה על צער וכן שהוא נגד
טבעם והוא ותמוד ורבנים הטבעי וגם וכן שהמדות הללו הם רעים
בעצמותם

בעצמותם והם יחזקו אל הדין הרע ואעפ"י שהוא לתכלית הטוב, וזש"ה יש
והם צער ונחמה שלא יושב ובם אחר זה יותר מן הראוי וכו' שהוא גדול
בחסידות יותר הטעם שמשער לבו המדות הטובות ומאוד לא אם
נשיא והפכם אני כמו פרח והשמש מרבבו בא לו עי' צער יותר
ורבים רוב וגודל חסרונם כי כן הוא גמל צערו וגם לפום צערא אגרא
וגם כאשר נחמש בזה שאנשי הפרטים וטבעו כי עצלות רוח בכל
תה"ו ורחם על זו שראוי לרחם ודומי בזוהק"ו תפלה יותר ופאות
והרי שמשבחים ומעלים על זכם שאם לא רצון ה' הוי טוב והם הדביקים
ואח"כ מתדבקים ומתפרקים על ידם לבטל רצונם מפני רצון באהבה ובגדול
שמחת לבב וכל זה יותר יותר ופאות להרע מגדל הצער ביותר והטעם
נוי לפום צערא אגרא, ובזה להבין נמי להבין כל זה, וזה שהביא
ראוי והוכיח שבזמנה חז"ל שהמתפרקים על ידם הם גדולים וחסידים
וזה שאמרו כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו, ובזמנה שאין זה הוכחה כלל
שלכאורה הרי שאם יצרו גדול גדול ונלחם עמו והוא מתגבר עליו
הוא גדול במעלה יותר היינו לומר כל שיצרו גדול הוא גדול ביותר
השעם לתלות. גדולתו בגדולת יצרו ולא לתלות גדולת יצרו בגדולתו
ועוד שלא אמרו אלא שיצרו גדול ולא אמרו שהוא מתגבר על יצרו
עם סתירה וגם הוא באיתא בתענית יעו"ש מתענן, ואומר וגם לראיה
ועפ"י דוג' הגאון ז"ל שהוא שאמרו הוא ושאין המקבלים שהצדיקים כי
התגבורתם

התפעלותיהם הוא בהתפעלות היצה"ט, אבל הרשעים כי התפעלותיהם הוא
עפ"י היצה"ר והוא ותקיפים, ושאר הבינונים, שניהם הרע וטוב בוגדם
כמו שאמר גם ובי חלל בקרבי. ולכן נראה זו שענין של הרגשים
כך הוא כי זה לעומת זה עשה אלקים טוב לעומת רע ורע לעומת טוב
ולפי ערך הטוב שבאדם כן לעומת זה הרע שבקרבו, וע"ש שהיצה"ר
ושח אתו עמו ומתגרה במלחמה והטעם כי לפי ריבוי הטוב שבאדם
כן מתגבר עליו נגדו, וע"ש כל הגדול יצרו גדול ממנו ולכן זה
הוא מקום שלא נמצא בו הטוב וקשה טבעי ועצמיות גמור. והיצה"ר
עדיין מתגרה בו ולוחם נגדו, אבל כשהרגש נתגבר על יצרו
עד שנעשה אצלו קשה טבעי וכבש כעסו, יצרו בבטחה אותו
ועל אותו דקדוקים, כגון שאין להם תקנה אחרת זולתם
שבהם הוא נעשה חלל, וגם אם יזכרו והשתמש בהרבה הוא
נגד רצונו רק כמו שכפאו שד וגם אחר הם שוים ושקולים
שאין להם תקנה אחרת, ולכן אותם קחה אותם שבגבר עמגן
בנסיונם קטנים הם מן התשא. [ועיין בספה"ק בעש"ק עשרה נסיונות של אברהם
אבינו עם הרמב"ם בביאור הרמב"ן וגם בנסיון עקידה בדברינו נכוחים] ונעלה כי
ברכינו זה ולכן הוא באותו בגורא לרוח ונפש אלו הרובים ביצרם
ולגבורה אלו השולטים ביצרם ולתאוה אינם ולכן אינו נשמע ורוח
ונפש

שפט דקאי על הרמזים בינינו. וגם נראה להבין החילוק שבין רמזים
וגם נראה להבין החילוק שבין רמזים בינינו ובין מושלים שלכאורה הוא
דבר א' ואח"כ לזה כפל הדברים, ונראה שרמזה הוא קשה ומתן מושל
שרמזה הוא בחזקה שכן תרגם על הוא רמזה בכל ענין המוסר ויעלה
ותרגום של מושל הוא שלש וכן כתיב לא ירמזו בפרך ורבו [illegible]
היום הרומז עליו ונפל והוא גם יוכל רמזה שכופה אותו כדי שלא
יהא לו שום רצון זולת רצונו ומושל הוא על מי שיש לו רצון עצמי,
אך ע"י [illegible] הוא עושה תחבולה והתגברות עליו בגבורתו או בחכמתו
ושיבטל רצונו מפני [illegible] ורוח [illegible] אלו הרמזים בינינו שמשפט
הוא לשון המשפט [illegible] שמפחדים יצרם אחר דעתם [illegible] נשלא
יהא לו שום רצון [illegible] אלו המושלים ביצרם
היינו שלוחמים אתו יצרם ומתגברים עליו ומושל עליו וכן אמרו על כן
יאמרו המושלים באו חשבון, המושלים אלו המושלים ביצרם [illegible]
שמושלים ביצרם [illegible] חשבון [illegible] והתגברות על יצרם,
וזה שאמר תחילה הרמזים ביצרם ואח"כ המושלים ביצרם [illegible]
שאינם הרמזים ביצרם שאין להם רצון אחר זולת רצון ה' [illegible]
והמושלים [illegible] והתגברות ואח"כ הם מושלים ומתגברים על
יצרם ונמצא שתחילה הם רמזים בו ואח"כ הם מושלים עליו [illegible]
ובזה

ונבין נא שאמרו חז"ל הם שזריזין וקיימין שפת החסידים הם גדולים מ
המקובלים והמתקרבים על נפשם ולא קבלו עליהם רק הדברות הטובות
בקנין טבעי אצל החסידים נפשם יסור קודם ואצלם לפניהם ולחוש
והמתגבר עליו אם לא שמתגברים אחר שורתם ומצאת הרע ונזהו מעלת
החסידים ונכושו עליהם שאין למעלה מזה, וזה שנקרא עוד והוא דבר
~~[illegible]~~ שקבלו תשובה ומודים לפניהם גדולים אצלם שלום לעולם
אי עושים הם לא תשבי השם אותם שהיו רחוקים ומעלה וה'
ואחר חזרו ממש והתגברו על נפשם והעלו עצמם ולחוש תמיד
ולנצח את נפשם עד שיקנו הטוב בקנין טבעי שלא והוא שהם
רצון אחר מלבד רצון ה' הם שגדולים במעלתם יותר מהצדיקים
שהיו קרובים אל ה' מעולם וטבעם הראשון שלא הוצרכו להתגבר
על נפשם. והבן מאד.
ועכ"ל מעלת החסידים גדולה
ביותר ולא יוכל בגה אלא
שגבה וכל המדות והמעלות
שגבה רבה בר יאיר. וה"א
ומריעה גדולה אשר אין למעלה
ממנה, והוא המקואה לומר רבה ואף שנוסח הזאת הוא סובב
והולך על המדרגה הזאת וקנות ט' המדות וקנין עצמי וטבעי ולכן
אמרו

[ועוד נראה לומר באלו ואלו דברי אלקים חיים
היה ולא פליג על מאן דאמר שהצדיקים גדולים
יותר רק מה שאמרו בכאן שזה דבתרווייהו,
מאן דאמר שהצדיקים גדולים יותר ודקלו תשובה
היינו שזוכים עמים עם נפשם ונפשטים והתגבר
עליו תשובה ולא פליגי אלא בהבחנה בקריאה וכו']

אומרו האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דאבות. וכאשר נבאר עוד לקמן
אי"ה. וז"ל ואם באו לזה שיקבע כל המדות בקוטן חג"ת ושבעי כי הוא
קשה מאוד להגיע לזה כאשר באר"ת רק שפנימיות הוא מחשב ורגע
עצמו לזה. ותשובה ויום עים ולבו עד נראה רצונו ומחשבתו להגיע לזה
וגם החושך והפרגל לזה הוא ברכה גדול ובדרכי החסידות. ולזה הוא
כוונת חז"ל שאמרו מאן דבעי למהוי חסידא וכו' כאשר נבאר לקמן אי"ה.
ואף שלא עשה עדיין והמדריגה שיהיו כל המדות קבועות בו, וז"ל
החושך והפרגל ומה שיוכל עצמו להגיע לזה הוא הולך בדרכי
החסידות וגם ע"י החושך והמגעגה עד הוא ויקנה תמיד בדעתו
בכל עת עתם... ותועלת גדול ע"י זה לטהר המדות בכל נפשו. כאשר
את העובדים לפניך בי"ד ה' הטוהרים עלינו אי"ה " "

פרק י"ב

וכל זה שבארנו משנה עיקר המדות והעיקרות והמצוות. וגם זה
שבארנו שהמדות המצוות היא מדריגה גבוה מעלה מאוד
וגם החושך והפרגל בזה הוא מדריגה ובדרכי החסידות כל זה
וצאת שנבאר במאמר חז"ל. ולפי המאמר הזה שמשנה הקנה המאוה
נעה"פ בדרכים ילפו ונבאר היטב על שנין. ולכן אורתא הזהיר
ובארו. כי זה יעיד על אורתות דרכינו אשר באפשר כמו
אותא

איתא בספרי והובא בילקוט פרשה עקב ולהלכת בכל דרכיו אלו הן
דרכיו של מקום ה' ה' אל רחום וחנון וכו' ואומר כל הנקרא
בשם ה' ימלט וכי איפשר לאדם לקרא בשם ה' אלא נקרא המקום
חנון שנאמר חנון ורחום ה' אף אתה הוי חנון ועושה מתנת חנם
נקרא המקום רחום שנאמר כי אל רחום ה' אף אתה הוי רחום
נקרא המקום צדיק שנאמר צדיק ה' וכו' אף אתה הוי צדיק
נקרא המקום חסיד שנאמר כי חסיד אני נאום ה' אף אתה וכו'
ולכך נאמר והוי כל הנקרא בשם ה' ימלט, ואומר כל הנקרא בשמי
ולכבודי בראתיו ואומר כל פעל ה' למענהו, ואיתא עוד שם [illegible]
בו, וכי איפשר לאדם להדבק באש והלא כבר נאמר כי ה' אלקיך
אש אוכלה וכו' אלא הדבק בחכמים ובתלמידיהם, ובמקום אחר אומר א
אמרו רבנן ישתבח את זו שאמר והיה העולם הדבק בדרכיו
עשיתם את זה שאומרים אף אני אעשה זה שלו וכו' והחרוש ה' ופו'
ה' וחוש נאמן בלב ובם ומרוש עט"ל, ונראה להעיר בזה הוא מאמר
הנזכרות, [א] כיון שאמר תחלה ואלו הן דרכיו הה"ט אל רחום
וחנון וכו', ובפסוק זה עצמו שהוא רחום וחנון ורב חסד ואמ"ת
וזה כפל ושנה, ואמר נקרא חנון נקרא רחום נקרא צדיק נקרא ח
חסיד, וגם זה לו והביא פסוקים אחרים על המדות האלו, הלא
בהפסוק הה"ל שהביא תחלה מפורש כל המדות האלו שהביאם,
ג' כיון

[ב'] כיון שאמר ורחמיו עכ"ל מעשיו ומשמע שאלו הן מעשיו לא הוי צריך
יותר שמובן הוא שלפעמים הולך בדרכים הללו. ואח"כ כשאמר טוב זה הוא
כי' אנוש אתה וכו' שבאמת הוא יותר. [ג'] צריך להבין הענין
שאמר זה הוא נקרא ומשמע הפסוק של והוי' כל הנקרא וכו' ואי
בעי הכא כל כה. [ד'] שאמר וכי אפשר לאדם לקרא, שהחונט
בתחנה ומחשבת שאא לקרא בשם הוי', וביה שאמר אח"כ אלא נקרא
היודע וכו' לא חיבר בזה כלל. ואיש סתם התחנה שאמר תחלה ג
שאא לקרא בשם הוי', בשלא לקרוא שאמר וכי אפשר והדבק באמצע
התחנה ההוא שאי אפשר ומשמע בדרך אחרת שקאי על תח, שאם
כאן אם לפי תשובת קאי על הקב"ה קשיא ומאמר. [ה'] שתפילה
כלל כל המדרגים בחוג [illegible] ואח"כ אמר נקרא חנון וכו' נקרא
רחום וכו' ולא והביא על כל וזה פסוק בפ"ע, עכ"פ זה
שאמר אנוש אתה בכל מדרגה בפ"ע הוא יותר, שהוי' לו לומר נקרא
וכו' שנאמר וכו' נקרא וכו' שנאמר וכו' אנוש אתה הוי' חנון ורחום וחסיד.
[ו'] כיון שאמר נקרא חנון שנאמר חנון ורחום וכו' ומוכח בפסוק
גם של היודות לא הוי' לומר שוב נקרא רחום בפ"ע והביא על זה
פסוק אחר אלא שהל"ל לומר תחלה נקרא חנון ורחום שנאמר חנון ורחום
וכו' ולא יותר. [ז'] בהפסוק של הה"ט שהביא תחלה מוכח רחום
תחלה ואח"כ הוי' לו לומר גם אח"כ נקרא חנון וכו' וביותר בסוף
שהפסוק

שהפסוק חנון ורחום הוא ומברך קהלה · והפסוק כי אל רחום הוא
והתורה נאמ"ש הוי לו שהביא תחלה ואח"כ הפסוק של תורה [ח']
אחת שהביא הב' פסוקים של הב' מדות אמר שוב ובכך אמר הוי
כל העולם, שהוא מותר ובמורה, גם והיה שאמר ובכך אמר, שכל
זה אומן ומכן טוב. [ט] השנו פעמים ואמר, קשיא ואי ואמרו,
[י'] שאמר וכי אפשר להדבק באש כו' הכי נמי אלא למור שידבק
בקהלות ומש"ש, כי הוא נסתר מעולם ומעיני כל חי, [י"א] תמה בכ"ז
שבורא העולמות ברשו הם ומצאים הדרך מפשוטו ומתן ומברך הרבה
ובאן דרכי הבורא העולמות נראים שהוא פעמים ומתן שקאי על הקב"ה
ועל דרכיו ומה ראה הרב להוציא הדרך מפשוטו ואח"כ שקאי על
תם ואי ומם שבורא העולמות שקאי על דרכי הקב"ה אלא בשגם
וכוי בכל דרכיו שאמר תחלה אח"כ קאי על הבורא העולמות
אינך, ותשלך זה ובדרכיהם, [י"ב] שאמרו רבנן שתפור ...
שאמר והוי העולם הדבק וכל שכל זה הוא מותר ובמורה
שהוא למור בקיבור הדבק בדרכיו. [י"ג] זה שאמר רבנן
וכי תלוי הדבר ברצון האדם, [י"ד] שאמר ... שאמר נהיה
העולם, אינו ומכן שהוא למור שתפור את המקום או את ה' ...
[ט"ו] זה שאמר עליהם זה שגלוים וכל אומן ומכן טוב, ואי בלי
הרא בזה, [ט"ז] זה שאמר עליהם זה שגלוים הוא מותר לזה
שאמר

שאור תחילת רצונו שהוא הגורם ברצון האדם ואח"כ אינו נוטל על האדם
בחיוב רק ורצונו להדביק הי' ונתן וזה שנוטל על האדם, וכאן אור שעולם
ושוע שנוטל עליו בחיוב. [עי'] שאור ה' ורחש ואין בור ודם ורחש כ"ז
הוא נושא הכולם - וכל גם אורע להעיר באור גם שהוא תנועה אינו [illegible]
ואף דרכיו ובאופן עש"ן [illegible] כי כבר באורע שהלשון ולכת בדרכיו הוא
על מדות הוקרוות אשל ז"ו בעת שלשתם בוגמה טוו בוגמה של רחמנות לא
יעלה בדרכו יקרה ואולי רק וכו כאלו הוא רחום בעצמות שלא שום נטיו'
הבחנות טוו, ואף שבטבעו אינו כן שאינו רחום בטבעו, ואף שבאופן
שצריך ניתן ופאות לרע השכל קודם שעלה, ואשל בעת עליונות נפשו
שהוא כאלו הוא בטבעו וברצונו טב שום [וזהו בוגמה גם רצונו כרצון שום באורע הזה]
והנה ידוע הוא שהאדם הוא מורה על עצמות ועיקרו ושלימות השכל אם
אומנות ועשות כלי זהב וכסף ואף שלפעמים בדרכו יקרה הוא עושה גם
מלאכה אחרת, זו כיון שהיא אינו אלא בדרך יקרה אינו קוראים
אותו אלא, בדרך על עיקר אומנות ועסקו אם הפעולה שפועל הוא
בשלימות ובכוונה וראוי כמו שתספר בגדים על דרך השלימות יתקן ומור
שתספר חשב החכם על שם הפעולה שפועל בשלימות ולא בדרך יקרה
וארעי ואף שאינו גם שוו בעצם, יקרא בשם זה, ולגה אורו [illegible]
בתורה ושוה עקרא רבות להקב"ה ואף שאינו חשר ומש, זו כיון שעסק
עסקו בתורה וקיום המצות עקרא ריעו [ועיין שם בנגעו שם החכם בביאור
הדברים] וכן ט הוכות של הקב"ה הם מורים על דרכיו והנהגותו
שבעצמות

שבעצמותו לא יפול בו שום שינוי וחילוק כלל ולא שום כלל, וכמו שקודם
בריאת העולם היה שמותו כולם הכל בעצמותו כמו כן גם אחר
בריאת העולם רק שברא העולם ע"י האופן שהעולם יתנהג
פעם בחסד פעם בדין ועי"ז נקרא הוא בשמות הללו, וכן
פעולותיו הנראים מתחלקות למ', ואף שבעצמותו לא יפול בו שום
שם כמ"ש אדון עולם וכו' בטרם כל יציר נברא לעת נעשה וכו'
אזי שמו נקרא וכו' והוא היה והוא הוה וכו' בלא שום שינוי, וע"ש
כיון שפעולתו הוא בתכלית השלימות בכוונה נפלאה את האדם
לו בשמות הללו ועי"ז נפשו את להתדמות לו ושמות מדותיו
תמיד ופי' הענין ולשקול באמונת השם ולעשות בשלימות עד שגם
הוא נקרא בשם רחום וחנון, ועי"ש ללמד וכו' ואלו הן דרכיו הק"ה
וכו' ואמר כי הנקרא בשם ה' שלא די בזה שילך בדרכיו בדרך
יקרה ואמרי' אלא שיליך ולעשות בשלימות בגלל נפשו בלא שום
נטיו הפכיות כדי שנקרא בשם ה' כמו שכתוב, ואמר עוד וכו'
אפשר והקורא וכו' בהיותו יחוד הוא שהשם הוי' הוא המורה
והמקור לכל הכחות והכנויים שכולם נפעלים ממנו כי כל השמות
והכינויים מורים כל א' על כח ומדה פרטיות אבל השם הוי' ב"ה
הוא מורה על כל הכחות והמדות שכולם נפעלים ממנו ואין זולתו
בזה כי יתגלה הוא, וכו' בלשון אורה קבלה וזה, וכן זה הוי'

יקום

יקום לומר שהצווי ללכת בדרכיו הוא ג"כ על זה הדרך שנקרא ואנחנו בשם
הוי' השגת ללכת בכל דרכיו שלא שום שינוי בין המדות השגת שנקרא
בעצמות " לעצמות, וכמו שאמר ואלו שאמרו על ורמז היום שאמר
זה הוא חנון ורחום מאחר כמו שבארנו לעיל, וגם שאמר ואלו הן דרכיו
הקב"ה ובפסוק זה ובאור כל המדות, והוי' נראה שקאי על עצמות
שאין פירוד ושינוי במדותיו, וכדי לשלול זה מהורות שהצווי ללכת
בדרכיו קאי רק על דרכי הוי' לפי שנאמר העולם פעם במדה זו,
ופעם במדה זו, ועל כל פרטי הנהגותיו נקרא בשם כנוי אחר
ועם ג' תנאים גם אנחנו לשנות במדותינו [illegible] במדה לפעמים במדה אחרת
והקרא בשם על כל מדה ואף על מדה אחת להורות והורים [illegible]
אור וכי אפשר להדבק וכו' כי [illegible] לו אש אוכלה שם העצם
ושם היקרי אשר נקרא לו על שם פעולה שהוא קשה בפעולות ואין
אומרים לא' שנקרא לבן בשם אותו האיש כח משה. שהשם הוא
הוי' שם העצם [illegible] ונקרא אחר"כ אלכסנדר על שם [illegible]
כמו באדמת בגמרא. ואין אומרים שנקרא לבן בשם משה, [illegible] קבלה
כל כוונת אז שנקרא לו בשם משה [illegible] או יש לומר שנקרא באותו
השם שקראו אחר לשמו ע"ש ושם [illegible] אלכסנדר וכו' וכו'.
אפשר להקרא בשם הוי' שהוא שם העצם, רק שהוא יתברך על עצמות
ואף שאין שם לעצמות [illegible] השם הוי' קרא והוא על בחינת עצמות
שהוי'.

שהוי' והוא ויהי' נשתוה והוא את הכל וכל השמות ומדות נקראים שמו ו
ואינו אפשר להקרא בשם שמורה על העצמו ומהותו, וזהו לפירוש ע"כ
אין לומר שאינו פירוש והקרא בשם הוי' ממש אלא והקרא בהשפעות
אשר שם הוי' נקרא בהם ע"י פעולותיו והנהגותיו, וכן על מדה אחת
נקרא בשם אותה המדה המתנהג כהן, ועכ"ז נקרא בכל מדה
בפרט לומר שהוי' נקרא גם על א' מהמדות ואף גם הצווי מהפ
בדרכיו יהגם שאינו מוכיח, תיוה בכל דרכיו כאחת רק שנים
המדות והדרכים ומדה אל ומדה גם הוא נקרא בשם הוי', כלומר
באותו השם שהשם הוי' נקרא בו של המדה ההיא ועכ"ז נקרא וכו'
אף אתה וכו' - כי כשאומרים שנקרא לבין בשם שמדה נקרא בו,
בוודאי המכוונה בזה על השם הנקרא לו אתה ולא על שם העצם., ועכ"ז
נקרא המקום כשם שהמקום הוא הוי' נקרא, וזה שאמר אף אתה
רק כשם שהוא נקרא ע"י ענינו שהוא בהשפעות אף אתה הוי' שהוא
עצמותו ע"ד האופן בכל מדה ומדה שתהא נקרא בשם המדה בעת
שאתה מתנהג כהן, [ועיין לקמן יתבאר ע"ז שהוי' נאמר על עצמותו] ומביא ראיה ע"ז
שהשפעות נקרא גם על מדה א' ממדותיו והפסוק חנון ורחום ה' שאינו
נזכר בהפסוק זה אלא ב' ממדותיו ולא שאר המדות שנזכר בפסוק
לה"ה, ולפי שבפסוק נזכר עדיין ב' מדות, ולכן הביא עוד
הפסוק כי אל רחום ה', ואפ"ה נזכר שגם על מדה א' נקרא שמו
ואפ"ה זה שאמר בפסוק חנון ורחום, הפי' שחונן בעת שמתנהג לחונן
וכן

ולכן נקרא חנון ורחום, ג"כ נקרא ע"ש שורש במדות שרוצה לרחם
וגם המדות שנזכר בפסוק ה"ה ג"כ פירושו כלם גם על אותה
והמדות, והכל הוא כפי זה שנקראה לפניו, ובגלה שהוא זה
שהביא תחלה הפסוק חנון ורחום שהוא והכתובים נוהגים לא
רחום שהוא והתורה, ואמר כי תחלה נקרא חנון . שלא
כסדר האמור בפסוק ה"ה, היינו לפי שתחלה הביא הפסוק
ה"ה שנזכר בו כל המדות ובהפסוק חנון ורחום נזכר ב'
מדות והפסוק אל רחום וגו' על כולם נקרא הוא אל ומדה אחת
ודעת ושמע נקל והבין הדברים לאשרם *
וזה שלא הביא רק הב' מדות, חנון ורחום
וצדיק, וחסיד, ולא אמר זה הוא נקרא קנא
ונוקם וכן בפסוק יה"ה אל קנא לא ינקה
היינו לפי שבא לומר כלם שנקרא הוא אל
אחד הוי ר"ל בשלימות כאלו הוא דבוק
במצותיו והכוונה כלא שום נטיי השכיות
וכו' הוא במדות שהיה טובים במצותם,
כאשר בונה לעיל, אבל במדות שהם רעות
במצות [illegible] שלמים ואחוז גם כהם, לפי
הענין עכ"ל והא דנקט כי שבאו שב, ואין שלמים לעשות ב
בשלימות, ע"כ והא במחשבתו שטוב היו אם לא הוי שלמים ואף כל
שכתבנו

* וגם אמר לומר לפי שלא
לומר המדות אלה נזכר
בפסוק ה"ה ר"ל אחא ומה
ע"ו המדות, ולכן הביא,
הב' בקרים שבפסוק רחום
וחנון וצדיק הוא ענו ארך
אפים לפי שרוצה לצדיק
את כונתנו ולכן ואריך
והם ארך, וחסיד הוא כנגד
רק חסד, ובצדק שלא
אמר זה הוא נקרא קנא ונוקם
זה הוא נקרא ישר וכל
וכאלו בפרטים לפי שלא
הביא אלא זה שנזכר ב
בפסוק ה"ה וכו'

שכתבנו לעיל שגם הקב"ה מצער על גם רשעים שנענשין ואומר קלני
מראשי. וכתוב כי לא ענה מלבו ואף שהקב"ה נקרא אב"ה בשמות
הללו וכן הנראה לעין בשר ודם זו אינו התגלות אלין בהמדות
הללו רק ממנו בגדריו. אבל לא שנגלה ברצון עליון עד שנקרא
שמו כי זה שהשי"ת נקרא גם בגדה הוא כפי שנראה. אבל
באמת כי לא עלתה ורק כמסתתר פנים הוא זמן. ובגדה
נתגלה בכל דרכיו רק בהמדות הטובות לעשות ברצון עד
שנקרא בשמות הללו ובהרעות שלא ברצון לקיום. והרב"ן ואומר
עוד עי' ולכך נאמר והי' כל הנקרא בשם ה' ימלט ר"ל אחר
שהביא הפסוקים שהקב"ה נקרא בשמו אף על זה א' לזה
אמר. ולכך נאמר והי' וכו' ולא כמו הסבר דקאי על כל המדות
ושהוא נקרא בשם ה' ממש. ואמר עוד ואומר כל הנקרא בשמו
להורות שזה עיקר הכוונה בבריאת העולם שהוא בגדריו הי'
ברצונו הטוב כדי שנקרא בשמו ושזהו כבודו
של השם יתברך. ואמר עוד כל פעל ה'
למענהו להורות שלא על המדות המוזכרות
בפסוק הה"ש ובא אלא אלו והמדות כמו קדוש
ויושר להתגלות גם בהם ושהוא נקרא גם בהם
וכן בשאר המדות [illegible] בהם ואף שלא יקרא
בשם

וגם זו לומר ברש"י כל הנקרא
בשמי וגם כל זה שהוא לכבודי
ואף מאמרי זהות [illegible]. שלא
יקרא בשמי עולם זו כשהוא
בגדרי כדי לכבודי שכוונתו
והוא בשקול כבודי ורצונו וגם
בהמדות [illegible]ת שלפ"ע
אם [illegible] לכבודי על ה'
כוונתו בבריאת העולם ועיין
בסוף המסכתא זה שכתבתי שם
עכ"ל

בשם עולם . וכלום להתבונן בהם ולהתדמות אליו כאשר באדם "
ולזה אמר כי פעל ה' הוא לעניין שיתבונן בכל פעולותיו ודרכיו של
השי"ת בכדי שגם הוא יתדמה אליהם בכל פעולותיו ולכן זה שראוי
ופעולה ההוא בענין שיפעל . וגם לכן שבפסוק זה שנאמר כי פעל ה'
שקאי על פעולותיו הנעלות והנוראות ולא על מדותיו העצמיות שנקבע
וקנין טבעי ונבאר עוד בפרק הסמוך " .

פרק י"ג

ואמר עוד ולדבקה בו וכי אפשר להדבק באש וכו' כי לכן פירוש
הי' נראה שזה קאי על ענין מדותיו של השי"ת כיון הציווי
של ללכת בדרכיו אלא שלכת בדרכיו הוא על פעולותיו ודרכיו
המשתנים שיהא כמו האדם ג"כ הולך בדרך זה ולשנות מדותיו
לשעות לפי דרכו ועניין ותדבק בו הוא להדבק תמיד במדותיו
בלא שום שינוי וחילוק וקאי על מדותיו העצמיות שבהם אין
שום שינוי וחילוק וירידה , ולכן זה הי' הציווי גם על זה , ולשלול
זה אמר וכי אפשר לעלות ולהדבק באש כי תדבק ורק דיבוק
של ולא התדמות אליו בדמיון זה , וגם וכי אפשר לעלות למעלה
ולמדרגה גבוה כזה בעודו בחיים חיותו בעוד שהנפש מלובש ב
בחומר , ולכן שהאבות בטוהר נפשם והגבלות חומרם ושאמר
גכו ג"כ וקבוע בנפשותם מדות העצמיות לטבע והתדמות גם

בזה

בגה. והשית הייני בדרך מיון זה אפי' לא בדיבוק וכו' כי זה אי
אפשר אלא אחר הפרדה השייה ין הגוף ומ"ש והדבק באש שנאמר
כי ה' אש אוכלה הוא, והוא ע"ד שאמרו ישראל בשעת מתן תורה,
דבר אתה ובכל ואל ידבר עמנו אלהים
כי תאכלנו האש הגדולה הזאת, ופי'
שלא היו בעת הזאת במדריגה כזה שיוכלו
לסבול האור הגדול ואפ"ה ע"י זה יתבטלו
ממציאותם שיותר הוא התבטל והסתלקות
ממציאותם כידוע ואמר ג"כ שהמלאכים עצמם
באש, היינו ג"כ עצם כרוצים לעלות ולהשיג
ממדריגה למדריגה ולהגיע למדריגה גבוה
ממעלתם עדיין והאור הגדול כמו שלהבת
קטנה שנשרפת לשלהבת גבוה, וזה הוא
נמי במשל שהוא עדין בחשמל ניצוץ אש
ותמיד החשמל ושרפים, וזהו ג"כ הענין של
גילוי שכינה לגבריאל, ובדרגה הארבעה
בגה ואין יקום והארץ ענין בגה, ומ"ש
וכי אפשר ובכל כי ה' אש אוכלה הוא
היינו כאש שורף המתקרבים אליו, וע"ד
אמר נמי הוי זהיר בגחלתן שלא תכוה,
ולכן

ועי' בפרשי' התורה שהקשה מה אמרו ראינו
כי ידבר את האדם וחי, ותרגו [illegible] לזה ננוח
ועוד קשה שלפי המדרש [illegible] אלא כמוני זה
זה שאמרו דבר אתה שאמרו שעזב תמר הדבר
בלבם ואח"כ קשה שאמר מקודם [illegible] היטיבו את
אשר דברו, וגם זה שאמרו, ונשמענו ונעשינו
השיבותה תפלה לעשה, ולא כמו שאמרו תפלה
נעשה ונשמע, ואח"כ ע"ז קשה זה שאמר היטיבו
את אשר דברו, וגם זה שאמר מי יתן והיה
לבבם זה ובכל ונראה שהוא ע"פ זה שאמרו
[illegible] נראה ונשמע, [illegible]
[illegible] זה שאלמלא הגדת [illegible]
[illegible] דברו לשמוע בקול דברו ונ"ל
שהמלאכים שאין להם בחירה [illegible]
[illegible] ה' ונשמע להם הדבור אין להם [illegible] לו
ומתבונן ע"ז רק שנבראים לעשות דברו, רק
[illegible] לשמוע עוד, וכאשר [illegible] גב,
אבל הבעלי בחירה לא [illegible] לא יתבוננו ע"ז
[illegible] וזה היה כחנתם בזמן תורה בל יאמר
ברכו ה' נעשה, כיון שברכו ה' נעשה ע"כ ונשמע
[illegible] לעשות ובמדרש [illegible]
אותו ונעקר היצה"ר מלבם והלכה המחוזה וכו',
והנה המלאכים נקראים עומדים שאינם הולכים
ממדריגה למדריגה אבל האדם ע"י [illegible]
[illegible] הולכים תמיד ממדריגה למדריגה, [illegible]
הגדולה שיוכל האדם להגיע [illegible]
[illegible] לרעהו [illegible]
[illegible] שאמרו היום הזה ראינו כי
ידבר אלהים האדם [illegible] ראינו שיוכל להגיע
למדריגה שידבר אלקים את האדם וחי, [illegible]
[illegible] חי, [illegible] ומדריגה [illegible]
וכיון שאין לנו בחירה לא נוכל להגיע למדריגה
יותר

יותר נפלא, וזה ענין כי אם יודיעם אנפע
[illegible] קול ה׳ [illegible], רל״ [illegible] על [illegible]
[illegible]
[illegible], ונפש
[illegible] כי [illegible]
[illegible]
[illegible], [illegible]
[illegible]
יהי [illegible] אותי [illegible]
[illegible],

ולכן דרשו הדבק לת״ת ובתלמידיהם כי
בהם יתלו׳ הדעות דבוק וכו׳, אך הכוונה
השוות אותו׳ שיקחו על הדעות העצמיות
אבל אין הכוונה לומר שידבק בו וכו׳
שענין זה הקשה וכן אפשר וכו׳, אלא
הכוונה שיתחבר ויהא רצונו שיהיה
הדבק בו ובתורתו שיהא מחשבתו ו
ורצונו לזה שאי יתן והוי בתשוקה להכיר אותו ולהדבק בו, וכו׳
רצונו להכיר אותו, וזה שאמר את ה׳ שאמר והוי העולם הזה
כאשר בארתי לעיל שאם יחשוב ויראה עצמו והדעות עצמיות עד
שיהיו קבועות בעצם [illegible] גם בהכרה, וגם יתן
[illegible] והרץ ואתה יכול את הרץ תחת הטוב בזה [illegible]
ההיות בבריאות עולו, וכאשר באחנו לעיל כ״ו [illegible],
ולכן ברכת הבורא׳ השוות הם בקרא כי אם לומר [illegible]
ואהבה [illegible] בברכיו ודבקה ר״ל [illegible] והדבק [illegible]
בו שיתחבר ויהא רצונו לזה, נאמר עמו עליהם זה
שעליהם [illegible] ר״ל [illegible] והדבק בו וכו׳,
וכו׳ כמו שהם זה שעליהם היום [illegible] בכם גם
תלוי בכם בבחירתכם [אך להיות [illegible] קבה [illegible] תלוי
בכם בבחירתכם [illegible]] ואף [illegible] זה שעליהם [illegible]
זה

זה שאלו והורו הי׳ ה׳ ומחו ואין בגדרם ומחו רע"ל כמש"כ שאחר
עשותם זה שעוברם לעשות ואין בידו כי הכל בידי שמים חוץ
מיראת שמים אף אם אמרה זה שאלו ונטל, היינו זה לבורא
לעשות ואין בידם והורו ה׳ וכו׳ , ונראה זה שלא רצה הרמב"ם
לגרוש כדברי הראשונות ושום שלמדנו מהם הי׳ וכתוב ללכת
בדרכיו ולאהב ולאהבה ולדבקה בו כי ללכת הוא ללכת וכו׳
ולאהבה לא קאי אלא על ולדבקה בו , ולזה אמרו שלדבקה הוא
גכ"ש דבוקה וכו׳ וקאי על החכמים ובגם שלכך מרבק בהרבה חשובות
שאהבה קאי על ללכת בדרכיו ועל ולדבקה בו ולא"כ גם לדבקה
בו הוא מצוה , כמו הצווי של ללכת בדרכיו ולא"כ הוא המרגל
והחומק על מדות המצוות החיוב הנה הוא על כולם כמו שאמרו

ובזה אמרו והמורה בדרך בעל הלכות גדולות שמנה
בכלל המצוה ... והמורה ...
והרמב"ם ... המצוה ... עליו ... אין
זה מצוה פרטית אלא שזה קאי על כל המצות
והרמב"ן ... שזה קאי על ... דרכים
שמקיים מצותו ולא ... והרי ...
על המצוה ... והרמב"ם ...
החומק והמרגל ... והיינו שהחומק והמרגל
מצוה ... המדות וכן ...
... והמצוות להיות
... והמרגל ...
... ה
המדות ...
החומק והמצוות ... תשי"ד בזה
... המצוה ...
... מצוה ...
וקדשים

המצוה . ולכן לא רצה הרמב"ם למנות קאי
ופרש כן שגם החומק והמרגל תשי"ד
בזה הוא ובריגה גבוה ונגבה ולא
כאשר באמת לעל . והתורה נתנה וכו׳
היום ישראל ולכן והראוי למנות אותה
בכלל כל המצות ולכן אמרו שראוי להיות
דבוק בחכמים ובתלמידיהם וזה הוא
באמת בכלל כל המצות כמו . שונה
הרמב"ם . אשר בענין המדות אין
הצווי

הצווי רק לזכות בברכיו ולשקוד בגדולתו, אבל לא על
השבות הצוות שאין זה רק לחסידים ולקדושי
עליון, ואף החוטא והחרב לזה הוא גם כן
בברכי החסובות, ועל זה הוא יסוב של
הסכמת אבות, וכאשר נבאר, כידוע
הי' הטעם עלו אורה " וכן הן שלו ד
באבות שעל זה הי' בעת חכ' בארוח הזו
ואין לגבי לזהר חסידא עיין שלו באבות.
וכאשר נבאר כל זה בפרק הסמוך בסייעתא דשמיא.

ומקבלים אותו ולעולם בריה, ויר"א
שאין יכולים שעבוד ועדיין רק בברכי
החוטא אבל אינו יכולים לצוק כב
שיגיע להיות קרוב ווי, עכ"ז יקרב
אותו מלמעלה בקשר רב ויאות הי' לו בבה
להיות קרוב ווי, ועיין של מערכה
הוא לעין כמו המערכה לצדיקים הוא
מולו ויר"א מאורת מקורים לחרב
צדיקים מקודשים ודרך תמיד לצדיקים
קבעו אותם, כמו כן לאלו דבר בכל
חג, אבל באמת כן גם זה הוא רק
בברכי החסובות ובקשם לעלות הרבה.

פרק י"ד

הגם שבארנו שנאות תורת האדם לזכות בברכי ה' ולשקוד בגדולתו
תועד לפי עצמו ובריתו ופעולותיו אשר יפעל אבל באמת
שגם נאות קשה הוא מאוד על האדם ונפש הזהירות מאוד שלא
יפול ברשת היצר אשר אורב עליו תמיד כי יודע הוא ומאמין לנגד
אשר כל הדברות הן טובות או רעות ומתעוררים ובאות ומאורעות זרות
שבאדם, וכאשר צריך זהירות מאוד בהתחלתו מצוין מחמת התגברות
הזרות כמו כן צריך זהירות מחמת התגברות אשר זה והזרות
אני צריך רופא אומן ומומחה לרפא הסוכה של התגברות של הרה הזאת

וגם

וגם צריך לידע הסמים שצריכין לזה, והמזון והמשקין כדי לרפא את החולי
כדרך שיבוא למזג השוה כראוי כי שאם נתפזרה לאדם חולי החום מחמת
שנתגבר עליו הירוקה שבטבעה היא חם ויבש אזי צריך הסמים המולידים
קור כדי להשקיט החום. אך צריך להבחין ולהזהר רק שיקח
הסמים המולידים קור רק כדי להשקיט החום ויבוא למזג השוה כי אם
לא יקח כפי מה שצריך או שלא ישקה להחולה המשקה הנכון כפי
הצורך להשקיט החום לא יועיל ואם ירבה בהסמים או במשקים יותר
מדאי או שירבה יותר להחולה מין אחר יותר מדאי אזי יגיע לו
שע"י זה יתגבר עליו השחורה שבטבעה היא קר ויבש. או
~~שהוא קר ולח ויש עוד בחולי הרע ורפואתם כמו אם~~ הלבנה
הוא צריך לאחוז ולנהוג בשמירת עצה וקצבות ואם ישתמש בקטן
מזה יעשה מין אחר וגם לכן שבאמת לעולם יש לו בהמדות הטבעיות
עכ"פ בעת שישתמש בהם צריך שיהא ולבו בכל ימיו עד שיהא
והמזון בשם המדה ההיא. ואח"כ יוכל לשוב וזה פחד ועצבות שבא
והלבנה כמו העצה והקצבות שבא גם כן ע"י הלבנה ועוד לכן שצריך
האדם לשום עינו ולבו על כל מדה ומדה ובאיזה מדה יתגבר בה
כי ולכן שהמדות הם ישתנו באדם ועצמם הנפש גם הוא לשמור
ומדה אל מדה לכן נפשו בעוונותיו וגם הנפש לשום לבו ומחשבתו
על כוונת השיעור שיאחז ולהתנהג במדה הנאות אשר כל אחד
ושקול במאזנים שכלו. ומעט זה גם הנ"ל לא הורה לנו דרך פרטי
בשכלו

בשכלי המדות כי אין לפרטם כי רבים הם, וגם אין אדם בכל אופן בלא
ולכן קצתם. הם נאותים לכל האדם והתנהגות באיכותם ובכמותם. כי הראוי
וגם כל אחד. רק בשכלו ורצונו יתנהג איש, כי הוא לטעות בזה
ולנטות מדרך השכל ויתעה אותו בשכלו ובפרט כאשר יצטרך
התנהגות והמעשים בהמדות שהם רעות בעצם על דבר התענוג
בזה וכן טבעו אשר נולד בו, ורצונו לפי טבעו אשר יחשוב כי גם
באין חטא והמצא לו סגור ותשובה ובקש חטאו הוסכמה האמת
ויסמוך על המדות הפעולות ויקבע אותם בנפשו בעניין לא יקשה
עליו לשכח כל מדותיו בקצירות כי אם יחשוב ויהרגל ויקבע בנפשו
המדות בעצמותם ויתנהג על זה שיהא קל לו לשכח מדותיו בקצירות
של כל מדה ומדה על זה שיעזוב ויחליף על המדות הרעות ולעבור
בנפשו, וגם כאשר יצטרך המעשים בהמדות שהם רעים בעצמותם לא
יתחזק כחם כי יהא קל לו לחזור ולהרגיל ורצונו אשר הרגיל
ולקבוע בנפשו המדות הטובות ולא יהא נפתח דבר אחר לפי
הזמן ולשוב אותם להמדות הרעות, וגם כאשר יעזוב ויחליף בהם
יהא קל לו להתנהג ולדעת כל המדות בשלמות באיכותם ובטבעם
ויתעורר לו זה יסתעף, וגם כי המדות הפעולות הם ענינים
ושרשים של המדות העיקריות וכל הפרטים של המדות יסתעפו
המדות הפעולות ובזה יהא קל לו לשכח מדותיו בכל עת ולפי
הצורך, ודעת לבעל שכל להתנהג בזה ונראה שאינם

גם קראו למסכת הנזכר בשם אבות, על שם שיסודה הוא על המדות
העצמיות והעצם הוא קודם ונקרא בשם כמו האב שקודם לבן, וגם
קודם המקריות במעלה וגם לפי שמהעצמיות יסתעפו כל המדות
המקריות ויתולדו והם כמו האבות אשר יולדו הבנים, והתוס'
נתן טעם על שקראו למסכתא הנזכר בשם אבות [illegible] כי החכמים
הם האבות כענין שאמר אלישע אבי אבי על אליהו ז"ל וכן התלמידים
נקראו בנים שנאמר ושננתם לבניך וכו', ומצאתיה בכתובים
תנאים כי כל המשנות של כל הש"ס ומפי חכמים יצאו ולזה יחסו
למסכתא הנזכר בשם אבות יותר משאר המסכתות שבכל הש"ס,
ואין לומר שכל הש"ס נאמרו למשה מסיני כמ"ש שהקב"ה הראה
למשה זה שתלמיד וותיק עתיד לחדש וכן לא נקראו ע"ש החכמים
הלא גם כל דברי החכמים שבמסכתא הנזכר לא נעלמים הם
שגם הוא קבלה מסיני כמו שאמר בתחלת דבריו, משה קבל תורה
וכמו שכתב הר"ע ועי' לקמן זה שנבאר בזה, ולכן בדרכינו יבואר
הענין כי זה שהחכמים נקראו אבות ושום גם הוא השורש
והענף ולאנשי מזרח כמו האב שהוא השורש והענף לבנו, ומזה
יסתעפו כמו ענף האילן שמסתעפים מהשורש והענף של האילן
ולזה נקרא גם האילן בשם אב כמ"ש עודנו באבו וכן אגי עלין
שנשרו ואביהם והפרחות שיש בהענפים מסתעפים ויוצאים מהענף
והשורש

והשורש וכן כחות הדינים ומתפשטים והאדם כנ"ל האב גובה וכן . [ועיין
בפירוש הושענות להרמ"ק ... עבודת בפרק ג"ע ע"ש] ומטע הבן גובה ומקבל האב
וכן החכמים שבכל דור הם עיקרים והשרשים שכולם הם אנשי גוף
וכן נקרא המשיאים של השבטים ראשי אבות השבטות , שהיו כלולים
כל השבטים - והיו להם כמו האבות
וכן משה רבינו נקרא אב אפשגור אבי סוכה
וכמו שבראש חג"ת אם קחחיה וכמו שהיו כלול
כל ישראל שתכונתם היו כלול בו , וכמ"ש גבי
יהושע איש אשר רוח בו ואותו שהיו כלול
כל הרוחות היינו גופ' ואמו שהיו צריך
להיות ראש לכל ישראל ונעשה שכל כל הרוחות , וכן כל חכמי הדורות
היו כלולים כל פרטי הכחות והמדות שבאנשי הגוף וכן הלוה שלו
ועולה כן היו אנשי גורם בפרטותיהם ובכללותיהם וכמ"ש גוזרו לכן
פרנסו ואומר שם ועיין [illegible] ובהרשות . ונראה בהיותו כלולם השבות
וכן גם כל החכמים שנתגלו כמו האבות היו כלולים ושרשו , וכן אורו גבות
כלולים ושבות הפרטים שבאנשי גורם - וכל
אחד מאור וכו' שורשו ועולה כי גם לם הוא
כלול שרשי אנשי גורו וכן כל השבות וש
והם גם כל שרש ועולה כמו הגו' ושבות והגו'
ורות שהשבות ומתפשטים בנפשיהם והם
כלום וש והם שורש בגבהי ורוחים , ובקצה
ניחא

וזה שאמרו חז"ל וכו' וזה עיין ראשים אצל
אבות היינו כי לכן מלכות של הבנים ואין
שהם הראשים של האבות ולכן אמרו וכו' וזה
עיין ראשים אצל אבות שלא הוו הם ראשים
של אבות אלא של השבטות ולכן אמרו וכו'
וזה עיין ראשים אצל אבות נאמר אלא וזה
וכל האבות ונחלתן וכו' , ובזה נראה שלא
אמרו זה דעין אבות אצל שבטות אלא זה
עיין ראשים וכו'

וע"פ ברכיון [illegible] טעם של אלא התנשאו
משה והנביאים [illegible] כוונה הגו' [illegible]
[illegible] ישראל [illegible]
[illegible] וכו' [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
אמר [illegible] :

נראה זה שהגביר ביסכת(א) הגאת הדפנות כולו בשם אורים , ולא
הגביר הדפנות כסתם כיו שסתם בכוה וקוות בהש״ס היום-לכו
שכל דפנות הוא נאות וראוי לזו שאורים ולכן שורש לנולה כי גם כל שם
הוא לפי שרשו כנ״ש אשר שם שנות באחד את שנות אלא שנות , ולכן
גם עשן וואות הוא והקרא הש׳ הגאת בשם אבות יחוד שהחכמים
שהיו העקרים והעלוים ואנשי דורם אורו ובאות הכללים וכל הדבות
הפרטים שבאנשי דורם , ובזה דפנות התוספות ועש״ על עצם ״ח
ועוד נראה לי טעם על שקראו בשם אבות כי כל השבטים היסב
בענין שכלו וראה כי בלשון הקדש יסבול כזה . וכזה פרושים
אשר כולם נכוחים לנבון ובאותם הלשונות יסתעפו כזה בדברים
ועניינים ולפי שרש זהם בדברים עליונים וסבות גמורים והלשונות
אשר ידברו בהם כזה הם אבות וראשים לכזה פירושים ועניינים
ודברים וסבות עליונים אשר אלו ואלו הם דברי אלהים חיים כנ״ש
בכתוב ובזוהר ס״ע . ולפי בעולם הדבות וכלו שהדבות בעצם
הם גבוהים בעולם כיו כן הלשונות אשר דברו בהם הם גבוהים
גם כ״כ בשרשם לנולה וכל זה . ואלא גבוה בשרשו וכן יתפרדו ויסתעפו
הם כזה ענינים ולכן יאות השם אבות לוסכת(א) הגאת הן על כן
החוור של עצמות הדבות שהם אבות והדבות העקרות המסתעפים
והן ונכר הבועל שהם החכמים שדברו בהם שהם אבות ואנשי
דורם , והן ונכר הדורה שהם הלשונות כנ״ל , ודעת לנבון נקל ״
ודב

ועיי' בדרך זה עפ"ל יותן טעם על שקבעו המסכת אבות בסדר נזיקין
כי ההבדל והשינוי אשר בין אנשי בא' בדעותיהם ובמדותיהם הוא לפי
ההבדל אשר יש בנשמתם בגופיהם ונחות זה ולמעלה בטבעיותיהם, ומזה
נעשה ג"כ הבדל ושינוי בדעותיהם ובמדותיהם, ונחות זה יתהוה.
פירוד ופרצות בין איש בא' לחבירו ויתולד עי"ז שנאה וקנאה ופלוג
ובקשות השררה ; ולזה אמרו זה על זה פרצופות חלוקות, ולא עוד
אלא שונים זה מזה יבואו להשוות זה לזה, ולזה אמרו ואהבת לרעך כמוך
גם כלל גדול בתורה, והלל אמר זה דעלך סני לחברך לא תעביד וכו'
ועי' החינוך והרגל שיחנך ויתרגל עצמו, ולקנות המדות בעצמם
ושקנה מאוד בטוהר לבב עי"ז יתאחדו בו כל אנושותו לטוב, וכאשר
בארץ אשר שבמדות הפעולות אין פירוד בינהם נעי' זה עצמו
שנאה וקנאה ופלוג ובקשות הכבוד ותאוה ובפרט כאשר כלם
חבירו יתאחדו בו כל המדות, והוא סיבה חזקה לקרב הדעות
והנפשות של כא', ולזה אמרו ואין בגלי ונהי' חסידא עניות וכו' בהמנין
ולכן ראוי ונאות לקבוע המס' האבות בסדר נזיקין, ועי' ברמב"ם הלכות
והרמב"ם כתב לפרש ... כאשר נשלם לו זה שיהי' קרוב אל האלקים ה'
התחלת באבות, ועי"ש שכתב שם טעמים עוד, ולמעלה מלנו הרמב"ם
בטבעו ולכן זה שבאשר שרוב עסקו של המדות הוא בין אדם לחבירו
וגם קיומם המדות בשקול הוא לפי רוב עסקיו עם כא', שאם
האדם הוא לבדו שאין לו חבר עם שום אדם אחר אינו צריך
לשמות

לשמות ובחותו עס"ה רוב כי עיקר הדימיון הוא. ולכן רוב עסקיו עם בע"ה
השגת לפי בע"ה ולפי גודל העסק ולפי זה שהם הבע"ה במעלותם ובמדרגותם
ולכן שהם להם דרגין כל עסקיהם הוו עם טוב וטוב מלאכים ומולכים ומשלשלים
ומתלבשים היו לבושים לשכל ובחותם ולשמותם חכמה. וגם קצת אחד
היו לבושים לשמות קדושים שבקצת שהבע"ה היו עומדים לכוונת היו
לבושים לצאת והמדה של אהבת רעים. ולבן אותם לחבה ולתשובה
הם לבושים לכוונת המדה להפשיט עצמו לבם לגבות ולכן ומתעוררת
בשעת הדין ויש הוו ומתלבשים בדין ולמדות בשעת גזר דין
ועונה הדין ולכן מדת רחמנות לאכזריות והתאכזר על הרשעים
ושונים עוסף ה' ולכן מדת ענוה וקצת גאות לנהוג סלסול
בעצמו נגד המון העם ולאהוב עם הת"ח שום קבעת ענוה. ולכן
בכל המדות לפי העשין לצורך האנשים שהוא עומד. ואין להאריך
שנקל להתבונן בזה. ובוודאי שקשה הוא ואמר והתהפך עצמו
תמיד ממדה למדה הפכיות אם לא שירגיל עצמו ויהא לבו ומחשבתו
תמיד לשוב עלאי המדות בעצמותם. ואף שאי אפשר לשנות ולקבוע
המדות בעצמותם ולכן ... אחר רוב המונע והתרגל ועל רוב
המניע לזה היו נעדרים בעת אלקים שיוכלו לקנות המדות הכוללים
בעצמותם ולכן חגק בדברי שווטא להולך פרטים ופרטי פרטים
רבים להתלבש בכל מדה לפי העשין והעת שנצטרכו כי גם בשעת
הדין היו לבושים לעזר אלקים והוצאו הדין לאויתהם כמו שבאר
במקו'

ודברי גאון הגאון ז"ל בפירושו הפסוק קסם על שפתי מלך וכו' ועמ"ש גם
רבינו אשר לנו בחכמים. בדין אם לא ע"י עגר אלקים. ועמ"ש פירוש
הפסוק אלקים נצב בעדת אל, בקרב אלקים ישפוט. שלכאורה הוא
כפל לשון, אבל נראה בזה"ש שאלקים ותלמוד בקרבם כדי שיוצאו
הדין לאמיתו, ואיזה במקום אחר אבאר כל הענין עד"ג וכאן אין
מקום להאריך. ועפ"י דרכינו ראוי לשנות לקבוע התוספתא אחר
סנהדרין והוספות הענין אלו, ודי בזה להמתבונן בזה ״ ״

פרק ט"ו

ועל פי דרכינו שיסוד התוספתא סובב והולך על הוראות העצות
וקבוע בעצמו, ולכן היטב השומע לשון שברית בו תוספתא
הגמרא הנה שאמרו בלשון הוי דרך מקומות כמו הוו מקבלים
השלשה את הרב וכו' הוי מתאבק וכו' והוי שותה בצמא את
דבריהם. הוי מתנהג בדין. הוי שפל רוח הוי הוי מחשב הפסד
מצוה כנגד שכרה ורוב השונים בלשון זה. ולא אמרו תלמוד את
הרב ותתאבק ותשתה וכדומה לזה בכל הענינים, והמה שלא באו
לומר ולהזהיר על הפעולה בעצמה שיפעלו מאיזה הפעולה בזמן, אלא
באו להורות שיקבלו הדברים האלה בעצמו ולא יפעלו מאיזה זמן, ולא שלא והא
דרך בזה שיפעלו מאת בפועל אלא שיקבע לזה הנהגה הנאות
קביעה בעצמו דרכה ובאור הדברים שאם הוי אומר תשמע תלמוד

הוי

היה בושע שנכרך על הפעולה ופעלו ולבוש יאמר קאמת שקא ונור
שוחנך ורגל עצמו שהוא שמע וקבוע בעפר שסוע עלו גם זוה הלשון
הוו שנכרך על עצמו של האדם וכיוון אבקן גם הנכרך מפורש, וכן
אם הוא אומר והתאבק בעפר רגליהם - הוא דומה שנכרך על הפעולה
שיתאבק בחוקא הטעם שיתהפך ותהיה נושא עצמו וכל עפר רגליהם
ובאמת שלפניהם צריך להיות טפל לעצמו אלא לא האדם. ולא לפי הלמידים
שום שאם הוא. ראוי ומורה אין ראוי והתאבק בעפר רגלי וכל זו שנותן
וגם והוא שזוה גם תש׳ ועל אם רואה שחבר גורם שלא והתבגות
והשפל עצמו אל יתאבק - וגם בא.לסמוך.שלא די דוה שיתאבק
בעפר רגליהם בעת שיושב עמהם אלא שחייב יהא ומחשבתו נורגל
ויהנה, עצמו וקבוע גאות כלפו עמהם שעניך הוא והתאבק בעפר
רגליהם כדי שיהא על ועלות גאות בעת שיעשרך וגם אם יהא צריך
להיות טפל ושלא והתאבק ולפי טעם יהא על זו ולחבור לזוגתו
הוא כמו שבארנו ועל, וכן בעשן ולמון את חבורו לכל גבות לא תו
זו כיה שידעו לגבות כאשר עמו לומר אלא שלום ומחשבתו בעפרו
שנשוב ולמען לחבורו לכל גבות עד שיהא טבעי גאות בעפרו, וכן
אך כשניע לומר שיהא קלה לחשוב ומחשבות אינו ידמו אותו לגבות
ומחות שרחוק הנכרך, וזו ע׳ שטבעו כו גאות הוגה יהא על זו
לחשוב ומחשבתו לגמן לגבות אך בנדרך רחוק וגם לא אומר שידעו ל
לגבות בחוקא כי אם יראה שאינו ראוי לומר לגבות ומחות רשעו

יאו

או שהוא מרכבה עליונה ואזה אני אין למות וגבות, ולכן לא אור ולבן אותו
בדוקא אלא שיהא עצמותו. ועקר המרכבה הקטן וי שיתגלה קבה ה' וזה
שאור לעשן חי ולא אור לעשן הוי קיום כי לא אותו שיהיו המדות
הללו קבועות בו נטבועות בנפשו וקנין טבעי וחזק כי גדו ומרעגה
גבוה אלא גפי רק אמות העולם שעשו מרכבה ושפניה רק
כי זה שהזהירו חז"ל הוא רק על המחשבה והרגל שיחנך וירגיל
עצמו לחשוב ולהשתוקק שיגיע לקנות לבו ומחשבתו המדות הטובות
בנפשו כאשר בארנו. ואם הוי אור קיום הוי, הוי קושיא שיעלה
גאות בפועל היינו שיקבע כל כך המדות בנפשו עד שיצא לפועל
ולכן אור הוי באמת היינו שיהיה את עצמו במחשבה והרגל עד שיהא
בכחו לעשות. ונראה כי הוי' הוא לשון עבר והוי' הוא צווי על
העתיד והיינו שיצוה שיעשה. ויפה מרכבה שיהא כבר עשוי
ועבר אצל הוא לשון קיום והוי הוא צווי על העתיד שיצוה
שהוא עוסק בהשגה הגאות ואף שלא יצא לפועל המרכבה. ועדיין ופורש

בכוונה וקווות ובפרט בסוף הגאות שישיג
כי מרכבה הוא לשון הוה, הוי ורבה
לחקור, והוי גהיר. בבקרים, והוי רץ וכו'
קל ורגוש בכוונה ואחרים, ומי שיתבונן
היטב בעניינים יראה שכן הוא שיורה על
העניין שישתמש ויחנך וירגיל עצמו להשיג
המדה

וקצה נמצא זה שאמר יצחק בבריתא ויעקב הוי
גביר לאחיך ולא אמר הוי גבור [illegible]
הוא גביר בפועל [illegible] לא הוי [illegible]
לזה לעשו והוי כאשר תריד וכו' ולגבי אור
ויעקב הוי גביר היינו [illegible]
אני יהא גביר ואם לא [illegible] אני לא יהא
גביר עליו בפועל וזה [illegible] עדיין. וזה
שאמר לעשו והוי כאשר תריד ופרקת עולו
וכו' והוא כאשר [illegible] העול [illegible] ועליו
עדיין [illegible] הוא [illegible] שיתגבר [illegible] עליו
ומכן דומה כי קצרתי :

הורה ה[illegible] קבעה נקודת בעצם לקנין טבעי ושיור גאות בלבב
וחוות שהוא וסוג גדול וכלל גדול במסכת(א) הגאות וכדי שלא אטריח להאריך
בכל המקומות הארכנו בכאן ולפעמים אריך
עוד זה שבאמת בכאן וכן כשאמרו
כלומר שעולה אור גם כאן זה אל תבוא
בעקבות וכל אל תהי דן יחידי, הענין כי
זה שאמרו אל תהי נוח לכעוס איך החלוטו
שלא יהא נוח לכעוס הוא נלמד ממשה רבינו
והיו כאשר ראה את העגל וכו' ויחר אף
משה וישלך מידו את הלוחות שהיו נוח
לכעוס ולא היה נותן כלל לחשוב על שבירת הלוחות מרוב כעסו והענין
משום שלא אמרו אלא אל תהי נוח לכעוס שלא יתגבר עליו. שיהא נוח
לכעוס קצת, אבל זו אם יראה לפי הענין שהשעה צריכה לכך ויחר
לכעוס וילך עד טבעו וכן משה לכך גודל הענין והקולות. ראה
שבראותו הוא לשבור את הלוחות שגם הוא השגיח כראוי. והארכנו בזה
במקום אחר. עם הלשונות המפורש על זה ואמרו לו יישר כחך ששברת. וחוות
וחוות שעל ידי השבירה. היו תקנות
ועל פי מרכינו שנוסף המוסכם הוא על
החינוך והחרגל. ולכן הדבר זה שאחרון
ואם בכח לשהוי הסיבה יקיים מילי באלקות
שלכאורה אינו ולכן כאשר אינו מגיע למסר
זו שירצה

ובזה שהוא זה שאמר נמוי בן את כל
האדם לכף זכות והוא ושע און לבוש
לזכות ואיך אמר מה את כל האדם.
ולפרכינו נוחא שלא אמר ותבין את כל
האדם לכף זכות ה"ע במקום ...
הוי בן. שיוחש עצמן בזה כדי שאמר
יגיע ליבו אני יהא בכחו לבוש לזכות,
וזו ושכל הדבר תמלא אם ראוי הוא
לבוש לזכות. ואי"ה כשיגיע לזה יש לנו
עוד דרך אחר בזה, ועי"ש ״ ״ ״

ויעו"ש יומא גם כן חובה שאמרו
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
בדרך אחר אי"ה ״ ״

זו מדרגה להיות חסיד עניו. ועלו בחסידות כי ועלו באהבות הוא יבוא
אותם בדרך חסידות, ולבדרכיו שהא לחסיד הוא זו שהמדות טובות קבועות
בלבו ובדרכי החסידות והענוה וגם הוא החיוב והחרון וגם וגם ואין
בגלל והוי חסיד בפועל ומשי עניו ועלו באהבות השלם החיוב והחרון
כי בזה ועל והענוה להיות חסיד ולא גאות גאות ויוקדה שהא נוי
שרוב האורים והמסכת הגאות אורו לפניו ולא לפניו ששון
וגם לפניו וחיב ולא לפניו רקים. שלא בחטא ועל הכל בדרכים קדל
וקדם, והשלם לפי שהמדות המצוות ואף החיוב והחרון תשובה
הוא גם קשה על האדם להם בדרכי החסידות ולא כל הרצון ושרא ראוים
ומדרגה כאמור, ולכן לא בדרך על טל ושראו רק כל אחד אור ואהבה
לעצמו לחנך בזה לפי מדרגתו, ואיה כאשר נכנס לביות אבות נראה
בוקדות ויצאו על הכלל ואהם לפניו ששון ולפניו רקים, ונשמח בזה
הי התשובה עולם מוה

פרק ט"ו

והנה אף שהחרון והחיוב בדרכי החסידות הוא הרצאות תעלה
ונשקל המדות בפרטיות ושל לפי שגם זה קשה מאוד על
האדם שהוא בעצם ולכן ונחלבתם לקמות המדות ולקבוע בלבו כמו
שבאמת שגם זה הוא מדרגה גבוה והיא בדרכי החסידות, ולכן
ראה רבו ומן עולם תשובות וסיבה ונתן חגוגה ונשקל המדות
והוא

והוא שקדושת התורה לאדם ולכן לא רצו המלאכים במעלתה כמסכתא הגה
ואמרים רבים אשר הגדירו על ייחוד התורה ומקום עלוי תשוב לקמן
שהוא הפלאת תעלה. וכל המצות כמ״ש חכמים ז״ל רמ״ח כמאמר תורה ת
תבלין. והיא נקראת סם חיים באמת באמן לך ומה טובה היונה
והעדן הוא שהתורה הקדושה היא כלולה מכל פרטי הכחות והבחינות
שבעולם והיא המתנה מסוף ועד סוף כל הנבראים, וכולם הם נכללים בה
שהוא היתה כלי אומנתו של הקב״ה בבריאת עולמו וגם כענין אחר
נבראת העולם כל החכמה והשפע שבעולם וכל העולמות הוא הכל ענ״י
התורה שהוא לעולם של הקב״ה ובפי האדם נבחר היצורים והנבראים
כל פרטי כחותיו הם כלולים בתורה שהוא התכלית של כל הנבראים
והיצורים וכל הכחות שבכל העולמות הם כלולים בו. ולכן יש באדם
רוח [אברים] ונפש [גידים] וכן יש בעולמות רוח ונפש פרטים, וכן
בכל עולם יש רוח ונפש והכל הוא נגד רוח ונפש שבתורה, ולכן
כשהאדם עוסק בתורה ומוקד עליו תשוקה בחשקה לכן ובאהבה
עזה אזי תשפיע עליו התורה [illegible] הכחות ותטהר אותו
וכל הכחות שבגופו עם כל המצות. הבאים מכחות האדם, ולכן
נקראת התורה אש שמטהרת כל הקלקול השנו המצות רעות
שבאדם, וגם נקראת אור כמ״ש ותורה אור שהיא מאירה לאדם
ורואות כל הדרכים הטובים והנכוחים אשר ילך בהם וכמ״ש האור
שבהם וחבירו ליוסף ועיין במעלות התורה של אח״ג הגאון זצ״ל האריך
קגה

בגה ובפרק קטן תורה נמרץ קצת. בגה וכמו כבר שלא באמת מקטן
רק לבאר ראשי הברכות המגוים לספרות המאות ולבאר על אמר
רצפת בברכותיהם ואמרם רבים יעשו התורה ואשר ההמון עליהם
ואמר והכל הוא יחוס שהוא רפואתגלה, ולפתוח המעט קבקרשותהם
ויש שלמה מאות רעות אשר הוה ראשים ושרשים ולא הובנות רעות
שכולם ומשפטים והם יותם הקנאה והתאוה והכבוד ודומן בספרתם
המאות המדות ושם ושלש עליהם כאשר נמצא במקומם איה, והתורה
היא' המצות את האדם והם, וכאשר נמצא והתאוה נגדם הללו
נגד שלש גם ושלשה נגדות המשפטים והם, כאשר נמצא בענה
באותה מסכתא עירובין חי בקמא ונסוק בתורה שנאמר ר' פי
וזות חן הם ולאבי חש בגדים ונסוק בתורה שנאמר ומקדם ל
ענינו גרשם, חש בוטן ונסוק בתורה שנאמר רפואת תבא לשרך
שיוני לעצמותך, חש בכל גופו ונסוק בתורה שנאמר ולכל בשרו
ורפא. והנה המאמר הזה הוא לגמרי כלול הבנינים והפעולות
אשר לא נמצא ולא ידוע ותכמים הם בעולם. וחוזר כמו ולעולם
על דברי מאמר המאמרים באותו ואלכה זה קבורתיהם מאות גנונים
נעלמים ובואים גם עפ פשוטו. והמתבונן רחק ולכן אמרתי והמארץ
קצת בביאור המאמרי הזה עפ פשוטו. ולהראות שלא קבלות ובבר
באמרם ואכה שהוא עבר התחש שאנו רואים שמבטן תורה לא יעלו
לזו שלא

ופי שהי ראשונו אוהבל ענף או לענף אחר אלא שנתקיים בהם גם אות
בספירות שאורו והתורה שנתן כחו על אדם :. אבל באותו שבספירות
הפרצופים והספירות נשמתים והיא בספירת מלכות חיים, ובתפארת
יש וביסוד על זה שחלקו הנוגע ושלשה חלקים באורות חי בראשון
חי בגבורה וחי בשניון ואחר כך כל הנוגע ביותר באורות חי בקצת
גופו - וזה שנראה לו בגוף, במבנה הוא שלשות האדם ולכן שלשה
עולמות חלוקים הם: נפש, רוח, ונשמה. הנשמה שבכולם היא בכוח
שבראש שהוא המוח המחשבה והנפש, והרוח שבכולם בלב שלשם
בא רוח החיות לכל האברים, והנפש שבכולם בכבד שלשם בא
נפש התאוה כי הדם הוא הנפש התאוה שכולה בכבד.
והנשמה שבמוח נקראת האמונה. והרוח שבלב והנפש ש
שבכבד, ומשם ולכן של גרמי שלשה כעס ותאוה, הכעס
והרוח שבלב והתאוה והנפש שבכבד. והנה הקנאה היא באה
ונשפעת והמחשבה שבמוח, ולכן המוהר על שלשה מדות הללו
בהיותם באדם - הקנאה, והתאוה, והכבוד. ושאין לוי האדם
מן העולם, לכן שהם הראשים והמחלוקים על פי הסבות כמדות
והנה השלשה ספירות שבעין תלויים על האברים אברים, וקמן
תלויים על קורם הראש, וכן זה שאמרו. עין טוב, ורוח
נמוכה, ונפש שפלה, הוא גם כן על שלשה מדות
הללו

האלו [ואמר בזוהר [illegible] דאורייתא קדשה] הקנאה והתאוה והכבוד, כי גבהות
זה. טוב לדעת רע ורע לדעת טוב ונחש כחות האלו [illegible]
מן הלב והתאוה שבא מן הכבד [illegible] ובאים כל המדות הן טוב
והן רע. ויש מי שטבעו הוא [illegible]
ומעורב הוא לטוב ומעורב הוא לרע
[נפעל שאמרו [illegible] או כולו לטיבו או
כולו לבישו [illegible] או [illegible] או [illegible], וכן [illegible]
[illegible]] וכן הוא ב
בתאוה לרע או לטוב וכן כל הדברים
בעולם יש מי שהם [illegible] הכעס, כמו
[illegible] להגוף ויש מי שהם
[illegible] התאוה כמו החזיר שכתוב
בו אשר [illegible] חזיר בארץ והכלב
יש בו [illegible] כחות הרעים האלו [illegible]
בו והכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה

ומאורה [illegible] הכבוד [illegible] [illegible] [illegible] הכבד [illegible] [illegible] הכבוד [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], וכן [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ולגבי [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] הכבוד [illegible] ויהא לה התנשאות.

[והוא בגימטריא [illegible] [illegible] חזור [illegible] [illegible]] וכן קול הבהמות
חזות יש שנושם [illegible] הכעס ויש שנושם בהם התאוה
וכן [illegible] [illegible] בכחות האלו [illegible] [illegible]
[illegible] בתאוה [illegible] הקנאה והוא [illegible] [illegible], וינבח
החי' [illegible] [illegible] הקנאה והוא [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] הרע [illegible] התאוה ולא [illegible] [illegible] התורה

וחות

וחוש לא תטעם , ועשו שאר המוחשות נעלמו וקוס הרע בכעס ולכן לא ירצה

וקבל התורה וחוש לא תרצח והארכנו קצת בזה , ולפי שבזה יובן כוונה

ענינים בתוס' ובגמרא חגיגה ובכוזרי ובמדרשים בגמרא

נחזור לענינו שהנשמה שבגוף יסבול

האמונה שהיא היסוד והשורש לכל התורה

והמצות ולכל המדות לפרטותיהם ונהוה והנה

שבלב והשכל , ושמעו שנ שרשי המדות ה

הכעס והתאוה ועפ"ל פורשים הפסוק

גבוהי יות ובאוש ובעל שפך רוקח שלפניה

אינו יוכל שפתם לשון רבים וסעם לשון

יחיד תחלה אמר גבוהי ווה לשון רבים

והדר אמר ובאוש ודעת לשון יחיד , ונראה

שטעם באותה בגמרא שהיצה"ר נקרא גבוה

כי בדרך של הגבוהים שנמחו בטוב ואוס

ונסתלק וגם הוא ונצל דם האדם , שכן

הוא בדרכו וסטן ועולה ומקטרג ויורד

ונוטל נשמה , ואמר גבוהי לשון רבים לפי

שמחטיא את האדם בשני פתחיו הכעס

והתאוה , וזה שאמר יות לפי שהקליפה

בקדם אין לה חיות שבעצמותה היא

ויתה והחיות שלה הוא רק זה שיונקים

והקדושה

ועיין שערים [illegible] בגמרא [illegible] בראשית
הכלל שהי' תשוב חנות קדוש כמש"ל והחטאת קודם [illegible]
והחטאת [illegible] ולכן [illegible] ואמרו [illegible]
ואמר [illegible] בכעס אם ירצה
ולכן [illegible] ולכן [illegible]
כתוב [illegible]
[illegible] קדוש , ולכן [illegible] כתוב [illegible]
לפי שאין [illegible] רק [illegible]
[illegible] , ולכן [illegible]
[illegible] כלם [illegible]
לפי [illegible] כלם ולכן [illegible]
[illegible] , ולכן [illegible]
[illegible] בכעס
[illegible] בכעס [illegible]
[illegible] את [illegible]
[illegible]
[illegible] התאוה [illegible]
והביא את [illegible] לקליפות ,
[illegible]
[illegible] כמש"ל [illegible]
[illegible] כמות [illegible]
[illegible] כמש"ל [illegible] , וכתיב
[illegible] את [illegible] , [illegible]
[illegible]
[illegible] אמרו
אמר כי [illegible] , [illegible]
[illegible] בתאוה [illegible]
[illegible] כמש"ל [illegible]
[illegible] . והוית
[illegible] אשר [illegible]
[illegible] אהבת ה'
[illegible] התאוה [illegible] אהבת ה' [illegible]
[illegible] הכעס [illegible]
הרב [illegible] ובחינת [illegible]
[illegible] ולכן כתיב
[illegible] , [illegible]
[illegible]

יהקדושה, וזה הוא שאמר ועבדתם שם
אלהים אחרים מעשה ידי אדם שפי' שאין להם
חיות רק ע"י מעשי בני אדם אשר לא טועמים
וגם אשר לא יראון ולא ישמעון בעצמם
אין להם. כח לא לראות ולא לשמוע רק ע"י
חטא האדם ואם אתם עובדים אותם קבה
שאתם מתנים להם החיות, והכחות. אחר
האדם בגה, וכן נמצא בפסוק [illegible]
מראות [illegible] פניו ורגליו [illegible] ואמר
[illegible] הכחות הללו [illegible] את האדם [illegible] התאוה אשר ובאיש
[illegible] על [illegible] [illegible] [illegible] קטעיו כאשר, [illegible] קולו
והשחתה בהרכבתו או בגילגולו פנים [illegible] באותם [illegible] קראו
לחוה בא[illegible], [illegible] ברובם ובתנועות בפו' [illegible] וכס"ו [illegible]
פא, והרם התאוה בנטוע באדם ותבלות [illegible], והנה[illegible] הוא
ובאותו וקולו [illegible] [illegible] רד, [illegible] כח [illegible] אור ובינה
שכל [illegible] [illegible] ריח רע הוא בא ע"י עיפוש האויר וע"י [illegible]
יתפשט האויר בתוכו [illegible] אבעבועות, וכן אבעבועות שבאדם
בא גם ע"י עיפוש האויר וכן הליחה שבתוכם עולה ריח רע
וזה [illegible] קולו רוח החיות שבאדם וקולו הריח כי הריח
החיות [illegible] ע"י ריח הטוב וע"כ לא יתייחס הריח [illegible]
החוור

גור ארי' והובא וכתוב [illegible] ארי' [illegible] אין
לו וכתוב ארי' [illegible] וכתוב גם [illegible] עז [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] עינים [illegible] [illegible]
קו והוא עומד על חנינו ואמר גם את הארי' ואת
[illegible] הכה עבדך [illegible] קנאות ב' [illegible] הכחות
הללו, [illegible] הפלשתי הזה אשר חרף וגם גלית
אמר הפלשתי [illegible] כי באת אלי במקלות [illegible]
קנאתו [illegible] הכחות הללו [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] התאוה וכתוב [illegible]
באפו [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
כבר כתוב [illegible] [illegible], וגם [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible],
תחלה [illegible] הקליפה [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] גם הקליפה [illegible] כתוב
[illegible] [illegible] הקליפות, [illegible]
[illegible] כי [illegible] [illegible],

החומר שבאדם כמו האפילה והחשך רק ורוחניותו שבאדם כמ״ש איזה
דרך שהנשמה נקראת יונה ואין הנשמה נקרא גם הריח · ואמר
שבשיר דברים הוא ומקק היינו שבאיש הטעם ומבוע הריח של
שמן רוקח · והענין שאמר שמן רוקח הוא שהשמן כשלעצמו הוא לסיבות
הגוף ורפואות אומר הוא טוב גם להריח וכמו שאמרו שמן גרינא
לריחו וגרינא לטעמו וכן הוא בתורה ומצות · שיהיה זה שייך להנגון
שהנגון הוא הפנים התשובה וגם זה שייך לרוח החיים כמו אהבת ה'
בכל לבב · וגם שהמצות המעשיות יהיו כוונתם שיהיו נעלים בלבבו · והוינה
הוא ומקק כלה והתורה שהוא כלולה מכל הבחות הוא ורפא
את הפנים מכל וכל ורוגו חגל בגבורתם הקדושים והנעשים ואמר תמלואי
חש כמאוו השם מחוש בין האומנה שתלה הוא במחשבה שמוח
שכמאש ועסוק בתורה שע״י התורה שעוסק כמו תחגיך ה'
האומנה כי אורייתא וקב״ה חד הוא " וחש בגרון · כי
אשתי הנשיאה תלוים בגרון כמ״ש הקנה וכמש והנשמה קול
ואשתי התשובה שהוא רוח החיים בא מן השכל ואם חש בו!
שנתעורר לבהם רע אזי ועסוק בתורה · וחש במעיו הוא עצב
כח התאוה שבכבד שגם הכבד ואשתי הנגון וחשב שהוא ונע
ויחבר הנגון התגבר והאוכל והתאות בתוך הדם והטרפשא הוא
הוא המפסיק בין אשתי הנגון לאשתי התשובה והכבד גם
הוא

הוא אחורי הטרפשא כמו שאמר אמתי הזמן [illegible] ועוד שאם חס בעיניו
שכח התלמוד נתקלקל שנתעורר ורע אני ועוסק בתורה, ואמר עוד
שאם חס בכל גופו, היינו שאם נתקלקל כל המדות שבו ונחלשו
שנתקלקלו כל האברים הפנימיים, היינו המדות שבאים והאברים החיצוניים
ונחלשו גם כן ונתקלקל כל הגוף כמו שבארנו לעיל שהאברים הפנימיים
הם פועלים בכל הגוף וכן ע"י קלקול המדות נעשו קלקול והמחלה
גם לכל המעשים המתייחסים לגוף אני עוסק בתורה שע"י עסק התורה
הראוי יתוקן הכל וכמ"ש המאור שבה מחזירם למוטב וכמ"ש ומבואר
להיות צדיק חסיד וכו'. וכתב אז הגאון ז"ל במעלות התורה שע"י
דגם המדות נעשה טריפה ובעל מום וע"י עסק התורה ומבואר
להיות כשר להיות צדיק חסיד ישר ונאמן שבאו על כל המעלות ו
והמדות שהוא מטהר אותו גם משלשה ראשי מדות קנאה ותאוה
וכבוד ומכל המדות ובפרק קנין תורה נאמר עוד בזה, פרק ב
ה' הטבעה עליון - וכמו רבינו בוסת"א הגאות ואחרים הרבה
ומשן עסק התורה ואפשר גם טעם זה קראו שם אבות על פי ה
התורה היא אב לכל המדות וגם קראם בתנאיהם פתגו ואות והקניינו
תלמודים הרבה ובספרא חתמו ג"כ בעסק התורה ואותו שהוא
ובראשה לכל המעלות כאמור הפוך בה והפוך בה וכו' שאין לך מדה טובה
הימנה וקבעו ג"כ הקדמונים לומר אחרי הפרקים שלמדו תורה, ובפרט הוא
כדי לתקן ולטהר המדות" וכאשר עתידים אנחנו לבאר בעז"ה"

לפ'

פרק ז׳

לפי שבארנו לעיל בפ״ג שכל המצות לפי הדברות יתחלקו והמצות להמצות
הם כמו משל לנמשל, ולזה יש נ״כ הקבלות רבים במעשה השכר ועונש
ובאמת באמת בבירור ולמען ע״י זה להקל מה שבארנו בפרקים הנ״ל באמת
וביותר זה שעניני הספר בלשון ותנאי שבח ועניני קבלת זה שכתוב ב
קנה. ובאמת כל זה אותו והעתיק כאן בסוף בפרקים [illegible] אבות הללו
זה שבארנו ואמר א׳ וגם בגמ׳ בלשונו ורק הוא גם אותו בפרקי
והובא בתוס׳ פי׳ ראה ברכה וקללה וזה נאמר לפי שנאמר החיים והמות
נתתי לפניך הברכה והקללה שלא יאמרו ושאלו הלאט מתן המצות
של גדולים נלך באמונה בדרך אברהם ת״ל ובחרת בחיים עכ״ל. המאמר
הזה תשובה למאמר זה גו שאמר ברכה וקללה לזה נאמר הוא שבחרה
הוא הברכה אשר תשמעו והקללה אם לא תשמעו, וגם זה שאמר שלא
יאמרו נלך באמונה בדרך. האמת יאמרו באמת כיון שאמר שהבדרך
האחרת הוא הבדרך המות, ואם נאמר דהכ״פ שלא יאמרו נלך
באמונה בדרך שבחרה ואף שאחריתה דרכי מות אין אנו חוששים
לזה. כמשל שאמר שחוט לאן כי לוחר נמות שאין אנו חוששים לזה
וזהו בפסוק אף זה תקן כזה שאמר ובחרת בחיים שאין [illegible]
וספיק שלא יאמרו ״ וכו׳ בגמרא התחיל אותה מבקשו ושרא
ופרק

לפרוק עול בורא יתברך אמרו אף נהיו כגוים אבל להם יתברך העולה על
רוחכם היו לא תהיו וכו׳ אם לא ביד חזקה אמלוך עליכם בזה וישראל כי
בשבועה אתם עומדים והן הקים אותם וכו׳ כאשר נשבע ולא אתכם ל
בדרכם וכו׳ ועיין בספר עקידה שנתעורר על זה לאמר כי בשבועה
אתם עומדים שישנו השבועה. אינו ויקן ... שאם נאמר שאם לא
השבועה לא היו מחויבים. בדבריו אך קשה לזה שיתקן אותם והרמב״ם
בשבועה כדי שיהיו מחויבים ומוכרחים מחמת השבועה. ועוד ... אין
עליהם רק השבועה ולא עיקר התורה כיון שבלות השבועה אין עליהם
שום עול. וחיוב רק החיוב הוא מחמת השבועה. ועוד ... אין
על האומות שום טענה כיון שהם לא נשבעו ואם נאמר שהם
בלות השבועה הם מחויבים ואם השבועה הוא ולא ... והיו ...
והכרחיים גם בלות השבועה. וגם זה שאמרו ... שאינם
ויקן ... ועיין גם בקדש זה שהארץ בגה אותה שנראה ... בגה הוא
כי ידוע הוא שהתורה והמצות והדרך האמת הוא ... לבחרי
והדבר הוא מבואר בתורה ובמצות כמו שעד ... ובראיות
בספרים ובפרט בשלה שהאריך בזה, וכמו ... עליון לא תבא
ההדור והטובות בעולם לא יבא ... הרבה רעה וטורח אלא הרעה
בא ... לעושה הרע. והטובה ... הטוב, והתורה והמצות והאדם
והשכר. והעונש ... הוא בשדור קשה ... והאדם ... איזה
מצוה ויתן האסם שכר שהוא ... אותה המצוה ועושה ...
גדול

גדול ויתרבה האור והשפע לעולה באותו העולם שנעשה מכוון המצוה
ההיא וגם הוא יכוון אשר יוצא אותו. וכן מעבירה הוא ההיפך ע״ג
האופן הנ״ל ואין להאריך שידוע הוא. אין לכאורה ולפי ההנחה
הנאמרת לא הי׳ מקום שיהא חילוק בין מצוה למצוה כי כאשר יחתוך
האדם ידו או רגלו בין בשוגג או במזיד ונשאר חסר אבר קטוע או
גידים וכן לא הי׳ מקום לחלק בין ישראל לעכו״ם שכולם נבראו בשוין
האברים תרי״ג וכמ״ש חביב אדם שנברא בצלם וכו׳. והנלע״ד שהענין הוא
שהקב״ה בגודל אהבתו אלינו כמ״ש כי מאהבת ה׳ אתכם ובגודל רחמיו
וחסדו גדולים בחלק הטוב והיפה וכמ״ש אתה כוסי ותומך גורלי.
ויעל אותם לטוב כמ״ש אברך ה׳ אשר יעצני וקשר אותם בעבותות
אהבה והכניסם בחסד נאמת בבריות ובשבועה וצוה אותם שיבחר
בחלק הטוב והיפה. והמה סיבה שהצווי והמצוה הוא ותמצית גדול
שלא יהא נקי בעונש המדרגה הזה כמו המוסר את בנו ושולחו
שילך בדרך הישר כדי שיהא טוב לו ולכן מחמת גודל אהבתו על
בנו שהוא יודע גם כי שלא יהא נקי בעונש ויהא גדול ונדבר וילך
בדרך הטוב הזה וכענין שאמרו מענים לקיים את המצוה שנאמר
נשבעתי וכל לשמור ולכן המצוות הזה גם כשלא נעשה לעצמו
אני ולכן השכר שנקבל ושלא הענין השכר הנאמר במצות אלא
שנקבל עוד שכר על זה שנעשה לעצמו מעשה כאשר ציוונו לבחור
בטוב

קטוב כמו שאמר ובחרת בחיים ועליה עומד ר"ג וטוב זה שלא עליה
וכל גוי וגו' גדול המצוה ועושה יותר מי שאינו מצווה ועושה הטעם
שהמצווה יקבל שכר כפול והוא שכר הדבוק והשכר על מעשה הבחירה
וכן הוא בענינים וגו' רק אתכם ידעתי וכו'. ע"כ אפקוד עליכם את
כל עונותיכם. אבל האומות שלא נכנסו בברית ולא קבלו עליהם
קיום התורה והמצות בעת כריתת [illegible] על הפרטי וכן אין להם
אלא השכר והעונש לפעולה השם השכר הדבוק ולא השכר של
מעשה הבחירה שלא קבלו עליהם זאת, ועפ"ז יובן המתמיהים בפרשת
נצבים שלכאורה הם משוללים הבנה שאמר אתם נצבים היום כולכם וכו'
לעברך וכל אשר אנכי כורת עמך היום שהלא [illegible] היום יותר
כי זו לא ידעו שבזמנם גם היו נצבים ושבזמנם גם היו הכריתות ברית
ואמר עוד כי אתם ידעתם שהמצוות הוא שהוא נתינת טעם על
הקודם ואינו מובן המתגנת טעם הזה, ואמר עוד ותראו את שקוציהם
וכל כסף וזהב אשר עמהם כ"ג אין מובן כלל, ומה התכתב עמהם הוא
יותר, ואמר עוד פן יש בכם וכו' והיו קושיות את בריתי האלה
הגאות והתברך בלבבו וכו' שהוא תמוה וכי מחות [illegible] את בריתי
האלה יתברך בלבבו, ואדרבה פשוטה בריתי האלות [illegible] ולכן
מהרהורות ולכן כי גם פי' הכוונת התוכחות והאזהרות [illegible]
ה' ולא ולכן בהרהורות לבם וכו' [illegible] שאין להאריך בהם,
ודו"ק

ועפ״ז מרכין ובזה על ענין. כי לכאורה יש להעיר על זה למה משה
ואמר לישראל כל הברכות בפרטות. כיון שהאלות והברכות לא נאמרו
רק אחר שעברו הירדן בהר גריזים ובהר עיבל לא היה למשה רק
לומר באלה ושמע אותך ועשה כל הברכות בפרטות ולכן לישראל לא היה
צריך לומר אלא כללות הברכות כמ״ש בפ׳ ראה אנכי נותן ונתת את
הברכה אשר תשמעו והקללה׳ אם לא תשמעו, וגם קשה שהאחרים פרטם
אותם בפרטות והברכות לא הזכיר כלל כמו שהתחיל ונאמר הברכות
כמ״ש וברך ובכל כהלכתם ואח״כ הוי לו לפרש הברכות ואח״כ, וגם
שבקן דבברכות כתיב ועמדו לברך ובקללות כתיב ועמדו על הקללה
בהר עיבל. ונראה שכל זה לסיבה משה לפרשם הקללות בפרטות
כמו הירדן הבעלים של משה כיון שאמר אתם נצבים היום הכל וזה
שאתם נצבים היום לעברך בברית ה׳ ובאלתו הוא אשר אנכי כורת
עמך היום שהיום הוא הברית הפרטית, והיום אתם נכנסים
בברית ומפרש הטעם על זה, כי אתם ידעתם אשר ישבנו בארץ
ואשר עברנו בקרב הגוים ובפרט ותראו את שקוציהם ואת גלוליהם עץ ואבן
אשר עמהם, ר״ל שלאומות אע״פ שיש להם שקוצים וגם יש כסף וזהב
עמהם. שיש להם כל טוב שאין נענשים על השיקוצים והגלולים ונחות
זה תבינו הגמול והבין זה שאין העכו״ם נענשים כל כך הוא על
כי לא

56

כי לא קבלו עליהם ולא נכנסו בברית ולזה אינם נענשים כל כך, ולכן
פן יש בכם וכל אשר לבבו פונה היום והי' כשמעו את דברי האלה
והתברך בלבבו וכו' שלום וכו' כי בשרירות לבי אלך הטעם שלא ירצה
לקבל עליו הברית שנכנס בה שלום יהי' לי כי אלך בשרירות לבי שלא
אענש כ"כ כמו שאחרי אומות שלא קבלו ולא נכנסו בברית ולכן סגולת
הרוח את הנטאה שהנבדל יתוסף על השוגג כי זה שהמזיד נענש
יותר והשוגג הוא רק מחמת הבחירה שהבחירה הוא תלוי ברצון
והשוגג שאינו עושה ברצונו אין עליו עונש של הצווי של הבחירה
אבל בענין עונש הדבוק המזיד והשוגג שוים, וזה הוא סגולת הרוח
שהמזיד והא' כשוגג וכאשר נפסק לקמן, ועל אמר כי אז יעשן
אף וכו' פי' שאז לא ינצל זה שלא ירצה לקבל ויאמר אלך ב
בשרירות לבי רק כהיום הברירה בידכם אם לבבו פונה היום אמר
ויאמר כהיום שלך בשרירות לבי [והנה והבאיך ... היום שאמר לבבו פונה היום] אבל
אז לא ינצל אם ירצה ללכת אחרי שרירות לבו ולא ירצה לכנוס
בברית, כי זה כאשר ... ויאמר כי בשרירות לבי אלך ורבצה
בו וכו', ולכן כורת אני הברית הזה תתברכו בלבבכם כאשר
תשמעו את דברי האלות, וזה שאמר והקמות ה' לרעה, הויינו
ושום דבר שהברכות ברית הי' כנגד אף ואינה עשן ה' שוב
בהר גריזים והר עיבל. שהי' לסדר הברכות והקללות וכו'. ולזה
אמר

וזה אמר והבדילו ה' לרעה מכל שבטי ישראל כי אמרו חז"ל שלא נענשו בערבות
עד שעברו הירדן שבו ביום באו להר גריזים והר עיבל וכאשר קבלו שם
הברית אחר נענשו בערבות וזה שאמר אף שלא יודע שום לוי שלא ירצה
לקבל אז ע"ז הברית של שם הוא על הערבות ווי שלא ירצה לקבל אז ו
והבדילו שהוא לבדו יענש אם לא ירצה לקבל וכל ישראל לא נענשו בערבות
בערבות שהוא יבדל מכל שבטי ישראל לרעה וכל זה הוא על הכוונה של
הבחירה וגם הערבות שנענשו בהר גריזים ובהר עיבל היו ג"כ על ענין
הבחירה השני אם עושה בזדון בלאט ע"פ כי ענין הערבות הוא
יחוד שנעשות ישראלים וערבים הם שלם בעצמותם מכל עצמות ישראל
הוה חטיבות ושניהם קדוש והלכו ותחת כסא הכבוד ולכן אין להם
שייכות זה לזה. אלא על זה שעומדים בזדון וענין קנסה שם
ובואו גם כן שהערבות והברכות היו על כל ישראל יחוד ה'
הערבות. ולכן להאריך ענין בזה
ונדפס זה שבאמת יבוא על שנים זה לסדר
זה לפעמים ולכן ונברר רק האלות ולא
הברכות. והטעם כיון שהברכות קבלות
קצת ההיא לא היו אלא כדי שלא יתברכו
בלבבם בשמעו את האלות זה שאמרו אז
ושלא יתברכו בלבבם ענין [illegible]
וגם ושנים נקי. ושמא נוי שבקללות כ
כתוב על הקללה בהי' הוגנים ושום שגגה

ובזה יובן הא דאי' בגמ' סוטה דורשים לפניו
בכנס ורבן שנא' היום יחד לבם ואמרו
אור ויוחנן ונטלו שקדים בסקירה
אחת שנאמר היום יחד לבם ועשו בגן
ועין בחדם שכתב ע"ז שעשה קשה
ואמר שלא סבה והוא שאי אפשר לזכור
שם הפכים במשא א' וגם בתנועה ודברי
ויחן קשה שיעשו אחד גוף של עניינים
הפכים, אבל למכויין שענין ואמר ואף
שעשתם לקבל כבשן ורבן זו כיון שלום
ערבים זה לזה ואח"כ פלגינם כל א' וא'
בשם אורו של נדען וגם על נדה כל
ישראל יחודי הערבות ושמא ולכן זה
שם הפכים שעתרגום א"א וגם כל אחד
כולם

א

כולם נמצאים וע"ש היונה יחד לכם
זה שבא וזה ובאים עם בוגדי
הוא יחד וחוזר ערבות ונתן אל
כל ועושה בסתרות וכא' זה
שנגר ועושה וכב' בוא לך "

וזה הי' כוונת משה לומר להם עשן הסדר הקללות
וע"ש הקללה שאינו אומר לכם כעת" ובברכות
אומר ובדרך אתם הולכים בארץ שאינכם יודעים "
והבן ואמרו שמעתי הוא ואמר " . ובזה
יובן דרכי המנחות בשעה שרצו לפרוק העול ביום והתקבלו אותו נהי'
בגוים השנא שהגוים אומרים נענשים על הדבר של התורה רק על
השמר המדבק ווולא ורצו לפרוק העול שקבלו עליהם כרת רק
שיהיו בגוים שלא יענשו על התורה והשיב להם העולה על רוחכם
לחשוב בגאות הי' לא תהי' להיות כגוים והעונש של התורה ש
שמרו התורה עליכם שמעה הוא עליהם ויעב תענשו גם על
התורה . ולמי שנתבשש עוד יגיר ואמר השעה העולה על רוחכם
אם השעה הי' לא תהי' שקבלו הכל על הדבר של השבר בנ"ל
וזה הוא כוונת הספרי כענות וקללות וזה נאמר כשם שהשכר
והעונש בא ווולא שהשכר הוא בדבק במצוה והעונש הוא בדבק בעבירה
וע"ז אומר לכם שנאמר החיים והמות נתתי לפניך הואיל ויש לו אל
ברכים שאתה שאומר שמתן לפניכם [illegible] בדעתכם לבחור לכם , ולכם
כאשר בדרך שעבר ואם שתפסו נענשים [illegible] תענשים וזה
לא לבחור ולא להעניש רק . ובחרת בחיים שזוהי [illegible] נבחר לכם
הבדרך החיים ועל נאמרו התורה נאמרו הברכות והקללות , וזה"ו
נאמרו הברכות והקללות אחר שקבלו עליהם ביום משה , והמשכיל
יבין

הרחבה ~~[illegible]~~ עוד שאמר להם בחרו את מי תעבדון וקבלו עליהם לזוב
פעם שני וקבה והוא על שבע זה שאמרו הלשון ותמה שרף , הר"מ
שהספר הוא זה שהוא מבוק ושלא בהוכמות וגם הוא שרף ולב ועשש
והשרף הבא על הצווי של בחירה הוא ותמה לו שמגבל אהבתם
עליהם המדד בנוליום לטוב ויעל אותם שיבחר את הדרך הטוב והצווה
לו על כדי שיתן לו שכר כמו ואף שעי"ז נתמעט לו גם עונש
אך הוא ומעט שאין ערך והעונש נגד השכר שמגל עד ולכן נקרא
ולכן נקרא הספר ההוא ותמה שרף ובקרשים החמור
נפלאה עלין קבה , וגם על זה שאמר שכר פ
בעולתך , ותמה השכר על הבחירה ושתבה
בשמים רבים ולבב , שתמה לפי גודל ה
הטורח והעונש פי' לפי צערא אגרא עד
שתמה לפי הטוהר לבב ולפי רוב תיקון ותשוקה
ומצות ה' ולפי כוונתו אם הוא רק כדי
רצון ה' לבד או לקבל פרס לבד , או
וחוות של הדרכים האלו ושלב המצות בלבם
אין שום שנוי רק השמים הם בלשון הבחוה
ויעשם שבאשם לרגל שיש הבדל בין המצות להודות וחוות שהודות
באיש ואשמים הפנימים לפי הודות ותמורים ומשתנים כפי הבחוה
ותגוף ושתמה שבא גם ואמרים הפנימים וגם זה שבאמת שהודות
ומצות

ויצו"ה בפרשה ויצוינו ה' לעשות
את כל החקים האלה לטוב לנו
וכו' וצדקה תהי' לנו כי נשמור
לעשות לפני ה' אלקינו כאשר
צוונו השם זה שצווה לנו
לעשות לטוב לנו הוא השכר
הנבדק ושלא וצדקה תהי' לנו,
הל' גבות וחסד כמו צדקה כי
נשמור לעשות לפני ה' אלקינו
כאשר צוונו ע"י הבחירה וגם
לפני ה' אלקינו פי' לשמו כי
הבחירה היא לפי כוונתו לשמו
על המצות כאשר צוונו וגו'

ומצות הם כמו נשמה וגוף וזה הוא ג"כ הכל לפי בחירתו וגם כל משקלו
המדות שצריך לשקול וגם הרצון ומצאת הרע שלפניו ותן כדי
שאחכ"ם יכוף את יצרו כאשר באמת כל הכל הוא לפי בחירת ה
האדם ולפי גודל ותוקף בחירתו לנצח את יצרו כנגד תוקף
יצרו וזה נקרא ותנה ידך וכן כל פרטי המצוה כמו ההשגה
והרגשה והרדיפה והגבורות והזריזות והשמחה שיש כל גבורת
פרטי הוא וקבל ידך וכל זה הוא לפי תוקף בחירתו נקרא כל
זה ותנה ידך [ועיין לקמן בענין זה] נראה שזה הוא כי הרפיון
כי פועל אדם ישלם לו וכאורח איש ימצאנו והענין זה בדקדוק
במצוה הוא פועל של האדם באדם כלומר גופו של המצוה הוא פועל
גם כן השכר וזה ישלם לו כנגד זה - וכאורח איש השלם הכוונות
ופי' ההשגה עומק כוונות המצוה לפי אורחו ימצאנו שזה הוא
כמו מצאה ופי' שאמונה בתורת חוב ואשר המצוה אור אדם
ואדם אורח הנהגה אור איש לפי כוונות המצוה כלומר הוא
שוה בכל אדם. וההנהגה שהוא לפי טוב בחירתו אור ושמן איש הוא
במצוה ותורה שמתגבר על יצרו ובכח גבורתו וגם הוא ג"כ כי יש
גבר ופעולתו שנולד הפעולה שפועל הוא בעצמו עם יש שכר כנגד
על זה [ועיין מש"כ ישלם בדרך אחר ויתן טעם בזה] וזה הוא ג"כ זה אשר
בנוגע לרות ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלמה מעם ה' ישראל אשר
באת לחסות תחת כנפיו. ופי' ישלם ה' פעלך אשר פעלת בעצמך

עוד נאות שתקרא ושכורתה שווה בספר מסוף על זה שהוא לב ואב ואם
ה׳ אלקיו ושראל אשר באות לחיות תחת כנפיו להיות בכלל ושראל
ותקבל שכר ושלם גם על הבחירה והנלב
כמו שבארנו פרק״ ולכן שפל גוה
זה שבארנו מעיר בפיה דרך תים
במסכת(א) השאת, וגם בלשון השונות
ונגבו שכרו. ולכן האנשים קצת ב
בזה — והעתקנו כל זה שבארנו בולשון
בביאור האורים הכל — וגה וזכן כזה עשוים בתורה ובדתו״ס

ועבג׳ יודן וגו׳ בגמרא על שכר
פרי הבטן בשכר שאליהם עצים
על הבטן העט שבנעשה הם
באים ידי פעולות האדם וולא
ולא [illegible] על ושין שכר רק ושין
פעולה ולכן [illegible] בשכר שאליהם
עצים על הבטן״

פרק י״ח

ואחר כל ההצעות והקדמות אשר בארנו עד כאן נוכל להשכיל נותן טעם
על שקבעו נוסדו לזוג המסכת(א) האלה קיום הקטן קבל שבת בערת
[illegible] פעמים ונתחלפו וגם אחר הפסח, והנה [illegible] בארנו לעיל
כפסק ההשתנות השונות באדם הוא על ההשתנות אשר ישתנה ה
האדם במזגיו וכחו וטבעו על סיבות הזמן או המקום ושאר קורות
[illegible] שני האורים אשר על זה [illegible] האנשים הנפשיים
[illegible] במזגיו וכחותיו ושאר זה ישתנה גם [illegible], ואם
[illegible] כאשר [illegible] הקטן [illegible] האורים [illegible]
השתנות

השתלמות הדעת והיות הדעת לנוות הקודש, ובזאת היא הסיבה [illegible] הבוא
יתקווה כשה תפלוליו לאדם ותהיה הלומי אורות ולכן הזהרו כמה אנשים
לעסוק בעת הזאת בהלכות [illegible] בדברי הלמודים בזמנים ובפרט על
[illegible], ולכן איסור בגורא. כי [illegible] וחוקתא עד עלמא, והנה
גאות [illegible] שומרת [illegible] אשר על האדם לשקול [illegible] [illegible]
אותו בלב האדם. שאם [illegible] לנשמת [illegible] ותגבר לטבעו
אותו קשה עליו כי כבד אבל אם [illegible] לנשמת לא יוכל, יהיה מגד טבעו
קשה עליו לשקול ולנשמת ותהיה לו שבזאת הפעם ותגבר לטבעו. ולכן
" שבזאת על ידי הלוה בפרותו ומדותיו אותו קשה עליו לשקול את
מדותיו לשמרם לכן עשה אבל אם נתקלקל במזגיו ~~[illegible]~~ גם
נשה במדותיו לא' ותקבלת כיון [illegible] במדותיו להיות אחרי. אם
[illegible] לשקול מדותיו לנשמת לפי עשה להיות [illegible] קשה עליו ללכת נגד
טבעו ולגם כיון שבעת הזאת נשתנו האורות ולכן נשתנו מזגיו ומדותיו
וגם מדותיו [illegible] והיות גם קשה עליו לשקול מדותיו ולנשמת
אותם [illegible] [illegible]. [illegible] מגד טבעו ומדותיו אשר נשתנו ולכן
ראו [illegible] וראוי לבקש [illegible] [illegible] גם לתפלות ומדותיו אשר נשתנו
ולטהר אותם ולחזק כל כחותיו ומדותיו לטוב ע"י שיעסוק בלימוד המוסר
הזאת שמוסרה ע"י הוא חנוך המדות לטוב ולעבוד בהשם גם בדרכי [illegible]
ותוכחות וגם אמרות ע"י לימוד התורה כדי לשוב לבם לאהבת ה'
ולתורתו

ולתורתם ועי"ע יראה על זו לשקול ומותר בקדושות כי א' וכן עשו וכן הלכה
ישראל וזה שנתקבלו על ידי חכמי העדה יתוקן הכל לטוב ומה אשר רצונו לבאר
בראשי המקומות אשר בארץ, עם מוצא המרחקים אשר בארץ מכל צד
להשיגו ולתת טעם שגם על אשר בספרו המסכתא הבאת האריז"ל ר'
רבינו הקדוש שלשלת הקבלה שהתורה נמסרה מסיני למשה וקבלו וזה משה
עד גמרה. ותקנת הרמב"ם נתן טעם ע"ז וגם וכן במסכתא זו אמרה
ומסרה על משה מצות התורה וכל אלא כולה מסורים ומצות ותקנות
אומות חכמים גם כן וכל כיון שקבלו אותם מלפני וכל ולכן התחיל התנא
במסכתא זו ואמר שהמצות נקבל שבגלל המסכתא לא קבלו אותם מלפני
אלא אף אלו נאמרו למשה בסוף על' - ולמשה לא יתחייב עדיין בסדרו
שהעניים וכו' להם גם ג"כ דינים ומנהגים קבלו אותם וקבלו אותם ולכן
שמים אשר עליהם מעשים ישראל אבותיהם וכו' כי שבעי הגוים וכו' וגם
על פי מנהגיהם יתנהגו בהלכות ומנהגותיהם ולפי הוא רבינו הקדוש
להקדים ולבאר בפתיחות הס' בדם מצות להודיע שכל זה שקבלו
בכל הס' נמסר למשה ולא קבלו אותם מלפני, ולכן בראה להודיע טעם
נכון וגם הוא קרוב לזה לשרש הרמב"ם והגע עם זה שבארץ כאן
בקדושו, אבות שכל פרטי המצות שנתלשים תורה ונחוץ לשקול כי ומה
לפי עניין ודרכו בספרו שלו, והוי וקום לזה שלא נמסר למשה בסוף
כי לא נמסר למשה אלא התורה והמצות אשר קבלנום תשובה של
ובם

וכו' א' אשר לא ישתנו לעולם ואינם תלוים בשכל האדם רק בגזירת ה' עליון
ואין לנו לנסות והם כלל בשכלינו אבל המדות אשר הנה בעולם עפ"י שכל א
אנושי, ועפ"י רוב בענין אשר נוגע בשכלו הי' עולם וזה שלא ניסח משה בפסוק
רק הע"ש של והלכת בדרכיו כיון שבאמת דבר אבל לא להתנהג ולחנך
עצמו בכל פרטי וכללי המדות כי גם הוא תלוי בשכלו איך וזה הי' ענין
וזהו שלא ניסח משה בפסוק ובפרט שאינם אלא דרכי חסידות ולכן ראה
רבי להודיע ולבאר בתחילת הספר שלשות הקבלה כדי להודיע שכל
דרכי השלום אשר נברא בספר גם כולם ניסח משה בפסוק ואע"פ זה
שהוא ודרכי החסידות כי הראה הקבלה למשה כל זה שתלמוד וחנך
עצמו להחמיר ואע"פ ועושה סייגים וגדרים ודרכי החסידות ולכן אין להורות
אחר ביוצרים ואחריהם נלך לחנך ולהדריך עצמו כמו בימיהם הקדושים
ואין לקבל דין לחוק ולומר שגם סותר זה שבאמת לעולם שכל אחת אסור
ברכות לכן שרשו וגדרו ושכלו ואם כל אלו ניסח משה בפסוק ובכל זה
וחכמי האמוראים ותנאים שעשו הלא הם בקבלה אבל כולם אחד. אבל
באמת שאין גם קושיא וסתירה כלל אלא לזו שלמו מקבלו של תורה
עלה כי בכל התורה שבע"פ בפ' ובהלכות ודינים עם [illegible] התורה
ובכל זה שתמצא חכמים גם וגם יש בהם מחלוקת ועכ"ז כולם ניסח
משה ובדברות הקודש איך ובכל כח מחלוקות אבל הרבה לעולם
על עיקרן של הגבורים וכו' בהקדמה של כלל התורה [illegible]
בקיצור

בעולם הזכות ובענינים וקבועה יש בהם מחלוקת, ובקצת דרכי הוספה הזאת שאין בכל דרכיהם מחלוקת כלל. וזה גם שכל דרכיהם דומים בתורה שבכתב כמו שבואה גמרי ורקש הגאון ז"ל, ובאמת יש לנו א אחורנית דרכים בזה, אבל אין מקום להאריך כאן ואולי להטיב עמי אני אבאר הענין באחרונות, והי' מגור עולם לטובה " נעזרין עולם ורק טעם על אשר קבענו וזה מקודם כל פרק משנת כל ישראל, ונעם הדרכים אשר באתם פה ובואר גם הנזכרת טעם על זה ונבאר גם כן השנה בלצה שלפאורה היא משמות הכלם, וכאשר נבאר בע"ה "

פרק י"ט

במשנה גם אמרו יש לכל ישראל חלק לעוה"ב שנאמר חלק זה, וקשה'
קדושין אותם ונותן את הארץ שנאמר כל הארץ והנה ט:
לומר גם כאן כל ישראל נחלו וכו' ופירש"י בתלמוד אברהם נוחלין ות כה וה"ט
עוה"ב או כפשטן הכתוב יירשו את הארץ וגם והכתוב שנאמר
יורש כל הארץ. ואמנם לומר ויש גאון כלום שיש בנחלת עוה"ב
ופירש"י שלכל א' מתנים לו ומה לפי כבודו וגם אמרו שכל א' נכוה ת נ"ב. בו הב:
מחופתו של חבירו, אך עדיין יקשה באמור עוד הרשע ואלו שאין קב דה.
להם חלק לעוה"ב ואי בעי הרשע דהלן לומר ואלו שאין להם
עוה"ב בתחו ובענין שפיר שאין להם עוה"ב כלל, וגם אם לאלו ועתן
כל

שכל א' וא' יש לו חלק בפרט הנ"ל וזהו כל ישראל יש לכל א' וא' חלק לעוה"ב
וגם קשה שבהברכות איתא ובזוהר אלא שצדיקים יש להם עוה"ב שאור
כולם צדיקים יירשו ארץ והוא אומר כל ישראל יש להם ונפל רק זה
שיוצא מן הכלל זה שאור ואלו שאין להם ונפלו האור אין תפיסת
הפרטים מן התורה וגם לשון הפסוק אינו מדוקדק שהיה לו לומר
חלק בעוה"ב ואי משום שצדיקים אין להם אלא שנתחברה לכלל ולכן נקט
הלשון והכן לעולם הבא ואף הנ"ל לו לומר כל ישראל יבא להם חלק
ונפל כיון שנתחבר אין להם גם לשון הכתוב אין מדוקדק ו
ובאורה שאור ועוה"ב כולם צדיקים לעולם ירשו דהל"ל לומר ועוה"ב צדיקים
כולם יירשו ארץ וגם זה שאור נקט ועוד ונפל אין זמן ובאורה
וזה שנראה ודאי בזה הכלל ימינו הוא שנקרא כל ישראל הם כלולים
בתורה הקדושה שכל א' מישראל יש לו חלק בתורה והחלק שיש לו בזה
הוא שורש נשמתו ובאשר יאחז צריך דרכו להדבק בחלק שיש לו ב
בתורה אזי תשפיע עליו התורה ואורה ועי"ז יוכל לילך ממדריגה
למדריגה ולהדבק ביותר עד שיוכל להדבק בכל התורה כי כלם ש
שהגוף אנו רואים בחוש שכל אבריו הגוף כלולים זה בזה כי כאשר
יקרה לו איזה הפסד ואף כאב באחד מאבריו אזי יום ירגיש
כל הגוף בהכאב וגם שההפסד אינו יתפשט בכל הגוף ובכל מקום
בהכאב ירגיש כל הגוף וגם בההפסד אם לא יהא גדר ומהר לתקן
יחלה אשר יקרה לו באבר זה יתפשט גם בכל הגוף כי כל
האברים

האברים הם כלולים זה בזה וכמ"ש שהנשמה שבאדם יש לה ג"כ רמ"ח

אברים וגידים רוחנים כולם כלולים יחד כי גם כל נשמות של כל ישראל הם

כלולים יחד וכן שהם תולדות ממקום א' ונחצבות מכסא הכבוד, וכן הם

ערבים זה בזה ועיין לעיל בסימן [illegible] וכמ"ש נשמת האדם בעצמו וכן ה

הנשמות כלולים זה בזה. ואם יפגום אפי' בא' פוגם הכלל וכל הנשמה

וכל הנשמות וכמ"ש וכמ"ש שהתורה שהם כלולים יחד כי כל מה שהוא יותר ומעצם

נשמות והוא יותר בעולם הקדושה הוא כלול זה בזה יותר וכן כאשר

ידבק האדם בחוקו שיש לו בתורה שהוא שורש נשמתו ע"י זה יכול להגיע

למדרגה גדולה עד שהוא דבוק בכל התורה וכן ע"ד הוא ג"כ הענין

בעוה"ב שכל א' וא' מישראל יש לו חלק בעוה"ב כי כולם התורה והמצות

ועוה"ב והאדם בכלל ובפרט שמצוה כולם בשיעור קומה ואין להאריך

הי' ודעת הוא. ואף שאנו אומרים בלשון הבא אינו [illegible] אינו

אלא שעתידה להיות כי אין כל חדש וכתיב כי [illegible] שהעולם הבא

בה' שנקרא פתאום בגימטריא אלא שעכשיו נקרא הבא ע"ש שהוא עתידה

לבא אלינו ועכשיו אנחנו אוים במציאות [illegible] אבל היא בעצמה היא

במציאות גם כעת וכל א' יש לו חלק בה והחלק ההוא הוא ג"כ שורש

נשמתו וכאשר ידבק חוקו בתורה והתורה תשפיע עליו וידבק ג"כ

בכל התורה אזי גם החלק שיש לו בעוה"ב תתדבק עד שיוכל להגיע

וכל העוה"ב ועי' בפירוש האלשיך זה שפירש על הפסוק [illegible]

[illegible] שהתורה הקדושה נקראת [illegible] והיא מחוקקת לכל א' מישראל

וכו'

לכן החילוק שיש לו פרק נגע"ש וזה ותקנו וצבע ברכתי חגל שאורו לזה
בעניים וכל ואולי שכלו עומד במקום טהרה ושרשו מטה ומקום טומאה
נקצף המים כלו עומד במקום טהרה, וזה הרשעים וכל ואמן שכלו
עומד במקום טומאה ושרשו מטה ומקום טהרה נקצף המים כלו עומד במקום
טומאה והווה שהאדם נקרא על שם האדם על הגוף והנשמה נקראת על
על חיים הוא וכל ועוזב נקרא. על כו"ש ועל החיים וכל צריך בגוהק
קפוח וקושות, והצדיקים נקראו על והו' פעל ישרו על ובאשר יאחז
צדיק דרכו לאחוז ולהדבק בחוקי התורה ובעוה"ב אני יהא מדבקה את
הגוף שאני גם יתפשטו עוב גשמים רקים ונשא עצמם ונשמה כמו לנשמה,
ויהא אין ועל שלם בעוה"ם וגו"ש והו' כולו ונשרא יק שראוין וכל ולכן
ועקותו ויהי' כגופי המים נמצא שיהא לו אולי שלם שכלו עומד במקום
טהרה רק ע"י ומעט עונותיו הוא כצלם שלו שעומד צריך במקום טומאה
נקצף המים ע"י הוסרים כמוה, נמצא שעומד במקום טהרה
וכו' וכו', אבל הרשעים הם בהיפוך שגם לעוונות גם שהרשעים נקראו
גם על פעם על ובע, וכן אותה בתשובים וברח"ה גם בלא שהתהפכין
באוריתא אתקריאו עצים ובשום בעתשבין ואתוקבא בעירא בגיוהם
וכו' וי שהוא בעמק ביותר קשה שנקראו אשירה הוא נעקר והקדשה
ועומד במקום טומאה הגוף כלו רק שאין מעט המצות שעשה, הוא
כמו המים שעומד במקום טהרה. נקצף המים הגשם ע"י קושי שלו
בעוה"ז היו עומד כלו במקום טומאה ושלם הוא לגמרי. אבל לבאורה
הוא

הוא ענין זה באותיות דיבור אשר שרשו עומדת ושלו תקונו ולבוא לעוה"ב
אחר שנפטר בגלגול על בראשית. אשר וכן על זה אמרו הרמב"ם שצריך
האדם מצוה אחת ויתקנה מצות כראוי ובשלמות. ולא אשר עוה כוונת עולם
ובלא שום פניה אלא שיעשה אותה לאהבת הבורא על ידה לחיי
העוה"ב. ובירושלמי בקידושין אותה גם על הא במחל את האדם [illegible]
שיוחד לו מצוה אחת ולא עבר עליה מימיו עי'. ונראה באמרו שהמצוה
ההיא היא שחלקו ונשרשו אחוז רמ"ח ורמ"ח ודבק [illegible] בירושלמי
מתן כבירתו כי אם יחד לו מצוה אחת בודאי היא המצוה שאחוז
בה בשרשו באופן באחדות לא חגי [illegible] צריך גם בחכמי הגמרא
שהיו נזהרים ביותר במצוה אחת כמו אמרו בודאי גדולי עולם והעולם
וכן שהיו אחוז רמ"ח בשרשו. וכן בפירוש הרמב"ם הוא גם על דרך זה
שהמצוה שעושים שלא שום פניה רק לאהבת ה' היא [illegible] שאחוז בה
בשרשו ואם הוא אחוז ודבוק רמ"ח בגבורות לאהבת ה' אשר [illegible]
שהוא רוצה עומדת אחר הצרוף בגלגול ובא והגיע לעוה"ב על חלקו
אבל אם גם בחלקו לא יאחוז והדבק רמ"ח בגבורות לאהבת ה' על זה
אינו נקבע העולם [illegible] ועם אורו ואזי שאין להם חלק לעוה"ב [illegible]
העולם שהעולם והוא נקבע ואין להם חלק שיגיעו עם לעוה"ב [illegible]
ביותר טומאה אבל אם אחוז ודבוק במצוה של חלקו על אורו כו'
ישראל יש להם חלק לעוה"ב העולם שאין החלק הזה יגיעו לעוה"ב בכללה
כאשר בארנו. [ובדרך זה יובן [illegible] ואין להאריך כאן] ולעולם

ודבוא

ובא ראוי והכתוב שאמר וירשו ארץ שממנו שורשו כל האחד. ואמר ועמך כולם
צדיקים היינו לאחר שיתלבשו נפשו בגופם אמנם וכו'. כולם צדיקים
וירשו ארץ והנה לא אמר ועמך צדיקים כולם וירשו דהיינו כולם שהנביאים
ודבר הזה וירשו ארץ דהיינו שקאי השתא כולם על הנביאים וחכמ'. שאם
עמך יהיו צדיקים או עמך הנביאים והנה אמר ועמך כולם נביאים
דקאי כולם על עמך שכולם יהיו נביאים אחר התחיה והלובש,
וגם נראה דכולם קאי על עמך ועל נביאים, ודקדק דאתי" וזה
שאמר לעולם ירשו ארץ הוא ע"פ דאיתא בתנא דבי אליהו הנביאים
אינן חוזרים לעפרם שנאמר קדוש יאמר לו וזה קדוש לעולם קיים אף
הם לעולם קיימים. ואמר נצר מטעי וכל [illegible] וזהו אמרו מעי וזה
ירשו הארץ ואמר לפי שהם נצר מטעי נצר הוא [illegible] כמו נצר
ושורשו [illegible] [illegible] שהם נצר ושורש וחלק ממטע האילן אשר נטעתי
והנה אמר מעשי ידי כי הנביאים נקראים מעשי ידיו ודבא' במכילתא.
וגם התורה היא מעשי ידיו כמ"ש והלוחות מעשה אלקים המה, ולפי שגם
העץ הדעת הוא מהמטעות אשר נטה וגם אמר מטעי מעשי ידי כי
רק הנביאים והתורה והעוה"ב הם מעשי ידיו שגם העוה"ב הוא מעשי
ידיו ועיין בקהלת ר' [illegible] הפסוק פעלת לחוסים בך שקאי על העוה"ב
של עוה"ב ועיין הי' [illegible] הפתיחה, ועיין בזוהר שנצר מטעי ומעשי
ידי הוא על אדם הראשון שהי' מעשה ידיו של הקב"ה שהוא יצר כביכול
והיינו שכולם היו נכללים בו [illegible] ודבא' בזוהר והוא הי' [illegible]
וכו'

וכל הבריאים ולכן גם הנקבה שהיא מכל והגיע אל כלות עולם, והבן

וזה שאמר והמאמר ע"י שורשו אחד יורה תפארתו
ומעלה ידוע של הקב"ה " ובזה נתבאר השנה
ועפ"ז יבוא גם הטעם על שנים זה שקבעו למור
בתפילות כל פרק ; ועפ"ז זה שבארנו שקצתי המדות
הם רבים ומאוד וקשה לשקול אותם לכן דבקו ונענע
תמיד ואולי עי"ז יתמול לבב אנוש ויתנאש לחקר
וגור ותשובה לחוליו עפ"ז ובדרך החולים בתחלואי
הגוף כאשר יראה שהכבדה עליו חוליו באריכת חליו
או לפעמים שהחולי בקצוה אותה כבדה עליו
ככ"ל ופאות כחות החולאים שאם הם רבים

וגם אפשר דהמאמר הוא ולשון
וסעף פאורה לשון ענף, ונראה
דנקט הוא בגוד שהוא קטן ומתחלק
לצאת מן השורש ולכן שהוא קרוב
והמתקלקל ולהפסד צריך שמירה
והשגחה ולכן נקרא נקט על שם
שנוטלים אותו וגם כנקט נחשב
שלא, וצוח עלם וחיות שנתגדל ;
ונתקלקל והפאורה הוא אחר שנתגדל
והוא בשלמות ותפארתו כמו שנקרא
פארותיו וגם גם נקט ונקרא ,
ופרח שהנקט שיוצא ושנתגדל ,
ופרח ויצוח , ובזה יובן גם כן
נקט וסעף וכל המאמר שיוצא
אולן עלם בשלימות ותפארתו "

ומתעצמים הסבה גם לזה כח גבורה ועוצמה וחמות זה ויתנאש לבקש ולתקן
ומרפא וכן עי"ז גם בתחלואי הנפש הן יכבד איפותם שנגעו ושקעו נותרים
להמדות הרעות מאוד ועי"ז יתנאש ויאמר איך אוכל ולקבוע בעצמי מדות
אשר הם הפכיים ושקלו אשר הוטבעו בי מיום היותי ואפשר גם שיתהפך
כלקבלו למור שאין בי עול אף אם לא אטהר עפ"י כיון שהגיע הטבעיות
המדות הרעות זה עלי ומשיחות וגם יכבד כחותם כיון שלטהר המדות
צריך עול הרבה ויגיעות סדר ונחות שיש קומות אלהים הפכים זה
לזה ועכשיו להפוך עצמו תמיד מזה אל זה וכוונתם כאשר נקרא
קיסריא גו מראה שכלל המדות רבים עליו וכל קצות המדות ומאור
" וכל ושאת ושא כבד כבה ולכן כל המדות ולכמוד על שתים ובם
עוונותם

עונותינו אתנו ובם אנחנו נמקים ואיך נחיה וגם אולי יאמר אף אם אטהר
עצמי מאיזה מדות אין זה תועלת כיון שלא אוכל לטהר עצמי מכל המדות
הרעות שהם אצורות בקרבי ולתקן כל הקלקול אשר פגמתי כי ישראל
וקודם , שכן יבואר שיש לכל א׳ מישראל חלקו בעוה״ב כשורשו , ומחות זה נקל
לבוא לכל העוה״ב וכן העניין במדות כי לא יקבל מהיות לו חלק טוב עכ״פ
כאחת מהמדות טובות ולכן חלקו ושרשו בעוה״ב שישלו וכמו שכל המדות
כלולים זה מזה אפ״ע אחת מהמדות טובות יוכל להדבק בכולם כמו
שבארנו מכח התורה והמצות כלולים יחד ע״י מצוה א׳ יוכל להיות מדבק
בכולם ובפרט כאשר ידבק בחלקו שמצוה גורמת מצוה ולכן שהם כלולים בכל
וכ״ש המדות שהם כלולים זה בזה כמו שאנו רואים בחוש מדות
שהמדות מסתעפים מהם שהם מוזגים וכלולים זה בזה והם נמשכים ב
בשרשם לעלה ולמעלה בוודאי אם ירגיל עצמו להיות מדבק במדה אחת יהא
נקל לו שיבוא לכל המדות טובות וישרות וע״י התורה שיעסוק בה כמו
תורה מסייעתו לזה - וגם יהא נקל לשקול כל מדותיו בפרטיות ע״י שירגיל
עצמו להיות מדבק במדה אחת ושום תשוב׳ לבו ורצונו לזה שלא תשונה
ממנו ולישר כל פעולותיו עפ״י המדה ההיא לעשות רצון ה׳ אזי יהא
נקל לו לישר כל פעולותיו ע״י כל מדותיו כיון שמחשבתו ולבו תשוב׳ על
רצון ה׳ גם ה׳ יהא לו בעזרו שכל הבא לטהר מסייעים אותו ועכ״פ
על וכ״ש בכל דרכיך דעהו העניין הדרכים הנצבים וכיון שתדעהו
שיהא בעיניך עלוי בדרכים הנצבים ע״ג והוא יישר אורחותיך השען בצדקה
המדות ועיין לעיל מפ׳ זה שיעקרשו בזה , ודבר ראוי והבין היטב
וקבוע

וקבוע זמנה לו בתחלת ט פרק , ואחרי הדברים אשר באמצע כל דבריו
אבות נמצא ובאמן גוף הוספתא , והגוף והא בתוך רומא גרירא , והו
והא עצמו ובענינים ומלות הבית אשר הכינותי , ועתה לו בקצה גבות
אבות , ואלו עתה נאמר - ובכן עוד והרחיק אותו , ובכן אותו
ויש אורחות , כי הוא פרק ומחלות - קיום " " "

ו—

Jewish Theological Seminary of America
LIBRARY

אבן שלבנה

4

וזה החלי, בעזר מלכי וגואלי, אלקים ה' חילי.;

משה קבל תורה מסיני, ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים, וזקנים לנביאים, ונביאים מסרוה לאנכה"ג,;

משה קבל תורה מסיני וכו', כבר ביארתי בהקדמתי אבות טעם למה שהתחיל בשלשלת הקבלה התנא ובשם אומרו והעיר זה בשם והעיר בחוקי המאיר הגה, (א) זה שלא אמר הקב"ה נתן התורה למשה, כלשון הכתוב ויתן אל משה, וכתיב כי ה' יתן חכמה וכו', וגם כי לכאורה היה יותר נכון להגדיל המדרגה יותר ביחסו אל הקב"ה שהוא בעצמו נתן התורה למשה, ואין לומר שהוא על הודעה, שהתורה היא מן הקב"ה, אעפ"כ היה לו לסיים ולגמרי ולומר משה קבל תורה ומסרה ליהושע, ולא היה לו לתלות התורה בסיני וכן יקשה על אומרו קבל יקום הלכה למשה מסיני, היה לו לומר שהקב"ה את הלכה למשה מסר, (ב) שלפי דבריו יחס המדרגה של המקבל הסמך אל משה באומרו משה קבל, ואח"כ יחס המדרגה אל המוסרים, באומרו משה ליהושע ויהושע לזקנים וכו' עד אנשי כנה"ג, ואח"כ חזר ויחס אל המקבל באומרו אנטיגנוס איש סוכו קבל וכו' וכן עד סוף המקבלים, ולכאורה היה לו לומר הכל בסגנון א', או לתלות הכל בהמוסרים ולומר מסיני נמסרה תורה למשה ומשה ליהושע וכן עד סוף המקבלים, או ליחס הכל המקבלים ולומר משה קבל מסיני, ויהושע ממשה וכן כולם, (ג) זה שאמר לשון מסירה ולא לשון נתינה כלשון הכתוב ויתן אל משה (ד) אשר ויהושע עד אנשי כנה"ג אמר בלשון כללי נפרטת ומסרה ליהושע ונביאים מסרוה, ולהלן ומשה

על דרך

על דעת הידוע הנזכר למעלה, ורצ"ל שהדעת שקבלו מסרוה באותיות כאשר
קבועה, ומשני כנה"ל ואמר אמר קבל מהם ולא קבלה, (ה) לכן הוסיף בלשון
הי' לו לומר התורה קבלת הידועה, רמ"ש וזאת התורה בלשון הידוע, (ו)
שלא אמר שלה לקח כנה"ל לקחתי ומאמת כלל נקראה הענין בחינה בכל
פעולה אם רואים שנקראת ע"ש הפעולה היותר עיקרי בדבר, כמו שבנעשה
נקרא הדבר לקח ע"ש הלוקח, ונתינה נקרא ע"ש הנותן ולא ע"ש המקבל,
והטעם משום שבמקבל דרכו של לוקח לחזור על החפץ שרוצה לקנות עד
שמוצא לקנותו, משא"כ שנותן רצונו ודעתו בדבר נקרא ע"ש בלשון לקח,
ומשא"כ בנתינה, שאין דרך המקבל לחזור על הנותן שיתן לו החפץ במתנה
חנם, ואדרבה הנותן הוא העיקרי בזה, וכמ"ש מתן בעי' מתן, שדעתו
דעתו ורצונו וחשקו בזה, נמצא שהוא העיקרי בדבר ולכן נקרא ע"ש
ובזה יובן הפסוק כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו, ~~שלאמור~~ שלכאורה אין
סיפי' רישי', דרצה לשון לקח, כי לקח טוב, וסיים לשון נתינה נתתי
לכם, ולדרכינו יובן, שבתחלה יתכן כח של האותיות לקח ונתינה,
שבשני הדרכים יש כח, השתא נאה הקב"ה יתכן לקרותה בלשון
נתינה לבד, לא בלשון לקח, כי לא בוחר נתינה לו, וכמ"ש אם צדקת
מה תתן לו, ורק מחפצו ורצונו הטוב עושה נתינה לו בדרך עצם,
ולכן ישראל לא יתכן לקרותה רק בלשון נתינה, אבל ישראל המקבלים
ואנו לקרותה בלשון לקח, כי גם נתינה לו בנתינה גמורה, עכ"ז
גם זה הי' ורצון השי"ת, שלא תצא התורה לבינו, ולא תהי' נקשרת
לו רק

אבל השער אינו דובר קדשנו, כמ"ש דובר עצמו ולוקח שוחד וכו'.

זה רק אחרי המבול ושנה רבה , כמ"ש לא שמעתי ומצאתי אל תמיון , וכמ"ש אם
התקיימה כבסף וכשווים המכבסה אז תבין כו' ונמצא שמבינים הכספים
עמל והרשעע בזה נאות לקרותה קלש יקח , ועוד טעם אחר , הבנת
בתוה"ק של השוות יקח וניתנה , כי ד"ו אם יקנה אדם חפץ יקר עד
ואונה , בדמים ונעשים כל כך , אשר מה הכסף לא יחשב למאומה לנגד
יקרת החפץ ההוא , הנה הדבר הזה נאות בין של השומות , כי
נמצא שהלוקח נתן בעדה עולת , נאות לקרותו יקח , והנה הגם שהלוקח
נתן עולת , אם לא נקנה השער ונמכר בעד עוד הכסף , הרי עולה
עד הלוקח והשגה בעדם , ומצאת נקנה שהמוכר נתנו לו , תקרא ג"כ
קלש ונתנה " ועוד כי הנשאר והחפץ זה שהוא שוה יותר מערך ה
הכסף הוא נתנה למוכרי " וכן התוה"ק , גם כי איננה נקשה
וקלות עמל ושגגה , עכ"ז אין ערך כל שעשועים וכל עולם נגד יקרת
תפארת מעלות התוה"ק העליון מאד וגם הנה אורו אם אדם יקדש
עצמו מעט יקדשין אותו הרבה , ולמטה יקדשין אותו מלמעלה וכו' ומסייעין
אותו שיוכל לקבל יותר וכבי מאלה , וכמ"ש ונתן לו רבי תורה , נמצא
כמעט המשכרת כל עולם לא יחשב זה כלום של נתנה , לכן יפה
שהרהורה כל של והיות יגיעה לעמל והשגגה -רק כבר כחים , יחשב
זה ג"כ שם יקח " ועכ"ז פירשו גם הפסוק הנ"ל לקחת ותמורת עולם
כו' , כי התוה"ק לא הגיעה לנו זה רק אחרי השתדלות ועמל רב
ועי' הויכוח שהי' לו עם המלאכים וכדאי' בגמרא , והוא נצח אותם ע"י

אחיעזר

[redacted]

אחיזתם בכח"ב, וגם עלית למרום שבית שבי, ומסיים ואמר לקחת מתנות ה
הטעם שע"י השתדלותך לקחת, ואף שהוא מתנות ז"ו נקרא ע"ש שהוא לקח
אותו ברוב השתדלותו. ובזה"ק שמא ע"כ כאן ז"ג משה קיבל נא אור יסוד
נסירה, להורות שלא השיג משה התורה רק ע"י עמלו, והוא הי' הפועל העיקרי
בתחילת הדבר, וכדאי' במדרש, אמר משה כיצד אעלה נצטערתי על התורה,
עם, ובזו נתנה לו, לא אמלות נוא שמתה ו' ויש כ"ל. ובזה"ק יובן מה
שלא אמר הקב"ה נתן תורה למשה, אף שהוא הפועל העיקרי בדבר, ובאמר
זה נקראת ונתנה, כי בכאן בא להורות לנו שאין התורה נעשית רק
בעמל ויגיעה, ועדה"ג כמשים עם עצמו לשוף בדרך זה. ועוד משה קבל
שהוא טרח ועמל בכח עצמו, והוא הי' הפועל העיקרי בזה כזה שקבל,
והבן. ויש יסוד הוא כדאי' בזוה"ק ע"פ ומשה יקח את האהל אחר הדבר
ראה שהחזיר הי' קדש ונתן לקבל על ידו תורת שוש עלמין. זה עלה ה
משה את האהל אחר הדבר והוא נקרא לבדו, ע"ש, וגם יסוד כי
זה שקבל התורה והתגלות לחזור ולטרוח ע"י הי' יסוד כי' וזה שראה
בקדושת סוד, וראה והבין ששם הוא נותן לזה, ועוד כי באותיות הר
סוד הענין משה לקבל את התורה, וכדאי' בגמרא משה עלה בענן ונתכסה
ונתקדש בענן, כדי לקבל תורה לישראל בקדושה, ועוד שם כדי לזרק
אשלה נשתו' שבמעין, כדי לשוו כוחם, ועוד שם כדי לאיים עליו, הרי
שהגיע משה לקבלת התורה ע"י אותיות ההר וההכנה שהוא נתקדש

ענן

עליו לקבלה״ ומסרה להגיע, כאן לא תלה הדבר בהיכל שהוא יהיה אלא בהמוסר
שהוא משה, כי הפועל העיקרי בזה הי׳ משה שגם הכנת והגיע לקבל הי׳ ע״י משה,
כמ״ש וסמכת את ידך עליו כו׳ מתנת והודק עליו כמ״ש, כי מרוב השפעה שהי׳ למשה
בנבואתו, הי׳ יכול להשפיע גם לגדולי הדור מכח כ״כ ולעשות מהם לזה, וכמו שמצינו
גם בזקני שאול שנחלף את שאול אחר דוד כתיב וירא את להקת הנביאים כו׳ ותהי
כמו רוח אלקים ויתנבאו גם המה כמ״ש, והיינו כי באמצעות המוכן יקבל גם הבלתי
מוכן, ובזה יבואר על שעמד גבי אלישע, שבקש מאת אליה ויהי נא פי שנים ברוחך
אלי, ויאמר לו אליו הקשית לשאול אם תראה אותי לוקח מאתך יהי לך כן, ואם
אין לא יהי׳, שאמנם מובן ובאורו זה שתלה הדבר בראייתו אותו לוקח מאתו,
ולדרכינו יובן, כי אף שהנביאים יש בידם כח להשפיע גם לגדולים ~~כמ״ש~~ ה״ר לא ינתנו
השפעה להם יותר מזה שיש להם בעצמם, כי זה מתנגד, ומ״ש לו אלו הקשית
לשאול, כי איכרה אותי ונתן לך זה שאמן אתה, אמנם אם תהי׳ אתה במדרגה
שתוכל לראות אותו בעת הלקחי ממך, שאז אתה גם אתה נעלה במדרגה יותר
גבוה, כמ״ש גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהם, ובהגיע אלו לגודל השגות
במראי אש בחיים, אז אוכל להשפיע גם עליך יותר רב מהנבואה עד שיהי׳ לך
פי שנים ואשר לי עתה, ואח״ז שנעשה אלישע כן במכריש אחרים והנחה ברוחותם
ובדעתם״ ונעדרן הי׳ מהמשך נער אנכי״ש, שהיו הנביאים מתנבאים בכח נבואתם
לגדולים, והי׳ הנביא המוסר העיקרי בדבר, שגם אם היכל לא הי׳ מוכן, ב
באמצעות המוסר ובהשפעתו נעשה מוכן לקבל, ומש״ה שהי׳ תלוי הכל בהמוסר
ולא בהיכל לשון זפירה, שלשון ומסרה שאמר בוחשיך מוסב גם למטה עד אמש״ה
שגב הם

שעד אז הי' הכל תלוי בהמוסר, אבל מאנכה"ג ואילך שפסקה הנבואה, ולא הי' בהם
הכח להשפיע לדורות רק ע"י הכתבים, וכנ"ל אשר הכתוב לבד יקבל כן הפענוח והם,
מעתה שלא הי' תלוי עוד רק בהמקבלים, ובזאת תלה הדבר בהם, ואמר אנטיגנוס כלל
קבל כו'" וזה שמעלה בארתם שתלה בהמוסרים אור ומסרוה בלשון כמו נסתפק
שמשמע שהדבר שקבלו מסרוה בשלמותה כאשר קבלוה, כי עד הם המוסרים לא הי'
שום ענין להשפיע ולמסור להם כל מה שקבלו, כי יותר מזה שהעלו מוכח אינו נראה
רנה והשק', ואף שהיו והם שלא העלו ומעלות רבותיהם, לא הי' זה אלא מצד
חסרון עצמם שלא הי' בכחם לקבל יותר וכמ"ש כל מה שהוא כמו חוה, כמו והשיג
כל ומה, שאין כח אור אלא זה שמקבלות והחוה, וע"ג אמרו גוקנים ובדור
אנו לאותה בסה, כמו שזה שנקב הי' עמקו בעין יפה, ואין זה רק מצד
המקבלים מעצמות חסרונם, ומזה ראו שבלות ובריעות הדור, וע"ג אמרו אנו לאותה
קבלה נשלל, ועוד יתגלו זה שאור ומעלה מסרוה, שעד הגאולות לא היתה מחלוקת
בישראל, כי עיקרי כללי התורה ומסורתה היו מוסרין קודם, ולא הי' להם שום
ספק ודוחק בהם, כי קבלו הכל בשלמות, אבל מהגאולות ואילך התחילו מחלוקות
בעניהם כי גם יסודי התורה לא הי' מקובלים אצלם ולכן עלו להם כמה ספיקות
וכמו שלא קבלו בשלמות, לא אמר אצלם קבלוה, אלא קבלו, והורות שלא קבלו
בשלמות" וע"ש תורה ולא התורה בלשון הידוע, היינו כי אין עיקר כוונתו בזה
שבאתו למה כל שלשלת הקבלה בשלמותם זאת על כלל התורה והורות שהשתלשלה
ומשה, רק עיקר כוונתו היתה על דרכי המוסרים המאוחרים בוסרכת זאת לומר
שלא בכל אותם חג"ל ולכם רק שקבלו אותם ממשה וסיני, ובאור דרכי המוסר
לקמן זה

ופג"כ כך הוא, שזה קבל תורה הטעם דעת תורה ומוסר המאורים בוספרת הגאות
שזה קבלם ושוב, ומורה ר"ל שמסר אותם הדת והנשגב, וכלא עד אשר כתפם והם
אורו וכלא כ"ל שאי" נתמלו והם אורו הדמיון הלא שקבלו, וכן לא אור התורה
שהיו בושעים על כל התורה, ועיקר כשמתם בזה היתה על כל"י ד"ת ומוסר המגבהים
בוספרת גאות כאשר כתבנו, ובענה גאות" ועוד נראה ודעת ובאם זה שאור
שזון קבלה בושה, ובמבואים לשון וסורה, וגם ש"ו ושוב, בדרך אחר ומש שעת,
והוא ע"פ זה שביאתם הא דאמתא בוסי שבת, כדרך רחמנא דיהב אוריין ת
תליתאי לעם תליתאי ע"י תליתאי כו' ואמר שביאתם כו' המאור באמשעות, הלא
פה לא נאריך בזה, רק שלא קבלו והמאור זה שלפניו לענין ביאור המשנה,
והוא כי לא שלוש המנח על ו' שהוא אומר בין שני דברים ומתנגדים זה לזה"
והוא שזה אותם שלא יהיו ביניהם התנגדות, וכן השלוש השוה והמכריע בין
שני (ביניהם) [בעלי ד-עם] המתנגדים בדעותיהם, שכל א' מטה לצדו א' והכריע שלא כדעת
חבירו, והשלוש משוה ומכריע אותם לדעת א' ואז יגמרו הדין, וכן אם לא ישתוו
שני אנשים בקנייה עשן ולא יאמינו זה לזה בקנייה כתוב או מעות והשליחו ת"א
מהם, שני יקחו והם איש אחר שהוא הנאמן ביניהם ונותן ת"י הדבר ה
ההוא, והוא נקרא ג"כ שליש, כי זמן שלוש הוא אשר לעצמו לא יונח שם הסכם
גם על השנים הקודמים, כיון שהם מתנגדים זה לזה כנ"ל, ומשום שהוסכם לא
לא נונח רק על דברים המתנגדים זה לזה בקניה עשן, ואחרי שהם רחוקים ז
זה מזה בתכלית הריחוק לא יתכן להשוות עליהם שם שלום, רק לאחדים יחשבו
כי אין להם השתוות יחד, אפס בהשוות השלום שלוש על השנים המכריע בין

שניהם

שלהם כולא יתחבר אף הם לשעם בהסתירם יחד עם השורש שביניהם, שאז יתחברו ויאיר דעתותם יחד, וכן הוא הענין בהתוה"ק, שבלא התוה"ק לא היינו נקראים בשם ישראל, ואחר ד' עזן, וכל שאנחנו רחוקים אף והשבאים, ויקרן קב"ה של קו"ן בכחה הבדלות וקדשת היקום ב"ה, אפס ושית התוה"ק ~~שבא~~ שה"יא שוותן של הקב"ה דאורייתא וקוב"ה כולא חד הוא, וע"י התלבשותה בגשמיות בהיתבאות והאותיות, ע"י זה ~~נבלש~~ יתוליד אנחנו והיות דבקים בלשון הגדול, נמצא שהתוה"ק היא המחברת אותנו והקב"ה מעלה שלה בעצם, וזה נקרא זה הוא גלואה בלם ית' תליתאי, ועם תליתאי, הוא ע"כ עדג, שע"י ישראל שמגיע הקב"ה וכל העולמות, וע"י ישראל שמן ע"כ בהתחתונים, כי נשמתם של ישראל הוא חלק אלוק' ממעל, ומעצם הוא ותחתונים ועי"ז, שהם הפה וחרב העליונים עם התחתונים, ולכן נקראים ע"כ בלם תליתאי, שהם מחברים את היקום ב"ה וכל העולמות, וברכה לעולם ה' וזהו ע"כ ע"י התוה"ק, אמנם גם התוה"ק מעולה רב נשמתה התחתון הגה, הגלה ואנו שפל ערכינו, לא היינו יכולים והאחז אף בקצה קדושתה כי רב הוא ואנו ואף אחר שנתגלה, וזה הולך ע"כ אנשי בין התוה"ק וקיימו, וגם ערכה, שהי' כולו ... רבוא כו"ב ולוה אלה א' בזו[illegible] ס' רבוא והוא שלה פירוש, ואחרי שנתגלה בתפלות הקדושה עד שנתגלה לזרום ברוב קדושתה ועוצם הגברת חשוביותה, ואז ע"י אוצרות היינו יכולים ועל התוה"ק אף כי רחוקה ... עוצם נשמתה, ורק ע"י חג' שמן נקרא שלה חרבן שחיבר את ישראל ואבותם שבשמים, והיינו ע"י התורה, ועל הדרך שאמרו, שובלעדי שלה רעה, לא היינו יכולים והתדבק בלשון הגדול ולקבל התוה"ק.

ובזה

ובזה יבואר הא דאי' במדרש עה"פ בהוציאך את העם ממצרים תעבדון וכו'
ואומר גם אם אין אתה גואל אין אחר גואל, והכוונה משולל הכל, ובמדרש
יובן, כי תפלות וכו' היתה להעלותם ממעמד טומאתם שהיו משוקעים שם קודם,
ולהכניסם לקדושה, שיהיו מוכנים לקבלת התורה, ועל זה הי' משה אומר לפניו
וגו' אם אין אתה גואל, שאתה כולו מלא רחמים, אין אחר גואל, שאין אחר
יכול להוציא אותם ממצרים כלל, ודייק גם משה הלשון בהוציאך כל כוונה
ע"י ההוצאה שתוציאם אתה, תעבדון כו', ולא ע"י איש אחר, וכמו שהי'
שלו ביציאת והתורה אף בעת קבלתה, כן עד"ז הוא גם לעולם, ואין אדם
יכול לחדש דבר בתורה אם לא ע"י התלבשותה של משה רבינו, כי התורה
שלו היא, ועל שם נקראת תורת משה, ועפ"ז נבין מאמרם, זה שלא אמר גבי משה
לשון מסורה, כי לשון מסורה אינו מורה שיהא הדבר מוחלט בזה והובאו, כא
על מעלת המסורה דור לדור, וכפי"ש המוסר בהיותו ותחזק ואינו אלא לשמה
וכיון שמשה מסרה התורה והיות שלו לעולם ואנן אחרי משה, ולזאת לא יתכן
אצלו לשון מסורה, כ"א לשון קבלה, שמורה שהוא שלו בהחלט לעולם, אבל יהושע
ואחריו והוא בכלל, שלא נתנה להם התורה בהחלט לעולם, רק להחזיקה משך
כל ימי חייהם, ואחר ביום חייהם אין להם רשות לחדש דבר שלא נתן למשה,
ולזה אמר גבייהו לשון מסורה, שאינו מורה על החלט הדבר שיקנו לעולם רק
על המסורה לפי שעה דור לדור, ואחר שאמרו חז"ל ש
בשלוחי נקראת על שמו, שנא' ובתורתו כו', וכן כוונת
המדרש סדר קבלתם זה, אינו דבר אלא עת שמסרה
זה

והגם שאמרו [illegible] נקראת המסורה ה
חיים לקבלת המסורה דור לדור היא
המסורות הקנין בהחלט, כמו המוכר
וקונה חליפין, שאינו אלא במשיכות
[illegible] ויגמור הקנין אבל אינו מורה
על

עי' בזה דברים שאולה קדמון בזה אלו מהחלט, ולא קבל אחרים, שגם מושך ואחד לפני שיהיה חכם שאינו אלא ולכן אין נתינה אלא דעת חוזר שינה ע"י המסורה או ע"י המשיכה וגם מלבם שינה ע"י דברים אחרים, כמו מוסיפים, והבן גאות.

גם זה, ובנביאים נמצא שסותר זה את זה שינוהו וקבלו ושינו

יסוד בזה ושם מסורה שאינו שלא קבלו עדיין, יסוד והם שהוא

קודם הכל והשיג התורה והתקבצו את דורם וכמו שביארנו

באופן הראשון, אבל ואנחנו"צ ואעפ"כ זה שקבלו היו ע"י גדול.

השתדלותם שינוהו וקבלו, וזה שקבלו ולכן נקרא על שמם, והבן.

כי קבלנו בדבריו, ומש"כ ע"י משה ושם קבלה לאו שום נתינה שאורה ע"פ שניתן הדבר

בהחלט להקבל. נראה לדעת, כי שם נתינה הי' תורה שניתן משה לבדו ולא לזולתו

ובאמת כוונתו הקדושה הי' לכלל ישראל, והוא הי' הסרסור, ולכן נקרא תליתאי,

כנ"ל, וכן ימצאת באחרים, כי התורה שניתן הקב"ה לישראל לא נתינה אלא ע"י

משה, בינו ובין כלל ישראל, ומשה זכה שתנתן התורה ע"י, והרי ... פרקים,

שקבלו התורה בקבלת ישראל ולעולם תקרא ברשותם על אופן זה, שכל ישראל יזכו

והתורה על ידו, ולכן אמר ושם קבלה שאורה ע"פ שיקבלו ת"י בקבלת אחרים, ומ"ש

בתורה ויתן אל משה, ... שבכוונתו הכתוב שם אמת רק על משה לבדו, כי שם

אמת מורגש ישראל, אבל שבאמת היתה הנתינה עבור ישראל, אבל אין ...

הכתוב וכו', אבל כאן שנזכר משה אצל והנביאים, היינו אומר שלו

לבדו נתינה, ולא הנביאים אחרים, רק שאחר"כ יסוד הוא והם ..., ולכן אמר

כאן שם קבל שמשמעותו ע"פ שיקבל ת"י בע"פ אחרים, ובשעור הדבקות משה קבל ומסר

שגם קבל כדי למסור, ומ"ש יסוד, נראה לבאר, כי ... זה ידוע, שגאות התורה

הנתינה ... העולם, הוא רק הלבוש ... שנתלבשה בו ... זה

העולם ..., אבל רוחניות התורה, ... הוא נעלות ... ורק

אלקים ... ועדיין הם ... הויות שאנחנו ... לעשות, שכולם

הם

141

הם ג"כ לפי"ז העולם, אבל ברוחניותם הם נעלים מאד מאד בגשם ומעלה, הכל ברוחניות גדול ואין ערוך. ומשה בהיותו למעלה בהרים כל הארבעים יום, נתעלה ממדריגה גבוהה מאד ומעלה ממדריגה אל מדריגה. והי' משולל מן הגשמיות לגמרי עד שכל ענין הגשמיות היו רחוקים ממנו עד מאד מאד בענין מצות התלויות בגשמיותם, וכל השתלשלותם שם לא הי' אלא רק ענין רוחניות התורה, ומרוב המדרגות זכה למדריגה גבוה והשיג רזין דרזין באורייתא, וזה ב[illegible] המצות ברום, אמנם כשירדו אח"כ על הר סיני, נתלבשו לו שם בלבוש גשמי כאשר ירדו המלאכים כשירדו למטה, וכן הי' גם בלוחות שלא נתלבשו ב[illegible] בלבוש גשמי, עד רדת משה על ההר, ועיין במדרש פ' תשא שם תמצא ביאור הדברים, ועי"ש שקבלה אז לבוש גשמי נתגשמו ג"כ בגוף המצות והיותם עד ההתלבשות בזה העולם, שקבלו לעשות ולקיים עד שנתלבשו. והם העיקר זה שמסר והמשיך והתפשטות הדור, כי המעלה הוא העיקר אצלנו, ומה"ט משה קבל תורה מסיני, פירוש זה שקבל מסיני היינו התורה, שקבל בהר סיני, היא שמסרה והמשיך, ובזה יובן ג"כ הגשמיות של התורה שהי' במשיך כל התורה גם בגשמיותה כמו על שפתו, זה שלא אור התורה, ובאמת לא קבל בהר סיני רק גשמיותה שנתגשמו המצות מסיני נמסרה והמשיך, ובאמת מסר והמשיך, והתפשטות הדור, ואין כשנתגשמו כשירדו על ההר כמו שנתגשמו, ואותם מסר והמשיך, כי באמת גם אותם מסר לו כפי יכולתו להשיג, רק שלא מסר לו הרוחניות כלו, כי באמת גם אותם מסר לו כפי יכולתו להשיג, רק שהעיקר כוונתו בזה שמסר לו, הי' בקבלת המעשה ומעשה, ובזה יובן מ"ש בגמרא לא נתנה תורה אלא למי שאוכלי המן וכו'. ומזה נראה כמה טובות עשה עמנו ומגדל

ומגדלנו

לישראל, ועיי' בסוגיא התם אלא פסולא בדלא, והוא משום הדלת לכאורה, ולדרכינו
יובן, דהא דלא נתנה תורה הגם התורה בלשונותיה אלא משה וזרעיו, כי
לישראל הי' מספיק אלו כתנו התורה, שהמצוה הוא העיקר, ומשה נתעבה
טובות עין נתנה לישראל שלומד אותם גם הפלפולים, וזה שהביא ראי' מזה
דכתיב כתוב לך פסל לך זה פסולתן שלך אלו כתוב שלך, ומסיק, אלא
פלפולא בעלמא, ופי' גם הרא"ש ז"ל והיינו כתוב שלך, כי כל החכמה והשכל
רמוזים בכתב התורה בצורת האותיות וכו', והיינו כמו שכתבנו שהתיבות והאותיות
הם כמו לבוש בפנימים, אבל בהם רמוזים כל הפלפולים של התורה, ונראה
שזה הי' החילוק בין נביא ולחכם והקדמים והנביאים, שמשה השיג התורה
בפנימיותה תחלה, ואח"כ ניתן לו גם אל לשונותיה ופי' הדרך למטה והתגלות בא,
והיתה השגתו מלמעלה למטה, שע"י הפלפולים השיג גם כן החיצוניות ופנימיות כלל
שאינו והשגת ואתה היתה השגתם ממטה למעלה, שמתחלה מסר להם הדברים
ע"פ פשוטן כפי הדרך למעלה בא, ומתוך זה השיגו גם בפנימיותם, ובמה
גאת כי אלו שבדרך הזה יובן כמה מאורים, אותו אין רבנו להאריך.
ולהבא חדי לעשן, ודעת לשון על"י מקובלים מסרה וכו', זה שהגר ואור
כאן מסרה, שבן דרך הלשון לחגור ומשך אם מצא העשן הוא על כמה
דברים, ומבד זה י"ל כאן לפי שהנביאים היו כמה וכמה דורות ו
ונביאים ראשונים, ונביאים אחרונים, ולא עוד מקובלים מסרה, והורות
שאותם שמסרו לאנשי כנה"ג לא היו אותם שקבלו והקדמים, אלא אחרים
היו, ולא קאי על הנביאים שלמעלה, בגמרא מספר ומשא אחרת וזה נקרא שם
אנשי
הם

הם אמרו שלשה דברים הוו מתונים בדין וכנ"ל,
והעמידו ת"ה ועשו סייג לתורה, יש להעיר בזה
(א) וע"ש כאן לשון רבים ובכל המסכתא אחר
לשון יחיד, רק באיזה מקומות אחר כלשון
רבים, ואלה נבארם כל א' במקומו, (ב) ולשון
מתינות הדין אחר הוו מתונים כנ"ל, ובהעמדת
תלמידים, ובעשיית סייג, לא אמר הוו מעמידים
תלמידים, והוו עושים סייג, (ג) לפי הלשון לכאורה
הי' לו להקדים הקודם במעלה והוא העמדת תלמידי'
שהיא אזהרה כוללת לכל התורה והעבודה והאמונה
ואח"כ הו"ל עשיית סייג שגם היא אזהרה כוללת
לכל המון ישראל שלא יעברו בשגגה האיסור של תורה
ואח"כ הו"ל להזהיר על מתינות הדין לדיינים לבד
(ד) הלשון אינו מדוקדק שהו"ל תלמידים רבים
או הרבה תלמידים. (ה) וע"ש שלשה דברים, ושנאו
ז"ל, וכן הקשה כזה בעיון בג"י. ונראה שעיקר
כוונת אנשי כנה"ג להזהיר לגדולי ולמורות הבאים
באזהרות אלו, בראותם כי הלבבות מתמעטים
והנבואה נפסקה ולכן הוצרכו לאזהרות האלה
כי אזהרת מתינות הדין הוא רק להגיד ולעורר
על

אנשי כנה"ג שהחזירו עטרה ליושנה, משה אמר
הגדול הגבור והנורא. אתא ירמי' ולא אמר הנורא
אמר עכו"ם מקרקרין בהיכלו איה נוראותיו. אתא
דניאל לא אמר הגבור אמר עכו"ם משתעבדים בבניו
איה גבורותיו. אתו אנכה"ג והחזירו העטרה
ליושנה. אמרו אדרבה אלו הן גבורותיו. ואלו נוראותיו
שאלמלא כו' האיך אומה אחת יכולה להתקיים
בין שבעים אומות כו'. ושמעתי קושיא על הגמרא
אלו הם ראוי שיקראו להם כנסת הגדולה על
הנראה, ולדברי קושיא עוד על דניאל איך
אמר הנורא שבברכת קדושת ירמי' והוא לא ידע
עדיין מברכת אנשי כנה"ג, וגם על ירמי'
קשה איך אמר הוא הגבור, וגם לשון עטרה
ליושנה אינו מובן. וגם הגמרא הרגיש קצת
בזה. ונראה לפרש שלא בשביל שאמרו גדול
הגבור והנורא נקראו בשם אנכה"ג, רק מחמת
שהוסיפו גדולה ויקר על זה שהיו מברכים וכו
מקודם כי עשו התארים שמתחלה [illegible] הוא
על ב' אופנים, היינו אם על זה שראוי [illegible]
במקום שבמעלה ראוי לתאר אותו בזה כמו שאנו
רואים ואיש א' שמשבח ומנצח את אויביו,
הנה ראוי לתאר אותו בשם גבור, וגם שהתארים
אותו בשם גם מחמת יראה ואימה וכבוד שלא
ראו ממנו שום גבורה אבל שמעו [illegible]
ויראו שהוא גבור, הנה גם בזה ראוי לתאר
אותו בשם גבור, אבל מחמת שנראה ממנו הה
הפירוש היינו שמאויביו קיים נצח והוא
אינו מנצח אותו, הנה לא יתכן לתארו
בשם גבור ואף כי ידעו ממנו שהי' בעל
גבורות ונפלאות. והנה התואר שבתארים לא
אותו מקודם הראוי' מחמת גדול [illegible]
שמקודם היה ידוע כי אותו היה [illegible] וראוי.
כי זה שהוא מקודם [illegible] והכחות
וגם כי זה שהוא מקודם [illegible]
אותו נבנו על הוד [illegible] שנראה [illegible]
בגדול [illegible], ובזה יבוא אל לשון כי הנה
כל

על אמונת הדעתנים , כי הענין שהדין ברור
ואמונתה של תורה אולם לא לאמונתן של בני קדמון
כי לפי הטעמים והעדות הדין כך , אפס
שהטעמים והעדות הם בעצם עיקר , ונמצא
שלפי האמת אין הדין כן , ולזה נוסף הזמנות
בדין , ועמדו על אמונתן של גברים , והנה
בהיות עדיין הנבואה בישראל ורוח ה'
חופף עליהם , עד שגם לזקני הדורות היו נגלות
להם , היו יודעים ע"פ אם יש רצון בכוונתם של
הקב"ה והעדים ולא הוכחת ההויות וחמשים , ואף
שלא היה השאלה לספק ע"פ ד' ובדרישת וחקירת
ונפל , ע"כ אחר החקירה לא היו נבוכים ל
וחשבונות כ"כ , כי אחרי שעלו פני התורה .
וחקור בדבריהם , היו נעזרים ע"י בת קול
אלקים אשר עליהם לברר והבין האמת לאמיתה
אבל כאשר פסקה הנבואה , חלפה והאדיר
לגולתם לדורות הבאים להיות יותר בדין , כדי
שיגיע שיגיעו אל האמת לאמיתה , ועי"ש כאן לשון הזו ,
כי השתנות היא רק בתנאי הזמן , ולקצותם
יתקיים

כל תאריו ושבחיו של הקב"ה , הם הכל רק כפי
הנראה מגלה לנו קצת מעשיו , ולכן לא רצו ירמי'
ודניאל לתאר כמו התורה על דרך שהי' נראה הדבר
בעת ההיא , וגם כי זה שנראה ההיפך הוא
רק וחסרון המקבלים כידוע , ע"ז כיון שכל ת
תאריו ושבחיו הם רק ע"פ זה שגלה לנו , וזה
שגלה שנראה לנו אז הי' ההיפך לא יתכן
לתארו ולשבחו את כתואר ההוא , דומה כשיקרא
וכו"ה גם יודעו שהקב"ה שאמתי הוא להיפך
לא כיבדו לו . ולכאורה ירמי' שראה שעכו"ם מרקדים
בהיכלו והוא ההיפך ממוראותיו , והיפך לא אמר
הנורא , אבל הגבור אמר , וגם כי לא נראו אז
גבורותיו כ"כ , ע"ז כיון שלא נראה ההיפך , כי
אז בעת החורבן לא הי' השעבוד כ"כ נודע שהיו
חוטאים אז ולאחר ואינם נראים קשה וזה שהי'
ושה להשתעבד בם אין זה סתירה לגבורותיו ,
ולכן אמר הגבור , אבל בדניאל שהי' לאחר החורבן
שלא עבדו אז עוד ע"ג , וע"כ השתעבדו
בהם האויבים , ולכן לא אמר הגבור , כיון שנראה
אז ההיפך והסותר , אבל הנורא אמר , כיון
שכבר חרב הבית ולא רקדו עכו"ם שוב בהיכלו
ואי מזה הוה , וכיון שעתה קיימו לא נראה
ההיפך ולא הנורא , ונמצא שעטרת הגבור
שנתן ירמי' להקב"ה ועטרת הנורא שנתן דניאל
אינן חשובות כ"כ , כי לא תארוהו בהם רק
ע"פ אמונה בלבד , כי הם לא ראו אז ענין
כפי התארים ההם , וכיון שאינו אלא ע"פ
אמונה ודעה אינה עטרה גדולה כ"כ ,
וכשבאו אנשי כנה"ג החזירו את העטרה ליושנה
שהגדילו שוב את העטרה כיון שהיו ופרשו
בעת שהיו נראים גבורותיו ונוראותיו כלום
שהיתה אז העטרה על זה שנראה לעיניהם
ואמרו הן הן גבורותיו כו' , כלומר שגם עתה
נראים לנו גבורותיו ונוראותיו וראוי אם כן
לשבחו ולתארו על זה שנראה לנו ולא ע"פ
אמונה בלבד כמו ירמי' ודניאל , אלא גם
על

עי' זה שנראה בדין וכו', ונמצא שהגדילו העטרה וזה שהיתה אלא הי' אלא וכן אותה בלבד כמ"ש, והם החזירו עטרה ליושנה על גדולתו ונוראותו הנראים, וכן נקראו אנכה"ג, שהגדילו העטרה לכן שהי' ק קודם דגאל ורבי', וגם שהחזירו העטרה ליושנה, והבן"

שתהי' קבוע בנפש, כנפש לזה הרגל רב, וגם כי
ופעמים השתמש הוא לזמן, כגון שהוא רואה
שהדין ברור ובדברי הקב"ה והעמים אין רוני, והשתמש
בדין כזה אדרבה שהוא כעומי הדין, ולא קושין
היו שתמילו עצמם לקמת טבע השתמשות בעצמם
ואם לא תצטרכו לזה תמלא נגד הטבע וההרגל וכאשר באמת כ"ה [illegible] אבות
וקח עוד בואור הדברים" עוד הזהירו בהעמדת תלמידים, כי בזמן
שהיתה הנבואה בישראל, היו יודעים בנבואה מי ראוי ומסור לו התורה, ומכל
ע"כ כי בזמן הנבואה היו עם התלמידים שלומים בדרך אלקים והיות כהנים
כח לקבל זה שרבותיהם מוסרים להם, וכמ"ש ושל זקנים נעזות הזמן יקבל גם
הבות זמן, אבל אחרי רואים שפסקה הנבואה מישראל והתחיל להזהיר להעמיד
תלמידים הרבה, כי בזמנות הרבה לא יתכן שלא ימצא כהנים מי שראוי
לקבל התורה כראוי, ואמר והעמידו ר"ל שלעשות [illegible] להעמידם על רגליהם
ושיהיו מוכנים לקבל זה שימסרו להם, כי [illegible] בהיות הנבואה אשר
שהתלמידים לא היו מוכנים לקבל מ"מ ע"י שפע הנבואה היו נכונים להשפיע
כהנים שיוכלו לקבל, אבל עתה אחר שפסקה הנבואה צריכים אתם
להעמידם שיהיו מוכנים לקבל" ומלת הרבה קאי גם על מלת והעמידו,
ור"ל שירבו להעמיד תלמידים, וכמ"ש הרבה תלמידים בילדותך [illegible] תלמידים
בזקנותך, וכמ"ש בבוקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך, ובכל כחם
שיעמידו

שיחודו והיו הרבה במספר, ובדרך זה הוא ג"כ זה שהזהירו לעשות סייג לתורה
כי בזמן הנשיאים שהנשיאה היתה חופפת עליהם ולבם הי' פתוח ורחב כ
פתחו של אולם, והיו יודעים כל המצות בפרטותיהם בטעמם, והי' על להם
והבחין והבדל האיסור מן ההיתר, לא הוצרכו לסייגים וגדרים, אבל כ
התמעטו הדורות והלבבות, ונעשו המצות נעלמו מהשכל בם כ"כ, ובקל יוכלו
לטעות ולבוא זה שבאות אמת דומה, ויוכל להיות שיגיעו גם באיסור חז"ל, ו
נוגה הזהירו לעשות סייגים לתורה, ולאסור מן ההיתר ג"כ זה שהוא דומה
בדרך זה להאיסור, וכן נמצא שהם בעצמם התחילו לגדור גדרים, ותקנו
כמה תקנות, וכן אמרו חז"ל, שבימי נחמי' בן חכלי' גזרו על המוקצה בשבת
והוא הי' מאנשי כנה"ג, ותקנו תפלות ברכות קדושות והבדלות וכו' [illegible]
הי' לגדור ולתקן לדורות הבאים, ובזה שאמרו ג"כ הוו מתונים והעמידו וגם
עשו סייג בלשון רבים, שהאזהרות האלו לא הי' בשביל עצמם, רק בעבור
אנשי דורות הבאים, כמצות הלבבות ותמימותם אצל הם בעצמם
לא הוצרכו לזה כי גם בימיהם היו ג"כ כמה נשיאים וכמש"כ בגמרא, וגם
כי הם בעצמם היו שלמים ומלאים בכל חכמות ומעלות טובות, כי גם
תלמידיהם היינו יוסי בן יועזר ויוסי בן יוחנן היו ג"כ שלמים, וכמש"כ שלמותם
בזמן האשכלות, ופי' הרמב"ם שהוא כינוי לאדם הכולל המעלות והמדות
והחכמות, והוא ע"ש איש שהכל בו, וכמ"ש אמרו בעצמם, ונראה שגם
הוא ג"כ כוונת הרע"ב במש"כ על הם אמרו שלשה דברים, ונ"ל הכוונה
דברים אמרו אלא שלשה דברים האלו ע"ש כלל קיום התורה, ובכ"מ
יעו"ש

יפה כ' הרע"ב ורגלא בפומיה, ועי' בתוס' שהתעורר ג"כ ע"ז, ולפרשינו שחא, שרוב
הדברים שנשנו במס' הזאת באיסורים ונדות, היינו ראשית ועיקר כוונתם
היה ליסור ולהרחיק אף מהיתר, ולזאת היו הדברים האלה רגילים על לשונם
תמיד, וכדאיתא בגמ' ורגלא בפומי' דרב, ורגלא בפומייהו דרבנן דיבנה,
ושאר אמוראים אשר הם להם בעצמם לא היו צריכים לכך, וכל אזהרות ואיסורים
רק גדרות, וכן לא כ' כאן הרע"ב שהי' ורגלא בפומייהו, אלא שהדברים
כפשוטן שהזהירו להמון העם וגדרות הבאים, ולכן שאמרה קשה, שהתקנות
הגדרות הללו מדברים אותו ולא אלה הג' לבדו, כי הוא כמו תקנות
תקנו, וגם פי' שאלו הג' ש כתב קיום התורה, ור"ל קיום התורה
בכלל, ושחא לני זה שאות הם לשון רבים, ושאר שאלו החכמים,
ולכן שאלו החכמים היו ודברים מה עשים כל א' לעצמו, ועתה נבאר
איך שלו בדרג' דסמוכים הללו כל הקיום התורה בכלל, כי הנה התורה
בכלל נ"כ קה עשו ומעלה, והמעלה נחלק גם הוא לשני חלקים המצות
זה שבין אדם למקום, וזה שבינו לחבירו, והנה שאותם הוו מתונים
בדין הוא נגד זה שבין אדם לחבירו, שהוא הדין שהוא בין עם חבירו
ואמרו כי אמת כי נכללו תחת לשון גם כל דיני איסור והיתר, ודיני טומאה
וטהרה, כי על כולם נופל לשון דין, שהוא דן על הדבר אם זה הוא
וכדאיתא ובין נ"ל כו', ובין נגע כו', וכן הוא כמה פעמים
בגמרא תחלת דינא, וסוף דינא, והדר דינא, וכן איתא במדרש

הזו

הוו מתונים בדין בכל פעם, שצריך להיות מתון, וז"ע עיקר אזהרתם
וביחוד על הדיין שדן אדם לחבירו, אולם צריך מתינות ואמנם והיא הדרך
לאמתו של הדין של תורה, וגם שלא יהא הדין מעוות, והעמידו תלמידים
הדרך הוא עבד הפועל, שע"י התלמידים המחדשים זה את זה, ומלא ו
מרווחא שמעתתא גם לרבים, וכמ"ש זה עצם קטן ומליך את הגדול, אך
גם כן, וכמ"ש יש תמיד המחדשים זה לזה כמה, וכל זה שיתחדשו התלמידים ותרבה
החיבור והפלפול, וכל א' ישים לבו ולדקדק בדברי חבירו, וגם בדברי עצמו
ועי"ז יתחדש העיון והגדלת התורה והאדירה.

ואמר שלזה היתה כוונת חז"ל בכ"פ בעין ובדבת שצריכין, ומסיק ע"ש המחדשים זה לזה בהלכה, ה... הדיון המתחדש ע"י ב' המחדשים, נחשב כמו כן ואמר בכ"פ, ובדברי ובדבת שנתחדש נמצא יתירה והבין ואמן והאריך.

והלכה ותחלה הזהיר לאמור להיות מתונים בדין
שהוא תועלות להאדם עצמו שלא יכשל בדבר הלכה
אז בדיו, וכמ"ש ויורה במשפט העולם, ואחר כך
הזהיר על זה שהוא תועלת גם לאחרים היינו העמדת
תלמידים, שיעמידום על יסודם כאשר ביארנו, וזהו תועלת אחרים ג"כ, ואח"כ
הזהיר לעשות סייג לתורה שגדרי אזהרה כוללת לכל המין ישראל כולו, ואמר
לעשות האיסור ולא לתת לבדם, וזה שגזר המשנה באמרו שלשה דברים, הוא
להורות לנו שאלה השלשה דברים הם דברים פרטים, וכל הוא דבר גדול
בכ"ע, ואם יחסר דבר א' לא ישלים האחר את החסרון, והם העמודים
אשר כל העולם נשען עליהם ובחסרון האחד גורם הריסה לכל העולם כולו
ובקיומם וחיזוקם, וכמו שביאר שמעון הצדיק, אשר ולשתי שדברינו הם דבריהם!
וכאשר נבאר אי"ה"

שמען

שמעון הצדיק היה משירי אנשי כנסת הגדולה · הוא היה אומר על שלשה דברים העולם עומד · על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים :

שמעון הצדיק וכו' על ג' דברים וכו', ודעתי כי הג' דברים שאמר שמעון ה
הצדיק הם מיוסדים על מאמר אנכי ה"א, והוא בא לבאר ברמיזתם
ומה שעליהם העולם עומד, והתורה היא נגד העיון, והעבודה היא נגד
מה שבין אדם למקום, וגמ"ח הוא מה שבין אדם לחבירו, ומאמרו הוא נתינת
טעם אל מאמרם, כלומר מה שהזהירו אנשה"ג על הג' דברים הנ"ל, והוא מפני
שהם עמודי העולם שעליהם עומד, ואף שהעבודה בטלה עתה אחר החורבן
כבר אמרו שהקב"ה הבטיח למשה שבזמן שיקראו בסדר הקרבנות מעלה
עליהם כאלו הקריבום, ומתקיים העולם בזה, וגם שבזמן עבודה שאין כל
מעשי המצות, וכמ"ש ועבדתם את ה' אלקיכם, וה' אם אמור כל ולעבדו בכל לבבכם
כולל מאותן העבודות, ובכמה מקומות כתוב בתורה עבודת ה' וקאי על כל
המצות, ומה שקראה עוד ודעת שגם הגמ"ח שאמר לא כיון דוקא על הגמ"ח
של אדם לחבירו לבד אלא שקאי ג"כ על כל מעשה עבודת ה' וכמו שאמרו
כי העבודה שאמר הוא עבודתו ית' בקיום כל המצות, שהתחייבנו בהם
ומה להכתיר וזה בשום אופן, מפני צווי ית' שצונו בהם, והמוסיף בדרך
זה ומקיים כל המצות שהוא מחויב עליהם, נקרא צדיק שהצדיק את מעשיו
ועשם כפי הצדק והחיוב המוטל עליו, אמנם יש עוד מדריגה גדולה וגבוהה
מזה, והוא שעושה כל מעשיו לשם שמים, ומחזיר עצמו והתנהג בדרכי
הקדושות

הפרישות והחסידות, ונתן מכפי החיוב המוטל עליו מצד הדין, וזה האיש נקרא
חסיד שמתחסד עם קונו, וזהו כוונת הפסוק גומל נפשו איש חסד, ר"ל שגומל
הוא מלשון הכנעה והבדלה, כמו ויגדל הילד ויגמל, גמולי מחלב, שענינו הוא
הכנעת הילד ומעבדו אותו, שמכניעים ומרגילים אותו להסתפק במאכלו, ולא יתאוה
עוד לחלב אמו. כפי הרגלו ועת הולדו, והנה איש הישר הולך הוא לא יתאוה
למותרות, רק זה שינהג ויבדיל עצמו כפי ההכרחי ונפשו מדקדק אותו
ומבדיל עצמו וכמו לא יותר, אבל החסיד מחנך את"ע להסתפק במעט וכחות
והרגלו נטבעו, וזה"ש גומל נפשו ר"ל שגומל ומכניע עצמו והרגלו נטבעו, וזהו איש
חסד שעושה ונותן מכפי המוטל עליו, וכן הוא בענין המצות, העושה ונותן
מזה שהוא מחויב לעשות, וכן בשאר ענינים ונותן מזה שמוטל עליו לנפשו, וכן
בענין המדות, כל זה שהוא עושה ונותן מזה שמוטל עליו נקרא גמילות חסד
שגומל ומכניע עצמו, ומחנך את"ע לילך בדרכי החסידות והפרישות, והנה
האיש הנקרא הרגיל לילך בדרכי החסידות ועושה יותר מהחיוב, לפעמים
ימעט ויגמול את עצמו ולנפשו את נפשו, כי הנה אחר שכבר הרגיל את"ע
לנפשו ולעשות יותר מהחיוב, נעשה הדבר הזה הרגל אצלו, וחיוב והכרחי
לו, וההרגל הראשון הוא נקרא אצלו מותרות, ואם יתנהג עתה כפי
הרגלו הישן נמצא שמתנהג רק כפי החיוב, אבל מדרכי החסידות הוא
לגמול ולנפשו עצמו עוד להסתפק במעוט מהרגלו הישן, וכן ימעט זה מאשר
הורגל והסתפק בזה בכל ענין תאוות ואכילה ושתיה ושינה, נקרא חיוב
ודו"ק

ולהשפיע לנבראים עולם ומלואו ונותן מזה, והוא הנה"ח שאמר כאן, ומש"כ גודל עונו וגם
הווה שמשפיע תמיד לגודל עונו והפרישה מאשר הרעה מעלה זה לטובו,
והוא עיקר הנה"ח שהעולם עומד עליו, ובקרה ויכן ועכ"ז חטא לא חרבה ירושלים
אלא על שהעמידו דבריהם על דין תורה שלכאורה הוא תמוה מאוד, אמנם
הענין כי אם לא הי' הקב"ה מתנהג עמו בבחינת חסדו וטובו לפנים משוה"ד
לא הי' העולם יכול לעמוד אף שעה קלה, וזש"ה אל תבא במשפט עם
עבדך שלא תתנהג עמו עפ"י המשפט והדין גמור, כי אם תתנהג עמו חן
רק עפ"י האמת, לא יצדק לפניך כל חי, והנה אם אדם רוצה המושכל
שלא יתנהג עמו הקב"ה בדין, אינו מוכרח לגבות בדין אף כל חובות
עמיתו הוא בזה שיתנהג עמו בבחינת חסדו, וזהו נקרא רב חסד, אבל
לכאורה הוא נגד זה שאמרו חז"ל כל האומר הקב"ה וותרן הוא יוותרו מעיו, ונראה
דהענין הוא כך שמדותיו של הקב"ה הוא מדה כנגד מדה, ולעולם כפי מעשה
התחתונים והתעוררים מלמטה כן מעוררים השגחתו עליהם מלמעלה, והנהגת אותם
במדה שהם מודדים, והנה אם האדם מתנהג רק עפ"י הדין, גם הוא ית'
מתנהג עמו כן, וכאשר האדם שמתנהג בכל התנהגותו לפנים משוה"ד,
שמוותר ומוחל ונותן והחוב המוטל עליו, גם הקב"ה מתנהג עמו בבחינת חסדו
וטובו ולפנים משורת הדין, שכן נודע ית' והתנהגות תמיד מדה כנגד מדה
ואם מדה וותרנות כלל, כי כן שורש הדין מתן לזה לאיש כדרכיו, וכן הי'
רצונו בבריאות עולמו שיתנהג הכל ע"פ מדת הדין, אבל אם לא עלה ויתנהג
העולם

האדם רק כפי הדין והחיוב המוטל עליו אף שעושה כמצוה עליו, ח"ו שלא יגרע

בדין אם ידקדק עליו, כמ"ש הן בקדושיו לא יאמין ובמלאכיו ישים תהלה אף

שעשו כל, ובודאי שלא בא כפי ה' הטובה עליו, ומ"מ לא חרבה ירושלים אלא

על שהעמידו דבריהם כו', כי אם היו הם עושים לפנים משוה"ד, הי' גם הוא

ית' מתנהג עמהם במדת חסדו לפנים משוה"ד, ומה כי חטאו לא היתה חרבה

אבל מפני שהעמידו כל דבריהם רק על ד"ת ולא לפנים משוה"ד, ואף הצדיקים

לא עשו רק כפי החיוב ולא הי' שום התעוררות ומטה על החסד ולכן חרבה

ירושלים, ולפי זה שבקאפיטל הנ"ל הוא עמוד גדול שהעולם עומד עליו,

כי מלא כן לפי מעשיו ח"ו יעמוד, ומי יקום בדינו, ולא הי' שום תקומה ח"ו

ומה לפי דרך זה נראה שדברי שמעון הצדיק הם ג"כ בדרך אלגבראי, אך

הוא על דרך אחר וזה שמבואר תחלה היטב כי מגד עשיות הטוב שאמרו

הם, אמר הוא עמוד הנ"ל, כי עשיות הטוב הוא מגדר א"ע אף בזותם, ומה

ג"כ הנ"ל שעושה הכל לפנים משוה"ד ומתחסד עם קונו, ועוד זה שאמרו היו

ותלמיד בדין, הוא ענין העבודה שאמר שמעון הצדיק, ולפי זה שבקאפיטל שכל

ענינו גדול אותו והיותו ומלאכתו שהוא כמו שהן בעולם השאור שבעולם שמש

וענין דין וכן כל דרכי עבודת ה' שבפנים ותפלות רב וכל דרכי וחיוב עבודתו

והוא ג"כ ענין העבודה לפי זה שבקאפיטל שכיון על כל עבודת ה' בכלל, והם

כל ענין המצות, ומגד והעמידו תלמידים, הוא ענין התורה שאמר הוא, והם

הג' עמודים שהעולם עומד עליהם, ענין ולמוד התורה, ועבודת ה' בקיום מצותיו

כפי

כיון בנשרים שנתחייבנו בהם, והעיקר שבשביל קיום העולם הוא עמוד השלישי
שהוא עמוד הגמ"ח כאשר ביארנו שהוא קיום העולם, וזהו מצאנו גם כאן שטעם ה
הכל, שכל הוא עולם ודרך קבע, ואם יתמוטט חו"ח א' מהעמודים יהרס
הריסה וחורבן חו"ל והעולם כולו, ומ"מ התורה והעבודה בזה"ז הידועה, ומ"מ בגמ"ח
נראה כי גם התורה הוא גם נמשך גם על כל ענפי שונות והתפלה, כי תורה
הוא ושמן וזה שתורה הדרך ארץ והתפלה, והרבה והמצוות וכו' והם בגדר
שונים ארץ והתפלה וכל מצוה וכו' והם עבדות לשונים והנהגות, ומ"מ
התורה והעבודה בזה"ז הידועה והמה שלא כיון רק על התורה שנתן
לנו בהר סיני ושפי העבודה, והעבודה הוא רק על עבודתנו ית' בפועל.
ובמתו כאשר צוה, אבל ענין גמ"ח הם מעשים שגם אדם ומפיוס עליהם,
שכל האנשים בגדר יתחייב אותם לגמול חסד איש לרעהו וזהו אור סתם של
גמ"ח, והמה עד שנדרש תחילה, וגם לכן זה שביארנו באופן הב'
שגמ"ח הוא והתחסד עם קיום ועשות ולכן זכרו החיוב שהוא בגדר שגמ"ח
אינו חיוב על כל ועושן א', כי הכל לכן זה שהוא אדם ולכן הרגלו
ולכן לא שייך בו הא תיבטלה, ומ"מ התורה והעבודה שהם חיוב
על כל ועושן א', ושווים בכל ימים ובכל זמן, ולא ישתנו לעולם, ולמאת
זכרון עליהם הא הידועה שהם דבר הידועה שלא ישתנו לעולם, והבן.
ומ"מ שהי' שורו אברהם, ולא אור קבוע כנה"ג, או אחרון שקדם, השלם
שנים שאחרון אחרון ובשל הי' שלום שאברהם הי' כזה גרות, ושנים
הענין

המדקדק הנ' בדור האחרון מהם, ופי' נביאים אחרונים, כי לשון אחרון משמע שיש לו ראשון וסוף ושיש לו התחלה, ובאמת אנשי כנה"ג היו כלם בדור א' והם אותם שעלו מן הגולה בימי עזרא, ולכן אמר שורי להורות שכלותם כי אנשי כנה"ג נשאר הקבלה בידם, ולכן נקט בו לשון שורי שהוא נשאר אחר כלם, נמצא נראה מזה שורי כנה"ג, כי הנה עיקר כנה"ג היו עזרא נחמי' זרובבל ומרדכי וכו' כמבואר בס' עזרא, שהיו מעיקר העולים, ואחריהם עלו עוד כמה אנשים אשר היו מהחרש והמסגר נמנה מקדשם, וכדאי' בגמ' קרא דקדשם והם כמה נביאים תקנו תפלות וח' כנל, ולכן אותם קראום ובהקדמת זכי' השעשועות, והנה אלו שכולם עלו ותקנו לומר

ואחר שעלו כמה בנוים כמבואר בספר עזרא מ' אנכה"ג לא היו אלא אותם שתקנו לומר הגדול הגבור והנורא, שע"פ כך נקראו אנכה"ג, ומה נתקן בפרק א', ומה אלא כמו שהובא בס' יוחסין שאנשי כנה"ג היו כמה דורות, ובודאי לא יתכן זה, כיון שלא נקראו בשם הגדולה רק בשביל ה החזירו העטרה ליושנה, אין ראוי להקרא בשם זה אלא לאותם שתקנו כן וגם ממשנה דיוק י וכמה שאלו כן, שאמר על אנכה"ג הם אמרו וכו' ולא קראו שהיו כמה דורות, הל' וכו' מ' הם שאמרו הדברים האלה, ולא יתכן לומר על הדורות הבאים שאנכה"ג אמרו הדברים האלה, כי כיון שהגדירו על הדור הראשון, למה זה הוזכרו הבאים אחריהם והגדירים עוד אלא ודאי שהיו כלם בדור א' כנ"ש, ודו"ק.

הגדול והנורא, מ' אותם שלא היו מעיקר העולים והתקנעם, עליהם שייך לשון שוריים, כמו שורי מנחות, שהקומץ הוא עיקר האזכרה לד', וזה שנשאר אחריהן גם כי הוא מעשה בכמות נקרא שוריים וכן גם כאן אמר שורי כנה"ג נגד אנשי כנה"ג ה העיקרים המוזכרים בפסוק, ובזה אש זה שקודם לזה אמר לאנשי כנה"ג, וכאן אמר שורי כנ' הגדולה ולא מגדרי אנשי כנה"ג, שאנשי הוא לשון חשיבות כמו אנשי שם, ואנשים ובני ישראל וכו' והנביאים

ועכ"ז פירשתי הא דאי' במדרש גבי נשמי עכ"פ נתבאר הוא ומנו בש', נשיאות כשורי מנחות, כי לצאות ק' לשון מתאר מנאור מן, כי לשון שיור קבע הוא פחות ומושאר וכאן הוא להיפך שזה רק אלולך נשארו היא ומנו' בש', ולזה תירץ בזה שנעשות כשורי מנחות, כי אף שהשוריים הוא רק קטנות מן הקומץ, מ"מ נקרא שוריים משום שהוא גדול באיכות ותשובות מן השוריים שהוא נקטר
[illegible]

והנביאים זכרו והחשובים והעיקרים שבתורה , לכן
אמר גם לאנשי כנה"ג ה"ל שאמרו להם עיקרי העולם
והתקשו החגורת עטרה ויגנות , ועל כן קראו
כנה"ג , וכאן אמר שיורי כנה"ג , ה"ל שיורי הבנים התקשו והלוים , והבן זאת

על הגבורה , ולמחזה קראו שיריים , וכן
אמר נודי כיון שזאת אולם היא העיקר
נמצא הם שיריים גם כי הם הרוב .

אנטיגנוס איש סוכו קבל משמעון הצדיק , הוא היה אומר אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס · אלא הוו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ שלא לקבל פרס , ויהי מורא שמים עליכם :

וש"ה כאן משמעון הצדיק בפירוש , ולא אמר קבל ממנו כמש"ה והן אצל משה , ונראה
ומפ שמעון הצדיק הי' בדור א' עם אנטיגנוס , ואנטיגנוס לא קבל רק
משמעון הצדיק ולא משאר אנשי כנה"ג , ולכן הזכיר שזו בפירוש ואולי הנאמרים
שלא קבל מהם , וגם ש"ה קבל משמעון כמו כל שמעון לא נגלה , אשר הם
שני בדור א' , ואיה בכתובה המשנה שהוא שנים טעם אחר עי' בקונטרס ,
אל תהיו כעבדים כו' עי' בתוס' יו"ט שהאריך בזה , כי לכאורה דברי
אנטיגנוס סותרים זה שאמרו חז"ל האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיו
בני , או כו' הרי זה צדיק גמור , וכמו הקשו ושאלו זאת בתוס' בפסחים פ"ק
ור"ה פ"ק ובע"ז , וגם קשה מעמודים הטובים שבתורה , ועי' במהרש"א במא
ותמה תורף דברים המוטב הוא , שבא להוראות שה' והעובדים מאהבה
שזו העבודה העיקרית ורצוי , אשר חפץ בזה הוא ולכך על עשה מקדים
טהורי ישרי לב , אבל לא שבא לומר שהעבודה ע"מ לקבל פרס היא אסורה
ונשמה

ושאני הכא נחשבת לעבודה כלל, אלא ודאי כן, כי גם התודה לא נעשה והודיע
השכר ועונש, וכל התודה שלא זבח, אלא שנענה השלם הזה, הייתה
להשיר אותו אל היותו שלמה בשלמה, וזהו תורף דבריו, וכתב עוד שגם
כן הוא דעת מהרי"ט ומהר"ש בספר דרך חיים, וע"ש שהביא דברי
התוס' ופרק דפסחים, שכתבו דמתני' איירי בכה"ג שאם לא תבא לו התודה
שהוא נעשה תודה ונתחרט על ההקדש שעליה אבל ההקדש שעליה, אבל
ר' שאמר תודה ונתחרט הא צריך שוור, ועי' עליו, והנה לכאורה בדברי
התוס' תמוהים כי הוא דבר פשוט שלא הועיל ההקדש ואינו עושה כלל על
הדעת שעבודת התודה ונתחרט תלוי בגדר עבודה, עד שצריך לא
אנטיגנוס להזהיר עליו, ובפרט בתוס' הזאת שגלה הוא ענין חסידים
ויקרא ולא דעת הכתוב כל זבחיו אשר עשה לא תזכרנה לו כו'
ובאמת בדברי חז"ל, ולזה גם הוצרך אנטיגנוס להזהיר ע"ז, ואפשר שמשום
זה נטה התוס' מדרך התוס' לפרש בדרך אחר, ואולם כאשר נעיין
בדבריהם נמצא שלום ואמת, כי הנה לכאורה צ"ע יתן הוא
בדבריהם על דאיירי בכה"ג שאם לא תבא כלא דהוי בקיצור דאיירי
בתודה על הראשונות, וכן בק"ג י"ט, כתבו וגם בתודה אם לא תבא שאותו
כיון שנעשים הערכים כלא והוא צ"ב לכאורה אפשר לשון ולא נפסק, ועם
קשה איך יתכן לומר דאיירי בתודה ונתחרט שזה אינו שייך רק אחר
גמר העבודה שאין חרטה הוא על הערכין, וכאן איירי קודם התחלת
העבודה

העבודה, ומורה דרך העבודה והבא לעבוד השם, על איזה אופן יעבוד עבודתו
ויתדבק בו לפני אדונו, ועל הבא לעבוד בתחילה איך שצריך לומר עליו
תורה ומתחרט, כיון שעדיין לא עבד על מה יתחרט, וגם נפקא מינה לא
הקשה התוס' על מה שפירש בשם בגמ' לעולם יעסוק אדם בתו"מ ואפילו שלא
לשמה כו', וזה דאו תקשה הפירושים כנ"ל, וגם על הגמ' גופה קשה שאמרו שם
שפירש החוט', באמרו די להיות והקרבנות כנ"ל ומצות וחיי עולם ובמהי, ונפרש
גם ומאן דעבידא הכי לאו מעליותא היא, והתניא האומר סלע זו לצדקה כו'
זה לא הקשה והא בעולם יעסוק אדם כנ"ל, נראה דבאמת והא לק'
באמור ומר שמש לעולם יעסוק כנ"ל הוא רק עד הגה"ר, שאם אינו עוסק
לעסוק בתו"מ לשמה, ומפני התגברות יצרו לא יתייאש ויניח את התורה
בעבור זאת, רק יתחזק ויעסוק בתורה שלא לשמה שמתוך שלא לשמה
יבוא לידי לשמה.* אבל העוסק שלא לשמה בכוונה
כו' שאין זה מעליותא כלל, ולכן לא היו יכולים להקשות
מזה כלום, באמת ומור אתה דשלא לשמה, לאו
מעליותא היא, ומשם יציר בפירש החוט', ולכן
הקשה והא דתניא הא צדקה גמורה, והא ובא
מעליותא בקאמר הרי זה צדיק גמור ומאי קאמר
בפירש החוט' כנ"ל, ומשום זה נמי לא הקשו התוס'
אהא דלעולם יעסוק וכו' והא דאו תקשה כנ"ל, דאפשר לומר אף שחושב ל
לעסוק

* כי האדם שצריך לילך בהדרגה מעט
מעט, ולזה צריך ללמוד ויקיים אף שלא
לשמה, כדי שיתרגל לו ויבוא לבוא ללשמה
לשמה. וק' דמסר מעלות התורה וכו'
אנו גם קצת אמתית השכינה עיי' אם קבל
רק מעל זה שאמרו להרהר. וק' דהדר
פי' שנות שהאריך בזה ועי' עוד זה
הפי' ונדעה נרמזו לבאר את ה'
באור שבין ומצוה, היינו בזוהר שבתחלה
לבאור מעט, ואח"כ ירבה ויתגבר האור,
ודו"ק.

לעסוק גם כי הוא שלא לשמה, וה"ה אין זה רק מדריגה לבוא ממנה ללשמה, אבל
העבודה שלא לשמה בעצם אינה העבודה העיקרית, ולזאת הזהיר הזהיר ע"ז
אנטיגנוס שלא לעבוד על הדרך הזאת, ולק"מ "
ולזאת הקשה רק אהא דתנינא הה"ג צדיק גמור
שאם הוא נקרא צדיק גמור בעבודתו זאת, ובזה
הזהיר ממנה אנטיגנוס, וע"ז תירץ בזוהרי דקדקנא שאם לא תבא לו הטובה
שהוא מצפה ותוהה ומתחרט, פי' שעובד ע"מ האופן שתבוא לו הטובה, ואם
לא תבא לו יתחרט על עבודתו זאת ועבודתה, וכלשון אנטיגנוס שאמר
אל תהיו כעב' ע"מ לקבל פרס ר"ל שע"מ כן הוא עובד בשביל לקבל פרס, ואם
יתחרט ולא יחפוץ בעבודה, כלשון ע"מ כפשו', והלשון א"ש לשון דקדוק
שכתבו התוס' כוונה בזוהרי שבכונת עבודתו עובד ע"מ האופן שאם לא
תבא וכו' ויתחרט, ומדקדק לשון הלשון שאם לא תבא לו יתחרט, כוונה
שעתה בכונת עבודתו בעצמו רק לשם ושלום שכרו בטובה שהוא מצפה תמיד
אחר העבודה ולא יתחרט" ואם לשון זה שהוסיף אנטיגנוס והזהיר ע"ז
כי שמצפה האמת גם בזאת הוא שלו ג"כ בגמ' לעולם יעסוק וכו' ואף שלא
לשמה, וכמבואר גם בגמ' בזה שהביא ראיה מבלק ע"ש, אלא שאף על כן
קרבנות בלק שלא היה הקריבו ודאי לא כיון רק להנאתו לבד, ואף על זה
אמרו לעולם יעסוק כל שהוא שלא לשמה כל כיון שעדיין לא התחרט שעתה
הוא מתחרט לענין עבודתו, ולא שייך בו' עדיין חרטה, רק שבעתו והתחרט
אח"כ

ועיין בסוטה כ"ב בתוספות ד"ה לעולם יעסוק וכו' שכתבו גם שנ"ש לעולם יעסוק אפילו שלא לשמה הוא כש"א תהיו ע"מ ודו"ק "

אחר אם לא תבוא לו התשובה, ואולי תבוא, וגם אם לא תבא קרוב הדבר לומר שלא יתחרט כי יתעסק שלא לשמה בא לשמה, ולכן זה הדרך שנקט בגדר עבודה עכו"ם, וזאת בא אנטיגנוס והזהיר אותם שלא יעבדו אדם ע"מ, כי לא זאת העבודה השלימה ושרים קבלתם, אפס לעבדו ולאהבת השי"ת בלבד, כי זאת היא עיקר כוונת הש"י וחשקו יב"ש ועיקר בחירתו, כמ"ש נראה לו, ועשו הוא לדעת בדברי הגמרא וגם בכוונת דברי התוספות, והמצוי בק"ו דהרי"א בלא חיובא הב"ח מן בק דבריהם יכתב בלא התוס' כדברים האלה ע"ש ובמק"

ובנה זאת „ ואולם עדיין לא נחה דעתי בזה כיון שבאמת שגם על העובד רק לתקות שכר בלבד, גם ע"ג אותו לעולם יעסוק בתורה ומצוות שלא לשמה, ואע"פ כי העבודה הזאת היא משנת חסידים והם יש דרך גבוה מעלה וזה, שכל עבודתם היא רק לאהבתו ית' וכו' וכי ובשביל זה יזהיר אנטיגנוס פה בלשון רבים ובאזהרה כוללת לכל המון ישראל שלא לעבוד ע"מ אחר אשר התחלה וסוף חטא, וגם צוו עליו לוי שעדיין לא הגיע למדרגת לשמה, שעליו הוא חיוב גמור לעסוק אף שלא לשמה כמש"ל, ואין לומר שכוונת דבריו רק לחסידי הדור בלבד ולאותם הזהיר והורה להם את דרך העבודה הראוי' לגבורי כח ושרי לב כמוהם, שא"כ הי' לו לומר דבריו בלשון יחיד ולא בלשון רבים, כי הנה זאת כדרך הקדושה בראשי אבות אופן רב בדבריו השלמים בזה' הזאת בלשון יחיד, ובכל שרוב דבריהם הם מדות חסידות ולא יתכן והזהיר עליהם את ההמון כולו, ובפרט ולא עוד חסידי, והנה הוא בדבריו ע"ל רבים ושמע שדבריו הם לכל המון ישראל כולו

(ומי יתן כל עם ה' חסידים, כי גם דגאי והמנעד) ואח"כ תחת חטה יצא חוח שנותן ורגזו
ומייאש את לב המון בני ישראל בעבודתם ח"ו, ונמצא שאל' להשיג כלל יראת הרוממות
אם לא תקדים אלו יראת העונש ותקוות השכר
שהאדם צריך לילך ממדרגה למדרגה גבוה ו
ימצא במדרגה. ולא יקפוץ וידלג לאחוז בתחלה במדרגה
היותר גבוה. כי יפול מאיגרא רמא לבירא עמיקתא ח"ו.
ואח"כ לא יתפוס להגדיר המון ולעכבם עבודת אשר בלעדו אי
אפשר להגיע לעבודת ה' בשלמות. ועז"ש אמר אח"כ אלא הוו
כעבדים כו' כיון שנמשך בזה התנאי. ועוד זה לא יספיק
כי אינו יבוא להאחר ונעלות מדרגת שהוא מחויב לעלותו
ואח"כ וקצת כאשר נגיע לכלל ויבוא המאור [illegible] שלם
קטנה. ובתחלה נעיר על זה שיש להעיר בחלוקי
זה המאמר. והם, (א') זה שאמר בלשון בינוני, שאמר
אל תהיו כעבדים, הל"ל אל תעבדו ע"מ לקבל פרס, (ב')
גם אל תהיו, הל"ל לא תעבדו כעבדים וכו' (ג') גם
כעבדים המשמשים ולא אמר העובדים (ד'), ואות
את הרב מותנים. כי מי לא ידע שהעבדים לא ישמשו
רק לאדוניהם, אז עכ"פ הל"ל את רבם. (ה') גם לשון
פרס ולא אמר לקבל שכר, (ו') זה שהגר ואמר אלא הוו
כעבדים כו' שלא ע"מ לקבל פרס וכאמור ולא סגי הוא

ועפ"ז פי' אח"ז הגאון ז"ל זה באידרא רבא
בכה ר"ש ואמר ווי אי אימא ווי אי לא אימא
מגלין חייבא אינון דלחון לאריכון כו'
באתר דירמו קדישא וכו' אית יראה רעה
וכו' ע"ש. ויתכן לכאורה לפי"ז ה"ג אי אימא
מגלין חייבא וכל אילו מגלין אינון
ידבאו, ולא הנביאים כולם פה אל בוכחו
את ישראל בדבר ה' והגבורים בעונשים
גדולים, וגם בתורה יש כמה מקומות ספורי
ורעים, כי אם בחוקות תלכו כו' ואם
לא תשמעו כו' ומוסרים, ומשם כי בכל יום
אנו מתפללים ומוסרים ועל כן קרא מגלא
חייב על ראש ישראל. (ומקורו הגה
מגרש אותם והסתתם בקהלות ה') ואמר
אח"כ מלבו הגאון הוא שהאדם צריך לילך
ממדרגה למדרגה ולא יקפוץ וידלג
למדרגה העליונה ונפלו אתה לבן ערכו.
כי יפול מהמעלה, וכן יראת העונש
היא כמו מדרגה לעלות ממנה ליראת
הרוממות שהיא אהבת ה', אך היא בעצם
ובאמת שאינה עיקרית, ונ"ב וז"א אי אמינא
כי זה יודע [illegible]
רבון קדוש, כמו [illegible]
ואם מגלין [illegible] יראת ענש אינה
עיקרית ולכן ירצו לאחוז יראת הרוממות
שהיא מדרגה גבוה לפי [illegible] לא יעלו
כראוי ואם לא מגלין [illegible]
[illegible] יראת ענש היא עיקר [illegible]
אלא הגיע למדרגה יראת הרוממות [illegible]
אותו חייבא, ונכון מאד.

כי

כי הוא שינוי ותחלת דבריו שאמר שלא נהי' כעבדים כדי ע"מ לקבל פרס, וזולת
שינוי ההיפוך שנהי' כעבדים כדי שלא ע"מ לקבל פרס ועי' בתוי"ט שכתב גם כלם
והרב שבא לבאר בזה דבריו הראשונים, שאין כוונתו בזה אל תהיו ואמר ע"ז
והוא דחוק מאד, שלא הי' לו לסתום תחלת דבריו באופן שמטה לטעות, ונצטרך
הוא בעצמו לבארם אחרי כן שלא נטעה בהם, ויותר טוב הי' אם לא הי' אומר
רק הדבר השני' הוו כעבדים המשמשים את הרב שלא ע"מ לקבל פרס, שלא
יוסף, ואז לא הי' שום טעות בדבריו, (ז) וזה שהקשה בתוי"ט על גירסת
הספרים בסיפא ע"מ שלא לקבל פרס, וכתב דלא שייך לומר על מנת היינו
על תנאי שלא יתן שכר במשנה שאם יתן לא יעבדוהו, וזה לשון הרמב"ם כוונת
השלם הזה גם לפי הגירסא האמת, וגם הלשון ע"מ בין ברישא בין בסיפא
אינו מתיישב יפה, שהי' לו לומר המשמשים בלבד לקבל פרס, או כדי לקבל
כנ"ל, (ח) גם בסיפא יש להעיר כל המדקדקים שהקשו בתוי"ט. (ט) וגם
ויהי מורא שמים [illegible] ק' וזה חידוש בזה הלא כבר פעמים הוזהרנו בתורה
על יראת ה', כמש"כ את ה' אלקיך תירא, ובאלו הם כבר כתובים המקומות לכ"ו,
והנה באבות דר' נתן בסוף פרק אנטיגנוס, כדי שיהא שכרכם כפול
לעתיד לבוא, והנה לפי הדברים האלה הי' צריך לומר שכוונת
אנטיגנוס באזהרתו זאת הי' שלא נעבוד ע"מ לקבל פרס בעוה"ז, כדי
שיהא השכר כפול לעתיד לבוא, אבל כאשר נדקדק היטב נמצא שזה מוסיף על
באדר"נ כדי שיהי' שכרכם כפול אינו מדברי אנטיגנוס, ובאמת לא הי' צריך בדבריו
המדקדקים

הצדוקים והביתוסים שאמרו שלא ידעו רבותינו שיש שכר לעוה"ב, ופלאתיה הרש
וכאשר נשאל [illegible] איה, כי כיון שאמר בקיצור כדי שיהא שכרם כפול ואין
כאן והם הטעות הזה, ועוד שאם הי' כן ודברי אנטיגנוס היו לו להקדים
ומור המשנה הזה קודם והוי מורא שמים עליכם אחר אמרו שלא ע"מ
לקבל פרס, שזהו הוא קאי על כדי שיהא שכרם כפול, ואגב הי'
מבין שכוונתו הוא שלא יעבדו ע"מ לקבל פרס בעוה"ז כדי שיהא השכר
כפול לעוה"ב, ואם באמת לזאת היתה כוונתו, נמצא אחור ולסיים
הטעם שיהא שכרם כפול עד אחר אמרו והוי מורא שמים עליכם, שאז
כוונה הזאת אין הטעם כדי כפל שיש לזה ולא הי' לו להפסיק ביניהם
בענין אחר אלא ודאי שאין זה מאמר אנטיגנוס רק מדברי ר"נ
שהוסיף על מאמר אנטיגנוס כדי לבאר הטעם, ולשלול ממנו טעות הצדוקים
שאמרו שלא ידע שיש והם שכר לעוה"ב ותו שיבוא לם בדבריהם, וזה
הוסיף ר"נ מאמר שאבותיהם כשמע אנטיגנוס באגדתם זאת היתה כדי
שיהא כפול ועל השכר יתקבלו על העבודה החשובה שאיש מורא אתכם
והיא שלא ע"מ לקבל פרס, כי לפי חשיבות ומעלת העבודה, כן יגדל וכן ירבה
שכרה, ועוד אם הי' זה מדברי אנטיגנוס ודאי לא הביאו ר' במשנה
וגם כי משנת המשנה לא מורה על הכוונה הזאת, שאינו כוונה
הזאת הוו אל תבקשו שכר בעוה"ז, כיאמור גם אין אפס בזאת עליו
שהמשנה אל תהיו ומנע שוכרים על עצם העבודה באופן אל תהיו
וא

לא שבא להזהיר על בקשת השכר והבן. ועוד שגם אם נשוה את לשון מאמר שהזהיר
על אופן העבודה שלא תהי' ע"מ לקבל פרס בעוה"ז, זו היא עצה טובה. כי אנו יודעין
שהזהיר באזהרה כוללת לכל העם ישראל שלא לעבוד ע"מ, ואף גם ברוח חכמים וחסידים
אין מחה זונה, וז"ל לא כל המעשים כלו יוצאו והיות חסידים הוא זה והנהגה. וזה
גם שוהא בדברין היפים דהרמב"ם שאמר חז"ל שאמרו האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה
בני הרי זה צדיק גמור. ואמרו לעולם יעסוק בתורה ובמצות אף שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, והנה
ראה ראית הגאון והרה"ג בספרו על החיים, והאריך להוכיח ובדברי הגר"א והגה"ק
שגם העוסק בתורה שלא לשמה נקרא עובד ה' וכו'. ואף שדברנו אנו בספרים חשובים
ז"ל אנחנו גם אנחנו חוקי בזה. כי הנה אף שעיקר רצון ית' בעבודתם הוא שתהיו
ובלי תקות שכר כלל, אמנם גם העבודה שלא לשמה היא רצונו ית' ויתן שכר עליו, אלא
שהעבודה לשמה רצוי' לפניו ית' יותר, מחשבה לצדקה ומצות, וכדמות זה ומבואר בכתוב
בתורה"ק. ויצונו ה' אלקינו לעשות את החוקים האלה לטוב לנו כל הימים לחיותנו כהיום
הזה. וצדקה תהי' לנו כי נשמור לעשות את כל המצוה הזאת לפני ה' אלקינו כאשר
צונו" והנה לבאורה הפסוקים האלו אינם מובנים, וגם זה שהכפיל הדברים, ו
ובביאורים על ההגדה האספנו בביאור הפסוקים האלו, ופה לא נביא כאן רק
הנוגע לעניננו בקיצור נמרץ. בהקדם ותחלה נאמר שם והי' כי ישאלך בנך לאמר מה
העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו אתכם. ואמרת אליו עבדים היינו כו'
ויוציאנו. ואותנו הוציא משם כו' ויצונו ה' וכו'. והענין כי שאלת הבן חכם הוא
עבר. אם צדקות זה התן לו, ועוד זה העבודות כל רז"ל זה התועלת היוצא מזה, ה
הוא הקב"ה אינו צריך לעבודתנו. ולמה ציוה אותנו והתן לנו [illegible] החוקים

ועל

וע״ז אמר שתשוב אלי ואמרת לבנך עבדים היינו וכו׳ ואותנו הוציא משם וכו׳ , והוא
תשובה על אשר זכה אותנו ונתן לנו התורה , ועל שאלתו לאיזה תועלת זכה
אותנו , ע״ז אמר ויצונו ה׳ לטוב לנו וכו׳ , ר״ל שבאמת הקב״ה אין לו שום תועלת אם
נקיים מצותיו , אבל שכוונתו ורצונו הי׳ לטוב לנו כל שאר התורה והמצות שע״י
לנו הטוב האמיתי שלא כפשוטו כידוע , ואמר עוד וצדקה תהי׳ לנו כו׳ ר״ל
אף שכוונת הש״י היתה רק לטוב לנו , ואח״כ כאשר נקיים מצותו על הכוונה
הנאה וממון יגיע לנו הטוב נחשב קצת ידי חובותינו כמו שהספרים נעשים קצה
כרצון ה׳ שהיתה ע״כ לטוב לנו , וז״ו וצדקה תהי׳ לנו פי׳ צדקה ומצות ת
תחשב לנו אם נשמר לעשות כל כאשר צוה ר״ל כאשר צונו לבד בלי שום תקות
שכר רק לקיים צווי הקב״ה , כי זאת היא העבודה העיקרית , ובעבדינו אותו
ע״ז האופן , מצות צדקה תחשב לנו " "
אותנו עם העבודה שהיא לתקות שכר עבודה
היא , כמו שמספרים כח ורצונו ית׳ , וגם האומר
סוף גו׳ וצדקה כל הג׳ צדיק גמור , פי׳
שגם ישולם שכרו לעתיד בעבור זה , וז״ש
בשאלה עזר ורבים אומרים אחרונים , ויזיק
ונפש , ויבואר איה במשנת רבא אל תעלים
עטרה כו׳ , וע״ש , וזה שחלוק בזה בין ישראל לאוה״ע כי כוונת הקב״ה בבריאת
עולמו הי׳ רק בשביל ישראל , והטוב להם ע״י התו״מ , ולזאת אם עיוון ישראל התו״מ

וזהו׳ פירושו וז״ש בגמרא אמר הקב״ה תקעו לפני בשופר של איל
כדי שאזכור לכם עקידת יצחק , ועיין במפרשים ואמרים עבג
ע״ש , ולכאורה אינו מובן וכי שנתקע כדי שיזכור לנו , וגם
תיבת לפני הוא מותר , ולדרכינו יובן ע״ד ר״ל אמר הקב״ה
תקעו לפני ר״ל לשמי ולא בשביל עצמיכם , וזה שצויתי אתכם
ע״ז הוא כדי שאזכור לכם עקידת יצחק " וגדול עכ
כוונת הכתוב כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב
ר״ל אף שלאלקי יעקב הוא משפט שהוא מבין טעם לו
טעם מבין והוא לעורר הרחמים , עכ״ז לישראל הוא כמו
החוק , ר״ל שיקיימו גזרתו ית׳ לבד ולא לטובת עצמם
ודו״ק ,

גם

גם כי יכוונו לטובת עצמם ז"ז הם מסכימים בזה לרצונו ית' שהוא ג"כ המטיב להם,
ע"י עסקם בתו"מ (אבל אוה"ע שלא היתה כוונתם בקריאת עולם לטובתם, אם יקיימו
תו"מ ומזה ייטב להם, אינם מסכימים בזה לרצונו ית') ולכן ישראל האומר סלע זו כו' הג"
שמקיים רצון הש"י צדיק גמור, ובאוה"ע באוה"ע כנ"ל. ועתה נראה לומר טעם אחר על
החילוק שבין ישראל לאוה"ע, והוא עפ"י מ"ש המהר"ל ז"ל טבען אותו עד מאוד
רוצה אני, שכיון שהוא ישראל ובודאי שרוצה לעשות מצות ולהתרחק מן העבירות
ורק היצה"ר מעכבו לעשות רצונו כנ"ל, רק שנפשו מתקוממת, וכיון שאוהב עד שחשש
בה נפשו, כמו שלב ורצונו העצמי, ולכן הוא ג"כ מצוה העבודה ותקוות שכר
או יראת עונש, כיון שאם לא תקבל נפשו היו עושה מצות ב' ולא שאם רצו
רק לעשות רצונו ית' אינם מקבלו תקבלו, וכיון שנחשב בה היצה"ר ע"י תקוות
השכר או יראת העונש כמו הוא לב ורצונו האמיתי שהוא לעשות רצון קונו
והלכה כו' וזה שייך אלא בישראל אבל לא באוה"ע, שבמעשי היצה"ר ג"כ אין רצונם
לקיים מצות בוראם, שמצות ישראל היא חק אלקי מעל, והחוק נמשך ב
בטבעו אל הרע אשר חוצב ממנו ושאה"ע באוה"ע, והבן כי קצרנו פה, ונראה
שזהו מ"ש לעולם יעסוק אדם בתו"מ ואפי' שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא
לשמה, והיינו ג"כ ע"י שתשש כח יצרו, ושוב להיות כרצונו ית' וכו', והבן ודו"ק
ומה שנוגע גם כן אפי' בעובד רק בשביל השכר ואם לא [illegible] הטובה
יתחרט כאשר ביאתם בכוונת התוספות, שעל ידי וחשבתם ג"כ וחלש
כח היצר ושוב להיות לשמה ודו"ק, והבן. ונ"ל גם רק בישראל אבל לא
באוה"ע

פסחים נ: ו
כ"ג: סוטה כ
ז"ג. סנהדרין
הוריות י:
ערכין י:

בתאוות העולם. וכאשר בזאת, וכיון
שבזאת שגם העובד עבה"ק ושלם שכרו, ע"ש
והבן ואמרם ז"ל העוסק שלא לשמה נוח לו שלא
נברא, ובוא"ו אותו שנעשית לו סם המות, והענין
בזה וזהו שאינו חפץ כלל לעשות רצון קונו
ואף לא בעבור יהא שאלות ולא בעושר וכבוד
ותאוה, רק שעוסק בתוה"ק בשביל יכבדוהו
כו' כדי שקראוהו אותו עוסק בעבודתו ית', ובעבודת
ועצם לא יחפוץ כלל כלל, בכוונה אותו שנוח לו
שלא נברא. אבל העוסק בתוה"ק לעשות רצון
ה' ורצונו שבעבור זה שיעבוד ה' יהא ע"כ ד' רצונו ליתן לו עושר וכבוד
ותאוה, זה נקרא ג"כ עובד ה' ויש לו שכר ע"ז וכו'. ואמרו שזה שכתבו
התוס' בשלא לשמה שנוח לו שלא נברא היינו בעושה לקנטר הוא לאו דווקא
אלא כל שאינו עושה בשביל רצון ה' כלל הרי הוא כמו לקנטר, וכי כיון
שאינו עושה רק בעבור יכבדוהו כו', אם אחר יראה לו שטעה והוא לא
יכבד לו ויקנטר עוד. ואמרו ז"ל שמש ואהבת את ה' כו' שלא יאמר אקרא
כדי שיקראוני רבי, אשנה כדי שאהיה זקן ויושב בישיבה אלא עובד מאהבה
וסוף הכבוד לבא. נמצא ע"כ הוא עב"ג, ולזה אמרו ז"ל שלא יעסוק בתוה"ק
שלא לשמה כלל, רק למען יכבדוהו כו' ע"ש, כי זהו ענין השלא לשמה הגרוע
שאות

ואף שאמרו לעולם יעסוק אדם בתורה שלא
לשמה כו' לשמה, והקשו ראשונים דהרי קלק ובכל
נראה ובעניי דזה שהוא ראוי וכלך אותו על סוף
דבריו שהתחיל שלא לשמה כו' לשמה דהרי קלק
נחם לו ע"כ ומצוה כמו אף שלא כו' על לשמה
אלא שהראוי הוא על תחלת דבריו שאמר
לעולם יעסוק כו' ואפי' שלא לשמה שהרי
קלק הוא ג"כ יתר עד אף שעלה שלא
לשמה, ואף שאומר שבאוה לא יתחיל והם
ומצוה אם עוסקים שלא לשמה, כדאיתא
בגמ' אלא כדי כו' ודבר זה אין הקב"ה
מקפח שכר כל בריה, ואומר יצא שכרם
בהפסדם, ועוד, ואין אנו צריכים לזה
שנתבאר הנ"ל בזה בחלק, ובעניי וכו'.

שאינו עושין שנוח לו שלא נברא כמ"ש ועי"ש אקרא כדי שיקראוני כו' הל' כדי שיכבדוהו
עיי"ש כנ"ל, וזה שסיים ואמר אלא עשם לשמו כו', ע"כ טעם קו"ל בזה נוגע חסידות
כי הלשמה בלומדו שזה הדרך קודם הוא שאסור, שאינו עושה לרצונו ית' כלל, רק
בשביל שיכבדוהו, אבל החפץ בעבודתו ולא רצונו ית' כדי שגם הוא ית' ימלא
רצונו ותפצו בעושר וכבוד ובשכר, זה הדרך הוא מותר ומקבלין שכר ע"ז,
כמ"ש, שעג"א מדרו לעולם יעסוק כו' ואפי' שלא לשמה, ובא המתוק ויעשה ע"ה
לשמה. שגם ע"ז האופן לא נשלם, כי גם זה אינו הדרך האמיתי, וע"ז
אלא עשם מאהבה, ר"ל לא יהיה שלא תשמרם בשביל שיכבדוהו שזה אסור
בודאי, ואלא שגם באופן השני שיהי' מותר לך אינך שגם בזה האופן אל ת
תשמרם, אלא עשם מאהבה, וכבוד אל תבקש כלל גם מהקבה, ואל יבא
וכן הכבוד מעצמו, כמ"ש כי הבורח מן הכבוד הכבוד חוזר אחריו, וע"ש
ובסוף הכבוד לבוא, וגם ע"כ וע"ש אל תעשה עטרה להתגדל בהם, ר"ל להתגדל
בהם בעיני הבריות שיכבדוהו בעסקך בתורה, והבן, ולכאורה הוי
מעוט לומר שבועתי אנטיגנוס בושה דיבר ע"כ עבד, שלא לשמם על מנת
לקבל פרס וכו', ר"ל שאינו מבקש יותר שיהי' רצונו. בעבור שעושה רצונו
ית', רק שמבקש פרס וכבוד וכו' בעבור עבודתו, ואינו חפץ לעשות
רצונו ית' כלל, אבל באמת זה לא יתכן, דכיון שאמר המשנה את הרב
אלא דבוי שבועתי לשמש את רבו מורי, וגם לשון לקבל פרס משמע
לקבל

לקבל פרס זכות רבו, ועוד כיון שדרך זה הוא עושה שלא לשמה שאמרו עליו
שנוח לו שלא נברא, ושהיא סוא בוחתא. ואע"פ אין סברא לומר שאנטיגנוס יצטרך
להזהיר ע"ז, ושרבי יקבעוה במשנת חסידים. וגם אין לומר שכוונתו הוא על
אופן השני של שלא לשמה שכיון שאמרו חז"ל לעולם יעסוק כו' אין יתכן שהזהיר
אנטיגנוס ושעבודה ע"ד הויפוך דרכו שאמרו חז"ל וכמו שביארתי. ולכן נראה
ודעת שאנטיגנוס בעצמו נזהר זה בותק לשון שאמר אל תהיו כעבדים ולא
אמר אל תעבדו כמו שהעירו על זה, שאם היה אומר אל תעבדו ע"מ לקבל פרס
היה במשמע שגם ע"מ לקבל פרס שהוא שלא לשמה לא יעבדו בשום אופן, ובאמת
לקבל שכר והשי"ת אין רע בזה וגם זו עבודה יחשב, ואולם כוונתו הוא
להזהיר את העוסקים כבר בעבודת ה' שלא תהיה כוונתם בעבודתם גאות ע"מ
לקבל פרס (ולא שבא לשלול שלא יעבדו ע"מ לקבל פרס שא"כ היה לו לומר
אל תעבדו כו'), ולזה נזהר בותק בחות לשון ואמר אל תהיו
כעבדים כו'. כלומר שמדבר עם העוסקים כבר בעבודה, וזה ש
שאמר והם אל תהיו כו' ר"ל כיון שכבר כך וכבר כך אתם ע
עוסקים בעבודה לזה גם לכם להיות כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס, ונשב
שתהיו כעבדים המשמשים שלא ע"מ לקבל פרס. והבן (כו')
ועוד נראה שעיקר כוונתו להזהיר על דבר גדול ואולם
בזמן אשתות העבודה כי תוכה ודעת שהעבד העובד
את רבו רק ותקות שכר ובב אשר מתן עונשו רק על
השכר שחפץ בעבור עבודתו, והעבודה היא רק משא עליו ואינה חשובה בעיניו
ומאוסה

ואין זו סתירה למה שאמרו לעולם יעסוק וכו' שלא לשמה ההתם הוא ע"י שרוצה לכנוס בעבודת ה' בתחילה אבל וכמש"א שמתוך שלא לשמה בא לשמה אבל כבר שעוסק כבר בעבודת ה' ראוי לו להתעסק כפי הראוי, והבן היטב.

ונראה שגם רש"ב באורו אל תעשם ע עטרה להתגדל בהם, דיירי נמי בעוסקים בעבודה ובתורה ובמק', וזה ודאי שבוני ח"ש בעצם. כי לכן ש"ע אין זה מדת חסידות ואי"ה כשנגיע למה שאמר שם בזה כ"ב ב' הוספה עליו.

לשמה, אעפ"י כי הוא מוכרח לעשותה, כי מבלעדה לא ישיג הטובה שהוא חפץ בה
ולכן אינו יכול להיות שיאמר לא הן ולא שכרן, כיון שאמת יבין עזרת העבודה עצמה
מוצא שאין עבודתו בשלימות הראוי, ושאף העובד את רבו מבלי תקות שכר, רק
הבוערת כאש בקרב לבו, והעבודה שעובד את רבו ומלא רצונו יגרה בעיניו מכל
חמדת תבל, ונכספה תמיד להיות אור פני רבו גורם לנגד עיניו, ועיניו תמיד למפתח
וביתו לראות אות נאמן מאדונו כי קבל עבודתו ברצון, והעבד הזה לא יבקש
שלא תהיה עבודת רבו עליו למשא, אדרבה כל זה שהעבודה תהיה יותר כבידה
יהיה לו לטוב עבור, כי כבר יותר יראות אהבתו הנאמנה לאדונו, ובזה יוכל
להפיק רצון אדונו ולעשות נחת רוח לנפשו יותר, והעבודה הזאת ראוי שתעלה
ורצון לפני אדונו י"ס. וגם זה להזהיר
באמרו אל תהיו כעבדים, כלומר אל תהיו
בעבודתכם כעבדים המשמשים על מנת פרס.
כי העבדים האלו אין עבודתם שלימה יפה
שלא ישאו עינים רק אל השכר, והעבודה עצמה
אינה חשובה בעיניהם למאומה, ובזה אף זה
שלא אמר אל תעבדו כי לא יורי כאן מענין
הגמול והשכר, רק מענין אופן העבודה
בעצמה, רצ"ל שאין עיקר כונתו להזהיר על
הכונה שלא לכוון בעבודתו בשביל השכר
רק שעיקר כונתו על הדרך הזה שמשמש

ועד"ז פירשתי אנכי יעקב שבתחלה קרא ליוסף ואמר לו ו
ועשית עמדי חסד ואמת אל נא תקברני כו' ולא אמר לו שום
דבר, ואח"כ בבוא אליו יוסף קודם מותו אז נתן לו מתנה ונתן
לו שכם כו' [illegible] כל [illegible] אחד על אחיך ואשר
בבואי [illegible] כל [illegible]
אשלם, ועפ"ז יובן היטב, כי הנה הקבורה באה"ק
היה בעיני יעקב דבר גדול מאוד, וגם הבין כי יכבד
הדבר ליוסף כאשר באמת ובפרט האסף להשתדלות
גדול עם פרעה, ולזה לא הבטיח לו יעקב מאומה אז
כי ירא פן יעשה יוסף את הגמול לעיקר, ואם כן
אולי לא יעשה הדבר בשלימות כרצונו ולשמה אותו
הדבר [illegible] רק אמר לו אם שיעשה עמו חסד
ואמת, וכל זה שיעשה יותר בשלימות יגדל יותר ה
החסד של אמת, ואמר שהבטיח לו יוסף ע"ז ובא אליו
בסוף הימים. אז אמר לו ונתתי לך שכם כו' ואז עשה
ואת בבואי כו' [illegible] הדבר הזה הוא רק
להודיע לו שלא נתנה כבוד לאמך ולא [illegible]

והעבודה

והעבודה והבטחון ע"מ לקבל פרס. שע"כ העבודה שלא כבד על צוארו פנים
שרק אל השכר, שלא עיניו, ועי' המהיר אנטיגנוס, וגם קשה דומה כעבדים
פירוש שלא תהיו עצמכם באמונת העבודה והעבדים המשמשין ע"מ לקבל פרס.
והבן כי שנים הוא. ומ"ש ע"מ, ולא אמר בשביל לקבל פרס, נראה ופל שאינו
בשביל אותו מיוחד הטעם, שרק בשביל זה הוא עושה המצוה, ושלבד זה
לא היה עושה אלא כיון שמגיע לו גם קצת פרסים על הא בגבול מחולקת, ל
שבטחתם לקיים מצות בוראו. ומתפעל אף והנאות עצמו בשביל שניים מצות
בוראו. והנה העובד ע"מ מעט להיות עבודתו בשלימות הראוי ולא תהיה
עוון שלא, כיון שבטחתו לקיום מצות בוראו, ואינו נותן עיניו על השכר לבד
ועבודה כזאת ודאי שמתקבלת ולא הזהיר עלי' אנטיגנוס, שלא נדמה עצמנו
בעבודתנו להעובדים ע"מ, כי יכול להיות שעבודה ראוי ושלימה היא ו
ואמנם נזהר בלשון והזהירנו שלא נדמה עצמנו בעבודתנו להעובדים רק
ע"מ לקבל פרס, שאינם ע"מ בכה"ג הוא תנאי. פירוש שרק על תנאי זה הם
עובדים לקבל פרס, ואז יתחרטו על עבודתם כיון דבטחתי המוסכמת
וכיון שבט ומצות פעולם רק להשכר, העבודה הוא רק לשם עליהם
וראוי אמנם שלא נדמה עצמנו בעבודתנו להם, וכיון שנפלא ענין. ומ"ש
המשמשין ולא אמר העובדים, נראה ופל שאלוות המצוה תלוי בג' דברים
הא' בהפועל, הב' בפעולה עצמה, הג' במקבל הפעולה, ר"ל הנושא זו
שבעבור עשלה הפעולה ההיא. כמו בו"ה אם מגיש פחות נמצא ומבול
פעולה.

פעולה חשובה ונקרה הראוי שיפעל אותה השכל שבאדם. הנה האנשים הנמצאים האלה
יפעלו אותה במהירות ובשוויות ויתן ואשר יפעל אותה א׳ מעבדי עם, כי הנפעל
לא ישים עינו עליו כ״כ והיותה שוה עבה״ש. כי יאמר לבו, הלא מעשה ערכי,
גם כי לא תהי׳ פעולתו שוה כראוי חן תמצא בעיני כל רואי׳, וגם שיאמר כי לו
לבד ראוי הפעולה האלה ולא יתפעל עי״ז כ״כ, אך העולה האלה ונפש קטנותו
ובעירותו בעיניו ובאמת תמיד אולי לא תמצא פעולתו חן אם כי חשובה ונקרה היא
אצלם יאמר לבו בערך פעולה נקרה ונפלאה תחשב אך היא, ולכן יפעל ויזהר
בה עד מאוד ויתן ואשרוה כל רואי׳, וגם יחות קולות בעיניו למדרגה גדולה ויחשב
לו הפעולה האלה כי יאמר לבו שבכלם ודעתו יקר הוא לו שזכה לזאת כ״ש
ביחוד [illegible] ובזה לבו בודאות ה׳ וכן רב יוסף אמר אלו [illegible] הוא ולא מקמאי
רב יוסף אשתא בשוקא. ועיין לקמן בפרק זה שבקטנם בזה. וזה גם אם
ופעלו בינור אחם נכבד עניד בעיו, הלא אך לא ישקוט ולא ינוח עד
יצא כמגה יפו׳, והדרה לפיד יבער״ וגו׳ כאן כעבדים השלום,
כי כי העבד הוא הנקרה עבודת עבד בבית ובשדה, ושווה הוא דרך
חשוב שישמש את הרב בענינים השפלים להרב עצמו, וכן מצינו גבי יוסף
שרכש תחלה והי׳ בבית אדוניו, ואח״כ כאשר הי׳ איש מצליח, כתוב
וימצא יוסף חן בעיניו וישרת אותו, ופי׳ את הרב בעצמו, והבן״ וגו׳ את
הרב ולא אמר את רבים שרצונו לומר ״ שהוא רב על הכל לא עולים לבד,
שזו שזוכה לעבוד ולשרת אדונו כזה וודאי שראוי לעבדו בשוויות כראוי וכבוד
ובבודו - [והנה כיון כן גם אנחנו אם נתבונן בכל הע׳ בדרכים שאמרנו הא׳

על

על קביעות ערכים כי רבה היא, ושלמותם כי עצבה מאוד, ולמה נובטן ו
וזהירין, והשלשת כי נשים עושים לגדל מרת העבודה אשר עליו שהיא עסק
התורה והמצות, העיקרים וכל חובות תבל ארצה, וכל הקצים לא ישנו לזו,
והשלשות כי נתגלו לבשו' אנחנו עובדים ומשלמים לנו אדון כל וזה הקב״ה
עם כי משלם שכר הרבה על העבודה היקרה הזאת, אינו לשום עין רק
אל השכר לבד עד שהעבודה גם תענג העבודה ועשותה כמצות אנשים
מלומדה, הוא מעלות גדול וגבה] וזהו וש״ אנטיגנוס והזהיר אותם אל
העבודה השלמה, וכל ג' הבחנים הללו שאמצעות המעלה תלוי' בהם, אם
ובינו ההבדלים כי אנחנו בשותם עובדים ומשלם כעבדים המשמשים ואם
ובן מרת העבודה שהוא עסק התו״ה אשר קובעם שאין מעלה לשלם
שכר שהיא עבודה יקרה מכובדת עד מאד, והרי הוא כאלו אנחנו
משלמים לנפשו, ובזה חי ג' אשר עושים לנפשו, והרב שלם הוא ונותן כל
משכורתו בכל מעלה, ואח״כ ראוי לנו ומגיע לעשות התו״ה כשלמות הויתה
אפשרי שמכל לעשותם, ולא נהיו' כעבדים גדולו לב שעם הויות בם ג״כ
כל הג' בחנים הללו אשר משלוים לכם והם כלו, ורק אל השכר ושאו
עיניהם, כי הנה קאות העבור ומאי שלא יתנו לקבל שכר על עבודתם
הזאת, כי האדון די לנו זה שבחר בנו אדון כל העולמים ב״ה, ולקח אותנו
לחלקו, וקדשנו בתורתו הגדולה ובמצותיו, הוא שכר גדול מזה, ונו״ש]
לשון פרס ולא אמר לקבל שכר, כי פרס הוא לשון הוא נתינה ורב
לחוד

לחוש, שהוא לשון סעודה, כי אין לומר שכר על השמש בחנ"ם, ואינו יכול
הוראת חיוב בביאת הרב לשמש דרך לקבל פרס ומעומדות הרב, וגם כי שכר
הוא זה שמגיע לו כרגע זה שקבלו עזר על עבודתו, ופרס הוא דבר מוסף
שמקבל המשרת הראוי לקבל עוד פרס מבית רבו, וגה"ש בג' אופנות כעבד
שמקבל פרס מרבו, כי על השכר אין לשוק לבקש כיון שמגיע לו, ואשר
פרס שהוא דבר מוסף שאינו מגיע לו באמת רק שלפנים מחוייב לו כמו
גב"כ, שע"כ לשוק לבקש ולהתחנן לפני רבו, ולכן הוא גב"כ כאן בהעבדים
המשמשים ע"מ לקבל פרס, פי' שאינו מסתפק בהשכר שמגיע לו אלא שרוצה
לקבל עוד פרס על שמשמש את רבו, ואינו משגיח על הג' בחינות הנ"ל ואינו
רק לטובתו שיקבל גם הפרס מוסף על השכר, והבן, וגם לפ"ז י"ש אשר
גב"כ י"ש ע"מ לקבל פרס, שהמאמר לפי הלשון הזה ע"מ שיתנו לו פרס, כי
אינו הוא תולה התנאי בעצמו, הלא הוא עושה על רק אם יתנו לו
וה"ל תלות התנאי בהמתן, ואולם לפמ"ש אש"ל, הלא ייחד התנא בלשון
הכתוב לקבל פרס על עבודתו, רק בלשון זה שנמשך ונתעצם והטעה
האמת של העבודה שיגיע אליו עשיית בשלימות הראוי לה, כנ"ל, והוא
ופה שאין עושו נעשות רק והנאת עצמו לקבל הפרס, והבן כי שנין
הוא, אלא הוו כעבדים המשמשים ע"מ שלא לקבל פרס, היא הגרסא
המשנה עיקרית ולפ"ב, כי הרה"ה לשון ע"מ הוא מיוחד הטעם בתנאי
שרק ע"מ כן הוא עושה, כנ"ל, משא"כ שלא המוסף ודאי וי"ש אל תהיו
כבל ע"מ

כדי ע"מ לקבל פרס, הוא ע"ז בב' אופנים, הא' הוא רק בשביל לקבל פרס,
השני כמו שכ' רש"י ז"ל ע"מ שאם בשביל שיחי' בני שיעסוק ויקיים מצות
בוראו ומתכוין אף להנאת עצמו בשביל שיקיים מצות בוראו, שהוא
אינו מיוחד המתנאי לעבדו רק ע"מ לקבל אלא בשביל לקבל [illegible] והאופן
הב' הוא העובד שלא ע"מ לקבל פרס כלל, שאינו מכוין ומצפה כלל לתשלום
גמול על עבודתו, וזהו כגירסת הספרים, ואולם גם העבודה הזאת אינה
עיקרית, כי העובד את אדוניו בחינם אין עבודתו שלימה כמ"ש אסור
באסור בזמן שני, והעבודה השלימה באמת היא ע"מ שלא לקבל פרס
כי העבד האוהב את אדוניו אהבה עזה ומגודל עוז אהבתו שיפתה
וגם כתב עצמו להפיק רצון אדוניו, ולא זה בלבד שאינו חפץ בתשלום
גמול, אלא שהשכר וגמול אף נגרע הוא בעיניו, כי ע"י הגמול לא תוכר עוז
אהבתו לאדוניו, כי רבה היא, ולכן הוא עובד ע"מ שלא לקבל כלל, שכל חפצו
ורצונו הוא רק כדי שתוכר עוז אהבתו אל אדוניו ובזה העובד ע"מ
בודאי שלא תהיה עוון כלל העבודה, והיא ודאי עבודה שלימה ורצוי'
בלי ספק, וזה שהורה לנו אנטיגנוס בדתו [illegible], אל תהיו כו' כמו"ר
שמחות אל תהיו בעבודתכם כהעובדים רק ע"מ לקבל, ואולם אם לא
תהיו בעבודתכם כעבדים ההם, העובדים רק ע"מ כן, אלא שתהיו
כהעובדים בשביל לקבל פרס, אל תאמר שהיא עבודה שלימה ורצוי', אלא
שגם היא אינה עבודה שלימה, ולא זו בלבד אלא גם אם לא תכוין
לתשלום

ותשלום גמול כלל גם היא אינה עבודה שלמה ורצוי' כ"כ, כי זה שעושה בתנאי
אין שוה לו, כמש"כ, אלא הוו כעבדים [ובא לשלול ב' דרכים הנ"ל] כמ"ש רז"ל אלא גם
גם היא העבודה אשר תמצא חן ונרצה לפני המקום ב"ה, והוא שתהי' עבודתכם
כעבדים כמו ע"י וקבלו פרס. לומר שאף אם לא תקבלו והגיע לשמירה גדולה
כזאת שתעבדו באהבה עזה כ"כ עד שיהי' השכר וגרא בעיניכם. וז"ש הוו באיכות
עבודתכם והעבדים הללו שעבודתם בשלימות ומ"ש ושמה הוו לומר שתרגילו
עצמכם להיות עבודתכם שלמה כעבודתם, כי אולי ע"י ההרגל הזה תוכלו להגיע
ולעלות, כי ההרגל עכ"פ שולט, ונודע כי התנועה החיצונה תעורר הפנימי
והחשק הפנימי, כמ"ש בס' וסי' לענין הגדרות. וכן נודע לפני וז"ש ברישא אל
תהיו כמ"ש רז"ל שאל תרגילו עצמכם להיות כעבדים הנ"ל, שמשם כן יוכל להיות
שתקבעו בלבבכם להיות כעוזים בהרגל ח"ו תמיד, ובאמת גם תמצא לא אחרו
אלא שיתחיל שלא לשמה בא לשמה, ולא לעבוד תמיד לעולם בכוונה שלא
לשמה, ובזה כן ו"ש, ודו"ק והבן כ"ז. ויש גם כמו הם מושלים את הרב כולו
הוא ע"פ כלל ז"ש בקושיא, ואל תרגילו ההרגלים" ויהי' מורא שמים עליכם
הוא ענין נמוך לא כמו שמפני הרע, והוא מהירושלמי, וגם נראה לפי שהגביר
עליו שתהי' עבודתכם לא מצות שכר רק לעשות רצונו ית', ואם לא נ
נשגיות על השכר, יוכל להיות מזה חן שלא לשמם לב ומחשב עניני כלל, וגם
יוכל היצר לפתותו ולומר לו כיון שאתה אוהב ה' בכל לבבך הלא כויים
הנפשם כל ומסתמא גם הוא ית' אוהב אותך וגם אם תעבור ח"ו איזה
עבירה

עבירה אל יפול דבר זה, כי על כל פשעים תכסה אהבה, ולכן אמר והוי מורא
שוים עליכם, ואמר לשון והיו כל רגע שיהי' תמיד מורא שוים עליכם ולא תבוא מכם
אפי' רגע א', ואמר עליכם הינו אף שהוא קשה עליכם כמשא כבד, מ"מ
יהי' תמיד עליכם לסבול, ואמר מורא שוים, עד"ה הכתוב כי אראה שמיך וכל
זה אינו כלל ולכן גברו אש וראה לשון וראת שוים שהם מעידים על גבורותיו,
והנה עפ"ז יש לבאר ויבא בדברי הראב"ד שנדרשו שם אנשי כנה"ג הגדולים
והביתוסים ע"י דברי הללו, וכלשון, אנטיגנוס היו לו ב' תלמידים צדוק ובייתוס ש
שהיו שונין בדבריו והיו שונין לתלמידים, ותלמידים לתלמידיהם, עמדו ודקדקו
אחריהם ואמרו מה ראו אבותינו לומר דבר זה, אפשר שיעשה פועל מלאכה
כל היום ולא יטול שכרו ערבית, אלא אלו היו יודעין אבותינו שיש עולם אחר
ויש תחיית המתים לא היו אומרים כך, עמדו ופרשו מן התורה, ונפרצו מהם
שתי פרצות צדוקים ובייתוסים, צדוקים ע"ש צדוק ובייתוסים ע"ש בייתוס. עכ"ל.
והנה קאמר עמדו ודקדקו אחריהם משמע שגם מדקדקי דבריהם בא להם
הטעות, ונפשט להבין זה מה הי' הדקדוק והטעות, ויותר קשה על רבינו
הק' שכותב שראה שיש בדברים מקום לטעות, ושלכן כתב הי' כן שטעו הם
אנשים, ואכ"א לא נזהר הוא ולמה כאן במשנה סתם, ועוד קשה
שכתב הראה ומשמע שאומר שהתלמידים עמדו ודקדקו וכל ונפרשו מן התורה
וכל משמע שהתלמידים הם שטעו מעיקרא, ולא צדוק ובייתוס בעצמם, ולכן
בעת התנא וקין במשנה חכמים הזהרו בדבריכם כל"ע, ולכן אי' בקבלם

דב קט"ו

בחשבות בב"ק קטן ע"ג, ואח"כ קשה זה תלמידי צדוק ובייתוס שנקראו המתפקרים על
שמם, ויש עוד לדקדק אפס כי אמנם כאן יקום האיש ואח"כ בזמן הדברים
ותחשבו כל המדקדקים שיש לדקדק, נראה שצדוק ובייתוס לא נגררו לדקדק
בדבריו רבם אנטיגנוס נע"ג טוחה הרעה וכיון שנבאו, ולכן אף שהם בעצמם
לא נתפקרו וז"ו נקראים על שמם, יען כי לא נגררו לדקדק בדברי רבם ונגש
שהיו שונין כלל בדאי' בסוטה כ"ב על הפסוק ועם שונים אל תתערב, אלא
צדוק אלו ששונין הלכות כל השנה ששונין ההלכה והדברים כמו שהוא
וקבלו טעם וראי' ופרש ודקדוק, ובגמרא (בראשית) רטין ונושא ולא ידע מאי
אמר, תלמיד תנא ולא ידע מאי אמר, ולכן הם היו שונין דברי אנטיגנוס
ולא דקדקו להגיע אל כוונת דבריו, וש כעבדים כלל בלשון דומן כלל,
ומפני שלא דקדקו ורדו לסוף דעתו לא שמו רק כפי הנראה משמעות דבריו
ופשטן, היינו שלא יעבדו ע"ה לקבל פרס, ולכן לא שמו בדבריו אל תהיו
כעבדים בכ"ף הדמיון, אלא אל תהיו עבדים כלל ולכן בסופא אלא היו עבדים
כלל, ונמ"ש היו שונין בדבריו, ולא אמר שהיו שונין דבריו, כלומר שלא היו
שונין כל דבריו בשלמותן כמו שאמר הוא, אלא שהיו שונין בדבריו רק קצתם
ודבריו לא כולם בשלמותן וכו', שגרעו ושמו הכ"ף הדמיון
ובאמת ושמו שמה הם בעצמם שם גר"כ לתלמידים, וגה,
שכל הלשון היו שונין בדבריו, והיו שונין לתלמידים, ורצ"ל
כגון זה ששמו הם בעצמם, עד שעמדו ודקדקו אחריהם, היינו אחר צדוק
ובייתוס

וראיתי זו [illegible] שהיו שונין ששונין דבריו
ואין זה נכון לדעתי, חדא דהל"ל שהיו שונין
דבריו, ועוד שנראה [illegible] טוחה
הטעות ואח"כ [illegible] ולא [illegible]
היו השמות, ולכן דבריו אחר [illegible]

ובוודאי, שאם היו עדיין בחיים אולי היו אומרים לאותם שמדקדקין, אבל היו דברי אנשים, אבל כיון שהם בקבר ולא היו אז עוד בעולם נשארו בטעותם, וכה״ג המורה בדבריהם כנ״ל ונשתו התלמידים הבאים אחריהם כנ״ל ואחריהם דוגמא כך שאם תהיו אתם בקבריכם עדיין בעולם אולי תוכלו להשיבם מטעותם, אבל פן יהיו הטעות והבאים אחריכם לא יהיו להשיבם וישארו בטעותם ויאמרו זה ראו כל זה שכתבו הדברים אפשר שעשה כן אולי היו יודעים כנ״ל, נראה זה שמדקדקין בדבריו הוא על אותו לשון אמירה מלות אלתרו כנ״ל וגם על לשון ע״ז שמדברים, והוא כי התנאי לא יפעל רק בדברים האפשרי שיהיו, או שלא יהיו, אבל לא יתכן לשון תנאי, בדבר שהדבר השם הוא נמנע, כי לא יתכן לומר אותו דבר ע״ז שיהי׳ מתוק וחריף, או אחוזת ראשך ע״ז שתעשות, שכיון שהדבר השם הוא נמנע לא יתכן בו לשון תנאי, וכאשר בקבלתי אלו הטעמים על לשון תנאי שהגפירו איזה שגגה וזרה בגם הרבנים אפשרי, ומכל להיות לכן בדבריהם שיעקבו אדם הי׳ כל זמן ולא יקבל שכר, והנה אין שכר עוה״ב הוא דבר אפשרי ובו יפעל לשון תנאי, אפשר מפני שבתורה אפשר ויעודי עוה״ב כמה נאמרים הרבה והם אינם יוצאים בהגדה מלות שלא עבדו ע״ז כן, ובגנושות האפשריים ויתן שכרו בדעתם שבעת רבים הוא שגם אפשר שלא יקבל האדם שכר על עבודתו לעוה״ב, וגם זה ראו לומר בדבר זה, אפשר שעשה כנ״ל, ר״ל שלכן בדבריו רבותינו שאמרו לשון ע״ז שהוא תנאי, אפשר שעשה כמו שאמר כל היום

כל היום ולא יטול שכרו ערבית, כי אלו היו יודעים בבירור שיש עולם הבא לא היו אומרים דבר זה, פי' שלא היו אומרים לשון זה בשום תנאי שמשמעו אפשר שיקבל, ואפשר שלא יקבל. והנה כל הטעות הזה נמשך ויצא להם מדברי דבריו ובאותם, שאמר אל תהיו עבדים ע"מ לקבל פרס, ואף אנטיגנוס בעצמו שאמר אל תהיו כעבדים אין בדבריו יקום לטעות, ואם היו מדקדקים ב בדבריו, כי הוא לא בא לשלול העבודה שלא יעבדו ע"מ, וכמ"ש, גם מ"ש על לא קאי באמת על עובדי ה', רק על העבדים דעלמא, והמהרתי היתה שלא יהיו כמשפט העבודה כהעבדים הללו שעובדים ע"מ כן, והנה על כונה קצה נראה ושרש דרכי ה' צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם, ולכן לא חשש הרב ז"ל ולשון במשנה, כמו שכתב כל דבריו כמשמעו זה, והנה כל זה שכתבנו ובואתנו בדברי אנטיגנוס, ובדברי האמת שאמר שלום ובזה, נושרים גם יחד לונקי דעת״

יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים קבלו מהם · יוסי בן יועזר איש צרידה אומר יהי ביתך בית ועד לחכמים · והוי מתאבק בעפר רגליהם · והוי שותה בצמא את דבריהם :

ע"י בתנא שכתב שני סוגים שנים קבלו מהם, וכתב בשם הר"ב שכתב בשם הרמב"ם שהיא הגרסא המדויקת אשר החכמה, ובאמת לא ידעתי מה בחקו בגרסת הספרים, הלא ע"פ מה שכתב יקבלו תחלה והמה הינם ושמעון ואח"כ והתלמיד השני ואנטיגנוס נזכר בתנא, וגם לפי גרסא זאת ולכן גם וקודם אלו אנטיגנוס מפורש קבל משמעון הצדיק, ולא אמר סתם קבל מהם

זוגות, כמו שאמר בכל הקבלות, והיינו לפי שר״ל כאן שהזוג הזה קבלו והם היינו
אנט׳ ושמעון הצדיק, והוא הי׳ משירי אנכה״ג, ואף שכתבנו שהי׳ אחרון שבכולן
מ״מ יכול להיות שגם הזוג הזה היו ע״פ בדור אחד
עם כל אנכה״ג כמו שמעון הצדיק, ואח״כ מתו וסיעתו
והבין שע״ש קבלו והם פירשו על אנכה״ג, ושמעון
הצדיק שנשאר הקבלה בידו אחריהם, ועם אחרי
זה שמעון לבדו הוא לפי אנטיגנוס תלמידו שמסר
בידו הקבלה משמעון, ואח״כ זה זהו קאי על כל העברים ושאלה, שהם
היו בדור א׳ עם כולם ומשום קבלו, ומשום לא נקט בלשון הא׳ בשמעון
שאפשר גבי אנטיגנוס שקבל משמעון ולא מזוגות, ובזה שיפרש את שני והוא
כל אנכה״ג, נבין בזה, שע״ש כאן קבלו והם לא קאי רק על העברים
בלשונם מקודם, היינו שמעון ואנטיגנוס, והבן.

וקצת ראוי לזה שהזוג היו בדור א׳ עם כל אנשי כנה״ג והא דאי׳ בפ״א דמגילה דף כ׳ שמנה חכמים שאמר שקיבל מהזוגות, ו והזוגות מהנביאים, והיינו שבכלל אנכה״ג היו גם הנביאים ודין גם קבלו מכולם, אבל עיקר כל הקבלה קבלו רק משמעון ואנטיגנוס שקדם, ועי׳ בתפא״י נ״ו ע״ב ושם ברש״י, ואין כאן מקום להאריך.

יהי ביתך בית ועד לחכמים. כתב ראוי להעיר בזה על אפשרות דברינו
שפשוטה הל׳ בקיצור עשה בית ועד חכמים, ועכ״פ הוא של חכמים
הוא ויותר ודאי שהי׳ די באמרו בית ועד חכמים, (ב׳) על אמרו לשון ועד
שיותר הי׳ נופל בזה לשון קיבוץ חכמים, או כנסיות חכמים, וכמו אנשי
כנסת הגדולה, וכן בית כנסיות של ע״ה, (ג׳) זה שפירשו בו לשון והוי
מתאבק בעפר רגליהם אינו מובן כלל, ומ״ש הר״ע כמו שהולך אחריהם
שהולך ועולה אבק, ק״ו לכאורה, שיותר הל׳ והדבק לחכמים, או והתקרב
לחכמים, שהי׳ כולל בזה כל המעשים ולא ההולכה לבד, ואם נאמר שרצונו
לשון

ובזמן הכתוב הולך את חכמים יתפש, אה"ב הוו וק עם חכמים כשמן הכתוב וגו׳
וגם זה עניני שישב על הארץ נפל עש"ו אנש ושן ג"כ מהוו וק"ש נשב לרגליו ח
חכמים, שוולדת והוי ומתאבק בעפר רגליהם ושבר שהוא אחיזת דברים אשר
וזה ג"כ כל עה"ז. (ד) וש"ו והוי שותה בצמא את דבריהם ג"ם בזה לא תמכן
וולדתו יפה, דהוו והוי תלמיד לשמוע או שומע את דבריהם. (ה) וש"ו והוי
שותה, ולא אמר ושתה בצמא את דבריהם. (ו) וש"ו בצמא, כי היה ואמר
בצמא, והנה זה שני כתובת דבריו השלם הזה, הוא שבדבריו יסוד על דברי
שוען רבו שאמר שהעמוד הראשון והג׳ עמודים שהעולם עומד עליהם הוא
התורה, ולזה בא הוא להורות אותם אשר עלה בה לנחות התורה, ולזה יועל
אותם באמת והוי ביתך בית ועד לחכמים, לומר שלא די בעשותך בית
לחכמים לבד, והם אם ירצו יתועדו, ואם לא ירצו לא יתועדו בו, רק
שתשתדל ותוציא המבקש הפנוי ולא תשוב ותשתדל עוד עד שתהיה בית
ועד, שיתקבצו שמה חכמים, וגם והוי ביתך כל כך שתשתדל שיהיה ביתך
בית ועד בפועל, שיהיו חכמים מתקבצים בה, ולכן לא אמר עשה בית ועד
כי אין די בעשיית הבית לבד, שאין זה תכלית הכוונה בזה, רק הועד
של חכמים הוא תכלית הכוונה, ולזה אמר ביתך, שתכלית הכוונה בהועד הוא
שגם אתה תלמד מהם, ולזה יהי׳ אם והי׳ הועד בביתך פי׳ בית שאתה
דר שם, שיהיה הוותך תמיד עם עמהם לא שלא תלמד מהם תועלת בחכמה
ומדות ומע"ט, ואמר לחכמים ולא כלום שהוא ביתך וו והוי ... לחכמים
שקבלתם

[?]תם והמועד שם לא נצרכו [?] לטול רשות וגם , שיהי׳ אצלם כביתם ו

ושיהיו , מזה וכן ביתך יהא והמועד להתקבל להתקבץ חכמים פירש הרע״ב , ומש

רגילים מור נתקבל בבית שלפניו , וכן אי׳ בספ׳ הדקדוק ע״ש , והרי שפירש

זה שאומר שיהא ביתך בית וועד , לא שאתה תועד אותם רק שיהיו

הוועד מסור לחכמים , וכן אי׳ באבות , יהי׳ ביתך כל כינוס , ולזה שיהא

בית שאדם מזומן לחכמים ותלמידיהם כל באדם שאומר לחכמי הדרוש

שיש לך ביקום פתוח , והיינו מור שכ״כ תהי׳ ביתך קרובים , עד שאף

שלא יהי׳ היקבל מגעל לך , ז״ז לא נצרכו לטול רשות ממנו , ובאשר [?] ,

ועוד אי׳ באבות שם דאז יהי׳ ביתך כל כינוס , דכיון שאתה נכנס אצלך

מור לך ענה לו , אם יש ביתך ענה לו ולא פתוחה ויד , ולא ולפניו

על המטה ונפל אלא וישב ובפניו על האור כל מפני שלא יתפוש , ויקבל

עליו בקושיה ונראה ונפל ע״ש , מ״ש דכיון שאתה נכנס אצלך ונפל , ולפני

שהעולה ו שנעשו וועד שלא אור בית קבוע או כנסי׳ , ולכן דמה שנעשו וועד ש

שהוא קבוע פיו , ומעכבת לך שם , ור״ל אע״פ שיהא ביתך המיוחד לך ,

ז״ז יהי׳ בית וועד לחכמים לעת שנצרכו לך , ולא יותן , פי׳ בן סורא

לא הכל תביא ביתך , פי׳ רק לחכמים , ולזה אור ברצון שיהא לחכמים לא

יהי׳ ביתך בית וועד רק לעת הנצרכים אינו ולזה לא יותן , שאם

אין ביתך שנעשה לו פתוחה וגו , וזש״ לחכמים , ר״ל לחכמים המזומנים לאורחים

ועוסקי החכמה , ופי׳ אוהב חכם הדוב יהא אדם , ר״ל אוהב חכם הזכיר

[?]

ועוד החכמה, זה השלום של אדם, וחכמים כמותם ראוי שתביאם לביתך,
ולהקבוע עמהם השיחה הראויה ללמוד, וגם אמרו שנא׳ וסוף יקבל עליו בצוואה
ויראה" והוי מתאבק בעפר רגליהם, ולדעתי שהשלום הזה כלו במלים נשגבה
גאות כמה עשיתם נכבדי מעם. והוא כדי שהגדיר ויקדים שיהא ביתך בית
ועד לחכמים, וגם אף שיקבלו החכמים יהיו רק כאורח עד אשר תנשא אתה ותדבק
בעפר רגליהם, פי׳ אל יהיו עליך למשא, כי תשגו כובד משאת האבק, ונגד
רב התועלת שיהיו לך מהם" וגם בא לומר שאף שיהא ביתך, והם כאורחים
אצלך, פי׳ אתה תשפיל עצמך לפניהם ותשב על הארץ תחת עפר רגליהם כי
גם שאתה בעה״ב והם אצלך כאורחים, פי׳ תשיג אתה להראות שאתה מקבל
תועלת רב מהם בהתקבצם בביתך, ולזה תשיג אתה להכנע לפניהם ו
והתאבק בעפר רגליהם, וגם בא לומר שילך אחר החכמים לשמשם, כמ״ש
גדולה שמושה של תורה יותר מלמודה, וזה שלא אמר בפירוש ולך אחר
חכמים כלשון הכתוב הולך את חכמים יחכם, נראה שבא לומר אף שתלך
אחר החכמים לשמשם בתמיד, פי׳ לא יהא דבק עם עליך והתנהג אותם
ביותר, רק שתלך אחריו ברחוק כ״כ עד שתהיו מתאבק בעפר רגליהם
כי ידוע שהאבק המתהווה מהאדם ההולך אינו עולה על האדם ההולך
אחריו סמוך לו ממש, כי האבק מרוב דקותו יפזרהו הרוח למרחוק,
ולזה לא יעלה לא על ההולך בסמוך ממש, ולא על הרחוק מאוד כידוע
וכן לענין שמוש ת״ח תתנהג לו כמדת השעור שבו יתאבק ההולך אחריו, ר״ל
רק שלא תתרחק יותר מדאי מהת״ח, שאז לא תלמוד ממנו כלל, וגם לא יהא
דבק

לבד גם עליך להתקרב אלו ביותר, רק בכדי שיכנס אבקו ר"ל שתלמוד
מדבריהם ותהנה מהם ולא יותר, ופי' הוי מתאבק כנגד אותן של חכמים
והוי זהיר שלא תכוה בגחלתן, ועי' בביאורו עוד, ועוד רמז לזה אמר
שהבית שלך, ר"ל לא תשב בראש המתוועדים רק אצל הפתח כי זה שהוא
אצל הפתח מתאבק מעפר הנכנסים והיוצאים, שכולם עוברים דרך עליו,
וגם שיכנס ראשון ויצא אחרון, שאז בודאי יתאבק אצל הפתח מעפר
רגלם, ופי' על ר' בן זכאי וכו', שאמרו עליו לא קדמו אדם לבהמ"ד, ולא
הניחו שם אדם ויצאתו, וגם בא להזהיר לומר שידבק בת"ח וכל הדבקים
ע"ד והתדבק כו"ש ובו תדבק וכו', שנשא בת ת"ח ומאכל ומשתה עמו,
והשלם כי אבק הוא לשון חבור ודבוק, וכה"ק בלשון הגמרא דאבק מדבק
ואמר ויצא לשון אבק מזה, שהאבק מרוב דקותו יתדבק בהדבקות
שנופל עליו וכן ויאבק איש עמו הוא כמו ל' זה, ועי' רש"י שם, ופי' והוי
מתאבק, ר"ל שתתדבק בת"ח בדבוק גדול כאבק המתדבק, ואמר
בעפר רגליהם, כי ידוע שרגל הוא כינוי לסוף האדם, שאחוריות
האדם וסופו נקרא עפר, ופי' שאף שלא תוכל להתדבק עמו רק באחוריות
כמו לישא בתו, או שישא בתך °או לאכול
ולשתות עמו, גם מזה אל תנח ידיך, ולכן רגל הוא
כינוי לסבת האדם, כמו וברך ה' אותך לרגלי
וכן לרגל המלאכה כמו ר"ל בסבתו, וכן לסבות המלאכה הלא מוכרח לו

°ועי' בס' ערכי הכינויים ערך עפר דאמ' שם עפר הוא באחורי גוף והוא מורה שישא בת ת"ח, או שישא בתו לת"ח.

והתנה

והתגלה לאדם, וכל ענין עוה"ז הם סבות לדברים העיקריים שהאדם עושה
בעבודתו, והבן. כי אין והאמנם בזה, וגם נראה שר"ל שאף שלא תוכל ל
והדבק בו דבוק גמור ושלא ברוח וכוונה, וז"ש תוכל להדבק בו איזה
דבוק שתוכל כמו לאכול ולשתות ולדבר עמו, וזש"ה והוי מתאבק בעפר
רגליהם, ר"ל שלא תוכל להתדבק בו בדברים עיקרי רק בדברים טפל, והוא
כמו האבק מן העפר, שאינו עיקר העפר, אבל הוא מין והוא עפר
קצת מן העפר, וכן כל שאינו עיקר הדבר, רק הטפל אליו וחלק ממנו,
נקרא עכ"ז אבק, כמו אבק לשון הרע, ואבק שביעית, והוא עש"ה האבק
שאינו עיקר העפר כמש"ש, וזש"ה שגם אם לא תוכל להתדבק בו כי אם
דבוק טפל, כמו לאכול ולשתות ולדבר עמו, וז"ש גם זה לא תמה, כי גם
זה לך תועלת רב עד מאד, כמ"ש שיחתן של ת"ח צריכה לימוד,
כי גם כל דבריהם אפי' במעשה העולם, אין בהם דבר בטל ועוקץ, ולא הבל
וריק, אף חטא ומוסר ויראת ה' " והנה בדברי הרמב"ם הק' בענין
דבוק לת"ח, הוא והספרי שכן הביאו שם בספרו, וגם שם ולדבקה בו
וכי אפשר לאדם לעלות ולדבק באש, והלא כבר נאמר כי ה' אלקיך
אש אוכלה הוא, אלא הדבק בת"ח, ומעלה אני עליך כאלו עלית למרום
מתנות, ולא שעלית מתנות בשלום, אלא כאלו עלית מלחמה, וכה"א, עלית
למרום שבית שבי, עכ"ל, והנה כבר ביארנו והמאמר הזה בהקדמתנו
זה שנוגע בענין שביארנו שם, ובזה נבאר הקושיא לענין והמאמר

והוא

והוא ית"ש מעלה אנו עליו וכאלו עשות מלחמה כל והראוי והתפשט עזות
ומרום כל, כ"ג אמנם מזה, ונראה לי שאמר שם שמ"ש הכתוב ולדבקה בו
קאי על דבוק המעשי, היינו שידבק בתה"ק בכל מעשיו כדי שלומד ומקיים
ומדותיו הטובות, וגם והחזיקו למען יחזק בתורת ד' ומזה יבא חיזוק
וקיום התוה"ק ועבודת ה', וכמאמ' ברז"ל, שכ"ג הוא בכלל דבוק ות"ח
וע"ג אור הספרי ע"ש, שהתורה שומרת וה"ה ע"י הדבקות בו. או זה
שמתחזק ממתגיים בתורה ועבודת ה' ע"י הדבקות בתמכים והחזיקו
אותם, ולבד שהדבקות נקרא על שם, כמו שנאמר בלשון אחר עזרי
אלא שגם מעלה אנו עליו כאלו עשות לזרום במעשה, ושם נעשות ה
התורה שומרת את זה שמתגיים מתחזק ע"י הדבקות בת"ח, ואמר
עליהם, ולא כאלו עשות בשום נעשות אותה, שזה אין גבורה
אלא שמעלה אנו עליו כאלו עשית מלחמה קשה וגבורה, ונעשות אותם
בנצחון המלחמה. והרמ"א עזות ומרום כל שבי הוא ע"י שנצח המלחמה
והפסוק ובמה בושה שנצח ומאפי מרום במעות שזה וקבל התוה"ק
וע"ש לו הקב"ה אתנו בכמא כאלו כל שהכמא הוא מעלה והמלאכים, והבן,
ודאי שותה בכמא את מבקשיהם, הוא ע"ד הכתוב צאה לך בעקבי
כל, כי מרוב הצער הצאן קשה וסבל ויתן וצער הרועים,
כי הצאן ואהב לא יוכל וסבל צערו מרוב השתוקקותו לשתות, וכמו
שפי' הרד"ק והשלה הכתוב כאיל תערוג על אפיקי מים כל, שסבל
האיל

האל לאהבו נחמים, ומצוותיו כפיקדון נחון והאדם ששורש נפשו, ובזה בודאי אחד
לפני ושמחה, וזהו התעורר שאול ויתן בקולו קול עוז ורוב צמאון לשוב ולבות את
התבערה אשר בקרבו, כי כלל לא יוכל, וגו' האי חסורא נדושא דהדעה שהיתה
אהבת ד' ותורתו כאש יוקדת במצוותיו כל היום, ועל כן אמר שלכך השיעור
והשתוקקות וצמאון שבקרבו האיל דערגו עלי מים, כן בזה השיעור ממש
צמאה נפשי אליך אלקים, ושלהבת אש אהבתך הבוערה במצוות" וכן
אמר גם כאן והוי שותה בצמא רצ' בהשתוקקות גדול לשמוע דבריהם, ואמר
ושם והוי שותה רצ' שתמיד תהי' שותה בלי הפסק, ואמר בצמא רצ'
אף שתשתה תמיד מ"מ תהא תמיד בצמא, שתהא תאב כ"כ לשמוע דבריהם
עד שלא תוכל להרוות צמאונך, שגם בשמעך תמיד דבריהם, עוד תשתוקק ל
לשמוע, כשותה לצמאו ממש שכצמא זה ויותר ומשתוקק עוד לשתות, וכמ"ש
דרדי' ירווק בכל עת כל זה השגה כל, ואין ומה שלא חוגיש" ואמר כאן
ג' דברים, והוי ביתך נגד קלטו האדם ורצונו שמקורו במאור קדשן
התורה" והוי מתאבק בכל, הוא נגד העולם שישתעבד לגוף לתורה, והוי ש
שותה הוא נגד המוח שתשתוקק נפשו תמיד לתורה, כמ"ש צמאה לך נפשי
כמה לך בשרי ואשכבה וגו' וכן כתב בפסוקים שאמר דוד ורוב תשוקת ה
התורה אשר בלבו"

יוסי בן יוחנן איש ירושלים אומר, יהי ביתך פתוח לרוחה, ויהיו עניים בני ביתך, ואל תרבה שיחה עם האשה. באשתו אמרו קל וחומר באשת חבירו, מכאן אמרו חכמים כל זמן שאדם מרבה שיחה עם האשה גורם רעה לעצמו, ובוטל מדברי תורה וסופו יורש גיהנם :

הנה

הנה הר"ע פי' יהי ביתך פתוח, שיהא פתוח לד' רוחות העולם, כביתו של אברהם
אבינו ע"ה, ואמנם לדעתי גם שהוא ואדר"נ, זו אין לומר שענין בלבד נתכוון, ד
דא"כ לא הל"ל לסתום אלא לפרש, פתוח לד' רוחות, ואשר פתוח לרוחה אינו מורה כלל
ע"ז, או עכ"פ הל"ל שיהא ביתך פתוח שדרכה זה תלוי ברצוי, וגם שלפע"ז משא
המאמר הוא הבית והל"ל ביתך יהא פתוח לרוחה, (ב) זה שלפרש ויהיו עניים
ב"ב, שלא יקחה עבדים לשמש, גם כי כן נמצא בגמ' גבי הדוא עבדא דאתקא
לקוי' גררא לוגבש', ולא רצה רבא לקמתו ואמר לו ניהוו עניים ב"ב, אמנם
עיקר טעמו של רבא לא הי' והשגחה הגאות, דא"כ הל"ל תנו ויהיו עניים ב"ב,
ועוד הלא יצמא כנענים שיכול הי' להם עבדים כנענים לשמש, וגם יותר טוב
לשמש בו ובישראל, שבישראל כתיב לא תרדה בו בפרך, ועוד ודרך ספא לקנה
את העבד, ואח"כ קרא עד דמפיק נפקה נחוץ ונל ולא אמר שבא לו גם על
שיעמוד אדרבה שאמרו ויהיו עניים ב"ב, אלא ע"כ בכוונת המשנה אינה
ע"ז ורבא לא רצה לקמת אותו כי לא חפץ בו, ולדעתי
בעצמי' קאמר, ועוד שאם לזה כוונת המשנה הל"ל וב"ב
והנן עניים, דמשמע שמורה לאדם זו ויהיו ב"ב שאף קאמרו
ויהיו עניים ב"ב, דמשמע שמורה אינו והתחבר עם העניים,
והבן" (ג) ואמרו ואל תרבה שיחה עם האשה, אין לו
קשר למאמר הקודם, (ד) אמרו ואל תרבה שיחה
עם האשה, הלא הרבות שיחה גם עם אנשים, יש
לזהר, כמש"כ וכל המרבה דברים מביא חטא, (ה) וג"ז

ונראה שגדו כוונת רש"י שם
בגמרא שגב' על מ"ש רבא ויהיו
עניים ב"ב, סוף לו שעניים יש
עני' ישראל, טוב לו דבריא על
עצמו אמר או יותן מה לעצמו
עניי ישראל, ודבר יותן זב
שגב' עוה שם על אמרו ויהיו
על עניים ב"ב, ומשנה הוא, כלומר
שענה גם' באומר כן דרך על עצמו
אב לזה אמר בלשון חיום, ועג'
קאמר ומשנה היא, דלשונה
ולשון המשנה, ואינו כוונת ה
המשנה אינה ע"ז, והבן"

כאן

כאן לשון שיחה, ושם אמרו וכל הרכילות דברים, (ו) זה שאמר באמת אמרו
עמו בפלשתו אמרו, וזה שפירש הרע"ב דומה ממש האשה המספרת אמתו, ק'
טובא ומ"מ לא אמר אשה סתם שהרי מספר כל אשה, ואם כדי שלא נשמע
ומר בלא קאי אלא על אשתו חבירו ולא על שלו, הה"נ לא תרבה שיחה אף
עם אשתו, וזה סמך עצמו על הא דהאשה שהוא מדקדק לשון קל בויקום
שם לטעות, (ז) וש"מ וכאן אמרו חכמים אמת ומכן כל, ועי' בתוס' מגדל קבא
(ח) אף ומח ומ"מ ולא תרבה שיחה שהרבה שיחה גורם רעה לעצמו
וכל (ט) וש"מ כל גדול שאדם מרבה שיחה כל הלשון שמגון אמת מגלב,
ומבואר יותר הר' של הלשון ומר כל הרכילות שיחה, ואף שבתוס' הביא
מספר. כל הרכילות כל, גם בסוגיות נפרש כן, אלא באמת שהמספר
היש[illegible]ה כל דבר שאדם מרבה, היא בווקשם, ובאשר נבאר קס"ד, (י"ד)
גם ואת כל, ואת אדם שבלמחא היש[illegible]ה הוא יותר בהלל שכגון מרבה
שיחה וכל, (י"א) וש גורם רעה הלשון גורם וכו' אף שעבר אמן רע
והשיחה עם האשה, וה' גורם הוא רעה, וכו' אמת ומן, (י"ב) תחלה אמר
גורם רעה שהוא לעצמו כמשמע והלשון שגורם שהביא, ואח"כ אמר, ובנטל
ומ"מ שהוא כעת, והלל להקדים המוקדם קודם, (י"ג) וש ומסף יורש גיהנם
ואת ומסף ומבד שהוא מותרת, אמרה ומבנת ע"כ במשמע אף שבתחלה אין
רע מגה הדבור, וה' המסיף אמת טוב שיורש גיהנם, (י"ד) וש גורם רעה לעצמו
ואת לעצמו אמת ומבנת במשמע שבא לשלו אחרים, וי' וזו המושלום קבה ובגה
נבוא

נבוא עתה אל ביאור דרכי השלום לפי פשטו, ונאורו אמרותיו הטהורות אל עבר
פני הקורא, כי הנה אנו מדייקים ומדקדקים בלשונם, והוא שדרכי השלום
הלגה יוסי בן יוחנן ווסדירם [illegible] על [illegible] שדרכי הצדיק, ובא הוא באפס
השגב, כי הנה שביתו הצדיק אור [illegible] והעולמים בהעולם [illegible] עליהם
הוא [illegible], [illegible] חלל שגה הוא בין לעשות בין לעמורים, וגם שבא [illegible]
אותה השגה אף לעמורים אנו והיו, [illegible] אור שהוא ביתך פתוח לרוחה, ושיש
רוחה הוא חוץ הצער והיגון והדוחק, שאחר חוזים שהאדם שהיו אצלו
[illegible] לשון רוחה, [illegible] וירא פרעה כי היתה הרוחה, [illegible] כי
חבלה [illegible] הזכה, נתרווח לו וצערו, וכן אצל שאול המלך אחר [illegible]
הרוח רעה אשר היתה בעתו, [illegible] בנגון בכינור, נאמר שם
ורוח לשאול וטוב לו, וכן בלשון ישראל במחשבת הנפש בימי הדין אמר ורוחי
הלב ואסתר, רוח והצלה יעמוד ליהודים כו׳,
וגם שאמר גם כאן והי ביתך פתוח לרוחה לומר
שכל אדם ימצא בביתך רוחה, אם רעב ישבע, ואם
צמא ירוה נפשו השוקקה, ואם חולה ימצא רפואות
[illegible] ורפואות, ואם שרוי בצער ימצא זה [illegible]
ויפג צערו, ואם [illegible] [illegible], ואם [illegible] והושעו,
הכל כאשר לכל ימצאו בביתך רוחתם, וזה שלא
אמר תהיה [illegible] לכל אדם לפי שלפעמים יצטרך
אדם

הגה"ה [illegible] גם הרוח קודם הצלה שלמעלה הוא
בדיבורו שהרוח ואחר כך הצלה, ומן ה
[illegible] [illegible] [illegible] יקום כי תוכחה [illegible]
[illegible] ואסתר, [illegible] ביאורו [illegible] [illegible],
[illegible] נבאר [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] הרוח והצלה, [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] לשון אחת [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] כו׳ [illegible] [illegible], [illegible] תשובה על
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] המלך, [illegible] [illegible]
[illegible] תרמוז כו׳ [illegible] בית המלך כל [illegible]
בבית המלך, [illegible] [illegible] הגאות [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] לשון יעמוד, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]

אדם להרויחו בדרכים שהוא נותן מברכי יכולת
הקב"ה, נמצא שזה אינו תלוי ברצון הקב"ה
ולכן אמר והי' ביתך פתוח כפי רצה"ש שאמרה
תורה כפי השיעור עושה כפי יכולתך, וזה
בהיות ביתך פתוח לכל איש וצדק ונכנס לו
ומצא רוח, ומה לא שמרת ובקש אחרי ואין
יבא עזרו, ובבואו לביתך ובקש עזרתך לו
אם יש אתך הוא חסור, אל תשיבנו ריקם
ואם אין בכחותך לתת את שאלתו, לא עליך
הדבר לגמור, והנך יוצא יח' בזה שהוא ב
ביתך ולכן הרוח לאור בכחותך, כמ"ש אין
הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, ולכן לא אמר
ביתך והא פתוח כפי שאין כשהיה ולהיות על
אנפות הבית, רק ולהיות להאדם אשר יתנהג
בזה לכל אדם, והבן. ואמר עוד ויהיו עניים בני
ה' אשר שבגמ' שהוא להרויח לכל אדם. אין
עושה לעשות יותר מברכי יכולתך, אבל לעניים
אומר כן, שיהיה תמיד לעשות הרבה ואומר
ואומר צדקה וחסד אשר יותר מברכי יכולתך
ובמ"ש ויהיו עניים בני, רצ"ה כמו שכבר הזהרת

ועת כראות כל כ"ז אינו וזקן, נראה שזה שהואלה
אסתר ובואה אל המלך הי' שלא כעשרים, הא' שלא מסכנה ע
עצמה, והב' שלא באותן הדבר נחוץ כ"כ, ועמ"ש על כ'
כי הדת לא הי' [illegible] אשר לא יקרא אחת היום [illegible]
[illegible] לא היתה מסכנה עצמה כ"כ, [illegible]
[illegible] הדת והדין, לא [illegible] המלך [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
כן רק אשר לא נקראת, ואמ"ר אסתר עד שיראה המלך כי
אין הדבר נחוץ כ"כ, ולא [illegible] מסכנה עצמה
כ"ו, ועוד השיב זה [illegible] אל תדמי [illegible] כל כי [illegible]
ועת שנלקחה אסתר למלך הי' [illegible] תמיד [illegible]
[illegible]
כאן אל המלך, וגם היא עצמה [illegible]
[illegible]
[illegible] הקב"ה [illegible]
[illegible]
[illegible]
הקב"ה [illegible]
[illegible]
[illegible] והקב"ה [illegible]
וכאשר כן [illegible] אל תדמי
בנפשך להמלט בית המלך מכל [illegible] אל תדמי [illegible]
[illegible] בית המלך [illegible] ויתן [illegible]
כסעם הא', ואמ"ר [illegible] הסכנה, וגם עד יום ה
[illegible]

ופי׳ חגא׳ לעשות עוהם וחק ויטלותך כה״ש
ונגרר אשתו ובנו וחק וזה גופו , וכן
ע״ד הדרך תתלהב עם העניים וכיון שנתלהם
מגיע לפעולת עש״ , וכמ״ש אבינו אם אבות
כגם לבדו ולא אחר וחמם ושלום , ועוד כא
וזור שאין שבגח״ אורחו לך והיא ביתך פתוח
לרוחה , שאין עוד רק לפתוח ביתך לזה
והחזק לכנס יכנס , וזהו כמאמר כל אדם ,
אבל לעניים תשתדל אתה והכנסם בביתך
כי אולי נפש הבנשה אשר כסתה כשרם
וקשה להם לכנס ולעצם לביתך , ולזה אמר
ויהיו עניים ב״ב , שיהיו כב״ב שלהם ת
תלוים בך ואין להם משענת רק עליך כמ״ש חגא׳ הם תלוים בך , וגם בנים לא
יבושו לכנס בביתך ולהיות שם , כי של והיו העניים אצלך , שתתחבר על לבם
תמיד עד שיהיו אצלך כב״ב של שאינם מתביישים , וזה שלא אמר ועניים
והיו בב , כי היי במשמע שיתחבר להעניים , ובאמת עוהם לא מיגע האמורה
כי לא בהם תלוי הדבר , ולזה אמר ויהיו עניים ב״ב , שיתחבר לבעה״ב ש
שיתחבר שיהיו עניים ב״ב , וכדאי׳ באדר״נ באברהם שהיו זהדר בקלום ופרוזדא
ופרוזדא אורחין ומשסם בביתו כו׳ וגם נראה שבא לומר שיהיו העניים וב״ב
שוים

הגזירה יש עוד גזרה רב ואולי כמשך כך תקרא אל הטוב
ולזה ואמנת לוה , אבל שלא נלקחת והטעם הוא שהוא להבא
ולא ישראל , ואותה קורא שאין הקב״ה משנה גזרה
בנפשה וחק ... , ואח״כ אם בחרש תמרוי בעת
הגאולה בדיקא , כוח ובלבה בימין רוח ... , והבלה
בעת הגזירה , כי הגזירה ... וזה והוא הרוח ,
והבלה תהיי לוועד ... , ולכן אמר ...
ולא אמר יבוא שהרוח יבוא , כי הוא בסוף , ולא
ונרחק יבא , והקן , ואת ... [illegible]
[illegible]
והאריך בזה ״

גוים ויש שבכ"ה לא ישתברו ולא יתפרדו על העלים, ונתן אותם עמלים באחרית
ולזה בכ"ה עלה, ובגון זבכ"ה עמתשן, מבלא עם נעים על פנים הבית כלל, ואמנם
זו והפנים, עד שלא נשש המוטן ערוך כלל, ונראה גזה שאמר והיו כל ולא אמר
והכלים עשם לביתך, כי הכלים אין האיש בביתו, ובכ' לא יחרצו וטרוח ד
קודם העלים, ובשלא כבר יכבדו עליהם, ולא ירצו להכניסם כלל ואין לא
יצטרכו וטרוח קלעדים, ולג"א ניהיו עלים בכ"ה רל"ד שתלוים ותרגם אמר. בכ' גיהון
תנים עלים בכ"ה ולא יכבד עליהם שלא טרחם כלל, ובהרגלים קמה נעלה והם
טבע, עד שאם גם אתם לא תהיו לים, וש"מ הם יכנסום ונטרחו והאפיום
ויקבלום בספק, ועם גזה הטעם שלא אמר ונודם פתח ביתך לרוחה, כי
זה יתן וזה יועט אם פתח בלתו, ובכ' ישגורו, פנ"ם אויב אם לא אמרו
ותם אתם" ותן וכל שהיו יקלום אותו על שהיו שריח עליהם באורחים, ולכן
אמר שוהא ביתך וכל שלובי אתי בכ' ע"ז ודרכם על לבם שלא עלה ולא
יכבד עליהם הכנסת האורחים, ונוה גם עם אשתו שעינו צרה באורחים
והיא עוסקת בטפול הבית וכל צרכי הבית תלוים בה ובטעם גזה קרא.
ר' יוסי לאשתו ביתו, ולזה בטפול פרנסת עלים ובואשים, ועיקר הברכה
תלוי בה, כדאמרי' בתלמשת באבא חמא' שאמר אותם יקרבא השכינה
ולכן גזה עבד שבקלה פניש ורבותם בברכה ודרכם על לבה בבברים
טובים והמשך לבה לזה, ובכ"מ רח לבביתה אתם ריעים ועלם
כל, ובזה ירגיל אותם עד שתעשה כן ברצון לבה אף כשלא יהיו
האיש

האמור בברייתא, ולכן סיים לגבי המהיר ואל תרבה שיחה עם האשה ר״ל אפי׳ שאתה
מכרת ודרכה על ידה על אודות העניים והפרנסת אורחים, ומצוה רבה היא, ומ״מ
אל תרבה שיחה עמה וזהו שהצרך והחברה והשיג אותה בעתם וגמאות, ולכן
אמר ואל תרבה שיחה ולא אמר ואל תשיח הרבה, כי לפעמים צריך לשיח
הרבה עמה אודות המצוה, כי לא יספיקו בקצרה ומעט דברים וגם ואל תרבה
שיחה הוא להרבות שיחה עמה ולא צריך, ולכן אמר ג״כ לשון שיחה ולא אמר
דברים, כי שיחה הוא לשון שיחת חולין, וכמו שיחת הילדים ונפש אין
המלכים אמרה לא יתעסק בשיחה ולא יתעסק בשחוק, וע״י דם עונות התורה
של אג״ה הגאון ז״ל, עוין בדרך האשה והתפארות ולהתגאות בברכתן שיחה
ושחוק, וכמ״ש חז״ל אשה בקבה והפגות כו׳, וגם כאן לשון שיחה שאל
תרבה בדברים שיחה עמה, ועי׳ זה גבי אסתר ויבן ואלוני וגו׳ באשתו אמרו
כי ודאי גלא ווהי באשת חבירו, כי זה לו לשוח עם אשת חבירו על
אודות הפרנסת אורחים, ולא שייך אלא באשתו שהיא מותרה על גבה,
ומאמר באשתו אמרו וכו׳ הם דברי ר׳ יהושע דברי יוסי בן יוחנן ואמר
שצער דברי יוסי הם באשתו, וזה שלא אמר בפירוש ואל תרבה שיחה
עם אשתו, והוא ק״ו שק״ו הוא שאסור לשוח עם אשת חבירו, ומצינו ג
שאם כל הנשים אמר השיחה, ולכן סתם דבריו ואמר האשה סתם שנאמר
גם על כל הנשים, וכאן אמרו כלל אהר גם דברי ר׳
שתחלה אמר זה שבקדק הוא בדבריו יוסי ובאורם
ותקנם

וזה שבקדק התנא״ס שאם בדברי ר׳ יוסי
שבקדק ובדברי ר׳ יוסי הלא באשתו
אמר לשון יחיד, ואין גם הבויק גבי
כ״כ והוצא האמור ובפירוש, כי כיון ג
בדבריו

ודברי רבי יוסי הם בלא מחלוקת, והם דברי קבלה ורבותיו, וגם חביריו ותלמידיו קבלו דבריו, ושפכו עליו [illegible], ... הספיקו לזה

ונתקדש, ומהר"ל אמר זה שדקדקו החכמים שהינו
אחר יוסי מדבריהן שהוא המרבה והרבות שיחה
עם האשה, ומיקר דבריהן הי"ל אשתו, שלא
הרבות שיחה עמה אף באשתו ועוד רבה כדאמרה נגה, ומה הוכיחו ואמרו
כל זמן שאדם מרבה שיחה עם האשה גורם רעה לעצמו דוקא, כלומר אף
שאחרים יכולין לגרום בזה טובה, היינו לעצמם, אבל לעצמו גורם רעה, ובזה
נמצא נמי זה שלא אמר כל המרבה אלא כל זמן שאדם מרבה, שר"ל כל זמן
שמרבה אף באשתו שעוסק במצות דבריה נגה, ועי' כשמרבה עמה
שיחה יתירה ולא צורך גורם רעה לעצמו, וזה שלא אמר ובזה רעה לעצמו
ויכן עפ"י זה באר קושיא, ונהו בגמרא דאסור בה אשה שגגא, ומה
שאמר אם באשתו עוסק במצוה לא תשיגנו הרעה, אבל אחר תשיגנו ודאי
וגורם רעה לעצמו אחר זמן, כי אם לא תשיגנו עון והרעה כושל בגמרא
דלא עסיק בה לא שגא, ונאמר עוד ובזה ובזה, כלומר אף להתורה
וגם [illegible] בגמרא דלא עסיק בה, היינו דוקא שאינו עוסק בה
עמה [illegible] שאינו לו שאו, או לאיזה סיבה, אבל הוכיח ודבר כאמור
[illegible] בזה, ודאי שלא תשיגנו עון והשטן מסחר רעה, וזה כל זמן שאדם
מרבה, ולא אמר סתם כל המרבה, והא עפ"י זה דאמי בגמרא כ' יותר
שזו שעוסק במצוה נקרא אדם, ובעל מעשים אלו שזו שעוסק בדבריה נ
נקרא אדם, וגם שאף בעסק במצוה ובדברי בדבריה שעוד ודאי נקרא
אדם

אדם שהוא החשוב שבשלמות האדם כמ"ש הפילוסופים, וז"ו גורם רעה לעצמו וסופו יורש
גיהנם, ר"ל אע"פ שבתחלה הי' קיבוצת מועטה שוטות ודומה של גיהנם, אבל הסוף
לא יהא כן, אלא אדרבה יורש גיהנם. וגם יש לפרש עפ"ז הא דאי' בזוהר, ה
המשיח שבה לקבל שכר בעוה"ז, נקרא רע, כדכתיב יד ליד לא ינקה רע, וז"ש
גורם רעה לעצמו שמקבל שכרו בעוה"ז, וסופו יורש גיהנם, וגם יש לפרש גורם רעה
וכל שרש הרעה היודע, כמ"ש יצר לב האדם רע, וז"ש רעה שהוא מקרא
דס"ה בקיצור, הוא ע"י שיחה עם האשה שאדם נחשב כרגע בעקבה, ופרש"ש
ואיש אשה הרעה הגדולה כל. ואין להאריך, והוא ג"כ ע"ד הגמרא, כי
אע"פ שהמצוה בעדנא דעסיק ביה גם אגוני וכו' מיצה"ר, וז"ג גורם רעה
לעצמו שמשיג עצמו אחר עשיית המצוה, ובטל מד"ת הוא ע"ד שאמרו עבירה
מכבה מצוה, ואין עבירה מכבה תורה, ובא לומר אע"פ שעוסק במצוה מ"מ
ז"ו כיון שגורם רעה לעצמו שמושך היצה"ר על עצמו, וגורם שיסתום אחר כך
לעבירה ועבירה מכבה מצוה אבל גם תורתו לא תגבר להנצל בו והצלתו
מגיהנם, משא"כ אם לא הי' בטל מד"ת לא הוי יורש גיהנם, שאין עבירה מכבה
תורה, אבל כיון שמרבה השיחה עם האשה בטל מד"ת, ולכן סופו יורש ג
גיהנם, ולכן טוב אחרית דבר מראשיתו ר"ל שתחשוב ברשעת הדבר זה
אחריתו, ולא תרבה שיחה עם האשה כלל. ודברי הגאון המה עם דברי אנטיגנוס
רבם יחד נסמכים על דרכי שיטת הצדיק, שמעון על הג' עמודים שהעולם, ואנטיגנוס
ביאור עמוד העבודה, ויוסי בן יועזר עמוד התורה, ויוסי בן יוחנן עמוד גמ"ח, כמ"ש כפשוטו שגם הם נקראו
שמעון ובגה עולים בדברי הגאון ודברי אנטיגנוס וזהו באר היטב, ונכונים לשמוע ודע ח
יהושע

יהושע בן פרחיה ונתאי הארבלי קבלו מהם, יהושע בן פרחי' אומר, עשה לך רב וקנה לך חבר;
והוי דן את כל האדם לכף זכות ":

יהושע בן פרחי' אומר, עשה לך רב, הרמב"ם פי' אף שאינו ראוי להיות לך רב
עשה אותו לרב עליך ולא תלמוד בינך לבין עצמך, והרב פי' שיקבל
לו רב אף שלומד עמו תמיד ונפל ע"ז, וכן אי' באדר"נ, שיעשה לו רב קבוע, ונראה
זה שהביא אותו לפרש כן, לפי שאין עליו דב"כ לא שייך רק בדברים הנפש
עליו ותיקון, כי מעשיות שולחן או כלי א', לא יפול בו לשון עליו, אלא אם כן
נעשים עליו ותיקון להיות הכלי ההוא, אבל אם הוא כבר נגמר ולא שנתן בשלימות
הראוי לו, אף שלא נתחדש בו התשמיש שנתן לו, לא יצדק בו לשון עליו, והנה
זכר ק' איך יצדק לשון עליו על הרב, כי הנה הרב וגדול הוא נותן להיות
רב, ואיך ותוסר עליו והיו לו לומר קח לך רב, ועוד למה לו להזהיר את האדם
ויקח לו רב שלומדו, הלא הוא דבר מבואר ומושכל ראשון, כי איך יתכן
לאדם להתחכם וידע התורה ומצותיו בלתי רב, הלא עיר פרא אדם יולד,
ולזה נראה לומר כפשוטו ורב שלומדו, ולכן פי' החכם שאף שאינו ראוי להיות רב עשה
אותו רב עליך, ולכן יצדק הלשון עליו יותר שאתה תעשה אותו רב אף ש
שאינו ראוי, ומשתדק לשון יותר לפי לשון לך, ולכן פי' הרע"ב את לשון יותר
שתעשה אותו רב קבוע, ואף שאלו הוא בענין הדברים השנוי בהרב עליו
שעשה הדבר קבוע, וזה שהביא הגאון בעל ע"ז הסתכלות, שהיו' עושה
אומר לאהרן לעשות, ואהרן אומר למשה לעשות, והי' הדבר יוצא מבין שניהם
הא

הוא ג"כ עד"ז, ולכאורה קשה על מש"ש שמשה אוהב ואהרן רודף, הא אי' בסנהדרין כו'
סדר משנה, משה זו מדת תפלה לאהרן, ונראה דמשה הי' מדת תפלה עפ"י הגבורה,
וזה שלום ויפוי הגבורה הי' מדת אותו לאהרן, ואח"כ היו שניהם משאים ננהלים ב
בזכותם וחברים את עצמם בסברות, והי' משה אוהב ואהרן רודף סברתו, וכן
אהרן למשה, והוא עד"ז הרמב"ם ז"ל וכן אף משה מדת את התורה עפ"י הגבורה
והי' צריך לאהרן ז"ל עשה את אהרן לו לרב וקנה משה לשון סברתו, ואולי נקבל
משה אותה סברתו, ועיש"ה דוד עם יונתן השבטים, וקנה לך חבר, וזה עפ"י
הרמב"ם שכתב אמר אבות חכם ושכן, קשה שיכול לקנות בדמים כל עמ"ש, והנה
וקנה לא כן ידמה, שלכאורה ממה דשכן קשה גם על דרך שאינו נקנה בדמים
כמו שכתב, כמש"ש בטיטוס נקנה בשירה, וקנה פסוק, ותנא דבי אליהו וכו'
בזמנה, ועיש"ה חומה קשים קנה הקב"ה, וכת' קשה אש וכו', וכן
הנראה לי, שקשה הוא שקונה אותה בעד עצמו שהוא שלו ממש, וכן שאינו
עושה. ובאמת צריך חומה קשים כל, וכן פשוט אדם לקנות לו חבר לעצמו
שהוא עמו תמיד, ובאמת בארוכה, וקנה לך חבר כנ"ל, ומה שיקנה
אדם חבר לעצמו שיאכל עמו, וישתה עמו, ויגלה לו כל
סתריו, סתרי תורה, וסתרי דבר, שבשעה שעוסקין בתורה נעשה א' וכל
חבורה וחבורה וכל עמ"ש, ולכאורה אינו מובן, שצריך שיקנה לו חבר שיאכל
עמו כל וכוים שעוסקין ועוסקין בתורה, ולומר שהוא נתעלה טעם על
תפלות ברכתו, ואין זה כי אם דרך אחר, שאינו שייך לאותו הראשון כלל,
ונראה שהענין זה שהגדרו על קנות חבר הוא קיבל התורה, כי בזמן

סובבים

סובבים על דבריו ונסיבן ונעזר רבו, וכאשר נבאר אי״ה, וכן זה״ש התנא עשה לך
רב, שמורה לו דרך ועצה איך לקנות התורה, רק שיבדוק אותו וקנה לך,
שה״ל קח לך חבר, ולכן אמר אחר שיקנה לו חבר לעצמו שיאשר עליו כמו
שהוא עלו תשובה בדרך שיקנה לו אדם להיותו קונה לעולם, כמו האשה נקנית
שהיא קנוי לו תמיד לעזר ולהועיל לו, ובזה ומנחה נ״ל ש״ש שיקנה לו חבר
לעצמו, שבתורה אותו לעצמו יותר, אלא שבא לומר שיקנה לו חבר לתועלת שלו
נאמר נראה שלשון קנין הוא לשון חביבות, כמ״ש רש״י ז״ל בחומש עה״פ שגו נפשם
חביבות, וכה״ פנין שחשוב גומל התועלת היוצא מחבר טוב, תחבב
אותו ותאהבהו כנפשך, כי ע״י תצליח בכל חפציו ותשפיע בכל מדות טובות
כמ״ש ומחבירי יותר מכולם, ונראה שגם זה כוונת הגאון ז״ל שפירש על
וקנה לך חבר, כמ״ש ש״א ואין לו ונפל, טובים השנים מן האחד, נאמר אך
נדברת כל, ומ״ש קנה כמ״ש אותו קנה כל, וכמ״ש ומחבירי יותר מכולם,
וכוונתו, שבתחלה יבאר תועלת החבר, ועז״ כתב כמ״ש וש״א ונפל, ואח״כ
חזר ובאר לשון קנה שהוא כדוגמת לשון קנין אצל התורה, כמ״ש אמרו נגה
נה שלא אמר גם אצל הרב לשון קנין, עז כתב כמ״ש ומחבירי יותר מכולם,
שתועלת החבר הוא רק מאתן יותר מתועלת הרב בתורה ובכל דבר,
כמ״ש טובים השנים מן האחד, ובזה יתבאר נ״י זה שלא אמר וקנה לך תלמידים
אף שתועלת התלמידים יותר גדולה לענין התורה, וכמ״ש ומתלמידי יותר מכולם
אמנם תועלת החבר הוא גם בענייני העולם ובמדות, ושאר דרך ובתלמידים
אין

ועיין ברמב"ם, ואין להאריך עוד בזה. והוי דן את כל האדם לכף זכות
הרע"ב פי' שקאי על אדם שאין יודעים זה שעדיין אם צדיק או רשע, אבל
מי שהוחזק ברשע מותר לדונו לכף חובה, כמ"ש החובה בפסחים ובזה מבואר
ומה שהחמיר בחכמים אמרו לוקה, ואף שגבי אינו ראוי כשם ווזר שהדין
אמר הרשע לכף חובה אותו לוקה, אבל זו מדת חסידות, הוא מדוע גם
הוא לזכות, ונמצא שיכול להיות שאמרו זה גם על הרשע קאי, כי אבות
מילי דחסידות שנינו, וז"ה האמת הוא כדבריו, שהרשע מותר וראוי לדונו
לחובה. כדמצינו בגמ' שחשדו למי שהוחזק ברשע, וכלומר דבר זה גופא
חסידא, וכן מצינו בגמ' שזה שדורש על הצדיקים לזכות, דורש על הרשע לגנאי,
כמ"ש גבי אברהם הוא בצדקו תחלתו ועד סופו, וכן הוא הולך אחר
גבי רשע הוא ברשעו כל, וכן בכמה מקומות מצינו שהרשע ראוי לדונו
לחובה. אמנם זה יקרה שאמר, הוא לומר דמשנה לא מיירי אלא באדם
שאין אנו יודעים זה מעשיו, ובהא סתם קאמר והוי דן את כל האדם וכו'
ושייך בעל כל אדם קאמר ולא על הרשעים, אמנם בתוספות אין נראה לי
כי קאמר והוי דן וכל לכף זכות, ולא אמר לזכות; ושמעתי דאמרו כ
בדרך שהוא מטה לכף צדקים ושקול כדברים ואמצעים, ולהם שמעו
והמרוב הדברים המעשה לנגד ערך האדם העושה המעשה ההוא שאינו
שהדברים נראה מגונה ועריכתה לנגד ערך העושה, ואם הוא מבין לאיש
צדיק ישר נאמן, ולא נמצא בו עולתה, הלא צדקתו היא תכריעהו לזכות
וכן

וכן בהיפוך שאם האשה, אינה יפה וראוי' לבנה לגמרי, ובהעריך
אותה לפי פעולה שהוא רחוק מאוד ומעולם לא ימצא פעולה שפלות ותחת
ידיו, יפה יותר וראוי לדון אותו לחוב גם על המעלה הגאות, וכי
אינו רשע הוא תכריעהו לחוב לא לזכות, ואפי' בדבר שאינו שקול
שאינו קרוב לא לחובה ולא לזכות, אלא יותר על החובה, כמו שעושה האיש
אינו, ומכריעים את המעלה לא לזכות ולא לחובה, כי גם המעלה יכול עשות
אינו ומכריע לחובה, חוייבו והכריע את כף המאזנים לזכות, ונ"ל המאמר
והוי דן את כל האדם לכף זכות, ר"ל גם אדם שאם משקלהו במאזנ
צדק עם המעלה שאתה דן עליו עתה, לא יכריעו מעשיו, לא לחובה ולא
לזכות, תכריעהו אתה במשקל לזכות, וזהו והוי דן כל, ולא אמר והכריע
כל, ושום שיהיה האדם את רעהו וכו', אע"פ שהמאמר לא כאן, כי עיקר שלא
דבר הכתוב בצדק תשפוט עמיתך, ואפ"ה יש שהמאמר תלוי באוקימתא ד
מלבא, שהאדם לפניך ושקול כל כף מעלו, ובמעשה נוטה שלו לכף החוב
על האיש ותחייבהו, ואיפשר שזה ואולם על אדם אחר ודוי בזה ודון רעהו
וכו', וגם בא ולהעיד אותו עליה שהוא שקול בזכות ובעונות ובאמצע
עד שישוב לפי הטבע, והיה גם על אמונה לדון את כל האדם לכ"ז והטעם
הנה"ב שאמר יהושע בן פרחי', נאמנים על שמעון יוסי בן יועזר רבו, שאמר
והוי בודק בוחן העדים להפליג, הנה בודק בהם, ובא הוא ואמר שלא
יבדוק אחריך זה שתתבדק בהם על הזהות תשובה אחריך, אלא שהמעלה
אונה

אוהב ודע לך ורע, וגם תקנה לך אוהב ודע לחברך, ואל תבטיח ללמוד ודע
חכמה נמצאת ויודע, ולכן שאם לא יהא זו הטובה לדון את כל אדם לכ"ז, ולא
יותר לעשות לו רב, ולקנות לו חבר, כי מיד כשתצא מאיזה דבר אחר לכן
העולה לו בשבילו בשעה האדם הוא רע, ודינהו תמיד לחובה וישחהו, וגם
קא להעמיד שיודע כל זכות, וגם לכן שומר המזהיר שהוא בותו בית ועד
לחכמים, ולקבוע רב ומצאו חכמים ממנו, ומורים לו, וקטנים ממנו ולא שהחכמים
עשה לו אי רב, והחכמים יקנה לו חבר, והקטנים ידונם לזכות על קטנים
בחכמה ומעלה ממנו, ואמר המזהיר על כל אדם לדונם לזכות, ואמר שהרשע
שאין רשעתו נכרת את המעשה של עתה ידונהו בשבילו לזכות.

נתאי הארבלי אומר · הרחק משכן רע · ואל תתחבר לרשע · ואל תתיאש מן הפורענות :

נתאי הארבלי אומר נגדו, וגם הזהיר על שני השמות, שאמר שכן רע אומר
הרחק, ואמר רשע אומר אל תתחבר, וגם שאמר הרחק אומר
הרחק משכן הרע, ואמר התחבר אומר ואל תתחבר לרשע ושכן תתפרע
ולא אומר אל תהי חבר לרשע, וכן אמר היאוש מן הפורענות אומר ואל
תתיאש בלשון תתפעל, ולא אומר אל תתיאש עצמך, ועוד כיון שכבר
הזהיר להתרחק מן הרשע, כ"ש שלא יתחבר עמו, ועוד כיוה בקבוקים
ואין רמז להאריך, והנה היין לפעמים כמו משכן אותו הקרוב לביתו
ומרחיב ולקח הוא ושכנו הקרוב אל ביתו, ומהשכן לשכן הקרוב אל
ביתו

ביותר, ועוד מסתם שכינו אינו הקרוב אל ביתו, והנה אף לדבריו אין ראיה
משם, דעם זו שנדבה עובדה ושדה חברו עדיף משכינו כדאי' באדר"נ, וגם זה
הולך יפה כאן באופן שבין הוא ודבריו באותו הקרוב אל ביתו, ואם
ודעתו של הקרוב אל ביתו הוא כמו נתתי טעם, שקודם לזה אמר ויקחו להם כו'
שה לבית, ואח"כ אמר שאם ימעט הבית לזה שוב ולקח הוא ושכנו, ונתן טעם
על אותו ושכנו יפה שהוא הקרוב אל ביתו ונוכלו ואפשר גם יחד ועל ידי שיתחברו
בביתם, ואח"כ וזה ראי' אברהם שהשכן הוא הקרוב לביתו, וזה שהאדיר עוד
כאן שירחק עצמו ממש בפועל, ואין די במה שתבקש סיבה שע"י יתגלגלו הדברים
ויעש מעט להתרחק ממנו, ומ"ש הרחק משכן רע, פי' זה משכן אשר תדור
ושכנתם רע לכן אף שאינו רשע רק רע בטבעו, הרחק ממנו בפועל ממש,
ואל תתחבר לרשע, זה שלא האדיר כאן שירחק ממנו, דל"ה מיירי כאן ברשע
שאינו שכנו, ולא שייך בי' הרחקה, אלא כיון שאינו רק רשע לשמים ולא רע
לבריות, אח"כ להרחיק ממנו ובאמיר נפלא, ואמר ואל תתחבר כו' היינו שאין
די במה שלא תהי' לו חבר בפועל ממש, אלא שגם תרחיק עצמך מהדברים
שע"י יוכל להתגלגל שתתחבר אליו, וזה לא נשמע ממה שהאדיר להרחיק משכן
רע, וכן משמע ביהושפט שגם שעשה המלאכות אף שעדיין לא נתחבר
אליו כתיב כהתחברך פרץ ה' מעשיך סיבה שע"י תתחבר לרשע כו'
ב' אחר שעמם, ואף שעדיין לא נתחברת אליו ממש" ובאדר"נ אי' ואל
תתחבר לרשע, ואמר שלא יתחבר אדם עם אדם רע ולא עם רשע וכו' ועיי' שם

ד"א

בד"א ואל תתחבר לרשע, ואפי' לקרבו לתורה, נמצא שהמשנה זו ג"כ זה לזה והגדיר
שלא יתחבר לרשע, כיון שכבר הגדיר והרחק מאדם רע, פ"ש שלא יתחבר
עמו, ולכא' קשה שהגדיר והרחק הוא רק משכן רע שהוא רע בטבעו, ויש
לחוש שיבקש רעתו ג"כ, אבל מי שהוא רשע ומזיק ואינו רע ורעות א"צ
להתרחק ממנו, מ"מ גם אינו לא יתחבר, וזה"ש לרשע, לא זו אף זו קאמר, לא
זו בלבד שלאדם רע אל תתחבר אלא אף שכנו שצריך להתרחק ממנו ברגליו
ובאי שאסור להתחבר עמו. אלא אפי' לרשע שא"צ להתרחק ממנו ברגליו, מ"מ
אסור להתחבר לו. וי"ל עוד בלא אל תתחבר פי'. נראה שהבינו לשון ת
תתחבר פירשו, ולזה אמר אף שכוונתו לקרבו לתורה, מ"מ כיון שזה יוכל
להתגלגל שתתחבר אליו גם בלב, לכן שנאה ומונו ועבור, והוא עד"כ שפירשו,
שצריך לשום דרכיו בכל עת ולשקול במאזנים כלו תמיד, אולי ע"ג יתחבר
לרשע, ואם ימצא בדרכם שהוא חפץ ועצות שיוכל להביאו להתחבר לרשע
ירחיק ממנו ומעצותיו. ואל תתיאש מן הפורענות הוא ג"כ עד"ז, שאם היה אומר
ואל תתיאש עצמך לא היו משמעות רק שלעצמו אינה דרכם וראה בצדק
מזה פורענות אל יאמר מאחר ששום עוון בעצמי, והיינו שלא יתיאש את
עצמו ברשעה, ולזה הוסיף המלה מהפורענות דאפי' שלא אל יתיאש
מזה, היינו שצריך לשקול דרכיו ומדותיו בכל עת תמיד ולבחון ולבדק
תמיד אולי דרכם זה שעושה הוא סיבה להביא פורענות, וגם אולי עושה
כבר דבר שיסבב פורענות, וה"ש הגאון בר"ג ז"ל עה"ת פ' אשר אדם

עתד

יפחד תמיד , וכמו שפירש בגיטין דקרא מזהיר לאדם ואמר ויפחד [illegible]
ולראות את העולם אולי יבוא לידי עבירה ויעשה תשובה קודם הפורענות. עיי"ש , וכן
איתא בא"ד"ת , ואל תתיאש מן הפורענות כי"ב , פירוש שיהא לבו של אדם
מתפחד בכל יום , ויאמר שמא יבא עלי פורענות , ונמצא מתפחד בכל יום שהוא
[illegible] פורענות כלל , והגאון ז"ל הפסוק אשרי אדם [illegible] תמיד , ולפי
שהפסוק זה מבואר שצריך להתפחד תמיד , וכן ראיתי במגלת [illegible]
יוחסין , על כן צריך להתפחד בכל יום כולו , ועוד אולי גם דהא אל תתיאש
כלל בגון שאדם רואה זה שבידו מצליח כלו , ואומר אולי שמא לא נמצא
לו וכבר אשר עשה לי נתן לי בעוה"ז כלו , והיינו שהוא מדייק בל' שלשון
תתיאש משמע שמשא על איזה דבר , והיינו במאמר שכ"י שרואה שמצליח
וכו' ובוא שיתיאש עוה"ז מן הפורענות וכן הגה"ר ע"ה , ולכאורה יתכן ג"כ
לפרש במאמר אבות שאמר ואל תתחבר לרשע , ועוד אמר עוד שמחה אם
תראה הרשע שעתו מצלחת לא [illegible] רעיונות תשאים להתחבר עמו , כי
יבוא תראה נשעה כי נן רשעים ידעך , ואף אם זה יזמן כדור אשר
יחילו דרכיו בכל עת , ולא אשעה אלקים ויבו כל רע , ואל תתיאש מן
הפורענות הראשונה ובוא עמו , כי אולי עדן לא נתמלא סאתו , ובמאמר [illegible]
יוכן לו , ובזה ומדייק את הפורענות בה"א הידיעה , שקאי על הפורענות
המוכנת מאושרה ובאי ובוא על הרשע , והלך במאמרו ומדקדק על דברי
יוסי בן יועזר רבו שאמר יהי ביתך פתוח כלל שבכל אדם רקום יכנס
לביתו , ולזה הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע , וכו' בן סורא ולא
הכל

הכל תבוא ביותר , וגם לפני זה שקורתם ואל תתפלא מן הקורעשנות שהם
שיתפחד וידאג בכל יום , ויסתכל לראות את המעוד , קאי גב"כ עד"ה ונסו
הכל שאמר ואל תספק שיהיה כל ימיו ורע בזמנו , והוא מפני לפני זה
שקורתם שם , וע"ש כי שגון הוא , ודומה בדבדק"

יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח קבלו מהם . יהודה בן טבאי אומר . אל תעש עצמך כעורכי הדיינין . וכשיהיו בעל דין עומדין לפניך יהיו בעיניך כרשעים , וכשנפטרים מלפניך יהיו בעיניך כזכאין כשקבלו עליהם את הדין ; :

יהודה בן טבאי אומר אל תעש עצמך כעורכי הדיינין , באבדר"נ איתא כיצד
ולמד שאם באת לבהמ"ד ושמעת דברים מפי בה"ד ואל תבהל בחוזק
להשיב , אלא הוי יושב ושואל ואומר טעם אחד בדבר זה , ואומר ענין הוי
להם בדין זה , וזה שכל הדבר ואומר טעם , ואומר ענין , כי זה שבא
לבהמ"ד ולא שמע טענות הבע"ד , וגם אינו יודע הספקות שאמרו בה"ד
בדין זה מן הראוי שאל יבהל להשיב עד שידע טענות הבע"ד בשוות
כי לפעמים ישתנה הדין והפסק לפיהם , וגם ידין ויודע מעודם סברות
הדיינין בזה , ועז"ש ואומר טעם קאי על הספקות שהם טעם הדין , ואומר
ענין הוא ענין הריב אשר עליו באו לדין וכל טענותיהם בשוות , ודעין
זה פי' הר"ב , ועוד פי' הר"ב , אל תעש עצמך כאותם אנשים שעורכים
ומסדרים טענות הבע"ד לפני הדיינים , שאסור לאדם לגלות בינן לא' מבע"ד
ולומר

ואמר לו עשה כך בשביל שתזכה בדינך · אעפ"י שיודע שהדין עמו ע"ש · והיא הגמרא
בכתובות, ובאמ' התם שר' יוחנן נתן עצה לקרובו היתומים לקנות לה מידי דרבנן
ואח"כ נתחרט ע"ז ואמר עשינו עצמנו כעורכי הדיינין, ומסיק שם דמעיקרא סבר
ומבשרך אל תתעלם ולבסוף סבר אדם חשוב שאני והוה ליה למזהר אם הוא
אסור ומותר · ואיך הורה ר"י היתר לעצמו מתחלה ומבשרך אל תתעלם, וגם
ובסוף לא נתחרט אלא מפני שהוא אדם חשוב, והיינו כמש"כ על הרמב"ם
הר"ב שנראה שסוף דבריו אינם כתחלת דבריו, שבתחלה כתב שטוענים
הרמאים לפני הדיינים, ואח"כ קאמר שטוענים הרמאים לבעה"ד, ועי"ש
עוד פה פי', ואין רצונו להאריך, אך משמעות דבריהם להזהיר שלא
להיות כעורכי הדיינים, ובאמת לפי משמעות הגמ' בשבת אינו כן, דאמ' שם
באמ' שם כעורכי הדיינים שמלמדין קודם אלו הדיינים וכו', שמשמע דרמז יותר
אלו עורכי הדיינים וכו' ומשמע שלא הסיפוהו על שהם עורכי הדיינין רק
על שבדברו שקר, וכמו והדיינים שהסיפוהו על שמלמדין כעורכיהם קודם, ולא
על היותם דיינים, וכן להר"ב, ומקרי הדיינין ע"ש, ואח"כ משמע שזה אינו
אסור כלל להיות עורכי הדיינים, ומשמע לא הזכירו הנביא וכו', ועוד
שאם בא להזהיר שלא להיות עורכי הדיינים, הל"ל אל תהיו עורכי דיינים,
כי שמא אל תעשו עצמכם כעורכי הדיינין אינו שייך כלל לנדון דידה, שאינו
שייך להזהיר להיות הדיין של עורכי הדיינין, כי לפי מ"ש שם בכתובות אינו
שייך הדיין כמו לפי מ"ש באבות ועי' בפירוש לפני כאשר שהדיין הוא
נשא

סוכו פי' הקונטרס, והנראה לי בזה הוא שעורכי הדיינים היו עורכים ומסדרים
ומתקנים את דברי הבע"ד וטענותיהם לב"ד. וגם היו עומדים לפני הדיינים
הצעות וסברות ודעות ומלמדין ומלמדין, ומראים להם ראיה מקום ונשאו הדין
ולמדתי. וזה היה ענין המזכיר שהיו להם לפניהם, כמ"ש יואח בן אסף המזכיר
שהיה מזכיר להם ראיה מקום וסברא הוא ונשא הדין, וזה מה שנקט כמ"ש
בסוף סי' י"ג עי"ש בטוב, והוא מדברי הרמב"ם והגמרא עי"ש, והמנא לא בא
והמגדיר ע"ז פי' כיון שהוא מתקן ואמנם בא להגדיר רק על מי שאינו
באומת מעורכי הדיינין, שלא יעשה עצמו כמוהם. ועכ"פ מי שאינו לא
חיגר ולא סומא פה ועושה עצמו כא' מהם, שאינו אסור אלא למי שאינו מהם
ועושה עצמו כא' מהם, ורק זה כל כך, וגם באמת שאם באת לבהמ"ד
ותכליתה להשיב לפניהם להיות כעורכי הדיינין, ואתה אינך ראוי עדיין להיות
מהם, מפני שעתה באת לבהמ"ד ואינך יודע טענות הבע"ד וסברות הדיינים
אל תעש עצמך כעורכי הדיינים לערוך ולסדר סברותיך לפניהם כמעלה
עורכי הדיינין, עד שתבין ותקדים לשון. וטענות הבע"ד, וטעם וסברות
הדיינין, ואז תוכל לסדר לפניהם סברותיך, וכן הי' שעורך והסדיר סברות
לקרוביו ולמען יזכו ע"י בדין, אסור לעשות עצמו כעורכי הדיינין, שכיון
שהם עומדים ומסדרים סברות חדשות לפני הדיינים, כן הוא המשנה סברא
חדשה לקרוביו ולמען יזכו ויצאו לאור המשפט, ואינו שלא ערך דבריו
לפני בב"ד כמעלה העורכים וכו', וזו עלה כמעשיהם בהמשנה סברות
והמשנה

והמצא הפס"ד לאור, והנה נעשות כן לאחרים שאינם קרובים, ועכ"פ הדין הוא
נותן, אינו מדת חסידות הוא למנוע מזה, כי זה לו להרויח לא' ולהפסיד
לאחר, ולהפסיד מצד ואת עכ"פ בלבד, אבל יום יעלה, עכ"פ אסור ממדת ח
חסידות, כיון שהוא שלא כהלכה כדבר, כי בשלמא כדבר שמחויבים להמצא ל
לאור מעצמו, ולהמצא הדין לאורתן, ומאחרים הזה ולקמה נגדם לוי מראים
שהאמת אתם רק כי לא איש ברעים הוא, ויען זה אפשר שבהמשנים חדר
ברכתו ונעימתו ומכה הוא בדין על שקר, וכמ"ש נגה פנים לאלם כי לא
כן, שאינם בעושק כדבר שאחרים מדת חסידות הוא לו למנוע מזה, וגם
שאם הוי האיש ההוא במקום מושב הבד"ג לפניהם, והי' נותן וראוי לו
לעשות כן כדי שימצא עי"ז הדין לאורתן, והוא ענין הערכי הדינים
כנ"ל, אם אינם לפניהם, מדת חסידות הוא למנוע מעשות כן,
ולגאות קסדם רי"ש ועזרא כיון שאחרים הוא רק מדת חסידות אלא
השואל עצמו, והם קרובים עניי כהן ובפירוש אל תתעלם שהוא מצוה
גזירה ועודמת נגד המדת חסידות, ולכן השואל עצמו המגלות להם
ואינו אתכ"ם סתם אדם חשוב שאינו, כמו שכ' רש"י ז"ל שלומדו אחרים
ממנו, ונראה עכ"פ טעמו הרמב"ם, שנתעלה כל' והות האמון של ערכי
הדינים, ואמר כאורתן אלמים שעורכים כל לפני הדיינים, ואתכ"ם
כי שאסור כל, והוא כל' על מאמר התנא אל תעש עצמך כו'. ואסור
הוא רק מצד מדת חסידות, שמפורש עצמו כדברם שאינם ומה שלמה
וכו'

ופרש״י על זה שבא להשלים ולחגוג באמת כל יתעבר על ריב לא לו, וגם נראה
הטעם כי אולי לא נגבה בעצמו גאוה, ונחשב לו לגאוה כי לא העלה עצמו ובמאה
בשב״ע שלא יאמר הפסק בדרך אמ״ה, וגם וסגם שלא ילוה לשקר, וגם שלום
גוונחא כי אולי בזמנו הבא, ישנה הבן פני כאמת, וזה בחמים ב
בגלות, רק שהקב״ה חונן ומתן עזר וסיוע להוציא לאור האמת משפט,
ונהו רק בזמן הבא, כמו שבזמאות הפתחם אלקים נצב בעדת אל בקרב
אלקים ישפוט, שהשכינה כביכול עומד בתוך שופטים, ונראה דמשנא קאמר ש
שבהתנגד הדיינים ונחלו ונושב על הדין, והיינו בעדת כו' בהתעוררות
זה אלקים נצב שם אצלם, ואח״כ בשעת המשפט הוא ית' ונתלבש בתוך
לב הדיינים החכמים לדון דין אמת, לכן יבוא דין אמת לאמתו, וגם״ש
בקרב אלקים ישפוט, כלומר שהוא ית' ישפוט בקרב הדיינים, והוא עליה
השופט בקרבם, ומש״ה כי המשפט לאלקים הוא, ובזה נדרש עוד כל המגוור
והיינו לפעמן נבחק בזה לאמר, וכו' דקאי על הדיין, ומדייק ממש״ה ונשיאה
בעה״ב עומדים לפניך דיירי בדין, ואותן הגל שאמרו בזה ומה וכה איפה
דהרנה ונראה זה ונשיאה וחתמה, ומה ובעה״ב עומדים כל, כמש
ושופטרים כל, ולכן נראה כמ״ש, דמשמע דיירי באיש אחד שאינו דיין
והשתא קאמר ונשיאה בעה״ב עומדים לפניך כלומר זה שאמרתי לא תעשה
כל גהו רק אם אין אתה דיין בדבר, אבל כשיהיו בעה״ב עומדים
לפניך הפי׳ כשתהיו אתה הדיין בדבר, ובעה״ב והן שהם עומדים לפניך
אג

אף אותן שבשעת אמירה בעל תנאי כלל, רק שאח״כ והיו שניהם בקטנים כשרים כו׳,

עי׳ בכוונת הרמ״א בגו״ש ומשנהו עובדים כלל, ושום בגמ׳ בפרק השוכר

עיין ש, וכבר הגה״ה הגר״א ר״י בן קרחי׳ והוי בן אחד האדם ופ״ג, וצ״ל כמו

שבשעה שבאה״ד עובדין לפנים ומחמת אמת כן, רק שאח״כ והיו שניהם בקטנים

כשרים, ובגה ובוודאי זה שלא אמר ומלפנים לפנים רק מחמת עובדים

ה׳ מחמת כבר עובדים לפנים בבית אף והיו בקטנים כשרים, וגם ובוג

שלא תמיד כשרים רק מחמת עובדים, ולא בגון שהם ושכבין, והיינו

מחמת תח״ה שאח״כ ומשובבין אותו בבואו לבית, כמו אותו והיו שניהם בקטנים

כשרים בגון שהיו שניהם עובדים, והיינו בגמרא בנשיהו דרבא ורבין ואמ׳

כמא׳ והם תם שמשובבין אותו שאח״כ אמן שהם עובדין, אף לא יהיו גם שניהם

בקטנים כשרים, שההיתר ויתר וראוי לבנות לגפות, וכמא׳ בלבות שאמר רבא

תיתי לי דתני אתא דרבא ורבין וקראו לבנתא, לא ומגענא רישא אבי סבוא׳,

עי׳ בירושלמי בגטין׳, ובשטרים ולפנים כל ה׳ ויב ירושלם ובדלתם

להורת עשרים ולפנים, והיו בקטנים כראוין, כמ״ש ואחי בן כל וגה אמנם

בתנאי שיקבלו עליהם את הדין, אבל אם לא קבלו עליהם את הדין; אף

ש״צאו ולפנים לא והיו עדשן בקטנים כראוין, כי כיון שלא קבלו את הדין

הלא, שובו עוד לפנים, והוא זה שאמרה לו התנא בלשון הנה באמרו

ובשטרים, ולא אמר ובשוצאים, בשטרים שיש להם עשרים ולפנים

לגמרי בבית גה שלא, ושבו עוד עד הריב הזה אליו, וגם בתנאי אם

קבלו

קבלו עליהם לעשות כפי הדין שיפסקו עליהם, אך תדין אותם לגרמים, ודין זינה
ני שגם אם קבלו עליהם לעשות כאשר דנתי בענינם, אלא שעדיין עומדים ופלוג
וריב ומדון, ושאו עליך שתחזור הדין, אך גם הקבלה אינה כלום, כי זה
תועלת הקבלה בזה שאסרו לקיים כפי זה שיפסוק עליהם, ואחרי אשר לדם
לא יתרצו לקיימו, כי ושאו לזרוק קולם לאסור לא קבלת תקנתם, רק להוציא
כאור צדקינו, ולכן לא יהיו עדיין בעניני גרמין, רק היכא דמתבוויה איתנהו
השלם שקבלו עליהם הדין, וגם הם נפטרים כבר ופלוג, דל שנפטרים ...
לגמרי, כי גם לדם יסר החוק לקיים הדין, והוא אות כי הראות נשום ואהבו
אז יהיו בעניני גרמין, ולכן רישא וסיפא חדא מילתא היא ואסורו כשקבלו
כו' קאי גם על ראשות דברינו, והך גם אם קבלו עליהם לעשות כפי הדין, וז"ל
אם עדיין עומדים ופלוג ורוצים שתחזור הדין, אך יהיו בעניני מרשיעים, ואפס
כשנפטרים ופלוג לגמרי, אך אם קבלו עליהם את הדין יהיו בעניני גרמין.
ומ"ש התוס' שזה שלא אמר בבבא דרישא שיהיו שניהם בעיניו כגרמים, הוא
יפעל שאך ידונו שניהם לכו', עי' שנצחק בזה, ולדעתי הדברים פשוט, עד"מ
האב יש לו שני בנים ושניהם אהובים וחביבים בעיניו, ובכל א' יהיה חפץ
שישתעשע בו, והשני צועק בקול זה ואומר שיקח את החפץ ההוא ויתנהו
לו, האם ועלה על הדעת שיקח האב את החפץ ההוא שבידו ויתן להב'
כי הנה אך גם הוא צועק, ואדרבה פי גה ירע בעיניו הדרכים ויתן
ויקח החפץ ההוי שכבר זכה בו, ואפס אם שניהם שנואים בעיניו, אך לא
איכפת

אברהם זו אם החפץ ביד זה או ביד זה, ואיך שגדלה צעקת הא', וכה"ר כאן,
שאם יהיו שהם בעיניו כזכאים ירע לו עד שאינו לוקח מיד המוחזק ולתת
לחבירו, אחרי שיהיו שהם חביבים בעיניו, וזה זכה כהן כהן, ולזה
המהירם הרתה שיהיו שהם כרשעים ושמאים בעיניו, כי אם ישוה לו,
אם שישאר ביד המוחזק, או להוציא ממנו ולתת לחבירו, וראוי לזה שאמת
באדם, ראוי שם, יהיו בעיניך כרשעים כו', דבעל שישנו בד"ד באים לפניך
א' צדיק וא' רשע, אל תאמר האיך אזכה את הרשע ואחייב את הצדיק
ואיך אטול ממנו של זה ואתן לזה, והתורה אמרה לא תגורו מפני איש
עאמר כקטן כגדול תשמעון (כן הוא לפי גירסת הגאון ז"ל וילנא), ולכאורה אינו מובן זה
שבכל דרכנו, האיך אזכה וכו', ואיך אטול וכו' ומה הענין שהביא
וראוי כקטן כגדול תשמעון ולכאורה אינו ענין לכאן, ולפי דרכנו אתי שפיר, שזה
שאמר בתחלה האיך אזכה כו', זה קאי על ראשית דבריו, דבעל שא'
צדיק וא' רשע, והא' אחרי אשר ידעת את הבע"ד כי א' צדיק וא' רשע
כן יטו דבריו על ובפרט להצדיק צדיק והרשע רשע, ואיך שיצ"ה
הדין הרשע הוא זכאי והצדיק חייב, זו עולה בעיניך לזכות הרשע
ולחייב את הצדיק, ואח"כ אמר ואיך אטול כול הל' שאמרו אם יהיו שהם
בעיניך כזכאים ג"כ אינו טוב, כי אם תאמר איך אטול ממון מזה ואתן
לזה, ובפני זה יהי' לבך לנטות שישאר ביד המוחזק, והוכיח הראיות
ובעת כי שם האנשים לא טובים הוא, כי יביאנו להטות הדין מן הראיות
ולזה

ולזה לא תאמר כן , רק שיהיו שלשתם בעולם כרשעים , כי אז תחזור ותצמיח
אותו , ולזה הביא ב' פסוקים ראיה על ב' הדברים שאמר תחלה , על זה
שאמר האדון אמצא כלי והנה כשאין צדיק ולא רשע , אמר בזה הכתוב
ע"ה אמר והתורה אורה לא תסיר פנים ממך שלא נמצאו ולהם מדברין , ועל
זה שאמר ואיך אפשר כל שהוא כשבשלשתם יהיו צדיקים ונמצאים בעולם
כיון שהם באותו כמ"ש בפסוק , והנה אז השאור המשל דוד המוחזק
ודבר קטן עקר ויחשב לו , והמצא מה הוא דבר גדול אצלו , ונ"ל הביא
הפסוק כקטן כגדול תשמעון , כמו שיהיו של האנשים שוים בעולם , הדבר
הקטן אצלו , והגדול אצלו , ולזה ע"י שיהיו שלשתם בעולם כרשעים , ולכן ע"ה יכלו
המאמר הזה של ענשם , שבתחלת דבריו מיירי בגוון שהדין א"צ שיבין ולא
רשע , ושמחות גם לא ירצה והצדיק רשע והרשע צדיק אף שצריך ה
הדין הוא כן , באמת שדומה הרשע בדרך יקרים , והצדיק איש אמת
ולזה יהיו ולגמרי מכל שום טעם על פי הדין , ור"ל אם לפי הדין יהיו
והמצא מה הצדיק המוחזק בדבר , ועל אמר שיהיו שלשתם בעולם
כרשעים שגם הצדיק יהיו בעולם כרשע ונמצא יקרים , ואם אם יש
יקום בטענות ודברי הצדיק ולגמרי לפי הדין , והנה שפי' הדין ב
בדבריו הרבה יותר בהם גדולות לו נמצא לו בהם גדול לפי האמת
והדין , וזה ובאו ראוי ומחויב לעשות , והיינו דקאמר רבא תנית לי
גבי אתא לרבא ורבנן וקושיא דמילא לא משגיחא רישא אבי סבא כי הוא גלא
והפיטלא

ועיי׳ ברש״י ד״ה על ואמר דבאו תיבות וכו׳ נשולם שבירי, ועל ואמר ר״ל ורק ומזה תיבות לא כפרש כלום, ובכיס עובו ע״ג, ולפי״ש שאין בדבר כי שאר האמוראים שאומר גם תיבות, הוא על גבורות ותורה להיו גבורים כמעה, וכמ״ש רש״י שם על ואמר דקיימות ושבות כגלון שלא כלום מ׳ אמת בלא כגלוין נק׳ ולעין שבות גם, וגם הבנה רש״י בלשונו ע״ז שעולם שבתם קאמר ה המוכח גבורים שבעות, וכי על לא שייך לקרן כי היכי תיבות וזה שלא ישלם שכרם, וכבר אמרו אין הקב״ה מקפח שכר כל בריה, ואפ״ה ע״כ הוא כפשוטו שרש״י מעשה להם הגבות וה שהם גבורים כמעות, ומזה ורק ואמרי, ולגבו לא כפרש כלום ע״ג. אבל כאן באומר רבא שאמר לפני כן שאמר תיבות לו בכתובים ר״ל דאמר בבא ? וזה שאף שעבירה היא להסיר כפשם קרבן ולהפיך בגבולתן של א׳ מה״ה ולתת והקדיר, ונמצא אמרתם להתחיל, ולפי׳ לא היו וכו׳ להפליא ולהפיך בגבות הת״ה ולכן שהוא חושב שלא, וצא שכרו של אברהם התורה ו ולמד בהקדמה, הכרת פנים לגבי א׳ תורה לו ובש׳ רש״י שעולם שכרו לומר שלא, וגו בהקפדה, ודו״ק,

והפיכא בגבולתו, ובזה יובן ג״כ מ״ש רש״י
שם ד״ה כיון דלא והפיכא כלל עד שאראה
אם יש בגבולתו וגבולתו, שלכאורה הוא תמוה
אחרי פשיטא כיון שרש״י מודה דכה״ג שיש הספק
בגבולין וגבולתן עפ״י האותות והדין, ולמפרקי הספק
בגבולתן וכלו שום טעם וחילוק בגבולתו רק מפני
הוודאי שנעשה וחיבון, ובזה יובן מאמר המאמר
הכתוב לא תסור מכם, ואמר עליהם ואיך
אפשר שיהיו שלא גזה וכלל, הכלל קאים שלא ה
הקב״ה שבאו לפניך שקולים, ועצא שאג לא יהיו
קיומים כנגדאים, ולהעיר המהן על חגיגתו כמש״ל
ומ״ש כנגדאן ולא אמר כנגדיקים שהוא ההיפך
ורשעים שאמר בתחלה, ושם מהפך לא נאמר
הכתוב רק שיהיו בעיניו כנגדאים במדרגת החטא
ואף שבאמת הם רשעים, וז״ש מקבלו עליהם
את הדין לפניך ולדון אותם במדרגת זה לנראים, ומבראותא בגמ׳ הלכה ע״ש
ומאי״ש בעולם עומדים לפניו, שאם כבי שלא וטה ולבו כאשר כתשלום,
לפניך הוא לדון אותם כרשעים ואף מקבלו עליהם את הדין, ובזה
גם מ״ש כרשעים ולא אמר כחוטאים וכו׳, והנה מסכת יהודא בן טבאי,
סובבים

סוברים אף על דבתם והעשיר בין בריותיו רבו, שאמר עשה לך רב שלא יסמוך על
ספרות ושכל עצמו, רק שעלה לו רב ללמוד ממנו ספרות, ופי' שם והגה
אומר גם הוא כאן אל תעשה עצמך כעורכי הדיינים והוצא טענה וסברא
והבנה, כי אולי שם במושב הדב"ה תשתנה הסברא ותהפך וזה שאמרת
ואפשר שגגה אוה ואת עצמך, ואמר שלא יסמוך על עצמו לבדו, ומ"ש
ובשוהו בקלו בנישם עובדים ובפנים כל מוסב על ואמר והעשיר והוי דן
כל, ובאשר דואגים כבתם"

שמעון בן שטח אומר הוי מרבה לחקור את העדים, והוי זהיר בדבריך שמא מתוכם ילמדו לשקר:

עיין דינן ובחן שתנה, הא בגו' מפורש שחקירות אינם רק שבעה, ואפ"
אינם אומר הוי מרבה כל, ואם תנה על תמיהתם שאמרתם כמעכ"ם קלא והל"
שם נושא שכל שהוא עיקר בעדות הוא חקירות, כגון בזה הרגו, ואינם
שאינם נותן הג', ואינם ואי בלא חויב בשאלה רק אלו הג' חקירות ולכן
שבשבעה חקירות ההם תלוי ההגדה ולכן יפלה אותם כלם חקירות לכן
שלשון חקירה ובואך בכתוב ועל הוצאו תמיד לשון הג' חקירות האלו,
אבל באמת שכל הדברים אמר ותשפם מכל והגיע ולעניין על בורר
הדברים הם נקראים חקירות כמ"ש ולכל תפלות הוא חוקר, (ועי' בתוי"ט בפ"ק
דסנהדרין), אלא שבעולם שמחלקין בין העדים שההגדה תלוי' בהם ובין
העדים

הענפים שאין ההגבהה תלוי בהם, והוא קורא להענפים שאינם כ״כ עיקר
הענפות ואין ההגבהה תלוי בהם בשם בדיעות, ולהענפים שהם עיקר הענפות
ובהם תלוי ההגבהה בשם חנורות, ואפשר כיון שלא יזכיר בלשון המשנה בלשונם
וכן קורא אות כולם בשם חנורה, ולא עלה בידי. ואמנם זה שיש להעיר
בלשונם הוא, כיון שהתוספתא האלה מוסברת על נוטרים ועבות זה ענין
הכפות הנה ולכאן, ועוד שישנה שוה שמו במסכתא כי הכורתם
בבדיקות הנ״ל משובח, ונראה בגמרא לא קצב עת ראוי להרבות בחנורות
כי לפעמים קה״ל וכן נעשין לצורך שעה ואף שלא מן הדין, ושמעון בן
שטח בימיו תלה פ׳ נשים באשקלון, ולפעמים אם צורך שעה הוא ראוי
אדרבה שלא להרבות בחנורות כי אולי ירוב החנורה יתבטל, וכמו
שאמר רשב״ג על ר״ע ור״ט שאמרו שאם היו בסנהדרין לא נהרג אדם
מעולם, ירוב הבדיקות אהוו בסנהדרין המאכים עד שלא היו ממיתים
החייב כמ״ש שם ואמר רשב״ג עוהם אף הם היו מרבים שפ״ד בישראל,
ואפ״ה אעפ״י שהזהיר שמעון בן שטח להרבות בחקירות העדים מכל מקום בלשון
קכו״ה, וגם שאמר הוי זהיר בלשון שירבה ויהיה תשוב, אלא
שבמשנה בזה הוא זהר שאינו שאתה מוזהר לדון את כל האדם לכ״ז
ואולי מפני כן כשיבואו עדים ולפעמים משקרים בכ״ז וגם לכ״ז, וכמו שנראה
לך בפשוטו ראשון ולפנ״ז שאמרת אתם לא תחקור עוד בדבריהם, כי תאמר
הן האמת הוא כדבריהם ובאו, ועוד הזהיר להזכיר עצמו ולהצות קושין ב
בלבו

בעצמו, והוא עשה שלמים ורא"ה ורמ"ב שיש ג"כ וקמות קשין בעצמו כמ"ש שם
והוי בן כמו, ובקמות בעצמו הקשין ההוא ושלמים ורא"ה ורמ"ב עצמו שאותו ו
ובוא ענ"כ לעוות [illegible], בתשובו שונבאי אותו העובד העבדים, ואין בדברים
נפתו ועתה, והיינו שיש וקמות ג"כ בעצמו קשין הפטר להוות ורבה
וחקור את העבדים, ווראה עצמו תשובה באה עד שתשובה יפחד ויבאו שלא
וארץ תקלה ע"י נשואא הבית לאמותו, ובהו ושון הוי כאשר ביאורם
כפי' והלכה אחרי הרגלו את באה והוא נקל לו בשבתו ובין להרבות
בחקירות ברכתי העבדים, ואינו אם ראה וכו' שאם לחקור
את העבדים, יענה מה טבעו אשר הוטבע בו, ווינע מחנה, ובאשר
ביאורם פרקי אבות" והוי זהיר בדבריך כל הוא ג"כ עד שתרגל
עצמו [illegible] קודם שבא לידי להיות זהיר בדבריו" שלא יתרגל
ולמד לשקר, ובאמרם אי שלא ירגיל בדבריו ולמדו ויוסיף לשקר, הטעם
שבא לזה שלמד שלמדו לשקר באותן עדות שעוברים בעת ההוא ו
והיינו, אלא שגם יוסיף לשקר עוד בעדות אחרות" והיינו בדבריך
שמעון בן שטח סובבים על דבריו והוציא מן פרחו, וכו' והוי בן וכו'
וכאשר ביאורם, וגם על דברי נתאי הארבלי שאמר ואל תתיאש מן
הפורענות, וכאשר ביאורם שם, שהוא לבו של אדם יתפחד תמיד
מן הפורענות שלא תבוא עליו, וכן והוא לבו ג"כ יתפחד תמיד שלא וארע
תקלה ע"י וכן יתחזק וקמות קשין חזק, וכאשר ביאורם"
שונו.

שמעיה ואבטליון קבלו מהם. שמעיה אומר אהוב את המלאכה ושנא את הרבנות ואל תתודע לרשות :

שמעי' אוהב וכו'. פי' הרע"ב אפי' יש לו במה להתפרנס חייב לעסוק במלאכה, ונראה
מוכח לו זה, דמי שאין לו במה להתפרנס לא שייך שתזהירו המשנה שהיא
בגדר חסידות שיעסוק במלאכה, כי מקרא מלא דבר הכתוב ראה חיים עם אשה
אשר אהבת, ובגמרא חגיגה גו אומנות, וגם זהו דרך שהשכל ורחמנות ובאמת מי שאין
לו במה להתפרנס לא יעסוק במלאכה וימות ברעב, ואטו לא שייך להזהירו על זה,
ולכן פי' אפי' ישו"כ, ואמנם לפי' דברינו ל"ג ושנא (ושנא) את הרבנות, דהיינו
אל תטול רבנות, או התרחק מן הרבנות, ולכן נראה שאינו כוונתו שיעסוק ב
במלאכה דא"כ לא הוה ליה למימר אלא לומר עסוק אדם חייב וכו' ומשמע שלא
יעסוק אדם רק בתורה לבד, אלא כוונתו הוא להזהיר מי שעוסק לעסוק
במלאכה שלא תמאס בעיניו ולא יעזוב רק ויחזור אחר מלאכה אחרת, כי ידמה
לו שעי"ז יתפרנס יותר ברווח, ואמנם העולה כן בעיקר נראה, כמ"ש חז"ל שלא
שבעות מן האומנות, ולא עשירות מן האומנות כלל, רק שמחויב לעסוק במלאכה
או משא ומתן, כמ"ש וברכך ה' בכל אשר תעשה, וכמ"ש וברכך אלקיך ובכל
ת"ל בכל אשר תעשה, אבל המזל בעצמו אינו מעורבות זה הוא וכל
העסקים והמלאכות שוים להשיג על ידם זה שנקצב לו בחסדו ית' ורחמיו, וגם
אם יעסוק בכל המלאכות והמון עסקים לא ישיג יותר ממה שנקצב לו ורחמ"
ועי"ש המלאכה בהא הבטחה כמו שהמלאכה שאתה עוסק בה אהוב
אותה ולא תקוץ בה להשיח, ובזה ובכן בכל האמת באמת הרבה
אהוב את המלאכה כי בה, שיהא אדם אוהב את המלאכה ולא
שנא,

ושנא את המלאכה , שלכאורה אינו מובן שאמר כנ"ל ואינו מפרש כלום ולהרחיב
מובן , שאמר אהוב כנ"ל , פי' כנ"ל ואהב אותה , שאם כוונתו שיעסוק במלאכה
הל"ל עסוק במלאכה , ונ"ל שאינו מזהיר על העסק רק שיאהב אותה ולא
ישנאנה וימאס בה , וכן ישנא את הרבנות הוא ג"כ עד"ז שאף שלפעמים
מוכרח לקבל הרבנות , כמ"ש חז"ל באותה גלות גרם תאן חבוי גרם , ובכל זאת
בודאי תשנא אותה , ויהא בעיניך כאלו הכריחו אותך ע"ז על כרחך , וזהו
אמר החכם הידיעה הרבנות קבורה הרבנות שאותה רק תשנאנה " ועוד
נראה עפ"י שהרבנות והמלאכה הם שני הפכים כמ"ש חז"ל כיון שנתמנה א
אדם פרנס על הצבור אסור לו לעסוק במלאכה בפני ג' , ונ"ל שהמלאכה
תאהב והרבנות תשנא " ועוד נראה עפ"י שהוא גם במלאכה לשון
רבנות כמ"ש רבן של טרסיים אנא , ורב בשוליא נגרי , ונ"ל שאף במלאכה
עצמה תאהב את המלאכה עצמה ותשנא את הרבנות [illegible]
שהוא רב במלאכה ושהוא די במלאכה ההיא . וגם נראה הטעם עפ"י מה
שאין קאמרת , כמו שבתורה ניתנה בכריתות , כך המלאכה ניתנה בכריות
ועשן הרקיות הוא , כי כוונת הקב"ה ורצונו בבריאת עולמו הי' שיהי' העולמות
וכל אשר החפץ יתברך הוא עפ"י עליה והתחתונים כמ"ש אשר ברא אלקים
לעשות , והנה כמו שבעסק התורה , ע"י העסק שישראל עוסקים בה למטה
נתעורר שפע רב לעילא והחיק על התחתונים , וע"ז נקרא בריות , כמ"ש
אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי , פי' החוקים של

השמים

השמים והארץ שהיו שניהם קשורים זה בזה בתחלתם, היינו שהעולם העליון
יתעורר והריק שפע ע"י מעשה ופעולות התחתונים [illegible] שהוא
התחבר לא שייך זה, וכן נפרש ג"כ [illegible] המלאכה, היינו שמאחר
שעוסק האדם בספרים זה, ועושה הפעולה [illegible] על אדמתו לעבד לקבל
ברכות שמים ועל, גם ה' יתן הטוב וישלח ברכה במעשה ידינו, כמ"ש
למען יברכך ה' בכל מעשה ידך אשר תעשה, וזהו הכונה שבין העליונים
והתחתונים, וכן במעשה הנסים שאין הקב"ה עושה הנס בלי מעשה והכנת
התחתונים, כמו שמצינו במלכים ע"י המטה וע"י נשיאת
ידו וכן ביום סוף, וכן במרה ע"י העץ שזורקו והשליך
אל המים נמתקו, וכן ברפואה ישועות ובהגדה ש"פ
האמכה בזה, והנה ג"כ כאן אהוב את המלאכה וגו'
שתאהבנה [illegible] מצוה מחמת שהוא רצון ה' ולא
תאהבנה מחמת שבמעשיך שע"י תועיל להתפרנס ברווח
כי אין עשית מן האומנות ולא עבירות וכו', ואין
העוזר לה' והמושיע כלל, ועם אותה [illegible] באמרך אף
אדם הראשון לא טעם כלום עד שעשה מלאכה, שנא' וישחהו בג"ע לעבדה
ולשמרה ואח"כ נאמר ומכל עץ הגן אכל תאכל, והנה לכאורה קשה הלא
אמרו במדרש שהמלאכים היו צולין לו בשר ומסננין לו יין, ועל כן שאחר
שחטא בעץ הדעת נתקללו והקב"ה [illegible] למלאכה, כמ"ש בזעת אפך
תאכל

רק בג' זכות מ' [illegible] היינו זכות ערום, וברכה, ובכורות, וכן נאמר בהם למען [illegible], כמ"ש [illegible] ובכורות כתיב אשר יעלה ה' וגו'. [illegible] במעשה הנס [illegible] ע"י מעשה התחתונים, והוא [illegible] ה' רצון [illegible] הנ"ל ע"י זה, [illegible] והארכתי בזה במקום אחר

תאכל לחם, וכתיב מקודם לכן לא נצרך למלאכה, ועתה הוא מוכרח בעזרא
לעבדה גו' וע"ע, ולשמרה גו' ול"ת, ולכן אמרו כאן שגם מלאכה זו, והנה
זו בגוה הוא, דהנה ידוע שכל הרמ"ח איברים שלוים כמספר תרי"ג, והיינו שגוו
יש תרי"ג איברים באדם בגופו וכן בנשמתו כידוע, כן יש תרי"ג [illegible],
בכל הרמ"ח איברים, כמו באדם טבור הארץ, עין הארץ, ראש עפרות תבל, פי
הארץ, וכן כנגד כל שאר אברים שבאדם יש מקומות בארץ שנקראים כנגדם
נקראים ע"כ בשם האיברים ההם כמ"ש במקומו, וכן בכל פרטי הרמ"ח איברים וכו"ת
שבכל מינים ופרטי הבה"ת נחלקים ע"כ במספר זה, וכן כל פרטי מיני הצמחים
ופרי האילנות ומיניהם נחלקים ונכללים ע"כ למספר תרי"ג, וכולם הם כנגד
תרי"ג מצות התורה, והם מקבלים חיות וכח ושפע רוחניות בכל הרמ"ח איברים
כידוע, רק שאין אתנו יודע, כי בכל ובכל שבא מכח כנגד איזה מצוה
הוא, אמנם אדה"ר קודם החטא, שנתגלה בגדלות והשגתו של אדם
בעולם, ראה באור שלו והשגתו הנפלאה, והבין טבעי כל הבריאים ומיניהם
ואמנותם ומדותם על [ם]פתם, וחיותם וקיומם ע"י קיום מצות התורה כראוי
וידע כל ברכה מבקש כפרטות נגד איזה מצוה ומצוה היא נמשך, ולכן
כאשר עלה וקיים כו"ח המצוה שנגדה השור היו המאכלים כולם לו
כשר אור, וכן כאשר קיים המצוה המשנית נגד היין היו המאכלים
נמשכים לו יין וכן בכל, ובזה גופו האדה"ר ומזון הגו' שלו והיו
ואחרים כידוע, שיש באדה"ר שלא טעם עד שעשה מלאכה המלאכה
שלו

שלו היתה קיום המצות שבקיומם היו מתנאים לו וגוים, וכמו ש"ש בגמ' ועקבה
גו' עד ולשורה גו ות"ח ושהם להם א' נתכוונו, והלא אמשלו את היתה
בעוון רב, וכן עשות כל המצוות להיות את כולם ועולה גדולה מעלאה,
אולם לאחר חטאו שנתערב הרע בטוב ובזה נתגלה מתערבם, ונפתק
גם ממנו מדרגתו הגבוהה שהי' כבר מאז, את נגזר עליו בזעת אפך
תאכל לחם, שלא ישיג הלחם ומזון עד שיעשה ומאפה עצמות, ובזה
האכפת בגוף, ושהיה קדמון ודי לחדין, ואל תתודע לרשות, הוא ששון
הקבל, רצה שלא תעלה גרה שיע"ז תהא מבין לרשות, וכן שאין קאמרת
וגם לפי שאמר מקודם ושנא את הרבנות וגם ואל תתודע לרשות, כי
אולי כשיודע מזה יטל עליו הרבנות בע"כ, וזה שנקרא רשות לפי
שבעולם ישראל נאמר שום תשים עליך מלך וגו' ולבלתי רום לבבו מאחיו,
ולבלתי סור מן המצוה כל על ולא יסור לבבו, שהי' צריך להיות המעם
הכל על פי התורה, וכן בזמני אומות אם מתגאים בגבה קרני השלטון
וראוי בנפשי הרבנות, אין זה נקרא רשות, אבל אצל האומות המשתמש
הגבה ועצמם כבני רשעם והם מתגאות עצמם ועשות כרצונם, ובזה השרים
הם כהלות לכם שהולכים ב[illegible] לכם לעשות כיון שלכם חפץ, ואמנם
ושגיחים שיהא כבני השורר והראוי רק כבני רשעם לכן זה נקרא רשות"
ודרכן רבותינו סובבים על דרכן רבותינו שבהזהירו על הנהגת הבינונים, ולכן
שונא את הרבנות וכראוי בגמ' דרג"ה הוא מעשר ולמפני, וכן א"י ב"ע
חז"ל, דרך החסידים כל שלא לישב בדין עד שיודע שאין לם ראוי כמותו,
וגם אם

וגם אם הוא בורח להיות גולה אסור לנהוג בשררה, ואל שעל אומה יתירה
כדאי' בגמ' ובירושלמי דוקא בשע"ה, ואחד שאסור לו לנהוג קלות ראש בפני
הצבור, כדי שיהיו דבריו נשמעין ומ"ש נהוג שאותו בריה,
בלבו תהא הרבנות שנאה, ואה"נ בפ"ב בו' ואל תחזיק כבוד לעצמך
בזה, וגם בפ"ב במשנה הוו זהירין בגחלתן נראה זהות העשן הדשות
שהמדיר עצמו חגו"ל, ודו"ק

אבטליון אומר חכמים הזהרו בדבריכם, שמא תחובו חובת גלות, ותגלו למקום מים הרעים · וישתו התלמידים הבאים אחריכם וימותו · ונמצא שם שמים מתחלל:

רש"י והזהיר בזה המאמר שאמרה אתם זקן כלו, (א') זה שאמר חכמים האחרון
כל וכאמרה זאת חכמים הוא יותר כי לא ידע שהגדרתם היא
רק למתחיל ובכך אמר שזה באגדה כמ"ש אל תגרם כל וגם ובסוים
וישתו התלמידים זקן משלא שגם החכמים לקב דבריו, וכמו שאמר התנו"ע
עז הדקדוק. (ב') ומ"ש לשון רבים זה שלא אמרו כן הקודמים לו.
(ג') זה שלא אמר הוו זהירין בדבריכם כמ"ש שמעון בן שטח רבו הוי
זהיר בדבריך כו', (ד') משפר הלשון ומ"ש שלא תחובו חובת גלות
ולא אמר שלא תגלו, (ה') כפל הדבר העשן של מקום מים הרעים, ועשן
הרע"ב שם, ותגלו למקום שיש שם אנשים שרואים טעם בתורה שלא כהלכה
וכל ונקטו בפירושם דבריהם שאמר הרע"ב "וישתו התלמידים הבאים
אחריכם

אחריהם ואותם דרכים דרכן ימות וכו' עכ"ל , וקשה לזה וזה להתנא להאריך
ויותר שהתלמידים הקדמונים אחריהם ושתא וגם הרשעים הנה אנשים שראוים בפנים
כו' , ואותם אנשים שהם היום הרשעים יבוא זמן בתשובתם , הלא שהתלמידים
עצמם יבוא זמן בדרכיהם , (ו) וגם ויותר נמצא ג"כ ותחלו אנשי זובן ,
ונמצא בדברי הרשב"א שכתב שאחריו איזותו ושאלו אותו בעצות בשלות בעולם
וכו' , וגם בחוק ואם ואין להאריך בדקדוקים , כי כל הואר והאורה
כולו וקשה ומשל הבלים , וזה שנראה לי בכונת המאמר הזה , הוא ,
עפ"ד בגמ' כל יקום שפקדו הרשעים תשובתן בשבת , נעשה אדם ויקרא
את האדם , הפרק נראה וכו' עכ"ל , והמאורה וגם שהתורה כתובה
התשובה בפרשה רק בשביל הרשעים לומר יבוא ויראו האות וישובו
מדרכם הרעה , ואמנם זה יקשה ואם יותר , כי זה לא לחוש בשביל ה
הרשעים שלא ישנו , הלא יקרא ולא בדרך הכתוב כי ישרים דרכי ה' צדיקים
ילכו בם ופושעים יכשלו בם , וגם ואחר שכתב פקדו הלא אסור לדרכם
עוזבם כו' באגב כסל אל ידרכו כלל , וגם זה המעלות תשובתם
ואנשים שבדרך פקדו הלא אם ישובו להם עכ"ז ואהה תשובות , לא
יאבדו לגוב מדרכם , כי רוח שקר התעה ונלכו חושך ולא אור , וגם
אין יותר שהתשובה הוא בשביל הצדיקים שלא שעו בזה , הלא ועניש
אין לחוש , כי הם לא ישאלו כלל בדרכים כאלה , כי כבר האמונה
עבודתם שלו בתורה בשמות שלא ושגו רק אחר השגיחה העליונה
ואחר

ואחר היגיעה הלא וודאי אף ישיגו זה שכוונת התורה והורות עליו שלא
נתעגב בגה, זה שאמ"א והורות והבין ולא כמ"א בגלות ואותות ההיא, והנה
וגאל עכ"ל התשובה הוא רק לומן התלמידים שעדיין לא [illegible] כנ"ל, והם
כיתלופחו השולם עוהם חשבה להם התורה פן ימשך אחר בטעותהם
הגלויות, וגאות כתשובה להם התשובה עכ"ל לומן ימינו והשובם, ולא
ימשך לבם אחריהם, וגאות היתה אמנם וזה"ב גם כוונת אבטליון וכו
שנאמר, והיתה לא בא להזהיר החכמים שיזהרו בדבריהם בזה שלשון
התלמידים שלא ימות להם וקום לטעות בדבריהם, כי גאות את"ח ובלעם
כי [illegible] לא ידע שאסור להשח וליתן מכשול ותקלה לאחרים, ואין זה [illegible]
חסובות כלל עד [illegible] והגהורינו עכ"ל פה בישיבתנו, אלא שבא לוור
אך שאתם [illegible] חכמים שאנשים [illegible] והתורה [illegible] מכשול, וגם
[illegible] וידעים עתה זה [illegible] והשיב לאפיקורס, וזה הזהרו בדבריכם,
וגם"ש חכמים כנ"ל, וקא [illegible] ואגמל עלין הגהירות וגם הטעם שלא
תחובו חובת גלות, כי עליו הגלות בא לאדם על א' וג' [illegible] א'
אם הוא גולה [illegible] כמ"ש הוי גולה למקום תורה, או כעשן גלות
ונברות עון, הב', שאינו גולה [illegible] ורצונו רק אחרים מגלים אותו
מעבור עונותיו כי עצמו, [illegible] גלות בא לעולם על [illegible] האר"ל, ועל
ע"ג וגע"ע ושד"ד וגם כמ"ש כלו [illegible] [illegible] לאמר [illegible] להם [illegible]
גורם גלות לו ולתלמו כנ"ל, הג', הוא אשר שחוייב גלות וזו הגלות הוא
וזכות

ולגבות לו, כמש"ה צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שהקדים גלות צדקיו ועדיין גלות
יכניה קיימת, וכמש"כ שהקב"ה הגלם את ישם קודם ומשנתם שאלולא כן לא
נשאר מהם פליטה ח"ו, וגמ"ש כאן שלא תחובו חובת גלות, ר"ל שאם תהיו
גולתם באופן הא' שהוא בגלותם ורצונם אז אין לחוש ולאומר כי כיון
שגולתם ברצונם ובגאו' לא תגלו למקום יושם, רק לקיים תורה" וגם אם
תהיו גולתם באופן הב', שהוא לגבות לכם גב"כ אין לחוש, כי כיון שהקב"ה
ברחמיו וחסדיו רוצה וחפץ לגבותם, ובגאו' לא יתגלגל הגדר שתבואו למקום
יושם להתישב שם, ואולם אל חושש לכם שלא תחובו ובזה פי' כן [illegible]
ולא יהי' הגלות בגלותם כאופן הראשון אלא לשם חוק עומתשם, וגם לא
יהי' הגלות לגבות לכם, אלא שתחובו חובת גלות, פי' שתהי' חובת הגלות
עצה לחוב לכם, ובאופן זה יש לחוש שלא תגלו למקום מים הרעים, שהוא
מקום שיש שוה יושם ואפיקורסים, וכינה אותם בשם מים הרעים כי
התורה נמשלה למים חיים נאמנים שהם חיים לעולם ומדובקים עם האדם
והמינות הוא ההיפוך הגמור נמשלה למים המכזבים מים הרעים שבמינות
רוגבות ורעות עד להמית עם האדם" ושתו התלמידים הבאים אחריכם
שאחרי הגלותם לשם ימותו יבואו התלמידים אחריכם, כמש"ה הוי גולה
למקום תורה, ופרש"י בגמ' פסוק הוי כו' בצא לכן למים בתלמוד שאמר ה'
הגם שישנו לוף למקום המים הטוב לקיים חבו, וזה שדייק לומר ה'
התלמידים הבאים אחריכם, למור שהתלמידים שאתם מחויבים לולך
לקיום

לנקום ולנטר ובמקרא יש פסוק לקראת צאת המשיח יום כלה הם לא יכשלו

כי הם צדיקים וישרים בלבותם, ועם התלמידים שאותם הגואלים הבאים

אצלכם ללמוד אולי תחת חפצם ושמחת חיים ותוקים זו התורה ושתו גם

מים הרעים" ויתכן עוד לומר שזאת אחרונה קאי על ושתו ויבואו התלמידים

ושתו המים הרעים אחריכם, כי אם תהיו עוד גם אתם בגלות אולי תמצאו התלמידים

ודרכם המזויפות, אבל אם תחשו שלא ושתו אחריכם בעת שלא תהיו עמם

אתם המורים, ובפרט נושא הוא שהמשים יתווכחו עמהם, וישנו דרכיהם

קדומים, והשורש שורש פורה ראש ולענה, ויעשה פרי כחש, וגרוע פי'

וממנו רע ומרות העשב, והוצא לו וכל דרכיו אלה הוא שלובשים [?]ים

החיצונים והגדר בדרכיהם שלא ישנו כהם התלמידים, עליהם ילמדו כהם

בעת את תלמידיהם שידעו זה הלוך לאפיקורס, ויהיו גם כן שלו בדרכיהם

שוהם עצמם נחו הלוך לאפיקורס, ועוד ע"ל בזה"ז אין עליהם אשמות עון

כ"כ, על אשר לא נזהרו שיהיו שלו בדרכיהם תשועות העולם, כמו

שבדרכיהם עצמם אין נגיעה וטעות, ועם אם התלמידים יטעו ח"ו, וימשכו אחר

דעות כוזבות, הרי גם כן באו והתווכחו עמהם, וזה לא לחוש לאנשים החטאים

האלה בנפשותם, בכ"ו רחוק אל תקרב אל פתח ביתה, וגם מע"מ שע"[?]

ותחלו, והחלו הוא שלומדו התלמידי אדם גדול נעשו קשה לא ומצאו ענה

נעשו גם הם אחר זמנם מנ"מ שיהיו חללו השם רב ואם כזה שיחלו

באון גדול, ובמקום שיש חלול השם, שאין לחוש לכבוד הרב וא"ם"

וגו'

עי' בלשון רבינו בדרכיו אה"ח שבא לומר אף שכולם חטאים, ולכן נקט בזה יותר
ולשון רבים, וגם יתכן לומר עי' חטאים הנזכרים, ויען שבתורה שבכתב כ"ז
נזכרו הדינים המשובחים בספר בראשית, כמ"ש הנ"ל, ולזאת קשה דבריו גם
אלה וחטאים שכל דבריהם הם בלשון, ולומר גם אלה הנזכרו בדבריהם כמו
שנזכרה התורה בדבריו', כן גם אלה הנזכרו שיהיו גם בדבריהם כל ענין
של הדינים ושאלו עליהם תשובתן בלשון" וזה שלא אמר הוו נזהרין בדבריכם
כמ"ש שמעון בן שטח, כי לשון הוו בכ"ו הוא לקשות הזמנה ההוא קשה
בלשון, ולפי שנשתמש והשתמש בזמנה ההוא והוא על זו, ולזאת שמעון בן
שטח שלא הזהיר רק על ענין חקירת העדים, והטעם הוא אם לא
יתנהו קשה בלשון מגודם למה, גם כהפשטות והשתמש כהן יתגלה לו ויהיו
שביאתם שזה ידוע, ולזאת אמר הוי מרבה לחקור את העדים אשר כאן
בא והזהיר על כל דברי החטאים שכל שבכולם נזהרו, וכמ"ש הנ"ל שיהיה
כל הנ"ל בתשובה תלויה, ולכן לא שייך לומר ע"ז שיתנהו קשה בלשון, כי שלא
אם בכל דבריו נזהר, שלא יתנהו לאות וקשה בלשון, וגם זהו לשון
זו הקשה ההוא כמו שבכל דבריו נזהר, כמו שהזהיר עליו, והבן, והנה
דברי אבטליון סובבים השופטים אל זה דברי שמעון בן שטח כאשר ביאר נ
בואר והוי נזהר בדבריכם, וגם ביאור הוי מרבה לחקור כל שפיכה לחקור
ולחפש ולמצוא ברכות, ולהיות קשה תשובה והמולד וכן אמר כאן שתשנו דבריו
ויפתח תשובה שלא, כלא חטאו השם ובדבריו וע"ז, והנה דברי אבטליון אלה שנעשה היום
ובחרים לזכין "
הן

הלל אומר הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה :

הנה לכאורה יפלא ומדוע הגדיר תחלה בדרך כלל הוי מתלמידיו של אהרן ואח"כ
בדרך פרט, שיהי' מדותיו של אהרן אוהב שלום וכו', ולמה לא אמר סתם הוי
אוהב שלום וכו', כי הנה בכל השלשים גוונים לא נזכר בהגדרים על המדות
שיאמרו הוי מתלמידיו של פלוני בזה גם, כמו אותו שהגדיר הוי עז וכו'
לא אמר הוי מתלמידיו של אברהם, ואף שאמר כל מי שיש בו ג' דברים הללו הוא
מתלמידיו של אאע"ה, לא אמר שיהא מתלמידיו של אברהם בלשון צווי ואזהרה,
והנה לכאורה הי' אפשר לומר שיען שהלל הזקן הי' בימי הורדוס, ובימיו גברה
והצליחה השנאת חנם, כמבואר ביוסיפון, עד שהייתה מחלוקת גדולה בעולם
ונפל גם רבי וחשובי בישראל, ומחמת תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכן נתרבו
המחלוקת שהיתה אז, ולכן בא הלל והוכיח את בני דורו על השנאת חנם.
ואמר הוי מתלמידיו וכו', כי ידוע שעקר האדם נוטה לכל רע שבמדות, וזה
גם בעת ההיא נתגבר המחלוקת, ולכן אפשר שיאמרו שאמר לעקור המדה
הרעה הנאת ולכן, כי אין בשר הזה ולא ולא שאין בו קנאה ושנאה
לזה אמר הוי מתלמידיו של אהרן כלומר הוא נזכר באהרן שהי' אוהב שלום וכו'
וגם הוא בו כמוכם ואם הוא הי' יכול על מדות, וכן גם אתם תוכלו להטיב
דרכיכם ומעלליכם, כי אמנם האדם יתעלה ויתן ואשר יגבירו לו אלקים

כמוהו

כהן אשר נטה לטובות שבמדות. כי יאמר בלבו גם אנשי אמת כמוהו, ומזה לא אוכל
גם אני לוותר בדרכי כמוהו, (ועי' זקן ... עדי ...) כן הי' נראה לכאורה
אולם באמת נראה לבעלי דרך יותר נעים בזה, ומבאר תחלה מאמר המדרש, וזה
שהקשה בתנחומא, ואח"כ נבוא לבאר בדרך הזה. 'איתא' במדרש כיצד הי' אהרן
אוהב שלום, כשראה ב' בני אדם מתקוטטים, הי' הולך אצל אחד ואומר לו ראה אחיך
חבירך מתחרט וכו' והוא אומר לו שאבוא אצלך שתמחול לו, וכיון כך וכו', כיצד הי'
מקרבן לתורה, כשהי' יודע באדם שעבר עבירה, הי' מתחבר לו וכו' והי'
אותו אדם מתבייש וכו', וכיון כך הי' חוזר למוטב, הוא שהנביא מעיד
עליו בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון עכ"ל, והקשה בתנחומא
איך הי' אהרן מתחבר לרשע שזה נראה החנף ואמר נתמי ולא תתחבר
לרשע, ואיך מצא לו עוד על רשע דמלתא שאמר לו, שהי' אהרן אומר
וכו' ראה האיך חבירך מתחרט, איך הי' אומר כן והלא כתיב מדבר
שקר תרחק, ויותר קשה שאמר שהנביא מעיד עליו תורת אמת היתה
בפיהו, ואיך הי' מדבר שקר, ואיך החנף בזה הוא, ועי' זה במאמר
במדרש בשעה שברא הקב"ה את האדם נחלקו המלאכים ונעשו כתות
כתות, חסד אומר יברא שכולו גמילות חסדים, ואמת אומר אל יברא שכולו
שקרים, מה עשה הקב"ה השליך האמת לארץ, שנ' ותשלך אמת ארצה
אמרו מה"ש רבש"ע מפני מה אתה מבזה טכסיס שלך תעלה אמת מן
הארץ, הה"ד אמת מארץ תצמח יע"ש, והנה המדרש הזה א"צ למתקדק בו,
כי

כי נפלא הוא ומביא על יראתו, וגם בפרטות יש להתבונן וז"ש שחסד אור ויברא
שכולו ולא חסרונים שנוכרחים אל ולפעמים דלאו דוקא כולו קאור, כי גם אנו
רואים בעינינו שאין כל העולם גומלי חסדים, רק יש קצת מה, ואע"פ נראה
שאין כל בני אדם גומלי חסדים, ורק בשביל המעט גומלי חסד יש בתוכם
אורו וה"ש שיכולה, ואע"פ קשה לזה אורו כח האור שלא יכולה ויפה שכולו
ולא שקרים, דעכ"פ גם זה נוכרחים אמתיים לפעמים דלא כולו קאור, ובאמת הי'
העולם נחרב מפני חו', וזה אע"פ שאין בעבור זה בריאת האדם הלזה.
הוא יש קיום גם באופן אחר בלבדם, וגם אברהם לפי הנראה האור
שפתח ונתן והחסד, שחסד הוא לפעמים שוה"ד כידוע, ומה לא יוצא
בכל היום קא, אולם האור שהוא לפי הדין, וכמו כתוב חן קל אנשי,
נראה לפי שידוע שכל הרחוק הרחוק וסוף הראשונה, ולפי ההרחק
שנתרחק נחסר והשלמות ורק הקב"ה נקרא שלום, שהוא השלם האמתי
בתכלית, וכל זולתו הוא חסר, ולפי הריחוק שנתרחק ממנו ונתגשמו כן
חסרונותיו רבים ומופלגים, נמצא שהעולם הגדול הזה שאנחנו בו, שהוא
הרחוק והשפל מכל העולמות הוא החסר מכולם, בתכלית החסרון, ולכן גם
אם היינו לפי הטבע בתכלית החסרון, ושכולו חסר גם הוא נלאה
והדין דרכו אותו לאורו ולא התהוה, אמר בטה נחו' חיו' עולם
האמיתיים, ובזה נצוח והדין דרכם אותו, וזה שברא הקב"ה חסרים
בתכלית, והי' גם זה לטובתו, שנתן בהם חושי הרגשיים כולם, כח ועזר
לשבור

ושבוח הטבע החסר שנתפעם בה, שהטבע היא חסרה ועצובה, והתעלה ולשוב
על הטבע והשלים חסרונם, והנה זה הדבר שטעם והש"י, שבשבט ולא שקרים
שלפני הריחוק הרב שבינם ובין הסבה הראשונה, כן התרחקו השוות
והאותות, וגם זה שגשמו בגלגל שהוא רצון ה', יותר להיות ההיפך
וגם בתהפך לא ישגו לאויתה, וזה עשה הקב"ה השווה האות לאות, ר"ל
שבכל זה שנעשה פה בשלשלת אבותינו, הוא האות, ובכ"ז לא בשום הא כו'
ואחרו והש"י והאותה ובגוה תבסיס שוק כל שאלו שהאות הוא לפני השגת
הגא"ה בארץ, אנוש אנשה בחשיבות ומעלה כמה שהיתה עגדם עדותה, שהם
לא ששגו האות לאותו, רק שוספיו עוהם על כל זה שהשגו, שיהיו כן,
אשם ולפעם היו האות לאותם וגו', שנמצא שהיו אז האות במעלה וחשיבות
ותם לאותו, ואחרו תעלה אות זו הארץ, ר"ל שכל ההנהגה כולה שלפני
העולות תהיו עפ"י האות שנעלה לפני השגתם בארץ, ואז תהיו והאות עלו
גם למעלה, ונבאו בפסיקתא שאמרים והש"י לפני הקב"ה אותו הח"א הקב"ה
נוך לבב הגבול, ופעם שאמרים קב"ה ונגלה, הקב"ה יושב על כסא הדין, וכן
כל גשם קור וחום וגרעינה ואביב, הכל לפני השגתם וקביעותם, וכן
בתולי קטנה שחוגרים עד שלש שנים תלוי הכל לפי הקביעות שלו, ואם כן
האות הוא לאותו בשוות, כיון שכל העולות ותהגים לפני האות הנעלה
כפי בארץ, ובארץ תצמח לעולה, ושם ישפע למטה, ועיין בז' והגה' ופלא
דספר ועפארת ישראל, וע"ש בתורה וירד ה' על הר סיני ויוק ד' בקרבינו
ודו"ק

ומוצא כמה פסוקים, שלכאורה קשה איך שלפי השגתם נראה להם שירד
שנראה להם עתה זה שלא נראה להם מקודם ולפי השגתם הוא שירד, ובמקום
קשה הלא תורתם תורת אמת ואיך שייך בתורה דבר שאינו רק לפי
השגתם ואמנם לפי האמת, ובפי' הוא נ"ל גם עפ"ז שזה היתה כוונתו
ית' בתתו לנו תורתו הקדושה שכל זה שנזכר רק בשפלים הכל הוא
האמת שיכול להיות יתרחקו כל העולמות וכן היתה כוונתו ית' בבריאת
עולמו, שמ"מ זה שנזכר בתורה מעשה רבים לפי שעה, כן יהיו התחברות
ית' והעולמות כולם. וכן אם גם ובאמת אם עולם שלא בתורה הי' לצורך
שעה ולמגדר ומתקן איך שאמנם ואמיתתם של תורה זו הוא האמת האמיתי
כי אמת הוא לשון קיום, וזהו אמנם קיום העולם אם עשה הדבר כן
נמצא שכן הוא האמת, וכן בקביעות המועדים נאמר אתם אפי' שוגגים
אתם אפי' מזידין כו', שכל העולם יתנהג לפי קביעותם כן הוי רצון
הקב"ה בבריאת עולמו כנ"ל, והנה זהו ודאי האמת הגמור, ועתה יבוא
אל שכן זה שקשה על אהרן איך דיבר שקר, שכיון שלא על חנם ד'
דיבר כן רק לעשות שלום בין אדם לחבירו שהוא קיום העולם, והוא
רצון הקב"ה, ובאמת אין זה שקר אלא זהו האמת הגמור שבעולם
ומתנהג בו, וזהו הענין עכ"ל גבי אתפשט ששינה הקב"ה מפני השלום
השתא שלפי קוצר השגתם כי זקנה היא נראה ששינה הקב"ה
ואמנם כיון שמפני השלום ניתן לשנות, אם גם לפי השגתם הוא האמת
ודו"ק

ובעונה גאות, כי אין הראשון פה יותר דבה ויצא חוץ לגבול הקדושה, והנה
עפ"ז יובן גם הפסוק תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום
ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון, ולכאורה קשה יובן מ"ש תורת אמת היתה
בפיהו, וכי יש ח"ו תורה שאינה של אמת, וגם מ"ש בפיהו אינו מובן, וגם מ"ש
ועולה לא נמצא בשפתיו, וכי לכהן נמצא בו שום עולה ח"ו, ועוד מאי רבותא
הוא גבי אהרן, שתורת אמת היתה בפיו ולא נמצא בו עולה, אולם להבין
יובן הפסוק על שני אופנים, דלכאורה יש מקום להרהר על אהרן איך הוציא
שקר מפיו כמ"ש, וגם קושית התוס' איך נתחבר לרשע, והגם שאפשר לזה
שהביא התוס' וגם רש"י מסכת אבות [illegible] שהיה מתחבר לרשע
רק שנתן לו שלום, נאמר גם בזאת ולא לקרבו לתורה לא היה עושה כן ליתן
לו שלום, והפסוק הזה שאינו הי' מתכוין [illegible], והמדרש אומרת שהיה
מתאהב אליו, והי' מרבה לספר עמו, ונעשה אין זה סותר להדרכו נתאי
נראה שגם בענין הרע"ב כן, ומ"ש שהיה מתחבר, לא שהיה מתחבר ממש,
כי זה הי' באמת סותר להדרכו נתאי, אלא שטעותו הוא שהי' נראה לו
כאלו מתחבר עמו ע"י שהי' נותן לו שלום בפנים שוחקות, אמנם באמת
לא היתה כוונתו להתחבר לו, אבל זה קשה המדרש לומר שיעלה
צדיק כמותו [illegible] שנראה [illegible] לא' בפה ולא' בלב, וזה שבא הכתוב
לומר שאין להרהר ולחשוב עליו, כי תורת אמת היתה בפיהו, ואף שנראה
כמוציא שקר מפיו, אמנם באמת זה אינו, כי תורת אמת היתה בפיו

פי'

פי׳ האות שע״פ התורה הירח בקנו שכמו שע״פ גה״ת הוא נותן לשמש ויפע
השלום, אין זה יקר כ״ו, ואברהם הוא האות הגבור והמעלה, מצד זה שהי׳
רואה כאלו ותהפך עצמו ורשע, מראה כאברהם אי בקב ואי עב על זה
אור ועולה לא נמצא בשפתו, ואח״כ חוזר הכתוב ומפרש זה שאמרת
שתורת אמת היתה בפיהו הוא מפני שבשלום ובמישור הלך אתי, כי מצד
רבקה ועשות שלום בין איש לרעהו, ומפני השלום נותן לשמש ע״פ מין ה
התורה, נמצא אברהם שזה האות האמיתי, וזה שאמרת ועולה לא נמצא
בשפתו, הוא מפני שרדים השוב ועין, ונחות זה הרפה והראות עצמו כאלו
ותהפך אלו, וע״כ אין זה על [illegible], ומש״ה באברה״ם, ויבכו את אהרן שלשים
יום כל בית ישראל, [illegible] זה בכה את אהרן שלשים יום וכו׳, שלמים לא
אור לאיש סרחת ולאשה סרחת, [illegible], [illegible] וזהו השבח הגדול האמה
ואהרן שנשא להם פנים ח״ו, [illegible] [illegible] שאהרן ונותן [illegible]
החסד, ולכן [illegible] הי׳ ראוי לו והתחסד עם [illegible] ולהפוך להם [illegible]
ישרא״ל, ולהטיל שלום ובהנחת כבוד וקרבם אל התורה, ומש״ה במשה
כבאו׳ [illegible] במשה כתיב ויבכו עם ישראל, שהי׳ אומר [illegible] הדין
את ההר, אבל אהרן הי׳ אוהב שלום וכו׳, ולהשתדך לא אמר לא׳ [illegible]
סרחת, שהי׳ [illegible] עליהם בנחת כנ״ל, [illegible] שהם היו [illegible]
ע״פ התורה והאות כל א׳ [illegible] ואחיזתם והשגתם בתורה, ובזה
[illegible] [illegible] שאמר זה של הלל [illegible] ע״ד [illegible]
שאמר

שאמר ושונא את הרבנות, ור"ל שישנא את הרבנות בלבבו, ועז"ב בא הלל תלמידו ו
וזהר והזהרות שבגנות הרבנות אמש ועל איזה אופן תהי' ועז"ש הוי מתלמידיו של אהרן
הר"ל אע"פ שמשה הי' ובאי ג"כ שונא את הרבנות בלבבו, כמ"ש והאיש משה ענו מ
מאד מכל האדם כו', אמנם הנהגתו היתה עפ"י הדין כמשל שהי' אומר יקוב הדין
את ההר, והוא לפי מדתו שהי' לוי כידוע, משא"כ אהרן התנהג תמיד בנחת,
וינהל את העם לאט ובמישור, עפ"י שהלל הי' מבני ג"כ ורבנות ותפארת דומה
הנאת. כמ"ש לעולם יהא אדם ענוותן כהלל, ולכן כשאמר שהזהרות והמוסרים והחוקים
וירבה עליהם ובאו להרחיק נשואתם כנעה. והטיל אימה על הציבור, והכל רק
לש"ש, באופן שהם לא ירגישו זאת כלומר עד מאוד. וע"ז הוי מתלמידיו של אהרן
ולא מתלמידי משה כו'. ואמר ושם הוי כו'. ושר שמתחיל לקמות הפרעל קטן
בקפסת עד שמום טבעו אוהב שלום כטבע אהרן, ומ"מ כשהמשגיח לישבה והמשל
אותה והראות גדולה על הציבור לש"ש. ור"ל אז לעמוד כנגד הרצון נטבעו
אשר קנה לו, כמ"ש כפ"י על לשם הוי. ואמר אוהב שלום ורודף שלום, ר"ל
שתאהב השלום לבבך וטבעך, ולא יספיק לך זה, משא"כ תראה ג"כ להיות
רודף שלום לעשותו ולהקימו בפועל כפי כחו. והגדל השלום בין איש לרעהו
ותשתדל בכל כח האפשרי עד שתשיגו. ובאדר"נ אי' עפ"י בקש שלום.
ורדפהו, בקשהו במקומך ורדפהו ממקום אחר. וזה אפשר שעל ג"כ כמאמרו
אוהב שלום כלו' במקומך תאהב השלום, כי גם לך ויטוב בעיניו, ואמנם לא
יספיק לכם זה, אלא שג"כ תשתדל להיות רודף שלום ממקום אחר, ואע"פ כי
לך

לב לא יגיע שום תועלת וזה , וכדוגמא בזה״ שמעתי בשם הרה״ק ... די גמל
עד דעבד שלא בין הכהן די תרי גברין ויצא רבי , אוהב את הבריות , פירוש
יחוד שהם בריותיו של הקב״ה , ואף עכו״ם בכלל , ואף שאינו עושה עליה עמך
וזהו ושנאתם פורטע , וז״ל לא התחיל לשנאתם ח״ו , רק לשנוא את מעשיו כדרך
האב השונא את בנו הרשע עכ״ל לא טוב שאינו שונא אותו ח״ו , ואף שאינו
חושב שמגרשו מביתו ומרחיקו ויצא כל וכל . וז״ל באופן שאינו שונא רק את מעשיו
ומעלליו אשר לא טובים , והראי׳ כי דוד אשר שונא הבן ההוא והטוב גרמו ו
ולעשות הישר והטוב , הלא אנו תגדל אהבתנו לו הרבה יותר ושנאתו יכן הדבר
הזה , לא התחיל לשנוא את זו שאינו עובד ה׳ ית״ש , אותו ח״ו , רק יחוד
מעשיו המתעבים , וזה חיובנו , ובקשו והתפללו להשי״ת ביום המראים שיוהר
ויחוס העת שישובו כולם לעבודתו ית״ש , ככתוב שם ויעשו כולם אגודה א׳ לעשות
רצונך בלבב שלם . ופירוש כי אם אהבתנו אל עמים יצא כפרה וקרוא כלם בשם
ה׳ כו׳ , וזה״ש אוהב את הבריות ומקרבן לתורה והוא רק לתורה , וכ׳ בשבת
התורה שיכנס תחת השכינה , וכן הי׳ ... ונותנו של הלל וקבל גרים
ולהכניסם תחת כנפי השכינה כמ״ש בגמ׳ . וכן יתכן לומר שאוהב שלום
קאי גם על עצמו , שהוא אוהב להיות בשלום עם כל , ושיהיו גם כולם עמו
בשלום , וזה״ע אוהב ורודף שלום , פירוש שאם רודף אותו חבירו להיות בשלום
עמו , תרדוף ותשתדל עכ״פ בהרבות עלוי ... וכו׳ , עד כי יתן לך
אות שלום ואמת " " " " " " " " " " " " "

הוא

הוא הי' אומר נגד שמא אבד שמי, ודלא מוסיף יסיף, ודלא יליף קטלא חייב, ודאשתמש בתגא חלף " " "

הנה יש תחילה שמא, ואח"כ שמי, ויובן עפ"י [illegible] בגמ' כל הרודף אחר הכבוד
הכבוד בורח ממנו, ולכאורה קשה שפת יתר הוא, דהוו כל הרודף אחר
הכבוד אינו משיגו, ולכן נראה בהם הרודף אחר הכבוד והשיג כבוד יותר
מהראוי לו, וכל חפצו ועשתו שם כשם הגדולים, אזי גם הכבוד שהי' לו מכבר
בורח ממנו, עד כי לא נשאר לו מאומה, וזהו גם התנא פה בושנתם נגד שמא, ר"ל
מי שרודף והשיג והגדיל לו שם חדש, ומה שנאמר שם חדש שלא הי' לו מעולם
כגון אם הוא בעל מקרא ורודף ועשה וקמת לו שם שהוא גם בעל משנה, מנגד
הוא [illegible] הולכה, כיון נהר בוער [illegible] כל, אזי גם שם שהי' לו [illegible]
נאבד והולך ממנו, ומה שהי' למור שהי' לו מכבר, ומה זכה בזכה [illegible]
גולא אגול לוקני קרנא [illegible] דהוו הי' [illegible] [illegible], ובאבות אול שלא, ונפל לו
שם בשררות שמתלבש בו [illegible] ונוטלין את ממנו, ומה גם [illegible] [illegible], שרודף
והוסף לו שם חדש בשררות, אזי [illegible] זה שהי' לו נאבד ממנו, היינו ממנו, והנה
יש [illegible] אות, ו[illegible] עד שעוד רבו, רק [illegible] פי' הראשון קאי על
[illegible] את הרבנות, ולפי האבות קאי על [illegible] ולא תתגדל להוות, והבן,
ודלא מוסיף יסיף, פי' מי שאינו מוסיף על תורתו ומעשיו הטובים, ואומר שכבר
הי' לו [illegible] [illegible] עד [illegible], [illegible] [illegible] עד [illegible] בזכה שיאסף מן
מן העולם, כי הלכה [illegible] שהמלאכים נקראו עומדים, כמ"ש [illegible] עומדים,
[illegible] רק המלאכים בין העומדים, והוא [illegible] עומדים [illegible] ומדרגה א' [illegible]
האדם

האדם מראש. והלפים, כמ"ש חוץ האדם וגו' ונתת לך והלפים, יען שבתחלתו
ית' בבריאת האדם היתה למען יוכל ויעלה תמיד במדרגה שהוא רק למדרגה
יותר גבוהה שאחריו, ובדרך ידוע יוסיף אומץ בתנועה בכל עת ורגע. למען
אשר בהעולם, יתעלו עוד גם כל העולמות כלם והוסיף בהם עוצמת אור חדש,
והנה האדם אשר אינו חפץ להוסיף עוד שהוא בו זמנו, רק לעמוד תמיד על
זה, חנם במדרגה שהוא רק בימי הנעורים, ובזה הוא מואס מן העולם,
כי לזה יתן לו הש"י החיים שאין לו תועלת, כי זה ויוסיף לו תועלת אף עוד רבות
בשנים יחיו, אחרי שלא יקנה רק ואזה יותן לנפשו ובלא יוסיף קטלא חייב,
פי', שאינו עושה ואחרים קטלא חייב, כמ"ש עפ"י ועצומים כל הרוגי' זה תלויה
שהגיע להוראה ואינו מורה, ובאמרו אח' ודלא מוסיף מפוחא קטלא חייב,
ומביא שם, ומבלה עד"ה ואי שטעה בדין פלוני ע"י שלא שמש חכמים, היינו
שלא עסק בגו', שמוה הגו' נקרא שמוש ת"ח כידוע, וכפי שמשיג ושמש
ת"ח ומדבק רק תמיד כדי ללמוד זהו הדרך איך לישב ולתרץ המשנה
והפרכיות ולהוציא דינים מגמרא ובירורי המשנה והפרכיותא, כידוע
שזהו עסק הגו', ומזה ההוראה ונצאה לכל ישראל, וכן זה שאינו עוסק בזה
קטלא חייב, כמ"ש עפ"י כי רבים חללים הפילה זה תלויה שלא הגיע להוראה
ומורה, ועמ"ש כאן ושמן חייב ושאפ"ה אות. השאלה, וכן שאר הגה"ה
עמוד כולם הוא נגד בזמנה ומש כמ"ש, וכן ומרים ומרמו כן שלום לו
ומתא, וכן אינו שכל בזה ולא יתן לגדור ולהפסיק דינים בלשון חייב
למר

מוכר שחייב להאביד שלו. או שחייב להאסף מן העולם, כיון שהוא מדה בזבה וכו'. והענין
שלו הוא בא עם מזלא, ולכן לא אמר אלא שכל א' והם נענש כפי דרכו ומדתו, ומאין
יבא עליו ענשו ולא יפלט ממנו, ומ"ש אבד שלו, פי' שמזלא ומזלו יאבד שלו,
וכן בכולם. ושאמ"ר בגמרא טלטל שלך הנראה לכאורה אין לו מובן קשה יותר מהאמור
אמרא כי רבים חלום וגו' פי'. ולגאות בא המלא והשיעור שהוא חוש וראוי לעניש
בשו ארצה בודים וכו', כדין רוצח והורג עפ"י פסוק והבן, ובאמתיש בתמא
חלש. כי התורה יכתבה לאדם בפתח מראה עטרת תפארת על ראשו,
ועתה תפלה ותפשטי הפנים והדר תוארה עלו. פי' כי ליות חן הם וראשים
ועניים וגרגרותיו, ולגאות השפל מתן שפנים האדם ולמור הכתוב הוא
בטהרה, ולכן שמש כה וגרמים בגוים עלוים ושפלים, כדברי הזוה"ק, ולא יבוא
ותנחו הגוף ונפשו של עולם, והעונש כן ענשו יענש כמדתו וכו', כי תחת אור
המור כבוד ויקר מראה הפנים בפני א' קטנה ועלבות ומחשבות ואפלות אדם
וכן נחלש לו חיים האמיתיים מגבויים בחיי הזוה"ק הנקראים ושפלים וכמ"ש כל
השטנים בכתובה של תורה נעקר מן העולם, וכמ"ש בספ"ק בשירת ר"ג כלל
הא ומוהו שכל הנקודה ובמת מטל חסר מן העולם, ואיה כשמעון למען נבאר בזה
יותם, ומעין חלש יש לו של פעם לשון חולש ולשון פריכה, כמו והאלנים
כלו וחולש, ורק"ל מתפרש מן הזוה"ק, על החולש הזכרים העיר לזוהב על
דברי הזוה"ק פי', וגם נראה שחלש הוא לשון חבורה וכו' ויוסף שמשון
וגו' ולפעם אחרות גורם וגו', ומגבר שמעון זה הוא מ"ש תנוב בגו' וחלש

והא

ובאור קרא, ובל זאת הדרך נקשר ומאחד עם הכתוב ההוא, וכן לנפש יעקב
שנולדתו והחכמה אשתו ואין יתלבדו ולא יתפרדו, ודאת יש לזה שמועה
דרך האמונה הוא כנפשון ויש גם לאלו ולא שורש חכמה, ר"ל שאינו
ותדבק אתה לשרשה לזווג תורה ומשפט, כמ"ש והדבק בתה" וגם
יראה שכל הד' ענינים שאמר כאן, הם נגד ארבעה דרכים שבאדם,
נפש, רוח, ונשמה, וקטנה הנפש, נפש היא הנפש, רוח הוא רוח החיים
נשמה הוא החלק אשר נתן לו זאת אלקים, ונגד קטנה הנפש, אשר
אבד שזה, שנמשל ושם ושמו, ונפש הוא נגד הנפש שהוא הנפש, כמ"ש
"האמונה ה"ל עניני תקומה איזו, שהנפש יקרה באמת שהיא אחז, ונשא
חיים הוא נגד רוח החיים, שהורגים אותו ומעבידים אותו. הרוח ה
החיים, והנפש הוא נגד הנשמה שתבררת ונקים ומחשבה, ולא והיה לו
חלק במוה"ב, כי המוה"ב שייך להנשמה כמ"ש כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב
שנא' ועמך וכלם צדיקים וכו', והיא הנשמה שהיא נשמת ד' והמאור

וכענין זה אמר הגאון נ"ע ענין
הד' עבירות שנגד השון למשוב להרע
ולאבד ועולם לבוא, ובאשר הוא עבירות
~~[illegible]~~ שגד והוא נגד הנשמה
~~נגד הנשמה~~ והחוש הוא נגד רוח
החיים, ולאבד היינו לאבד גם העולם
ושמו, ועולם הבא נגד קטנה האדם,
ונגד זה אנו מקיימים ד' כוסות ושתה
נגד נפש, ושתה נגד רוח, ושתות נגד
קטן ומקרא ומעלה נגד נשמה, והבן "

חוק וחוקים וכו' חיי עולם. כמ"ש וחיי עולם
נטע בתוכינו " וענין והנה זה על כל הד'
דרכים האלו, וגם יש לשון תשגום, וכן שבלשון
תרגום הלשון שלם על הלשון, ר"ל שנגד הוא
לו עבודות והשגחה, וגם לו פריתה כמו גדו
אותם, וגם נעלם סימן בוגדים שאם הוא נגד
שאר

שלא שמשמע לו שם אחר הוא נגיד עברית ואבד שמו ״ ודלא מוסיף יסיף, היינו
או שמוסיף בתחלה או יסיף, ודלא יליף כלל גם בהיות קטלא נדון ונשלו ב' הדברים
כמ"ש חז"ל ע"פ ובוקע עצים יסכן בו, זה בעל תלמוד, ועל פי קרוב לזה ד"ג
הגאון ז"ל בביאור משלי שלו ע"ש רק קטל קנא באמצע ע"ש, שהת"ח נקראו
עצים כמ"ש בתחלת ע"פ כי האדם עץ השדה וגו' אם ת"ח הגון הוא כלל
ות"ח הקטנים במעלה נקראו קנים כמ"ש גם המהרש"א, ועי' זה בעל תלמוד
שהתלמוד נקרא שמוש ת"ח כידוע, ולכן השמוש גדולים נקרא בוקע עצים,
והשמוש קטנים נקרא קטל קנא, וזש"ה ודלא יליף ודלא משמש חכימא קטלא
חייב, והיינו או שיקטל עצמו, כלומר שמשמש ת"ח, או שיתחייב קטלא, ודאשתמש
בתגא חלף, כמ"ש חז"ל סבות(?) כולא דחלפי, והיינו שההפך תורה נעשה
חולף שחלף והלך לו, ונמצא שבכלל רוגז והורה לנו בלשון הזה ד"לשון
מפי על לשון, וגם לשון תרגום כמ"ש, ועוד אפשר לומר דמפני שהלל שהיה
שמעיה ואבטליון שהיו בא"י, ואח"כ הלך לבבל כדי שיעמוד שיקבל הנשיאות
מבבל בתורה בא אז מבבל כמ"ש בפסחים, ולפ"ז יתכן לומר שהמאמר הראשון
הוי מתלמידיו של אהרן, אמר בלשון הקודש בהיותו בא"י בעת ומנו לפני
רבותינו שמעיה ואבטליון, והמאמר השני נגד שלא, אמר בהיותו בבבל
וגא"ה בלשון תרגום, שהוא לשון בבל, ואח"כ כשעלה מבבל לא"י ליקבל הנשיאות
אמר המאמר הג' אם אין אני לי כל כלבהן, ועי' שהמאמר הראשון נגד שלא כלל
אמר תחלה כשעלה מבבל והיו רגיל על לשונו ל' תרגום ולכן המאמר הזה בלשון
תרגום, ואח"כ שקבל את הנשיאות מבבל בתורה, והוכיח אותם על שלא-שלא

גם

גם הם את שכלו ואבטלתם , ויצא עמו דרך שנראה כגאות וכן גודל רבות
ענות , ולכן נשתפכה מתאווה זמן ההולכה כנאו׳ שם בפסוק ולגאות
יתחן לזור שענו יסד המאור כלו , שנגד עצמו אור נגד שלא כלל על
שאור דרך שנראה כיהורא , וגאוה , מעשי תשעה בהתעלם ההולכה
זמן , מנגד כל בחסרא אור ובלא טעה כלל , וכמש באגרת בלא שמוש
חכמות , וכנאו׳ שם בפסוק שהוכיח אותם עג״ ועי״ " " " "

הוא הי׳ אומר אם אין אני לי מי לי , וכשאני לעצמי מה אני , ואם לא עכשיו אימתי " : : :

נראה לי לפי שהנהגות שקבעוהו הגאהירו שובבון אדם בתם ושיעשה לו רב
וגם הוא בעצמו אור במאור הקודם ובלא ועם כלל וכיוצא בו ובלא
שמוש חכמות כמו שהבאתי מקודם , ולזה בא עתה לזור אף שהוגדרת
לעשות לך רב ולשמש ולקח עמו תורה , אמנם אל תאמר לנפשך, הנה
בהיות לי רב לא אצטרך יותר עוד לעמול ולטרוח והבן בעת , כי כל זה
שיכבד ועשה על והביא בסקירה אחת , אמנם את פני תורה ולמדש דרך
תבונות , ואעפ באורך כן דע כי על עקר אתה בנשח , ועש״ אם אין אני לי
מי לי , ר״ל שאם אני בעצמי לא אחפש לטרוח ולעמול במקבלי וקנות חכמה
גהה ז: והבין אותו בעת , וזה ועמל לי רבי , או חבירי בזה , כמש״ חז״ל יגעת ומצאת
תאמין , לא יגעת ומצאת אל תאמין , וכתב אדם לעמל יולד , ואחז״ל לעמל תורה.
וכדאו

ונפשו לעצמי זה אינו, פי' וגם לא תאמר בהיפוך שכיון שאחר כל גאות אשרך
להתייגע בעצמי, וזה לי רב וחסד, ונ"ל ונפשו לעצמי זה אינו, פי' אם אתייגע
ואתפלל שעד סוף ימי רק בעצמי ואין אחר עמדי, זה אינו בעצמי, יכול להשיג
ולהגיע לחכמת התורה, ואיך יבוא כל עמלי, כי לא יצליח ולא יעשה פרי חכמה
ועוד יש לפרש ונפשו לעצמי, כל שאין תאמר כיון שההדרכה שאתה בעצמך
תעמול בעבודת ה', אם כן די לך שאתה בעצמך לא תשוב לנצח את מחשבות
יצרך הרע האורב לך תמיד על דרך כנחש [illegible], ולא עזרת ה'
[illegible] [illegible], ואלולא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, ובגאות אל
תחזיק טובה לעצמך על עולך בעבודתו ית', כיון שבלא עזרתו ית' לא
הייתי יכול לעבדו, ולא נותן לך עולך

מוסף נקי: קידושין ל'

ועפ"ז פירוש הכתוב ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, פי' [illegible]
שהאדם בעצמו לא הי' יכול להגיע לעבודתו
ולפעול עבודתו, ואעפ"כ לא הי' מגיעו כל
שכר תשלום, אבל אתה ברוב חסדך
תשלם לאיש כמעשהו כי' כאלו עשה
הוא בעצמו כל המצוה, וכן נמצא ב
קדושות יהרי [illegible] " "

ואומר, ועוד יש לפרש ונפשו לעצמי, כל פי'
שלא תאמר זה אינו [illegible] באחרים [illegible]
לזה לאחרים חוק [illegible] ודרכי עבודתו, אינו
לא אגדל ואשרח רק בעבודה עצמי בלבד
ונ"ל ונפשו לעצמי, ולא לאחרים זה אינו, כי ע"י
[illegible] לזכות גם לאחרים, ואדרבה [illegible] תורה [illegible] [illegible] [illegible]
יקרים אותו [illegible] [illegible] יקבלו לאום, והוא [illegible] [illegible] וחייבו [illegible], כי
הוא עיקר העבודה לו ית' הוא לעשות נחת רוח לשמו שאמר ונעשה רצונו
וזה כל פרי עבודתו ומעשיו ותורתו [illegible] [illegible] רק על הכוונה
האמת

הגאת, לעשות נ"ר לשמו, ולא על כוונה אחרת וכמ"ש אל תהיו כעבדים כו', ואח"כ
בכל זה שנראה היותו נ"ר לשמו ית' נצטרך ורבינו אחרינו בכל האפשרי
לעשות, וכמו שהאריך בזה בס' מסי' במדת החסידות ע"ש, ואח"כ כיון שזה
רצוי ובאמת נ"ר לו ית', אם נזכה לאחרים מורים הדרך העולה לרצון לפניו
ית', ובאמת שאנחנו חייבים עכ"פ בכל האפשרי בכחינו לעשות " ונעגוש ובפרט
קרוב לזה, וכשאני לעצמי, ר"ל שאם תרצה לעסוק בתורה רק בשביל עצמו בלבד
כדי שיקראוהו רבי ורבה, וגם לעצמו ולא אחר לו, כי אי לעצמו זורה
לעצמו ולא לאחרים, כמ"ש בברכות אנטיגנוס נע"ש, ובגמ' אם אני אעשה כן זה
אני בעולם, כמ"ש חז"ל העוסק בתורה שלא לשמה מוטב שלא נברא, ואם לא רכות י"ז.
עכשיו אימתי, כי החיוב של התורה והעבודה הוא בכל עת ורגע, כמ"ש
והגית בו יומם ולילה, וגם ואם לא עכשיו פי' שאם לא תשלים עכשיו ותאחר
עוד מלעסוק ולהשלים אחר עבור שעה או שתים, אימתי, פי' תשלים חובך, כי
העת והשעה והרגע שעברו אינם עוד, וגם כי תרבה אחריהם לא תשלים
ואז תשלים חובת התורה והעבודה שנתחייבת עתה, כי כל עת ורגע הבאים
עוד הוא ובוא עליהם עליך חוב וחיוב לעסוק בם בתו"ת, והחוב הישן כבר
חלף ועבר ונשאר חוב עליך שלא תוכל לשלמו, ולגאת ראה גם ראה שלא
לבטל אפי' רגע א' מן התורה ומצות, ואז ייטב לך בעולם שכולו טוב "

שמאי אומר עשה תורתך קבע. אמור מעט ועשה הרבה. והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות:

ופ'

לפי פשוטו הי' נראה לפרש, דקאי עד שעמו רבו, שאמר אהוב את המלאכה וכל
ומה דבא הוא לומר שאתה תאהב את המלאכה, ז"ל המחבר ולעשות תורתך קבע, אבל עיקר
קביעותך תהא בתורה ומלאכתך עליה עראי, ורש"י גורס הראשונים שעשו קביעות לה:
תורתן קבע ומלאכתן עראי זה וזה נתקיימו בידן, כך הי' נראה לפרש, אולם
אין דעתו מחה בזה, יעוין כי"ה בברכות "הבא לדרך הוי בראשונים עשה תורתן
קבע ומלאכתן עראי, כיון שזה הוא העיקר זה באתא ולאשמועינן ולא הי' לסתום
אלא לפרש, ועוד שפשט קשה נכי זמת חסידות הוא זו שתהא תורתך קבע
ומלאכתך עראי, ומקרא לא הוא והגית בו יומם ולילה, ואף ר' ישמעאל לא אמר אלא
שהתורה התירה לעסוק גם בד"א, ושאמרת והגית כל אימה כבתחלה ...
ואם הוא רוצה לעסוק בד"א, אבל אינו זמת חסידות כדרך כל הדברים השנים
קוספת גאות, ואף הגם לרז"ל וכלם בוספת גאות שאמר הוי ממעט בעסק כל
אדם כשעושין זום עסקים שכוונתו לענין אחר, וגם בקצ' אדם ושנא עבד תת
עם דא שאינו עוד זמה בעצמו, וגם התוספות שאמר אמור מעט כלל, וזה
הנאמר אינו מובן כלל לנו, וגם התוספות של והוי יקל כל גב אינו מובן כלל,
ועוד קשה על אומרו והוי מקבל את כל האדם בסבר, והלא יקרא ולא שאת
פני רשע לא טוב, ואכ"א איך אמר סתם את כל האדם כלל, לכאורה נראה
לפרש, שהענין שהזהיר עלינו שאמר סה הוא ענין גדול ודרך שבו נושר לעבודתו
ית', ולתורתו הקדושה, והוא כמ"ש בדברים שאם שנדרש לקיים את המצוה דלת.
אך נשבעתי ואקיימה לשמור כל, ומסוק שם שהוא לגרוגי נפשו, וגם עשה
תורתך

תורתך קבע ר"ל שיעשה לו האדם חוק קבוע ולא יעבור כזה ללמוד בכל יום . וכן וגו',
אותה בשבת קבעת עתים לתורה . וכן נשנה בברכה דקדושת בגי' . כמ"ש דאית לו
עונתו כנ"ל . ונראה שאם יעשה לו האדם חוק על התורה ועל העבודה ולא יעבירנו
לעולם . אז גם בהיותו טרוד בעסקיו גבור יגבור ותשית עוז נפשו לאור חכמה
ותורה לעבודתו ית' בטרם יעבור חוק ובפרט שעבור יום . והנה ישאל חוב
עליו . ולא תמצא לשלום " ואנשי שיעשו תפלה אחר העושה תפלתו קבע אין ברכות כח:
תפלתו תחנונים . וגם אמרו אל תעש תפלתך קבע כו' . הענין לפי שהתפלה
עיקרה היא בקשת תחנונים ורחמים . ואם יעשנה קבע אינה תחנונים
אבל לעשות לימוד התורה לא שייך לומר כן . ולכן העיקר הוא לעשות
חוק קבוע כנ"ש . ואנשים רבים יקנו לומר כי יותר טוב הוא שלא
לעשות לו חוק קבוע . רק בכל עת שיתעורר ללמוד ילמוד . כי אז ילמוד בחשק
ורצון לבו בהתעוררות אז ללמוד ולהגות בתורת ה' . ובכל עת אהבתו ילמוד
ויעסוק בעבודת ה' . ושאנ"ב אם יהא חוק קבוע לו . שלא ילמוד אלא למען לשלם
חובתו שנדרו . ויהי' הלימוד והעסק ההוא אצלו למשא כבד על נפשו . ועוד [illegible]
שעתו, יש לחוש פן לא יוכל לשלם נדרו ולהשלים חוקו . ונמצא שבכרו בהרעבדו
כי יהי' בכלל מדבר ואינו משלם . ונמצא חוטא . וכה נא בני אשתקד ויהי' אלקים
עמך . ושמעת אותה וחרש "אמור מעט" . ר"ל בשעת נדרך ועשיית החוק לא
תאמר רק מעט . כאשר תשער בעצמך שתוכל לקיימו ולהחזיק בו תמיד .
ואז לא תפשל כלא תצא לשלום . ויהיה שלם גאות כועמת דוב באורח נשבעתי
ואקיימה

ולקיימה כל שלמאורה וכו' ולקיימה יותר, ובהז"ל נקבעת לשמור ולעשות פקודיך, ותו
לא, אלא מהר"ם בשעה שנקבעת ראוי שאומץ לקיימו, כמו שלא נדרת רק על
ועם כוונה להתקיימו. ועל זה שאמרו שזה שהוא בחוק קבוע. אולי לא יהיו
בנדבה ורצון טוב רק לשלם החוב, ומשלא כבר, כבר עוון לגא ועשה הרבה,
כמו ויתר ויקבעותו, כמו שאם עשית לך חוק ללמוד בכל יום לכ"ף דף היום
או שקבעת לך שיעור קבוע על כמה דברים בכל יום, והנה אחרי הקיום את
נדרך כאשר נדרת, עוד תוסיף ללמוד יותר, ולא הוותר זה שתוסיף על
הקבע ובאו יהא ברצון ונדבות לך כראוי, וזה יבוא לך שאין החוב והוא
ברצון ונדבה, והנה בעצמו גאות ותוקף כל הדברים אשר באמת עולים,
והנה תמיד וראוי להשתדל ע"כ לעשות תמיד קבע כאשר קיבלת וטוב
לך. וגם בגמ' הוי יגיעתי ביותר ויגיעי כולה. שאם בא להם אוגר טרחא, [illegible]
ולא יכלו לשלם חובתם ולהשלים חוקם אשר קבעו לעצמם ליום, הרי הנהגה
אצלם כאלו הם בח' אשה כמה התחייבו לשלם, עד שהיו פורעים ומשלמים
אותם כולה. וכן בכל ענין עבודת ה' יהיו גדרו תמיד כן ללמוד ולעשות
הרבה, וכן לא אחר ולמוד מעט בואו, בהזה ומשונה בקאי עוד על התורה ש
ובא התחלה ולא על דרך אחר, רק שאמר אחר כלא ואין גבולו ושיעור
ועלקא באמונה עצה, ותקוי על כל ענין עבודת ה' כנ"ל, שבכל ענין עבודת
ה' יעשה כן ללמוד מעט ולעשות הרבה, וגם בענין האדם לחבירו וכבאו
באמת"ה ובנדרים, הצדיקים אומרים מעט ועושים הרבה כמו שמצינו אצל [illegible]
אברהם שאמר להמלאכים ואקחה פת לחם כו', ולבסוף עשה להם בן בקר

רך

רק נטוב, ולכן יש לחוש פן יפגעו האורח או כל האיש הבא אל ביתו,
בהבטיחו לו ברכה ועושר מקלה, אולי יפלו פתאום, כי ירמוה לו כי כל עין אתה
ויאמר לבו אהה כי כבר זכה לפני עין עליון, ונמצא שזה סותר לזה
שהופיעו בברכתם ותקותו והמתין ועני, ולא גם בגאות אמונתו נא עוד
והוא יקבל את כל האדם בספ״י, כי גם לא יפלו פתאום אל שנה ונעשה,
ובראיה בספרים ז״ג שאמר שם לא יפלו שנוי זרה כלל ענינו הוא זו
לומר והוא לא [illegible] שנוי זרה, ויש כי הידיע בלא לומר בחיי רק מבחין
ואם שאחב״ו יראו שאינו עינו זרה כי הוא במקום שובע, וז״ו לא ראה מוהר״ל
והם באמת לב אל לבו שנה, והנה אם תקבלו בספ״י גם כי לא תבטיחו לו
עתה רק ברכה ועושר מקלה ובכן אותו לגמרי, ולא יבואו לבו בקרבו
ואומר״ ואומר והוי מקבל כל פלוני שירגיל עצמו תמיד ומעולה נשען בדעתו
להיות מקבל את כל אדם בספ״י, ואחרי אשר יצא את לבו נאמן מטבעו
גם יקבל את כל אדם אשר יבא אצלו בספ״י, והנה אחב״ו בבוא אליו איש אז
ישקול הברכה בשכלו ולפי יראה עינו אז, אם יקבלו בספ״י אם לא, כמ״ש בקה״י,
על לשון הוי, ומעתה לא עולה על ש״ס את כל האדם והכתוב שאת כל חשך
לא טוב כמ״ש, והבן״ ולפי ברכתם אלה והוו ברכה שואי אלה נסיפים עד
אבטוען רבו שהזהיר וחכמים להיותם זהירים בברכותיהם, ובא גם הוא לומר
שיהיו האדם זהיר בברכות בנשותיו קבע לתורתו ובאמרו מעט וזה שמעה
אחב״ו, לומר לא יכשל בכל נפשו אשר חטא, ויהיו לעבוד יוצרו בשלוות, ולמען
שיפול בכל מעלה ומעלה, ואשרהו בטוב ובעז״ל״

רבן

רבן גמליאל אומר עשה לך רב, והסתלק מן הספק, ואל תרבה לעשר אומדות " " " " " "

הנה זה שלא אמר כמו קמ"ל הלל ושמאי, זה פשוט וברור, שרבן גמליאל זה לא קבל מהלל ושמאי רק משמעון אביו שהיה בנו של הלל, וזה שלא אמר קבל מר"ש אביו, מפני שכל אותם שנזכר מאנשי כנה"ג ואילך, נזכר מי הם ומי אותם שקבלו מהם, ובפרט לפי זה שמתחלת פרק זה מביא דברי המקובלים כסדר עד רבותיהם שהם מקובלים ומוסיפים על דבריהם, ופירש בפירוש, נמצא שמאמר המקבלים תלוי במאמר רבותיהם שמפני זה קבל מזה אמר זה המאמר, ולכאורה ר' בכלל מי קבלו, ומאחר כמו ברה"ג גם ר"ש אביו לא אמר מהם המגע בלשון גאון הוספתא אשר ע"כ לא נזכרו ר' במשנתנו גאון, ולכן לא נזכר גם ברה"ג שקבל ממנו, כיון שמאמר רה"ג אינו תלוי בקבלתו ממנו כלל, שהוא לא אמר דבר המגע בלשון הזה, פירוש, נראה מפני שגם שמאי והלל לא הבחינו בין החלוקת במאמר, וגם הם לא נחלקו אלא בג' דברים, וכל קבלתם לא היתה אלא ורק א' איש מזה שזה קבל מזה, ומאחר אחריהם נתרבה מחלוקת בין החכמים והיו הולכים ללמוד מרב אל רב וקבלו כל אחד מהם, ולכאורה אינו שייך ל מזה שזה קבל מזה שגם רבו אחר קבל, מפני כמו"כ, שקבל מהלל ושמאי בעת שלא הבחינו המחלוקת, ולא קבל רק מהם לא מאחר, ולכן אמר עליו שקבל מהלל ושמאי " ועל בגמ"ש זה שהביא בשם הרי"ו, וזה לפרש אחא ע"ג ולבעית נראה וש"ו. והבוחר יבחר "

עזה

עשה לך רב כמש כתב הרע"ב לענין הוראה ובדרך פשוטו, ואם בא דין
לפניך שנסתפקת בו, עשה לך רב והסתלק מן הספק, ולא תפסוק
אותה לבדך, כי הוא מרבה וכו'. וי"ל לענין הוראה ובדרך פשוטו הוכרח
לפרש כן, לפי שכבר הגדיר ר"י בן פרחי' עשה לך רב ולא הוי לשנויי
ר"ג והגדיר עוד, ולכן פי' שענין הוראה ובדרך פשוטו, אבל הרב מורי
קרב כלו שלומם אכלו תנוד כמש"ש, עש"ה. אבל וי"ל שאם בא דין לפניך
שנסתפקת בו וכו', נראה שהוא עצמו שהסתלק מן הספק הוא נתינת טעם
על מאמר עשה לך רב. ובעינן ובלא, וכו' אעשרינן למוסר ספיקא, ואף
ע"ש ספקות שהולכין כחדא והקל, כגון ספיקא דרבנן, הוינן סופק שאינו
יכול להכריע, אבל השפא באוגניא לעשות עוה [illegible], רק שהספק
הוא לו נחות חסרון ובטעה, ובפי' נחות לנוכן, ואין הוי עשה כלו על
הבעת שלא יסתלק מספק כנגד בגה. ווה שהביא ז"ל [illegible] הוה
ובפשט לכוהן טבחי [illegible] כי היכי דליתשיל שבא [illegible]
אף שהוי הדין כתיר אכלו וי"ל לא רבה וסומך על [illegible] עצמו לבדו, ואין
זה עשו להסתלק מן הספק אלא להציל מן הטעות. ולכן נראה למעלה,
וי"ל עשה לך רב הוא לענין להציל עצמו מן הטעות, והיינו ששנין סברותם
ויחדש כחש, ולא יסמוך על דעתו [illegible] עצמו לבדו, כי הוא מרבה כו' כי
היכי דליתסייע [illegible], ווה ובאל [illegible] הוא. [illegible]

שותפון

שיתבונן רב"ג עי"ש, ונ"ל עוד והסתלק מן הספק, והוא ענין אחר, רק שנסתייע והוא
בענה לב רב, ועושין על כמה אופנים ובכולם שתיים וגבין, באופן א' ולפ"ז
עמ"ג בסנהדרין, אל רבא ורב"פ ורב הונא כתני גרו"ז, כי אתה פוסקא
גמרא דיומי לקיימה לא יגרע הגרעונו, ולא יגביר הגבירו ויהיה
שנחו המדמה בספק, וגם"ש כאן רב"ג אף שעשיות לב רב נשארת כרם
סתומה ועושין אותה שוספק בדבר, ולא תבטל מעתה זמן והדין כדאית
רבה רק הסתלק מן הספק כאשר שתבטל תראה להדין המדמה משוות
עד שלא ושאין לב ספק בו ואחר"כ תדון בו ותאמר כפי דעת רבו, וגם
וגם אם ורואה לב המבין ובדעת רבה בטעם וספיקא שנה, והסתלק
עצמו לגמרי מזה הדין, ולא תדין בו שום הוראה, וכי הא גרבא ותלי
וגם ט"ז שאם שדעת ורבה על דין א' שהוא נוסף בו, אף שאתה אין
ספק בו, והמגיד לב זה בזה, וז"ל ויגמרו חסידות שם כאן שנסתלק ודין
זה שומר בו שום הוראה, ולא איסור ולא היתר
מעשה שרבה הוי נוספק בו, וגם ולפ"ז, שאף
שהמהרהר לעשות לב רב אל תאמר כיון שיש לו
רב שיברר לו כל ספקות, אותו לקבל עלי להיות
זורה ובשן, וזה שנסתפק בו אשאל אותו כי זוהי
וילמדנו בעתו, אל תאמר כן, רק הסתלק מן
הספק כיון שאינו יודע הדין בעצמו נקי
לב

נקוה יש לבונן הא מאי קסובה אומר ר' אליעזר שלא
אומר דבר שלא שמע מפי רבו. ומן אמרו על ריב"ג ע"ש.
והא תשוב שריב"ג תיקן כמה תקנות ומן ר' אליעזר
שחולק עם חבריו כמה פעמים, ואינו נמצר עליהם
שלא אמרו דבר שלא שמע מרבו, וגם בתנור של
עכנאי בהרבה מחלוקת והביא כמה ראיות למקרין
ולא אמר כל קבלת מרבותי, ויותר קשה מה שם עלין
שלא קרוב אדם לקבורה, ולא יכן ולא שמא שם ולא חנא
אדם מקומה, ובירוש' שם, זה שספק קורי, ולא יבני
שלא שמעתי בכל אלה כר"ע, וקשה הא אמרה אינקא
וספקרא שאם הי קולתרי שלא, שאין נחמת שלא שמע
בכל אלה שבגבר הכ"ל ושאין אומר קבה כי אלו שלא רבו
אתן כן, אבל עלינו שבזאת שאין כל זה אומר רבו
ואמרו שבגבר הוה יודע בבירור שלא אומר עליו רבו
ואונה, וכה היו לו ושאין אומר כל הוראתו ובדעתו
והרכיון

לב והמשל בדין, ולהוכחות יקר, עכ״פ זה שעלה בדעתי
וכיון שבדרשן בלבות עכ״פ שבר ד׳ נטה השמים כנ״ל, שבט
ומשום אלו תת״ שבמשפחות הדיינים, ועי״ש בקצרה״ וכה״כ כאן
כי אולי יבואר בדרך למחות זה שבאמת אין לו דיון כלל, ונראה
עליו לאמר הלא זה וקרוב שאמת את כן מורי על דין כזה
מש, ומסתברא דעניים שוה ונה לו לשאול על דין זה עוד.
ונראה שזה שאמרו בסנהדרין ז׳ב, ומ״ר הלך בזמנו ועמד אחד מאנשי תלמידות והרמב״ם
אם הדיין גבוה לו, כלומר אשה לא יקנה לאיש נלא ייחד לבל אדם שלום למשפט
לו והוא אינו משפט להם, וכן הדיין אינו צריך לשאול בין ואחרי כי הוא בעצמו
יודע ובקי בכל הדינים. הוא יעמוד בזמנו ודין אחד, ואיש תלמידות והרמב״ם
שאם גבוה לכן המחגר בביות הגרמא, כלומר שצריך לשאול על כל דין ואיש
אחר ואינו יודע בעצמו, זה יהרוס את הארץ, רק שהוא חכם מבין מעצמו, ואף אם
להעמיד אותו חולה הדרך על דעתו וכל שאלות לו רב, כמשן רבא כי
העני בלוסטין שיבא כנ״ל, וגם שהעמיד וכל והורי ספק בדרך גם לגדל בקבלה
אותם ומיגלא בזה לא דרך, וכן נעם בגב הלב ושראל ששאלו מנהיג על הוראתו
במיקבלשת רבו, וגם״ש שנקרא חסיד בעבודה זאת, כי ודאי יבדת חסידות הוא לו, שהיו
הדיין כבר לו הושב על שטן, ומ״ש לא רצה והעמיד על דעת עצמו, ומבעלי
השטן שאמר עם מקבלשת רבי יפה דעתו כנ״ל, שבודאי לא היו נוהג אחר
דעת ההוראה ולבשו חו״, שזה ודע אותן בדברי במשא [illegible] בעבדין ומתלפין
אלא ודאי דרב״ק, שאחר שהי׳ כבר לו הדיין לבו הי׳ נוהג קודם ההוראה
בדין

ומרביע זה אי׳ דר״ב, וזה שמן עליו לבנו רחו
ולא שמע ממנו עליו דין קמור, לא רצה גם הוא
לומר בו דבר ולהכריע ספקות רבו, והיינו זה
שאמר ומעולם כו׳, פי׳ שאם הי׳ קמלך שיאמר
ולא אשמע, והייתי בן ברכה החמור בעיניהם, כי
אולי אבוין בזה לדעת רבי שאמר בזה קלת שלא
שמעתי, ואולם אמרי שאמ״ש שיאמר ולא אשמע, ואף
יבואר אשר בבירור שנאמר אצלו בספק, ולכאורה
גם אני לא אומר לפי והכריע ספקותו, ואם״ה
ודו״ק כי נשמע הדברים. ״ ״

ויתן ומוכר לו יקר בשוה פ׳ לפני , וכמו שפסק תו״ב בג״ו בן יקר בהלכה ורצונו
כפי, ואם הלוה לו רבו שעה קבוע הוי חוזר ומודה לו כמאותו שבדין עם
סוחר " והנה ראיתי בשער המשפט ס״ק והסתלק מן הפסק , שאם תלמוד
בעצמו יתחבר לב ספיקות הרבה , ודעתו אם נאמר כוונתו יותר הוא
נפשו לומר והסתלק מן הטעות , וגם לשון והסתלק אינו מורה ע״ז , כי אחר ש
שאלתו הוא נפסק ותבטלת המאמר שהוא עשה לך רב , הלא ונסתלק מן הפסק
ולכן נראה יותר . ודעתו כמו שכתבתי " ולא תחרה לעשר אומדות , ע׳ בתוספות
שמובא ע״ז הוא הורה בעשרות מעשרותיו מקולקלין , ואפ״ה ואי אתה לאמוריהם
וגם מ״ש ולא תחרה לעשר הללו ולא תעשר ע״ז , ודעתו גם אינו מובן מ״ש לשון אומדות
ולא אמר ומאומד , וגם מלשון ולא תחרה לעשר מוטב לאמדתם הוא על הרבוי
לעשר השלם שמעשר כפ״ב , ולא על הורה בעשר עצמה לומר יותר מחלק
המעשרות , ולכן נ״ל בהפ״ב כי הלכה הטעם [illegible] ומאומד והוו מעשרותיו
מקולקלין הוא מפני החשש שלא יטעה והוו אם מעשרותיו מתוקנין ופירותיו מ
מקולקלין , או שלא ירבה לומר והוו פירותיו מתוקנין ומעשרותיו מקולקלין ,
והנה יש מקום שיוכלו להורות הכל מתוקנים , כגון שיהיו לו לערך מאה סאה,
ופירות והם מאומדי קרוב לעשרה סאים , ועכ״פ ודאי הוא אצלו שיותר מעשרה
לא הפריש , מעשר שהמעשר מתוקן ודאי , ואח״כ הפריש עוד גרעין גרעין
עד שהוא מכוון ודאי אצלו שלא הפריש בין הכל פחות מעשרה סאים , וכזה
הוו גם פירותיו מתוקנין , שאם לא הפריש עדיין כראוי בפעם הא׳ חל המעשר
עוד

ומ"מ על הפרשנים שמפרשים אח"כ עד שנשלם השיעור, וזה שמפרשים אחר שנשלם השיעור הוא חולין גמורים ואין כאן מעשר וטבל מעורבין" ולזה אמר ר"ג והוי מסיבות שלא נעשה כן, ור"ל אל תרבה לעשר אומדות פי' אל תרבה לעשר כפי אומדות ור"ל אומדות ל' רבים, פי' שתפרשו כפי האומד, ואף שאין כאן חשש, מ"מ תרבה להסתלק מן הספק ולמיהוי תמיד ולעשות כן, כי יש לחוש אולי זה נחשב בפעם הראשון והוי כוונה אצלו שאין כאן יותר ומעורה סאים, באמת הוא יותר מעורה, וגם בפעם האחרון נחשב ובאמת שהשלים השיעור. ואולי באמת עדיין לא השלים, והשתא ממש פיו מאורע ורק זה שאף שמקוה מן הרבה אל יסמוך על בעתו" והיה ומעות נפש המרבה והשיר" : " : " : " : "

שמעון בנו אומר כל ימי גדלתי בין החכמים ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה, ולא המדרש הוא העיקר אלא המעשה וכל המרבה דברים מביא חטא.:

המשנה הנאות נראה לומר שקניה ומלך והגביה. (הא') מ"מ שמעון בנו אומר, ולא אמר רשב"ג, (ב') מ"ש כל ימי גדלתי בין החכמים, וזה לו ומוסר שלא יוון גדל בין החכמים. (ג') מ"ש ולא מצאתי אלא ושתיקה עוד ושין כגה בכל הספרים, וה"ל סתם ואין טוב לגוף משתיקה, (ד') שאינן הראוי ה"ל ולא מצאתי טוב לגוף כלל. (ה') ומה הגוף נראה ובאורה מיותר, (ו') שה"ל אלא משתיקה, (אף שכן היא הגירסא בכל המשנאות אשר במשנאות חיבן אל יפה טוב משתיקה) (ז') מ"ש ולא המדרש הוא העיקר ובאורה אינו שייך וכאן, וזה שפי' הרע"ב תדע לך שאלו המדרש וכו' אינו

וכו' אין ערך קבלת השכר אלא בשביל המעלה וכו', הוא מחוק ומוגה, שאף שהמעלה
גדול מן המדרש וז"א אין לנו שלומד התורה אלא טוב. והלא אמרו אין טוב אלא
תורה, והתם לימוד התורה איירי כמ"ש החשוב מטוב וגו', ואף כי אינו חלוק
קטן במעלה ובמעשה, וז"א אין ראוי וגם שהשתיקה טובה, וגם ומ"ע לא הביא
ראיה והרמב"ם מפורש גם אות מחוש חכם וחשב, וכמה פרשנים כיוצא בזה
שמשבחים השתיקה, והיה יותר נכון וזה שהביא ראיה ומפרש שלא נתפרש
לו ועדיין הוא מחלוקת בין החכמים אם תלמוד גדול או המעשה. (ח')
שהפסיק בענין השתיקה וחזר לה באמרו וכל המרבה דברים מביא חטא
אולי כפי' הרע"ב יותר היה נשען לומר ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה, וכל
המרבה דברים כל מושג שאין החטא כ"א ברבוי דברים. (יוד) וז"ש מביא
חטא, ולא אמר המרבה דברים חוטא. ולכן נראה לפרש באופן
שמתרץ כל זה שהערתי, והוא עפ"ד בקיצור, וז"ה האומנם אם צדק תדברון
זה אומנם של אדם בעוה"ז שיהיה עצמו כאלם, וכל אדם למ"ט צריך צדק
תדברון, וכל אפי' הגוים בעולם, ת"ל מישרים תשפטו בני אדם, ולכאורה קשה
המאמר והבין, כי אינו היו עולה כלל בדעתנו שאף למ"ט שיהיה עצמו כאלם
וגם וז"ש שכל אפי' הגוים בעולם כלל ואף שיהיו הגוים בעולם דומים משל המדות
הרעות, וגם והפסוק מישרים תשפטו וגו' אינו מובן ולכאורה כלל שלא יהיו
בעולם גזלנים ויהיו בזה כל אחד הפשוט, אלא שיהיה את חבירו ולהגנות
מראה לו

עי' בפירושו הנ"ל עה"פ זה לשו' רבינו הגאון ז"ל על פסוק בא זדון ויבא קלון ואת צנועים
חכמה, ופי' הזדון הוא מי שאינו רוצה ללמוד ולדעת האמת רק לקנטר, ולכן
כאשר בא ובהרג"ב בא קלון שונאה את כלם, ואת צנועים חכמה שעיקר החכמה
הוא בהצנועים שמתקנים ומסר דעתם רק לשמוע ולדעת כי כאשר ואומר הוא את
דרכיו לא יוסיף לו כלום, אבל כאשר ישמע מאחרים יוסיף לו דרכים בתורה ומזה
לו חכמה גדולה. והנה הפסוק מורי בשני החלוקים שהם הגאים והזדון
והצניעה, אולם מי שאינו רוצה להתגדר רק שאומר דעתו, ורוצה ג"כ לשמוע דעת
אחרים, וגם זו מדה טובה היא, וגם הצנוע אין לומר שהוא שותק לגמרי, כי
כאשר אחד יבין ופעמים דרכי רבותינו לפעמים הוא ע"כ לדרך עיון להבטל ה
הדברים על ידי פלפול, ולפעמים לפעמים ג"כ להגיד דעתו כדי שמשא-ומתן כמו
שאמרו ז"ל והנה בזה יובן דרך הגה"ק זה אומנתו כלל, אם אומן נעשר ולשון
אומן כאומן הזה שעושה את הכלי ומתקנו ומבריח, כן אומן במלאכתו עיקר
התכליתו ע"י המלאכה שעוסק בה שע"י יחיו אנ"ש ובב"ב, ואף שלפעמים כשעוסק
עוסק ג"כ בדברים אחרים רבים, מ"מ כיון שעיקר התכלית ע"י מלאכתו נאמר
נקרא אומן בזה, וגם זה אומנתו של אדם בעוה"ז כי זהו הדרך לבו ויהי' עיקר
התכלית של אדם בעוה"ז, ואזי נעשה עצמו כאלו שעיקר כל התכלית תבא ע"י
המלאכה, ואף שלפעמים נזכר הוא לדרך, כמו בעסק מ"מ ואפילו ורבוהו
מ"מ עיקר התכלית שהוא כאלו, שלא ובדרך רק זה שמזכיר לדרך, ואזי
יכול אף לבטל כן, פי' שאף בבטח תבא התכלית בהשתקה, ולא ובדבר
רק

Jewish Theological Seminary of America LIBRARY

רק זה שאפרח, והוא כמו הצמח, שכל עצמו הוא רק למען ואחרים, וזה צדיק
תפארת, הענין שכתבתם ישנו מדות לדרך, כי הן הן מדת שלמען ואחרים
ואומר ג"כ דעתו, ואומר עוד, כמו שאמר הענין בדעתו רצה שיהא כמו הענין שלא
בענותו הוא לקשר ולהגיד דעתו ולהשמיע זה, וזה שאמרו חז"ל הוי מקבל את כל האדם
כי זה ידוע לי בענותו רק לקשר שהתגדל ברוב שלו ולהשמיע בלומדו
בענותו, לא יחשוב את ערכו אחרים לאמונה, ואמר רואה אותם טובים ומקרוב
חוקו הוא, אלא יבקש שכלו, ומזה הספר את ערכו רעהו ולהשכילם, ומזה לא
יגביהו עצמו בלבם. אבל זו שענותו הוא להבין ולהשיג האמת, נהפוך
הוא, שאיננו מתגאה בראשונים כי איזה סתירה בערכו חבירו, יתפאר
בשכלו ומצא סתירות ומשלם על עצמו, ומבין את ערכו רעהו לפי גבהו, ואינו
נוקם ונוטר בלבו על ערכו חבירו, וזה שאמרו הוי מקבל את כל האדם, רק שלא
ומבין את ערכו חבירו לפי כ"ש, ולא גאוה ומתגדל בלבו עליהם, וזהו נבוא
לבאר ומתנשא לאחר, כי יש שנגדל בין החכמים הוא ובאו עקודים היותו נשיא
כי הלא קשורות נשיא הוא ... נגדו החכמים היו באים אצלו, ואם ורבן
לומר שהוא נגדל בעשרם, ואמר זהו זה שאמר כל זה נגדל בין החכמים, כיון
שלא כל זה גדל בענותו רק בזמן חורף טרם היותו נשיא כמש"ש, ועכ"פ צ"ל
שאמר זה האומר ג"כ בענותו שלא היה עדיין נשיא, ולזה לשון זה כל זה על
כל הימים שגדלתי עד שאמר זה, ולכן רבי שהעיד בענותו בשלמות גדולות
הוא ... זה שנתן בו ולא אמר רבי שנתן אמר, והנה שאמר זה
האומר עד שלא נעשה נקבל השמועות, ולכן ותפא דבריו זה כל זה כמו
שהנא

שהוא על היותו שיערתן עד היותו נליא כמ״ש וזה שהולך והשונים שאמר גם

המאמר טרם שנסיון, הוא ומשה שבא והגדיר והגביל מעלת השתיקה, כי

טובה היא עד מאוד, כמו שכ׳ בס״ג הגאון ז״ל הפ׳ ואחר שנעיים חטה כמ״ש,

וגם לא יתכן בהיותו נליא שהי׳ צריך לדרוש ורבים בפורקא פירשו

ובאמת אמר ר׳ בלשון שונים בם והרותם שאמר ואמר גם קודם שנסיון

וקבל הנשיאות וכל״ ° ואחרי לא ובאת כמ״ש

וזהו ג״כ זה שלא אמר שבג״ע משה שאין קודם שנסיון לא נחשב ידיעה לזה ובזה, רק ע״פ אמיו, וגם מומנין בה, ועיין [illegible] אמר [illegible] והוא אמון של רבי, ואח״כ אם הוא אומר גם [illegible] הוא ג״כ [illegible] בסנון [illegible] של רבי, ולכן אמר [illegible] בם, [illegible] ולא בם של רג [illegible]

את כל זה נסיתי בחכמה, כלומר אף שאין חכם

כבעל הנסיון, ומ״מ הנסיון בלבד ובלעדי חכמה

אין ראוי לסמוך עליו להשען על אותו, כי אם

יתקפא החולה על אומה סם, או הריפוש אם הגיע

לו. אומה ואמר שאמת, אם שנסיך והגדר וגם, וחות שנתפסה בגזה ואין חכם

כבעל הנסיון, מ״מ אם לא הלשון הדברך בחכמתו, אין זה נסיון גמור לסמוך

לסמוך עליו, כי אולי הוי במקרה, וגם על התכונה לבדה אין להשען אולי שגה

וטעה בחכמתו, אבל כשהשיג הדבר בחכמתו [illegible] וראה [illegible]

לו, וזה הוא השלם האמיתי שראוי לסמוך עליו, וזש״ה את כל זה נסיתי ב

בחכמה, כלומר זה הדבר שאמר לפני חקרתי תחלה בחכמתו [illegible]

נסיתי בנסיון ואמ״ש ובאמת שאמת הוא ולא יכזב וזה״ש גם [illegible] ר״ל כאן כל

[illegible] גדולת בין החכמים, [illegible] שיש בין החכמים בהיותם שזה שאין

לב [illegible] טובה והשתיקה ואח״כ חפש ומצא ובחן ונסה ומצא ביותר

שאין לנו טוב מהשתיקה, וזש״ה ולא ובאת כמ״ש לומר שחפש ובחן כל ה

הדברים

הדברים המועילים לגוף לא מצאתי בינותם טוב משתיקה, ואח"כ אחרי שהתפיסון
והחכמה מעידים גם שהם ובאמת שאמת הוא, וראוי לסמוך עליו, וגם כאן באמת
שהשתיקה הוא מעלה זו ומעידה על חכמתם כמש"כ ואמת שמעים חכמה, וגם
שכל ימיו גדל בין החכמים ולא מצא דבר טוב ומועיל לחכמתו מזה. עליה
כי השתיקה, וזה שלא אמר אלא השתיקה, משום שהי' אך בשמעו שבדבור
אין תועלה כלל, ומה אמר באמת, כי לפעמים יש ג"כ לדבור ומה יתכן
כל האדם על כח כמדע, ואח"כ אין אפשר לומר שאין לו תועלה כלל. ולכן
שלא מצא טוב משתיקה כלומר שהדבור הוא ג"כ טוב לפעמים, אבל שאמת
טוב כשתיקה, שהיא לפעמים להיות אומנות האדם שעל פי' יתנהג ברוב
הנהגותו, ובדבור יתנהג רק לפעמים ההכרחיות, וגם אפשר שאמר שלא
מצא דבר שהוא יותר טוב ומועיל מהשתיקה, אבל דבר השוה בתועלתו
להשתיקה מצא, והוא שהוא הדבור, שהוא שוה בתועלתו להשתיקה, רק
שדבר היותר טוב מהשתיקה לא מצא" והיה לכאורה שאמרו מה שותק כו'
חגיגה בגמ' עזרה שנשבין בדין קולו תלוי בזמן טלים, ופירש רש"י
ומשם לן אלא מלמוד היושב לפני רבו שרואה שרבו טועה ושותק, ומעש
אמרו משם מלמוד כל שרואה גנות נפשו שלא, שותק הכ' לא תגורו מפני איש
הרי משם שאסור לשתוק רק שחושש להגיד בעתו, ואנשי באמת שגם ה
השתיקה שגבה לשתוק ולשמוע בעת רבו כשל קלים בגם הגאון ג"ל, אין ספק
שגם רק בגמרות המקראי, בקלוא שאין שום עקרותא בהם לבעלא, ולגאות
אף שהבין התלמוד שרבו לא טוען לאמתו בגמר הדבר, ומשום כבוד לרבו
על

על אופן היותם נאות ומכוון לאמיתה של תורה, וז"ל פירוש שאין נ"מ בזה לדינא, והרי
אמרו בקונצא בזה, כל פסוקא דוקא ובפסוקא באורייתא טעמן, והיינו אף
שהם רק כמו פסוקו וכו' וז"ל הם טובים, כי התורה תתהפך כחומר
חותם, ואולם וכו' דלא רבותא בזה, ואכן בקונצא בזה טעמם השתיקה
ומה שבחת הצניעה, אשר בזה שבעת ושעה אין חכמה כמו ולנגד ה'
ואסור לשתוק" וגו' פירוש ולא הדבור עיקר כלל כאשר זה שאמרתי לך ש
שהשתיקה טובה גם אינו רק בנפשו ומעשי הגוף ראוי שאינו עיקר אולם
במעלה שהוא עיקר התורה והשלמה בזה לא אמרתי, ואדרבה בזה
הדבור מחויב ואסור לשתוק, וז"ש וגדול ר"ל וגדול של השתיקה אין טוב
לו והשתיקה, אשר לאחרים הדבור יותר טוב כי אולי בשומעם דבריו יוסיפו
לקח ודעת" ובאופן אחר נראה לפרש לפי פשוטו, כי הנה כל הדברים
המעשים לאדם בכל הנהגותיו ותנועותיו, הנה וכבר שהם צורך לאדם
וכל צרכי הנהגותיו, אלא שגם הם תנועות לאדם בנפשו עצמו וכו', כאשר
שבהעדר א' מהם וכבר נודע וחולי בגופו עצמו, ובז"ה העושים הם מעשי האדם
ותקון צרכי הנהגותיו ובלעדם לא ירים את ידו ואת רגלו בכל תנועותיו,
וכבר זה הנה אם יעצים האדם את עיניו מלא לו חוש רב בראות העין,
ומזיק לא לבד העין עצמו כי גם לשאר הגוף, כמ"ש אורייתא בגמרא
בבבא תליא וכן אם ישים אזנו וכבר שהוא פרוש לא ישמע את דברי
חבריו הצריכים לו, אלא שמזיק ג"כ לגופו ונפשו שמונע האויר וכו'
באזנו

באמת. מלבד לו ייחוס בראשון, וכמ"ש בכל האחרים כמו הלוה הרגלים ולכך שצריך לו
ולמוד לעסוק בזה"ז וכל לבבו, אלא שאם יעמד ולשון בתלמוד יגיע ג"כ לשמע. כמ"ש
שלש בתורה וכו'. אבל הדבור אינו רק לשון והאדם בלשון לבבו לשון. אבל
לשמע עצמו ולכך שאינו מגיע בהעדרו, אלא שאדרבה הוא בעצמו בהיותו רב
והמרבה הוא מגיע לשמע, כמ"ש בנדרים ע"א אמר ר'
המורא קשי לעיני" ולמ"ש ולא ילמוד לשמע טוב
ושתיקה, ה"ל שכל ונמו גדל בין החכמים כמש כל
ימי כמו ובין עלמה הכל בחכמה, ולא מצא וכל

ולשמע לגבי לא מבעיא הא דברי אלא לענין
חלי העין, וה בעינן גם ירבה דברי מתשא
קאמר, באלו"ב חקשי, אבל לא אמר ר' ג"כ
שהוא קלה ולכן דבע"ג הבא הא דברי
ג"כ לענין חלי ראש. ועיי"ש"

הדברים המשלום לאדם ברוח שיוטב לשמע בהעדרו אלא הדבור ו
שהשתיקה טובה יותר לשמע, ומ"ש שלשמע הוא טובה ה"ל לשמע בעצמו
אבל לענין הגמע ולמוחמם אין השתיקה טובה כ"כ, שבזה נעשה
והדבור" ותורה לפי שתורה הוא מגב וש חש בראשו יעסוק בתורה
כו', הרי נפגע שהדבור בתורה הוא תועלת גם לשמע עצמו, וכמ"ש שאינו מגיע
ע"ז אמר ולא המדרש עיקר אלא המעשה, פי' אמר שגם התועלת הנמצא לשמע
ובחינת אינו והדבור בהם לבד, אבל והמעשה הנמצא בהדבור ה"ל וזה
שהוא עבודה לעשות, ופשוטו ע"ז לעשות שורש המעשה שבדבור יולד ויצמח
תועלת ורפואה לשמע, לא הדבור עצמו, וכמ"ש ולמולים כמו שהוא תועלת
נמצא שאם הוא לומד שלא ע"מ לעשות רק כדי לקנטר וכדומה טובה היתה
לו השתיקה. ועוד י"ל מ"ש לשמע פי' לענין הגמע ולא לענין הרפואה, וכמ"ש
חגא כל חושי. טובין וחושי. באורייתא בושן, וכל פסוק בושן, ובפסוק
באורייתא

באורייתא טבין, ואלו לגבי בענין הגוף לבענין השתיקה אינה טובה, והיינו
בענינים המפורסמים לדבר בם, כמו בענין תורה ותפלה וכדומה, אולם עכ"ז לא
דברנו מה"ט, ומקומו הוא מפורש, כי אין שייך להורות ולומר על כל הדברים
שבא' טוב ומאוס, רק בדברים המתבררים בערך א', או ביחוס א' ומעלה
אחת, עד שצריך לשקול היטב ולתת דעת איזה והם יותר מעולים ויותר
המותרים, אבל בדברים המפורסמים ודברים, לא יתכן לומר עליהם לא
שהשתיקה טובה. ואולם לא שהדבור טוב והשתיקה, כי כיון שהדבור בם
הוא מוכרח לא יגונה ולא ישובח, כמאמר החכם הידוע, ההכרח לא יגונה
ולא ישובח, והוא גכ"ל טעם הדבר כי כיון שאין לשקול את הדבר המוכרח
עם הפכו בכל המאמרים, רק לעשות מה שמוטל עליו מפני התבונן בכל המוכרח.
אינו יתכן לומר עליו טוב או רע, ואולם יש שם כל חלוי טבין כלא וכל רפטיא
כלא ורפטיא באורייתא טבין, הוא רק על דברים שאינם הכרחיים, ולא אסורים
ולא מגונים, עד שצריך השיקול להכריע ביניהם, וכן יש כאן שהשתיקה
טובה, הוא בדברים שצריך לשקול ולהכריע אם לחשות אם לדבר, ועז"א
שהשתיקה טובה, וכמאמר החכם קודם שאומר הדבור אני מושל בו,
ואחר דברתי הוא מושל בי, ומי יכבוש ", ולרבותא יש כאן כל מי גבורות בין
החכמים השלם כמ"ש יען שתיקה לחכמים קל וחמר לטפשים, ומ"ש שגדל בין ה
החכמים וגם להם לא מצא לגוף הגוף טוב משתיקה, ואכ"כ קו"ח לטפשים,
ומ"מ ולא המדבר עיקר כל ורבו הוא עושה רבה, שיפה אומר תשובה פ"ו לא
מצא לגוף הגוף טוב משתיקה, ולזה הוסיף עתה לומר, שאולי בענין
הגוף

הענין ולענוים טובה השתיקה, ואעפ״י שאמרו כל חולי ולא כל ולא כל נשיאה ולא כל, אעפ״כ
באופן גם שם אין הטוב ולכן הדבור בעצמו רק במבטל המעלה שבה, ואם
לא השלום הדבור הבא ע״י המעלה, הנה גם הדבור הוא אך לוותר
וטובה ממנו השתיקה, כמ״ש באופן הב׳, וגם אמרו לעולם ישנה אדם לתלמידו
דרך קצרה, והוא ג״כ מטעם הנ״ל, שכיון שאין הדבור תכלית הטוב, רק
המעלה היוצאה ממנו היא תכליתו, ואפ״ה לו להאריך ולהרבות אין בדברים
שאינם תכלית הטוב, טוב טוב לו לעסוק בענין ההוא בדרך שהוא תכלית
הטוב״ <u>וכל המרבה דברים מביא חטא</u>, כלומר אעפ״י במקום שהדבור הוא
הכרחי לקיום הגוף, או אפילו בד״ת שהוא הכרחי לקיום הנפש, עכ״ז
אם ירבה בהם דברים בטבעם מביא חטא, ומ״ש מביא, ולא אמר חוטא
שלום הרבה במרבה בד״ת או בדברים ההכרחיים ובכל כך, ולא
יתכן לומר עליו שהוא חוטא בדבריו בם, וגם אמר שאעפ״י שאתה אינו
חוטא בגוף, עכ״ז מביא חטא, כי ע״י הרבוי דברים אפי׳ בד״ת שבונה
לתלמידו יוכלו התלמידים לבוא לטעות בדבריו, וגם זה שלא אמר בא
לידי חטא, כי יכול להיות שהוא בעצמו לא יכשל בדבריו לחטוא בהרבה
אבל התלמידים ואחרים השומעים, להם מביא חטא, בהרבותו דברים לא
יועילו, ולכן אמרו לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה, וגם אמר
לומר עוד ע״פ מברך רעהו בקול גדול וגו׳ שהשומעים אחרים מגמגמים
וחושבים את כל הון עשהו עד נשיקהו רוקם ונשכו, וכמ״ש שאעפ״י שגם קמה
הוא עצמו לא חטא, אבל מביא חטא על אחרים אשר יכשלו לחטוא בדבריו

אלה ומוסיף ״ ובזה עולה כל משנתנו בביאורה על נכון, וצורה והגונה ״

רבן שב״ג אומר על שלשה דברים העולם עומד. על הדין, ועל האמת, ועל השלום, שנאמר אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם ״ :

הנה התוס׳ הביא הגירסא בשם דרך חיים, העולם קיים, ע״ש. ונראה שהיא הגירסא המשנה כי הנה ההבדל בין זה לזה עומד וקיים הוא. שעומד הוא שכל המפה[?] בכללו עומד עליו, כמו היסוד שכל הבית והבנין עומד ונשען עליו, ובהעדר היסוד, כל הבנין יפול לארץ, והוא דאמר שמעון הצדיק בשלשה דברים שחשב שהעולם עומד עליהם, הא׳ התורה ובודאי הוא ש שבלעדה כל תשע[?] כל ישבו בה, כמ״ש אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי, כי היא המתנת[?] [illegible] וחיות וקיום כל העולמות ומלואם, וכן העבודה וגמ״ח, כמש״ל, יעו״ש״ וקיום נראה שעומד המפה על שלימותו הראוי, וכן נראה כמו של אדם שעומד על רגליו ועומדו ב בקיום ושלימות שאם אין לו המזון החי הוא חסר וכן הבית ימצא ורשום הם בקיומו הבית שלא יתמוטט, שאם יתמוטט הרי הוא חרב בקיומו, ואף שלא יפול״ וכן הם הדברים שאמר רשב״ג כאן, שהם עמודי העולם שעומדים אותו על קיומו ושלימותו הראוי לו, ואף כי גם בהעדרם לא י יחרב ויפול העולם בכללו, כי הנה בהיות הג׳ עמודים שאמר שמעון הצדיק, הרי העמודה שלא יפול ויחרב לגמרי כמ״ש, אמנם לא יהיה העולם

העולם על שלשתם ובלעדי ג׳ דברים לגמרי פה במשנתנו, ולא זו בלבד שלשון של
כל אדם לא יתקיים ובלעדיהם, אלא שגם העולם כולו אינו על שלשתם רק בקצות
רבות ורעות, וכמו שנבאר. כי הנה הראוי שהביא והפסוק אמת ומשפט
כנ״ל לכאורה אינו מובן, דלא מוכח מיניה וביה שהעולם מתקיים בעבור הדברים הנ״ל
ועוד קשה, וגם זה שהביא בלשון רש״י והוא רחוק מאוד עכ״ל, וגם והפסוק עצמו
אינו מובן דרך בשלשה דברים אמת, ומשפט, שלום, וסיים בתיבת שהוא המשפט
כמ״ש שפטו בשעריכם, וגם קשה על רשב״ג שהפך סדר הפסוק שהוא אמת
ומשפט, והוא אמר על הדין ועל האמת, והנה הקדים הדין להאמת הפך מאמר
הכתוב, והלא דבר הוא. מבואר, כי השלשה דברים שחשב כאן אף שבכללן
הם ג׳, בכללן הם דבר א׳ שהוא הדין, שבו שלום גם השנים האחרונים ולזה
אמ״כ ראוי שהעולם מתקיים ע״י הדין, שאם לא הי׳ דין ומשפט בין איש ורעהו
איש את חברו חיים בלעו, ואמר הכתוב לא נחתם גזר אלא על הגזל, וכמ״ש
עד מה תשפטו עול וגו׳ לא ידעו ולא יבינו וגו׳ ימוטו כל מוסדי ארץ, ולזה
אינו מביא ראיה עכ״ל כמו שנמצא המדרש לא הביא שום ראיה על הנ״ל שאמר
הוא, והראוי שהביא והפסוק אינו אלא על זה מרמז ואמר שהדין [illegible] ג״כ
שהוא אמת ושלום, ובלא זה אין העולם מתקיים על שלשתם, כי אם יהי׳
דין בעולם, שהרב״ה כלומר דין בין אדם לחבירו, עכ״פ דין תורה, כלומר שאינו דין תורה, והי׳
הדין דין אמת, ואם הדין לא יהי׳ אמת ויטה המשפט כרצונו כמו דין מרומה, שאם
ידמה כי לפי הדין של תורה, ובלי הביט אל אמיתת המשפט ברצונו, הנה אין

גו דרך

גו דרך ומוציאם מידי עבירה וגזל, וגם אחר שכבר גמר הדין, שהבע"ד אומרו
הפס"ד ופט הבע"ד איש פי' אתה גרמת כך, ואם לא נתקיים הפס"ד, הנה לא
הועלו הבע"ד בדינם ואמונה, וגם אפי' כרחם נתקיים הפס"ד, אם לא נעשה נתווך
השלום ביניהם וזה שנתחייב בדין היטב חרה לו על רעהו ועל הבע"ד ודיינם,
ואינו חושש לא לדברי הבע"ד הישרים, ולא לעונש הגזל החמור, ובדעתו לבלוע את
חברו ולגזול אותו אשר לו בשיבא ידו, הנה אין זה קיום העולם, שעיקר
קיום העולם הוא השלום, כמש"ה הלא ואין משקלו גלווא עושי בבע"ד לגזור ו נהדרין ז׳
ולגזל באורחא, אל שוואל לרז"ל קרא כתיב וגם כל העם הזה על מקומו יבא
בשלום, ורש"י פירש הבע"ד יהי' שלום ביניהם, ויהי' להם שלום גם עם הדיינים,
ולא ירע להם עליהם ואמונה, כי לזה הוחגר לו ממנו, וזה הוצאנו בגזלה ומחת
ידו, ולכן נמשך שלשה לגמור, ורק זה הוא קיום העולם על שלשה דברים
וע"ז ובא ראוי והפסוק אמת ומשפט שלום שפטו, אולא באמת ושלום נקראו
משפט, ימ"ש שהם בכלל המשפט שבלעדם לא יכנן המשפט גם הוא, ואין
זה משפט גמור להיות קיום העולם, רק ע"י האמת והשלום, ומש"ה הפס"ד
רשב"ג הסדר והקדים הדין בתחלה, ימ"ש שהאמת והשלום שהם שייכים
והדין, שהמשפט צריך להיות באמת ושלום, והפסוק שהקדים אמת למשפט
השלו ימ"ש שאם הי' אומר משפט ואמת וגו' הייתי אומר שהמשפט צריך להיות
אמת עפ"י דין המובהק, ולא יותר, ולזאת הקדים אמת למשפט, ועתה
ווסב ולת אמת על הדרך בעצמו שיהיו הדברים אמיתיים ולא יהי' הדין
מעוה

ורווה , ועוד אמר שפטו , כלומר דין כזה שפטו . ואמרו רז"ל , במכילתא שלשה
דברים שהם קיום העולם , ואמ"ר אמת ודין תרי מלי נינהו , ונמצא אלא באמת
קאי במשפט ודין כפשוטו , וגם ואחר בתשובה ד"ו ושלום בכ"ע , ושם מזכיר נמי
שהדברים עצמו ולבד הדין גם כן בכלל שיהא אמת , ואמר זה שהפסוק בא ,
להשמיע בהקדמתו את אמת כפשוטו וכן דברים שלא , באמת קאי על הדין
הקודם , וגם הוא שלום בכ"ע , וקאי על הדברים הנדונים עצמו , שבכלל גם
להיות אמת . ואחר כך מצינו בלשון ובאמת בירושלמי פרק ג' דתענית באמת
התם על ג"ד וכו' ושלשתם הם דבר א' , ומשמע עוד שם , נעשה הדין נעשה
האמת נעשה השלום , אמר פירוש שאם הדין נעשה אמת ושלום שלא , ואמר
הוא נעשה דין נעשה אמת ושלום , נעוד הוא אם דאם לגבי בעיון שאם
לא נעשה שלום , וגם האמת אינו תלוי בדין , כי יש דין שקר ודין מעוות
וגם אמרו לא חרבה ירושלים כולה אלא על שהעמידו דבריהם על דין תורה ,
אלא נראה בהרב"ם שאמר שלשתן הם דבר א' , וכן בא לפרש אותם
והיו שלשה דברים דבר א' , ועוד קאמר נעשה הדין נעשה האמת
בהדין , נעשה השלום בהדין , והכל קאי על הדין שאמר מקודם , וכן
כולם ואמר בכל א' נעשה , וכן שכל א' הוא עולה בכ"ע , וכן הם נחשבים
לשלשה דברים , וכן שהכל נעשה ונשלם בדין וכן הם דבר א' . וכפירושו
הדין על אופן הזה שיהיו הכל נשלמים בו , הוא באמת קיום העולם . וכן
זהו ועושין הפסוק עצמו , שאמר שם כאשר זממו להרע לכם , והוא

כזו

כמ"ש בשבת אם ראית דור שצרות באות עליו צא ובדוק בדייני ישראל , וכן כתיב עד מתי רשעים תשפטו עול וגו' ימוטו כל מוסדי ארץ , ואלמא דהעיקר הוא הדין והוא קיום העולם כולו , כאשר ביארנו ״

נשלם ביאור פרק ראשון ומתחיל פרק שני ״ בעזרת האחד ואין לו שני ״

רבי אומר איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם: והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה:

רבי אומר איזה היא דרך ישרה וכו׳ המשנה הזאת היא סתומה ואמנם יש להעיר בה כמה הערות
[א] זה שאמר תחלת דבריו בלשון שאלה איזו ולא אמר בקיצור בחור לך דרך שיהא תפארת וכו׳
[ב] זה זו שאלה ששאל איזוהי דרך ישרה הלא מפורש בתורה כמה פעמים והלכת בדרכיו והודעת להם
את הדרך אשר ילכו בה. וכתיב אחרי ה׳ אלקיכם תלכו ואמרו חז״ל מה הוא רחום אף אתה היה רחום וכו׳
[ג] שאמר שיבור לו. ומי לא ידע שראוי לבור לו דרך הנכונה. כי באמת אין דרך אחר רק דרכי ה׳ וכמו
שהזהיר אותנו וכמ״ש כי ישרים דרכי ה׳ וכו׳. [ד] אם דרך אחר יותר לשון איזהו דרך ישרה אלא
בה וזה גם כיון שאמר איזו היא דרך ישרה שיבור בפשיטות שאין זה אלא דרך ה׳ אלא ששואל איזוהי
הדרך. שיבור הדרך בדרכים הי״ו ויאמר איזו דרך ישרה יבור לו ולמה אמר לשון יבור על
דרך א׳ שבתורה אמת שאין רק אם בורר בדרך ומניח בדרך. [ה] הלא פירש שאר ראשונים
לתלמידיו איזו היא דרך טובה והשיבו כל אחד לפי דרכו ורבי שהי׳ אחר ר׳ יוחנן בן זכאי כמה דורות אחר
ושאל לרצונו עוד זה. וגם ריב״ז אמר דרך טובה שידבק בה ורבי אמר דרך ישרה שיבור ונ״ל
בדרך רבי הלא סלון אחר ובדרך ריב״ז עוזה להתעשן על כל הדעות זה הם. [ו] ...
יתן של דברינו שאמר שיבור לו ולא אמר שיבור האדם [ז] שלשון של האדם וגם לשון לעושיה
אינו מובן שהיה לו לומר תפארת לו ולאחרים. [ח] על זה יפרש הרע״ב על שהיא תפארת וכל שהיא נוח
לו ולבריות נ״ה טובא שהי׳ לו לומר בקיצור כל שהיא נוח ולזה אמר תפארת. [ט] שמתחלה אמר בלשון
נסתר שיבור לו וכלל ואחר אמר עוד שלשה מאמרים בלשון נוכח הוי זהיר והוי מחשב והוי
ופרט ונפרד הזהיר בקלה כלל דרך חיים שהוא קשה. [יוד] שאמר ארבעה דברים בפרטם
שנים וכלל אותם במאמר אחד של הפתחות הכל לומר בלשון הזה הי׳ אומר. וכמו שכלל אותם במאמר
א׳ כדי להשיב התשובה על הספקות בקיצור של כל הה׳ מאמרים. וגם בלאותם שלשה המאמרים יש להעיר כמה הערות
נפלאות לכתבם. ולפי דרכינו יתיישב הכל על נכון. דבאמת שאין לנו דרכים אחרים ללכת בהם אלא
דרכי ה׳ אשר הוא מרפא עולם וגו נקרא דרכי ה׳ שהדרך שהוא מרפא עולם הוא טובה הולך
שיהא לתועלת המבינים ותועלת הטוב לכל הלוים. וכן נקרא גם דרך לבנים שכל הדברים הללו
יגיעו להצלחה האמיתית כאשר ילכו בדרך ההיא טוב לתועלת הטבעי ולכן אמר לבני קיים
ולכן גם אצל הפעולות יתלו בם שכרות באחת כמו שכל עשות שיקבל טובה ומובה וש בה טוב ורע וכל
גבה הקוות. יש בה פרטים ענפי פרטים הרבה. והיושר הולך ויתפשט עמו תמיד בכל עלמא
הקוותו לכך הטוב אצל הרשעים הם והפרטים הדברים בדעת שלפניך לבחר הדעת על עניה
ושמע,

שאינו מוכרח הפסד אין גמול ועונש. ואמנם לשיטתם זה ודעתם לזה כל הטענות אמורות וכל ונמצא
באמת ההבדל בראשו אפשרות. והנה אם אין הפעולות נפעלות מצד רצונו נקל לו להשיב ... לפי
הרצון ולפי הדעת והפעולה ולפי הדעת. אבל אם יהיה הפעולה מצד אותו בעצמו והאדם עיור ... ויולד
והנחש כרוך בעקבו ואורב לו ... הזה שנוגע לעצמו וכל כל דרך אשר ... בעונן
ולזה בא רבי נתנאל פירושו אודות דרך ישרה שיעבור לו בשגגה השגגה לעצמו כיון שבעונות שבדרך
ועקבו מטה הזה ושרים ואין אדם רואה חוץ לעצמו ואף אינו יודע אשר לעצמו, ולשון יעבור.
הבא כל פסח שישב בה רוקד. סלה יעבור. פני שגגה וכל כמו שיעבור ונענה הרע מן החטא
ולכן אמר יעבור ולא אמר ילך כי נודע שהעבה ... בדרך הישר להיות לגמרי תחלה
ולמרחק הרע מן הדרך שהוא דרך ישרה ... בה ואחר ילך בה ולזה לא אמר איזה דרך
ישרה יבור כיון שאין הדרך בדרכים ושרים שהוא ישר ... בהם רק דרך אחד. ואמנם שנאמר
רק איזה יבור אותה שהוא דרך ישרה. [ואף שיש הרבה דרכים כל שרים בדרכי ה'
דברים ולפו בם. השם שלום ושרים ... בהם ... בגו ... לפי הרצון אבל ... שהנה
נוגע לפי הרצון אין ילך רק בדרך א' שהוא ישר והשוה לשם ושרים ...] ולזה בא
להשיב כל שהוא. תפארת לעושיה ... שלא ושום אל לבו שנוגע הדבר לעצמו כמו שאם חטא
אדם ... אל ושום אל לבו שנוגע לו הדבר רק שישים ללבו ... שהיא באה לידי דרגה
אם היו ראוי לכבוד על דבר כזה. ואם היו כוונתו. אם היה לא לתפארת. והמעשה ... על המעלה
ההיא לפניו בזה על מעלה. השם שלא יתפעל רק על הפעולה והמעלה השם לעשיה
ולכן שנוגע לו המעלה בפאת לבו ... שיהיו ולא יביטה שנוגע הדבר לו לעצמו. ואמר
ולכן ותפארת לו מן האדם השם שלא ... לו ... בזה ... שיתפעל על אחרים אשר
הוא במדרגה אחרת אשר הוא אין ראוי והמעלה ההיא שפרה ... בראשו אבות שהמגות
מתחלפות בין אשר. כלל ולכן אור שנגע הוא ותפארת כאשר שהוא במדרגה שאין לו ... על
מעלה ... ואחר לפי ... ובדרכו שלו נאמר ותפארת לא אור שהוא ... או טוב ...
שהעדרם השם שאינו שיתפעל שהמעלה ראוי גם כן לאחרים וגם לו על דבר ... לשונות
בדעתם ... שפירות הוא מגיע הדבר לו ... אור שיתפעל אם היו לאחרים וגם לו ותפארת
שבב אין לשונות ... בדעתם לחשוק עליה שהוא ... שהוא לתפארת ולאחרים וגם לו
מן האדם ... על ... השם ... וגם לו והוא התפארת מן האדם ...
פלי. ולכן לא

ולכן לא אמר ואחרים שהי׳ בפשיטות שקאי רק על הא דאמר שהוא תפארת לו באחרים הוא הרבותא ולו שהם אחרים
לו ולכן אמר מן האדם שקאי על כל זה באמר ובינה באמת. וגם נראה לפי שאמר תחלה שיבור לו האדם היינו
האדם הישר שרוצה לשקול במעשיו ולילך בדרך הישר ולזה אמר ג״כ תפארת האדם בכלל שהוא לתפארת קצת
אדם ישר ואם הי׳ אומר ואחרים הי׳ בפשיטות אף בעניני אחרים שאינם תשלום לשנוי להם הדרך הישר. וגם
נראה זה שאמר לעושיה ותפארת לו, היינו שהוא תפארת לעושי׳ הדרך היינו הלש יחשב, שיתבאר
מעלו׳ ובו מ״ש מעלו׳ ובו להתבאר לו ואדם השלם ובכל אדם ג״כ, ולכן אמר ואדם לא ואחרים על שם
ושאן הפסוק ומצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם. ונראה שזו היא דעת בע״ג הפלמן שפירש על זה
הפסוק ומצא חן ובכל״ ושכל קושין נפתח ולא קושין עמם, היינו משום שאין כל אנשים שוים בבירור
הדרך ולפעמים זה שהוא ישר לזה אינו ישר לזה וכל אחד צריך לשקול ולבור לו דרך בפ״ע.
ושאתם הי׳ על כל אדם אינו יכול לברר, ולכן שואל קושין נפתח ולא קושין עמם להורות ע״ז גם כל א׳ צריך
לברר לו דרך בפ״ע. וגם דקאי על הפסוק כל דרך איש ישר בעיניו ולכן אמר קושין נפתח, והבן באמת.

קוסרת תשיב אותה רבי אומר איזהו דרך ישרה וכו׳ ויאהב את התוכחות
המאמר ע״ב שבאמת כאן שאין יסמוך על דעתו לבד רק שיוכיחו אותו א׳
אחרים וזה שאמר כאן הוא אם אין לו מי שיוכיחו אותו ולזה צריך
שיהא לתפארת כנ״ל וגם יש לומר זה שאמר ויאהב את התוכחות היינו
שיוכיח הוא אחרים וגם אחרים יוכיחו אותו והוא קרוב לזה שפארש
שיהא תפארת לאחרים אם ישלו באמת, וגם תפארת לו שיתבונן קצת בדרך
אם ראוי מכון לאחרים וגם לו. והבן באמת. וזה שאמר ושאל ר׳ יוחנן בן זכאי לתלמידיו הוא ענין אחר [illegible]
אותם איזהו דרך טובה שאין בה שום רע ולזה ידבק בה תמיד. ואמ׳ כאשר נעיר להם שפארש
שם הענין בביאור ויתן כבוד ה׳ הטובה עלי׳.

וגם נראה זה שאמר קושין מן האדם [illegible]
קצבה [illegible] ובינה. ולכן אמר [illegible]
לתפארת. ולכן אמר מן האדם [illegible]
כמאו [illegible] כאמת. [illegible]
וקין דפירש ב׳ הא דאמר [illegible]
עמה. [illegible]
ה׳ עלי׳.

הוי זהיר במצוה קלה וכו׳ ר״ל אף שבמצות היינו בדרכי ה׳ צריך לבור הדרך ולשנות הדרך
שיהי׳ לתפארת. וגם לפי שבארתי שיהא לתפארת בדרכי ה׳. אבל בדרכי המצות לא ישנו כלל ויזהר
שיהי׳ לתפארת. ויתן לפני ה׳ וכאשר נפלא כי לא ילוף ורצונך רק הוי זהיר וכו׳
שבמחשבה היא חשובה ויתן [illegible] וכתב הר״ע לא ואצרף בתורה שכר המצוות ולא
שאין יודע מתן שכרן של מצות וכתב הרמב״ם דאלו עונשין של מצות ולא פירשו בתורה היה יודע העונש ול
עונש המצות עשיות דאלו עונשין של מצות ול״ת פירשו בתורה היה יודע הקל
ועבירה קלה וכו׳ ע״ש ולדעתי זולה ידעינן שגם במצות יש מצוה קלה ומצוה חמורה ומצות
חמור כגון פסח ומילה יש בהם כרת. ונראה שהרמב״ם ז״ל באמת כוונה שאמר אחר

והי

והוי מחלב הרמב"ן מצוה כמבואר שמה ע"ש ובמנחת [illegible] גם מספיק ובחינוך הוא לשמע והי' נראה לפרש
שקאי על מצות ל"ת ומ"ע לא יעלה כי גודל חומר העונש הוא לפי גודל הפגם שעושה במעשיו על
מצות ל"ת אין על מצות עשה והשכר הוא לפי תיקון שעושה בקיום המ"ע אין במניעת עבירות ל"ת
כמו שאמרו חז"ל ישב ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה והוא על שבירת היצר והתיקון
אינו תלוי בפגם שנפעל להיות שבמעשיו אין הפגם גדול כ"כ ומ"ע בקיום התיקון גדול לשאין
ומחמת זה גם ניטל השכר גדול לשאינו וכן בביטול שנפעל להיות אינו שבמעשיו הפגם גדול
מ"ע בקיום אין התיקון גדול כ"כ ולפי זה אין ראוי מהעונשים להקיש [illegible] אבל גם זה אינו
מספיק לזה שבאמת [illegible] שהוא זהיר במצוה קלה כבחמורה כיון שיש כמה מצות שבחינה מצות
אחרים כמו [illegible] בשבת, ועלה בקרבנות [illegible] וגם מצות שחז"ל הפליגו על כמה מצות ואמרו
שגדולה היא כמו גדולה עולה ו[illegible] וחטאת ואף יבוא להקל באותם המצות שהם נראים לפי
מצות אחרות או מחמת שחז"ל לא הפליגו בהם כ"כ ובפרט לפי מה שכתבתי לפרש זה שאמר
שאין אתה יודע, הטעם שאין אתה יודע אינו הוא יקרה וחשובה בעיני ה' וכן [illegible] בפירוש
הרמב"ם וכיון שהוא נראות [illegible] מצוה אחרת גדולה ראוי שגם בעיני ה' אינה חשובה כ"כ ולזה לא
והזהיר כאלו ונתן מחמת שהם בעיני ה' יותן חשובים ולכן נראה לי שבקלה וחמורה שאמר כאן אינה
מצד עשיה ומתן שכרה אלא זה שקלה ולאחרת מחמת שאין [illegible] חסרון כיס או שאין בה טורח
כ"כ או שקלה בעיניו מחמת הרגלו בה ובל בעיניו היא נורא קלה שהיא קלה בעיניו במעלתה ה'
ואם הוא קלה בעיניו [illegible] אותם חמורה, וכן מצינו [illegible] עונג [illegible], אמר
בלב לפני הקב"ה רבש"ע אינו מתירא מן החמורות וכל [illegible] אני מתירא מן הקלות ואתה אומר
הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה ולכן נאמר והי' עקב תשמעון וגם באותם [illegible] עוד אתם חייב
פן תפלס [illegible] ולא תדע שלא תהא משגל מ[illegible] במעלתו של תורה [illegible]
ועשה אותה ואיזה [illegible] ולזה [illegible] ולא תדע מטלטלין הן שבילין של תורה עי"ש ע"כ.
ולפמ"ש [illegible] גם זה שאמר מטלטלין הן שבילין וגם שלא תהא עושה [illegible] וכל [illegible]
אינו [illegible] וגם שאמר זה כי [illegible] וכל אינו [illegible] שהי' לו [illegible] וכל [illegible]
לו לפי [illegible] [illegible] היום [illegible] המדבק במצוה המצוה
[illegible] והשכר ה' הוא על [illegible] הבחירה ובאמת שכר שהוא [illegible] ובזמן [illegible]
לא ישתנה

לא ישתנה כי כן היתה כוונת הרמב"ם שיהא האדם והתורה והמצוה והשכר הם כשיעור קבוע
ובשעושה אדם המצוה יתהווה השכר שלא אצל השכר שהקלו על החמורה ישתנה ובפי מחשבתם נשמר
לא בבחירתם הטובה, וגם לפי גדלו ורוב השתדלותו וגם יקבל שכר על כל פרט ופרט שעושה השם
כגון הריצה והרדיפה והשמחה והתשוקה ועי' בפרק י"ג ורא"ה כי יש באדם [illegible], ועל זה אמר
שלא תהא משא ומתן במצותיה של תורה איזו היא שכרה ורוצה ועושה ח"ו [illegible] שתהא משא ומתן
[illegible] שלהם [illegible] או בחוזר שלהם איזה מצוה אחת חמורה או שתבואו [illegible]
של המצות כבאו בגבורה ולא שיעזוב בסלם ה' ועי' השלמות בזה תרדה והבן איזה מצוה שכרה
גדולה ועושה אותה בגבורות בבחירה בתשוקה גדולה ועושה הכל של זה לא תשגיח
כי [illegible] היא ראוי גדולה איזה חמורה ואיזה קלה ואמר כי כמו שעלות וטלטולים הם
שקולים של תורה, שכל הוא שעושה ברגליו רמ"ש אבל הוא עושה שכל ברגליו וכמו שכל [illegible]
ורבות הפעולה ומקבל מן הדרך כן הוא פרטי המצות כמו הרדיפה והשמחה והריצה והתשוקה
והשתדלות והעצמות הם כראוים שקולים שהם עצמות של מצוה ומצוה והם כמו טלטולים וכל
והוות שהשכר על מצוה קלה ונתן גדול ועל מצוה חמורה ונתת שהחמורה היא גדול כאשר [illegible]
קה ומחוזה זה [illegible] לזה אחר ולמצוה קלה וקרוב הדבר שבמצוה חמורה אין בחירתם ו
וגבורתם רב ושם שונים [illegible] בקלה [illegible] הוא בחר ועושה בגבורות כדאי הוא
ונתן לשם וראוי לקבל שכר על גבורות ועל בחירתם ביותר וכל הוות ג"כ בהוספות על החמורה
השכר ונתן גם על הבחירה והגבורה ולזה אמר שטלטולים הם [illegible] שכלם הם [illegible] אם על
הבחירה שכר הבחירה ושאר הפרטים הם ביותר [illegible] על הקלים וזה שאמר גבי שכרה
ועושה אותה וגבי שכרה [illegible] לא אמר ועושה אותה [illegible] בלאו [illegible]
עסקינן שנבראו [illegible] על מצות הקלות כי [illegible] מצוה אחת [illegible]
וכל הקלות [illegible] שלמצוה חמורה יותר [illegible] לעשותה ולמצוה קלה שכרה
ומעט לא [illegible] לעשותה רק כאשר [illegible] וזה שאמר ואיזה שכרה מעט [illegible]
וחמורה זה לא ואמר קודם [illegible] שעושה אותה וזה הוא [illegible] הוי זהיר
כי שהוא זהיר וזריז במצוה קלה וכל שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות כי [illegible]
באמת [illegible] אבות שם שהשכר של הבחירה והגבורה נקרא מתן שכר [illegible] ואולי על המצוה
קלה יש יותר מתן שכר על הבחירה והגבורה יותר על החמורה כאשר באמת וכן זה והבן
[illegible]

ומשום גם מעבירות דקלות השמא אולי מחמת רוב הרגלו בזה לא היו עושה בגריעות כ"כ להיות

נעשה מצוה. וכן בסו"ד [illegible] שהביא קלים בערך חמש ע"כ הוא באמר שאין אתה יודע, הוא

ידוע הטורח והגריעות. ומ"מ עכ"פ הוא שאמר שאין אתה יודע דלפום צערא אגרא ובמתני'

הא שאין אתה יודע אין סתירה דאמר שאמר שאין אתה יודע אולי שכר הקלה יותר ואין

תלוי בזה אלא בלפום צערא אגרא. וכן מוכח במשנה [illegible]. וכתב עכ"פ להוכיח שקאי על הטורח

והגריעות מהא דבעי שלוח הקן אשר זהו מצוה קלה קן ונטל ומאי קו' הוא אם לא אתה יודע

שכרן של מצות עכ"ש ולדעתי דגם התם אין מזה שקאי על שכר המצות דגם שכר המצוה הבינן

כמצוה לא מצינו שזה מפורש בה [illegible] אך ממה קו' מנה שהוא קלה למצות החמורות

בבאות שהוא אינה קלה שהיא בחוה אף טהרות המצורע כיון שאסור לם לא יטול אף על הבשם אפילו

לטהר את המצורע אלא עכ"פ הוא [illegible] הוא [illegible] על השכר של החמורה שהוא לפי

הטורח והגריעות ולכן [illegible] יותר [illegible] מצות כדי [illegible] קן למצות החמורות

בטורח כי כמו היא קלה בטורח שאין מחויב לחזור אחריו רק כי יקרא קן צפור, וגם

היא קלה שאין בה חסרון כיס ועכ"פ שהיא קלה באיסור אורה תורה ונטל קן לחמורות גם

גם בהם חסרון כיס או שיש בה טורח ביותר ואף שאין אנו יודעים מתן שכר המצוה

ואולי על הקלה הייתה שכר הוא יותר או [illegible] על החמורה והרבה טורח

ועל המצוות שגם להיות [illegible] דקלה יותר שכר מעל החמורה כמאמר במשנה

אבל על הטרחא במצוה ודאי יש שכר יותר על החמורות בטורח מעל הקלות בטורח,

ומ"מ באותו מצוה עצמה ועל זה אמר [illegible] לפום צערא אגרא, והבן הדברים ואמורים

כי נכון הוא [illegible] ואמר הוי זהיר [illegible] ותחשוב [illegible] אף [illegible]

ויבא שיהא זהיר במצוה קלה כבחמורה ובאשר במשנה [illegible] וזה שאמר שאין אתה יודעין

שכרן [illegible] שאם היו יודע היו [illegible] ולפי השכר [illegible] הוא [illegible]

שאמר לא [illegible] ונטל [illegible], אבל באמת [illegible] החביבות ולפי ה' על כל

מצוה כי החביבות של המצוה ולפי ה' הוא לפי גודל [illegible] שעושה בכל העולמות

ולפי גודל [illegible] הוא גודל השכר. וגם שרצון ה' הוא להטיב עמו ולתת שכר,

וחביב הוא גם לפניו וגם הוא נחת רוח לפניו. ולכן הוי זהיר אף במצוה קלה שאין

אתה יודע ונטל ואולי על [illegible] של מצוה קלה השכר יותר גדול וחביבה הוא לפניו ביותר

[illegible]

והעיקר הכונה בבחירתו ובהשתדלותו הוא רק לעשות רצון ה' ורצון עושו בעשותו באמת [illegible]
בשק ר' אחא [illegible] על זה והעושה שם היטב יכול לכוין כי המאמר הזה בפרטו ואין להאריך על קצה

וגם אפשר לפרש שלא יהא סובר לברכו מעשיהם מחמת הוא זה לעשות זה [illegible] טוב ועשות רע ורע לעשות טוב ולעשות [illegible] והשכר שהמצוה כן [illegible] עי' היטב"ר . ומה בא רבי לומר הוי זהיר במצוה קלה ולא תשגיח על שהיא קלה בעבור אקיימנה כ[illegible] היא [illegible] ולבי [illegible] להיות זהיר בזה . לזה אמר שאין אתה יודע שכרן של מצות . וכיון שיכול להיות שעל הקלה בקיומה תטול שכר יותר . ואפי' יעבור השטן נגדך ואמר אותך והמצוה הזאת ואחד היך סוברת הריהו [illegible] הוי זהיר בזה .

מ' דיוק [illegible] על זה שאמרו קיקור חולים אין לה שיעור אמר רב יוסף לומר אין לה שיעור למתן שכר אלו אבדה ולא מצות יש שיעור למתן שכרן דאתנן דאין אתה יודע מתן שכרן של מצות . והקשה שם הר"ן [illegible] ביותר לכל המצות יש שיעור וקל למתן שכרן רק שאין אתה יודע איזה יותר גדול . אבל לביקור חולים אין אין שיעור וקל למתן שכרה יותר זה משאר במחמת . ואינו מפרש על [illegible] בקושיתו של אחד הוא כיון שכל המצות יש שיעור למתן שכרן ולביקור חולים אין לו שיעור כלל . ואם כן שהוא שהשכר של ביקור חולים הוא גדול והשכר של כל המצות . והוא אומרים הוי זהיר וכו' שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות כולם . ואין מרון חולין דין המצות לומר שהמצוה גופה של ביקור חולים היא גדולה יותר משאר כל המצות כנ"ל .

ואמר עוד והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה . ושכר עבירה כנגד הפסדה הטעם [illegible] לאומרו כך . שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות . הטעם בין שכר מצוה א' ובין שכר מצוה אחרת . אבל באותו מצוה גופא יוכל לחשוב הפסד מצוה כנגד שכרה שאינו יודע [illegible] מצוה הוא גדול [illegible] בדרך נגד ערך זה שיכול להיות שיבוא לו עי"ז הפסד כי יפה שעה א' בתשובה [illegible] כל חיי עוה"ב . וכן על דרך זה הוא ע"כ זה שאמר עוד שכר עבירה נגד הפסדה . אך לכאורה אינו ומשל הלשון שהיה לו לומר נגד הפסד מצוה הוי מחשב שכרה כי על הפסד שהוא הפשוט לא שייך לחשוב שהוא רואה את ההפסד לפעמים רק על השכר שעתיד להיות שייך על זה לחשוב וכן בלשון עבירה היה לו לומר נגד שכר עבירה הוי מחשב הפסדה . ונראה משום שבא לומר שרגיל עלינו לחשוב תמיד שכרה ופסק ברא"ש אבות ובמה [illegible] שעל זה וזה ושון הוי וקובע שיבא לזה [illegible] תמיד אותו שמצוה לו עי' עשות מצוה איזה הפסד שיהיו נגד השכר שיהיה לו הוא [illegible] ואין ההפסד וכן בעבירה יחשוב תמיד אותו שיהא לו שכר גדול עי' העבירה נגד ההפסד הוא [illegible] ואין . וכיון שהחשבון אינו על לפעמים מפני יותר החשבון על הפסד מצוה ושכר עבירה שזה אינו מצוי מן העולם וגם זה גדול שכר מצוה וכן הפסד עבירה שמצוי תדיר ואין לה גדול שאין ובעד אחד ונמה וגם בזה . ונראה עוד זה שאמר שיחשוב הטעם זה שהפסד במצוה יחשוב על זה השכר שיהא לו על ההפסד וכבר שיהא לו על המצוה גופא . [illegible] לפרש עפ"י זה שכתב ברא"ש אבות שהרבה פעמים עושה אדם מצות להרע כגון אם יאמר אדם אי אפשי בבשר חזיר ונ"ב שהקב"ה אסרה , וג"א כמו הוא ותן מצאות להרע [illegible] אל [illegible] גדולה הא על ההפסד ותן קלה עלינו לעשות המצוה אבל נגד השכר שיחשוב תחלה שעי' המצוה . וכן בדרשו הפסד הוא . וכן בעבירה יחשוב תחלה שעי' העבירה יהא לו הוא [illegible] ואין ההפסד הוא [illegible] ואין . ואין אדם עורך הוא שלא יחשוב שכר מצוה אבל נגד ההפסד . רק שיקבל רצונו וההפסד רק לאהבת ה' רק על ההפסד מצוה ולא על השכר . אבל זה הוא בדרשה גדולה וגדולה למעלה וזה הוי בדרכו אברהם אבינו ע"ה

וקבל . אבל זה הוא [illegible]

ודברים

ובפרט שהוא הסבה גדולה קודם [illegible] ונגד המהדיר [illegible] שיתן בנפלאות להרהר בהפסד מצוה . וכן
בשכר עבירה ואחר יבטל [illegible] בשכר מצוה ובהפסד עבירה . וזה גם זה הוא בבחינה גדולה
ולהתבונן הרע מן הטוב . ועיקר החשבון הוא על הפסד מצוה ושכר עבירה . והשני אופנים
שבאמת השם באופן הא' שיחשוב [illegible] שהוא לו הפסד . ובאופן הב' שבלבו שהוא לו הפסד וחשוב
הכל קודם שיעשה לידו וירגיל עצמו לחשוב בזה עד שיוכל לו לעקור [illegible] ולהרגיל [illegible]
הוי מחשב שירגיל עצמו [illegible] [illegible] שהוא מחשב עצמו [illegible] ובזה יחשוב בלא [illegible] שהוא
באמת [illegible] [illegible] וכל [illegible] פרט שלא [illegible] על ידי [illegible] המצוה רק [illegible] . ורבי
מחשב עצמו ולהרגיל עצמו להרגיל [illegible] [illegible] [illegible]

הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה: דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים:

הסתכל בשלשה דברים וכו' לפי שאמר שיחשוב הפסד מצוה כנגד שכרה ואולי יאמר זה לו לחשוב [illegible]
הפסד [illegible] [illegible] [illegible] ולא [illegible] [illegible] וגם [illegible] מצוה הוא תלוי [illegible]
והפסד מצוה הוא [illegible] [illegible] ולכן [illegible] להשמר [illegible] [illegible] [illegible] המהדיר ואמר ע"ז הסתכל וכו'
ואין אתה בא לידי עבירה . וגם [illegible] זה [illegible] [illegible] [illegible] הוא שיתן בנפלאות להרהר ולחשוב
וכו' ורבי שלא [illegible] [illegible] [illegible] יסתכל בשלשה הדברים ולא יבוא לידי עבירה ע"י חשבון זה . וגם נראה
ופרט על פי זה [illegible] [illegible] על זה [illegible] על [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] חשבון [illegible] חשבונו של [illegible] הפסד
מצוה כנגד שכרה ואמר הוא ז"ל כי אלא [illegible] חשבון אם לא [illegible] [illegible] תחלה ע"י [illegible] [illegible] כי [illegible]
שהוא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ולא [illegible] לחשוב חשבונו של עולם וזה שבתחלה [illegible] [illegible]
ואחר כך [illegible] ואחר [illegible] כי עבירה גוררת עבירה עד שנעשה [illegible] ולא [illegible] [illegible] לחשוב [illegible] [illegible]
וכו' [illegible] [illegible] שיחשוב [illegible] אם [illegible] [illegible] [illegible] כי [illegible] על [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] צריך תחלה [illegible] [illegible] על [illegible] ואחר כך יחשוב חשבונו של עולם . וגם
שנעשה [illegible] [illegible] [illegible] תחלה להסתכל בג' דברים ואין אתה בא לידי עבירה [illegible] עבירה
הוי מחשב וכו' אף [illegible] [illegible] בתחלה להסתכל בג' דברים ואין אתה בא לידי עבירה
הוא [illegible] [illegible] [illegible] שאם [illegible] [illegible] הוא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לעבירה אם לא [illegible] [illegible] [illegible]
והגדרים אשר [illegible] [illegible] הרי הוא [illegible] ובכל [illegible] [illegible] ובא עם העבירות [illegible] [illegible] שעבירה גוררת
עבירה עד שנעשה [illegible] [illegible] ולא [illegible] [illegible] לחשוב [illegible] [illegible] אם יסתכל [illegible] [illegible] ולא יבוא [illegible] לידי
עבירה [illegible] לחשוב הפסד מצוה כנגד שכרה וכו' [illegible] וזה שאמר הסתכל [illegible] שהשלשה דברים האלו
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] רק [illegible] [illegible] . ולכן צריך להסתכלות שהתבונן [illegible] כי הסתכלות הוא [illegible]
בשלשה דברים
[illegible] [illegible] [illegible] יסתכל [illegible]

בשלשה דברים ר"ל שצריך אתה להסתכל בכל שלשה דרכים ולא יספיק לך באחד כאשר נבאר, ובזה לא
יגלה וכו' ושונא אתה לאשמעתו״

דע מה למעלה ממך אף שאין אתה רואה ושומע בהחושים גשמיים שלך יחזות והם למעלה זה תבין שהוא
כן ועי' זה והיינו ממך, ור"ל הנוצר עין הלא יביט וכל היום ממך ש[illegible]
המשל לנביא אם הוא יוצר עין שלך לראות בודאי הוא רואה ויותר וכן בשומעת האוזן. גם
נראה זה שאמר זה למעלה ממך ולא אמר גבוה כי למעלה ממך עין רואה וכו'. נראה בהוא
[illegible] והשגה גבוה זה הוא ההבדל וכו' גבוה והמשמעות זה למעלה ממך ועוד היכן הוא
הראי' והשמיעה של מעלה שראות האדם אינו רק על דרך הנראה ממש ואינו אלא לפי שעה קודם
שנבראת הנראה הוא ונגד עיניו אבל הראי' של ה' כתוב ה' יראה ללבב וכתוב אתה ה' חוקר לב וכו'
רואה כליות ולב תמיד וכן אוזן שומעת האדם אינו שומע אלא קול ודיבור ממש והקב"ה בעולם״
והקב"ה שומע אף תפילות ותחנונים שבלב וקודם שיקראו כמ"ש טרם יקראו ואני אענה ולכן אמר רואה ושומע סתם
שרואה ושומע תמיד בלא שום מלוך ושומר וכל דבר אין נעלם ממנו. ונחזר נראה לפרש זה שלמעלה ממך שה'
בר זה למעלה ממך שממשא ומעלה במדריגה גבוה יותר ממך. וגם לפי שבלשון שהוא על דרך הפלגה
ויתפרש ג"כ למעלה ממך פנים שהוא במדריגה ממשא ממך. הטעם כי השלשה דרכים האלו אמר על דרך
בשר ודם כי חוש הראי' והשמיעה שבבשר ודם הוא קל יותר כי כל החושים הם באדם ע"י מוח והלב והכלים
והאוזן הם רק כלי הראיה וכלי השמיעה שע"י רואה הלב וגם יגיה ופרטים אף שאינו ואגבו בתחתונים
אינו רואה ותחת שלא היה לבו ומחשבתו לזה מתרבה בדבר אחר, אבל בהקב"ה הוא עצמו רואה והאוזן
עצמו שומע בלא שום הפסק, וכל מעשיך בספר נכתבים כי הבשר ודם שכותב צריך הפסק, ודין
לזה ובעלים ואין ידיים ולכתוב אבל למעלה בספר נכתבים מעשים בלא שום הפסק וסיבה ובזה הסתכל
וכל דבר זה למעלה שהשלשה דרכים הם למעלה במדריגה ממך עין רואה וכו' ובעבור שהם ב
במדריגה שאתם צריכים הפסק רק שמעשיהם הם אף אין שום בהם הפסק כלל וכאשר יסתכל בכל
השלשה דברים הטעם עין רואה ושלא תאמר אף שרואה זה אינו משום לב והבין כל פרטי מעשים, לכן אמר
אוזן שומעת ושמע הקול ושלא תאמר שאינו שומר הדברים קולן ונשכחה הם ממנו לכן אמר וכל מעשיך בספר
נכתבים וזה שלא אמר ברואה ושומע את מעשים כמו שאמר בנכתבים משום שהקב"ה רואה ומשגיח על כל ה
הברואים כ"ש והשב וזן ומפרנס ראשים עד ביצי כנים וחיות אילות משמור כאשר תראה אבל בספר אינם נכתבים
רק מעשי בני אדם שצריכים לתן דין וחשבון על כל רצוי מעשיו ושאף כשארי ברואים ולכן אינם נכתבים בספר
ואמר מעשיך ולא מעשי שארי ברואים, וזה שאמר וכל מעשיך נראה משום שאף המחשבה נכתבת בספר כמ"ש ונכתבים
בספר

ספר נכרין וכו' שמחשבי שלו אך הוא רק מחשבה טובה רש"י ע"ז חשב למצוות מצוה וכו' אבל מחשבה רעה אין נכתב שאין הקב"ה מצרף מחשבה למעשה ובספק וכו' מצריך אבל במחשבה אין נכתב כל המחשבות, וגם יש לומר שה"ה וכו' מצריך אף המעשה שלא נעשה בפועל אבל רק שעלה על רצונו עליה ג"כ בספר נכתבים ובאשר יסתפק האדם ויגדר קצת שעשה מצוה בהיות שהקב"ה הוא רואה ומשגיח בכל העולם ונכתב בספר ג"כ כל הענין ובלא העולם כלו אני לא ומצא לו שום מקום והתנצלות לומר שלא קרא מאירא ובמעשה קצת שיחשב הרע מצוה וכו' וכן בספר עבודה וכו' פנים שעבדו שגבוהים בו משמעים ורואים בעת כל מעשיו והם סופרים ו יבוא ה' בדקדוק גדול ויתברך ויתרומם ובמאמר בשער אח סימן א' דהגהה ע"ש.

רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עון: וכל תורה שאין עמה מלאכה · סופה בטלה: וגוררת עון: וכל העוסקין עם הצבור · יהיו עוסקין עמהם לשם שמים שזכות אבותם מסייעתם וצדקתם עומדת לעד ואתם מעלה אני עליכם שכר הרבה כאלו עשיתם:

רבן גמליאל בנו וכו' זה שלא אמר רבן גמליאל ברבי כאשר האריך תחלה רבי אומר או שהיו לומר רבן גמליאל בנו ואפשר לומר שרבן גמליאל אמר זאת בעת שנכנס לנשיא קודם רבי כדאיתא בגמרא שרבי אמר קודם פטירתו גמליאל בני נשיא וראוי ע"ז שקראו לו בשם נשיא רבן וזה אמר הנשיא. והורות שקאי על שניהם על רבי וגם על רבן גמליאל.

והורות שאמר זה המאמר בעת שהיו האב ובנו שניהם נשיאים.

יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ וכו'. כאשר נשים לב להתבונן בדבריו יראה שסותרים דבריו הם מאד. ויש להעיר בזה המאמר כמה הערות. [א] מה אמר יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ. במשנה שהב"א הוא העיקר וגם זאת אינו לחיוב רק להידורת בעלמא פי' יפה והו לומר כן ואחרונים שעשו מאפרש קדר ותורש אחרי זה וזה לא נתקיימה בידם ואין צריך להביא ראיות על זה שהתורה היא העיקרית. [ב] שבכאן אמר יפה שהוא להידורת בעלמא, והדר אמר וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון במהירה כגולה. [ג] שאמר שיגיעת שניהם משכחת עון ולקמן אמר סופה בטלה וגוררת עון רק אינה ונבן. [ד] מה אמר סופה בטלה וכל הא לא אמרו אלא הרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידם ולא אמרו שלא עשו כראוי, וגם שלא אמרו אלא הרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידם שהיו גם שעשו כרשב"י ועלתה בידם, ורבי שמעון בר יוחאי וחבירו ומתוך תלוה לומר שלא עשו כהוגן. [ה] תחלה אמר תלמוד תורה ואח"כ אמר שאין עמה תורה. וגם אמר בתחלה ד"א ואח"כ אמר מלאכה. [ו] שאמר שאין עמה מלאכה שלפי הלשון הנאות היו לומר וכל תורה בלא מלאכה. [ז] מה שאמר

וכו'

וכל העוסקים עם הצבור לא [illegible]. הנה כל נעשה כפי הערות שיש להעיר קנה ולאהבת הקיבור לא לכתפרש, ואמ"ה
ופי' זה שנקאר יתנו כל הדרות והבקדוקים״

והנראה לי בד"א והמאמר הזה שיש ענינים שנים דד"א הוא זה שצריך ושוכן של עולם כמו אכילה ושתי'
ושינה ועסק שלא ושתי ולשון דרך וכל זורה עד בידך של האדם כי בדרך הוא לשון הנהגה
הנהגת האדם ושוכן והמאמר הוא בלתי מעלו על עדיה כמו שעלה ואמרו ואמרו אשר עליה, ונה הוא
שנוסיף כל אדם שיהא לו מאפה להתיגע בה כמ"ש תו"ל ראה חיים עם האשה וכו' ואמרו חייב
אדם ללמד את בנו אומנות וכל שני ענינים הללו קא ממר איך ינהיג האדם קדם והנהיר ת
תחלה על ישן הד"א נאמן כוונתו ממר שיהא האדם עוסק בתורה ובא שבריך קדמו ר' אלעזר
בן עזריא אם אין תורה אין ד"א ואם אין ד"א וכו'. אלא כוונתו על העת אשר הוא זורה עוסק
בענינה ד"א זה אל צריך גם בעת הגאות מן התורה והוא כי בעת עסקו בענינה ד"א הוא עלול
וקוא לידי חטא אם יעסוק בה לבד כמו אכילה ושינה גופו וכו' וש"ב שיהם ותאוות הגופניות
הנה' כדעק בדעתו להביאו לחטא ואט ושקר ובשן ולא פריסא גניא בשלא. ואם הוא עוסק בענינ
וו שהענינים הם נעוים עם אנשים הוא עלול וקוא לידי חטא ובותר וחמת שעוסק עם אנשים
ובדבוריו ועסקיו עם כפיה ד"א ויש קהם עה נשאנים והעגמים ולכן הוא עלול לחטא ותן ואם הי'
וקבו. ולכן הראשונים היו פרושים ומתבודדים שכל אדם יעסוק בתורה
ולנה קא הג' ללמד את האדם בדעת שלא יפול ברשת היצר וזהו אשר יפה
ושנאמר בעת אשר הוא עוסק בעסקי ד"א ר"ו אכילה שעוסק ג"כ בתורה
כפי כחו ובעת אשר הוא הולך ושוכן ג"כ יעסוק בד"ת עד שיתעגע בשנה
כי התורה מצלת מן החטא וגם בעת עסקו בעניני עסקים ואף בהיו יוסיף
בתת כפי כחו ויגיע עצמו עד ואף שלא יוכל ללמוד בתורה בעת עסקו ומחמת רוב עסקו בעניינים
וו הגשמיות שהם משכחת עון וזה שלא יהא עלול לחטא והמה מחמת שיגע עצמו עד שלמוד בתורה
כפי כחו ואף בעת עסקו בד"א לא יהא לבו הומי על מחשבת עון וזה שלא אמר ומצלת אותו ויגע כי
התורה אינה מצלת אלא בעידנא דעסיק בה ולהשדום מחמת רוב עסקיו בד"א לא יוכל ללמוד
בתורה אלא מחמת רב היגיעה משכחת העון שלא יהא לבו פנוי על העון כנ"ל.

[illegible]

וכל תורה שאין עמה מלאכה וכו' השתא קא ממר איך ינהיג בענין המאפה הינו שירגיל עצמו
ללמוד אומנה מאפה שיהא מזומן וזמן בידו בעת עסקו בתורה כי
לוגה וחשמע עצמו למאפה אומנה כמו הד"א שיוכל לעסוק לפעמים אף בד"ת ודבק יותר
ויגע

ויעשה עצמו עה"ה שלא יסיח דעתו מן התורה אפילו בעת שלומד עמו המלאכה מחמת שצריך להשים לבו ומחשבתו שיהא

בכל עניני המלאכה כראוי לא יוכל ללמוד התורה בעת ההיא ואף אחר היגיעה ומחמת זה יסיח דעתו מן

התורה ולזה יהא קטלה התורה שלמד כבר וזה מדייק שתחלה אמר יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ שקאי

על למוד התורה בעת עסקו בד"א והדר אמר וכל תורה שקאי על התורה שלמד כבר. וגם מדייק זה

שאמר שאין עמה שלא אמר ותורה. כלא מלאכה ר"ל שאין עמה מלאכה ואמונה נפרדת שאם אח"כ ירגיל עצמו

במלאכה אף שיהא מלאכה יגיעה וגם כמו שאמרו חז"ל עם זה נה' שצריך לשים מחשבתו לאומנתו ידיו. ויסיח

דעתו מזה שלמד כבר שיהא קטלה וזה שאמר וגוררת עון הטעם כי בעונו עלול לחטא ורעת אינם

[illegible] הרוב עסקו הוא לקבל כלא אנשים וגם מחמת שלום לבו נטרד במלאכתו אינו

[illegible] שכחת אין יכולו לדעת זה גוררת עון וסעף כיון שמסיח דעתו מהתורה ותקטל

ממנו לא תציל אותו מן העון יהזהיר ע"י בספרים על עסקו בד"א הזהיר שעוסק בת"ת אף בעת

עסקו ועל המלאכה הזהיר שיהא אומנות קיבל בעת עסקו בתורה כדי שלא ישרף שוב לעסק

במלאכתו לא יסיח דעתו מן התורה שלא יהא טרוד כ"כ כמו שכתבתי וגמר המלאכה וגינה בזאת.

ואין לו עסק לדבר שמעין שאמר אורך ממת המלאכה היום שלא יהא קלבה ועי' זה אבלנקם שם.

וכל העוסקים עם הציבור יהיו עוסקים עמהם לשם שמים קאי אגבאי שאמר

שבד"א ויחדא לעלוחה שיכוין לעסוק בתורה וכו'

כמ"ש אל יסיח דעתו על התורה [illegible]

ובמלאכה הוא [illegible] הוא [illegible]

[illegible] ובעוסק עם הציבור כי הבריות הם לגריעותא. מחמת

שעסקו הוא עם הציבור הוא עלול לחטא וזה מדייק ואמר עם

הציבור ולא אמר העוסק בצרכי ציבור וזה מורה על אסיפות בבריות

מחמת שעוסק עם הציבור לחוש חנ"ה מחמת שעוסק עם בד"א

הוא עלול לחטא וגם לפי שצריך לשום לבו וכל מחשבתו לזה מ"מ

שהעוסק בצרכי ציבור הוא פטור מכל המצות כדי שיהא לבו

פנוי מכל המחשבות רק לעסק ציבור ואף גם התורה קטלה כי הוא מסיח דעתו ממנה ויבא גוררת

עון ולזה אמר חנ"ה שלא הבדבר שעוסק עמהם לשם שמים ולא בשביל עטרה ובזה יהא גמרת

אבותם מסייעתם בשעת מעלה שלא יהא עלול לחטא וצדקתם עומדת לעד ולא יהא גורר עון

אף לאחר כך אלא צדקתם תעמוד לעד כלא ירגן כו. וזה שאמר וכל העוסקים יהיו עוסקים

עמהם.

וגם נראה שאין זה ענין המחלוקת של ר' ישמעאל ור' עקיבא ורשב"י

בברכות דאלו פליג על שאמרו חז"ל באנה חיים וכו' וגם והודיעת להם אומנות

חייהם זו אומנות ועיין וכו' בפרק א' שצריך אדם ללמוד את בנו אומנות

וזה הו' רבינו ה' קנית בו' את עולם וזה נשפיע עליו שפע

ומעלה וכן אמר הכין קחיו ומאבחך זו שיטע כרם ואחר שיכין

לו איזה מלאכה שיחיו על קרבת ה' קא רשב"י ואמר אחר שיהא לו

איזה מלאכה ואומנות אם נעשה רצונו של מקום יהא מלאכתו האומנות

נעשות ונעזר ע"י אחרים וראוי זה שאמר ורעו זרים צאנכם שאבר

שלו צאן וגם זה עיקר מלאכה כמ"ש לרגל המלאכה ואם לא שלח

ידו במלאכת רעהו וגם ראוי יהא באמונתו בזמן שיש לו קשבות

אבל אם לא יהא מלאכה ואומנות על זה שיהיו השפע והברכה יכול

לבוא שיצטרך ללמוד מלאכה שיטרוד אותו. ועוד יש לי כזה אריכות

בברים ובזה שאמר ר' נהוראי מניח אני כל אומנות שבעולם וכו' ואין

כאן מקום להאריך עוד

עוהם . ולצורה הוא שפת יתן שהפל וור והעוסקים עם הצבור יעסקו לש"ש נראה . שבא להורות אע"ג הא

גודל התעסקות באה הענין אך שיש עוסקים רבים עמ"צ וא וסמוך כ"א על חבירו רק שכל א' יעסוק

בגודל השתדלות ובדוב טרחא כאלו עוסק לבדו ואין אחרים עמו . ובש"ש וכל העוסקים ה"ל אע"פ שרבים הם

העוסקים עמ"צ והיו ענוסקים . תשבח . והיו' זורה על חגוך הפעולה שבטבעו עמהם בגודל העסק

שיהיו ערים בהעסק " עמהם . הענין אע"פ שבעשו התעסקות צריך כ"א שיעשה כאלו הוא

לבדו . ואפ"ה יגביה בלבבו כ"א שהוא רק טפל והרבים הם העיקרים ולא הם לא הי' מעלה

גודל התעסקות שלו וכל זה והי' לש"ש ולא כדי ליטול עטרה ולא לשום פני.

וגם נראה וזה שאמר עמהם הוא ע"ד שאמרו ... אמר ... ילך הגבה ... ע"ד ... לבד עמהם ... אמר ... עמהם ... אלא עמם ... גם הצבור עוסקים"

וגם אפשר לפרש שתשבח עמהם זורה ג"כ על גודל התעסקות והוא ע"פ

זה שבארתם בביאור על העבדה החלוק שבין תשבח לכם ובין תשבח

אותם כי לכם הוא זורה על . שמצוה לחבירו לעשות איזה דבר ועשה

רצונו ורצונו הוא שיעשה הדבר וזה שמצוה לו הוא רק בעקרה ואתם הוא טפל על . שמצוה

לחבירו לעשות דבר ורצונו ורצונו בזה עליו שיצווה ואם הוא לא יעשה אין חפץ בהפעולה

ועג"ז זורה לשון אתם שהוא כמו עמהם כיון שכל רצון המצוה ודעתו על . שיצווה הרי שהם

שלוים בהצוו וכן בלשון דיבור שפעם לדבר אתם ודבר אתם טובות הענין לפי שמענה הוא

הוא על . שדבר לו ואע"פ שהם שלוים בהדיבור ההוא . וגבה שפעם . גבי עשיית חסד כתיב

ועשות עמדי חסד כי עשיית החסד הכוונה על האיש שעושה עמו החסד ואע"פ גם הוא נהנה בעשיית החסד

והנה שאם לא הוא לא הי' עושה החסד ההוא . וכן את האלקים התהלך יובן ע"ד זה והבן . ובש"ש כאן

עמהם הענין שכל רצונם ומחשבותיהם לא יהי' רק עבור הצבור . ואע"פ גם הצבור יהיו נצולים

[illegible]

בקדו התעסקות הזה"

וגם נראה לפרש זה שאמר שזכות אבותם מסייעתם וכל הענין לפי זה

שבארתם אע"פ שיעסוק ברוב השתדלות כאלו הוא לבד ועמ"צ ישים במחשבתו

שהם העיקרים והוא אינו אלא טפל ועצם המעשה ע"ז . שזכות

אבותם מסייעתם וכל שתשלום לגמור העסק וצדקתם של האבות ע

עומדת לעד אע"פ אחרי זותם ושאע"פ צדקת הראשונים כמו שברשונה

ג"כ בשבת פ"ב על הפסוק נשבח אנו את הזותם שפרח זותם של החיים

עניא שיגמר העסק נעשה ע"י הצבור מחמת זכות אבותם ואתה רק טפל אליהם . וגם יש

לומר אע"פ שהדבר מגיע גם לכם שאתם עוסקים ג"כ ועסק זה זו תעסקו עמהם לומר שיגמר

והא עבור הצבור והוא לש"ש" ואתם מעלה אני עליכם . תשבח ואתם אינם מבין . וגם אינו מובן זה

שהתחיל

וזה שהתחיל לומר בלשון עבר וגם מעלה אני עליכם שכר הרבה כל גבה אתם עושין כו'. ולכך בברכות ויקן

שכר לפי שאמר שיחשוב ברצון שיעשה הפסק הוא נעלה רק מחמת הצבור ולזה אמר שאינו תלוי

שלרשון קיבול השכר לא די שלא יוגרע משכרם מחמת שהברכות אבות שלהם עלתה פרי. אלא

שמעלה אני עליכם שכר הרבה כאלו עשיתם אתם. ולכך סיים בברכת הצבור שבכות אבותם וכו'

ובדקותם וכו' והתחיל בברכתו עם העוסקים ולכן מפל יפיר לשון ואתם ובלשון נוכח. וכינה גאתי

וזה שאמר בלשון רבים ולא אמר ואתה השם לפי שאמר וכל העוסקים היינו אף ברבים העוסקים

כיון שברכם ולזה אמר ג"כ ואף ואתם שאתם רבים וז"ו מעלה אני עליכם שכר הרבה, כאלו עשיתם. ה

היינו כאלו תעשם וגזרתם הדבר על כיון שפירשו ועשו ונפל את הרקיע לא די שקבלו

שכר על העסק אלא השכר והא כאלו עשיתם וגזרתם ולא עוד אלא שקבלו שכר הרבה לכן שאינם

בזוה כיוונו שעוסקין ועושים המצוה ומרובים עושים את המצוה, [ועי' וקין ככ"ג בקצרה שעוסקים בתורה כי באריכ

כפירוש שעוסקין ומעלה כא' כאו וכו'] ואת שפיר זה שאמר בלשון רבים

וזה שאמר בלשון ואני מעלה שלא אמר ואני מעלה עליכם להורות שבכל עת נזרת

שעוסקין עמהם נעלה השכר מעסק ומעלה וגזר וכשעוסקין עוד והא נחשב

מחדש כאלו עלה וגזרו הדבר ואח"כ נעלה השכר ומעלה ומעלה על

רשון אחד וכל זה אם יעסקו לשם שמים הרי שכר הצבור. וקצה

שבאמונה עלה. בדבר ה"ה על נסתו כאו שום וחזר לשון ומעוברים דבריו, וכינה כל זאת על נסתו.

[ועי' בתוס' זה הכתוב בלא המאמר שמעלה אני עליכם כאלו על מקרא וכתוב שהוא בחנם. ולבתים נבון הוא כי זאת אני הוא הזמן אשר גם כבר בלבתים וכ"ש בצבור הצבור ואף יעסקו עמם ואף שום " שום בבית' בבר ועיקר שלא והא בירור אני גם החזרה אני עולה ובר' אני המצות אותם , וברכת אתם "]

ומי שנותנין נר למאור ויין לקדוש והבדלה
ופת לאורחים וצדקה לעניים
וכל מי שעוסקים בצרכי צבור באמונה.

הזה גם הזירון בשלות נאו גם על העוסקים בצרכי צבור
ולכן אמר ג"כ בלשון רבים כיון שבאמונה לכל בצירוף
על כל העוסקים אף שהם רבים. ולזה לא אמר הוא הי' אומר

רק שכלו זה המאמר עם הוא בלבד ושום שבה נאו. אבלבד ואמר אף שבכולם אחת ואמון בצרכי צבור ואחרים

לך שאמון אחת כלום ואם שום בדבר אף והרשון שבכלות אבותם ושבעתם וכו' שאמון אחת כלום ואם

ואמו נזק והכבוד בדברים אחרים עוד כלום להיות זהיר בשלות ולכל בכ"א הזהיר שלא יתהדר לרשות

ובאמונה גם שלא והוא מהדר והם כו'. אבל העוסקים בצרכי צבור שג"כ הוא מוכרח להיות נוהג להם

כדי להשתדל אתם עבור הצבור ה"ה צריך להיות זהיר בהם [ולא הזהיר כמו אלא על מי שאין להם יראה ובעבירים בשאר עולם והכלכלה ואין הלכה רק אמר נאמר להם ולכן נראה אותם וכו' שכלולם ועצמם כל הרשות לפי התועלת שלהם לבד ולא עושים כמו מה שנראה עבור לא ממנו שכלולם לא בשר ואמר שאין עושים שלא לצורך עצמם.] ואמר עוד שאמון מצרכין וכלל הי' אף והוא נראה שהוא

מקרב אותם אל תכלית עליו שאין עושה שלא לצורך עצמו שיעשה להועיל גם וכתובים שום ולהעלות לך

שום

שום דבר. ואומר עוד נראים כאוהבים וכו' ר"ל אף שנראה שאוהבו מיתן לו בשורה ו[illegible] [illegible] שלא תגלה

לו סתרים וכדומה ומה שנראה בו שהוא אוהב אותו אין זה אלא נראה מן השפה ולחוץ אבל לא בלב. וגם באמת

זה שהוא מראה עצמו שהוא אוהב אותו כאשר תשים עיניך ולבך תכיר שאין זה שמראה עצמו מן השפה

ולחוץ אינו אלא כאוהב ולא אוהב [illegible] שלבו רחוק ממך [illegible] ולא [illegible] והראות עצמו לאוהב [illegible] אלא [illegible]

[illegible] והראות עצמו כאוהב [illegible] הנאתו ממך. ואין עומדין לו לאדם בשעת דוחקו. אם הוא רואה שהשעה

דחוקה לך ואין [illegible] עוד להנאתו ממך לא יזכור עוד על הנאתו שהיה לו ממך [illegible] כי אין נראה

כאוהב אלא בשעת הנאתו [illegible]. ואומר אין עומדים [illegible] שלא יעזור אותך בשעת דוחקך אלא

שתוך [illegible] שלא [illegible] על שום סיבה [illegible]. וגם לא יעמוד [illegible] רק שלא [illegible] צרה [illegible]

גם [illegible] בשעת דוחקו אף שראה [illegible] גדול [illegible] ואין לך [illegible] והיה ראוי [illegible] טפי

[illegible] ורחם ולהשתדל [illegible] על הנאה ממך [illegible] [illegible]. וזה שאמר לו לאדם

[illegible] לו [illegible] הנאתו וגם [illegible] האדם [illegible] שהוא [illegible]. וגם אפשר לומר [illegible]

[illegible] לומר שמחמת [illegible] על הנאה ממך [illegible] לכל [illegible] הנאה ממך ולכן לא [illegible] לך

ולזה אמר ולאדם ר"ל [illegible] שאין [illegible] להנאה [illegible]. וגם [illegible] שאמר שאין

עומדין [illegible] על הנאתו שאין הנאתו [illegible] וזה שיקבלו [illegible] אלא [illegible] [illegible] הנאה

ממך. ואמר כאן שלשה דברים שתזהר ולא תסמוך על קרבות אותם וגם לא תסמוך על

שיגיע הנאה ממך. וגם לא תסמוך ותבטח עליו שיעשה לך [illegible] גדול בדוחקך " " " " "

הוא היה אומר עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונו. בטל רצונך מפני רצונו כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך:

הוא הי' אומר עשה רצונו וכו' [illegible] שרצונו [illegible] [illegible] רצונו ה' [illegible] [illegible] רצונך לעשות רצונו אלא שאמר [illegible] [illegible]. [illegible] זה [illegible] [illegible] רצונו [illegible] אותו עד שאמר [illegible]. וזה שאמר עשה רצונו כרצונך וכו'

שאתה [illegible] לעשות כן [illegible] ולא יאמר על הרצון [illegible] רק [illegible] הרצון [illegible] [illegible] [illegible]: כדי שיעשה וכו' [illegible] כי [illegible] הוא הטוב והמטיב. [illegible] להטיב [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] להטיב [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. רק

[illegible] הטוב [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] וכו'. [illegible]

[illegible] רצונו ה' [illegible] שהוא [illegible] לעשות [illegible] ה' [illegible] רצונו [illegible] רצונו [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] טוב. [illegible] רצונו.

בטל רצונך מפני רצונו כדי שיבטל וכו' אמר לרמז למה שנתבאר האדם ובטל רצונו מפני רצון ה' בדבר
שהוא נגד רצון ה' אלא אף אם רצונו מסכים לרצונו וכו'. וגם
רצונו לעשות הדבר ההוא מבטל רצונו ואינו עושה אלא מחמת שהוא רצון ה' ולא מחמת שהוא רצונו
כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך וזהו גם כן מדה כנגד מדה והוא ע"ד זה גמ' בברכות שזה תלה בגבורת
אחרים תלו לו בגבורת עצמו ויתגדל ויתקדש והגמרא שתלה בגבורת עצמו תלו
לו בגבורת אחרים ועוד אמר הק' לשום זה לו זה וגם הוא זה שאמר כאן שאם תבטל רצונך שלא
תעשה אלא מחמת שהוא רצון ה' אני אם יכלה להשפיע עליך טובה או שיפר מחשבות הקמים
עליך. אני לא אעשה ואתלה הדבר ברצון האחרים בעצמם רק מחמת רצונך וגם יבטל רצון
אחרים מפני רצונך כנ"ל וגם אם תתגלגל עם אחרים ואף בעד אחרים יבטל רצון אחרים ולא עשה
אלא מחמת שהוא רצונך וכמו רז"ל זה המאמר לזה שאמר תחלה ברצון עושק בלבך כמגור
שאם יתקוטט עמהם וגם ולא יעשה מחמת שהוא טובת רק מחמת שהוא טובת המגור וביטל רצונו כאשר
כאשר אני אף זכות אבותם מסייעתם וזה יגל שירך כאלו עשה הוא לבד וביטל ה' זה שהוא רצון
אבותם שעשה העסק לשמים ואף זכותם עומדת להם וזה לא עשה הזכות אלא בן לבד כנ"ל. וגם
יבטל זה שהוא רצון המגור. והכן הדברים על שכן.

ועל פי דרך זה יוכן גם לשון שמה את הכתוב וכו' [illegible]
ולא נענה שכוונו אלא בזכות אבות לאמר זכור לעבדיך וכו'.
ולכאורה הוא מותר להא שאמת שהוא לו בזכותו שנאמר והוא
וזה בחזרת. ובזה יובן שאמר שאף שלא ניתן אלא בזכות
אבות זה ומשה שלא שלא תלה הדבר בזכות נבנע רחמים על
ישראל ובזכר זכות אבות ועשה אותם לשבר ואין תלה
הזכות רק והוא כמו העוסק בצרכי צבור אמונה ותולה על
עצמו רק שמים שיבין לו כאלו הוא לבד עשה אבל יתגבר
אף שזכור ג"כ זכות דור ושלה כמ"ש על עוסקי קיר
וכו' דברכות פא זה כיון שעשה עצמו לעיקר שאמר
אשר התפללת לפני וכו' ולכן תלו לו בזכות אחרים.

ובדרך אחר נראה לפרש כל המאמר שאף לבאות רצון כל איש ישראלי
רצונו לעשות רצון ה' וכמו שפירש הרמב"ם השם בסגולות קודם שבא
לידי. אפילו כשם שבא לידו לעשות מצוה ה' אני לפעם תאוות רוכל והשטן
עומד עליו לחוש אותו לעורר בו רצון הפכי לעבודת ה' ולזה [illegible]
לחום נגדו ולעשות נגד הרצון שבא בושל ע"י התחבולות היצר
ולזה אמר עשה רצונו כרצונך השם שבו שעושה רצון ה' ב
שמחת לבב כמו שהי' רצונך אז וכרצונך פי' כאלו הי' רצונך קודם ע"י שהגמ' הגירסא
כרצונך ופי' קרוב לזה הדרך ולדעתי שגם לפי הגירסא שלא כרצונך יתיישב כמו שבארתי.
ואמר הדי שעשה רצונו כרצונך וזה כנגד מדה והוא ע"פ זה גמ' בגמרא שאלו שמעון בן שטח
וחוני המעגל אלולא חוני את ה' גוזרני עליך נדוי. אבל מה אעשה שאתה כבן המתחטא לפני
המקום ועושה לו רצונו ועליו הכתוב אומר ישמח אביך וכו' והוא תמוה דלכאורה וכי מה פשע
יש בדבר אם הי' חושב שדוי מחמת שהגשם בעתו על פי מדה ולמה נשא לו פנים והוא אין תפלה וכו'
נגד רבים והוא א' והפך בזה שרבים עליהם וזה א' והם עוה"ז. וגם זה שאמר שאתה
כבן המתחטא

כבן המשמש שעושה לו רצונו. וגם זה שאמר ומלך הכתוב אומר ישמח אביך וכו'. ר"ג אומר יוכן כלו' ונעיל בדבות
פה"ר בקונט' שם. וזה שנראה לו קצה בהבנה ובענין זה שאמרו חז"ל שהקב"ה גוזר גזירה והצדיק מבטלו. ר"ש
צדיק מושל ביראת אלקים והקב"ה מבטל רצונו מפני הצדיק. וזה הוא על א' משני פנים. הא' הוא כיון שהצדיק
שמבטל רצונו מפני רצון יוצרו אם יפגע שלא יעבור והאות בגופו צערו או שלא יחרב בנו או שברת ... ובזה
האופן אינו מבטל רצונו ורצונו אין בזה אלא עליית הרצון ... ע"פ הנחה. ומשל הרצון בעצמה אינו מבטל כי
רצון האוהב הוא בתקון. וכן רצון בהקב"ה שעושה נגד רצונו ומבטל רצונו מפני הצדיק בהכרח. כיון
שמבטל רצונו מפני שבעולם של הצדיק. וכן אי' במלשות בבריתא שזה שהקב"ה משמע בן שמח היו
וחמרת שחוק השונאי שבר. ובזה הנה מפורש שמבטל ה' רצונו ר"ש. והאופן הב' הוא כיון האב
שמבטל רצונו מפני רצון בנו שמהפך רצונו לרצון בנו ממש. ולא עוד אלא ששמח בזה שמהפך רצון בנו.
וזה ששמח לו לאלא חוש אתה והיות במדריגות המדבר גוזרת עליך ... שאתה ... שמהפך הקב"ה
לעשות נגד רצונו וזה הוא וגם בעת לפני שנוא. ומשל זה אמלה לך שאתה כבן המשמש שעושה לו רצונו
שבזה הוא ג"כ רצון אביו. ומלך הכתוב אומר ישמח אביך והוא שמח בזה שעושה לך רצונך. וזה שאמר
כאן עשה רצונו כרצונך כלומר ... כאלו היה רצונך ממש ואני גם הקב"ה יעשה רצונך ושוהא כרצונו ממש
כדברי ... האב ובן כנ"ל. ואמר עוד בטל רצונך, השמט עוד ובדרשה ויקח ... כיון שלאחין בראש.
אבות שמפור תפלה ... שקשה עליו ר"ש ... ואמר אדם ... בבשר חמור ... ואח"כ מבטל רצונו מפני
ומפני רצונו ה' ר"ל שעלה בביטול רצונו מפני רצונו. ונראה להזהיר כאן בטל רצונך וכו' ר"ל שעולה הבל
בביטול רצונו כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך השמט ... וזהו ... שמתן האדם
ונפלאות להרע ובטעם אחר כך בזה חטא ומשנה הרע תחת הטוב כיון שבאמת יש באפשרות ואם תעלה
כן ועבד בביטול הרצון אגי גם הוא יבטל רצון אחרים השמט ... הס"א שנראו אחרים ונראו בזוהר
על הפסוק ובלגי ואחר ... בא סולא ... ואמר שיבטל רצון אחרים הקמים עליך ורבה יפל
רצונך השמט שיעביר ג"כ הטוב על הרע והרע יהא נכנע תחתיך והוא כל פרי ותבואות ...
וזה אמ תפלתם ב"ה ובוהקב"ה ומותה תקפל פיה והרשעה כעשן תכלה. וזה המאמר יוצא ג"כ זה
שישיג לעוסקים בנפשי ... כיון שבאמת ואם נעשה רצונו יעשה גם הוא רצונך כדברי שונא
לגמור העסק בטוב.

הלל אומר אל תפרוש מן הציבור ואל תאמין בעצמך עד יום
מותך ואל תדין את חבירך עד שתגיע למקומו ואל תאמר
דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע ואל תאמר לכשאפנה אשנה
שמא לא תפנה:

הלל אומר וכו' כאן חסה עלשלם
שנים ביאור אחד ונריך להתבונן
על קישור חשה דברים הללו ביאור אחד
וכו'

ולפי זה שנתבאר יתיישבו כל זה שיש להעיר בדברי הש"ס במאמר זה. הרע"ב כתב אל תפרוש וכו' אלא השתתף בצרתם שכל הפורש מן הציבור אינו רואה בנחמת צבור והוא מגמרא דמס' תענית. וכתב התוי"ט ע"ג [illegible] דין וחלק לאור לא [illegible] ולא [illegible] ועי"ש זה שהעיר ע"ג. ובדרכנו כתב ושאמרתם שאינו לשתתף חיובו ובפרט בזה שכתב שאינו רואה בנחמת צבור נראות שלא עלתה שכן הפורש שם אם יתפרש ובלא עם תשובתן שלכן אמר עד תשובתן והוראת ע"ג [illegible] שלא עלתה כבר שלא יראה בנחמת צבור ועי"ש שם.

ולי נראה שאל תפרוש מן הציבור אינו בדווקא על זו שאינו משתתף בצרתם אלא הוא אזהרה כוללת גם על זו שאינו רוצה להשתתף בתענוגותיהם ובגזירותיהם. וגם נראה שכל הדינים שבמאמר הזה הזה יוצא ממש נכון וזה הדין הזה שאל יפרוש מהם וגם [illegible] בצרכי צבור ובאשר באמת זה שאמר אל תפרוש מן הציבור היינו אם הציבור עושים איזה תקנה או גוזרים איזה גזירה על הצבור אל תפרוש מהם שלא לקבל גזירותיהם או תקנותיהם וכן לא יפרוש מהם שלא ישתתף בצרותיהם ואח"כ [illegible] בפרטיות נגד תקנותיהם וגזירותיהם אמר אל תאמין בעצמך עד יום מותך ולזה אל ינול בעצמך לקבל אם יעשו הצבור איזה תקנה וגזירה לגדר וסיג ולמשמר מצותה ובמזיה ותאמר שאתה צדיק לכל זה כי בטוח אתה בעצמו שלא אבוא להחטא שיעשו עבור זה גדר וסיג ולכן אמר אל תאמין בעצמך וכו'. וזה שאמר בעצמך לא אמר אל תאמין בך. וגם זה שאמר עד יום מותך לכאורה הוא מיותר מראה שבא לומר לך שנראה לך שהעצם שלך הוא על דרך זה שאין לך לחוש שתפול בהחטא שחשו לגדור גדר עבורה ולזה אמר אל תאמין גם בעצמותך ובקרבך. ואמר עוד לך שבא כאן פעמים ורבן ועמגרת בלשון אל תבטח בכל זה ולהיות אתה לזהור ולגדור גדר שלא תפול עד יום מותך. ולכן אל תפרוש מן הציבור שלא לקבל גזירותיהם ותקנותיהם זה שעשו לסיג וגדר. ונגד שלא יפרוש ולהשתתף בצרותיהם אמר אל תדין את חבירך עד שתגיע למקומו ולזה אל יהא לך התנצלות לפרוש מן הציבור ושלא להשתתף בצרתם. והיינו על זו שאינו חושש כלל לצרותם כלא שום טעם רק כשאינו [illegible] לא איכפת לי כי זה הוא [illegible] התשובים אלא שבא לומר לך שיש לו טעם ולהתלא באותם שהם בעצמם גרמו לצרה. ולכן [illegible] ולא ישתתף

עוהם

בגמרא אותו [illegible] הצבור [illegible] [illegible] [illegible] וכו' ונלוו הכתוב אותו הרע"ב [illegible] נשמו באן אותו [illegible] כי ספר נפות זה כתב [illegible] [illegible] וכו' עד [illegible] מרש קומטת. אך [illegible] כתב [illegible] ועלה [illegible] וכו' זה כתב [illegible] [illegible] וכו' כי [illegible] הרעה נאסף הלבנון [illegible] אנו סוף החלוק [illegible] [illegible] [illegible] כיה [illegible] ולכן לבאורך [illegible] וזה [illegible] מן הצבור [illegible] [illegible] [illegible] על צרת הצבור אם [illegible] [illegible] [illegible] התם ר"ל פורש הוא מן הצבור [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] כמ"ש שאמר [illegible] וכו' וזה [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] אותו עשה [illegible] [illegible] [illegible] רק חולק [illegible] וגם סוף [illegible] [illegible] על צרת הצבור ולכן [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] כי [illegible] [illegible] לא [illegible] [illegible] [illegible] ולכן אמר [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] כי ספר נפות [illegible] הצבור [illegible] והבן.

עוברים ושיעבור אותם וזהו אמר אל תדין את חבירך עד שתגיע למקומו ושם אשר אמרתם כמו אחרים
קחבלי עולם וכו'. והנה ה' ית' אמר הוי דן את כל האדם לכף זכות ובזה אמר אל תדין כו'. וגם
הנה אמר האדם והנה אמר חבירך הטעם דהיינו מיירי בעשה צדק והשיג ידין אותו
האדם לכף זכות אבל הכא מיירי להציל את חבירו והפסד נזק וזה אמר שלא ידין אותו כו'
אבל כאשר ידין אותם יכריע אותם לחוב וימנע מלהציל ויהיה עובר ולא יעבור אותם וקראת
שבעשה הצלת חבירו אף על היחוד ומחויב כתוב והצלת העדה ולכן הזהיר שלא לדונו כו'
קרת שעצמם בעבר ולא ראות עליהם שום חוב [ויש לפרש זה שאמר הכתוב לא תעמוד על דם רעך הכוונה שלא תעכב
כל הצלתו עד שיחקור עליו אם ראוי להצלה ...] ושם הואורים הם כדי שלא יפרוש מן הציבור, והשתא
מיירי שעושין עוסקים בצרכי ציבור בקבוצים ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע עד שאמרו
אין גוזרין גזירה על הציבור אם אין הציבור יכולים לעמוד בו וזה שאמר אל תאמר לגזור
דבר שאי אפשר לשמוע ולקבל ותסמוך ע"ז שסופו להשמע ושיתקבלו הדברים ור"ל שאל תאמר גם
ותסמוך שסופו לו להשמע או ר"ל שאל תאמר על דבר שאי אפשר לשמוע ולקבל שסופו
להשמע ולהתקבל. וגם אפשר לפרש שקאי על היחוד שרוצה לפרוש מן הציבור ואמר שאי
אפשר לשמוע ולקבל הגזירה כי באמת סופו להשמע שבסוף תשב לקבל ואף שלפעמים בגזרה
קאמר ראו שאם לקבל לא קבלו כמו שמצינו גזר ולא קבלו רוב הציבור ומשום שאין גוזרין אלא
אם כן יכולים הציבור לקבל אבל היחיד אין לו רשות לפרוש ולהקל על עצמו ולומר שזה הגזירה
לא לשמוע ולקבל. ואף שנראה בעיניך שבאמת אי אפשר לשמוע ולקבל אבל סופו להשמע ולקבל על כולם
ותבוויהו אותה) באם רואה היחיד בצרכי הציבור שהציבור לא יוכלו לקבל אל יסמוך ע"ז
שסופו לקבל ואם רוב הציבור קבלו אין להחמיר ולפרוש מהם : ואל תאמר לכשאפנה
אשנה ה' ע"כ מיירי כמו שבאמת שאין לו פנאי כלום ויש לו פנאי והוא בטל מהתורה ועושה
כמי שאין לו הפנאי ואינו והגה שאמר שלא לא תפנה ה'. באמת זה ר"ל הוא עם לתה שש
לו הפנאי יעשה עצמו כאין לו פנאי וגם אם בהשגות עסקינן. ואח"כ מיירי שבאמת אין לו
הפנאי ואם אינו מבין שאינו לא אומר לכשאפנה אשנה ה'. ועוד יש לדקדק זה שאמר לכשאפנה
ולא כשאפנה. נראה שבאמת מיירי כמי שאין לו הפנאי והוא פטור מת"ת בהשגות שעוסק בד"ת
בצרכי ציבור ואף שפטור מת"ת מ"מ אל יאמר לכשאפנה אשנה ה' הלשון מורה על הרחקת
הדבר כמו לכשיבוא ע' פטור כשמגיע לזה לא נראה אבל כעת אין לחוש וכן בזמן לא
תאמר

תאמר לרשעים ה' ואותו לשמוע אני מאמין ה' ובודאי לא תחוש לביטול שאם תאמר כן שלא לא תקבל כיון שאין אתה ה' חושש לביטול התורה מחמת לפיסת הוראי) וקרוב הדבר שלא יקבל אלא תאמר כשאמרו ה' אמן ה' הטעם שהוא בירחם ולכך ע"ז יקרא פומי וחושך לשנות ואני כולאי תמן ה' ותמן ה' כי בדרך שאדם רוצה ה' לילך מוליכין אותו ומזה ישלום העוסק בלקחי דגבור שהוא ירום ולפי תמימו והפסוק רבי יוסי לשמוע · ובזה ה' הפסוקים שבמאמר זה ה' הם מקושרים יחד ומסכימים לדברי רבן גמליאל ·

הוא היה אומר אין בור ירא חטא ולא עם הארץ חסיד ולא הביישן למד · ולא הקפדן מלמד ולא כל המרבה בסחורה · מחכים ובמקום שאין אנשים השתדל להיות איש ״

הוא הי' אומר אין בור ירא חטא וכו' יש להתבונן בכל המאמר הזה מה התועלת המשך בזה ואם בא לומר שבא להורות לבורים ועה"א שלא יוכלו להיות ירא וחטא וחסידים כי אין שיהיו בורים ועה"א, ולכן כמאמר שלומדין תורה תחלה ואח"כ כי דברינו הוא רק לבורים ועה"א וקשה ואמת כיון שהם בורים ועה"א לא ידעו ע"פ מה הוא באמת בור ירא חטא וכו' ואם ה' שיודיעו אותם נאמר שלא יוכלו להשיג זה וחסידות כי שיהיו בורים ועה"א ואולי יקל עליהם ע"ז ללמוד תורה. הי' יותר טוב להוכיח אותם להראות להם גודל העונש והפחיתות של הבורים ועה"א ולהודיע של מעלת התורה וגודל מעלות התורה ולומדיה להוכיח אותם בדברים קשים שכובשים את הלב, וגם קשה ואמת מה שאמר בסוף המאמר ובמקום שאין אנשים וכו' שאין טעם לכאן כלל, וזה שנראה לי שבו דברינו המאמר הזה נמשך אל סוף המאמר ובמקום שאין אנשים וכו' שנראה עה"א · ודברינו שבמאמר זה אינם לבורים ועה"א וכו' שדבר עליהם במאמר זה אלא התועלת הנמשך מהמאמר זה הוא רק לאחרים · הטעם זה שאמר אין בור וכו' שאם תראה ה' שהוא ירא חטא וחרד על דבר ה' ותרד ה' לכפר עון עד ה' ולדבק עמו ויעשה עבודת ה' כמ"ש אל נדבק יראו ה' אלא אל רעהו אני תחקור עליו ואם בור הוא ידוע שבודאי לך שהוא ירא חטא ויראה לעבור עבירה ע"ז תדע שאין זה ירא חטא באמת כי ירא חטא הוא שמתירא מהחטא עצמו מחמת גודל פגמו בכל העולמות וזה שהוא בור וריק מכל חכמה אינו יודע גודל הפגמים והענשים של העבירות ע"כ לא יוכל לצייר בלבו ואינו וזה

הוא

הוא פגום ואינו שקחטא א׳ יאמר טובה הרבה וכמוה ואח״כ כשר חבירו שהוא בור אבל חבירו שאינו גבה ׳
ירא חטא ג״כ ולא תיקן שום תועלות ממנו בנפשו יראת ה׳ . ולא ע״ה חסיד הוא ג״כ על דרך זה שאם
תיקן הוא ללמוד בדרכי החסידות אבל תחבור תחילה אם הוא ע״ה אינו שהוא מתחסד אינו גבה חסיד
באמת כי ע״ה הוא כל שלא שמש ת״ח הטעם שלא למד הגמרא ואח״כ כיון שלא למד הגמרא ואינו יודע
טעמי התורה ודקדוקי התורה והוצאת על שכל אינו יכול להתחסד ולעלות לפנים משורת הדין .
וגם שאמרו ע״ה חסיד אל תדור בשכונתו הטעם שאולי תלמוד ממנו מחמת שנראה לך שהוא מתחסד
ובאמת לא כן הוא ללמוד ממנו ולא די שלא תקבל תועלת ממנו אלא שיוכל להפסידך כי זה שנראה
ע״ה שהוא בדרך חסידות יכול להיות שהוא בהיפוך לגמרי וכן הוא בבור ירא חטא . והבן זאת
ולא הקפדן מלמד ואינו שקבחו הספר והתלמידים ולברר להם ספקותיהם מ״ו מחמת קפדנותו והוא אימות רבים
עליהם ולשאול כל ספקותיהם ולכן לא תקבל אותו למלמד ועיין על ההוא [illegible] באדרי ר״א על דבור המתחיל
קומני נ״ש ברש״י . ולא כל המרבה בסחורה מחכים ולא אמר כל המרבה בעסק כמ״ש ר״ו חי [illegible]
בעסק וכו׳ משום דזה אינו צריך לומר שיקרא ולא הוא לא יקריב אם הוא לא תמצא לא במעברים , ולא
וכו׳ משום דזה אינו צריך לומר לא כל המרבה וכו׳ מחכים שמאמר ש״ג ג״כ מי שמרבה בסחורה
לא יכול דזה לא שייך לומר דאם כל המרבה בעסק אינו מחכים וגם אינו יכול להחכים כיון שמרבה בעסק
וגם אינו אלא כל המרבה בעסק חי [illegible] בעסק הטעם בעסק עצמו
ועוד אינו ללמוד התורה הוא בטל , זהו שהוציא ר״ו לומר חי [illegible] בעסק הטעם בעסק עצמו
ואח״כ בגמרא אבאר שם וקחם שם והטעם הוא אינו שחן ה׳ אותו בעושר רב או והוא הוא בעצמו
העוסק אלא שיתן לאחרים בעסקא וכמו שמצינו בר״א בן חרסום וכו׳ ונ״ש כאן ולא כל המרבה שעוסק
ואחרים שיעסקו ויסחרו בעבורו ולא ירבה ויתן זה שאמרו חז״ל שליש בפרקמטיא שליש בקרקעות
בקרקעות ואינו שאומר הכונה בעסקא טב ומש ואומר עליהם זאת גמרא בעסקא כל ולא בעצמו והוא
בהיותו כשיבוא הוא לפרנסת ביתו והשליש בעסקא הוא יעשה אבל הכונה בעסקא טוב ויתן שיעלה
ויתן רווח מקרקעות אשל בעסקא שלו הוא רב ושלו בו סיבתו נ״ש ויתן אבל זה אומר שליש
בעסקא ולא ירבה בסחורה , וגם נראה זה שאמרו ושליש עסקתו הטעם בודאי כל אדם , אשל
ובגדר חסידות שלא ירבה בסחורה כל פעם שזה גורם לפעמים שלא יחכים וזה שאמר ולא כל
המרבה בסחורה וכל שלא כל אדם נעשה שהוא מחכים אינו שירבה בסחורה ואינו שהוא
בעצמו לא יעסוק מ״ו לפעמים והא לא טרוד בזה ונראה׳ בזה שאמר תנא א׳ שה׳ יצלו זכרון
הטעם שהוא לו עניים בזה מגלות ע״ש . מחכים ה״ל אותו אחרים אם רב הוא . ולא
יחכים את תלמידו ואם תלמיד הוא לא יחכים את רבו ונ״ש המחכים את רבו כי זה כשיש
לו פנוי משל טרדה שהוא לו לב מבין ולחשוב וללחום במלחמתה של תורה ולכן אם תרצה להתחכם
ואחר

ואחר טוב לך להתפרק לוי שאינם יורדין בסחורה ולהתפרנס וכו׳ ״ ובמקום שאין אנשים וכל לסחורה
הי׳ נראה לומר שקאי על אנשים שזכר תחלה השתא אפילו שאתה בישן או קפדן או יורדין בסחורה וכו׳
במקום שאין אנשים אחרים השתדלו כפי כחכם להיות איש ולהרגיל עצמך להסיר ... הביישנות
והכוונה אף כ״ז לא יתכן לומר על בור וע״ה שישתדלו להיות אנשים וגם לפי זה היו לו לומר בלשון
רבים השתדלו להיות אנשים. ולכן נראה בהרב לפי שאמרתי לך שאותם אנשים כמו בורים וע״ה
וכל אשר אמרתי שלא יקל תעלות ... ... תתערב להתעסק אשר גזרתי. ולכן אם אתה ב
במקום שאין אנשים אחרים אלא הירא חטא הם בורים. והסוחרים הם ע״ה והעוסקים הם ב... ולכן
שאר אנשים שגזרתי ולכן צריך אתה להשתדל להיות איש והשתא ... ע״כ ולהרגיל ...
ברגעו ... דקדוקי דבור והזהיר ... על ... שתלמד לנגוע אותם ולהעסיק אותם כמו שקבלת אל
תמסור ... שאי אפשר לשער והמורה ... דקאי על ענין זה והקדים תחלה אף שיבוא לך שאינם
בקיאים לך להשלותם ... ראוי חטא. וגם ... שיורה אותם ... ... יותר
אותם. וע״ג אמר אין בור וכל שלא תפרוש עוד רק אתה השתדל וכל וזה שלא אמר ובמקום
שאין אנשים הוי איש להיות שאתה להשגור לא שנו ... עוד יחויב אתה להשתדל לזה שתהא
גם איש כיון שאין ראוי ... ואמר להיות להורות אף שגזרתי אין אתה עדיין ראוי לזה
כיון שאתה ... ישן וראוי להיות איש צריך אתה להשתדל בזה השתא שתהא בקי
בהוראות ובדינים והכוונה עד שתהא ראוי להיות איש כיון שגדולתו אין ... שיהא ... צריך
אתה להשתדל על זה ״ *

[illegible]

ומה שאמר ובמקום שאין אנשים ולא אמר ובמקום שאין איש בלפאורה
ושייך כיון שאין אנשים הרבה אף שיש איש א׳ אחר גולתו עכ״ג
עכ״ג שתהא הוא עכ״ג להיות איש וזה ... שאין הגדלת סובלתו כיון
שיש אחר ... להיות איש ולמה יהא יחויב הוא להשתדל עבור זה
להיות איש ולפי זה שבאחיו בגאי על הא בלשון ... ... באם
הי׳ אומר ובמקום שאין איש הי׳ ... שצריך שיהא איש א׳ שיהא
פלוני מושלם אבל אם יש א׳ שהוא ירא חטא ואינו בור ויש א׳ שהוא
חסיד ואינו ע״ה ויש א׳ שהוא לב ואינו בישן והגם שאינו חסיד
וכן יש א׳ שהוא אינו קפדן ואף שאינו לב יחסות שהוא בישן
וכן בחכמים והייתי אומר אף שבכולם נמצאו ט׳ המדות על כן
כיון שאינם באיש יחויב ... ... ט׳ המדות להשתדל להיות איש כדי שיהא א׳ פלוני מושלם, ולזה
אמר .

אמר ובמקום שאין אנשים היינו שאין כאן אנשים שבהם ימצאו המדרגות הללו אזי השתדל להיות אתה איש
אם יש אנשים אשר בכולם ימצאו המדרגות הללו ואף שאינם כאיש אחד אזי אל תשתדל להיות איש, רק
שיהא כל א' איש עוסק בענינו כפי מה שהוא וכל א' יעשה כפי מה שמעלה הראוי לו ואתה לא
תשתדל להיות איש. ומה שאמר הביישן וכן הקפדן וכן המרבה בסחורה ולא אמר ביישן וקפדן
וכל מרבה בסחורה כמו שאמר אין בור ועם הארץ לא הזכיר שום דהביישנות והקפדנות ומרבה בסחורה
אינם דברים קאמרים תמיד שיש ג"כ עתים שאינו ביישן ולא מקפיד ולא מרבה בסחורה, ולכן אמר
הביישן וכן כולם שבטבעו הוא ביישן תמיד וכן בקפדנות ומרבה בסחורה. והכן נאות
וכזה עלה ביאור משנתנו כהוגן ומקושרים כל המדרגות ונסמכים וסמוך המאמר כנ"ל

אף הוא ראה גלגולת אחת שצפה על פני המים ואמר לה על דאטפת אטפוך וסוף מטיפיך יטופון:

אף הוא ראה וכו' עי' בתוי"ט מה שהביא בשם הירושלמי שגלגולת ההיא הביאור בזה. והנה מה שהקשו מה נבעי ג שנהרג על שהרג והלא כמה שנהרגו והם לא הרגו והבל שנהרג ע"י קין ומפיח שהוא לא הרג תתרץ ואת רש"י בשבת ל"ב והכיר כן שהוא רוצח. ונראה לדעתי שאם היה מכיר כן מה שהוא רוצח לא היה מן הצורך לומר לו על דאטפת אטפוך כשם שהיה מכיר כן שהיה רוצח היו מכירים כן גם אחרים שהיה רוצח אלא נראה שהכיר כן ברוה"ק עי' תשו' ושו"ת וכן הוא באותה בסנהדרין גבי והוקים שהיו כתוב על גולגלתו גאת עולה אחרת השמם כי לא שהיו כתוב עליו בחרט אנוש אלא שהיה רשום גב קשורטשון והכירו בחכמתם ע"ה חשובי הסברא" ומה שהקשו אנוש שמם בעת שמוש מטופיך יטופון הלא אנו רואים כמה רוצחים שמתו על מטתם ושגגות כל האדם יפקד עליהם והמהרש"א האחרונים ואמרו בזה מתרוץ ואמר הרמב"ם בזה והמהרש"א בח"א כתב מה שכתב רש"י ופגעו בו עכשיו וכו' כוונתו בזה לא כן מנא ודאי וסוף מטופיך יטופון אולא שזה הבדל הגלגולת נהרג ע"י אחר בשעה ע"ש ולא ידעתי מה החילוק בזה הלא אנו רואים בחוש שלרשעים גם הרוצחים בזמן ימותו על מטתם, ומה שנראה לו בזה בכוונת רש"י דרך שלא תשלה כמו שבדל הגלגולת הי' חייב מיתה באמת כמ"ש על דאטפת ונאמר כתוב הוא שהוא מכיר בו שהיה רוצח וא"כ בדין נהרג וזהו אמר

וסוף

וסמך מוסיפים יוסף ולכן כיון שפגעו בו לסטים כיון שלא הי' בכוחם להרוג אותם מחמת שהי' חייב

מית ה' אלא מחמת לסטות שפגעו בו ובאשר נקרא קדוש קצה עוד

ולעשן הקושיא מה שהקשו לאיש שפסק זאת נראה לי הדבר

פשוט דאם רואים שהעצות הם ברמה לרדת למטה ולשנורקיים

ולא לצאת ולעלה על פני המים והוי כאשר ראה שהעגלות

הוא לצאת ולעלה. נגד הטבע הי' זאת קידוש השם וקבה ומנין

הוסב השם : אך הוא ראה ה' בעולם הדבר חובה הי'

זה שראה וגם תש' אחת ומנין שקרה לו פעם אחת שראה

וגם שאמר על פני המים בראש נ"ז הים ראה ולבראשית שמא

הכל ומחמת שראה הדבר שהוא נגד הטבע מזה שלכן בלשון

ואין להעלות הלא אמת שהקב"ה אין מצרף מחשבה רעה למעשה ואכ"פ — וזה ותמיהן אותם שתטופו אותן עבור מחשבתם שהי' ורעה דמה שאין מצרף מחשבה רעה היינו כמו שלא יצא מחשבתו הרע לפועל רק אבל כאן שהמחשבה קלקלה הוא רע להרוג נפש רק אם היא לש"ש לנקום נקמת ה' חטר הב"ז אבל באם שאין עושה זאת מחמת כוונו ה' אלא נעשה רק המחשבה רע לכה ועונש עליו ועפ"ז פירוש הפסוק שנקמתו על הגוים אשר לא ידעוך וכו' כי אכלו את יעקב וכו' היינו אף זה מעשו לא הוא פעולת על רק מחמת שהם לא עשו מחמת זה לנקום נקמתך ובצדק ואשר לא ידעוך וכל בשמך לא קראו כי אכלו את יעקב ה'. שאכלו את יעקב לא ידעוך ולא קראו בשמך וזה מעשים זאת עבור שמך " " " "

שאין זאת כי אם לעולם על שהרג אותם ברור לקבו ולא מפני שאין ה' חייב מיתה ובחלה

של גברי' שהי' בהן תמסס עד שעשו נקיות בהן. ולגה שכתב ואמר וסמך מוסיפים יוסף ונקבו

בהן מתים. ולדעת פשט הוא ושלום השחו לו ב ה'" וזה שסמך רבי המאמר ה' דקתן

שלום שאמר במאמר העגבים ובמקום שאין אנשים וכו' ושלא תאמר כיון שבמקום שאין אנשים

מחויב אני להיות איש ולאך שנטילות השררה הוא ענין ה' עכ"ל וגם לגדות את הרבים

ולהשלים אותם מחויב אני לקבל ולהתגיע הרבה בשביל ואף אך במקום שיש אנשים אחרים

את אחרים ה' שגבות הרבים והא תלוי בו ואם נטילת השררה הוא ענין ה' כ"כ ורב ק

קדוש ה' שאף אם אין ה' את הרבים יצא שכרו בהפסדו אע"פ לזה גם אני אשתדל להיות

איש אף במקום שאין אנשים ויצא שכרו בהפסדו וגם זאת באם שאני לא אקבל. על כן

אחרים ואכ"ו ואי' חנ"י בה' גם אני אקבל להיות איש אף במקום שיש אנשים אחרים ולגה

סמך רבי דבר הלל שאמר להתגלות אף שבדין הטבע אותם ר' יוסף מוסיפים יוסף כיון

שלא הטבע אותם דבור עבודת ה' רק קלסטות [illegible] ואף אם שהוא לא הי' הורג אותם הם

אחרים הורגים אותם כמ"ש על באטטפא אשפים ואע"פ כן ובכן הי' נהרג עכ"ל

כיון שלא עלה מחמת רצון ה' עניני ועונש על מחשבתו כבמותם הרב וכן בלשון נטילת

השררה אם עושים זאת רק מחמת רצון ה' לבד בלא שום כוונה אחרת שעם וראוי ועלות

כן דבריו שהוא גבות אחרים תלוי בו כמו שנפגע באמר ובמלכים המסורים שהיו נוטלים השררה

קרבנם

קרבנות ואע"ה אם עושים [illegible] עשו זה בפרק קנין תורה אע"ה אבל כיון שנטלת התורה עלו הוא [illegible]
[illegible] ונפיה [illegible] כמו [illegible] [illegible] ובכל [illegible] שנטלת התורה [illegible] והם כל הרדיפות, ראוי
וברוח [illegible] [illegible] וזה [illegible] [illegible] אותה [illegible] אחרים והוא הם [illegible] ובלא זה אא כי ההפרה
הוא [illegible] ראשים [illegible] לזה יהא [illegible] תלוי [illegible] והוא תלוי באחרים [illegible] [illegible] [illegible] היא [illegible]
מכות הרבים והשום אותם [illegible] אלו לא יהא [illegible] על [illegible] האמת [illegible] [illegible] [illegible]
וזה שאמר תמלה [illegible] על [illegible] [illegible] אמר [illegible] רבים [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
שההורגים אותו היו רבים ולא [illegible] [illegible] אחד רק של א' היו רק [illegible] [illegible] [illegible] כלום
מחמת [illegible] [illegible] הוא על [illegible] [illegible] ואפ"ה כלום ראוים [illegible] אמר [illegible] רבים "

וזה שאמר [illegible] [illegible] [illegible] ולא אמר [illegible] אותם [illegible] [illegible]
שהיו רבים, ואי' [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] כלום [illegible] [illegible]
כי [illegible] כל [illegible] אדם [illegible] [illegible] לא אמר [illegible] אותם, [illegible]
[illegible] שחייבים [illegible] [illegible] אדם, [illegible] אמר [illegible] [illegible]
[illegible] שאינם חייבים [illegible] אדם [illegible] חייבים הם [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] סרה כל [illegible] [illegible] [illegible] זה [illegible]

ועפ"ג [illegible] [illegible] זה שאמר [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] הוא יש [illegible] [illegible] [illegible] רבים לא
[illegible] כיון [illegible] [illegible] [illegible] עשרה [illegible] [illegible] [illegible]
לא [illegible] רק [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] אחרים [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ראוי [illegible] [illegible]
[illegible] רבים [illegible] הי' ראוי, [illegible] זה "
[illegible] כלום "

[illegible] [illegible] [illegible] זה שאמר זה [illegible] [illegible] [illegible] שאמר [illegible] [illegible] שהי' [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
שהוא [illegible] [illegible] אמר אחר כך אחר [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] זה [illegible], כיון
שאמר זה [illegible] [illegible] שהי' [illegible] ראה [illegible], [illegible] [illegible] הוא [illegible] [illegible] [illegible] הוא [illegible]
וגם [illegible] [illegible] הוא [illegible] [illegible] זה [illegible], [illegible] [illegible] "

הוא היה אומר מרבה בשר מרבה רמה מרב' נכסי' מרבה דאגה · מרבה נשים מרבה כשפים מרבה שפחות מרבה זמה מרבה עבדים מרבה גזל מרבה תורה מרבה חיים מרבה ישיבה מרבה חכמה מרבה עצה מרבה תבונה מרבה צדקה מרבה שלום קנה שם טוב קנה לעצמו קנה לו דברי תורה קנה לו חיי העולם הבא:

הוא הי' אומר [illegible] [illegible] זה [illegible]
[illegible] זה [illegible] [illegible] אע"ה [illegible]
שאחר זה, מרבה בשר מרבה רימה. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
הוא [illegible] [illegible] ור' [illegible] [illegible] [illegible] שהיו [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] רימה ו
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] שלא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]

ונוסף קרוב שאורבה כשרון עליו וכל עמלו הוא לפיהו ואמר כאן מרבה בשר מרבה רמה על שהוא מרבה
בכוונה ואמר זה שהשטן נכנס בו והרבות כשרון עליו אחר והוא אף לאחור שהבשר יהי' מרבה
יתהפך לרימה ויאשו כל בשר עליו ואף הבשר שהביא עליו מרבה, אבל השלום האלה כי ראו
קדושתן כולם לא היו מרבים בשרם בכוונה, ועשה עבירה ונפש רק שהי' סובל זה, וכן ע"ד הוא ג"כ
מרבה נכסים מרבה דאגה, כי כל עוד שאין לו נכסים חומד ומתאווה שיהא לו ותשוב לבו מי יתן
והיה לו נכסים די סיפוק כל נפשי, ולא אדאג עוד ובאמת נהפוך הוא שכל עוד שמרבה הנכסים
מרבה עליו דאגה שבתחלה לא הי' דואג אלא שיהי' לו די סיפוקו ואחרי שהי' לו דרך משל מאה
הי' דואג על מאתים וכשהיו לו מאתים נתוסף דאגתו יותר כי מבקש ב' מאות כמ"ש חז"ל אין אדם
מת וחצי תאוותו בידו יש לו מאה מבקש מאתים: מרבה נשים מרבה כשפים כי הריבוי נשים הוא
למלא תאוותו ורצונו ונהפוך הוא שמרבה כשפים שעובדים אותו על דעתו ועל כרחו קודם
ואחרו הכשפים כל את הכל נעשה ע"י שמרבה לנשים לא יעשה לפי דעתו ורצונו שהי'
לו תחלה תאוותו וגם רצונו ודעתו בידו ועכשיו לא יהא בדעתו ורצונו בידו: מרבה שפחות מ
מרבה זמה, כי הריבוי שפחות הוא כדי שיעסוק בצרכי ביתו ושלא תצטרך אשתו לעסוק כמ"ש
חז"ל הריבוי שפחות עבור ילדה שאשה כדי הכנסה לו שפחות ומעלות עוון וגם מחמת זה
לא תצטרך אשתו לצאת חוצה כי כל כבודה בת מלך פנימה ונהפוך הוא שע"י
שמרבה שפחות מרבה זמה וזימה היא עצת המאוס כי שתמצא אנשים ע"י זה
והנן עסקין שבביתו בשוק ואף זה שיהיו בביתו והוא כלה כמ"ש דנות כלה הפל
וגם זה שהי' כוונתו להרחיק אשתו מזימה שלא תצטרך לצאת חוצה וע"י השפחות מרבה
נתוספה הזימה בביתו: מרבה עבדים מרבה גזל כי השפחות הם העוסקים בצרכי
ביתו ועבדים הם העוסקים בעסקיו ומעשיו ומלאכתו שבשדות ושומרים נכסיו שלא יאבדו
ונהפוך הוא שע"י שמרבה העבדים מרבה הגזל ומגזלו ממנו גם זה שהי' לו
ומכל זה הוא אף עולה בכוונה שרוצה למלא תאוותו ומרבה לו נכסים
וזה מרבה לו גם עבדים כל אשר אם אינו עולה כאלו בכוונה רק שהם האומן
בעושר רב מכניס ועבדים ושפחות על זה לא אמר כי ברור הוא, כדאמר עולא ורבא
בן חרסום ור' טרפון שהי' להם נכסים ועבדים הרבה, ור' טרפון אמר איזהו עשיר
כל שיש לו ק' כרמים וק' עבדים שעובדים אותם ועכ"ז לא הרבו להם דאגה וגזל, והיינו משום
שהי' להם

שהי' להם גאות ואת ה' ורצון ה' לא יראו" **מרבה תורה מרבה חיים**, עד הפלא הי' ברכתו בגמר,
ומרבה בעסק העוה"ז ואמר זה שמכוון ומרבה בה"ה גורם הנוגע ועתה מורי בלבח
המרבה בעסק תורה ועבודת ה' ואמר שבה"ה הוא המרבה בעסק עוה"ז,
כי בכאן זה שבלוה שמתנגד ובאמת שמתנגד בה"ה הדבר זה שבלוה שמתנגד ואמר
מרבה תורה וכו' ומנגד שבהשקפה ראשונה נראה שהתורה מתשת כחו של אדם "ומונע"
ומטל חיין מן העולם ולכן אמר שלא כן הוא אדרבה כל שמרבה התורה הוא מרבה חיים בעוה"ז
ובעוה"ב, והנה לא עלאת המדה מעין השכל ולא רחוקה היא והדבר הוא מובן שהתורה
היא הגורם ומוסיף חיים ועוסק בה הנה מודעת היא שכל דבר שיש בו טעם הוא ובפי
גודל מעלות הרוחניות שבדבר זה וכל דבר שהטעם בו נשבח ומתן וזה מדה שהרוחניות
שבו הוא ומתן כי הגשמיות הוא דבר קטן ומת כחומר האדם אחרי מותו וכן כל דבר
הרוחניות שבו הוא החיות והתורה היא הרוחניות של כל העולם והיא המחיית את העולם
כלו כמש"נ וחיי עולם נטע בתוכנו שע"י העסק שאנו עוסקים בה מתקיים כל העולם ובפרט את
האדם העוסק בה והגם שמתשת כחו הגשמי החומרי שבו אבל הרוחניות שבו מתרבה
והוא מרבה חיים לו בעוה"ז ובעוה"ב, וגם העולם כלו מתקיים ע"י התורה ומה הוא מרבה
תורה מרבה חיים בכלו לו ולכל העולם ונאה דברו שאמן תורה נפלא עוד בזה מדה ה' [illegible]
מרבה ישיבה מרבה חכמה בעסק עוה"ז אם יש לו עסק עם אנשים רבים והוא נושא ונותן עם כלם
ומתמיד במחשבתו לכל א' וא' ומשיב לפעמים על כל שאלותיהם של כל א' וא' ומתוך כך יתבלבל [illegible]
דעתו ומחשבתו ושכלו ולא כן בעסק התורה שבכל עת שמרבה ישיבה לא די שלא יבלבלו,
ומתיישב שכלו אלא אדרבה מרבה חכמתו ע"י רוב התלמידים וכמש"נ ומתלמידי יותר מכולם
את רבו [illegible] שמתחכם עם התלמידים ואמרו [illegible] שלא הי' [illegible] שלא נתחברה לו
מרבה עצה מרבה תבונה כי כאשר שואל אדם עצה מפני אנשים ומתבלבל דעתו
שאינו יודע איך לעשות ואחרי עצת זה ולך אם לא יסכימו כלם לעצה אחת [illegible]
[illegible]
אבל בעסק תורה ועבודת ה' ע"י ששואל עצה מפני אנשים הוא ובכן מרבה [illegible]
הדבר בתבונתו איך לעשות ויותר בעסק עבודת ה' [illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible]
הגה"ה ומש
מרבה

מרבה צדקה מרבה שלום אף שלפי הנראה ע"י הצדקה יתרבה וריבה בתוך ביתו כי עיקר הצדקה תלוי באשה כאשר באמת בפ"א גבי ויהי ביתך פתוח לרוחה ואשה עניה צרה באורחים ור"ש בעיניה לא תתנו וזה פי' ומצד ותרבה השלום בכלל ה' ברכי איש גם אויביו ישלים אתו וגם לא תתנו שעי' הצדקה יתמעט נכסיו ורב שלום שהרי אמרו רז"ל תשגיא כי לא כן הדבר בעשן הצדקה שאמרה שע"י שמרבה צדקה יתרבה השלום והוא כמ"ש חז"ל צדקה וחסד שישראל עושים בעוה"ז שלום ופרקליטין גדולים בין ישראל לאביהם שבשמים וזה הוא כפי שפתח ומבטל שאו לעצמו כמו כן שמבטל הש"י מעונו וזה הוא השלום שבה שלו כל הפנימיות והטובות כמ"ש לא יצא התקוה כי נחבט בצדקה וישראל אלא השלום והיינו שהשלום המלאכים הם מפרידים זה מזה ועי' זה בא הדבר להתחתנים [illegible] בנה כל השמות והדבר וזה הוא הצדקה שישראל עושים עושה שלום בין ישראל לאביהם, שבשמים והבן כל באות שאמר והאליש עשה, וגם יש לפרש מרבה צדקה ה"ל מרבה צדקה כדמות השם שהוא עושה צדקה וגם הוא כביכול לאחרים שותם ובעצמו אותם כל ההתחבקו אבותינו גדלו צדקה שואת להרבות כיון ביחנם ובכל שמשפיעים על הצדקה וע"ש, וזה שאמר מרבה צדקה ואף שעושה מרבה עם אחרים [illegible] אותם עמו חמד שהצדקה התשלומים שלה הוא שלום וכמ"ש והי' מעשה הצדקה שלום וגם בשם שאמרו חז"ל גומלי צדקה כי העני [illegible]

וגם יש לפרש מרבה ישיבה מרבה חכמה היינו שלא תאמר שלא אחכם אנשים קדושים במדות [illegible] צריך לילך למקום שמרבה ישיבה אע"פ שחשבו לחסר תורה, ולכן אמר שלא כן הוא כי מרבה חכמה מרבה חכמה [illegible] אותו לחכם כמ"ש איזה חכם הלומד מכל אדם שהוא מכיר מעלות החבירו [ועי' בספרי ב' דף ...] וכן עד"ז מרבה עצה מרבה תבונה שלא תאמר כיון שאני צריך לאחרים עצה לא לעשות [illegible] ואמר שלא כן הוא שמרבה עצה מרבה תבונה. ושבון תחבולות [illegible] ע"י עצה, ודוק היטב.

קנה שם טוב קנה לעצמו וכו'. לכאורה אינו מובן מאי שנא הענין בזה כמו הערות [א'] זה שאמר קנה' בלשון הי' ראוי לומר בלשון הזה נעשה שם טוב נעשה לעצמו וכו' בכתוב. [ב'] וגם לא ידענו מאי שנא שם טוב ע"י מעשה שקנה גאות לעצמו בלשון תורה ולא ידענו שקנה לו ע"י התורה חיי עוה"ב. [ג'] שלמה אמר מרבה תורה מרבה חיים וכאן אמר קנה לו דברי תורה [ד'] שלמה אמר [illegible] וכאן אמר וחיי עוה"ב. [ה'] גבי שם טוב אמר קנה שם טוב ולא אמר קנה לו ובדברי תורה אמר קנה לו דברי תורה [ו'] שאמר קנה לו חיי עוה"ב [illegible] קנה לו כל חיי עוה"ב של העוה"ב העוה"ב הוא של

ולא לפרש [illegible] בקדרים שאמר [illegible] קנה [illegible] ע"ז שאמר מרבה צדקה מרבה שלום אמר קנה שם טוב שעי' השלום שמרבה [illegible] ע"י הצדקה שקנה לו שם טוב שבכה זה הוא נחת לבריות, ונגד זה שאמר מרבה עצה מרבה תבונה ואף שהתבונה בא ע"י אחרים שעצו אותו אמר קנה לעצמו שהתבונה יהא נראה על שמו כיון שעשה זה להבין דבר מתוך דבר לעצמו, ונגד זה שאמר מרבה ישיבה מרבה תבונה אמר שהחכמה מרבה התשלום הוא שקנה לו דברי תורה ע"י התשובה, ונגד זה שאמר מרבה תורה מרבה חיים אמר כאן איזה חיים מרבה היינו שקנה לו חיי עוה"ב.

השני הוא שלו והרי הוא אומר קנה לו חיים בעוה"ב כ"ש שנותנת לו חיים בעוה"ז ובעולם הבא. [ז'] ועוד השם
טוב שאמר כאן שקונה לו צריך להבין התועלת שמגיע לו משם טוב בזה העולם וגם בברכות
אמרו אשרי מי שנפטר בשם טוב צריך להתעמק התועלת והשם טוב, ולכן נראה לי לפרש
ושם בויקרא אומר ורבה תורה ירבה חיים ובפשט שעי' שירבה התורה לא
די שלא יתמעט חיותו מחמת שמתעלה כחו אלא שעי' שירבה התורה ירבה חיים
וכן בלידה ובשאר דברים כמו ולפי זה לא שייך לומר שיתוסף לו החיים, אלא
בעוה"ב מבואר בחיים שעי' שעוסק בתורה אפשר לאחר מותו לא יתוסף לו עוד כיון
שנח בקבר ואפי' בקבר והוא להמשיך ולהוסיף לקבל שכר זה שגדל בחייו ולכן זה אמר
שגם אחר מותו יתוסף לו תמיד וכמו שמבואר הנה בגמרא אמרו אשרי מי שגדל
בשם טוב ונפטר בשם טוב מן העולם וכבר המדרש זה לו התועלת בשם טוב, וביותר
תמוה שאמר מי שגדל בשם טוב ונפטר מורה שאע"פ שגדל בשם טוב הכרח הוא
שיהא נפטר ג"כ בשם טוב מן העולם זה לו בשם טוב לאחר מותו שנראה התועלת של
השם טוב ושם עפ"י זה שאומרת תורה שלמה בדברים שאומרת לפני מותך היום כי כאשר
נספר שבח מעשיו בין כלל נאמר שהוא עוסק בתורה ובמצוות ה' עי"ז יתחזקו ויתעוררו
רבותיו שמחמת שיספר ושיבחו אותו עי"ז יתפעלו גם החיים לעשות כמוהו ולהדבק
במעלות הטובים ועי"ז יתחבר עם גבורותיו וחשבות הרבים יהא תלוי בו וגם בזאת שעי'
שיזכרו ויספרו מעלות הטובים יתעוררו ויתחזקו כח של הטובים טובים הללו, ומה
שאמרו אחים הספרדאי ברבים קאימא ר"ל שעי' זה יהא לו תקומה לטוב ומה ג"כ
הספדא יקרי דשכבי להרבות ולהגדיל עי' זה וכן יובן זה שאומרת שמה שאומרים שמה
וכן שבחתו בדברים בקבר והאשכבה בבתים אשר בעולם אחר בקבר על הקבר"
מעלת השם טוב אשר קנה לו בעוה"ז עי' התורה שהי' ורבה וכו' הכל גם לאחר
פטירתו יתחזק ויתוסף כמו דעת התורה והעבודה עי' שיספרו מעלותיו והשם טוב
הכל, וזה שאמר קנה שם טוב בלשון זכר שכבר קנה השם טוב בחייו.
וכבר גם אשר חלף והלך לו מן העולם, והיינו אומר שהשם טוב אשר קנה הוא
רק ובמה אחריו כמ"ש ותפארת בשם אבותם אשל לו לעצמו אין תועלת כי כמה
שאמרו השם טוב בהעולם אשר חלף והלך מזמן ולזה אמר שלא כן הוא, שהשם טוב
אשר קנה

אשר קנה בחייו הוא קנה לעצמו וזה שדייק ולא אמר קנה לו רק לעצמו וכו'. ולכן
אמר לשון קנין כדרך העסק שאין פוסקים ממנו ואף לאחר זמן ותרבה ויתחזק וכו'
קנה לו דברי תורה. קנה לו חיי עוה"ב יותר עפ"י זה שאמרו אשרי מי שבא לכאן ותלמודו
בידו החיים אם יבוא לעוה"ב ותלמודו בידו מוליכין אותו לישיבה שלמעלה למדריגה שהיא
גבוה יותר מאשר הי' בעוה"ז ואח"כ מוליכין אותו למדריגה שהיא יותר גבוה ועש"ה
אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב שנאמר ילכו מחיל אל חיל עד יראה אל אלקים בציון"
ואמר הג' הגאון מנוחה הוא תכלית הדרך וסופה כמ"ש כי לא באתם עד עתה אל המנוחה שעובדם שבת
הי' הקדוש ב"ה עשה נשמה שלא הי' להם חיות וכיון שבא שבת השיגו התכלית מגדרן
בשלמות והי' להם מנוחה ות"ח אין להם תכלית ובכל כיון שעולים ממדריגה למדריגה
היותר גבוה תמיד עד אשר יראה אל אלקים וזה הוא המנוחה והתכלית שלהם מכמ"ש
כאשר בא לשם ותלמודו בידו כל חיי עוה"ב הוא נותן לפניו שעי"ז יעלה ממדריגה למדריגה
ואח"כ אם לא יעסק רק בעצמו או אף שלמד ואינו בידו שאין בידו מה שיש לו [illegible] בעולם
עוה"ב אשר לא [illegible] ממדריגה למדריגה כיון שאין בידו תורה בזה יעלה. והכל
ועש"ה קנה לו תורה. פי' התורה אשר למד בחייו. וזה שדייק דברי תורה שלמד כבר
אם קנה לו בחייו שיהא בידו אזי קנה לו כל חיי עוה"ב מכמ"ש ע"י התורה שיהא
נרבה בעוה"ז [illegible] אשר הי' נרבה לו החיים בעוה"ז אלא שאף אחר מותו.
ותתרבה לו החיים תמיד עד אשר יראה אל אלקים בציון. ואמר קנה לו דברי תורה
זה שלא אמר כן כלום טוב להורות שיקנה התורה שיהא בידו שלא יעבור זמן שיהא לו
אצלו תמיד. והבן מאוד.

רבן יוחנן בן זכאי קבל מהלל ומשמאי הוא היה אומר אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך · כי לכך נוצרת:

רבן יוחנן בן זכאי קבל מהלל ומשמאי. קשה כיון שכבר קבל
שוב אל שהפסיק אם בשלשלת הקבלה ולא אמר
שרב"ז קבל מהלל ומשמאי ע"ש ואין לקבל את הדברים
ורבן יוחנן בן זכאי הוא אשר קבל מהם לפניהם ולא מאחרים והפסיק באמצע שלשלת הקבלה ב'
ביחוס כל הלל וזה שאמרו כל בלשון עד רבי קרבנו ואמר גם הוא זה שהי' רבן גמליאל ברבי'
וגם זה שהי' ר"ג בנו אומר ואח"כ חזר לשלשלת הקבלה לר' יוחנן בן זכאי שקבל מהם ולכן שבאמצע
בפ"א בעל אחד

בפ"ט גט א' בסוף בדבריו על דברי רבו ולכן הקדים תחלה דברי הלל שאמר ומרבה תורה כי
זה שאמר ריב"ז אם למדת תורה הרבה קאי על דברי הלל שאמר ומרבה תורה וכאשר נבאר
ונקדים לסדר דברי הלל שאמר ומרבה תורה. סדר תחלה דבריו שאמר אל תפרוש מן
הצבור. והא באין בור ירא חטא. והוי משתדל. שקאי הכל ומרבה [illegible] עוסקי בדבריו לבאר
שהוא דברי רבן גמליאל" אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך. ותיבת
הרבה קאי על למדת היינו שלמדת הרבה יום ולילה וגם קאי על תורה. ר"ל
שלמדת הרבה תורה וכמו שאמרו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח לא מקרא ולא משנה וכו'
[ועי' לקמן בפ"ט על הא דהרבה תלמידים הרבה עבי' מש כמו בזמן עי'] ולפי שאמר הלל רבו ומרבה תורה מרבה
חיים ולזה אף שתלמוד הרבה וגם תורה הרבה עכ"ז לא תחזיק טובה לעצמך
לומר שהרבית חיים לך ולכל העולם וגם בעוה"ב כי לכך נוצרת. ולכאורה אינו מובן. דזה
דבר שהוא נגלה כיון שהבחירה נתונה ביד האדם שלא ללמוד ולזה לא יחזיק
לו טובה אם יבחר לו שלך בדרך הטוב ללמוד תורה הרבה. ונראה שהוא
עפ"י זה במאמרם יגעתי ומצאתי תאמין יגעתי ולא מצאתי אל תאמין. ולכאורה יפלא
הלא אנו רואים שכמה אנשים שיגעים עצמם על התורה ואינם מוצאים וחושבים עצמם
אנשים לשמוע ולהבין וכמ"ש נוה לשמוע וכל בו חלק רב ולא אמרו שהוא רשע על שאינו
מייגע את עצמו אלא עכ"ז שאין תלוי בו ובבחירתו אלא חסרון בו ובבריאתו. וגם למה יצאה
אינו מובן. והאמת דבר[illegible] בבעל"ה דבה"ה בושה [illegible] נסיונות נתנה אפשרו אדם וכן
אקדים שיש נשמה שנשמה אותה מגוף בירידתה שלפני קודם בואה לזה העולם
נשמה שהיה בכחה להשיג הרבה ויש שאין כחה כחות להשיג כל כך ובירידתם
לזה העולם אין כחה כח להשיג יותר מזה שהיה בכחה קודם בואה לזה העולם
רק שיש א' מחויב להוציא אל הפועל כל זה שבכח נשמתו וזה שאמרו יגעתי ומצאתי ר"ל
היינו שמוצא זה שהיה בכחו קודם יצירתו ואח"כ בבואו לזה העולם נשכח ממנו ועי"י
יגיעה יוכל למצוא את שלו. ואמר יגעתי ולא מצאתי אל תאמין שאחר היגיעה בודאי ימצא
וימצא. אבל להשיג יותר מזה שהיה בכח נשמתו קודם בואו לזה העולם זה אי אפשר כלל
וגם אין זה מוטל עליו ואין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו. וזה שאמר אם למדת וכו'
אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת שבתחלת יצירתך נתן לך הקב"ה כח
והכנה [illegible]

והכונה שתוכל להשיג יותר מחבירך ולכן אמנם יכולים להשיג כמוך ואע"כ לזה תחזיק טובה
לעצמך וזה שבידך ואמר לעצמך היינו שלעצמך אל תחזיק את הטובה רק להקב"ה
שהוא נתן בך הכח והכונה להשיג התורה זה שהרבית והוא כמ"ש אל תאמר
בלבבך כחי ועוצם ידי וכו' כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל" והר"ב כתב לפי שלא
הפשט לא מקרא ולא משנה ולא אגדה שלא למד הי' אומר כן ולדעתי רחוק הדבר שאמר
גאות ר' יוחנן ב"ז נגד עצמו ושהוא נחשב בעיניו התורה שלמד והרבה כי ידוע הוא שלזה
משיג האדם ביותר הוא מכיר חסרונו ביותר ותפלות זה שנגרע זה שלא נדעוך וכן הוא
בענין התורה וביותר קשה שהרי הוא הי' הקטן מכל השמונים תלמידים שהיו להלל, ואיך
שלא הפשט דבריו שלא למד הוא אמרו בגמרא אם הקטן שבהם כך קו"ו הגדול שבהם ואם
איך עם מר שאמר על עצמו שלמד תורה הרבה וגם ג"פ שקודם ויתנו הי' לדבר
ואמר שאינו יודע באמונה דרכו ולכן אותם אלא הנראה כמו שפירשנו שאמר גאות ונסמך
דבריו על דברי הלל רבו שאמר מרבה תורה מרבה חיים וכו' ואיך שהי' מרבה בדבריו
נוסר גאות מה לא. היתה כוונתו על עצמו לפי שהרבה תורה איך כוונתו הי' איך
מרבה תורה אל יחזיק טובה לעצמו והבן. אף עכ"ז ראוים הדברים לזו שאמרם
שעם שהי' מרבה תורה לא החזיק טובה לעצמו והבן כל זאת כי נעים הוא"

חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי ואלו הן. רבי אליעזר בן הורקנוס · ורבי יהושע בן חנניה · ורבי יוסי הכהן · ורבי שמעון בן נתנאל · ורבי אלעזר בן ערך: הוא היה מונה שבחן. אליעזר בן הורקנוס בור סיד שאינו מאבד טפה · יהושע בן חנניה אשרי יולדתו · יוסי הכהן חסיד · שמעון בן נתנאל ירא חטא · אלעזר בן ערך כמעין המתגבר

חמשה תלמידים היו לו לריב"ז וכו' יש להעיר קצת
הרבה [א'] לאיזה ענין מנה רבינו הא
וזה תועלת נמשך להעולם שבמסכת גן
שבסדרה הוא על מוסרים ומדות זה הוא ה
התועלת אם נרמז שהי' לו חמשה תלמידים
וגם זה שאמר שהי' מונה שבחם וזה שאמר
שהי' אומר אם יהיו כל חכמי ישראל וכו' מכל
זה אינו מובן התועלת המשנה וגם [ב'] זה שאמר חמשה תלמידים הלא נמצא שכל חכמי
ישראל היו תלמידו שהקבלה נמשך מידו לבדו וממנו קבלו כולם. [ג'] זה שאמר חמשה ת
תלמידים וכו' וכי ישנה אתה ולאשמועינן לא הי' אומר אלא ר"א ור' יהושע וכו' היו תלמידי ריב"ז"
[ד'] חבת לו

[ד] תמוה לו מותר שלא הי' לו יותר אלא חמשה תלמידים הי' לריב"ז [ה] הי' מונה שבחם
שמעלות מונה אינו נופל אלא על מנין שיש בו עכ"פ איזה כמות ולא על דבר א' ורבים שלא
הי' מונה רק דבר שבח א' וכל א' וא' לא הי' יותר אלא הי' משבח שבחם ולא מונה"
ועוד יש להעיר בזה כמה הערות ולא כתבתי והארכתי בהם ובביאור הדברים יתבאר
הענין. גאות ידעת כאשר רוצה המלמד להטיב את תלמידו ורוצה שיתגדל בחכמתו
לא יועיל להתגדל כ"כ אם לא שיראה את מדה א' שהוא מטיב דרכו ומשבח עי"ז יתגדל
כי הרבה יתגדל ביותר ע"י אמירת הטוב ע"י ראוי אל שמחה ובדיבור פה ומזה יתגדל ביותר אם רואה
האיש היושר הולך ומגיד שבחו בפניו ואומר פלוני יש בו מדה טובה כזה אזי יתגדל ביותר. וכן
כתב בספר החינוך בהבאת בכורים על ונתנה ואמרת ע"ש. וכן ריב"ז רצה להתגדל במדותיו
וקיים בעצמו זה שאמרו מתלמידי יותר מכולם והי' מונה שבחם של כל אחד בפניו כדי שיתגדל
ע"י זה ויקנה המדות שלהם. ועי"ש חמשה תלמידים היו לו אף שהיו לו תלמידים הרבה זה
לו השמש לעצמו שיקבל מהם תועלת היו לו חמשה תלמידים. ועי"ש הוא הי' מונה במדות האלה
לכאורה ביותר דהי' לו יותר ה' תלמידים הי' לו והי' מונה שבחם אלא שלא רצה להרבות ולעבור
בתכונות ב' ור"ל הוא ריב"ז העיר שידעתי מעלת מעלתם ורצה הי' מונה תכונות וקנות
עוד מעלות ומדות והי' מונה שבחם כדי להתגדל על ידם. ובזה ניחא נמי לשון מונה"
שאלו היו כל המדות שבם מספר כלו ושייך לשון מנין שהי' מונה כל החמשה מדות שבהם
כדי שגם הוא יתגדל בחמשה מדות האלו"

ר"א בור סיד שאינו מאבד טיפה. ולא אמר בור סוד או מסוגר שהי' כמעין אף שלבו עצמו הי'
שופע מעצמו רק שהי' חוזר על למודו כדי שהוא לימודו שמור אצלו כמו בור מסוגר שמימיו
כדי שהוא השיג שמור בו ובאמת ר"א שונה כל הפתחות שלו ומדות שבחות זה הי' תלמודו
בידו כי ושמא שעי"ז המאוה חכמתו ומחלוקת כמש"כ הרמב"ם חכמתו ומחלוקת וכן ע"י הכל
שאמת כל הפעמים חכמתו ומחלוקת. וכן ע"י התאוה וכמו שמצינו בר"א בן ערך אשר הוא הי'
משנה כל כחותיו ומדותיו לטוב בעבודתו כדי שלא ישכח תלמודו. וזה שאמר בור סיד כמו
בור שהוא עצמו מסוגר עם כל כחותיו. והבן. ונתיחא נמי זה שאמר שאינו מאבד טיפה
היינו שר"ל שגם הבור בעצמו אינו מאבד. וגם מאבד משמע בטומאה שהי' עושה כל
הפתחות והי' מתקן שלא יאבד טיפה. ווגן בזה זה שמצינו שאינו מאבד טיפה
ועי' בתוס' וכו'

ועי' בתוס' יו"ט בשם הרב"ש בזה ואתי שפיר שריב"ז הי' מונה גם המדה שלו בזה שיתבק כחותן וטוב שעי"ז יהא תלמוד נמסר בידו כמו ר' אליעזר תלמידו.

ר' יהושע בן חנניה אשרי יולדתו. ולכאורה קשה שהתחיל ואמר שהי' מונה שבחו וכאן אמר השבח על אמו, ונראה שהוא ע"פ מה שאמרו חז"ל שהוא האדם נוח לשמים ונוח לבריות, וכן מצינו שהי' נוח טוב לישראל כמ"ש [illegible] ר' יהושע וגם כמה אשרי זה [illegible] ולא זו שהוא נוח לשמים ולבריות זה הבריות אומרים עליו אשרי שגדלו יולדו ואשרי מגדלו והי' רבי יוחנן ב"ז מונה השבח שלו כזה משובח הוא שהוא נוח לשמים ולבריות. כל כך עד שאומרים אשרי יולדתו ומחנכתו גם הי' גם הוא מתפלל בזה. וגם נראה כמו שפי' הרע"ב לפי שאמו גרמה לו. והוא מחשבו בידעות והי' מתפלל ע"ז שיעלה ע"כ לבנו בדרך זה. וגם הוא קבלו ונתפלל ע"ז שלא יכנסו לאזניו רק ד"ת ולא דברים בטלים כלל והוא דבוק א אזניו רק לדברי תורה. *

* ועי' דיבור וראה שהקשה הא באו' [illegible] כרי לפן שבר [illegible] הא [illegible] כדי שיתדבקו אזניהם ו לד"ת ע"ז ולא ידעתי שום קושיא כלל הא אנו רואים שכמה קטנים וגדולים שאומרים ד"ת ולא יתפלא ואין עושים [illegible] ע"י שמדבקים אזניהם רק לד"ת ולא יכנסו באזנו דברים בטלים כלל או עושה [illegible] לטוב ואכ"א כאן [illegible] ע"ג.

ר' יוסי הכהן חסיד שלם בדרכיו ומעשיו הי' הכל לפנים משורת הדין בדרכי החסידות.

ר' שמעון בן נתנאל ירא חטא, שהי' ירא וחושש שהוא חטא ולא [illegible] המעשה ועי' בתוס' יו"ט כאן ובתוס' סוטה. ונראה עוד בחטא הוא לשון חסרון כמ"ש קולע אל השערה ולא יחטא והי' ירא וחושש שיעשה חסרון ו פגם ושלא יחסר ולא יפגום בשום דבר ואיך לתקן בפגם נפשו עוד [illegible] ב' השתדלות

ר"א בן ערך כמעיין המתגבר. כמו המעיין המתגבר [illegible] נמשים ולא יפסקו וגם הי' נקיים ונוטל שאין אנו נקי אני לא יתגבר להיות שוטף וכמו כן היו לימודו מקיים חנה ותורתו היתה נקי' על דרך האמת [illegible] ואף שלכאורה מלות ומעיין המתגבר נראה שאינם תלוי בגבורת הנפש שישן ויתגבר עוד שהי' מתגבר מאין [illegible] באמת שהוא מעלה גדולה ונפלאה שאי אפשר לבא אליו אם לא שיהיה לו כל המדות טובות תחלה וכמבואר בפרק קנין תורה שאמר ר"מ כל העוסק בתורה לשמה זוכה וכו' ומלבשתו ענוה ויראה וכו' [illegible] וכו' ואחר כל המדות טובות אמר מעלה כמעיין המתגבר [illegible] שמתגבר [illegible] שום [illegible] כלל שהמעלה הוא כמעיין המתגבר שאדם מקדש עצמו [illegible] ומקדשין אותו מלמעלה הרבה והי' מקדש עצמו כל כך עד שע"י היו מקדשים אותו להיות כמעיין המתגבר

ורצה ריב"ג

[illegible] ריק"ג והתפארת ז"ל כ"ל.

הוא היה אומר אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים ורבי אליעזר בן הורקנוס בכף שניה מכריע את כלם. אבא שאול אומר משמו אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים ור' אליעזר בן הורקנוס אף עמהם ורבי אלעזר בן ערך בכף שניה מכריע את כלם:

הוא הי' אומר וכו' עיין ברע"ב שפירש באבא שאול לא
פליג על הת"ק ועי' ועיין בתוס' יו"ט בשם הר"ב.
ונראה זה שהכריחם לפרש באבא שאול לא נחלק על הת"ק [illegible]
שאמר ואליעזר בן הורקנוס אף עמהם הוא הוא בכלל כל
חכמי ישראל כמו שהת"ק לא אמר ואלעזר בן ערך אף
עמהם ולמה פירשו שלא נחלק על הת"ק והריק"ג אומר [illegible]
הגדולים ומטעם אומר שר"א בן הורקנוס יכריע כל חכמי
ישראל ובוודאי ר"א בן ערך אף עמהם ואח"כ כשאומר שר"א ב"ע יכריע את כולם הוצרך לומר
ואליעזר ב"ה אף עמהם שלא יהא נראה כסותר דבריו ולכך אמר ואליעזר ב"ה וכו' להורות [illegible]
שאמר תחלה שאליעזר ב"ה יכריע היינו במדתו בכוח סיני והת"ק שלא [illegible] רק זה שאמר תחלה
ולכן לא הזכיר ואליעזר ב"ה אף עמהם. והעיקר נראה לי לפרש זה שלא אמר ואליעזר ב"ה אף [illegible]
כי שאמר ואליעזר ב"ה אף עמהם ולפי שאין הכרעה שלהם שוים שהכרעתו של ר"א בן הורקנוס הי'
במדת פרטי במדת הזכרון ולא הוצרך לפרש את ר"א ב"ע שהוא שקול בכל חכמי ישראל אף הכרעה
של ר"א ב"ע שהי' מעיין המתגבר והנה הכריע כל חכמי ישראל ואף ר"א ב"ה שהכריע את כולם
במדת הזכרון [illegible] ר"א ב"ע שהוא מעיין המתגבר [illegible] הכריע את כל חכמי ישראל אלא
אף ר"א ב"ה שהכריע אף את ר"א ב"ה במדתו [illegible] יכריע ר"א ב"ע במדתו אף את ר"א במדת
הזכרון כי מעלת מעיין המתגבר שלו עולה על כולם והכן גאות כי [illegible] [illegible], ובעלת
[illegible] [illegible] אמר במתגבר על [illegible] ועל [illegible] [illegible] [illegible] בזה [illegible]
שלו כדי להתפאר בהם, ולכן הביא רבי [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
להתגשם ולהיות תחבולות להתפאר במדות ומוסרים.

אמר להם צאו וראו איזו היא דרך טובה שידבק בה. רבי אליעזר אומר עין טוב. רבי יהושע אומר חבר טוב: רבי יוסי אומר שכן טוב. רבי שמעון אומר הרואה את הנולד. רבי אלעזר אומר לב טוב. אמר להם רואה אני את דברי רבי אלעזר בן ערך מדבריכם שבכלל דבריו דבריכם:

אמר להם צאו וראו איזה היא דרך טובה שידבק בה
האדם וכו' כבר הערתי בזה בראש הפרק ד"ש
אמר דרך ישרה שיבור והכא אמר דרך טובה שידבק
בה והענין הוא כי טוב וישר הזה [illegible] [illegible] שונים
כמו בדרכים [illegible] האדם הולך להגיע לחוג חפצו
ויש דרך [illegible] [illegible] אומות ופרסאות וטובה [illegible]
קלא רפש וטיט אין יכול להיות שבדרך ההיא לא יוכל
להגיע לחוג חפצו ושלום וזה הדרך הוא טוב אבל אינו ישר להגיע לחפצו, ויש דרך שהיא
טובה בעצם.

טובה בעצם וגם יש בה רפש וטיט אף על פי כן בדרך ההיא יכול להגיע לנחום חפצו וצריך ללכת
בה אף שאינה טובה בעצם כי היא שער פרי שיגיע לנחום חפצו וזה יש בהדרך רפש
וטיט ובורות המעכבים אותו מלכת בה צריך לגדור ולנקות - כי באופן שיעבור עליה בדרכו
זה שצריך ללכת בה לעשות . וגם לגדל מירו בעסק פרטי המדות שצריך ללכת בהן לפי
עצמו ואף שהדרך ההיא יש בה גם כן רפש יגדר לו הדרך כדי שיוכל ללכת בהן לפי
עצמו ובכח באותו לעמל ובראשי אבות ולכן אמר היינו דרך הישר שיבורר אותו בהן
מירו במדות הטלוות שהם טובות בעצם נוטה יותר להיות שבהן העשן שצריך ללכת בה
בדרך לא טובה היא להגיע לנחום חפצה ולכן חקר ואמר ותלמידיו איזה דרך טובה
שאין בה שום רע שבה יכול להגיע להעשן אשר חפצו והיו איזה עשן שיהיו ולכן ידבק בה
לעולם שיוכל בגבה הדרך להגיע להסקום שלו ואמר איזה כו' שידבק בה ולא יצטרך
להתהפך ממנה ובינה באות . ולכן אמר צאו וראו כי יש כלל אחר ואות והם להדבק
בטובה אחת מן המדות זה שלא יאות גאות ושאר מעלות אם מפאת טבעו או מצד עצמו
והתנהגות כמו שיהיה דר בין מעלות חז"ל וגדולים יותר והוא עצמו לזה יאות להדבק במדת ענוה תמיד
זה שלא יאות ושאר מעלות לזה אמר צאו וראו שאל תחקרו הדרך לפי עצמכם ובדרכיכם אלא צאו
וראו באמת מחקר השכל הדרך הטוב שראוי לכל להדבק בה בלא שום שינוי בין איש לאיש. והאמת כי התואר
ר"א עין טובה . היינו שהעין יהא טוב שרואה ומשגיח על כל דבר ותכלית הטוב כי אם רואה אחר עני
משגיח עליו לשוב לרחם עליו ואם עשיר הוא לא יקנא בו אלא שיאמר כיון שנתנו ה' בעושר הרי הוא
ראוי לזה . וכן אם רואה אחד שעושה דבר שלא כהוגן ישגיח עליו בסוף אם יכול להוכיחו ולהדריכו
לטוב . ואם רואה שראוי למות ולענוש אותו כי גזרו שופטיו ישפוט הכל שכל אשר יראה ומשגיח עליו
והוא בעין טובה שהוא מדה טובה שאין בה שום רע כלל . ר' יהושע אומר חבר טוב . שיקנה לו חבר
טוב ויגדל עמו בכל עצמו וטובים השנים מן האחד ... ר' יוסי אומר שכן טוב . ולא כלל אומר כו'
שהעיר שיהא לו שכן טוב אף שלא יהא לו חבר לו בזה בעיר אם יהא לו שכן טוב בלא התחברות
עמו אלא שבא להוסיף על דברי ר' יהושע אף בחבר טוב הוא חבר טוב שראוי להדבק בזה על
פי' יראה שהחבר הזה יהא גם שכן טוב ויגדל עמו תמיד בכל עת ובכל זמן כי אין אדם
רואה חוב לעצמו וגם מתוק שהוא רואה תמיד בשלו ואם יראה בו דבר שאינו נכון יוכיחנו
על פניו ואף שלפעמים הקרובות הוא יותר טובה וכן נמצא בהראשונים שלכך נראו נכונים
היינו מפתח כלא ראוי שנבין להתבודד ולפרוש והם אף שלפעמים עם התחברות לסתם בני אדם הוא
טוב ויותר בעצמו

טוב ובוודאי בעשות עשיית המצות שאין בזה ומעשים העושים את המצוה לורקים ואף עפ"כ קרוב
הדבקות שיצא שכרו בהפסדו כי ע"י התחברות אלו הדברים לזה לקנאה ולתאוה ולכבוד ורבלות
ושכן הרע והבדוה וכ"ז עם סתם בלא אתל עם מעשים טובים וכ"ש בשכן טוב אין בזה שום רע כלל,
בהתחברותם ולכן אמר חבר טוב ושכן טוב היינו שיהא טוב במעשיו וראוי להדבק האדם בזה תמיד
כיון שאין בזה שום רע כלל וכמו שבארנו הדבקות" ר' שמעון אומר הרואה את הנולד. היינו פי'
החכם עיניו בראשו שחושב בראש ורואה בראשית הדבר זה שיהא בסוף ואין כוונת ר' שמעון
שרואה את הנולד ויעלה לפי זה שרואה כי לפעמים המחשבה תטה על הנולד הוא רע
ולמנוע פי' אמרינן אחרי בין הרחוקות וכו' אלא כוונתו הוא שרואה את הנולד ואחר שרואה את
הנולד ישקול הדבר בשכלו שיהיו אחר יעלה ולאפוקי אם לא רואה את הנולד אזי יפול
להיות שמעון לא יהיה כהוגן, וכ"ש טוב אחרית דבר מראשיתו. נראה בר"פ טוב אחרית
דבר מהא מראשיתו ר"ל כשחושב על האחרית וראש. אבל כשאינו חושב על האחרית וראש
אף שיבוא לו בתחלה בראשית הדבר שהוא טוב עכ"ז בסוף ובאחרית יוכל להיות רע
מזה. וכן אמת הוי מחשב וכו' וכן אם בתחלה יבוא שהוא עושן רע עכ"ז יוכל להיות בסוף
ואחרית הדבר יהא טוב ולכן צריך לחשוב ראש ואחרית את הנולד ולפי זה שרואה ישקול
הדבר, ויהא נדבק בה תמיד שאין בה שום רע כלל. ר' אלעזר בן ערך אומר לב טוב, ופירש
הרמב"ם לפי שהלב הוא השרש לכל שארי כחות והוא המקור שממנו נמשכים כל הפעולות של
והוא הדבק הרמב"ם ז"ל וממנו שלב טוב רואה כל הפעולות הטובות. ואשר בעיניו לא
יכולות לעמוד על מעלתם כי נפלאו הם בעיני אדם וכ"ז לא יבאר שראוי להדבק
בכל הפעולות הטובות ולדבקה בהם ה' והם להשיג שיראת ה' היא הדרך הטובה שידבק
בה פי' ויראה וכו' וזה שאמר משה כי אם ליראה וכ"ש הן יראת ה' היא חכמה ולמה
יתן קודם ואחת הן. אלא ע"כ צריך להגיע לאור שכל ישקיה. ואז להשיגה וכ"ש אמן
וראה שותפה בנטורה היא. והיא התעלות של כל הטובות אשר הטובות הן הדרכים אשר יוצאו
מיראת ה' ועם כל הדרכים והפעולות הטובות קודם מעלתו והוא לגבה ולכן ראה לרבי
האדם לאחוז ולהדבק עכ"פ במדה אחת ע"י אותו המדה יוכל להשיג גם שארי המדות
הטובות ודי' בתוי"ט בשם הר"ו וכן נוסח דברתי הרע"ב שאמר איזה דרך טובה שידבק בה
האדם אשר יש פה דרכים טובים רק שאינו אותו איזה הדרך הטובה של הדרכים
הטובות אשר ידבק בה

הטובות אשר ידבק בה׳ עם שאלו להם על כל המעלות והמדות הטובות ואע״פ אינו [illegible] לו על זה

שלא שאלו להם ודבקות שאין צריך שאלה וחקירה ע״ג והוא שאלו להם דרך פרטי ולהם׳ אין צריך

האיך לו זה שהוא תלוי על כל המעלות הטובות ואע״פ שהרמב״ם אמרה לה כמה שיחשב

שהמעלות הטובות הם המושכלות כ״ו לא נמצא כלל וחזות [illegible] ומה שנראה לע״ד

בזה. שהוא ע״ד שאמר הפסוק וטוב לב משתה תמיד היינו מי שלבו טוב [illegible] תמיד

וחשוב שהוא בוטח בה׳ בכל עניניו ואמונתו בלבו שה׳ הוא הטוב עונה לכולם בו מחסורם *׳ והוא

המטיב הטוב לאדם ויתן שאלותם. עצמו ולכן הוא בוטח בחלקו

ומה הוא וטוב לב׳ וחשוב מה הוא משתה תמיד ומ״ש ומשמועה רעה

לא יירא נכון לבו בטוח בה׳ שהבוטח בה׳ נכון לבו בקרבו שלא

צרה ולכן לא יירא משמועה רעה ואמר עליו סמוך לבו וכל

ולכן טוב תמיד ובאמת שהמדה האמת של בטחון היא מדה

שאין למעלה הימנה וכל המדות תלויות בה כי מי שבוטח

בה׳ בכל לבו לא יקנא בחבירו ובעושר ולא יפחד על שום דבר

לא יתגאה ורדיף אחר העבירה והפגעים כי יאמר הכל מה׳.

[illegible] הקדמה נותן לו בעצמו והסיבה לא יועיל מזה. וע״י בוטחו בה׳ והאשפרות

היותו ראוי לזה הי׳ הקדמה נותן לו בעצמו והסיבה לא יועיל מזה. ועי׳ בוטח בה׳, והאשפרות

בה׳ במקום אחר וכמו שכתבתי, וידוע שהאמונה היא הראשונה לכל המדות [illegible] כלל

בה׳ כמש״כ בא חבקוק והעמידן על אחת וכדכתיב באמונתו יחיה ועיין בספר האמונה והבטחון

להרמב״ן שהאמונה והבטחון הוא דבר אחד ומה באמת בתשובה אשר דרך ישרה ׳

ואהב את התענוגות ולא יחגיג באמונה. וזה שאמר ויאהב את התענוגות באדרת למעלה

בתבלי הפרק. וזה שאמר ולא יחגיג באמונה הוא זה שבאדרת בפסוק כי אם יחגיק

באמונה. שהוא הבטחון והוא הלב טוב ע״י שיחגיק ודבק

בה׳ יקנה לכל המדות הטובות והישרות. ומה שביאר, ויחגיק

באמונה: היינו שהוא ידבק בה׳. והוא שאמר ע״כ ראה כן עריך

שכל הדרך הטובה שידבק בה׳ האדם הוא הלב טוב. ומה שלא

אמר ריב״ז ראה אני את דברי אלעזר בן ערך שבכלל דבריו דבריכם

בדבריכם היינו שלא תאמרו זה שאני רואה דבריו ובדבריכם הוא

שבאמת לשון בדבריכם. ולא כן הוא כי גם בדבריכם נכוחים שעלו הם דרכים טובים שראוי לבקש

בהם אשר לבקשה.

ונראה שמ״ש אין מחסור ליראיו וכן ודורשי ה׳ לא יחסרו

כל טוב, שאצלם כל זה. שבא עליהם אע״פ שהוא חסר און

ובחלק קיבורים ובקיש. אמר כלום ה׳ [illegible] זה שאמר

לו באמת. וזה שלא נתן לו בשביל אינו צריך. כי

אם היותו צריך יותר, ה׳ נותן לו. ונמצא שאצלם

לא מחסור שום ברכה. ושמעתי מפי גדולי המחבר

מה״ה [illegible] בשם שבי׳ בחולי [illegible] ה׳ לבו

שמח ואמר שבדבריו [illegible] כמצב [illegible]

צריך. וזה שאינו אינו צריך כי אם היותו

צריך הי׳ [illegible] נותנו, והי׳ [illegible]

אינו [illegible] שאינו צריך [illegible]

[illegible] כל צרכי. וזה שאינו צריך [illegible]

[illegible] אומר שאינו צריך [illegible]

ואין זה [illegible] ברך הטוב, ודרך

הישר הם [illegible] אמר על הדרך הישר

שיחגיק באמונה שהוא דרך הטובה [illegible]

[illegible] ודרך הישר [illegible]

[illegible] ויחגיק באמונה

שהוא דרך הטובה [illegible]

[illegible] דרך [illegible]

[illegible] בתענוגים [illegible]

[illegible] באמונה [illegible]

[illegible] כל התורה,

[illegible] אהבת [illegible]

קדם אותן לעבה רואה את הנולד בגרעין ובפרטיהם וחושש לכלל בפרטין הם בפרטיהם שעו' הלב
טוב שהוא האמונה והבטחון ויגיע ע"כ לפרטיהם וכו' ושארי המדות הטובות ושאר בפרטיהם ה
הפשט שאין קדם שום רע לא ויבא במקום קדם ויבא עוד והשיג גם שארי המדות ע"י התשוקות ו
והשתדלות מעלתו שיבא במקום קדם הבטחון ואמונה שהוא לב טוב ושאר לכל המדות .:
טובות ומפני שבכל שלום קדם וכו' וזה שאמר אותם ורק ה' לבחון בפרטיהם ובדברי וכו' ילך
וחקר הכל הוא כמו מרגלית הוא ע"י זה וכאשר קאמר ואמן לכל הדברים ונו' לחכם וחכם.

אמר להם צאו וראו איזו היא דרך רעה שיתרחק ממנה האדם. רבי אליעזר אומר עין רעה. רבי יהושע אומר חבר רע. רבי יוסי אומר שכן רע. רבי שמעון אומר הלוה ואינו משלם אחד הלוה מן האדם כלוה מן המקום שנאמר לוה רשע ולא ישלם [illegible] רבי אלעזר אומר לב [illegible] רואה אני את דברי אלעזר בן ערך מדבריכם שבכלל דבריו דבריכם:

אמר להם וכו' צאו וראו, היינו ג"כ על דרך שכתבנו
שלא יחקרו הדבר על עצם לפי דרכם אלא ל
שיחקרו במחקר בעלם עלי' האדם, איזה דרך
רעה שיתרחק ממנה, היינו ג"כ על הדרך שכתבנו
שיחקר מהם איזה היא דרך רעה שאין ממנו טוב
כלל כלל ויתרחק ממנה בתכלית הריחוק ולא ילך
בדרך זה ושום בלום פעם, ועיין בהר"ע שכתב

שהולך לשאין ממנו זה וכל לא הכין ממנו וכל שבדרך הרע הוא המופרש מדרך
הטובה לפי שאין לו דרך טוב והי' שהסכל רע וכו' עכ"ל ולפי זה שכתבנו שאין זה
הדבר על פי מעשה שהוא מכל שהרחיק מדרך הטוב הוא הרע זו
הי' מעשה ועוד מעשה שהרע עין הוא רע זו וכו' שהתחיל קדם ולפעמים מתחלפים
ועשה כמו שכתבנו לרבל שארי המדות כמו התאוה מעשה שהוא מגה רעה בעצם
זו ויש להתחיל קדם לפעמים לפי עצמו והוא שלא שהם איזה הוא דרך רע ל
שיתרחק ממנו בתכלית הריחוק שאין קדם שום דרך טוב והתחיל קדם [illegible]
ר' אליעזר אומר עין רעה כ"ה שהלגיח עינותן עינו על כל מה שאחר ורעה וכו' נראה
עינו במחשבה האדון שהלגיח עלו לרבה שלא ירחם עליו וגוערין* ונפתח בלחם זה בעין
טעם וכן זה שאמר רבי יהושע ורבי יוסי בגמרא הכל הוא על פי הדרך שכתבנו ואמנם
וכפל הברכים וכו' שכתבנו בהדרך הטובה" ועוד שאמר רבי שמעון כמו קודם
רע הלוה ואינו משלם שלא אמר שהדרך הרע הוא ולא אמר רואה את הנולד [illegible]
ובזה הרע"ב בחוק [illegible]

ביוצ... ויש להקשות
ועכשיו כאשר נכתב כן וירד בארוך ... אמרנו וכן בדבר אחר ... אם רק בקיוש, ורע בי עין רע ... רק הוא שרע הוא בעין רואה ורעה אבל רע בעין היום שרע הוא בעצמו רואה אותו ועכ״ז יכול להיות שרואה בעין טובה, כמו באמרנו שבי׳ רע בעינו לענין האוהב ועכ״ז הכל משגיח עליהם לטובה וכן זה שהולך בדרך הי׳ רע בעיניו ... ועכ״ז הי׳ רואה בו בעין טובה ולענין אותו ... וכן ... בגמרא ... הי׳ עינו ... שהי׳ רואה שבו הוא ט טובתו ... והאריך ... לענין נפה.

ודברי הרע״ב בחוק ונמרה ואם נקמה זו שאינו רואה את
המלוה אינו רע כל כך אבל יש להתרחק ממנה
בתכלית הריחוק ובאשר נפל בספק זה אם עושה הלוה
ואינו משלם ... הרב. וגם כי הלוה ואינו משלם הוא
גזלן ורשע וכמו שמובא בהפסוק שמביא זה רשע ולא
ישלם ואף אם זה עושה בדרך רע שכרת באיזה דרך
נפל על עשה מצות ולא על אופני עבירות
המאורות. וקודם שנבאר דברי רש״י אומר להזכיר בקצרה הדעות שנאמרו בדברי
משליהם הכתוב. (א) זה שאמר הלוה ואינו משלם בהיות זוכר זו שאינו משלם הוא רק
או זה שוה שלא זה שוה אינו נקרא רשע אלא על זה שאינו משלם. (ב) זה שאמר
אחד הלוה מן האדם כלוה מן המקום שאינו דומה שתלוה לזה מן האדם כלוה מן
המקום ואינו שוה מן המקום הוא יכריע שהוא רע שאינו משלם, ודבר קצירים
אם לדבר היטב שלא נאמר כלוה מן המקום. (ג) זה שאמר אחד הלוה מן האדם
יותר אחד הוא מיותר בהמ״ל זכר והלוה מן האדם כלוה מן המקום. (ד) זה שאמר
אחד וכו׳ כלוה מן המקום שאמר וכו׳ באמירה שהמאוי הוא שהלוה מן האדם הוא
כלוה מן המקום ובהפסוק אינו [illegible] הלוה מן המקום בפשט הכתוב
משנה שהוא קאי על הלוה מן האדם והוא להביא זה שאמר שנאמר גם אחר
שאמר הלוה ואינו משלם קודם שאמר אחד וכו׳. (ה) גם לשון הכתוב אינו [illegible]
שהוא זוכר רשע זה ולא ישלם או זה ולא ישלם רשע. (ו) זה שהביא [illegible] הכתוב
בכאן והמאמר הוא שאי צריך כלל לזה כהמשנה. (ז) זה שכתב על הא ב
בהדיוק [illegible] שאינו על הקדמה אינו לפי פשטן של הכתוב והמשנה [illegible]
פשוט [illegible] שקאי על הלוה ומשלם בגמרא ואמר שהמשנה הוא זו שאינו משלם
ורע״ב קאי [illegible] שהוא הרמב״ם [illegible] ואע״פ לפי זה אינו [illegible] זה שאמר ח
[illegible] בזה [illegible] הוא [illegible] אם הוא [illegible] זה שוה. ואחר כך הדעות
זה שהרע״ב [illegible]

156

זה שהערם נראה לי לפרש שבחרתי ר"ש הם קרובים גם כן לברתי חבירו שאמר שהדרך הרע הוא הרשע
והדרך הטובה אף לא ברשע ממש ולכן לא אמר כי זו שאינו רואה את הנולד הוא הדרך
רע כי לפעמים אינו תלוי כ"כ בבחירת האדם לראות את הנולד כי יש אדם שאינו חכם וחריף
כל כך בטבעו והחכם והדבק בראשו זה יהא נולד וגבה תלוי בחכמתו. ופי' החכם עיניו בראשו
החכם בדייקא ולכן הוא הולך בתום לבבו והוא ישכון בטח כמ"ש הולך בתום ישכון בטח ובדרך
שהוא רוצה שיוליכו אותו ולא יאמרו לצדיק כי און וגם פי' המנוס בלם הבדש עם הוות
שהרואה הנולד הוא בדרך טובה, הבלתי רואה הנולד אינו רעה אפי' שטבעו עלוים הרבה
שאינם רואים את הנולד והולכים בדרך ישרה וכל עי"ש והיינו פי' לפי שהולכים בתום, ולכן
לא אמר ר"ש שגם היא דרך רעה זו שאינו רואה הנולד, ואמר הלוה ואינו משלם שגם הוא
קרוב שאינו רואה הנולד וכאשר נבאר, הנה בלוה ואינו משלם משלה חלוקים הא' זו שלוה ואין
ואין בדעתו לשלם. בזה לא מיירי ר"ש כי בזה הוא עון גמור כיון שבשעת הלוה הי' מחשבתו
שלא ישלם ואף משלם אחר זה בעת שלוה הי' רשע שלא הי' בדעתו לשלם, ויש זו שלוה
לשלם ואינו משלם אחר קרה משאנס שאינו יכול לשלם, וגם בזה לא מיירי הכא כי אנוס רחמנא פטריה
משלם בודאי רק אחר קרה שאינו יכול לשלם הלואתו או זה שלוה שהי' בדעתו אף שאינו משלם מחמת
זה לו לעשות, וגם לא אמר זו שאינו משלם ובאמת שאנוס רחמנא פטרי', אלא בחרתי ר"ש הוא
סוברא שאינו נקרא רשע על זה שאינו משלם ובאמת שאינו משלם אלא שלא הי' בטוח בודאי בשעת הלואתו שיוכל לשלם. ופי' הלוה
על זו שלוה מתחילה שישלם אלא שלא הי' בטוח בודאי שיוכל לשלם כי אם לא ישלם הרי הוא חוטא
בעת שלוה ואינו משלם שלא הי' בטוח בודאי שיוכל לשלם. רק שהוא דרך רע וקרוב שאינו רואה הנולד
על זה שלוה. אבל משלם לא נקרא רשע כלו. רק שהוא דרך רע וקרוב שאינו רואה הנולד
שאינו מחשב בתחלתו אולי לא יוכל לשלם ואמר אחר הלוה מן האדם כלוה מן המקום שבא לומר
שאינו מחשב בתחלתו אולי לא יוכל לשלם ואמר שהלוה ואינו משלם שהוא דרך רע. הנה טבע שאמר שלמה
והחרות על איזה אופן הוא מיירי שהלוה ואינו משלם שהוא דרך רע. הנה טבע שאמר שלמה
בתשלו' אם אין לך לשלם את אשר תדור. שלם ואח"כ אם רואים שהמדבר ואינו מקיים נקרא לוה
ואינו משלם, והנה חז"ל אמרו שהמדבר היינו הרי זו. והנה היינו הרי עלי. אסורה
נקרא רשע פי' כי נדרי רשעים וכל ובהמבוהם אין גם רשע שאינו בגבה חושש שלא ולא ישלם.
שאף באומר הרי עלי בחושש שלא ולא ישלם ולפעמים טבע שגם באומר הרי עלי יותן היינו בעת
נדרה ובפשטו שאין חושש שלא ולא יוכל לשלם כמו שטבע ביעקב שאמר אם יהיו וכו' ונתן לי לחם וכו'
וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך היינו אם יתן לו אז יעשר ואח"כ אין חשש שלא ולא יוכל לשלם
וכן הוא בפשטו הלוה שלא לוה אלא ע"פ ההבטחה כמו המדבר בעת נדרה וגם שהוא בטוח
בשעת הלואה

בעזרת הלואה שיוצא ונשך כמו שנגדר [illegible] כל וכן [illegible] הלוה מן האדם לוה מן העשיר [illegible] שלוה
מן העניים [illegible] וכתוב [illegible] ולוים כאשר [illegible] וכו'
וכתוב לא תאחר לשלם וגם מהפסוק שנביא [illegible] על זה [illegible] וכן שקאי על
הלוה מן העשיר כאשר נבאר. וזה שאמר אחד הלוה וכו' נפש שאמר הלוה
הלוה מן האדם לוה מן העשיר שלוה מן האדם אינו חוזר כל כך כ
לוה מן העשיר כי [illegible] קטן [illegible] וזה אמר אחד הלוה וכו' לוה
וכו' והורות שלוה מן האדם ולוה מן העניים [illegible] כאחד בלא שום חילוק
וזה שלא אמר הפסוק רשע וזה ולא ישלם [illegible] שאינו רשע אלא
[illegible] שלוה הוא [illegible] שלא לשלם ולא אמר לוה ולא ישלם רשע, [illegible]
[illegible] שלוה [illegible] שישלם רק שלא ישלם [illegible] אינו
נקרא רשע על שאינו ישלם [illegible] כמו [illegible] וכן אמר וזה
רשע ולא ישלם להורות [illegible] קאי על לוה [illegible] ולא ישלם [illegible] אם אינו [illegible] לו
[illegible] שלוה שישלם רק [illegible] שאינו [illegible] הרי הוא נקרא רשע [illegible] שאינו
[illegible] שלוה [illegible] לוה רשע [illegible] שלוה הוא רשע ולא ישלם [illegible]
[illegible] לא נקרא רשע [illegible] הוא [illegible] שאינו חושב [illegible] לשלם [illegible]
ומתן [illegible] את [illegible] הוא [illegible] ואינו [illegible]
[illegible] וכו' כי [illegible] ירא [illegible] אולי לא יהא ספק [illegible]
לוה רשע ולא ישלם [illegible] לא קאי אלא על הלוה מן העניים [illegible] חונן שהוא על
[illegible] ודל [illegible] חונן דל [illegible] הפסוק זה רשע וכו' הוא קאי גם על הלוה מן
[illegible] וזה [illegible] הפסוק וגם זה ובפסוק שקאי על הלוה מן האדם
[illegible] וגם שהוא לוה מן העניים [illegible] ובפסוק [illegible] על עני [illegible]
[illegible] שהוא ירא מן החטא [illegible] שלא יהא [illegible] חטא. הרי
[illegible] הפסק [illegible] היות שאמר [illegible] על הלוה מן האדם ומן העניים
[illegible] עצמו [illegible] מן הספק [illegible] אבל גם על [illegible] אחרים ירא [illegible]
[illegible] היום [illegible]
חשש וספק שאם בא [illegible] לידי [illegible] ומהר [illegible] אולי ואחר [illegible] לא [illegible]
[illegible] חובתו זה שאנחנו מחויבים על כל הטוב אשר גמלנו ואנחנו [illegible] אשר [illegible]
[illegible] ולא יבוא [illegible] הוא [illegible] הטובות [illegible]

עולם [illegible]

[illegible]

המובהקות עליו תמיד ולכן אמרו קבלו חובות והלוית ואולי קסבר ... פרק ג' נבאר ... ה'
הטובה עליו והגם כי אין קושיות קודמים לשלם לו על טוב
אשר גמלו ... תמיד ... גם אנו שחייבים לשלם לו
כפי כחנו ואין הקדמה קא קטרגיא עם כחותנו וכל גם
כל רבי ... באורח טובה מן המקום ... אם אינו ורא
... שלא ... לצאת ידי חובתנו גו' היא דרך רעה
... טעם כל ... להתרחק מהדרך
הרעה ... הרחוק ... ואהב
את ה... ... ... " ר' אלעזר אומר לב טוב, הרשב"א ... של לב
טוב ... זה ... לב הרע עליו אם יבוא עליו רע ואת ה' יקוה ... וגם
אם לו יהיה עושר רב ... והוא לא רע עליו שלא ... רק ה...
שמח בחלקו אשר נתן לו אלהים וגם אם יבוא ... רעה
... לא יהיה לב רע עליו ... הוא זה ה' הטוב " "

[illegible]

הם אמרו שלשה דברים רבי אליעזר אומר יהי כבוד חבירך חביב עליך כשלך ואל תהי נוח לכעוס ושוב יום אחד לפני מיתתך והוי מתחמם כנגד אורן של חכמים.
והוי זהיר בגחלתן שלא תכוה שנשיכתן נשיכת שועל ועקיצתן עקיצת עקרב ולחישתן לחישת שרף וכל דבריהם כגחלי אש:

הם אמרו שלשה ... ר"א אומר יהי ... וכו' ואל
תהי נוח וכו' ושוב יום אחד וכו' והוי ... באבות ... ר' אליעזר ... ולכן
פי' הר"ב ... כבודו חבירך ואל תהי נוח לכעוס הוא ... א' ... יהי כבוד
חבירך חביב עליך ... נוח לכעוס ... ולדעתי אין נראה ... של
... אחד הלא הם ... פרטים ואם ... זה ... הוא
כל ... אחדים ... זה ... ולכן נראה ... הרמב"ם ... והוי מתחמם ...
... ולכן ... שלא ... אלא ... יהי כבוד ... וכו' ואל
תהי נוח לכעוס וכו' ושוב יום אחד וכו' והוא ... והוי מתחמם וכו' לא חשיב רק ...
... ר' יוסי ... ר' יהושע ... ר' ... אבין
שאמר ... ר' אליעזר ... והוי מתחמם וכו' "
יהי כבוד חבירך

יהי כבוד חבירך חביב עליך כשלך. הלא חבירך אינו מקבל מה"ל כבודך ועוד צריך להתבונן הכוונה
קצה אם כוונתו שיכבד הוא עצמו את חבירו ה"ל לומר הזהר בכבוד חבירך כמו שאמר הוא
בעצמו ותלמידיו בפרקים הקודמים הזהרו בכבוד חבירים ואם כוונתו שאם יכבדו אחרים את
חבירו יהא גם חביב עליו כשלו הלא אותו אינו יכול לגדל התעלות אם יהא בעיניו חביב ואם
לומר שכ"כ יהא לבו שלם עם חבירו ואהבתו אליו עד שיהא חביב לו כבוד חבירו כבודו
ואחר שהוא [illegible] טלו אהבת חבירים ואע"פ שזה הצהירו על כבודו ויתן [illegible] דברים הללו
ואהבת חבירים ומה שנראה לי שקאי על הפסוק שמכבדים אחרים את חבירו ויוכן עם זה
במשנה באהבתו יהי כבוד חבירך חביב עליך כי כל אוהב כמו שרואה את כבודו
כך יהא רואה את כבוד חבירו וכמו שאדם רוצה שלא ישים רע על כבודו כך יהא
אדם רוצה שלא ישים רע על כבוד חבירו. בדרך אחר יהי כבוד חבירך וכו' כי כבוד
בכל שהאדם יאהב רואה מעשים מה אל יפגום את עצמו בשום מצוה וכו'. ונראה
שום דהיי קשה לו גם זה הוא התעלות שיהא חביב לו כבוד חבירו נוגה אור כמו שרואה
וכמו שאדם רוצה וכו' כי הרצון של הכבוד של אדם תלוי בשני דברים בו בעצמו
ובאחרים היינו בו שהוא בעצמו משגיח על פרטי עשיו שיהיו לא יתנהג בכבוד וכמ"ש
תני שנמצא רבה על הגוף וכל ויען אחרו אל ניתן הוא וכו' וכן בכבוד עצמו וגם תלוי
באחרים שלא יטלו בו שום דופי ולגלגו אותו ולבזות כבודו. וגם כמו שרואה את כבודו היינו
שמשגיח על עצמו שלא יתנהג בבזות כך יהא [illegible] וכל היינו שמשגיח הוא בעצמו על כבוד
חבירו שמשגיח ורואה אם חבירו עושה איזה דבר שנגע יותר לו שלא לפגום כבודו אזי יזהיר
את חבירו שלא יעשה דבר שלא יתנהג בעצמו כך וכמו שאדם רוצה וכו' כך יהא רוצה
שלא יעשו רע על כבוד חבירו שאם רואה שמטילים בו דופי וישם רע על חבירו שעי"ז
גם יתנהג בכבוד [illegible] שחשק הדבר ולומר עליו דברים כל יכולתו בלא קבלת שום
לאדם ואח"כ רק לא וכו' אל יפגום את עצמו בשום פרטיה ר"ל אף שהפגם בעצמו
הוא [illegible] כל רק בשום פרטיה שקודם שעולה לגה אינו נחשב לפגם ע"פ אחר שעולה
וזה אף שיטלו שום כל אשר לו לא יפגום את עצמו זה שבאמת אין לזה פגם וכמו שמצינו
בספר כבאמת בגמרא כך לא יפגום את כבוד חבירו אף שלו שום כל שום שלו
שיהא כבוד חבירו ויתן נחשב וחביב בעיניו יותר שום. וזה שאמר [illegible] ולא אמר
כבודך היינו בלפעמים חבירו הוא שראוי באמת לכבוד עדיף היינו שהוא זקן ולא
חכמה

חרפה אבל הוא רק בפניו והוא ריק מחרפה ואע"פ אין יודעה כבוד חבירו וכבודו ולכן לא אמר כבודך
רק כשלך ר"ל כאלו הכבוד מחמת שהיית ראוי לזה כמו כן והוא חביב עליך כבוד חבירך. וגם
כי האדם הישר הולך הוא בורח מן הכבוד ולא עוד אלא לפעמים שרואה בעצמו שהוא אינו ראוי
לשום כבוד כי על עצמו לפעמים רואות כל החסרונות כראוי בזה חטא אלו שכינו רחוקה
ממנו וכתיב נקרא קדושים נאמר אבל באחרים לפעמים לחנך מהמעלות נסתרות שבהם ולא כל
בחסרונות ולזה לא אמר כבודך שהיה משמע כאלו משפט את כבודו והוא נקרא קדושים
כמו כן, ושפל עכ"פ כבודם חבירו ובאמת לא כן הוא כמ"ש נקרא קדושים נאמר ואת ורא' ה'
יכבד דאם הפחם מיורי ביראו ה' באוה"ב מותן ומעלה לבגותם ומכ"ש שלא לכבדם ולכן אמר
כשלך ר"ל כאלו הכבוד של חבירך הי' שלך שיזהר בנפשו אף שאתה אין ראוי לכבוד מחמת עצמך
אבל אם הי' בו המעלות שיש בחבירו והיית ראוי לכבוד של חבירו בודאי הי' חביב על
חסרונך כמו כן והוא חביב לפעמים כבוד חבירך ובגבורה ... כמו שהוא [illegible]
ועוד נראה שאם הי' אומר כבודך לא הי' משמע אלא שיהא ח
חביב עליו כבודו בדמיון זה ולכן אמר כשלך פי' כאלו הכבוד
שמכבדים חבירך בגוף הם מכבדים אותך ממש שיהא קדושו
זה שמכבדים חבירו הוא כבודו וכאלו מכבדים אותו, ודו"ק בזאת"

[illegible]

אל תהי נוח לכעוס. ולא אמר אל תכעוס כי לפעמים ראוי לכעוס כמ"ש גורם מרה בתלמידים ומורא
אימתא אמתניא בביתא ולכן אמר אל תהי נוח לכעוס שלא יהא כשעון נוח לזה וכמו שאמרו המפרשים
בראש"י אבות, והרע"ב וכתב אל תפין עצמו לכעוס דהתם מאמרים אלא הוא בתשובה
ובלשון המעות זהו דרך טעות וכאשר כתב הוא בעצמו בהלכות בדעות בפא. ואמר
שמ"ט לו בבדקתו. וכתב כוונתו הוא שלא והוא שוכן מעצמו לכעוס היינו שהתרצה והוא ד
וגונו אשר לכעוס על כל דבר תמיד ומר בלא אחור כו'.
ואולי כוונת הרע"ב לפי שהבורא הוא בעצמו המבדו מיום הולדו
ואם טבעו הוא שהוא נוח לכעוס אינו יעזור רחוק שגלה ולשנו
על טבעו. לזה אמר שלא יפין עצמו לזה אבל אם בנפשו כאלו ויתעורר לכעוס אינו הוא
ודאי גם הלשון אל תהי שמשמע שתהא זאת בטבעו. ולפי מה שכתבו בראש אבות שלשון תהי
מורה על עצמותו אתה יכול בלאו הכי והבוחר יבחר"
ושוב יום אחד לפני תיבתך. הגם שלכאורה נראה הדבר כפשוטו ויום א' לאו דוקא וכן אולי
קוספתא שבת קט ע"ה והיו בזגזע ולכם לנו אין לדעת שלו' עלה כוונה אחרת.
בבבורא

דבזוהרא אי' על הא דאמר ר"א שוב יום א' לפני מיתתך שאלו תלמידיו את ר"א וכי אדם יודע
באיזה יום ימות. אמר להם כ"ש ישוב היום שמא ימות למחר נמצא כל ימיו בתשובה. הנה זה
שאמר וכ"ש וכל ימיו בתשובה. בזה"ל ויותר אמרתי היא המתנה כיון שאינו יודע ישוב וכו'.
דכ"ש משום שהם כלא [illegible] שאמרו וכי אדם יודע שעכ"ז הוא זה שאמר ולפי דבריהם
הוא כ"ש. ובאמת שאינו אלא לפי דבריהם שאינו יודע ויותר תשובה הוא אינו לא יודע
כוונת ר"א קודם אינו יכולה על מחשבה כוונת ר"א שישוב יום א' לפני היום שידע שימות
בלא פי' וקרא שלא הוא כי לא ידע האדם את עתו וגם בקרא כתיב בכל עת יהיו ב'
בגדיך לבנים. והי' אפשר לומר שכוונת תלמידיו הי' כיון שאינו יודע באיזה
יום ימות ויש להיות שלא יהא חטא שום עוד [illegible] שיכול להיות שלא ימות
עד זמן זה וטוב הי' לו לומר שישוב בכל עת. אבל לפי זה קשה מאי [illegible] הקב"ש
שאמר להם וגם תשובתו אינו מספיק לשאלתם. ולכן נראה לי באינו רואים קושי'
וגם הערך אומר שמבקש שאינו יכול נשכח אינו מכוח ובוודאי כ"כ כיון
[illegible] הרבה נשכח והוה תמיד ולכן אינו מרוחם ובוודאי שימות קודם הזמן
בפתע פתאום כי פתע ימים וכל מחות שאינו שכיח כ"כ אבל שימות למחר
שכיח יותר. ומפרש. ולכן שכיח זה שאלו הי' קושי' בשלמא אם הי' יודע אימת
ימות ולא ימות עד למחר הי' שפיר שישוב יום א' קודם אבל כיון שאינו יודע
ושמא ימות היום טוב לו לומר שישוב תמיד או ישוב שעה אחת לפני מיתתו ולמה
הפסיק על יום א' שלם. ולזה השיב להם כ"ש. שגם אם הייתי אומר שוב שעה א'
או שוב תמיד הי' ג"כ קשה לכם שאינו בטוח גם על שעה א' ולכן ראוי שישוב תמיד.
אבל זו ע"ג הי' מקום להקשות על עצמו מחות שאינו שכיח כ"כ שימות בפתע פתאום
אבל כיון שאמרתי שוב יום אחד כ"ש שמא שישוב שמא ימות למחר מחות שהוא שכיח יותר
וזה הוא כוונת ר"א כאן במה שאמר שוב יום א' וכו'. והשאלה בדברים האלו קרוב
לומר שאמרו ר"א לפני שבתו שהי' דור סוב. ובאמת אינו הטעם ששנה כוונתו
ובזה אופן להיות דור סוב הטעם להתרחק מהחטא והתאוה ומהכבוד
וגם מהתאוות כמו שאמרו

נגד המצות כמו שבארנו נוגה אור נגד המצוה והכבוד אור יהי כבוד חבירך וכו' נגד הכעס
אור אל תהי נוח לכעוס נגד התאוה אור ושלום אל לפני ומתוך שהי' שולט על לבו שלא
יוכל אחר יבקש המצוה והתענוגי עוה"ז וגם יש אור דק זה לאורה אשרי מי שבא לכאן
ותלמודו בידו ואם ישים על לבו שלא יוכל אחר יחזור על למודו תמיד כדי שיבא בידו ובזה
אפשר ג"כ אור לא כלו בהשלמה בתורה עם זה לאורה עוד הוי מתחמם בשלהבת דברים האלו
אור לפני ... והוי מתאבק בעפר כמו שמתאבק ... הרמב"ם שהוי אומר אשר האור ...
ותחמם אור של הרשעים ... רוח ... שלום ... ולא נשרף ... דבריו,
משום שהוי ... גחלת זה ... אור גחלת ... ולפי ... יכוה
שאם הוי ... גחלת ... הוא ... גחלת ... ר' יוסי בן ...
משום ... ר"א ... אור גחלת ר"א ... עוד ...
והוי מתחמם כו'. שלא אור הוי מחמם ... שלא ...
ומחמם עצמו ... החום ... הוי מתחמם ...
גופו ... מחמם ... חמים ... נשאר מחומם ...
הוי אומר הוי מחמם עצמו וכו' הוא רק ... שהוא ... החמים, אשר
... ואתם ... בינו שלא נכוה ... גם ...
... וכו' ... אל תתגעגע ... וכו' אשר תהי' ...
והם שיתקרב ... ואל תמשוך להתקרב אליהם יותר ... וכל
ע"ש ... לא אור הוי מחמם ... ותקרב אליהם ... אשר
הוי מתחמם ... מהם.

כנגד אורן של חכמים. והוי זהיר בגחלתן וכו' וכל דבריהם כגחלי אש. ... על
הכלות ... אור אור ... אור ... אש, וגם
... אשר ... עיקר ...
... הדברים הללו, ... נקרא
אש ... כי ה' ... אש אוכלה ... נקרא ג"כ אש ... אש ...
הלא ... נקראו ג"כ אש ... אש ...
... ...

שהם הכחות רצונו של אלקים ב"ה נקראו אורות כידוע והתורה נקרא ג"כ אור כמ"ש ותורה אור ומעשיהם
של צדיקים נקראו ג"כ אור כמו באותה פרשה של וירא אלקים את האור כי טוב זה מעשיהם של צ[דיקים]
צדיקים. והדשן הוא שאש היסודי שנקרא בלשון ראשונים נקרא אש. וכן אש הטבעי בגחלים ובאבנים
וגם האש הטבעי בהגחלת או בשלהבת נקרא אש ומאשר נאחז האש בגוף הדבר נקרא גוף וני' גחלי
אש בשלהבת אש. ואורו האש היינו כשהאש גדולה ואור נקרא האור ואורו אש על שם האור שהאור
והאש, והשלהבת האחוז בגוף נקרא שלהבת אש ע"י הדבק הדולק והאש ואם אינה יוצא להם
ואפס רק שבאבק בגחלת נקרא גחלי אש והיינו שהם לוחשות כמ"ש כל שפעם קוסם בישראל
ובאוקרו. אבל אם לא נראה על הגחלת אש ממש אלא שרק לוחשות נקרא גחלים ממש וגם
אוצרות אבל אם כבו לגמרי נקראו פחמים ומזה קצרתי הענינים
ועצם האש הוא הטבע בתוך השלהבת או בתוך הגחלת
והנה הקדרה הוא שאש ונפשו קדרצות שאין כח בגוף
נקרא להיות בגוף צור ודשן טל וזה שאנחנו עושים
כן הם רק ע"י כחותיו שהם הספירות שע"ה ונגלה לנו
בפעולות אם לחסד או לדין או לרחמים ולכן נקראו אורות כמו
האור היוצא מעיר האש הטבע ממהשם ומנוחה אבל עצם דרצונם זכאים אותו
האש והבן. ולכן השלהבת אבל עם גם כח גוונים והדיעה הוא לבן וזה נראה בתוך
השלהבת בפשוטות וראה שחור מחמת שהוא קרוב ודבק לאש הפשוט שהוא אש היסודי
והאש היסודי נוטה לשחור. וכן בדשן התורה הדרך הפשוט נקרא אור כמו האור
שמתגלה מן האש כן הפשט מתגלה ע"י התלבשות בתוך הסוד הנסתר. ועיין
קשה שהדרך הפשוט אינו דשן בגוף והסוד רק שהסוד הנסתר הוא
ומתגלה בפשוט ע"ד זה שהארץ קדה. וכמו האש הפשוט שמתגלה בהאור שיוצא
ממנה ואין האור דשן בפני עצמו והאש הפנימי
וכן הרמב"ם ז"ל מעשיהם הטובים והתורה הטבעי
בקרבם נקראים אש שהם דבוקים בהתורה ובשלהבת
שבקרבם אבל ע"ש שמתגלה זהם היינו המעשים הטובים
שעושים בפועל וע"י התורה שלומדים ממנה זהם
נקראו אור וכאותה פרשה של מעשיהם שנקראו אור
[illegible]
[illegible]
ועי' שלשלת תם

ומ"מ תת כו"ש גדולה שנוטה של תורה ולומדים ומעלותם הטובים הרבה נפלאים מן
האור, וכ"ש הוי ותמוים כנגד אות של חכמים כמו שפתגם שיהיה כ"כ עד שיהא כל גופו ו
וחוש והשגת[ה] קדה שלמות ומעלותם ובתוספת הטובים עד שיגיע[ה] להגבוה קטן
גמור ומקצי להמעלות והמדות שלמד והם עד שיתגדל כל גופו עי"ז, וכמו שבארנו,
והוי זהיר בגחלתן שלא תכוה שלא תתגרה אליהם יותר ובאלו לגוס בדרתם עמהם שלא תשובה
והתורה אשר נשען בתוכם ומה שהנראה לך שבחוץ אינם עיקרי ערך כ"כ אבל הקדמה
כי רב הוא גדול ועיקר הפשטות הטמון בקרבם יותר ויותר ממה שנראה והם ובחוץ כמו
הגחלת שאין נראה האש וחום רק שטמון בקרבה ולכן אמר בגחלתן ולפי גודל כח
האש שבקרבם הוא גודל הפסוי', ולכן תורא והפשטות שבקרבם והביא דוגמא לזה "
[illegible] שגדל וכו' כי אם רואים מה דמות כל שמפים ביותר תגדל המכאב ביותר כי
אם יגדר א' בחדרות באגבים אין דמות אבל אם עבה באמרוכו עמד אותו ונ"ש אם קוטל
או קאון וכו' הפסד[ת] תגדל הכאב יותר ונ"ש כשיגיע הרפואה בתוך הבשר שיכבה
בחרב יגדל הכאב והוא מכון עי"ז [illegible] שאינו בדברים האלו הוא בהופעת כי הבשר
[illegible] בלשון בתוך הבשר ומשו עכ"ז אין כאן סכנה והדקרה [illegible] שאין
[illegible] רק [illegible] בקרבה קטנה שאין נראה לעין עכ"ז הוא מסוכן יותר
[illegible] שגדל והשרף [illegible] שאינו מגיע כל באגם אלא מרחוק משל עלין אדם עכ"ז
סכנתו יותר עצומה והיינו לפי גודל האש הטמון בקרבם בפשטות שלהם, כן הוא
הסכנה, ולכן הנעשן בהם שלא תהיה לפי מה שנראה לך ומחוץ רק שתרא!
והפשטות שבו שלפי גודל האש שבקרבו כן הסכנה ביותר אם יתעלל אותם [illegible]
[illegible] בגמרא שבמשנה דברים היו מעשים על כלום התורה נגדא [illegible]
[illegible] והם ג"כ על דרך זה שהנגדא מה שנשכה בפשטות ומש עכ"ז
אין בו סכנה כמו שהוא [illegible] ומה שאינו נכה בפשוט רק בדיבור
והרחקה [illegible], וזה אחר, [illegible] ולא [illegible]
[illegible] חמור טפי, והיב [illegible] מה שאין בו רק ראוי [illegible] והבל [illegible]
והעון הוא מורט ודק [illegible] ושום זה סכנתו יותר עצומה כמ"ש והיב [illegible]
[illegible]

ונח עמו והשם טעם שהוא לפי גודל הפעולות מלאכת גוזל הוא נגד נגיבה שהוא הכאה ב
בשוט ומקלל מקרב הוא נגד שבת וחולת ארץ הוא נגד והוד בי' עמא , והגם
שגנב עמד נגיבה ונגזי וחרם כ"ל אלו הם מדת א' שהוא שבת אלא לפי גודל העבירה
החמורה עליו ולפרוש הקטן עליו בגניבה בפלא כי הגניבה הוא ג"כ מן זוה ולפרושים
הכו אמת הרכבה ולפרושים ממט וכן הנעשה גוזל ומקלל מקרב אמת זוה לפרושים
הוא משך או עוקל הרכבה ולפרושים ממט , ואין להאריך עוד "

וכל דבריהם כגחלי אש . שהם וחולת והמעט אש אשר עליהם ומעך הלא הוא בתוך
הגחלת ואם מפתחם בו אגוי יוצא ויתן לפי גודל וחוזק הנפיחה מעלה הא
ביותר , וכן הדבר שיוצא הרוח בפיו הם כגחלי אש שהדעך עדיין טמון בלבו
ולפי רוב הפלפול והרעיון בהרהורים מעלה הדבר שבקרבו לפי גודל העיון
שבדבריו ואמר בכאן שאלה דברים השם לשם תם שלמים עמודים הטובים שבדרכם
אור ויתנום כנגדם מנגד התורה שבקרבם הזהיר שלא יכוה בם מנגד הדבר ש
שיוצא מפיו הזהיר לעסק בם ולפלפל בדבריהם אלא לפי שאמר שנזהר שלא יכוה
בהם הפסוק באומר ופיו הרעניו אלה וגם בהרעניו יש שלשה דברים שנגזרתן
וכל ומקלל וכל וחושתן וכל ועי' בתוס' שפרש על אלו השלשה
שנעשתם וכל שהם כינויים לחרמים ונגזרים ושמתות בדרכן וע"ש
ולכן לא כן וגובה שטום הם דבר א' ועשיר באשם . וגם לפי
דבריו לא היו לו להאריך אלא ומר שנעשים במלאכת גוזל
ומקלל וכל אחד לפי דרכיו שהם ענינים ומתחלפים את עניר
ומה שאמר וכו' בדבריהם להורות גם על שיחת חולין שלהם שצריך לנפוח ולדקדק בהם וכו"ש
אפילו שיחת חולין של ת"ח צריכין לימוד . ולדעתי ג"כ זה שפרשנו בדבריו המאמר הזה
הם נכוחים למבין ולמדקדק בדבריו "

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

רבי יהושע אומר עין הרע ויצר הרע ושנאת הבריות מוציאין את האדם מן העולם:

רבי יהושע אומר וכו' מוציאין את האדם מן העולם
נראה שהג' דברים הללו שאמר הללו ש
שאמר ר' יהושע שמוציאין את האדם מן העולם הם הג' דברים שאמר ר"א בן הקפר שמוציאים את
האדם מן העולם

ברכות ו: ובת

[illegible]

האדם מן העולם הקנאה והתאוה והכבוד כי הקנאה
שיקנא בזה שיש לחבירו ונותן עינו עליו ומשגיח ורע לו
והוא עין רעה, והתאוה הוא היצה"ר שהולך אחר יצרו הרע
והרבות תאותו והולך אחר תאות לבו. והכבוד הוא שנאת
הבריות, כי מי שרודף אחר הכבוד גורם לשנאת הבריות
כמ"ש האי מאן דמתיהר אפי' על אשתו ביתו לא מקבל
אלא שבפרק ר"א בן הקפר הג' דברים הם עדיין בכלל
שיבוא ויפול להג' דברים שאמר ר' יהושע כאן, כי
הקנאה הוא כלל נגד' שהוא מקנא בחבירות שנותן עינו בכלל
כל אשר לו, והתאוה הוא ג"כ כלל כמ"ש תאות לבו נתת לו
וכמ"ש הפרושים על לא תתאוה ונר' שהתאוה הוא מגרה
היצה"ר בקרבו ולא תאותו בפרט, ובקשת הכבוד ו
והשררה הוא ג"כ כלל שחשוב להשתרר על הבריות נ"ה
ויבוא ויפול לשנאת הבריות. והג' דברים היו ג"כ אחד
קודם והוציאו אותו מן העולם, וכן הוא בביאור ב"ג הגאון
והם כאלו מג' חלקי הנפש, כמו רוח נפשה כמו שכתבו [illegible]
נאוה כאשר [illegible] ועם שנאת עינם בנפש א"ה, ולפי שאינו
דבר אחד והשלשה דברים הללו הם מוציאים את האדם מן
העולם. ולכן אמר הם אותן ג' דברים אינו שמפורש בדברי ר' יהושע הוא דבר אחד, ואינו לפי שגם
בזה א' הוא מוצא עצמו. ולכן חלק לג' דברים. וזה שאמר עין הרע ויצר הרע ולא אמר
עין רע, כיון שאמר ר' אליעזר [illegible] נראה לפי שעין רע שמשגיח ורע אותו רע [illegible]
ומשגיח על העושר בעין רע ולהחשיב אותו ואינו שראוי גם בזה וראוית כל קטוב עין [illegible]
אותן כיון שפרשנו ועל זו"ג גם אם אינו עושה בטובת הטוב והוא רע עין [illegible] ראוי
ומר עליו שמוציא אותו מן העולם עבור זה כיון שראוי לדעת זה ולכן אמר עין הרע לפי
הוא עין שהוא רע בעצמו ומקדים אל עין שלו הוא רע שאמר בפרקי ר"א שאמר מתחזק
ומעה ולכן אמר עין רע אינו שבעצם אינו רע ומקדים כ"ו כיון שבעולם הוא ורע ראוי
שהתחזק [illegible]

ויתרחק מזה שלא ישגיח על שום דבר שהוא ורע אצל בעקרה וכן בעין הרע כי העין רע שבאדם הוא לטוב לו כי זה הוא כל פרי האדם אשר יעמול וגו' לקבל עין טוב בעמלו, ואין צריך להאריך בזה כי ידוע הוא. וגם כיון האדם לעין רע להשתמש בדברים האלה לו כמו במעלה ושתי ושונה וכדומה ולזה אמר יצה"ר היינו שהוא רע בעצמותו ורוב ברצונו תמיד במחשבות לבו וזהו היצה"ר. ונראה שכל דברים האלו שאמר ר' יהושע ראוים הם לכל לאדם לפי שיהיה טוב לשמים וטוב לבריות שיהיו אומרים עליו אשרי יולדתו כמו שבארנו לעיל וכן היו צריכא בכלו לומר עין הרע ושנאת הבריות מוציאים וכל כמי שהוא טוב ג"כ (לבריות ולפי שהיו גדול במדות הקיסר במשתמשים כבאשתא בגמרא. ואמרו שלאחר שעות במעלה ויצ"ג היו אומר שהיצה"ר מוציא את האדם מן העולם שלא ישיג אחריהם."

רבי יוסי אומר יהי ממון חבירך חביב עליך כשלך והתקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך וכל מעשיך יהיו לשם שמים:

רבי יוסי אומר יהי ממון חבירך חביב עליך כשלך עיין לעיל מה שכתבנו על מה שאמר ר"א יהי כבוד חבירך חביב עליך כשלך, ועפ"ג יובן ג"כ דברי ר' יוסי באופן זה. יהי ממון חבירך חביב עליך כשלך כי כמו שהאדם רואה את ממונו כך יהא רואה את ממון חבירו וכמו שהאדם רוצה שלא יבא נזק על ממונו שלו כך יהא רוצה שלא יבא נזק על ממון חבירו. והיינו שמירת הממון תלוי בשלש דברים הנה שיגדל הממון בעצמו וישגיח על עניניו ויסיר עצמו כמו חטא ולפטט דבריו בידו שלא יפזר בידו ובראוי וגם שלא יהא כילי בידו מזה גורם ג"כ לשמירת הממון שלו כמ"ש ... ממון חסר. וזה שאמר כמו שרואה את ממונו שהוא רואה ומשגיח על ממונו כך יהא רואה ומשגיח על ממון חבירו. וגם תלוי הדבר בשמירת ממונו מאחרים שאינו רוצה שיבא נזק על ממונו אולי עי"כ ובמה יעשה בממון וכמ"ש רעה בקהלת וכן יהא רואה בממון חבירו כאשר באתנו לעיל בענין כבוד חבירו קחנו משם שאינו לכפול הדברים. וזה שלא אמר כממונך כאשר אמר כשלך הוא נמי ע"ד אשר באתנו לעיל שאם הוא עשיר ויש לו ממון רב ולחבירו אין לו כ"כ אינו צריך לומר שיהא חביב לו ג"כ ממון חבירו

חייב וג"כ ישמע חבירו שרואה שגם חבירו יספר כמותו או קה"ש שהוא עם לחבירו יצא עושה רק אינו
עובר לומר שרואה ומגיה על חבירו שלא עובר רק כמו שהוא עושה ולכך אמר כאלך שרואה ומשיר בכפה
אם גם המשל של חבירו הי' שלו אינו הייתה עושה ועכ"ז יעשה ונראה ומגיה גם על חבירו גם הוא כן
הכל כאשר קאמרו לה ובתוס' ד"ה הקשה לעיל על זה שאמר כאן והי' ישמע חבירך וכו' וכי סלקא דעתך
שאם אדם עובר ומאבדו שהוא רשאי ג"כ לספר ישמע חבירו ומאבד עי"ש ולא ידעתי שום נוגע
שאם מאבד או עובר ישמע ולא צריך הרי הוא יוצא מגדר אנושיות ומגונה יחשב מאבד וכו'
והשום הוא לא דבר אלא לאנשי ... שנתנה קדושה כראוי שיחשב גם את ישמע חבירו לעצות
כראוי .ע"ש· והתקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך ופי' הרע"ב שלא תאמר הנאה
נאבי חש ואבי מקא חש תורה חוזרת על אכסניא שלה נאות לשוב ובקש אחריה עכ"ל . וכתב
התוס' ע"ז וקש' ר' יוסי בזה כשתתקן עצמך במשנתך בו יותר מבגווה וכו' עכ"ל · והוא
שום דהי' קשה להרע"ב מהיפא תשתא לומר שהיא ירושה ולכן פי' לפי שהתורה חוזרת על אכסניא
שלה ועז"כ התוס' כיון שהתורה חוזרת וכו' ואם לא קאמר אינה ירושה לו ולמה כתב בזה
פשותקן עצמך לכך ולבודאי קשה הרבה כיון אכסניא היא ירושה קאמר ואם שאינה ירושה
אם לא יתקן עצמך לכך עכ"ז קשה למה סתם ואמר שאינה ירושה לך ... ירושה ואם ... הכל
ה' לומר והתקן וכו' שלא תפסוק ... אותה ... שהוא ת"ח וכו' וכל שום אינה
פוסקת מזרעו והוא ... הפסוק לא ימושו מפיך וכו' . ולכן גאמר עניים מהם הא
בגמרא ... פרשו אם יוחנן ... שהוא ת"ח ובנו ת"ח ובן בנו ת"ח שוב התורה אינה פוסקת
מזרעו לעולם שנא' ואני זאת בריתי וכו' לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך וכו' מעתה
ועד עולם ... ואני ... הקב"ה אני ערב בדבר זה ואי' ... ואם
ועד עולם ... התורה חוזרת על אכסניא שלה וכו' . ... לתורה
... ועד עולם שאין התורה פוסקת ואח"כ
אינו יוכל ... כיון שלא והפסוק שאמר מעתה ועד עולם ועיין במהרש"א ובר"ן ... ועדיין קשה שאמר
גם שוב ואי מעתה ועד עולם ... בהבטחה גו יותר ... ההבטחות ואינה ... בדבר
זה ערב בדבר ... לעולם ... קשה ... להבין הלשון של אכסניא
גם יותר ... שצריך ... בנה ... ואבותיהם שהיו ת"ח ...
ומותר קשה הלא אנו רואים בחוש ... ת"ח ואבותיהם ואבי אבותיהם שהיו ת"ח ...
בניהם ... זאת ... שנה דורות היו ת"ח ובניהם לא כן הוא . ונראה זה
שאמר שוב אין התורה פוסקת מזרעו לעולם ר"ל שאינו ... לא ... לעולם ... לא ...
לעולם ... ולא ... לעולם וכן הוא ... לא ... לעולם אלא שאחר זה ...
שוב ועז"ג ... ישיר

שוב וע"ג אור שפיר ואין ערב בדרבנן היינו לפי שאין ראוים שיפקה התורה מגרעין ואע"פ יש
חשש שלא יתגור עליהן ע"ג אור ואין ערב בדרבנן וע"ג מעלה הגמרא ואי מעתה ה' ועבד עולם
ה' שהיו לו לומר לא יעשו וכל לעולם והיינו אומר שפיר שאף אם יעשו לא יעשו לעולם. אבל כיון
שאמר מעתה ה' ועבד עולם. שלא עולם שיש שלשה דורות לא יעשו עליהן ולא שייך כלל, וע"ג
אמר ר' ירמי' מכאן ואילך התורה מחזרת על אכסניא שלה כיון שכל עושה אות שאין רוצה
אלא רק באכסניא שלהן ונראה וגם אחר שמגיע לאכסניא שלו הוא רוצה שיהא לו גם מקום
[illegible] וכן בתורה אם ג' דורות הם תם נעשה אכסניא שלה מכאן ואילך היא מחזרת
אם יש מקום שנשא באכסניא שלה השם אשר שנתן עצמו ומשה [illegible] לקבל התורה אגב
היא עצמו שאם לא היו ג' דורות אף שנתן עצמו לתורה זו אינה מחזרת אחרים
כיון שזה אינו אכסניא שלה ואינו שפיר זה שאמר מעתה הטעם משום ג' דורות
נעשית אכסניא ומחזרת תמיד. עד שנשא זו שנתן עצמו. והא גאות שנשא הוא ובעצמו [illegible]
ובזה ולכן זה שאמר כאן והתקין עצמו וכל שאינה ירושה לך כי ירושה היא שאינה
רציפות כלל שנעשה היא שאין זה הפסק כלל. אבל כיון שאינה ירושה לך אתה צריך
והתקין עצמו [illegible] שתהא שנשא לקבלה באכסניא שלה ואינה חשובה לך עד שהתקין
ותיקון. וכ"ז נראה לי ובעזרת הרע"ב. ויש לפרש עוד בדרך אחר. הנה לתורה
יקרא אנו אומר כאן שאינה ירושה היא יקרא לא הוא תורה צוה לנו משה מורשה
והנה שאמרו חז"ל אל תקרי מורשה אלא מאורסה. זה אין הגמרא [illegible] פשוטו. וגם אני
בחלק כל הענין הזה מפני תלמודו [illegible] שנאמר תורה [illegible]
מורשה קהלות יעקב ירושה וכל ישראל [illegible] וכן אמת בספרי מורשה
קהלות יעקב וכו' [illegible] אם אוחזין בה והוא [illegible] ירושה קהלות
יעקב שאומר אנו ירושה [illegible] ירושה היא [illegible] שאמר אותם [illegible] היום
[illegible] וכל [illegible] וכן אמת [illegible] לחבור [illegible]
[illegible] שאומר לירושת אות. חבור. וגם [illegible] שדרשו [illegible] מורשה אלא מאורסה
וגם [illegible] זה שאמר כאן שאינה ירושה לך [illegible] שאינה [illegible] או שאינה
ירושה [illegible] ונראה לי [illegible] על זה [illegible] על
דרכם שעבדו אותם [illegible] רק [illegible] אותו.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

והנה יש לה דברים וחשובות וזה שעולה יחשב בעולם ונבדר ה
החבוק בה ויש עכ"ל יחשב שלא החבוק בה עדיין רק שעולה
לו יחשבה כעין חוש והוא לכוש עשו ושגיעה להשיבה ולכן
אשה יחשבה שלו ויש רק שנראה יחשבה שלא היא זה
שאמר לו וכן התורה אף שהיא יחשבנה כאשת זו לכופים עשו ושגיעה להשיג אותה
רק לא יגעה ומצאת אל תאמן ואמרו שחורות כעורב ואין צריך להאריך בזה. וגם
והתקן עצמך ללמוד תורה שאשה יחשב לך ויש אלא שלך השלם שלמות לך
עד זה שתתקן עצמך ואם לא תתקן עצמך
לא תהא לך והתקון הוא שיתקן עצמו וגופו
בכח דברים שהתורה נקנית בהם. וגם
בזה שאמרו כל היא גדולה של תורה וכו'
והיינו והתקן עצמך ללמוד שכלומר לבד
לא יספיק לך שתהא לך אלא שתתקן עצמך
כפי ללמוד כפי למוד" ויקנה יובן זה
שאמרו אל תקרא מורשה אלא מאורסה כי ארוסה
היא כל זמן שלא הכנסה לרשות לגמרי, והרי
אשה רק מיוחדת לו אבל עדיין אשה שלו
ויש עד שנכנסה לרשות כמו כן התורה כל זמן שלא עמל עליו הרי היא כאורסה כמו
ארוסה שאשה אלא מיוחדת שלו וגם את מורשה שהיא לו יחשב ויש שלא היורשה היא,
רק כמו ארוסה שאשה אלא מיוחדת לו ומזומנת לתשמיש"

[illegible]

וכל מעשיך יהיו לשם שמים. בגמרא אמרו בר קפרא איזו פרשה קטנה שכל
גופי התורה תלוים בה בכל דרכיך דעהו. וזה שאמר שכל גופי התורה וכו'
היינו שר"ל כמו שהגוף וכל מעשיו ופעולות של הגוף תלוים באברי וכחות הפנימיים
ועפ"ב יתנהג כל הגוף כמו כן עפ"ז השתלשלות שבלב מתנהג התורה. והרי
כמו נשמה לגוף וגם שכל גופי התורה [ועי' [illegible]] וזה שאמר דעהו
כי הדעת הוא בהשתפכות שהוא יהא בהתלבשות בכל השתלשלות וגם כאן וכל
מעשיך יהיו לשם שמים

מעשים והיו לגם שנים קדם המעשים וכמו שהוא היסוד והעיקר בתורה ועבודת ה׳ מצות
והמעשים קדמת בנה, ואמרים והביא כאן זה שבארנו בפרשה עקידה כי ותעש זה
ותכלית כזה דברים זה שנאמר ודבקו ר׳ יוסי דכאן וגם ותעש זה יתהב לההדבק
במעשה עבודת ה׳ וכרת באמת בפרשה הזה כזה דברים כמעשי אבות ואין זכות
הדברים״ התורה כאשר אמר לו ה׳ שיקח את בנו לעולה כתוב וישכם וכו׳
ויחבש את חמורו ויקח ויקם וילך אל המקום אשר אמר לו אלקים, היינו כמו שכתוב א״ג
הגאון ז״ל שכל פרטי ותנאי מצוה נחשב הכל למצוה בפ״ע כמ״ש בהקדמת השלחן
קדם [illegible] ודבקם שעלה והקים כתוב כאשר צוה ה׳ ומזה בגלות התורה
אין ולכך כתוב ט׳ פרטי הדברים שעלה להיות ט׳ פרטי הדברים הי׳ עלמותו
וקיום מצות ה׳ ולכן כתוב כאן ויבקע עצי עולה אף שהי׳ עכל לקבוע הקצים
כדרך השורי׳ אף לפי שגם זה נחשב לו מצוה [illegible] וזה כמ״ש מצוה
הבאה לידך אל תחמיצה ובגרויותי׳ בלשבעים קט׳, וזה שאמר אל המקום וכו׳
אלקים היינו שכל תנאי ותנאי הוא נחשב למצוה וגם
גאות אם יחסר התנאי אין המצוה נחשב לכלום וכמ״ש
אור המצות אם עלותם כתיקון הם מצות וכו׳ ועי׳ בכוזרי

ויקרא ג״כ לומר אשר אמר לו אלקים קאי על ט׳ דברים אלה
וישכם ויקם ויחבש ויקח וילך אל המקום הכל היו אלה
אשר לו אלקים ר״ל וחשוב כאשר לו אלקים קאי על ט׳ מצות.

מעשים שעלו הקרבנות ועבודת הכהנים ובגדיהם שאין תורתם כמוסר שאחרי אומות
שהם רק בהגבהות כמלוא אשר מצות ה׳ הם בכונה ועשיה שאם יחסר מזה
איזה תנאי אף קצת מן הקצת אין זה מצוה כלל, ולכן כתוב אל המקום אשר
אמר לו אלקים כיון שהי׳ תנאים שעולה ועולה שם הי׳ נחשב הרב הולך והמקום אשר
אשר אמר אלקים וכן ויבן שם את המזבח זולת שם לכאורה מיותר אלא שבא לומר ויבן
שם בהגלא שהי׳ נחשב את במצוה המזבח בהמקום אשר אמר לו אלקים וכן כתוב
ויבואו אל המקום אשר אמר לו אלקים ויבן שם וגם קט׳ בגריגותי׳ שאמר ותו אבוא לשם לקיים
מצות ה׳ וזה כאשר הגיע להמקום אשר אמר וכו׳ ויבן שם היינו וגו׳ וזה שכתוב
ביום השלישי וירא את המקום מרחוק באמת כמעשי אבות שגם כאשר ראה הי׳
נחשב לו וראה את המקום כאלו הוא עכשיו רחוק ע״ש וזה שכתוב גם ויעקוד
את יצחק בנו.

אם יזכה כמו שהוא עתה כמו היום להעלות על מחשבתו שאף שהוא כמו עתה גם נחשב נגד
אהבת ה׳ וגם כדי לעבוד את ה׳ בביטול הצלם הי׳ צריך תפילה בלבו אהבה כמו
ועיין בזה ולעיל בזה שבאמת בחי׳ יחיד הפסד עצה ובזה בטל רצונו וכל ע״ש
ועי׳ כאן וכו׳ ועליו וכל ולא אחר ועליו יהיו לש״ש אלא ר״ל בכל פרטי עליו וכו׳ תנאים שבעליו
יהיו לש״ש וגם לומר כל ועליו אף ועליו זה שאתה עושה לעבוד אשלה ושתי ושנה ועסק
וכו׳ יהיו הכל לש״ש כדי שתוכל לעבוד את ה׳ פי׳ הרבה בכמה דעות וגם בא להורות
של עליו הטעם שהעולה כולה והיו ועד כלה יהיו רק לש״ש [illegible]
[illegible] קל העולה כולה, וזה שאמר יהיו לש״ש ולא אמר עולה לש״ש, ר״ל
ולכך שבעת עליו אינה עולה שתעלה לש״ש אלא אף אחר שתעלה [illegible] אחר לעולם
לא תחגיג טעמה ולעצמו וכן אחר אשתו או אחר עסק הע״ז לא תשוח ותחזה בזה
שאלת או שהרווחת בעסק הע״ז אך רק שיהיו לש״ש וכו׳ יהיו קהוויתו והא שישוח
ויהנה בזה שזכה בתורת ה׳ או בזה שאשל עולה שנפשו תגבר לעבודת ה׳ וכן זה
שהרויח ושכל לעבוד ה׳ כמו טרבא וכן קל העסקים ואף כשעושה עצה

[illegible]

אחר שעולה העצה לא יתפעל בלום הרגשות בלבו על זה שעולה
והחגיג טעמה ולעצמו רק שישמח בזה שעולה רצון השי״ת על זה
מורה לשם יהיו שהעולה והא לעולם רק לש״ש וגם מורה לשם והיו עוקם על כמה
גדול כמו בפ׳ הל׳, רק ה׳ כמו אחר הזה אל [illegible] אל תשוח וגם וכל
עתה ידעתי וכל ולא חטא עם [illegible] רק אחר שהקריב את האיל תגר ואמר לו
יען אשר עשית וכל ולא חשכת וכו׳ כמו כי ברך אברכך ונפשו טרם לזה, וגם
זה חגר ואמר ולא חשכת וכל שברך אמר לו גם הלשון כפעם הראשון וגם [illegible]
זה שאמר כי עשית הדבר הזה שלו באמת עוד אחרת וגם זה שאמר ועלהו
לעולה תחת בנו וגם זה שאמר איל אחר, וזה שפירשו ז״ל אחר כל זה הוא רחוק והנה
ידוע שהדרך הישן לעובדי ה׳ קדמו שעושים ומייחדים דבקי ה׳ עושים בלבו [illegible] ה
[illegible] וכו׳ ונשאבו ויום ושבתו לפני ה׳ כמו היום שנוספים בגי׳ לא נשאר בו שום [illegible]
דבוק בלבו כמו בשאר מקום שבהם שך נעם וכמו כן שיכיר את כל הענין לפני
ה׳ ולא נשאר בו שום רצון עבור עצמו כלל וכן הי׳ העניין באברהם כידוע שאמר לו ה׳
שיקריב את בנו לעולה

שיקריב את בנו לעולה לא הי' בו שום הרגש ואהבת בנו נגד אהבת ה' ועשות רצון
ה' ואהבת ה' המשוררות בלבו אהבת בנו, וזה שקראו לו כל הי' גם ויען אהבת
ה' להשמים עליון עבודת ה' בביטול רצונו כמו שבארנו כמה פעמים עשו גם וכן
אחר שאמר לו המלאך אל תשלח ידך וכו' נשאר דבוק ברצון ה' ולא נתפעל כלל, וזה
שאמר ושוחטו לא הי' בו רצון עצמו כלל רק חשבת רצון ה' שאמר לו אל תעש לו וכו'
ואמר אלא גם זה שהעלה את האיל תחת בנו לא הי' בו שום שנוי רצון כלל והי' בלבו
כאלו שוחט את בנו, וגם ויעלהו לעולה תחת בנו שבתחלה כשאמר אל תעש לו וירא והנה
איל. כתיב אלא אחר כי גם בנו לא נחשב לו כלל נגד רצון ה' ולכן שראה האיל כתיב איל
אחר לפי שגם בנו לא הי' נחשב נגד רצון ה' אלא כאיל ובעת שהקריב האיל [illegible]
שלא הי' בו שום שנוי בהתפעלות ובתחלה כתיב תחת בנו שבתחלה עד סוף הי'
בנו והאיל שוים בעיניו עבודת ה'. וגם זה שהעלה את האיל לא נחשב לעבודה
נגד העבודה אשר הי' אם הי' שוחט את בנו ולפי זה גם התפעלות [illegible]
אשר יולד אחרי זה לפי ההרגש הי' ראוי להיות קטרוגא סמוכה אמנם עם אהבתו
אשר הלהב בקרבו כאש בוערת לא פעלה בו שום שנוי כלל ולא הסיר כלל עוז
אהבתו ועתה שהי' בו בעת אשר הי' בו בעת אשר רצה לשחוט את בנו, ולכן
כתיב תחת בנו, וגם שאמר לו יען אשר עשית את הדבר הזה שהקרבת את האיל
לא חשבת נפשך כלל בשעת הקרבת האיל לא חשכת את בנך לבך בשעת עולה ולכן
נחשב לך כאלו הקרבת את בנך כפי כוונתך אשר תחת בנו
ולכן כתיב ארבה. וזה שאמר שם נאחז בסבך, ואמרו שהשטן ה'
הי' מסבך הרגש לפי שראה השטן שלא הועיל התפעלות לו
לקטרג עבודת ה' וגם שעשה לא נתפעל כלל והוא עדיין ברוב
עוז אהבת לה' לא שום שנוי והתפעלות וזה שאמר לו המלאך
אל תשלח וכו' ואל תעש לו וכו' וזה שיקריב את האיל יקריב אותו
באותו החשק והתלהבות אשר בלבו כאלו מקריב את בנו ולכן
הי' מסבך את האיל ורצה למנוע אותו קודם הבאתו [illegible]
וכל להיות שיקריב אותו אף אולי כתיב כך ירבה עוז
האהבה נשתנה התפעלות בלבו ויקריב את האיל ברצון
לא ויתן עקב. והבן כי זאת ובזאת [illegible] על להבין הדברים ואמרים.

ובזורא אותו שאמר השטן [illegible] ואחורי [illegible] [illegible]
זה לעולה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] על [illegible]:
[illegible] שאמרי [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ה' [illegible] כל עוז
[illegible] ולמנוע אותו [illegible] [illegible] שאמר לו
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ה'
[illegible] כל עוז לקיים [illegible] ה' [illegible]
[illegible] ולמנוע אותו הי' [illegible] [illegible] [illegible]
נגד אהבת ה' וכאשר [illegible] השטן [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לעולה [illegible]
[illegible] לו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
אתה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] בנו לעולה [illegible] [illegible] [illegible]
הדברים [illegible]

והבן

והגם שהביא בהרמב"ה נפלאה שלא נזכרה בה רק אהבה שנקרא אוהבו של קרוב וגם כל ר' יוסי
קאמרו וכל מעשיך יהיו לש"ש היינו שאם עוסק במצוה מתכוונה אינה דעת שהוא פטור מאותה
המצוה כיון העוסק במצוה פטור מן המצוה שהיו עוסק בהם אל יתפעל בנזכרה ואף
שהמצוה שהיו עוסק בה היו יותר קשה עליו ולא יעלה במחשבתו
ברצונו אלא מחמת שהוא רצון ה', וכן השתוקקה ביותר
ונתרצה לו חלילה שמחויב לעשות אל יעשה ברצון נפשו אלא מן
מחמת שהוא רצון ה' שיעשה ולא יתפעל בהמצוה יותר
והרעיוני רק שהוא ושם שמים בלבד כאלו הוא מתכוונה וע"ש
ועיי"ג יעו' לבוא ובהרמב"ה נפלאה עלינו הייתה כי החושי
ביותר היא נעלה בלבם לעובדי ה' בתוקף עוז ואהבה
ה' ואף בעת שנפש ואשר ולא יסור מלבו תוקף עוז אהבה הנאמנה אשר היה לו בעת הרעיוני
כאשר בנפשם בטוחה שרפה ואין לפעול הדברים. והגם שהמצוה בוודאי היא עבודה
של מחמת עמל תוקף עוז אהבה לה' ושהוא אושל לש"ש בשעת הרעיוני לא יתפעל כלל
לעבור עד זה שהנפש ואשר כאמור הוא אהבה שעולה בשמחה גדולה לש"ש והוא גאות
שאין לפסוק יותר על הפסוק והעת ונוגע על להרבות גרה
וכ"ה כלל ר' יוסי קאמרו וכל מעשיך יהיו לש"ש. והבנ'
וגם לשון והיו שורה על חוזק הפעולה כו"ש והי תקוע
ודיוק בערפי הכינויים זה שהביא בשם ספר החכמה

ועיי"ש קרוב לשר [illegible] וכו' הרמב"ם של הדבור וכו' לש"ש היינו [illegible] מן המצוה [illegible] [illegible] הי' [illegible] ודינר גאות "

וקרוב לשר [illegible] אומר של אכילת [illegible] מן המצוה כמו [illegible] ועיי"ש ושאר [illegible] "

[illegible] שהוא [illegible] ברכות [illegible] ובמדרש תן לצדיק [illegible] על ברכות [illegible] הברכים אפי' ברכות של עבירה [illegible] ביותר כמו [illegible], והבן זה גאות "

וה' שיחבק כל פחותן שהוא רק לש"ש. וגם בא לומר עליהן שיהא מחשבתו ורעיונו על כל דבר
שעושה זה שהוא לש"ש ביותר כי יש כמה מצות שכפלו כמה פעמים מחשב כל א' וא'
ומצוה בפ"ע כאשר פרשנו ונמשך בנזכרה שעושה רצון ה' שעושה כמה מצותיו. וכ"ש
שרצון ה' כמו שכך על כל דבור ודיבור כמו כן והא רצון עובד ה' קיום המצות
על כל דיבור ודבור. ואמר שאגה אחת יהיו לשון רבים היינו שיהא מחשבתו בעת
שעושה אינה דעת על כל המצות והאזהרות ונפשו שהתענוג בזה. ברוח
התשוקות ולחפש ברכים להמציא לו עניינים עליהן מצות ה' כמו [illegible] ביעקב אבינו
כתוב כאשר ראה את רחל בת לבן אחי אמו ואת צאן לבן אחי אמו וישק את צאן
לבן אחי אמו

וכן אחי אמו שכפל כאן בפסוק אחי אמו הינו אף שהראוי הי' להשקות הצאן ולגמול חסד עם
קרובים. ומה פירוש ולבן והודות אליו נלקחה קרובת לאשה עכ"ז הטוב עליון הכתוב אף שראה
את רחל והיא היתה ראוי' לו לאשה כיון שפתח אחר זה נשק יעקב לרחל וז"ל התשובה לעשות
וחסד שהיא קרובת אחי אמו. והצאן ג"כ הם צאן אחי אמו. ולכן ויגל יעקב ויגל את האבן. ואומר
עליו וישק את צאן לבן אחי אמו קרובת שהשקה אותם חשב ג"כ שעשה וחסד שהצאן הם של אחי
אמו ועי' קב חיי שפתח ג"כ ערוב לזה שכל עלאתו הי' וחסד כקלם אמו
ומה נראה זה שאמר יהיו לשם ולא אומר וכל מעשיך יהיו לשם "
שאם הי' אומר יהיה לשם לא הי' מורה אלא שהעשי' קבועה
והיא לשם ולא עבקת עצמו ואף שהעשיה הינם הדבר
שעשה לא יפעל כלום ועכ"ז אומר וכל מעשיך הינם שהעשיה
קבועה והא ג"כ לשם השם העשי' שעושה קטן ואפו גם העשיה שהוא התכוה קבוע ח
והא הכל עבור שמו הגדול שע"י ותקן תיקונים גדולים בכל העולמות וע"כ יתגדל
כבוד ה' שיתקרה הכפרה להשפיע מטובו כפי רצונו והוא נחת לו כמ"ש ישמח ה'
במעשיו וכידוע שאמרו הדבקות צריך גבוה הוא. והבן הדבר. וזה הוא העיקר לעובדי
ה' שעשה הכל עבור שמו הגדול עבור כבודו שיתגדל ע"י מעשי' כמ"א שכן היתה הכוונה
בבריאת עולם כמ"ש כל זה שברא וכל לכבודי בראתיו. ואולם לא תשוב בנ"ח שאמן כאן נקודות.
וכל זה כלל כאן הכל תנה בבחינה הקדמים ודבקות חסדים בכרבנות. והשלשה דברים
שאמר ר' יוסי הכהן ראוים לו לפי מבתם שהי' חסיד ואי' בגמרא מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי
בנזיקין וכו' מילי דברכות. וי"א מילי באבות (ופי' לעיל דברי אבות) מילי בנזיקין הם נגד ברכות ש
שבין אדם לחבירו ומילי בברכות הם נגד דברים שבין אדם למקום שע"י הברכות נתעורר הכלים
קטובו ומילי באבות הם נגד מה שנוגע לעצמו לקל עליו תשובות ומוסרים ואף והא ה
הנראה והג' דברים הוא שאמר כאן. יהי ממון חבירך חביב וכל הוא בין אדם לחבירו
והתקן עצמך הוא נגד עצמו שיתקן עצמו. וכל מעשיך יהיו לש"ש הוא נגד בין
אדם למקום. ולפי שהי' חסיד הי' אומר כל השלשה דברים הללו שעליהם אמרו מאן דבעי
למהוי חסידא. ובוודאי שהי' עשה ברוך ונעלה מגיים. וה' יגבינו ולהיות מהעוסקים
אותם באמת בלב שלם "

ובגה וכן זה דאי' בגמרא בקידושין שאמר ר' בוסתאי
אלו הרגו ובוסתאי זו נתן ונעי אבא דר כמוס ולשמורה
אין זוכן ורודפים את שכיר אף אלא הי' ראוי לשוך אתו
אצלו לסכנות שעכ"ג הי' נותן אל אדן זה שהוא יותר
לש"ש ואמר זו נתן לאבא דר כמות והי' מקיים בגה
ועלות פיקוד אב והבן "

רבי שמעון אומר הוי זהיר

רבי שמעון אומר הוי זהיר בקריאת שמע ובתפלה וכשאתה מתפלל אל תעש תפלתך קבע אלא רחמים ותחנונים לפני המקום שנאמר כי חנון ורחום הוא ארך אפים ורב חסד ונחם על הרעה ואל תהי רשע בפני עצמך :

רבי שמעון אומר הוי זהיר בק"ש ובתפלה [illegible] לתורה ופלא על זה שהזהיר על ק"ש ותפלה יותר מעל שאר [illegible] . וזה שפירש התוי"ט לפי שהם קבועות וחו"ש וכל עת לא נחה דעתו בזה [illegible] טעם שהם חוזרים כ"כ לא היו צריך להזהיר עליהם ובפרט בתוספתא הגאות שהיא משנת חסידים ושעל האהיר על קבע ביותר פי' הוי

זהיר וכל במצוה קלה וכל והרע"ב [illegible] ופירש הוי זהיר וכל וקרות בזמנה וכן בתפלה ואף שעבורן וקלה על זה הוסיף והזהיר על הזמן שלא יעבור . ונראה שזה שהוא ג' פעמים בכל יום וקרוב הדבר שיחטא [illegible] ובפרט יעבור על הזמן ולכן אמר הוי זהיר היינו [illegible] סייגים וגדרים שלא יעבור על הזמן [illegible] שאמרו חז"ל לא ישב אדם לפני הספר וכל וכן בק"ש של ערבית עד חצות כדי שלא יבוא לידי [illegible] הלכה בערב וכל וגם נראה לבאר עוד זה שאמרו חז"ל כרים גולה וכל גו תפלה שיושבות ברומו של עולם ובני אדם מזלזלין בהם והוא מחמת רוב ההרגל בהם שהם פעמים בכל יום ונעשות ע"י הרוב ההרגל [illegible] מצות אנשים מלומדה ולכן מזלזלין בהם הן בזמנם והן בכוונה בהם ולכן הוסיף כאן להזהיר עוד ביותר ". ועוד נראה עוד התוי"ט וז"ל וזה שבארתי ואל במשנה הוי זהיר במצוה קלה וכל ואל שום מצוה שמפורש ביותר שהיא מעלה ב' במעלה ותפלה היא הרע ד' [illegible] ביותר וע"ש וק"ש הוא [illegible] ושהיא קבלת עול מ"ש וגם תפלה יגביר שזכות המחשבות המקבלות בקרבן לאלקים שקבלים וגם הוא לשון תפלה וחיבור שמחברת אותו לאלקים שקבלים ורוב [illegible] כמפורש על לשון תפלה ורוב מעלתה ורוב ההרגל בהם הוצרך להזהיר עליהם ביותר כדי שלא יעבור הזמן וכן בזמן הכוונה שלהם ועוד אמר כאן הוי זהיר בקריאת שמע ותפלה וכל וכו' והבין הדבר לאשרו " וכשאתה מתפלל אל תעש תפלתך קבע וכל ונו והרבה בדבר הרבה , א' . זה שאמר וכשאתה מתפלל שזה יותר שלא היה לו לומר אלא אל תעש תפלתך קבע . ב' . וזה שאמר עוד אל תעש תפלתך שהיה לו לומר אלא אל תעשה קבע כיון שאמר בתפלה . ג' . זה שאמר אלא רחמים ותחנונים אם כוונתו שקבע הוא [illegible] רחמים ותחנונים א"כ הוא יותר [illegible] ולכן זה שהזהיר אלא לעשותה קבע ואם קבע הוא ברכת אמר וזה שאמר בתפלה רחמים ותחנונים הוא

[illegible]

[illegible]

בדבר אחר אע״כ אינו מפי השגן שלא שהיו) וזה יעלה אותה רחמים ותחנונים, כיון שהוא עתה
אחר נאמר שצריך מפורש על שלפשו. ד׳. זה שאמר לפני המקום לשון זוכן. ה׳. אינו זוכן רק ה
שאמר אלא רחמים ותחנונים נאמר מפי קבה, ושמו עליו בה״ו וזה אלא תהא תפלתך רחמים
ותחנונים, ומשמע שאמר אל תעשה קבע אלא עשה רחמים. ו׳. גם מהפסוק שהביא ולכאורה
אין ראיה כלל שהאדם יעשה תפלתו רחמים, ותחנונים. ז׳. וגם לא הביא ראיה מהכתוב ש
שבתורה ה׳ אל רחום וחנון. ח׳. כאן אמר רחמים ותחנונים וזה לא אמר כלשון הפסוק ששם
הוא אומר רחום וחנון. ט׳. צריך להתבונן על שקשאני נזכר אברהם אבי בזקנת שלא יעשה
ארעי רק קבע שאמרו שם אם תפלו עליו קבע. שתקנו בקריה בבורה ולא קבע, וכן
ושל בפסק אמר שלא עשה תורתך קבע. גם בקש אמרו ומברת בם עשה אותם קבע
ולא ארעי והכא אמר שלא יעשה קבע. י״א גם צריך להתבונן על עשן של הקבע להגהיר
כאן. ולכאורה היה נראה שגזה הקבע הוא זה שאמר ר׳ אליעזר בברכות העושה תפלתו קבע
אין תפלתו תחנונים אבל קאמר שגזה, לא יתכן שמם הוא אומר זה שהוא [illegible] הדין וכאן
הוא שלי בחסידא ובתנ״י אמחא שם אין תפלתו תעלה וזה בפוסקים ובא״ר. וכבר כאן לא
איירי בגזה. וכן צריך לעיין להבין זה הגה הקבע שאמר הכא הגזה. י״ב. שם
בגמרא אמרו פוסקא בברכות ר״א שאמר העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים
ופסקו הפוסקים כרבנן שאמרו כל שאין אומרו בלשון תחנונים ולכאורה קשה בלא זה,
אמר חבא וזר אמר חבא לא פליגי שעלה קבע סתם זה שאמרו שם, וזה נראה ובעוד
קבה כי נראה שנעלו קבע יש לפרש עליו בדרך אחר זה שלא מפל וזה שגזה היו
בכוונת ר״א השמא שנעשה קבע על מקום כיון מקום קבוע או על עת קבוע קבוע
לי עיבנא ולא מפל וזה, גאות הל בכוונת הלא צריך לקבוע מקום לתפלתו ושם נאמן נקבע
ושם עשה אין וזה גאות בכוונת ר״א שאמר העושה תפלתו קבע [illegible] שהתפלה בעצה
היא קבע, ולא המקום ולא הזמן, והנה [illegible] ג״כ שעלה קבע וזה על דרך חובה שיעלה
אותה לקבע ומעשר כמ״ש עשה תורתך קבע, שעשו תורתם קבע ומלאכתם ארעי וכן כל דבר
עיקרי ויסוד שהוא כמו דירת קבע ועבודת קבע וכן חיוב לעשות כל המצות קבע ויסוד ועיקר
וכן אמרו בגמ״ שלא יעלה כ״ש [illegible] שלא יורה באצבעותיו [illegible] בתפלה צריך לעשות אותה ויסוד
ועיקר שלא יעלה אותה דרך ארעי אלא קבע ויסוד ועיקר וגם עיקר [illegible]
[illegible]

כל הדברים גבי תפלה ובגמ' שלא ע"ז הי' כוונת ר"א באומר העושה תפלתו קבע שאין
תפלתו תחנונים שאדרבה שע"ז הוא מחויב. אבל כוונתו הי' רק על דבר אחד וסמך על
הידוע מגמרא ולכן כל א' מהאמוראים אמר כפי שהי' נוטה דעתו וסברתו ולכן [illegible]
פסקי הפוסקים כרבנן וחוב כיון שכוונת ר"א לא הי' כוונתו רק על דבר אחד ולא כל
הדברים שנאמרו וכמו במטרת קבע ודיון עליו וכן זה. וכוונת ר' שמעון הי' גם על כל
הדברים שסובלו שאין קבע ואף שאין חיוב. ועיקר כי כל זה שאומרו שעולה עליו חיוב הוא
קיומו שמצוה עליו ורוצה להתפלל בשביל שעולה בחיוב קבוע. כמו שאמרו [illegible] אבל [illegible]
שמתפלל בא לומר שלא יתפלל. כמו שמתנו בדבריהם כמו שאמרו [illegible] שבשביל [illegible] כמחויב
וקיום גזירת הש"ת אבל התפלה כמו שמתפלל לא והא [illegible] [illegible] החיוב רק מחמת
שהוא בשביל דבריהם כיון שעיקרה הוא על בקשת צרכיו וגם אף שאמרו הוי זהיר. [illegible]
ותפלה כמו שבאתם בגמרא ובכל הדברים שלא [illegible] כי הוא חוב ועיקר גדול
כי בדבריהם שאינו חוב ועיקר לא שייך לומר שהוא זהיר וגם הוא קודם שיתפלל כי כל זהירות
הוא קודם עליו אבל כשאתה ותפלל ה"ל בעצם שאתה עומד בתפלה אל תעשה קבע בדרך
חיוב אלא רחמים ותחנונים כמו הדברים שאינו חוב רק [illegible] שהוא בשביל הרחמים והתחנונים
ואח"כ שפיר זה שאמר אלא רחמים וכל הטעם שהוא [illegible] כל שאמרו הדברים זה שיפול בלשון
קבע שאין כוונתו אלוהים. ואמר זה שאומרו אל תעשה קבע הטעם [illegible] רחמים ותחנונים [illegible]
הרהורים והחיוב. אבל ר"א שאמר סתם העושה תפלתו [illegible] שלא יעשה אותה כל קבע
אף קודם התפלה אין לומר דקאי לענין חיוב וגם כיון שאמר אין תפלתו תחנונים כל אין
לומר שקאי על זה כי אף שעושה אותה בתורת חיוב אין סתירה כלל לומר שלא יהא תפלתו
תפלה מחמת זה רק הקושיא הוא שאמר בלשון תחנונים כאשר נפרש החילוק בין ר"א שאמר
רחמים ותחנונים סתם ובין רבנן שאמרו בלשון תחנונים
וזה מורה על אמיתות דבריהם " ואמר על תשלומין
תפלתו לפי שאמר תפלה הוי זהיר [illegible]
ולכן אמר כאן זה שאומרו לך אל תעש קבע הכוונה
תפלתך ותחנון אבל הקושיא [illegible] בשביל להיות [illegible] קבע כמו שאמרו [illegible] ואף
שאמר ובשאתה מתפלל

וגם זה לומר [illegible] ובשאתה [illegible] כל זה שאמרו [illegible]
ותפלל [illegible] חיוב שאינו [illegible] עליך [illegible]
[illegible] ותפלל [illegible] בשביל חוב [illegible]
והוי זהיר [illegible] ואמר [illegible] על אלה הדברים [illegible]
תעשה קבע בדרך חיוב [illegible] שאמר בלשון תחנונים [illegible]
שאמר אלא רחמים וכל ובשאתה [illegible] "

שאמר ונשאתה תפלה היינו אומר דמה"א יתרת עניין וגם ובפסוק ט"ו בשלת תפלה גם
בקש"ה ולכן חגר ואמר אל תשא תפלתך אבל קי' לא אשמע אותך כנ"ל. וזה שאמר אלא
רחמים ותחנונים שמשמע שעיקר התפלה עצמה רחמים ותחנונים הם. ולפי שאין תפלתם
כמו שבקשתם קשר וגם שאז הקהלה שבקשתם ותחנונים לפשע ותפלל ע"י זה
שבקשתם שהוא נמשך ע"י הבקשה רצון אל רצון וחלוה והתפלות על לב כזה בעשן
תפלתם ... שאין שייך בו שנוי רצון שתתפלל ע"י תפלתם וחלו התפלות על לב כוונתא
בזה. אלא שהתפלה בעצמה היא הרחמים. והטעם כי יבואר שגם הלשון קויה ושלמותה
הם שמות הקבלים שנופלי אותיות. ונשארים ומצא אותם בספר קבוצות אותם התשבות
אשר ... שמות הקבלים של מדות הרחמים ושפר ע"ג שבע הרחמים והמקור העליון"
ואין להאריך בזה כי בנוי הוא. ובספר בזוהר ... השמים ... הקוף"
וגם שעלה התפלה בעצמה היא הרחמים. וכן אמרו תפלה רחמי היא. ופי' ע"כ שהתפלה
בעצמה היא הרחמים". וזה שאמר חנון ותחנונים שלא כסדר האמור בכתוב כי הרחמים קא
תחלה ע"י שרואה בצרת אשר ... בבקשתו והתחנונים הוא ע"י רוב בקשתו והתחנונים אלו
ומבקש אותו כו"ש ושועתו כי חנון אתה ולכן נקרא בלשון חן שע"י התחנונים עשה יותר
והראוי בחסד ... וגם הוא לשון ויחנני חנם. ורמ"ג הוא בתפלות האדם להשי"ת שע"י גורם
הוא פועל הרחמים ואם ימשוך לדבר שאותו ... בלשון תחנונים נפלה גם ה
התחנונים. ואם הרחמים הוא קודם. וכו' נפלה ע"י האדם בעצמו אם יכוון בהם ...
שמוצא התשבות ... הם כי ... ונפעלו ע"י זה הרחמים ...
בתחנונים ע"י ... הכוונה ברוב תחנונו יפעלו התחנונים. ולפי זה האדם המתפלל
בעצמו הוא הפועל הרחמים והתחנונים. אבל בה' ית' אין בו שנוי רצון והעתק מרצון אל
רצון חלילה ואין להאריך יותר בזה כי ידוע הוא. ובשלה ...
ועי' בהרמב"ן שפירש בפרשה כי תשא שהמדות שאמר שם רחום וחנון
הם ... , וזה שלא אמר מרחם וחונן שקאי על הב' הראשונים
ה"ה אל נו"ש. אבל בהפסוק שהביא כאן לא אמר אל חנון ורחום כי
חנון ורחום שהוא מורה על עצמותו וגם תשפט הוא מורה על זה שהוא חשוב בעצמותו בלא שום
שנוי ורצון והתפעלות ט"ו".

והרמב"ם כתב במורה שהתפלה היא
מצות עשה וכו' ועי' ...
...
...
ע"י תפלתם ...
... "

שמי ורצון והתפעלות [illegible] ולכן אין מקדים הרחמים לחנון. והנה המקרים כי נצחם קצה

וזה שסיים הפסוק כי חנון [illegible] ונחום על הרעה הוא שנחם הוא שם ערכם כי

קאי על מדות ולא על מהות כי ערך שכבר נחם קודם היותה. וגם נחם הוא לשון

ונמלא שהרי התפעלות אינו פעולת הרחמים והחנינה [illegible] הטוב [illegible]

הטוב [illegible] והרע [illegible] ונפסק והדבק על [illegible]. ואחר [illegible] שם

אל [illegible] התפעלות שוחה אלא רחמים ותחנונים. ומראה שהפעולה הוא [illegible]

עשה כמו שהתפלל אינו [illegible] שהתפלה [illegible] אינה פעולה רק הוא שוחה ודיבור [illegible]

[illegible] ע"י השוחה והדיבור [illegible] ורק [illegible] אלא

[illegible] התפלה [illegible] רחמים ותחנונים כאשר [illegible]. וכל [illegible] ולפני [illegible]

שפארש [illegible] והשלה [illegible] היא [illegible] ולא [illegible]

[illegible]

[illegible] ה' [illegible] [illegible] וכן [illegible]

ולפי שדרכו [illegible] הוא [illegible] החסידות ולכן לא אמר [illegible] אלא

קולנו תחנונים כמו שאמרו על [illegible] אלא [illegible]

שתפלו קולנו תחנונים אלא שתפילו שהתפלה [illegible] יהא

תחנונים לפני [illegible] ודרכו [illegible] הוא [illegible] הרבה ולכן

אמר [illegible] שלא תשוב על התפלה [illegible] שיהא תחנונים

והא [illegible] תפלתינו קולנו תחנונים ודרכו [illegible] הוא [illegible]

הרבה והחיוב ודרכו [illegible] הוא דרכי החסידות [illegible] [illegible] פסוק [illegible]

שהעיקר תלוי בקולנו תחנונים שהוא [illegible] ודרכו [illegible]. והנה [illegible] כי [illegible]

ואל תהי רשע בפני עצמך ופי' הר"ב לא תחזיק עצמך לרשע שמתוך כך אתה

יוצא לתרבות רעה והוא לקוח מדברי הרמב"ם. ואין [illegible] הוא [illegible]

[illegible] באופן שאין לכל אדם שיחשוב בעצמו [illegible] לפני [illegible] כי [illegible] ולכן

וכן כתוב בנביאים ובכתובים [illegible] בהתודותם לפני ה' [illegible] וחשוב שהוא

[illegible] שהולך אחרי [illegible] הרע [illegible] את עצמו [illegible] לא [illegible] עצמו

[illegible] בעצמו [illegible] שהוא רשע [illegible] כי [illegible] מעבודת ה' [illegible] והיות

[illegible] יוצא לתרבות רעה

שע"ג, וצא ותרבות רעה כיון שנעשה באותו בן אדם וקרוב לזה שאמר עונותיו אותו וכו' ואינו
נחי'. ולזה דקדק הש"י הנה קושיא ואמר אל תהי רשע ולא אמר אל תחזיק עצמך רשע
כי כבר פרשנו שלשון תהי' מורה על עצמות ממש ועל חוזק הפעולה ועיין ברמב"ם אבות.
וגם יש לפרש שאל תהי רשע בפ"ע השמר שלא יחשוב בדעתו זה שהוא רשע אצל עצמו ריק
לעצמו ויאמר זה לאחרים בפרט אם אשא את חטאתו לבדי, שבאמת לא כן הוא כמו שאמ'
ז"ל שהמכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה ולא ישא את חטאתו על זה שעלה לבדו
אלא גם על שהכריע את העולם כלו לחובה וגם על אשר פגם כל העולמות על [illegible]
ולא אמר אל תאמר אהי' רשע בפ"ע שאומר בלשון אל תהי' שזו האזהרה וגם האזהרה
על זה שהוא, השמר שלא תעלה בדעתך מחשבותיך והוא בפ"ע, שאין כן הוא
אלא שתכריע גם אחרים במחשבותיך. כי באמת שאל תהיי רשע בפ"ע אלא מחשבותיך תהא גם
לאחרים וכו'. וגם י"ל אם יאמר כן זהו ברוך רש"ע יצר לבבו תמיד [illegible] עצמו
והה"פ שאל תהי רשע בגנה כמה שתהא בפ"ע ותאמר זה לאחרים בגנה עם הלו"ח
זה לא בגנה בחטאתו כי לא די לו זה שהכריע את עצמו ואת העולם לחוב אלא שלא חס
על כבוד קונו ואינו והאחרים ונתן בגנה וכל הדברים הללו ראוים לו' לאחרים שנגעתי הנה

ועי' פרמ"ש שכתב שקאי על תפלה ולא כפרה שפי' שקאי על ק"ש והעיו"ס
כמו שאמר רש"י סודר כהלכתו [illegible] קבלה שבדבריו נותרים [illegible] שכתב בפ"ע
ע"ש, ואף באמת הדיין היטב ברש"י שגם בלשון שקאי על תפלה. וגו' [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
נגועים.

שהי' ירא חטא והתפלה היא הירא כמ"ש וראוי עם [illegible]
ואמרו חכמינו ז"ל שבאמת על התפלה שהתפלה
נקראת הבעל שתהא ברעב וברצון ה'"
ובפ"ש עבדו את ה' ביראה וכל אשר תמוה [illegible]
ביראתם [ועיין בפירוש אמן שואבין וגו'], [illegible]
האזהרה על התפלה ואמר גם כן ובפרט [illegible]
שהי' ירא חטא שלא יפגום בגבהות ה'
העליונות ואמר גם כן ואל תהי רשע בפני
עצמך שהיא פוגמות גם כן למעלה, וכן
שבאמת נמצא זה שבעבור הרמב"ם והרע"ב [illegible]
שהי' ירא חטא עצמו ואל תהי רשע בפ"ע ה
השמר שלא תעשה עבור חטאתך כנ"ל"

רבי אלעזר אומר הוי שקוד

רבי אלעזר אומר הוי שקוד ללמוד תורה, ודע מה שתשיב לאפיקורוס, ודע לפני מי אתה עמל, ומי הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך:

רבי אלעזר אומר הוי שקוד ללמוד תורה וכל שקוד הוא
לשון זהירות כמ״ש שוקד אני וכן פי׳ רש״י [illegible]
לשון זהיר וזריז וגם הוא לשון יגיעה וכן אי׳ בפי׳ הרע״ב
ולשון שוקד [illegible] הוא והגית בו יום ולילה אעפ״כ להזהיר
שירגיל עצמו בלשון הזהירות והשתדלות והיגיעה עד שיהא בטבעו להיות שקוד בעצמו וזהו
לשון הוי, וגם לשון שקוד מורה לשון שקוד בעצמו ועכ״ז נראה לפענ״ד [illegible] קשה [illegible]
והזהיר בזה [illegible] לא הוא לשקוד על [illegible] וכתב לא ימוש ספר התורה הזה מפיך, וכן
בתורה כתיב כמה אזהרות וגם על הקביעות בגמ׳ כתיב, ודברת בם [illegible]
וכן נראה הא בהוי שקוד [illegible] והאמת שתשיב לאפיקורוס, וכן [illegible] הדרך [illegible]
גם הוי שקוד וכל [illegible] זה שתשיב לאפיקורוס ואמרו עליה [illegible] אלא [illegible] אפיקורוס
ישראל כ״ש באפיקור ועכ״ז לכאורה הא בריית׳ גם הוי שקוד אמנם [illegible] דהא לא [illegible]
גם אלא לאפיקורוס [illegible] חלוק בין אפיקורוס עכו״ם וישראל אלא עכ״פ [illegible] הוא [illegible]
א׳ והעיקר הוא [illegible] זה שתשיב לאפיקורוס וכן בכמה ספרים [illegible] וכו׳ אלא
זה שתשיב לאפיקורוס וכן [illegible] בפירוש הרע״ב [illegible] וכו׳. ולכן נראה [illegible]
[illegible] כי יבוא הוא [illegible] חבירו פירושי וטעמי התורה [illegible]
[illegible] להסבירו ולהבינו [illegible] והמאוחר אל הקודם [illegible]
אל [illegible] שיבינו הדברים אל [illegible] אם האיש ההוא [illegible] הוא איש
חריף [illegible] והבין [illegible] ראשונה וכבד [illegible]
[illegible] ולפי שלא הורגל [illegible] חריפותו [illegible] אותו

ועכ״ז הוי שקוד ללמוד תורה [illegible] ויגיעה
עד שתבין טעמי התורה על אמיתתם וגם [illegible]
[illegible] האפיקורוס אם ישאלו לך [illegible]
תשיב לו [illegible] שלא יבין הדברים
[illegible] וגם [illegible] והם
[illegible] תורה [illegible] וכן תראה זה [illegible]

[illegible] ועכ״ז [illegible] ויותר [illegible] חכם [illegible]
[illegible] וכו׳ [illegible]
[illegible] ויותר [illegible] חכם [illegible]
[illegible] חכם כ״כ [illegible]
[illegible] חכמתו [illegible]
[illegible] להיות הדברים [illegible]
[illegible] לא [illegible] ויותר [illegible]
חכם וכו׳ [illegible] חכם [illegible] וכל [illegible]
[illegible] חכמתו [illegible]
[illegible] הוא״

[illegible] שיתיישבו הדברים על לבו, ואם לא [illegible] הוי שקוד ללמוד
תורה וזה שתשיב לאפיקורוס [illegible] ויגיעה [illegible] לו [illegible] יגיעה
[illegible]

ובזה שלו ואי גרסינן ודע"ד הפ' שלמים תורה הוי שקול תמיד כי בבני ירוק קטל [illegible]
ואין קל וסותר ומצות התורה כמ"ש גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך אשר כבר שתמיד
לאפיקורס אין לשקול תמיד רק [illegible] ודע בודעה בעולם ואחר שתבע זה שתמיד לו לא תשקול
ויתן אשר בתורה הוי שקול תמיד אשר שיהיה זה להשיב לאפיקורס והוא עוסק בלימודים
אחרים והוא בדעתו על התורה תמיד ולא ישנה אחר דעות זרות, ואחר זה [illegible] באמרו
ודע זה שתשיב לאפיקורס [illegible] תפתח [illegible] והוא [illegible] כמו שפירשנו. וזה
שאמר זה שתמיד לא אמר זה להשיב שהי' בעולם רק שידע ויתבונן להשיב לו תשובה
זה שהוא בהלכה בין לאפיקורס ואף שבדעתו אין זה תשובה מספקת [illegible] אמר זה
שתשיב שתדע ותתבונן היטב שגם אליך יהא ברור ושלא יהא לך מקום בלבבך ולא
תשגיח עליו ותלך אלא גם עליך תשגיח והכן הלשון, וגם נראה כי להשיב [illegible]
שיתגבר אתך ובאמת שלבך והרחק [illegible] כמ"ש אל תקרב אל פתח ביתה, וגם
אמר זה שתשיב ר"ל אם אתה תהא [illegible] להשיב אבל תמיד והכן הדבר היטב שישמע זה
שאתה משיב והיינו כשהוא [illegible] ודבר" ודע לפני מי אתה עמל ומי הוא בעל
מלאכתך וכו', הנה אגדות כוונים בעבודת ה' ובא לומר [illegible] אדם להשים עצמו
כשור לעול וחמור למשא ולעמל וכו' [illegible] לא יהא העול עליו למשא רק שיתבונן בעצמו
שפלות שלו, ולפני מי הוא עמל ומ"ש לפני מי [illegible] גדול עושה כל העולות [illegible] הוא
קטן ופחות [illegible] ואמר אתה עמל ולא
אמר לפני מי תעמול שעושה אתה זה שיתבונן על עצמו. וגם נראה בזה שאם אדם
שפל עובד לפני מלך גדול ושמח לו שנותן אליו [illegible] שלא [illegible] אלא ש
משמח על שנזדמן לשרת את המלך ומ"ש [illegible] ומי הוא בעל מלאכתך
שישלם לך שכר פעולתך [illegible] בלשון עמל ואח"כ אמר
בעל מלאכתך [illegible] אמר ושכר פעולה והוא כי עמל הוא [illegible] דבר
והשכר אם הוא לפי העמל הוא שוה הן אם יעמול במלאכה [illegible] כמו בעניבת מרגליות
או בהוצאות גבוהים כיון שאמר נוטל שכר רק לפי עמלו שעמל הוא [illegible]
המלאכה הוא לפי ערך יקרת המלאכה שעוסק בה אם יעסוק בעניבת מרגליות
שכר הוא יותר הרבה מאלו עוסק ב[illegible] גבוהים, ושכר הפעולה היינו אף שאנחנו
עוסקים במלאכה אחת

עוסקים במלאכה אחת רק שמלאכת הא' יצא לפועל טוב יותר ראוי לשלם לפי הפעולה שיתן להפועל
בטוב יותר שכר יותר וכ"ש ודו"ק ולפי"ז אתה עמל ואף שאתה עמל ומיגע עצמך עכ"ז לא יכבד
עליך הדבר של העמל שתהיה ולפי"ז הוא עמל ואף שלא תשגיח שכר כלום אף לפי עמלך
די בזה שגבית לעמל ולפי הוצ' גדול. וכ"ש שתשגיח שכר ולא על עמלך וכבר אלא הגדול שמלאכה
שהוא יוגע גודל עירות המלאכה הוא ישלם לך שכרך ולא על גב אלא שישלם שכר מסך על עירות
המלאכה, גם לפי הפעולה זו שאתה עמל כי זה שהאדם עמל, ע"י התורה והמצות
הוא רק האדם שעי"ז מקיים כל העולמות, ומשפיע את העולם ואת הבריות, וזה שאמר ע"י הוא
קיבל שמלאכתך. וכן עפ"ב שאמר אג"ג המאמר טעם שנאמר על זה שלא נעשה בתורה ומצוה ה
הנביא. ואמר הוא ג"כ שזה אות דשם. ולכן יותר כי כתיב בתורה כמה פעמים את ה'
נאמן לשלם שכרך ואם עוף בשר ודם יצוה לעשות איזה מלאכה. ואמר להם שתשלם המלאכה
שאני עוף. בודאי הבטחה הוא שאם יעשה המלאכה יתן לו השכר לפי הראוי לו. וכן
בעשיית התורה והמצות כיון שאמר את ה' נאמן לשלם שכרך. בודאי הבטחה שיהא השכר
נבוי, שהוא נבוי, והספר הספורים בתורה אינו שכר כלל רק הבטחה שיתקיים כל זה שנתקבל
בהתאם של אבות הראשונים והאריך בזה לחשב עפ"ב כמה מאמרים ואין כאן מקום לזה. וכ"ש
כאן. וזו הוא לשון הפסוקה כו' ע"ז הוא זה שישלם לך וכבר הוא לשון אמונה שיהא האדון
על המלאכה שלך שהוא צוה על המלאכה והוא ישלם לך. לא לפי ערך המלאכה לבד אלא
גם לפי גודל הפעולה וכו'. ולכן נאמר עליו באותו המעשה שלו, ועוד אמונות הללו
אף שהם אמונות כלליות וכל עושה עבודת ה' עכ"פ כל אותם וכו' והוא בזה שהאפיקורס
ולפי הענין לזה. והוא לקיים בשפתים השכל לענוג על ביטול התורה ולעגו להאפיקורס
הוא ישיבה כאשר באנשים שעוברים התורה. הוא ברוחב שלו בפסוקות התורה. והאפיקורס
ואפיקורס הוא בהקש שלו, ולפרושים הם שהקשו שלו וסתר לאמונות התורה וגם כי באנשים
שיתבוננו שגם לעצמו לא יהא סותר. טל. ולזה אמר ולפי"ז אתה עמל וגם כדי להשיב
לאפיקורס צריך לעיין לעיין בספרים החיצונים ולאחר שמגיעו במחשבה. ולכן אמר ודע
ולפי"ז אתה עמל שתבין הוא לפניו שיתקבל שזו ע"ג. וכ"ש בכל דרכיך דעהו. שהשכל שאם
תבין אותו בכל דרכיך ואף שלא בדרכי התורה אגי, והוא יישר אורחותיך. כיון שמשכל
לשם שמים

ולכן שויה יושר אורחותיו, שתכלית האמונות והדקדוקים ששומר אותו והכל שלמותו בזה נר"ג
אמרו אפילו בדברי עבירה [והיה לגו...] ואמר עליו ע"ג וזה הוא כלל שלמותו
שישלם לך וכל שלא תאמר איש שלשה גם לימוד בדברים גדולים וטובים, ואף לימוד קטנים
המצות בתורה שהיא שלמות ה' וגם אמר שישלם לך שכר פעולתך איך שהמלאכה הזאת
לימוד בספרים החיצונים היא מלאכה גרועה עד ע"ז גם יצא פעולה טובה לנפש
שלו וישלם לך על הפעולה הטובה שלפי ערך הפעולה יהא שכרך ולא לפי
ערך המלאכה. ונראה שהמשנה בדברים האלו אמר ר"א לפי שבזמנו היו [illegible] ה
המתחכמים. והיו גם אחר רוב הישיבה כמ"ש לא יגעת ומצאת אל תאמין והיו גם שלא
בפנים שלא ירבה עליו הישיבה וגם כיון שנתמעטו רבי תורה עד שנפלה ודין התחכמו
ואפיקורוס לא עמל באמת רק עם הקש השבלי והיו נפש ויגע עצמו ע"ג ונפש א
אפיקורוס זו קבבמוי. והדברים האלו ראוים הם לו שאמרם"

רבי טרפון אומר · היום קצר והמלאכה מרובה · והפועלים עצלים · והשכר הרבה · ובעל הבית דוחק : הוא היה אומר לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה בן חורין להבטל ממנה · אם למדת תורה הרבה · נותנין לך שכר הרבה · ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך · ודע שמתן שכרן של צדיקים לעתיד לבא:

רבי טרפון אומר היום קצר וכל אחר שהשלים רבי
ט השלשות הקבלה ודברי ר' בן גבאי ותלמידיו
סדר אחז דברי ר"ט זהו גם בזמן ההוא וגם
לפי שדבריו קרוב ודברי ר"א בן ערך בדרשו
שכר התורה והמצות ובאן יותן הדין ההוא
ולכן סמך דברי ר"ט ודברי ... ובאמר נבאר בזה"
תחלה גם להעיר בזה הדבר. א'. שהמשל עבודת הש"י ובעל הבית השוכר פועלים ל
מלאכתו, ותחלה הפועלים המשכירים עצמם למלאכה בזה"ב ברצון ותנו עושהם
תחלה במלאכה אם רב הוא גם הוא העיקר. ואחר הוא יחשב האמן אם יוכל לגמור
בזה הזמן ואח"כ היו לו להקדים ולומר תחלה המלאכה מרובה ואחר היום קצר. ב'.
אמר הפועלים עצלים שלכאורה קשה על כל המוקדם במלאכה אותם פנה לפועלים
שהם פנה ובזה"ב שהמלאכה שלו ועליה לזה אמר בלשון רבים ולא בלשון יחיד כאשר
אמר הוא בלשון ביחיד לא עליך המלאכה לגמור. ג'. שאמר אחר הפועלים עצלים
והשכר הרבה שהיו לו לומר אחר הפועלים עצלים ובעל הבית דוחק שבזמן אותם שלא יהיו
עצלים. ד'. שאמר

עצלים. ד׳. שאמר ולא עליך המלאכה לגמור שהי׳ נפל יותר בלשון ולא עליך לגמור המלאכה
ה׳. שאמר ולא אתה בן חורין שהי״ל לומר ואין אתה רשאי, ובכל מאמרים שגם כלום והבטל ממנה
מושב, ו׳. שאמר תורה הרבה ושכר הרבה הי״ל לומר הרבה תורה והרבה שכר, ז׳.
ומה רבותא היא שאם למדת תורה הרבה נותנין לו שכר הרבה, ח׳. שאמר
נותנים לך שכר הרבה הי״ל לומר יתנו לך שכר הרבה, ט׳. שאמר נאמן הוא
בעל, ...ש והבין ...שון הנאמנות שאמר כאן, יוד מה שכפל ואמר שישלם לך שכר
ובעל הוא כבר אמר נותנים לך שכר הרבה וכפל עוד לומר שמתן שכרן של צדיקים
לעתיד לבוא זה אינו מובן גם לשון ודע אינו מובן, י״א, על השינוי לשון שתחלה
אמר שכר הרבה סתם ואח״כ אמר שכר פעולתך ואח״כ אמר מתן שכרן ושינוי
התשובות על כל זה, י״ב, ...ש והבין זה שחלק את דברי המאמר הוא ...
אחד ... ה׳ כפעל הפוסק במאמר ... והי׳ לו ... במאמר
אחד ולא לומר הוא הי׳ אומר ואחר שהקדים כל זה ... ה׳ המדות ...
הנה ... הוא שהפועל השכר ... אשר ... זה ... במלאכתו, או
... היום, א׳, ... היום, ב׳, ... המלאכה עצמה, ג׳, ... הפועל ... ד׳, ...
השכר, ה׳, ... בעה״ב, ... היום אם רואה שהבעל הבעה״ב ... לגמור מלאכתו
... הוא ... ולהיות לגמור מלאכתו, ... המלאכה אם
... ואמר לזה גם ... עצמו. ... המלאכה ... שלא ... אותה ...
אם המלאכה קלה ... המלאכה ... על עצמו ... מלאכתו ...
... הפועל אם הוא זריז וגריע במלאכה ... על עצמו ... אמר ... לעשות מלאכתו ...
... השכר אם השכר ... ואמר לזה גם ... וריק
... אותה ... אותה ... השכר ... אמר לזה גם
... בעה״ב שאם הבעה״ב ... אותו ... אמר לזה גם
... שכר ... בעה״ב ... ועל כל החמשה סבות ... אמר במלאכה
אהי׳ ... אם הבעה״ב הוא ... ואינו ... שלא יהא ... וגריע במלאכת ה׳, על הראשונה
ה׳ אין שום סיבה א׳ מהסיבות ... ... זה ... ולא ... המלאכה היום קצר
שנדע ... אמר היום קצר כי לא ... זה ... ולא ... ... המלאכה ... היום קצר
שאף שהמלאכה היתה ... מן ... היום, כי כל ... על ... כמו ...
עוד הפורח ולא ... בחייך אפילו ... אחת ... היו ... [... ...]
והמלאכה מרובה ... שהיום ... לגמור אותה ... שהיא מרובה ...
... ...
ולא ... ...

לא יגוש בה ולכך הקדים ואמר היום קצר והמלאכה מרובה והורות שקיצור היום אינו תלוי בריבוי
המלאכה ולא רבוי המלאכה תלוי בקיצור היום. והנה נגד הפועלים אמר, והפועלים עצלים היינו
האברים שבאדם שהם יגיעים בפעולת האדם ועבודה ומלאכת ה' והנה עצלים בטבעם שהחיות והתענוגות
היא נגד הטבע אשר ארבע היסודות הנה עצלים נגד כובד חומריותם ובפרט ממלאכת ה'
שאפשר חטאת רובץ ועיר פרא אדם יולד. ונגד השכר אמר, והשכר הרבה יותר משכר
העמל והמלאכה כי השכר הוא נצחי כמוהר"ח שהוא נצחי כאשר קאמרו ז"ל. ונגד
הבעה"ב אמר, ובעל הבית דוחק הוא השי"ת הוא האדון שברא העולם שנקרא בית כמ"ש
בחכמה יבנה בית. והוא דוחק למלאכה כמ"ש לא יגוש וכו' ולכן לא אמר ובעל הבית בוחן אחר
הפועלים עצלים ומור זה שהוא בוחן לא יחשב עבודות הפועלים שהדבר זה שהוא בוחן
וחושב שהוא רוצה מהן שכר הרבה כי חפץ חסד הוא ורוצה להטיב עם בריותיו.
שזה הי' כוונתו בבריאת העולם. וכמ"ש ועתה זה ה' שואל ממך ליטוב לך וכתיב ויצונו
ה' וכו' לטוב לנו ועיין בזה שהאריכו ז"ל במשנה עוה"ב [illegible] ועיין [illegible]
הגאון ז"ל על פסוק אמר עבדך תקום וכו' [illegible] ועיין היטב. [illegible]
החלק [illegible] שאין ראוי להתפאר במלאכת ה' עבור הסיבות הבאות אלא אדרבה
שמחות הסיבות האלו ראוי להתבונן ולהוסיף ויותר לעבוד במלאכת ה' ובפרט בשמחה
להתענג בהתנצלות והתעלות בהשגת [illegible] היצה"ר ומצא טעמות כי הסיבות האלו היינו
שאמר כיון שהזמן קצר והמלאכה מרובה ואם אתה לא ממהר לגמור אותה אם אתה
אתה שנים וכו' שהיום קצר ואם לזה מתרחק ומתעצל עצמו על דבר שאין קיצור
לגמרה ולזה אמר הוא הי' אומר עליך ואמר אמר אם כן תראה שאין לך התנצלות
שהי' אומר לא עליך לגמור המלאכה כי אין בא בטרוניא עם בריותיו רק לאיר
תמצא לעולות בכחך עליה. וזה שלא אמר ולא עליך לגמור המלאכה, שהי' במשמע שלא
עליך לגמור המלאכה. אבל גוורת נטל לגמור. וזה אמר לא עליך המלאכה לגמור שלא יוכל
לגמור אלא שאמר עליך וגם על המלאכה שעליך וגם נגד המלאכה שאפשר ואמר
ובזה אלא לגמור בשום פעם. ובכן אין לך התנצלות לא על קיצור הזמן ולא על ריבוי
המלאכה. ועל זה שאמר הפועלים עצלים אל תתנצל ומור כיון שאפשר גופי הם עצלים
נגד הטבעי ואעפ"כ אין חוב עלי לעמוד ולעבוד עצמו ויתן [illegible] ע"ג אמר ולא
אתה בן חורין להבטל ממנה

אתה בן חורין להבטל ממנה שאתה עבד ולא ב"ח היאך עבד לאדונו לא אוכל לעסוק במלאכה
וחפשי מצוות. וזה שאמר להבטל ממנה היינו שאם תאמר הדעת שלא תוכל אלא כפי
טבע עצמותך היינו מעט ויבוא עבד להבטל ממנה לגמרי כמש"א אם תעזבני יום יומים אעזבך
ועי"ז יורה ושנן להבטל ושנן והבא ולא אמר לבטל אותה שהי' בתלמוד שאין לו רשות
לבטל המלאכה. אבל אם אינו מבטל המלאכה לגמרי אלא שעוסק במלאכה רק לפרקים הוא
בטל ממנה המצוות ביחד ולזה אמר להבטל ממנה שעל האדם שאין לו רשות להיות
בטל ממנה אפילו רגע אחת. ועוד נראה דה"ש אין אתה ב"ח להבטל ממנה עפ"י שאמרו שאין לך
בן חורין אלא מי שעוסק בתורה. וזה שמיישב ואי אתה ב"ח להבטל ממנה ר"ל שאם תהא בטל
ממנה אין אתה ב"ח. אבל אדרבה אם לא תהא בטל ממנה ותעסוק בתורה אזי אתה
בן חורין. ואם עמלת בתורה הרבה נפל לפי שאמר והרבה הרבה אזי עי"ז יתן
בתחבולות היצר לומר כיון שהשכר הרבה יתן ולפי המלאכה מה אעשה א"כ בזה
אם לא אעמול ברוב גם על המעט והוא לו שכר הרבה ומספיק לי בזה. לזה אמר ואם
עמלת בתורה הרבה נותנין לך שכר הרבה ודוקא עפ"י דאיתא בגמרא חד אמר נושא
עון שנא' נושא עון וחד אמר כובש שנאמר יכבוש עונותינו. והקושיא [illegible] הלא אם
יכבוש עונות ושאר יכריעו הזכויות ואם אין זה [illegible] הזכות והחטא [illegible] לו שלא
השכר שנותן הקב"ה על כל מצוה ומצוה [illegible] נותן לו שכר על הריבוי. [illegible]
שסופר [illegible] לו מצות בעד כל אחד גדול. ואם א' [illegible] אלף מצות ביום אזי
נחשב שנותן לו אלף גדולים [illegible] נותן לו בעד זה שהקב"ה כ"כ והי' [illegible] במלאכתו
[illegible] השכר שיתן לו שכר על המצות [illegible] ויתן לו שכר על זה שהרבה לעמול
בתורה הרבה. ובן [illegible] הוא ראוי [illegible] ויתן אם הרבה לחטוא על ריבוי
העונות רק שהקב"ה ברב חסדו הוא כובש את העונות שלא יהא שכר הריבוי ע"ז
שאמרו [illegible] [illegible] וע"ז שכובש העונות ביחד אין נראה הריבוי [illegible] ושאר במצות
שנחשב עם הריבוי ועי"ז יכריעו הזכויות. וזה שאמר רבא התם מעביר ראשון ראשון
היינו שאמר שאין [illegible] לכבוש העונות שלא יהא נחשב הריבוי אלא מעביר ראשון
ראשון ולא שמעביר לגמרי אלא שמעביר ראשון ראשון כל עבירה בפני עצמה שלא יצטרף
לשאר עבירות שלא יהא נראה הריבוי. ובג"ש [illegible] עצמו אינו נמחק רק שמעביר כל א'
בפני עצמה. ואוח"ש [illegible]

בפעם אחת. ואמר שם עוד ולא לפי רוב מעשה יחשב בהדייהו היינו זה שאמר שעיקר
האמונה כדי שלא יהא נחשב הריבוי הנעשה עד רוב מעשה אבל לפי רוב מעשה יחשב
בהדייהו עם שאר מעשים שיהא נחשב גם הריבוי. וזה שאמר כאן שאם עסקת בתורה
הרבה נותנין לך שכר הרבה גם על זה שהרבית לעסוק בתורה הרבה ולפי זה
אין המצוות שכרן השכר הרבה כיון לא תעסוק בתורה הרבה ותעשה הרבה
ולא לפי ערך התורה והמצות כי הריבוי ותוספה חשוב. כמו שאם יעשה עשרה
מצות יתנו לו שכר כנגד עשרה מצות פרטים ועוד על זה שהרבה עד עשרה
מצות ואם עשה חמשים מצות לא יתנו לו כנגד הריבוי לפי ערך המעשה חמשה רבים
עשרה וכנגד אלא שיתנו לו עוד וכנגד החמשה פעמים עשרה עוד יתנו לו כנגד
שהי׳ מרבה ועלות פכ״ע חמשים ״ וכן אמר שכר הרבה ולא הרבה שר״ל
שכר כנגד הרבה ואח״כ צריך להיות זהיר וזריז להרבות בתורה ומצות. כי
שכרך יהא כפול ומכופל וכן ועשו הרבה ותעשה גם על זה שהפסדת שכר הרבה
כנגד וגם וזה אמר שכר הרבה וכן אמר בתורה הרבה כמו שפרשנו
ועל בפ״ק גבי העמידו תלמידים הרבה שעשה הרבה נאמר על העמדה
ועל התלמידים עצמן. וכן כאן נאמר ולמד הרבה על הגמול שיעסוק הרבה
וגם התורה יהא הרבה. וכן בעצמו השכר קאי על הנתינה ועל השכר
שהשכר יהא הרבה בכמות היינו נתינה הרבה, ובאיכות העצם שכר
הרבה, וכן אמר גם נותנים לשון הוה שיתנו ויחזור ויתנו וגם לפי שבעת שעוסק
בתורה ובמצות הוא נעלה השכר עוד כידוע. ואיה במקום אחר נבאר זה
וכך לא אמר יתנו רק נותנים שנותנים ונותנים לו השכר עוד בשעת עשיה ואח״כ
ועוה״ב לפי שהשכר על הגלוי הנעשה בעוה״ב הרישוני הוא כמו יתנו. וכך אמר
נותנים לך ולא יתנו [ועיין ועל בראש אבות זה שקאמר ועשון שכר הדבוק ושכר
על הבחירה שכן אמר ולא יתנו ולא שכר. קחנו משם שאין לכפול הדברים] ״ ונאמן
הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך. הוא נגד זה שאמר ובעל הבית דוחק
והמעשה ותקן אתה ביתך

העיוג ותקן את קיום גזה העולם בחכמה יבנה ביתו והעולם דומה על התורה וכל ואולי
יתמשך לבב אנוש עד״י פיוס היצה״ר לומר וזה גזה יתרצו והאלו קנה ולזה אינו מחסר את
עצמו ממעשה לא לרצוי אלא לקיום העולם וגם השי״ת לזה נתנו אותו קנה זה לו עזה
ובחנו אותו עבור תיקון העולם, וזה אמר שישלם לו שכר פעולתו לפי גודל הפעולה
שתפעול ותתקן כל העולמות כן יהא שכרו גדול
ואף תפעול בעבור עצמו, ותלה זה לפעול
האדם בתיקון העולמות אשר ומגלה לו כעת רק
העיקר לבוא השכר אלעתיד ולכן אמר שישלם לך
ושכר עתיד שאז יתגלה לך גודל התענוגים ואז תקבל
השכר בפועל ממש. וגם על זה שייך לשון תשלומין
ולא לשון מתנה כי כנגד הפעולה הוא תשלומין עבור הפעולה זה שיפעל ולזה אמר
ע״כ ונאמן הוא וכל לפי שנעלם הוא מאתנו עד היכן מגיע כח מעשינו ופעולותינו
בכל העולמות העליונים רק לפניו הוא גלוי ושייך בזה לשון ונאמן לפי שמאתנו אין יודע
עד זה מגיע כח מעשינו והוא יודע כפי שגלוי לפניו נאמן הוא על זה. ודע שלשון
שכרן של צדיקים לעתיד לבוא לפי שהפועל בעוה״ז קבל שכר ולכן אולי יתמשך לבב
אנוש שרואה שיש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים וטוב להם. ויש רשעים
שמגיע אליהם כמעשה הרשעים ורע להם. ועז״א ודע שמתן שכרן של צדיקים
לעתיד לבוא, בוודאי ואמר של צדיקים אבל לא של רשעים כמו״ש ומשלם לשונאיו אל
פניו להאבידו. וכאשר [illegible] טוב כמו שחוק ואינו [illegible] ועוד תשלום
תשלום הדבר על תשלומין עוה״ז והי׳ אינו [illegible] מתן שכרן של צדיקים
לעתיד לבוא, שעה״ז אין לקבלו בו. ואמר מתן שכרן לומר זה שעמלו בתורה ומצוה
הן זה שעמל בתורה ערך השכר הוא לעתיד לבוא ואף יש צדיקים שטוב להם גם בעוה״ז
לא שכרן להם מחמת זה שכרן לעתיד לבוא וזה שטוב להם בעוה״ז הוא או
מחמת זכות אבותם או [illegible] אחרת זה שלא עמל ובודאי עיקר היא שנגד
שכר הוא לעתיד לבוא לומר שצוו אשר וחוקי עולם [illegible], ובזה נעלם הביאור
על פרק זה, בשגרת הא׳ ואמרנו, ובאשר עלה פרק אחד. והי׳ [illegible] וביארו על לשון הכתוב
האמת [illegible], כי אלו נאמות [illegible].

ודיוק לשון זה שכתבנו על ענין השכר והפעולה [illegible]
ועוד נראה כי הפעולה זה [illegible] האדם עד״י [illegible]
השכר [illegible] והוא רצונו [illegible]
[illegible] ונפרד וגם [illegible] שכר [illegible] רצונו. [illegible]
[illegible] הדבר הוא ע״כ [illegible]
אין [illegible] והשכר [illegible] של קבלת השכר [illegible]
שכר [illegible]
[illegible]

עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה, דע מאין באת, לאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון, מאין באת מטפה סרוחה, ולאן אתה הולך למקום עפר רימה ותולעה, ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה ; ;

עקביא בן מהללאל אומר וכו' אחר שהשלים סדר הקבלה כאשר כתבנו בסוף
פ"ב ראה להביא וגדולי התנאים זה שהי' גדולא בקניניהם מעלות
התורה והעבודה, והתחיל בדברי עקביא שהי' ג"כ בימי הראשונים בימי
הלל, וגם שדבריו הם דברים כוללים בעניני המדות, ולכן פתח בדבריו
כאשר נאמר אומר " הסתכל בשלשה דברים, הר"ע פי' כאשר יסתכל שבא
מטפה סרוחה ינצל מן הגאוה, אינו מובן כל זה דבכל שהי' נראה שאם שאדם
בני אדם לא באו מטפה סרוחה לא הי' מקום להתגאות עליהם אבל כיון שגם
שארי בנ"א באו מטיפה סרוחה והוא נשלו מעלות נכבדות יותר מהם, אין
טעם למה שלא יתגאה עליהם, וגם זה שכתב והסתכל שעתיד לילך וכל
והסתכל שעתיד לתן דין וכו' אין טעם שבשם זה כלו, וגם לא הי' לו להסתכל
רק שעתיד לתן דין וחשבון וחוץ זה לבד יפרוש מכל העבירות כאשר כ
כתב הוא בעצמו ואח"כ למה לו להסתכל שמאין הוא בא ולאן הוא הולך, וגם יש
להעיר בואור הזה הרבה הערות ואין להאריך בהם, אבל כאשר נבוא לביאור
הדברים יתיישב הכל על נכון " ובאמת השלשה דברים שאמר שיסתכל בהם הם
ענין אחד, ויש בדברים הראשונים הם נספחים לזה שאמר ולפני מי אתה
עתיד ליתן דין וחשבון והי' שיסתכל ואין בא ממקום שבוגה והוא מן
ואפס ואין הולך למקום עפר רמה ותולעה ובהבל בא ובהבל שוב יכנסה, נמצא
גם יתן דין וחשבון לאיש אשר אלה לו אינך ואלו לבו לורוג בעולם זה החומר
ולזה אמר תחלה דין ואח"כ חשבון שלכאורה קשה שהחשבון הוא תחלה ואח"כ
דנים הדין ופי' החשבון, ולדרכינו הוא נבין שהדין הוא על שבא מטפה
סרוחה

סרוחה ומקום ובוגה ע"ג והוא דבר ועל אשר כתוב ולוק ומקום יעבר
רווה ימשך חשבון עוונו כל יום ויום שהולך מחסר ימי חייו אשר לא
שם לבו שבכל יום הוא מתקרב למיתה יותר וכמש"כ גם שובה נגרקה
בו והוא לא ידע והחשבון ע"ז גדול מאוד שאומר בזה הענין של ימי
הנעורים ושל ימי הזקנה וכל יום ויום תרבה החשבון עוון בכל יום שאחרון
שנתקרב יותר למות קשה הענין יותר מיום שלפניו ואין לך יום שקללתו
ורעתו ושל חבירו - ועכ"ז יותר חשבון שהיה וכלה
פיה ומשם והכל ונראה נגד קירוב היום שלא שם
על לבו כל גאות, ועוד ואין באת אור לחן דבר,
ועוד ואין אתה הולך אור חשבון כנ"ל, ולכן
וקדים דבר לחשבון, ולכן אור תפלה קודם
כלל, וחבר ופרט כל ברכה דבר ולא אור
תפלה דבר ואין באת וטיפה סרוחה, כדי
להורות שכולם הם ענין אחד וקאי על הדבר
והחשבון ואחד ופרט אותם אחת אל אחת
וזה שאמר ומה להורות שלא יתבונן בהם בה
בהשקפה כללא רק בידיעה גמורה ונם לפי רוב ההרגל אינו מתבונן
בהם, ונם לפי שהברכה לפני ה' אתה כתוב ושל אינו נראה לו
בראו' ומחשבות והוא העיקר שעליו נוסד גם שני דברים הראשונים,
ולכן אמר ומה, ר"ל שבעת שכן הוא בידיעה גמורה כלא שום ספקות
וזה שחבר ואמר בכל ברכה זה שאמר תפלה ואין באת וטיפה סרוחה
ולא אמר כי באת וטיפה סרוחה וכן בכולם הכל להורות שקאי אכולם
ושאינם

וכענין זה הרגשתי אשום וכל עם
חשבון וכל חור שע"פ טבע והמעלות
אינו שבכלים וכל אומות וכולם הם
לעבדים ועכ"ז השית בחר בנו.
והסיר לנו כפי"ש בך בחר ה' ואתכם
לקח ה' וכל שלא עשה כן לכל גוי
ואם לפי רוב הטובה שהטיב עמנו
גדולה יותר מאשותינו וכל עם חשבון
וכל דור של דור שלא נאמן בדוק
בימי כאלו נחרב ביותר ואם כן זה
יותרבו הדורות ובהשק אינו נכלל
ואין אנו משגיחים ע"ז אין לך עם
שקללתו מרובה וחקירו אף בכל
דור ותרבה הברכה, וזה קושיא
וכל דור שבכל ובשעה.

ונראה אלא ופירש את דבריו זה שאמרת ואין בלבך הוא עטיפה סרוחה
וזה שאמרת ואין אתה הולך הוא מקום עפר רימה ותולעה, וזה שאמרת
לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון הוא לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה,
וגם נראה לפרש זה שאמר תפלה בדרך שאלה לקבל ואחר כך חזר ואמר
השאלה עם התשובה, היינו שתפלה בלא לומר שיתבונן על הדברים
שיתפלל הרחב מזה ורצון בזה ודע בפיה מלאות בתורה, כיון
שאמר המלאך להגר אי מזה תבוא וכי לא ידע מי זה אלא שאמר
לה שתתבונן בעצמה על הדרך אי מזה תבוא ואפילו מקום
קדוש כזאת ואינו חפץ ומקום ... ונמצא לבך וגאת אלא
הולך לעשות גאות ואינו עושה עבודה אותך, וכן הקב"ה אמר לאדם
איכה ה"ל איך אתה עתה שנפלת ממדרגה רמה לבורא עיקרך
וכן פרעה אמר לאפרים תפלה בדרך זה גאות עשית ואחר כך ...
לא הגדת לו וכו' היינו שתפלה אמר לו להתבונן על הדברים היטב
שיתפלל על זה שעשה ולעגה וצער בפיה ... וכן כאן אמר תפלה
כדי שיתפלל ויתבונן היטב ואמר דע ואין כאת דע מאיזה לבך עליך
זה שאמר לבך ואחר כך ופירש ואמר עטיפה סרוחה וכו' וגם [illegible]
לומר שתשים לבך בתפלה על כל זה ואין תבוא ואם ואין אתה בא לידי
עבירה ולא אמר ולא תבוא לידי עבירה כי אין צריך באמת אלא לא תחטא
באותה פעם וכן אמר ואין אתה בא וכו' שאם לא תתבונן בהם אתה
אתה בא לידי עבירה תמיד שהיצר הוא הארוב עליך להחטיאך
תמיד אבל אם תתבונן בזה אין אתה בא לידי עבירה תמיד אם לא
בדרך

בדרך יקרה, ומה שאמר לומר עבירה הטעם להמדות רעות שהם כמו יג
עבירה שהעבירות הם אחוזים והמדות והמדות והעבירות הם כמו יג
וכלו והמדות הרעות המושכין בו ושלא יבא להם קטבך והמדות הוא בא
גם לעבירות, ונראה לגל שאמר גב"כ רבי הסתכל וכו' אין אתה בא לידי
עבירה שהוא גב"כ כנ"ל, גם נראה שהוא ע"ש זה שבארתי בראשי אבות
שראשי העבירות הם הקנאה והתאוה והכבוד, והתאוה והכבוד ושולט
קום ונפגו שהם הגוף והרוח והם הם ראשי כל העבירות ועל זה אמר שאין
אתה בא לידי עבירה שהם הם יג וכל העבירות - וכאשר נבאר, ותחלה
נבדוק זה שאמר ואין בקשת ולא אמר ואין נעדרת. גם זה שאמר
ואין אתה הולך ולא אמר ואין הלך נראה שבא לומר שיתבונן על גודל
שפלותו ופחיתותו ועל טובות ה' המרובים עליו, ואמר שתסתכל ותתבונן
על כל גלגולי סבותיך שעברת עליך והעת אשר הייתי טפה סרוחה עם
שבאת לעת הבאת והשאה שאין בך שום שווית, ולכן עצומך גדולת
אשר חנן ה' אותך בגודל טובו ורוב חסדו [illegible] וכאשר האריך בזה
בקל חה"ב בשער הבחינה ע"ש ולגה לא אמר ואין נעדרת כי לא על עת
היצירה לבד צריך להתבונן שבזה לא נעדר עדיין ורבובות אחר ה
הכבוד אלא שצריך שיתבונן על כל זמן הזמן שעבר עליו ועת היותו
ט"ס ועד אשר בא עד היום כעת, וגם יתבונן שיתן דין וחשבון ע"ש
אגי לא ורחמו שוב אחר הכבוד כיון שיתבונן שנזכר אין בו שום
שווית כלו גודל זה שחנן ה' אותו, וגם כאשר יתבונן שהוא הולך
ומתקרב לזות שהוא גופו עפר רימה ותולעה והרוג קבר. שהוא
ותרבה

ורקב לו פי' ורקבון קשר ורקבון ריאה, ונראה אולי לשון הולך שהוא הולך
תמיד פירש כי הולך האדם אבות עולמו מיום אל יום וגם ע"ז יתן דין וחשבון
אבל לא ילך אחר תאוות והרבות הריאה עליו ונראה אשר הסתכל ו[illegible]
התבונן ולהבין ולשום על לבו כל גלגוליו וסבותיו אשר עברו עליו ועל טובות
ה' המשפעות עליו בעת היותו. וגם אשר הוא הולך בכל יום ומעותד להיות
ריאה ותולעה וכל זה צריך ידיעה רק בהסתכלות על כל העניינים והקורות
שעברו עליו בעת יצירתו ועד לידתו וגם אחרי כן עד שיהא ריאה
ותולעה, וזה שהקשו על זה שאמר טיפה סרוחה הוא ע"ש אמה מגרעת
ולימודי אין זה שום קושיא באותה קוש' נראה אחרי ורקבון גרות ושם
שלא נעשה כל הטיפה אלא מן הרקבון שבה, ואחרו שם ישל לאדם
שנוצר וכמו מטל את האוכל ומניח את הפסולות לקבלת הפסולות שנשאר
אחר הרקבונה היא מסרחת כיון שאחר ג' ימים כל הטיפה מסרחת ו
וכן הפסולות לבד, ונראה אשר שפיר שבא מטיפה מאותו טיפה עצמה
שתסרח אחר הבירור ופשוט הוא לדעתי, וזה שאמר למקום עפר רמה
ולא אמר אתה הולך לעפר רמה, נראה שהדעת אשר יושלך בקבר לא
יפול לגמרי שהאדם הולך של גוף שהוא עדיין בחיים נפל לשון הולך שהולך
שרשות שבו ותנועה והולך עד אשר יכלה לגמרי ואז הוא מעותד להיות
עפר רמה ותולעה בעצמו, ונראה אמר אתה הולך למקום עפר רמה
ומקום ששם תהיה גופך עפר רמה ותולעה [illegible], והבן. וגם
נראה זה שאמר דין וחשבון עם זה באותה בגמרא [illegible] עד דהוא
אגב [illegible] [illegible] ולא בקבורה [illegible] הא אתחייב [illegible]
ואסתלקא

ואסתלקא מן עלמא וכמ"ש בזוה"ק שעתה וכמ"ש חוא באתוון ולגבי׳ תרין דרגין
קוב"ה כל זה דעובד בהאי עלמא וכמ"ש ונמצא שהדין הוא קודם והחשבון אח"כ
שהדין הוא שדנין אותו תחלה שיסתלק לו מן העולם ואח"כ הוא החשבון
על כל זה שעשה, וכן איתא בזוה"ק פ' וב"ל ומבואר שם דהוא אומר כו'
ודבתיה הוא חתים בידוי דההוא ובידא כל אדם יחתום וכמ"ש על קראי ויד
בחייאי על חבריו ועל עסקיו עם נפשו כאן ותן דין וחשבון שהאדם בעצמו
יתן הדין והחשבון ודיין ועל קבלה שאמר רבי גם הסתכל בג' דברים ואין
אתה בא לידי עבירה בלשון דעודו בעת שעסקים ועשות אינה עצוה או
בעת שנגבין עבירה לידו, והנה אמר שיסתכל תמיד אף שלא בשעת
מעשה, והנה באתי וראיתי שפירוש על טופה סרוחה ולשון תשרח
אחורי הדשן היינו שהטיפה היא כוחה הנשפכת, אמנם ובזעת אין צורך
וכל זה, וכמו שבארנו

רבי חנינא סגן הכהנים אומר הוי מתפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מוראה איש רעהו חיים בלעו:

רבי חנינא סגן הכהנים אמר הוי מתפלל וכו', ובפאורה ובלא ואמר כמו שהוא
הנאות ויסודה היא על דבות וחוסרים איך הכניס ר' דבריו הללו
ועניני שלום המלכות וכאן וגם פרושים על דבריו עקביא שהם דברי מוסר
ובדרך צבור לעניני עבודות ה' שלא יבוא לידי עבירה וזה שייך להזהיר
בגוה יתנשא הכל עם. אשר נפשם" הנה כבר באתם שרבי התחיל
כאן דברים התלמוד זה שהיו רגיל בפיהם ועניני המדות, ורואה רבי
להזהיר

להגדיר התפלה על שלשה ראשי המדות רעות שהם הקנאה והתאוה והכבוד ועל
הכבוד והתאוה הביא דרכי' עקביא כאשר באר שם, אמנם הקנאה היא
מדה רעה בטבע שקשה מאוד על האדם לשלוט עליה בלעדי אם נעקור
אותה מלבו, כי התאוה והכבוד אף שגם הם מדות רעות מאוד שקשה
לפרוש מהם ע"י שהורגל בהם לרוב, אך עכ"ז מחזות שבטבע בא לנטוע אחריהם
מחמת הנאתו וקורת רוחו כמש"כ תאוה נהי' תערב לנפש וגם הכבוד נמשכים
אחרי' מפני שבטבע בא הוא שרוח קא הוא הגוה ויעלה עשן כאשר הוזכר
לעקור המדות הללו מלבו ושום אל לבו דרכיהם הנכוחים אשר ינהל ושקט
ע"י להכריע המדות הרעות ולעקור אותם מלבו, השלם ע"י שיצייר
בנפשו דרכיהם הנכונים והמדות ההם, ועי"ז יתפעל נפשו ונעשות מהם
לעקור אותם מלבם. שמגד הנבלה יצייר בנפשו שאין בו שום שוות
נגד התאוה. יצייר בנפשו שהוא לקברות ורבו וכאשר באמת בפ' קושיית
עקביא לעיל וכמש"כ הוי מחשב הפסד מצוה וכו' ושכר עבירה וכו' ועי"ז
ישקוט ויהיה בשגגה שכלו הפסד נגד הנחת רוח והנאה אגב יכריע
הדברים ויתפעל נפשו להבין ההיפוך לטוב וכאשר הרגיל ושקול
ההפסד והצער שהוא לו נגד הנחת רוח אגב יבוא ע"י גם לקורת
רוח והנאה והדברים ומדות היושר ונוחות רוח ולנפש שגלה
אבל מדות הקנאה שנוגע על זה לעש לחבירו ואף שאין לו שום תועלת
ומה כי שאמר החכם החוזב והתאוה טועם טעם ערב אבל הקנא(ה)
גם באמת אינו טועם טעם ערב אם חושב שגם לחבירו יטוב הדבר
ושלו

ומשלו והקנאי שבקש שינקרו לו עין א' כדי שיעקרו לחבירו ב' עיניו ואין שום
גרעון וצי"ר בנפשו והתפעלו ע"י זה ההרגש כמו שגם על עצמו אינו
חושש ואפ' אין גרעון שיפסקו נגדו שורש להכריע המדה הרעה הזאת ויש
ולהתפעל נפשו עי"ז ולעקור מלבו המדה הזאת, ואמנם בגרעון ר' חנינא תחבולה
שורש נפשו והתפעלו בגרעון ההפכים היינו שעושה פעולה בגופו בגרעונים
ההפכים כמו פיוס וע"י פעולות בגופו יוכל גם נפשו והתפעלו והוא
כי הוא משומר הולך והעושה מדים ושונים על כנו ומעמדם שיהי' כנו ומעמדם
ומתנהגים בצדק שלא יעשו רעה איש לחבירו, והולך הוא עומד בעוז על זה
כמו הוא יעצור בעניו שלא יצאו ויגבר התאוה הרעה' ומחשבה זה גם ה
המקנא לא יוכל להוציא ממחשבתו הרעה ופועלו ולבלוע את חבירו, כי
ההולך יוציא את בלעו מפיו ואחר שישים אל לבו ויצייר תמיד במחשבתו,
שזהו דרך רעה וזה לו לחת עצות בנפשו על זה שלחבירו במעשה שלא יוכל
להוציא ממחשבתו אל הפועל, וגם יעשה פעולות בגופו בהתפעלו תמיד בשמחה
של ולפות שאוהב ורואה איש את רעהו חיים כלעו ר"ל שיתפעלו בשמחה
של ולפות שאוהב וכו' שלעגם בהתפעלו וגם יוציא נפשו שלעגם הוא
שאוהב וכו' ובאשר יפעל זאת תמיד עי"ז יתפעל גם נפשו שלא יקנא
בחבירו עד אשר ישוב לטבעו ההרגשות וגם חיי יתפעלו שפרם כהפך שלשם
הוא הוא שיוקנה קנין בנפשו שירגיל עצמו כל כך עד שישוב אליו לטבעו
והתפעלו עד כשמן הזאת, ולכן אמר גם בשמחה של ולפות ולא אמר על
שמחה של ולפות שהכל בושע שהתפעלה הזכות והא על שלום ולפות
ולזה

וזה אמר בשלמה על מלכות שאול בהדעתן וגם בשלמה על מלכות שאולא וכל שאול [illegible]
הדרך והא כוונת תבואתו וגם לכן זה שבאותו שהוא הרגלו ובעתו תשוב למה
כלשון והי, ועוד נמשל אמר בשלמה ר"ל בדעתו והתלבשתו. והוא תשוב בעתו גם, וזה
שלא אמר בשלום של מלכות או בשלום המלכות הענין בשלום המלכות הוא בשני
אופנים או שהוא לו שלום עם שכנות אחרים שלא יתגרה בו, ובזה לא מיירי
הכא רק שבא לומר שהוא לו שלום ושני הדברים עצמה שאין ויסרון במלכות
ועלוהם אמר מפני האחד רבים שרי אחד הושר
בעינו [illegible] נבוא וזה שאינו את רעהו חיים
בלעו שאין להם זו שעצור בעם, וזה שבווק
בשלמה של מלכות גופא שהוא לו עם ועצו ונשמו
הולכים הדבקים נעימים בפנים באחד כמו שהביא
בתוס' וט' כלם הענינים, וזה שאמר בורשו בגמ'
את שלום העיר והתפללו בעדה כי בשלמה והא לו
שלום. נראה גם אמר שהוא לה שלום ומלחמה
ומל במרם שהוא לה שלומות וכל והיינו שעלה
והם והמדוים שיהיו עם גזון זה כמש שם ובל נגעו ברוש, והשגת שאמר כי
כי בשלמה והא לו שלום והכא מיירי בשלום המלכות עצמה ואין להאריך
ונחת בזה" וכיון שגברת ר' חנינא סגן הוא כבר שונה ירושת הקנאה [illegible]
סבר רבי אליעזר את גברתו אחר גברתו עקיבא שנתעדם [illegible]
מדות רעות האלו אשר הם ראשים לכל המדות, ואחר גם קא להזהיר על ה
התורה ועל העבודה שאם לא והא נגמר בג' מדות האלו אמר עשה לו וקבל
עליו על תורה ועבודה, וכאשר כתבנו זה בראשי אבות. קחנו משם."

[illegible]

רבי חנינא

רבי חנינא בן תרדיון אומר שנים שיושבין ואין ביניהם דברי תורה הרי זה מושב לצים שנאמ' ובמושב לצים לא ישב אבל שנים שיושבין ויש ביניהם ד"ת שכינה שרויה ביניהם שנא' אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו אין לי אלא שנים מנין שאפי' אחד שיושב ועוסק בתורה שהקדוש ברוך הוא קובע לו שכר שנאמר ישב בדד וידום כי נטל עליו ;

רבי חנינא בן תרדיון אומר שנים שיושבין וכו' והעיר קצת המפרשים הערות,
א', על אריכות לשון שהל' מזכיר שנים שיושבין ואין עוסקים בתורה ומה שכתב
התנא קצת הוא דחוק. ב', מלת ביניהם אינו מובן כ"כ. ומה שהביא התנא
סוף המאמר שהכתוב מיושבים אעפ שגם א' עוסק בתורה לבדו וכו' שאין
וחכמים מזוג יחד [illegible] נעלאת ואמר זה עשה את כל אחד [illegible] מזוג
בענין אחר ובדבור שלא הקפידו חז"ל אלא אם אינם יכולים מזוג ביחד עם
לא הקפידו שגם [illegible] מזוג בחבורה גדולה. ואיך סתם כאן מזר שגם הוא
מושב לצים והפליגו בדבריהם כ"כ. ג', מה [illegible] התנא על הרי זה
מושב לצים באמת, לצנות גדולה זגה וכו' ע"ש; הנה [illegible] שכן הוא אשר
עדיין קשה ומה לא אמר שראו לצים או הרי אלו לצים ואם מעם לשון הכתוב
הרב לא קאי רק על היושבים ביניהם אף שהוא בעצמו אינו לץ. אבל הם בעצמם
שבקיים התורה כאשר כתב הוא באמת לצנות גדולה בעמ' הרי הם לצים באמת
בעצמם. ד', על לשון הפסוק שהל' מזה ועם לצים לא ישב, וכן נדקדק
בהפסוק ברשעים וחטאים שהל' מזר לא הלך עם רשעים ועם חטאים לא עמד.
ה', על הפסוק אז נדברו [illegible] עי' דרך אחר ויצא המבואר [illegible] והל' מזר
אז נדברו. ו', שאמר ומנין אפי' אחד שיושב ועוסק בתורה [illegible] מושב
ויותר שהל' מזר שעוסק בתורה ואי [illegible] לשון הכתוב שאמר ישב בדד
הוא גבי שנים שעוסקים בתורה שאמר גב' שיושבים ושם אינו נזכיר בפסוק
לשון

לשון ישיבה ומחק לומר שלום איומי הוא, ז׳, שאמר להקב״ה קובע לו שכר וזהו לא
אמר שהשפעה עמו, וגם זאת לשון רבותא שהקב״ה קובע לו שכר, וגם לשון
קובע אינו מובן, ח׳, הראוי לפרש והפסוק ולך ה׳ חסד אינו מובן כלל. והתנא
ונט״ הארוך בבה ...ולא יפסיק וחות לשאול עש״, ט׳, שאמר ושב
בדבר ונוח וכן׳ הרמב״ם שהוא לשון קל בזה בקה בדרך השונה יחידי
שהוא שנים בלחש, ובלשון הוא תשוה לשבת בגוף שהוא גוף לגמרי כמ״ש ו
וגם אחרון, לב גופו תפילה שהוא לשון שתיקה, ותחלת אחרו שעיקר התורה
להוציא בלבנה כמ״ש בפס׳ עירובין עש״ ואח״כ לזה אחר הרמב״ם לשון שאינו מן
הראוי, יו״ד, זה לפרש ראוי על הדרך והפסוק כי נטל עליו אינו מובן כלל,
ועיין בהרמב״ם ובר״ע ובתוס׳ זה לפרשו בדרך ולא רש״ת והארוך להשיב
על הפירוש שהעיון וראה זה, שנדחקו בזה הרבה ועש׳ בתוס׳ והגרסות וחולקים
ולכן זה שנפלו יתיישב הגרסא שלפנינו על נכון, י״א, תחלה אמר ואין
ביניהם דברי תורה ואח״כ אמר גבי יחיד שעוסק בתורה, וזה שנראה לי
בהמאמר שלא אמר על העוברים את התורה ובטלים ממנה בשאט נפש שודאי
שגדולה עונם ונשא ולא דברי כאן בעונש שהפורש מן התורה נקרא זה,
וגם זה שאמר בשנים שעוסקים בתורה אין טעמה לעוסק בתורה וכו׳,
דגבי קהו בי רב הוא שגדול שכרם אלא כוונתם כאן על דרך זה שאמרו
טוב תורה עם דרך ארץ שאי אפשר ושוקו של עולם בלא זה והוא עשו כלי
שנעם בו ולא עלתה בידם נעיין לנטל בזה שהתעסק גם בזה, ולכן דרך
ארץ אין נראה עם רום, רק עיקר בשנים נעז בא לומר שנים שיושבים היינו
בעסק זה או בעסק אחר ואין ביניהם ד״ת ואף שאינם יכולים לעסוק בתורה
וכו׳

ומש"כ ע"פ יראו שהוא בושתם בדרך תורה עכ"פ, ויצא ובושתם בד"ת ר"ל בדברים
השייך לתורה, היינו או עסק תורה או עשה מצות ועבודת ה' ושלא ישיח בענין
מן התורה אבל אם יושבים בעסקים ואין יוצא ובושתם בדבר הענין לבד הרי גם מושב לצים
כיון שמשיחים בענין מן התורה ומביא ראי' ע"ז ממה שאמר ובמושב לצים ולא אמר ועם לצים
לא ישב אלא לפי שאין גם רבותא אלא ישב ומתחבר ללצים, ומן ברשעים ובחטאים אין גם
רבותא אלא הלך ולא ועמד עמהם ועשות כמעשיהם, ועוד לא סיים ואמר אשרי האיש אשר לא
הלך אלא הלך בעצת הרשעים ושגגות עוני המנהג ההוא ומשום לעשות רע, וכן בדרך
ובדרך חטאים לא עמד השלם ג"כ בדרך המותר לחטאים
לא עמד. והכל באמת, וכן במושב לצים מושב המותר
ללצים ואף שאינם מתלוצצים אלא שנועדו יחד לישב
בעסקיהם ובדת אינם מדברים אל לבם ומשיחים בענין
העולם והמושב הזה ימשך גם לצמאות ומשל כיון שאינם
שמים אל לבם הדבר כמש"כ בתורת ה' חפצו שהוא הענין
מושב לצים כיון שאין יוצא ובושתם בד"ת ומשיחים בענין
העולם מבואר אינם מתכוונים קה, והכל באמת. אבל שנים ויש בושתם בד"ת שכתוב
שרוי' בושתם היינו אף שאינם עוסקים בתורה אלא בעסקים, וכיון שיוצא
ובושתם בד"ת שכתוב שרוי' בושתם שנא' אז נדברו וכל אף שענין המושב
וזה שנועדו יחד לא הי' בשביל בד"ת [illegible] העולם מעסק אותם [illegible]
ג"כ בדרכי תורה היינו יראי ה' וחושבי שמו שאף בשעת עסקיהם חושבו שמו ובדרכי
ענין תורתו ועבודתו ומקשיב ה' וכו' ומן אמו' א' וכל קאי אשרים שיושבים
בעסקים ויש בושתם בד"ת והא' אין עוסק עמהם רק יושב ועוסק בתורה ומש"כ
וגם מדייק כאן ואמר בתורה ולא אמר בתלמוד תורה, ואינו מנהג להיות

ומש"כ לעיל הו"א דמברך וכו' כי
הוא אם נקראו ברכים ועי' בדא"ח
עי' ובכל ברכה נקו' המברך
חטאים לא עמד היינו שאין עומד
על דרך אחד כי האדם צריך
להפוך עצמו תמיד [illegible]
אחר [illegible]
צריך לאחוז גם בזאת [illegible] רק
שלא יעמוד [illegible]
המאור.

עם

עם האנשים העוסקים בעסקים ואף שגם ביניהם יש בע״ת [illegible] הוא חושב לעסוק רק
בע״ת לבד ואף שעיקר התורה הוא בשנים כמ״ש חרב על הבדים
[illegible] כיון שהוא עוסק בתורה בדרך קבע וקורא והשנים
הקבה קובע לו שכר על עשותו לו התורה קבע, גם
הקבה קובע לו שכר בעסק ותן ובשנים שאצלם אין
התורה בקבע שהקביעות שלהם לא היה על התורה [illegible]
אפי׳ א׳ לא [illegible] אם הם שנים שעושים קביעות לתורה
אלא אפי׳ א׳ ונקרא ראוי ע״ג והפסוק ישב בדד וידום
שיש בדד [illegible] לקבוע זמן השנים שיעקר [illegible] היו
עוסקים אחרים ובזה שיתעסק [illegible] עם השנים בעסקים
שלהם כי נטל עליו שעוסק [illegible] לבד ועליו בעינא ולא
לחבירו, וגם בזה לו לו בעינא עלגה, ובקבע עליה כ
כהוגן התורה אשר לפניו, ואין צריך לשבש את הענינים [illegible]

רבי שמעון אומר שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה כאלו אכלו מזבחי מתים שנאמר כי כל שולחנות מלאו קיא צואה בלי מקום אבל שלשה שאכלו על שלחן אחד ואמרו עליו דברי תורה כאלו אכלו משלחנו של מקום שנאמר וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה׳;

רבי שמעון אומר ג׳ שאכלו וכו׳ [illegible] אין ראוי שיעלה אותם
לעיקר בקהל כי לא שנה האדם בשלחן זה ומ״ש בדברים שהם
יעלה בהוויות כמו אכילה ושתיה שהם חיי האדם [illegible] כמ״ש גם [illegible] ולא
תמלא שהוא [illegible] כמו [illegible] ושמעתי [illegible] הגאון [illegible] חיים [illegible]
וואלאזין שהי׳ רגיל בקרבו לומר שלכך [illegible] תרגמה על האדם
לומר

מה שהיא ירידה גדולה על האדם שהוא צריך לאכילה ושתיה בעניין של מעלה קדושה
ואף שאין לאדם להיות גורם עכ"ז והוא בענינו כיון שבפאתו [illegible] שיהא עליון ושלא
ופי' שלא יעשה אותם לעיקר וקבע ואם האדם אוכל לבדו אין זה קבע כ"כ
שאף שעושה סעודה קבע [illegible] אין קביעתו עפ"ר שעושה באחת וקבע, אבל
אם אוכלים יחד שלשה על שלחן א' בקבע שבר קביעותם טפי ולכן נתחייבו
שלשה בזימון והעיקר תלוי בקביעות וזה כמ"ש [illegible] ושכל ניחה בבוד דכן
הוי קביעות והתחייב בזימון כדי שיהא הקביעות גם על זה לברך אתה
ביחד ושלא יהא הקביעות על האכילה לבד וזה שאמר עליו השם על השלחן
שקבעו עליו לאכלה ואמרו על אותו השלחן גם ד"ת
שיהא הקביעות לא על הלחם לבד וזה שאמר
כאלו אכלו משלחנו של מקום שיודע הוא שקבל
[illegible] ודבר יש בו רוחניות שהוא החיו' והקיום
את הברכה והוא הטוב שקבל ברכה וכל עולמות
הוא והפסוק הרע מן הטוב כדי להעלות הטוב
והרוחניות שבהם לנוחה ולשורשה למעלה למעלה
והיינו ע"י הברכה שמברכין על כל ברכה כמו ברכות למעלה שיעג שישוב
הטוב למקורו ולשורשה ויתברר הטוב ויעלה למעלה והרע [illegible] ואם לא
יעלה את הטוב אז לא די שלא יוכל להעלות אותם [illegible] הרע ועוד [illegible]
השפע ולמעלה והרע [illegible] ולא די שלא [illegible] הרע מן הטוב אלא שגם
האוכל עם הטוב שבהם ורוצה אותם,
ונתערב ורע וכמ"ש שקבלו עצים לאכילה
אגי

ואמר שזה הוא ענין [illegible] אומרים בקבלת הזמן חייב בברכת גיזון [illegible] אמר שלשה [illegible] ואין [illegible] תורה [illegible] בקבלת הזמון [illegible] שלא באכילה ואין זה עיקר התכלית וצריך שיאמרו עליו ד"ת להורות שזה עיקר תכלית האדם

ובזה יובן טעמת חז"ל שאמרו [illegible] ואמרו גם [illegible] והקר הוא [illegible] ואין להאריך [illegible]

אזי יתגבר הרע על הטוב ביותר ויתן כח להתגבר ביותר ולהעלות הטוב ולהפך
הרע תחת הטוב על ידי דברי תורה שנאמר על השולחן כנ״ל ויבאר הוא
שהקב״ה נקרא מקום שהוא מקומו של עולם, והוא המחיה והמקיים שהוא
מקיים את כל העולם! וזהו גם ברוחניות. והטוב שבכל דבר נקרא גם כן
מקום שזה מקיים את הדבר ומתן בו החיות ומקיימו ואת הוא
נקרא [illegible] שאין לו חיות של קדושה, וזה שאמרו כאלו אכלו מזבחי
מזבחי מתים שאין בהם חיות ונקרא ג״כ קיא צואה כמו הצואה
שהיא הפסולת הנשאר מן המאכל שהוא הגשמיות שבמאכל שיורד למטה
והטוב שבמאכל נשאר בגוף להחיותו ולקיימו ועי״ז התורה הוא מעלה
אותה, אבל כשאינו עוסק בתורה אין הטוב נהפך לגשמיות ויורד
למטה כמו קיא צואה, וזש״ה כי כל שולחנות מלאו קיא צואה בלי מקום
שאין שם חיות של קדושה שנקרא מקום נקיו למעלה נבדלו מן החיות
ותלו מן הספר וכתוב בתהלים את ה׳ יורה דרכו ואת ה׳ יקוה ישועה
וכו׳, אבל אם אמרו עליו דברי תורה כאלו אכלו משולחנו של מקום,
על דרך זה שאמר. כהנים משולחן גבוה קא זכו שמשלחן היו גורמים
ואמר כבי הראוי ואמר כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים שהיו מעלים
הטוב שבמאכלים למקורם ושרשם ועל ידי זה נתכפר החטא ומעלה
והרוח שוב למטה והביא ראוי והתפלל את השולחן אשר לפני ה׳
ואמר בגמרא פתח במזבח וסיים בשולחן, לומר לך בזמן שבית המקדש קיים
מזבח מכפר ובזמן שאין בית המקדש קיים שולחנו של אדם מכפר, והוא
כבאור, ובקל כל זאת שאין להאריך ודפח״ח

רבי חנינא

רבי חנינא בן חכינאי אומר הנעור בלילה והמהלך בדרך יחידי ומפנה לבו לבטלה הרי זה מתחייב בנפשו,

רח״ ופי׳ הנעור בלילה והמהלך וכו׳ והמפנה גו היא הגירסא הישנה ועיין
בתוי״ט זה שהביא בשם הרמב״ם דגרס ומפנה והביא בשם החסיד בעל
[illegible] על בפירושו דהנעור בלילה אם מפנה היינו ומפנה ואם לא וזה
ומתחייב בנפשו עי״ש , והביא עוד בשם הדרך חיים וקיים הגירסא ה
המפנה ועי״ש , ולענ״ד העיקר הוא הגירסא הישנה המפנה דגירסת
ומפנה אין שייך ולענ״ד דמשמעות מפנה לבו לבטלה משמע שבלאו ע״ע
הוא מפנה את לבו וכו׳ . המפרשים רק שהוא לבטלה . ואם כן אם לא
והא נעור בלילה ולא הלך בדרך יחידי ראוי להתחייב בנפשו , כיון
שבלאו הכי הוא עוזב התורה ומפנה לבו אך ולחשוב כו׳ , וגם
המפרשים ובעלנים אחרים אינו חושב , ולכן נראה דמלות לבטלה קאי
על הנעור ועל המהלך ג״כ שהנעור בלילה אם הוא צריך לעסוק אך
בתורה בלילה ולזה הוא נעור בלילה שאין זה מתחייב בנפשו הוא שנעור
גם וחכמי הגמרא שהיו עוסקים בתורה בלילה , כמבואר בגיטין גבי
אביי ורב יוסף [illegible] וכן המהלך בדרך אם הוא נחוץ לדרכו ואינו
שייך לזה ומתחייב בנפשו , ולכן נראה זה שאמר הנעור בלילה היינו
שאין עוסק בתורה , וגם אינו עוסק בתורה , וגם אין מפנה לבו
לבטלה בשעה היינו שהולך וכו׳ וכל הענינים עכ״ל לא דבר רק
שמשמע הוא בטל , ונמצא זה שהוא נעור הוא לבטלה בלא תורה
ובלא עסק , וכן המהלך בדרך יחידי הוא ג״כ עכ״ל הא שהולך
בדרך

בדרך יחידי בלא תורה ובלא עסק ואף שאינו מפנה לבו לבטלה ודברי תורה וכו' כיון שיש לו עת פנוי הוא כמו בטלה כמ"ש לא אמרו [illegible] אלא לשעמומית או לגירסא ועדיף הוא מבטל מפנה הרי זה מתחייב בנפשו . וכן ההולך בדרך יחידי הוא כמו בלא טרדא והוא בטל מפנה ואף שאינו עושה בטלה לבו רק שבטל הוא בטל, הוא מתחייב בנפשו, וכן המפנה לבו במקום בשאר עסק לבטלה ונמצא ששוות לבטלה קאי על כל השלשה דברים, הנעור, הישן בנעור לבטלה, וכן ההולך לבטלה, וכן המפנה לבטלה ואף שאינו בטלה ולא בדרך כיון שמפנה לבו יפה [illegible] לבו לבטלה, הרי זה מתחייב בנפשו, ולמה שכן הוא, ואין [illegible]

רבי נחוניא בן הקנה אומר כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ וכל הפורק ממנו עול תורה נותנין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ :

רבי נחוניא בהק' אומר וכו' יש להבין קצה המאמר על שינוי הלשון שברישא אומר כל המקבל עליו וכו' ולמה לא אמר כמו בסיפא שאמר נותנין עליו וכל [illegible] לומר כאן כל הנותן עליו עול תורה וגם ברישא אמר מעבירין ממנו וכו' ובסיפא אמר כל הפורק היה לו לומר גם ברישא מפרקין ממנו או בסיפא כל המעביר ממנו וכו' . ונראה בעול תורה הוא על האדם נתינה מעת הולדו כמ"ש אדם לעמל יולד ואמרו חז"ל זו עמל תורה ואמרו חז"ל משביעין את האדם ואומרים לו הוי צדיק ואל תהי רשע ועול מלכות אינו נתינה על האדם בלידה הוא רק בשנים ואינו ראוי למלכה וגם מצוה אינו לו לשאת עול מלך ושרים, וגם עול דרך ארץ אינו עליו בלידה שאינו לאשה וקנין ופ"ש בלידה שהוא רק בשנים ועבידן הוא אצל אביו, וכיון שהעול של תורה נתונה כבר עליו שייך [illegible]

לומר

ומר המקבל עליו היינו העול שנתנו עליו ומקבל עליו ונשא העול ההוא הן האדם שנתנו עליו
ב"ד, ישראל וכוונתו, וגם העול שנתנו עליו בקבלו מאו היינו מה שנתנו עליו אביו
ואמו שמחויב לחנכו כמ"ש שלהתחנכו וללמדו שלמדו תורה וגם אותו בן הי' שנים למקרא
וגם רבו נותן עליו העול כמ"ש סופו בן ה' למקרא ובן י' הוא ב"ל ואף שלא מלגדין, וכלשה
העול. וכל אשר ע"ג אמרו ל. המקבל עליו עול תורה היינו ברצונו מקבל עליו, ובסיפא
שאינו מר שפורק ממנו עול תורה היינו העול שנתנו עליו פורק ממנו, וכן ברישא אמר
מעבירין ממנו ובסיפא נותנין שיובן בזה שלא הי' עדיין דיבור רק שנותן לבוא אליו
מעבירין הפסק ממנו שלא יבוא אליו, היינו שהעול מלכות ודא מעבירין ממנו שלא
יתנו עליו אבל אם פורק ממנו עול התורה שהוא עליו מכבר ולא יוכל עליו,
אבל מגבה יתנו עליו ע"כ ודא זה שלא הי' עליו עדיין, ועוד נראה דיש
חילוק בין לשון מעבירין ובין לשון נותנין, שמעבירין הוא שמעבירין מלפניו ולגמרי
ונותנין הוא שנותנין המשא עליו ולהקל ואף שהמשא עדיין לפניו, וגם
אם מקבל עליו עול תורה, מעבירין ממנו עול מלכות ועול ד"א לגמרי, אבל אם
פורק מעליו עול תורה אף שלא מעביר ממנו לגמרי רק שפורק להקל מעליו
שלא ודא עליו התורה, כמ"ש כשור לעול והוא אומר שקשה עליו לסבול גאות
רק בארץ בלגת שהוא בגוי לגמרי [ונראה שגה הוא בלגת הרלוב זה שקשה עליו
לסבול ומשום הכי אין יתחייב בעפשו כמו שאומר לעול וגם שלא כרצונו התנוט ע"ש] ואו
כוונת מלגים מלמעלה. אבל לא הוי שלא יפרוק ממנו עול מלכות וגא להי'
עליו, אלא הגם זה שלא הי' עליו, יתנו עליו שלא יוכל לפרוק ממנו מזה כנגד מזה.

רבי חלפתא בן דוסא איש כפר חנניה אומר עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרויה ביניהם שנאמר אלהים נצב בעדת אל. ומנין אפילו חמשה שנאמר ואגדתו על ארץ יסדה. ומנין אפילו שלשה שנאמר בקרב אלהים ישפוט. ומנין אפילו שנים שנאמר אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע. ומנין אפילו אחד שנאמר בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך;

רבי חלפתא

רבי חלפתא בן דוסא וכו' שיושבין ועוסקין בתורה וכו' הרע"ב גריס שיושבין בדין ולא
אתברירו לי טעמי' ולפע"ד משום שהוא לפי הגירסא דגרים ולקמן ומנין שאפי' חמשה שנא'
בקרב אלהים ישפוט. וכו' שם הרע"ב ג' דיינים ושני בעלי דינים ולפ"ז צריך במשנתנו לומר
שעוסקים בדין. ובאמת שקורא דינא והדין את דרכו אלא יהיו נחשבים הבעלי דינים
בכלל החמשה לענין זה השכינה בינותם הלא חזרו לומר הבע"ד עומדים לפניך
יהיו בעיניך כרשעים אלא כשנפטרים אזי יהיו כזכאים ולא אמר עוד עם הדיינים ביחד
ועוד יפלא בעיני כיון זה שאמר חמשה הוא עם הבע"ד הם ה' ש"מ השכינה עמהם ולכ"ג
וה שאמר ומנין שלשה הם ג"כ עם הב' בעלי דינים ולפ"ז לא שנים ולא א' דקאמר. וגם זה
שכתב התוי"ט דאפי' אחד הוא ג"כ דיין ומחה ואם נחשוב עם הבע"ד יהיו ג' ולכ"א איך אמר
על זה אבוא אליך לשון יחיד. וגם היינו ג' באור עולם. ורמזה נוסחאות הם לפי הגירסא
שעוסקים בדין. וגם בתוס' בסוגיא ובריטב"א חלפתא שעוסקים בתורה. ולכן נראה שגירסת
הגירסא היא עיקרית. וגם נראה בעיני חמשה גרסינן ואגודתו וכו' ומשנה נבאר. וגבי
שלשה גרסינן בקרב אלהים ישפוט. ורבותי בגמרא בברכות שדבוא על ג' שעוסקים בתורה
בדין הוא דבקרב אלקים ישפוט. רק הא בחמשה ליתא שם. ולכך והדין טעם ע"ג. ולכך
איתא שם אמר רבין וכו' ומנין לעשרה שמתפללין שבכנסת ה' עומדים וכו'. ומנין לג' שיושבים
בדין וכו' ומנין לשנים שעוסקים בתורה וכו' ומנין לא' שעוסק בתורה וכו' ומקילה שם
וכי מאחר באפי' חד תני ומיבעי. ומשני חד לא מיכתב מילי' בספר זכרונות תרי מכתב
מילייהו בספר הזכרונות. וכי מאחר באפי' תרי תלתא מיבעי. מ"ד בינא [illegible]
הוא. וכי מאחר באפי' תלתא עשרה מיבעי. עשרה קדמה שכינתא ואתיא. והנה לכאורה
יש להעיר דגבה ואי' קי"ל רבין בר אבא הלא היא משנה מפורשת היא כמו בלבות. וגם
שכתן אמרן אפי' חמשה ושם לא הזכירו חמשה. וגם של זה בפרוש התוס' וכי מאחר וכו'
קשיה ג"כ על מתני' דחמשה. ואמרתו הרא"ג ג"כ יש להקשות ג"כ וכי מאחר באפי' תלתא
חמשה מיבעי ועל זה לא מצאתי. ועיין במהרש"א בח"א ובתוס' וזה שנתבאר בזה עכ"ל.
וגם ע"כ ל הראשונים

וגם שאל המתנחמך קשה יותר שבכולם הוא על מנין אחד על התורה, ורבינו קאי על [illegible]

וחולפים בלשון וכו'. אבל כד דייקינן שפיר בלשון המשנה אין זה קושיא כלל שאמר ומנין

אפי' חמשה, ומנין אפי' שלשה, ומנין אפי' שנים, ומנין אפי' אחד, והלא לא זו אף זו. והלכך אין

והקדמות וכו' ואחר באפי' אחד שנים ובפי' שהוא עצמו ר' חלפתא אומר תחלה זה שאמר

רבותא והדבר אמר זה שהוא רבותא יותר בדרך לא זו אף זו. וזה שלא הקשו על הסיפא

ולא קשה הפסוק בעשרה ובחמשה ובג' ובב' כיון דגם באו' המשנה שם, יש לומר

בהפסוקים דלא לא באו רק על דרך זה לבד לומר שהמשנה עמהם אלא שנתנה [illegible]

[illegible]. והבן" וגם יש לומר דודאי אין הוראת שכינה זה בעשרה כמו בשלשה שאני

ריבוי העם עם הוראות השכינה ותרבה ברוב עם הדרת מלך וכו' והוי במשנה

מלך בהתאסף וכל [illegible] הוקרא שבשלשים ותרבה הוראות השכינה. וכן בג' ובב' ותרבה

יותר. וכן זה שאמרו הפסוק במשנתנו אפי' ה' ואפי' ג' היינו ג"כ לפי ערך כל אחד

בדרך רבינו אין לומר שכוונתו הי' רק על זה אע"פ [illegible] קשה וגם שלא אמר בלשון אפי' וכל

וא"כ [illegible] שלא אמר על כולם מנין א' בדרך לא זו אף זו ולזה עולה [illegible] וכי ואחר וכל

וגם זה [illegible] בדרך שהשכינה עמו. ועכ"פ הי' לו לומר סתם ומנין לא' והוי ידעינן

בקרא על זה שאמר תחלה שכינה עמהם אלא ע"כ ולומר שבא להורות [illegible] בדרך

מנין אחר ולא בדרך לא זו אף זו. והבן זאת כי [illegible] הוא לבעית ובחינתם נבחנו בזה

ולמה תמה [illegible] שיש חילוק ביניהם ולכן פרט כל דבר בפ"ע. אבל מ"מ עדיין קשה דלכאורה כיון

שרבינו בא וחבל דרך זה שלא נערך הפסוק במשנתנו. היינו על עשרה בקביעה

שכינתא ואע"פ הנ"ל לומר ומנין לעשרה שהשכינה קבועה. וכן בשנים הנ"ל לומר ומנין לשנים

שנותנים דבריהם בספר הזכרונות כמו שזה החידוש כאן ולאשמועינן זה שלא נזכר

במשנה. וזה שהשכינה עמהם ונזכר במשנה

ועכ"פ קשה וכו' ואחר וכל כמו שהקשה. ועוד נראה [illegible]

אחר שהביא ראי' על עשרה שמתחלקין והניח [illegible]

ואע"פ ונדחה ג"כ

והי' אפשר לומר בדרך [illegible] על המשנה והוא עולה יותר, ועוד
קושי' בזה בתחלת פ"ב, ולכן איתא בש"ס [illegible] הרבה, והא
ומנין לעשרה וכל ומנין לג' הוא הוא משום שנאמר וכיון שכן וכו'
ואחר וכל אלא בעשרה נראה שכינתא, ואשר לזה עולה עדיין
וכי ואחר [illegible] ה' [illegible]. ולכן הבן [illegible]

ואח"כ מנקה ע"כ וזה בקדושה דכנעתא ושען עליו והי' פעמים בבינוני ולזה אמר ושען לשלמה
שכינה עמהם ר"ל בלא קדושה דכנעתא וז"ש קאה זוה ג' ועשרה ע"כ שהשכינה עמהם
ואח"כ שהביא ע"ג ראשי והפסיק בקרב אלהים ישפוט ואח"כ מפני ע"כ שם בבית השכינה עמהם
ואמר ושען לשנים שעוסקים בתורה ואף שהם שנים שכינה עמהם ואחר שהביא על זה
הפסוק ויכתב וכל במנחה וזה במנחם ויותר בספר הזכרונות לומר לזה ושען
וכל שהשכינה עמו ואף שלא עלו' עם מנין דזה הוא זוה שהשכינה עמו שנאמ'
בכל המקום אשר אזכיר וגו' ואח"כ רבינו טובא ז"ל
שבעשרה יש יותר מעלה משלשה ואף שלא אמר אלא
שהשכינה עמהם אין זה עיקר החילוק אלא לענין עוסק
בדרכו שהביא הפסוק והוא יותר משלא. ולכן לא אמר רבינו
ואין לחמשה שבחמשה אין שום מעלה יותר משלשה
וזה שהביא על חמשה והוא באגודתו על' ברוקע ובתוס'
ולפי בבריתם נראה לי דיבורו שטעמו הקדושה אם
נעלה בורא עם כולן ועולם שאם הם עשרה נחשבים
ואם הם אחד כולן עולם ואם הם חמשה נחשבים הם לעשרים וחמשה שכולן ועולם ואי' בירושלמי
שאין חבילה פחות משלשה והיינו אגודה. ועם נראה לפי שתחלת הפסוק הוא הבונה
בשמים מעלותו ואגודתו וכל כי חמשה פרצופים הם הלבושים זה את זה ואגודתו
על ארץ יסדה שנפש רוח נשמה וחיה יחידה חי' ולבושים ע"כ זה את זה מעלים אגודה
שהם אגודים יחד ולא לחנם התחילו בגמרא ברוב מעלות במספר חמשה. ה'
שבקת בעדן. ה' שנתערבו בספרים. ה' נשים ביבמות. ובבבא מעלות. ובן
אם רוחם שנחשבו חשבונות עולים מספר ה' מספר ט"ו, ואמר שלשה אחרון בשבת
אם לחשבון אחרים אומרים חמשה. לפי שבחמשה עולים למעלות. מספר עב תשעה [illegible]
והוא שמספר חמשה שרשם בעבהי רוחם והם אגודים ואחודים יחד. ואין להאריך פה אין זה
חלק בנסתרות. וזה לאור כל העולם

י' בתוס' [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
אחרים [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
בספר [illegible] [illegible] [illegible] נראה [illegible]
[illegible] הם בדברי יותר [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] העוסקים [illegible] בדברי יותר
[illegible] בדברי תורה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
קרי [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
נכתבים בספר הזכרונות [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] התורה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] אמר [illegible] [illegible] לא נכתב אלא [illegible]
[illegible] בדברי יותר [illegible] [illegible] אין צריך [illegible]
הוא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

וזה שאמר בכל העולם אשר להגביר את שמו, ובגמרא אמרו מבקבק שהל"ו וזר אמר תגביר
את שמו וכו' ברש"י שם שקאי על הבהמ"ק ששם נתן רשות להגביר את שמו העליון, אבל
לפי זה שבדרשו הכל שקאי על העוסק בתורה אמר ויושב ובגמרא הלשון, מצאנו שהוא
ע"ב זה שבגמרא במקום אחר על זה שאמר אומרים על כל מעשים גדולים בם וכל הן הם
יודו, שהתחבולות הן הם וותן לגמורה ולפי דיבורו הוא שהאדם אין לו משלו כלום.
וכמ"ש ז"ל במשנת עקביא בן מהללאל, וכמ"ש זו הקדמות ואשלם כי גם בעבודת ה' אין
עובד האדם בשלו כלום, וכדבר זה שבדרשו הגדול על זה כלום עושה גוגה וכל אלא אף
נתנו לו בית, אלא שעם האדם בעצמו הוא ארץ ואין ולבו שאם יסתלק החיות שלו
זוג הוא כלה כי הוא אשר ברא האדם והוא העניים והוא המתן לאדם כח ועוז ל
עבודתו ואמ"ש זה שעובדים את הבו"ת הוא רק בשלו לבד,
ומ"ש מזקנים באלהים וכל על כן מעשים שפועלת בם ורוח
נשמה שנפחת באפינו שהכל הוא ודבר שאתה נלגת
בם האשנים ואתה אשר נפחת באפינו הרוח והנשמה
האשנים והרוח והנשמה שאינם הוא הן הם יודו ווהראוי
הוי להודות רק בשלו אף שאין לו משלו כלום עכ"ש בכל
העולם אשר אגביר וכל, השם זה שתגביר את שמו הוא
ודבר ועל ודאי כי המתן לך כח ואף שאנו העושה באות על
ר"ג מבוא אומר ובמרכתו ידם הבחירה שלך [ואף שגם זה
התולה הי' מאתו, עיין בפנים] להגביר את שמו הוא עסק התורה
כי התורה הוא שמותיו של הקב"ה, וגם ושלומר שגם לך זה
שפירשו שנקט הגבורה שלו בביהמ"ק זו נפש ועוד גם על
העוסק בתורה, כי אוהב ה' שערי ציון ודרשו חז"ל אוהב ה' שערים המצוינים בהלכה מאחר
יום שחרב בהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה וכמו שמצינו שבביהמ"ק גם כשבל
היחוד השכינה שורה שם שנתתלה אחר השגן רבים לא תמשך אתו וכל " ואתה

ואף שהבחירה הוא חפשית ביד האדם וז"ז זה
שבחר בם ולקח אותם לעבודתו הוא לא זכינו, רק
מחסדו רצונו הטוב, וכמ"ש אתה בחרתנו וקרבתנו
מלכנו וכו', שהכל הוא מצדיך, ומ"ש ותשלה עובדי
ע"ז היו אבותינו ועכשיו קרבנו המקום אשר קרב
אותנו, ושבוא ראוי כה אמר ה' בעבר הנהר וכו' ואקח
כלומר שאנו לוקחו אותו לעבודתו, ומ"ש משכני אחריך
נרוצה שהרצה אחריך לא הי' אלא ע"י שמשכתנו
תחלה אליך, ומ"ש דעו כי ה' הוא אלקים הוא עשנו
ולא אנחנו, הכתוב הוא לא באלף, ואם מוכן
וברש"י הפ' ורק הכתוב, הוא עשנו ולא אנחנו
עשינו גאות, ושאלי זה גם הדבר היינו עמו וצאן
מרעיתו שנהי' צאן מרעיתו הוא עשנו לזה, ולא
אנחנו עשינו גאות, שהוא חשך גורלינו ולקח אותנו
שנהי' עבדיו והכל הוא מדבר לבד, וזה שאנו א
אומרים מה אנחנו וכל כי הכל הבל, אבל אנחנו
עמך וכל ר"ל זה שאנחנו עמך ומאהבתך וכל
היינו הכל הוא רק מחסד אהבתך שאהבת
אותנו ולא מצדינו כלל כבן כבחיך ורצונך
הטוב "

ואח"כ אמר לשון יחיד ומבחת עליו וכל כח הענים אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך

ואע"פ גם בזמן עסק התורה השכינה שורה בקבוץ היחיד כמו בקבוץ הרבים ; והבן"

ודבר זה ושנים וגם ברתני רבנו בגמרא בתענית"

רבי אלעזר איש ברתותא אומר תן לו משלו שאתה ושלך שלו · וכן בדוד הוא אומר כי ממך הכל ומידך נתנו לך:

רבי אלעזר איש ברתותא אומר תן לו משלו וכל זה פשוטו קאי על ענין צדקה. אך [illegible] אם ענין זה והפלא. וגם אם פירש כפי' הרע"ב לא תמיד ולהתעסק בחפצי שמים בין בגופך בין בממונך דכל עיקר זה ראה [illegible] והפסוק בברתני רא"ה באופן הענינים שבדברי תורה, שבברתני ר' חנינא בשנים שיושבין עד בברתני ר' חלפתא וגם אחר זה בברתני ר' יעקב הכל הוא בענין התורה, וזה ראה רבי והפסיק כאן בברתני רא"ה שעיקר וסופו הוא על ענין אחר. וגם יש להעיר על שכפל דבריו ותני ואמר שאתה ושלך שלו וגם זה שאמר וכן בדוד הוא אומר ולא פירש ראיה שבפי' הוא שלו ומה בברתני רא"ה בעצמו אין נושא לזה הכרח גם אם דוד אמר שיהיו ורצה בפסוק לאמר, כדי לגרע עצמו ולאחרים אבל בודאי שאין פירוש ראיה מן הכתוב עצ"ו. וגם מה זה אם פירש ראיה לזה הוי לו למימר שנאמר ולא וכן בדוד הוא אומר. וגם יש להעיר על לשון הכתוב כי ממך הכל ומידך נתנו לך שאין מושב למאמרו. ולכן נראה לבאר בזה דסיים בברתני ר' חלפתא בפסוק בכל מקום אשר אזכיר את שמי ובירכתיך שלום שכל עבודתם הוא רק בשביל הקב"ה ולא בשביל טוב כמ"ש כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל, ולכן סמך לזה בברתני רא"ה שמוסבים הם ג"כ על זה שקאי על כל המעשים בין על עשיית עבודת ה' בגופך ובממונך וכמו שפירש הרע"ב, וזה שלא אמר כ"כ שאתה ניתן לו משלו כיון שלא באו רק לגרע, אך כי הנה רבנו באמת כוונה בענינים שעיקר עבודה היא

וכמ"ש הרע"ב

ורמז הרע כי אל יאמר אדם אי אפשי בבשר חזיר וכו' ולכן קודם עשיית כל מצוה צריך להזכיר בעצמו
שהממון הוא שלו, וקשה לו ליתן ממעות שלו לצורך ואחרים יזה שיש קיומו. ואח"כ בעת עשיית המצוה
אל יחשוב שבאמת שהכל הוא של הקב"ה וגם שנתן לו כל בעת שנתן לו אל תחשוב שאתה נותן לו משלו
ועיין בראשית חכמה [illegible] בפ"ב [illegible] [illegible] [illegible], וגם [illegible] [illegible] [illegible] שהכל הוא
שלו ממש [illegible] ופה ה' הוא חשוב כאלו אתה נותן לו והיינו מחמת הבחירה שלך, [illegible] יובן
הפסוק, ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי שהוא כפל לשון, וגם תחלה
אמר תרומה היינו ויקחו לי תרומה סתם ואח"כ אמר תרומתי. ונראה משום דאמר ויקחו לי תרומה, והיינו
זה שמפרש אח"כ מאת התרומה אשר תקחו ורמז וכו' ולגבי אמר זה שאמרתי וקחו לי תרומה אינו צריך
לגבי כי לו הכסף ולו הזהב רק זה שאני רוצה ושאני חפץ בתרומתכם הוא מאת כל איש
אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי הנדיבות לב גם בחירה שתבחרו בנדיבות לב הטובה שלכם גם
היא תרומתי שתקחו אבל התחלה במצוה היא של ה', [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
על זה שלא יתן משלו ונדבת השלם כי הדבר הוא הנדיבות לב ולגבי משלו לא היה צריך
נדבת לב, שנדבת לב לא שייך אלא מי שיש לו ועצמו ומתנדב לבו ליתן משלו אבל משלו היה דבון ועזום
להשי"ת, ומה שהיה לו לא היה חשוב שהוא שלו ואח"כ אעשה נדבת לב היה שייך אצלו והבן גאמת [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] רק [illegible] [illegible], [illegible] נחרסק בתרומתו ולא נתן לנדבות השלם כלום ע"י טעם של גב"
בראשית חכמה [illegible] [illegible] אמר ע"ז. וגם [illegible] לא התנדבו רק [illegible] [illegible]
ומה שאמר ולכן בדבר הוא אומר ולא אמר שאמר ולפי שלא בא
והביא ראי' והפסוק זה כי אין צריך ראי' שזה לא ידע
שהכל הוא של הקב"ה רק לפי שהי' מרגלא באמת בקהלנו'
ומעורר את עצמו שהוא מחשבתו וכוונתו ע"ג ולכן אמר וכן
בדבר הוא אומר שהדבר לא רחוק הוא ממך דבר
ראשר התנדב הוא הי' כוונתו ע"ג האופן. והי'
אומר כי ממך הכל של אשר לנו ממך היא, ושלא
תאמר זה שאמרתי ממך היא היינו התחלה, אבל בעת היא שלנו כאשר נתלי ונתן
שאחר שבא ליד הוא קיים וברשותו, ולכן אמר וידך נתנו לך שאף בעת שאנחנו נותנים
לך לא יצאה מידך

גם עוד לפרש זה שאמר תחלה תרומה ואח"כ כפל עוד ואמר תרומתי, וגם
אין ומדקדק זה שאמר ויקחו לי תרומה שהי' לו לומר ויתנו לי וכו', ונראה
שהוא באותה קלות ויקחו לי תרומה, כי כשאמר כל לפי הכל ושלנו וכו' ואמר
כי לה' הארץ ומלואה וכל השמים וכל אשר בה. הוא צריך לקחו ודם, ולא לחשוב
ושלא להורות שבעיני קיים כאלו שנחשב לשלו. לכך אמר ויקחו לי וכו'
לפי זה הם ויקחו לי תרומה היינו שיקחו לי שאפי' בכוונת בתחלה
זה הוא התרומה שיקחו וישראל ואחר זה אמר עוד ולפי שלא אמר ולא
התרומה כאלו היינו מאת כל איש אשר ידבנו לבו הוי ע"י נדבת לבם
בזה תקחו את תרומתי שזו אמרה בכוונתם בתחלה, והבן באמת.

וכן לא ימצא מידך שהתשובה הוא מידך כמ"ש והעושר והכבוד מלפניך שהעושר ג"כ שגם הוא מלפניך
שאתה נתתה לו וגם כבוד אתה מושל בכל, וכן כל עניני האדם גם העולם והכל הוא שלו ממש
וכמ"ש תן לו משלו שאתה ושלך שלו. הטעם לפי שכולם משלו הי' במשל שיש עבד דרכו שהוא
שלך ואינו שלו וזה אמר שאתה ושלך שלו. שאף אתה בעצמך הוא שלו ואף אין דרכו שיהא שלך
ואף זה שאנו מתגברים על היצה"ר ומנצחים אותו לא משלנו הוא כמ"ש חז"ל [illegible] על ה' לא יעזבנו
בידו אם לא שהקב"ה עוזרו לא הי' יכול לו. וגם בא להורות זה שאמר ואתה ושלך שלו שאתה — ישעי' נ"ט: קי"ד: ז:
כל בחירתך ואף לא כפירתך שאדם מגלה מחבירו שעכ"פ בידו אשר עבירה לא התגורא
הוא תחת ידו. וזהו אמר שאתה ושלך שלו. שאתה עם כל אשר לך הוא שלו בידו לגמרי
וכמ"ש ואתה מחי' את כולם שאם ח"ו הי' מסיר שפעו הטוב מאתם רגע א' היו כלים
לגמרי ח"ו. והנה אף שהכל הוא בידו וגם נצחון היצה"ר ועכ"ז נחשב לפניו. כאלו
אנחנו עובדים אותו בשלנו, ועפ"ז פירשו ולך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו
הטעם אף שכל זה שאנו עושים הוא בשלו וגם הבחירה אף שהוא בידינו הוא מ[illegible]
חסדו הגדול עמנו כי יש בידנו לכל הבחירה ומאתו פ"ש כן אתה בידי בית ישראל וכתיב
והסירותי את לב האבן וכו' ועכ"ז הוא משלם לנו כאלו הי' המעשה משלנו לגמרי והשכר הוא
משלם לנו כאלו הי' מעשינו משלנו וזהו ברוב חסדו עם האדם [ובמקום אחר הארכתי בזה בפסוק הבחורה
וכאן קצרנו] וזה שאמר דוד ומידך נתנו לך ר"ל אף זה שאנחנו מתנדבים שלך היא הנדבה של
כסף וזהב והם מידך וברשותך היא ועכ"ז נחשב לפניך
כאלו אנחנו נותנים לך" ובזה יובן גם תחלת הפסוקים
כי מי אני ומי עמי כי נעצור כח להתנדב לך הוי' לכן אמר
תחלה וזהו כחי התגבורת לבית ה' והי' שומר כל כחו ר"ל
לבית ה' שלא האדם בן אדם כח לעצור רק להתגבר שהוא וכו'
אמר לו הוא של ה' אשר כל הוא בשלשה ועולה אשר מעולם ראשו
לעצור בכחו ולזכור שהוא שלו וכאשר באמת ומעשה על כחו כי
יתהא עכ"ב שאמרו אל יאמר אדם אלא וכו' וזהו אמר אף שמעתי
הוא לעצור כחי על הנדבה אף אחר התגבורת עכ"ז מי אני וכו'
כי נעצור כח ומצד הטעם כי ממך הכל וכו' וכיון שהכל
הוא שלך

[illegible] פירשו הרבנן בתהלות [illegible] כי [illegible] וכו' את [illegible] אשר נתתה [illegible]
[illegible] וכו' [illegible] כמאן [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

וכיון שהשכל הוא שלך ומשגה שגם מנחם בעצמים הוא שלך מגזרי שכל ואין מנחם ברשותם כלל ואפ"
אינו נעשה רחוק רבו והחניך זה שלימוד שנשאר הוא ובביאורים על העבודה האנשים הרבה
קשה הענין, ובאתי הענין של הבאת בכורים ובאשמ שם כל הפרשה של מקרא בכורים עש"ה

רבי יעקב אומר המהלך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו ואומר מה נאה אילן זה מה נאה ניר זה מעלה עליו ה הכתוב כאלו מתחייב בנפשו:

רבי יעקב אומר המהלך בדרך וכו' ראוי להעיר
קשה על שנוי המהלך בדרך והשנוי רבה
וכן שהוא מקום סכנה ועדיין קשה כיון שאסור
להפסיק גם בביתו כמ"ש חז"ל הקוטפים מלוח על שיח כל המפסיק וכו' ואפשר לו גירסא יב:
גלוי רחמים לזה שנוי המהלך בדרך ולא משום שאינו מקום סכנה ולכן לא היו ג ד:
יכול לשנות שמתחייב בנפשו רק קשה שהיו לו להזכיר גם בביתו וגזה היו רבותא
יותר משום שאינו מקום סכנה אז עושין גדול. וגם זה יכתב בלאו הכי וכל משום אילן זה
שפיח בדרך. קשה באגדה הנוגע בביתו הוא שפיח יותר והיו לשנות בזה ולא משום
אילן זה היו לו לשנות בשם השפיח ביותר ולא ותני אילן זה. וגם יש להעיר על שאמר מעלה
עליו ולא פירש איזה פסוק ועי' בתוס' יו"ט. וזה שנראה לי משום דרכה לשנות נשנה כאשר
נאמר ולכן שנה נוי המהלך בדרך שהוא בזה לשנות בדרך. והוא ע"פ זה שאמרו במסכת
תענית אל תרגזו בדרך אל תתעסקו בדבר הלכה ואמרו שם איפה והא א"ר אלעזר ב' ת"ח ו יוד:
ההולכים בדרך ואין ביניהם ד"ת ראוים לשריפה וכו' ומשני לק הא למיגרס והא לעיונא והיינו
משום שהמהלך בדרך צריך לשמור עצמו מהלסטים ומהמזיקים וכדומה ולכן צריך שלא
להעמיק מחשבתו בדברים אחרים ולא בדברי תורה שלא יסיח דעתו מן הדרך. ולא
ישמור עצמו ויבוא לידי נזק ולכן אף בד"ת לא ישים לבו ודעתו אל העיון רק למיגרס
בעלמא. וגם כאן לא ידבר לנו שאומר בביתו ושם צריך לשום לבו ודעתו לזה שאומר והעיון
מחשבתו לעיין בלימודו ואם יפסיק באמצע לימודו ויסיח מחשבתו ודעתו בשלום.
שגורם עוני משנתו. וגם בזאת ראוי להתחייב בנפשו ע"ד כמו שאמרו אמל על הנסיבה
ודו"ק היטב

ובו ובטלה . וגם כשיפסיק מחשבתו באמצע לימודו לדברים אחרים עכ״פ גם התורה שחשב
יחשב עליו כאלו הוא באמת לא שייך שאינו יכול להלוך בדרך שאינו רשאי להפסיק ו
מחשבתו ודעתו בד״ת רק לפרנס בעולם וצריך לחזור על זה שאמר כמו שלא בדרך וכו׳
שנה באורות וכו׳ וגם השגות החלום . וגם ששם שנה הוא על ט׳ ו׳ ששנה הוא טעם ופשט
כו׳ בפסוק על הפסוק וגם שנים על התורה [והוא ליה בפה מוצא אתרוג במים כפשוטו] וזה שאמר
המהלך וכו׳ ושונה אף שאינו מפסיק מחשבתו ומפסיק משנתו ואומר מה נאה ומפסיק , רק
משנתו ולא ממחשבתו והפסקה אינה אלא שאומר מה נאה אילן זה שעובר לפניו ולא לקיים
בו מה ולהתבונן על זה או זה נאה ניר זה שעל זה אינו לקיים בו ממה התשובה שהולך על
הנהר או בספינה נמצא שהוא וכו׳ ומתחייב בנפשו כיון שיוסיף בעיונו [illegible] ב
בדברים אחרים ובאמת שאין [illegible] כיון הוא מוכרח על ד״ת וכו׳ כי תורתו שלימה ו
ובפרט להפסיק בד״ת וזה שנראה שהוא מתחייב יותר בדברים כאלו יותר מבד״ת ואם בד״ת
גופא אמרו * האומר הלכה זו נאה וכו׳ ומקבר החונה
של תורה וכו׳ וכו׳ כשאומר זו נאה על דברים אחרים
ומסיר עצמו משקול זה מן התורה . וכ״ש שעולה עליו הכתוב
נראה לבאורה שהכתוב הזה הוא הכתוב המוזכר לקמן
בסוף ופן יסורו מלבבך וכו׳ שהמורה הוא מותר כיון
שהוא מוזהר על השכחה שהוא ששלא כ״ג כמו שמסיר ב
בדעתו שאינו המורה הוא מורה שמסיר דעתו ובכתוב
ולכן אמר ר׳ יעקב שנאמר על כ״ש שאינו מסיר לבבו מדברי
מן התורה אלא לפי שעה קטנה שאומר מה נאה עצמה
זה נאה אילן זה ומה חוגר למודו וכו׳ אמר הכתוב ושמור
את עצמך . וזה שבפסוק סתם ולא פי׳ איזה כתוב ולכן פי׳
הכתוב . נראה משום בלשון הלשון והביא ט׳ הפסוק ונראה
עשו הוא המשנה כאשר נבאר אח״כ לקמן ולכן סמך כאן על הא בלשון , ולאחר שר׳ יעקב בלשונו אומר
איזה הכתוב

עירובין ס״ד.
בגמרא בפרק עירובין אל״ש על הא דאמר ר״ן כמה נאה הא שמעתתא
בשמעתתא אמר מכירו ומסיבו . ועל הא דאמר שמואל ישנה רבינו. יין אל יורה
אמר נחמן כמה נאה הא שמעתתא כמה נאה הא ריקודים יין לא
גרוא בעתתא . ונח״ג אמר לו רבא הא אמר רב כל האומר זו נאה ומסיר מה שמע
נאה מאבד הונו של תורה שנאמר ורעה זונות יאבד הון ולכאורה קשה מפשט
השמעתתא כמה נאה ומה נאה הפשוט לא מעולא הא שמעתתא
וכתוב הקדון הא ר״ן אמר דרך ניל ונותן ל׳ ומסובב את הדין ויהא
הנאה הבא דברי תורה כו׳ . ולולא בגרמה נראה מה שאמר ר״ן כמה ומעלה
לא קא מחייב למודו באה״כ מה לו לפרש התורה עג אלא שאמר ר״ן כו׳
תועלות שבו וטוב הדבר שלא וחד הדיבור לאמור אמר שמעתר ושרית
ולקוטו ולזה אמר כמה ומעלה . ולכן הא באמר כמה לא מעלה לא כתא ולהלן
על הא בשמעתתא שאמרו נפי סברותיו כמו שכתבנו התם׳ . ולכן מה הבריותא
אלא שקין טקשו בלא הוי שלא גירסא עג שהעובדה אמר רבא לא מיבעיא
שלא אמר ושוק דבר הלכה מ׳ ע׳ אמר שבור לו ורבא כל האומר זו נאה . ור״ל
שלב, השורה והמעלות שלו ומאוס נאה כו׳ כמאמר וכל שאינו לו בשגיאה
רק שהוא מיסב והולכה ולא להשגיח על הטובה והמעלות שלו כי המעלות
תורה עולה על ט׳ הוני של אדם וכ״ש מאבד הונו של תורה . וכנגד גאוה
ומאה מוגה לחודה מונעה שאינו מחסר עצמו אלא כו׳ ולא תאומתו נעשה
עם אשתו יותר המביט אלא לבניו ומאה מצוה ה׳ ולגמרי מבניו המקדים
ומוב שלא שום שעמם .

איזה הכתוב רק שרבי ק"ל בדברינו וסמך ע"ז שדעת לשון נקי והבין שקאי אל הא
בכסותו. וזה שאמר הפא וכן כסותו מעלה עליו הכתוב כאלו ולכאו גבי המנור
קטלה וכו' לא אמר מעלה עליו וכו' רק מתחייב בנפשו, ומוכח בכסותו"

רבי דוסתאי בר ינאי משום רבי מאיר אומר כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו שנאמר רק השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך. יכול אפילו תקפה עליו משנתו תלמוד לומר ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך הא אינו מתחייב בנפשו עד שישב ויסירם מלבו:

רבי דוסתאי בר ינאי וכו' כל השוכח דבר אחד ממשנתו וכו'. המשנה הזאת לכאורה קשה להבין, ויש להעיר בזה כמה הערות. א'. מה שאמר כל השוכח ולא אמר השוכח. וזה שכתב התוי"ט לאתויי אפילו מחמת עצלות לא ידעתי מאי רבותא בזה ואטו שנשכח בזה מאונס שכתב ב'
חוננים בזה לבעלת אחר דוחק קשה לומר שר' מאיר יבוא לאשמעינן באחת שהעצלות היא מדה מגונה ... בעצמם אחרים רק שאמר שזה על שבה אש עצמו ... וכו' ונ"ש שיתעצל בתורה ובפרט שיתעצל ... עד
שישכח זה שלומד ... ונ"ש קשה המג"ש אפילו והשבא ... ודיעה וכו' ... השלך על ה' יהבך. גם זה נקשה קואור הלא ההפרש ... ולא שמהביגם
ב'. מה שאמר מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו אטו ... ומאמר
שהוא מתחייב בנפשו ויש ... ונשמר ... וגם לעיל גבי המהלך וכו'
ומפסיק לא לקטלה אמר הרי זה מתחייב בנפשו ולא אמר כאלו. ג'. מה
הוסכמה הזאת ומסדת כולה על עיקר עבודת ה' בזהירות ודרכי החסידות
ולא נזכר בהסכמה הזאת איזה ... שיבוא להקל בעיקר עבודת ה' וכאן אמר
יכול אפילו תקפה עליו משנתו וכו' הא אינו מתחייב בנפשו וכו' שבא להקל בעיקר
עבודת ה' ואין זה מדרך הוסכמה הזאת. ד'. שאמר הא אינו מתחייב בנפשו
כי זה מותר לכאורה

כל זה יותר לכאורה שהכל מותר בקיצור ת"ל כן יסוד עד שוב ויסורים עלמו. ה'. מחשבת מות הא
אינו מועיל והוא יותר לכאורה " ז'. וזה שאמר עד שוב הוא ג"כ מותר שהכל מותר עד שיסורים עלמו,
ז'. שמשמע שאינו מתחייב בנפשו עד שיסורים בכוונה ולכן שאינו עולה גאות על הגעת,
וגם שאם הי' מסר התורה ולא בכוונה זה דרך שאין נפשו מותר לא ברפיון ולא במשנתם
אלא בתקרא ולמען והפשט אף שאין מסר בכוונה דכן יסוד משום מעלא באם בכוונה הכל
מותר וכן תפירם ולבסוף. ועיין בתוס' ע"ש שהתעורר ע"ג. ח'. אינו וכן הראשון של תקרה עליו
משנתו וזה פירוש שמשמע הקושי. שבזה שרחה אינו וכן שהחות קושי. יכול והיות שיהא עלה
לו להבין הדרכים. אבל שקושי. הראשון נגרום לו לשבות. אם רואים בחוש שהוא להפסק,
אברך הם יחוס קושי. הדרך מעוסק בזה הדרכה וזה גורם, ויהא ג"כ שמור בלבו "
ט'. בגמרא בוסכתא מנחות הובא, ג"כ דברי ר' בוסתאי. והוא סותר לכאורה למשנתם
בגמרא. גם כל פוסקים דרבנן א' וכל עובר תאו שנאמר השמר לך. וכל שכל אף' יחוס
אותנו הל' וכן יסורו וכל בוסר. ולכל הרמב"ם ודעת ר' בוסתאי בר' ינאי אומר יכול
אפי' תקפו עליו משנתו הל' רק וכל. והוא נגד משנתם בהלכה, ודעת ר' בוסתאי תקפה
משנתו מכן יסורו והמשך קא, ודעת מחשבת רק' יו"ד. דהלכה לא גבר כלו מושם יחוס
אותו ואת"כ לא ידיעתו השורה ואותו אינו זה הוא. ואינו מותר בשורה יחוס אותו לא צריך
לאשמעינן דיבוריו. הוא שאינו רחוקו. פסרי' ואת"כ קלה אמורא בזיות לה מורא, וזה
צריך קרא לזה לשעטו ואין. י"א. שמשנתם שלא, גבר משורה יחוס אותו ואת"כ תשבת
רק ולאו אחת'. י"ב. בגמרא איתא כל השורה וכל שנאמר השמר לך ולא איתא שם
תשבת רק. והנה כאשר הביא הפסק הביא כל הפסוק גם תשבת רק " וזה שנראה
לו בזה. הוא בגמ' אין כל השכחות שוים ש"ו שלשורה יחוס אותו חולי ושגוהה ג
שלא הי' מדבר לו לחגור על לומר בלום אופן. הלכה של אותו רבה בוגלאי רחמנא קפרי'
ועבודה אמת על זקן שכח. תלמוד יחוס אותו שמחוייבים לכבד. ורש"י שלא יוכל שכן
ופנים בדברי וברב יוסף שכחו תלמוד כמת חולים, ויש ש"ו משורה תלמוד בשאט נפש,
בודעין היינו שוכחה זכו

דגבגן היינו שיסופה לבו לבריתם בטוים ומסור ומסה לבבו וב"ה. הנה ע"ג אין צריך קרא
וגם אין שייך עליו לומר שעולה וכל כאון וכל דהרי הוא מתחייב בנפשו ממש וכה"ג פטור מן
מן התורה מיד הוא מת אלא דקאי על מי שנוהרח לבקש טרפו ולב"ב ולעסוק בעסקי ב"א,
המוכרחים לו וכה"ג ואספת דגנך והוא בהם וחזק ב"א ואמת חלל עמוק מדקה בכל עת
גם הגן בשנן ובב"ב אך עכ"פ אם לו להשתקע בעסק ב"א כ"כ עד שיסור לבו מן התורה כו
אף בעת עסקו בב"א והא לבו תמיד על התורה ולא הבטל מהתורה לגמרי ובקשר בארעי
קבע על הא דטוב תורה עם ד"א, אבל אם שוקע עצמו בעסקי ב"א עד שאין דעתו כלל על
התורה ומסיר לבבו ממנה ודו"ג מגרש גם זה שונג כרת, וע"ג אמר כאן כאון מתחייב
בנפשו ובגמרא אמת ע"ג שיושב בלאו, וגם אמת כל הנוהג ורבות אך מי שיושב המשא
טרפו לביתו ובבבת הרב"ש נע"פ זה שלאוא כאן שנשתקע כ"כ עד שהסיר לבו מהתורה
מתחייב בנפשו שהיו לו לבוא לבו ומחשבתו על התורה ובקשר על זה שונג כרת, שלא
שכח, אבל אם לא הסיר לבבו ולא נשתקע. כ"כ בעסקי ב"א ורק לא היה לו מחשבתו
שקטבדו הי' לשכוח אף בסופה קטנה ע"ג אין עליו רעה ע"כ כ"כ [ועיין לקמן דבה"ה שלא
אור על גה שהוא רשע אלא ש.צ.א. זכה בהחסבו ושגה חוק רע] וע"ג אמרו התם בגמרא וכל אפי'
וחזות אמנו וזה שבינו וחזות אמנו ולא אמר וחזות אמנו, היינו שר"ל אף שהעסק בא
מרבו ומחותו היינו שעסק בב"א והא עוסק ע"כ כלאו שהיו לו מחשבות כראוי שלא
לעסוק בעסקי ב"א כלל הל"ל ופן יסורו באיסור ולבבו הכתוב ובפרט ר"ל בעו לאיסור
לבבו וב"ה בעת עסקו בב"א ונשתקע ואמר בגה עד שגרם תשובו בגה הכתוב
ודבר אבל לא בשוכח וחזות אמנם חולי ורפואה שבגה לא שייך שיסור לבבו ועל גה
רחמנא פטרי' וגם לא על מי שלא נשתקע כ"כ והי' לבבו על התורה ולא הסיר
לבבו ע"ג לא דבה הכתוב ובייש גה שלום דפן יסורו הוא מותר דהוא פי' ופן
תשכח כמו שכתבנו במשנה הקודם אלא ע"כ דפן יסורו הוא פירוש לפן תשכח
שהשוכח אינו אלא באיסור לבבו ואף שכתבנו שבא להורות על הא, בריעובא והא
עיין בפ"ע ו' סעם

עיין בפר"ע ז' סעיף יבא ג"כ להורות, אבן תשובה דע"כ הא דהאיר לך וכל קראי עש על הא דבבן
תשובה. בהא שאמר אחד כל זוי תויש קרא גם על תחלת הפסוק א"כ הכל הוא בכלל א' וגם בכתוב
ובן סורר ומורה, באות א"כ קרא מקודם דבן תשובה ולפרש אופן הכרחה, שאינו אלא באיסור לקבל, וגם אין
לומר דאלא קראי אלא, אבן תשובה א"כ הל"ל אומר בן סורר ובן תשובה דע"ז הסרת, וכדי בא הכרחה
ולזה הכי תפרש שעת ועני שהוא אגדה בפ"ע וכדברי ר' יעקב וגם לפרש הא דבבן
תשובה. והכן באתי, וע"ג בא ר' דוסתאי לומר כיון שאינו חייב בכרח אלא באיסור לקבל וזהו
שאם יחזור שנשתקע בדבר אחר א"כ וכל אפילו תקופה עליו מצותו והי' שיהי' שעתו תקיף
עליו והי' קשה לו להבין עד שהתהפך לשונו כל דעתו ומחשבתו והשתקע ואמר במצותו
עד אשר עי"ג הסיר לקבל וזה שאוב כבר נשפח אותה וכל אף קנה, אומר אומר
ת"ל רק. גהו זה שנראה ועתה בביאור הפשרא. ובזה נמצא ג"כ לשונו משונה כל הלומד
בא לרבות אף להוציא סרך לב"ב והאשר באחרים. וזה שלא אמר כאן וכל אפי' וחוזר
והכרחתו, ולום שאין זה ובדרך הסכמה הזאת לחזור אחר דרך עיקר האדם. וזה שאמר
כאן וכל אפי' תקופה עליו מצותו לא בא להקל אלא כדי להורות גודל מעלת זו שאוב בעון
רב ונשם כל דעתו ומחשבתו ונטלו בעיון קלושה שתחטא, אומר גהמשפח הרי הוא כאלו
נתחייב בעצמו. וע"ג אומר אף שיעניש הכרחה עדבל ואמר זו אם בא עי' שתקופה מצותו.
עליו לא ירעש, והיינו שלום לנעלות תקופה עליו מצותו. גדבל ואמר ולא הנשב הכרחה
בשבר העיון של הלומד. ועוד נראה לו אף שלא גבר כאן וחוזר לעשו שלום שלא רבה
ובאר בפירוש אומר קולא זו רוצה עם הכלל ע"ג וסוף. על הודעתו וגמרתו כבדרך הרשבה
והעיון ולרמוז אף ברוב וכו', והיינו שאמר כל הכרחה וכל ת"ל רק. ומיון שהביא כאן
תיבת רק, וגדוע שרק הוא מיעט בכל מקום. ולפי הסברא הפשוטה היא מיעוט במלאכה
וחוזר לעשות. ואף שבגמרא אומר שתיבת רק הוא למעט תקופה עליו מצותו השתא אחר
שכבר נתמיעט וחוזר לעשות ובן סורר ע"כ שרק הוא למעט תקופה עליו מצותו. ועל
השאר בלא הגמיר עדבל הממעט דבן סורר א"כ תיבת רק בא למעט וחוזר לעשות, וע"ש
וכל אפי' תקופה עליו מצותו כיון שאפי' הסברא אינו ממעט רק הלעשות לא על תקופה וכו'
הייתה אומר וחייב ג"כ

הייתי אומר יתחייב ג"כ ה"ל מן יסורו וכל מכה ונפח בלא מיירי הכתוב כלל מכה אחת

אבל ואה"נ ופ"ג ע"כ שחסרת רק ומכה במתקפה עליו ומשנתו. ולפי זה שקאמר מכה שגיר

זה שאמר הת"ח מיון יתחייב וה"ל כיון שנתחייב מן יסורו יתחייב נופח ומכה (ברמב"ם הל' ...)

בהכתוב לא אמר שיתחייב עד שיסורו ולכן, וגם מכה ומכה בתקפת רק שגם באיסור

ולכן אינו מתחייב אלא ע"י שנעקר בוחלקת בעצמו בלא ולא אם נתעקר בלוחגו ומחמת

שתקפה עליו ומשנתו ועי"ג הסיר לכל וזה שאמר פרק ועי' בזה כלא השפחה על משנתו

שעברו" ולפי דבריו שפלא מני: דכאן אמר יסורים. וכל וקרא כתיב יסורי שלמא

ומלא ועיין בתוס' נ"ט קלם דרך חשש זה שכתב בזה. ולדבריו שחלא דגם כאן הוא ע"י

רוב זה שנתעקר בעצמו בלא הוסר לכל ומלא ועכ"ז עכ"ל ע"ג איסור בעצמו כיון שלא

ע"י רוב התעסקות בלא שאין לכו על זה שאמר פרק ולפ"ז הוא אסור בעצמו. והדבר

על ... ובעינו. ומה שאמר עד שישב ויסורים ה"ל שישב בעסק בלא [ועי' ...

... ג"כ ... בעצמו בלא]. ומה שאמר כאן וכן בהולך וכל ומפסיק ומשנתו עולה

עליו הכתוב כאלו יתחייב בעצמו ולכל גבי ונפח לכו לבטלה אמר שמתחייב בעצמו והיינו

כי לכל מיירי בזה שקאמר עצמו עושה גאות כיון שקאמר שחבת לבטלה קאי גם על המעשר ב

קטלה. וכל ההולך בדרך יחידי ע"ש. ולכן הוא מתחייב בעצמו ומש פרש"י כיון שנעשית התורה

הלא זה. כי היא חשש ואורך ימים ומתחייב בעצמו ה"ל ולא די שמאבד את עצמו אלא שגורם

יתנו ויתחייב על גופו לאבד את עצמו. אבל כמו שאינו ונפח לבטלה כשאינו עצמו רק שמפסיק

קצת אור זה נאמר וכל וגם הכא שמפסיק בעצמו בלא שאינו עושה בגבון ובשאינו עצמו וגם זה

שמפסיק בעצמו בלא הוא ג"כ חיוב פרש"י והודעת להם את הדרך זו בית חייהם ופירש"י באומנות

להתפרנס בה. ואח"כ ולכן הספרי לא הייתי אומר שמתחייב בעצמו. ולכך אמר עולה עליו הכתוב

ואף שאינו מפורש בכתוב שמתחייב בעצמו מ"מ כיון שהפסיק הכתוב שמור את עצמך מאוד. וגם

זה שמה ואמר השמר לך ושמור את נפשך ונפח מכה בעצמו בכל וכאלו מתחייב בעצמו ור"ל

אין ... והא בפסוק ממש עוד תורה כפי שקאמר שם שהתורה ממש עוד תורה ה"ל שנפסק ...

בהמה שלא והא עוד כבר רק כוונת אנשים ... ועי"ש שאין ... דרכו ומשנתו. וגם לא

ובפרט ... וגם לא ונפח לכו לבטלה ולפ"ז שקאמר אין אנו צריכים וכל זה שנדחק בזה ...

כך נראה לדעתי

כך נראה לדעתי בבירור בעזהשי"ת בכוונת המשנה הזאת, ועוד בכוונת המורא גם בטבעיות,
והנה אחר שסדר רבי דברי עקביא ודברי ר' חנינא סגן הכהנים על שלשה ראשי הדברות,
ראשי במורא גם בא להזהיר על התורה שהיא ראש לכל הדברות כאשר ביארתי בראשי
אבות, והשתא בא דברי בדעתו עבודה, וכאשר נבאר אי"ה כי"ד ה' הטובה עלינו.

רבי חנינא בן דוסא אומר: כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו, חכמתו מתקיימת: וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו, אין חכמתו מתקיימת:

רבי חנינא בן דוסא אומר כל שיראת חטאו וכו' עיין
בתוי"ט זה שהביא בשם הרמב"ם זה שלא אמר יראתו
מן החטא, ועוד זה שהביא בשם הרב חיים. אך גם
הי' להם להקשות על הא גופא אמאי בירא חטא ולא
אמר ירא מן החטא. וכן ר' שמעון בן נתנאל ירא חטא ולא אמר ירא מן החטא, וכן נמצא כזה
פעמים במורא ירא חטא, וכן בתנ"ך מצינו ירא ה' וכן ירא אלקים וכדומה. וכן איש אמו
ואביו תיראו וכן מקדשי תיראו, הל"ל ממקדשי תיראו, וכן מאמו ואביו תיראו, ואשר כה דברתי
דבר אמת שום קושי' כי שבט מוסר שהוא ירא שלא יגיע לו מהדבר הזה איזה רעה וכמו
שראובן מתירא שלא יעשה לו שמעון רעה ולא שמתירא שלא יפול בבור, דאינו מתירא מפני
שמעון או מהבור כעצם אלא מהרעה שמשיג ממה שיפעלו לו רעה, בזה שייך לומר שהוא
ירא מהם, היינו להורות שהפעולה היא היראה והיא בא ע"י הפועל ההוא, אבל לא יתכן
לומר ראובן ירא שמעון או ירא בור, אבל ביורא אם ואב שהמורא צריך להיות מחמת שהוא אביו
ואמו שמורא שלא יעשה לו שום רעה, וזה צריך לירא מהם מחמת שהיא אמו או אביו, ונמצא שהאב
הוא הפועל והוא הפעולה, וכן במקדש היראה הוא מחמת שהוא מקדש ה', וכן ביראת ה' צריך
לירא מחמת ה' המהווה הכל, ויראת אלקים מחמת שהוא השופט ותקיף ובעל יכולות, ולא מחמת
ענש, ולכן אמר שפיר אמו ואביו תיראו, כי הם הם עצם המורא, ולכן אמר נ"כ ירא חטא,
שהיראה הוא החטא, ולא מחמת ענש הבא מן החטא, ובענין זאת כי הוא ששון לנפשו ועמו
יש לו בזה ארוכות דברים על שמעון כמה פעמים בלשון את, כמו וייראו העם את ה', ויראה
את ה', ועיין לעיל בסה"ב במשנה יפה ת"ת עם ד"א החילוק שבין אותם ובין לכם, אבל
תבין נ"כ העשן שנאמר בלשון זאת שמורא נ"כ שסובת היראה הוא רק ה', והוא דבוק תמיד
בזה ואין לנפש

ואין להאריך ולכפול הדברים ודברים לשון נקי׳ . וזה שהקשה בתוי״ט והלא דאין בור ירא חטא
עש״ה. ולפי דברינו נראה דהרע״ב כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו, היינו חכמתו שלמד אחר
שנעשה ירא חטא, מתקיימת. וכל שחכמתו קודמת וכל אין חכמתו שלמד קודם שנעשה ירא
חטא אינה מתקיימת. ואף שנתחכם ג״כ אחר כך, מ״מ זה שלמד מקודם אינה מתקיימת
מחמת שהיתה בלי יראת חטא. ואחר שנעשה ירא חטא ולמד אותה החכמה מתקיימת
מכאן ואילך, ובזה סרה הקושיא הנאמרת בקשתרים [illegible] שלמד מקודם רק שיחלק בין זה שלמד
מקודם שהי׳ ירא חטא, ובין זה שלמד אח״כ. אך לאחר לא קשה ולפי״ז שפירושו וכל קהא דאין
בור ירא חטא, הטעם אינו שהוא ירא חטא, אין זה ירא חטא באמת על שנים כיון שצריך הוא
וחכמה אינו יכול להיות ירא בשלימות על שנים שאינו יודע עד היכן נגיעת הפגם של החטא
ועש״ה. ואח״כ אין נמצא כלל שיכול להיות ירא, אך לא בשלימות. וגם לפי זה שנתחשב לו [illegible]
הוא [illegible] שבזה בור שהוא בור וריק ופחות מעלה ואח״כ לא קשה ג״כ כלל קושי׳ הנ״ל. וגם נראה
כאשר נדקדק בס״א חכמתו מתקיימות ולא אמר תלמודו מתקיימות. וגם נגבות ותלמודו. היינו
כי הטעם שאינו מתקיימות החכמה שהי׳ בו קודם שנעשה ירא חטא הוא פשוט כי נגע המשכלות
[illegible] הבהמיות הם [illegible] כחות ההתנגדות זו את זו כמ״ש עד שאתה [illegible] בנ״ת
קודם, הוי [illegible] שלא יכנסו [illegible] שלא נטהר לבו [illegible] אחר יצרו ותאוות.
ובו [illegible] אסורה ולא יקבל החכמה הבאה [illegible] המשכלות. ואף שלפי ערך [illegible] החכמה
אחר רוב היגיעה והתבוננות מ״מ לא יכנסו שהוא חקוקה ושמורה בלבו כי קיום החכמה תלוי לפי
גודל הטהור והחקיקה שנצטייר בחקק בלבו. וכל שיראת היראה [illegible] וכמ״ש ויראת ה׳ היא אוצרו
כמו האוצר [illegible] קיבול [illegible] ולהיות שמור זה שיהיה בחכמה [illegible] אם נטהר לבו ביראה
טהורה [illegible] אזי יתקיים בלבו החכמה כמ״ש כי תבוא חכמה בלבך [illegible]
אבל אם לא נטהר לבו אזי הוא כמו אוצר שהוא [illegible] שאינו מקבל זה שנותנים לתוכה
וגם זה שיהיה בחכמה לא יתקיים כלל שירקב. וכ״ז הוא בענין החכמה שהוא [illegible] ברוב
התבוננות. אבל [illegible] כמ״ש [illegible] והדבר [illegible] להתקיים אף שלמד קודם יראת
חטאו [illegible] ובפרט שיתקיים אף שלא [illegible] עדיין ביראת חטא. ואח״כ לא נעשה כלל
והא דאין בור יח״. וגם והא באמת אין [illegible] לא [illegible] כמו [illegible]
וגם הא באמת

וגם הוא באמרו בזה לפי שנמסרו לו מפתחות הפנימיות וכו' יבואר שם כי גם ה' התורה עולם
ערך וזה שקאמר שקיום החכמה תלוי ביראת ה' ובטהרת הלב [illegible] עוד ביראת ה' נוגעים וגם
הוא ידוע שקודם הוא על האדם לשום לבו ומחשבתו והרגשו על שנה בהרגש פחות. וא"כ
לא יוכל להיות שיבוא בלבו החכמה והיראה באחת. ובחנם טרח הרב"ש כמו שהביא בקוש"
ואין צריך להגיה כמו שאין ויראת חטאו קודמת לחכמתו. כי זהו והאריך בלשונו יותר
בקושיות אין שאם החכמה קודמת הוא מוכן ושבתו שאין היראת חטא קודמת ושיהיו בעניהם
באחד ע"כ אי אפשר. וזה שלא אמר כאן מרובין כמו במשנה ויבואר אי"ה לקמן.

הוא היה אומר כל שמעשיו מרובין
חכמתו מתקיימת וכל שחכמתו
מרובה ממעשיו אין חכמתו מתקיימת:

הוא הי' אומר כל שמעשיו מרובין מחכמתו וכו'
בתוס' יו"ט והביא בשם הרב"ש שהקשה הרי
אינו אפשר שיהיו מעשיו מרובים מחכמתו וע"ש
וזה שהאריך בזה. ול"נ נראה בלא קושיא דבוי שקאי על מצות החכמה והמעלה וכי
החכמה יתבאר על פי שיתבונן בו הרבה והבין ויגדיל הטעם של כל המצוה. וגם
השכל ומעט גודל הכח המצוה בשורשה וגודל התענוגים שבשרשה בקיום כל מצוה
ומי שחנן ה' אותו בדעה והשכל לידע עד היכן מגיע כח המצוה והתורה. אזי
תתעורר בלבו כאש לעשות המצוה בחשק גדול ובאהבה עצומה ברוב עוז וחגוה
אף לפעמים ערוה שיתלהב לב האדם באהבת ה' ומצותיו אף שלא יבין טעמי
מצות עד היכן מגיעים כמו שאנו רואים בחוש כמה אנשים שהמה רחוקים מחכמה
והבין טעמי המצות ומ"מ בוער בקרבם כאש אהבת ה' על התורה ועל המצות.
והיינו אף בלבם לא חכמי. ומעלותם חכמי שגבהו הבורך השכל,
וזהו שמעשיו מרובים מחכמתו היינו במצות עשייתם
אף שלא השיג בחכמתו כאשר הוא יודע הוא עושה
בחשק גדול יותר מזה שהשיג בחכמתו. ואזי והוא
חכמתו הן זה שקיבל והן זה שהשיג[illegible]

[illegible]

חכמתו הן זה שקיבל והן זה שעשה עוד יתרון · וחכמתו ו
מרובה ממעשיו הוא קדימת שהוא מרעה במעשיו אף
שהשיג בחכמתו במעלות רב ועכ״ז אין עושה בחשק
רק כפי הראוי לפי חכמתו · ולכן אינה מתקיימת החכמה
וחסרה שהחכמה לא יצאה לפועל ולא עשה פרי וזהו לא אמר מרובין מחשבותיו או ממעשיו
כיון שקאי על מי שחכמתו · והטעם כי כשהוא מבין חכמות שלו והבין טעמו
ומצות על בוריים ואעפ״כ לא עשה כלל קושיות ח״ו · ובאופן אחר נראה לפרש זה שאמר מרובין
היינו בכמות וכאשר נבאר, דאמרו באבות כי שמעשיו מרובין מחכמתו שנאמר נעשה
ונשמע שהקדימו נעשה לנשמע וקבלו עליהם כאלו עשה הכל קודם שלמדו וכל שחכמתו
מרובין ממעשיו שלא נאמר אשרי הלומד גו' [illegible] והביא בשם [illegible]
[illegible] וגם הביא החסיד ר' ראוי לפרשו לפירוש הא במעשיו מרובין מחכמתו הטעם
שמקבל עליו לעשות כל אשר יגיד לו החכמים וכל מה שיחדש עליו כאלו
קיים כל התורה כולה עכ״ל · ולפי זה ... במעשיו מרובין ... מרובין כעולה
... ולא בקבלה לבד · ... הראוי שהביא באבות לבעלי אין גם ראוי שהמפרשים זה שאמר
שאמר נעשה [illegible] הוא פי' כל שמעשיו מרובין וכל זה קאות שזה שאמר שנאמר אין
זה ענ״ג שהוא פי' אלא שהוא ראוי או טעם כי כן הוא כל הסכמת באבות אם כן
איתא בשם [illegible] קושיא שנאמר ולכן נראה לבעלי שמעשיו מרובין הטעם שעושה עפ״י
התורה [illegible] לו ועפ״י קבלת חז״ל ואף שאינם יודע ומשיג טעמו של כל מצוה
עליו לעשות אף שלא נודע הטעם כמו חוקה חקתי ואין לך רשות להרהר בהם ואמרו
שאינם אלא גזירות ואף שנבין וראוי לדרוש טעמים של המצות והן פשוטות התורה היינו
כדי שאם יבא המפקפק עד היכן הם מגיעים ע״י זה ותרבה לבו בקרבו לעשות בחשק
ובעונג אהבה אבל לא שיהיה העיקר בחקירתו כי אף אם יגיע בשכלו על איזה טעמים
והמצות אינו כתוספה וגם שעמי התורה וסודותיה העמוקים והוא יען המשורר בספרו
כי אנחנו אשר עלולים וחסרי הדעת אינו יכול להשיג ומלאות תורה גדולים ונוראים
וקב״ה חב · וכתבתי גם מזה בקצרה במשנת חו' ותלמידיו של אהרן ע״ש · והחוק בתום
שהוא ואמונו שהתורה והמצות

· גם טעמים ענ״ג הם ושרים הם עלאין קחות ומרובי״ן
נחוצים כל הפלגות וכו' שלום באמת ושר ואמר על זה ראוי
שהם השרים ובחכמתן שהם ושמחו לך ונותן כח השמחה קול
אלא שלום שהם ישרים והזורחים הם על דרך האמת והיושר
ואף בחוצה לא חוץ אינו שלום קודר וזו שלווה חגו וכו'
רוב חשקו בתורה ולפי שורש נשמתו תגדל השמחה בלבו ·

שהוא ואמונת התורה והמצות הם עשות באמת ויושר ונושא אף שאינו משיג בשכלו ובחכמתו גם
הוא שיודע ברורה שחכמתו שלמה יותר ושמשיג בחכמת חכמתו ונגד זהו חכמתו וחקירות וזה
ובאור בספרו. אבל מי שסומך על חכמתו ואינו רוצה להאמין רק מה שמשיג ואם אינו
יודע טעם בשכלו אינו עושה גם הוא שחכמתו מרובה וכל שכן שמעשהו הוא מתחכם
עד שמוצא שהחיוב מרובה חכמתו ממעשיו שמתחכם ואינו עושה עד שיודע הוא אם היה
יכול להשיג כל טעמי המצות ואמיתתם וכו' כיון שאינו עושה אלא אחר שהשיג בחכמתו אם
חכמתו מרובה ובודאי שלא יוכל איש להשיג ולידע כל הטעמים וכו' לא עבד ומה שקיים
[illegible] שער החסידים ואמרו חז"ל בקש שלמה לידע טעמי התורה. יצא בק"ק ואמר כתב ויושר
דברי אמת. כבר כתבתי לך על ספרו של יושר הוא היא כתובה על ספר הישר שלה
בושחות שלה באמונה גזירה גזרתי חוקה חקקתי אין לך רשות להרהר אחריהם וכו' ב
בולקט קהלת ואם יתלה ויתלה בחכמתו כל כך אע"פ לא קיים ולא יעשה כמה מצות כיון שלא
השיג ואדרבה שופרי חכמתו ושכלו יראה בדעתו סותרות לרבה מצות וביותר במשפט החוקים ואז
חכמתו שסומך עליו הוא מרובה ממעשיו וחכמתו בדינא. והכן גאות וזה הוא כוונת אבות שזה
שאמר שאמר נקלה שעושה אין גם כי מעשיו מרובין מחכמתו שגם הוא [illegible] שכל הוא
שעושה כל התורה ו[illegible] קבלת חז"ל ואינו סומך על חכמתו בלבד אמרה חכמתו, ולא אמר
[illegible] שבדא ראוי ע"ג שלא יתלה ממעשיו בחכמתו רק שיסמוך על קבלת אבותינו ולא [illegible]
אחר שכלו ובדעתו שאמת נקלה שעושה שקבלו אבותם לדורות ואף שלא ידעו עדיין טעמם של
הדברים וגם לא ידעו כלל אם יוכלו להשיג במעלה עכ"פ קבלו עליהם לדורות וקבלו שכר על זה
שסמכו על מה שפי ה' שהתורה והמצות הם באמת ויושר שמעשים כל [illegible] שאינו [illegible] כל
וכל שחכמתו מרובה וכל שלא יאמר אשנה הרבה [illegible] משום [illegible] וכאורה כל חכמתו
מרובה הימנו שנתחכם ונודע הטעמים [illegible] ודע"כ אינו עושה ובאמת גם הוא [illegible]
שעושה בגבו ובדורר וכי אינו לו עליו אלא בחכמתו אינה מתקיימת. ולכן [illegible] בכל [illegible] שלא
יאמר אשנה וכל הימנו שלא אקיים עד אשר אשנה ואדע טעם של הלכה גם הוא חכמתו מרובה
ממעשיו ובאשר באמת. ודפח

ומעשיו ובמעשה בארץ. ולפי דברינו יובן ג"כ שלחם בטעות הוא במחשבות והתקיימות ולשוב
והתקיימות. ולכן שהוא יסוד גדול לאמונה אומרים לצאת מחובת החוקר בזה. ובזמן בזמן הזה
שנתפשטו הפילוסופים והמתפלספים אשר רובם ופרטם גדרי חז"ל וקלקלם ובפרטם ג"כ יד על תורה
נשה. והלכים אחרי דעתם המשובשות. וחכמים הם בעיניהם בחכמה שלא יתקיים. ולכן אומרים
והעולם קצת בהלכה בזה חובת הלבבות כתב שהעיקר הוא בעבודת ה' לדעת אותו. ובזה
החקירה כמ"ש ונודע וכו' כי ה' וכו' הוא אלקים וכו' וכתוב דע את אלקי אביך. ולא
ובזה האמונה. והשיגו עליו איש אשר לאמר שעבודת ה' בזה החקירה שזה הוא גרם
שאין להגיע ולהשיג בחולשת שכלנו כי תכלית אלה. לא תשבא ובאמת שלא יעלה על הדעת
שיושיג השכל ענייני העולם והחסר דעת ופלאות תמים דעים והוא העלות על העלות.
ואמנם שלום ושם שלא בדברינו ובדברנו נראה שזה שלא עלה על הדעת החסיד בעל
חה"ל לעבוד את ה' בזה החקירה לבד ולא בזה האמונה הוא אמרו בלא חקירה והעיון
וכו' שנאמר ובזה באמונתו יחיה וגם הוא כו' יחוסו לאמונים בלי לאמונים. ואמר זה שנראה
לו בזה הוא כי יש ב' מיני ידיעות. הא' הוא ליודע את אות הדבר אשר שמע ואשר הוגד לו
והב'. הוא אחר שנתאמת לו שכן הוא. הדבר הוא רוצה ליודע איך הוא הדבר כן. אם
יאמרו לאדם איש גדול שהוא סובב והולך בעצמו ונורה על השדות וגם הוא ששומע קול שיר
וכדומה. והנה אם האיש אשר הוגד לו כזאת לא ראה ולא ידע ושמע מעשה הזיגער
לא יאמין לזאת שהוא נגד הראשון והאמין שהוא יפסל בזה. ואם הוגד לו, הוא
נאמן בעיניו אגי יתבטל לחקור ע"ג איך הוא. וכשיחקור קצת ולא ישיג בשכלו אגי יחלוש
הדבר שהוא לנער ולא יחקור ע"ג ולא יאמין להמגיד לו או שיתלה שהמגיד לו טעה בזה
אבל אם הוא בעצמו ראה שהוא הולך וסובב ונורה על השדות ושומע קול מנגן ושיר אגי
אין החקירה שלו אם הוא אמת. שכבר נתאמת לו שלא יוכל להכחיש. רק חקירתו איך
הוא וטעמו בזה. ואף שלא יוכל להשיג איך הוא וזה טעמו יתלה בו שלא חקר הדבר על
תשובתו ועיונו יותר לחקור אולי ישיג הדבר. ואם שלא ישיג הדבר איך אחר רוב
חקירתו בהתבוננות רב

חקירתנו מהתבוננות רק אגיעולה החסרון בו שקצרה שכלו ותבונתו והשיג אבל ההרגש לא יוכל לכחד
נפלאות אלקיו, וכן הוא הדעת באמונתינו כי כאשר היו בגלים עמנו נמשכו אחר שאלות ופלאים בדעות
רוגבות ואף שראו נפלאי ה' והתחילו להאמין בה' וקשה עבדו, אף כאשר התחילו לחקור בגדולי חכמות
כי הבלי ההוא יהי' דור דעה, ועכשיו לא השיגו בחקירתם נמשכו אחור מחמת שראו איזה סתירה
בשכלם מחמת שלא נשרש עדיין האמונה בלבם עד אחר ארבעים שנה שע"י ובהר סיני, והבחן והבאור
ודעו מהם, והלכתם ארבעים שנה במדבר ולא חסר כל דבר רק שלא ע"פ טבע אמונות, וראו
נפלאי ה' כי נורא הוא וכאשר סרו מאחרי ה' היו נענשו, אז נשרש האמונה בלבם, וגם עד עתה
האמונה אצלנו חזק אשר גם אם לא נשיג בחקירתנו על פלאות ואחדותו, זה נדר שכן הוא בלא
ספק, כמו שאנו אומרים בכל יום על אבותינו שהל בשמו וכל על הראשונים וכל אמת ואמונה חזק ולא
יעבור שאתה הוא ה' וכל, וכיון שעבודה האמונה נשרש בלבנו אשר לא תמוג ממנו, ועכשיו
לא יוכלו לכחות וכל אם יתן איש הכל בזה הדעת שלא יוכל שום חקירה או וויכוח לכחות את
גודל אהבתן והאמונה אשר נשרש בנו, וכבר אין חקירתנו אם אמת, אלא כן הוא שאין אצלנו
שום ספק ופקפוק כלל על אחדות ה' ונפלאותו, וכן על תורתנו הקדושה ועל קבלת חז"ל, רק
שחקירתנו אינו וזה הוא הדבר בטעמו כי אם נשיג ע"י החקירה נתחזק ביותר לעשות
בעוז אהבתנו, וגם הוא דעת המסוג בכל חוה לחקור על זה שנתאמת לנו איך וזה הוא
ולתא כעיקר, אבל לחקור אם אמת הדבר לא תתאמת חו', ונראה שגם הוא כו' השגין
אתה הראת לדעת כי ה' וכל אין עוד מלבדו, ר"ל כל זה שהראה לך הקב"ה האותות וכל ה
התאמתו בדבר כדי שתחזק ותחקור ע"פ בשכלך כי ה' הוא אלקים וכל כי כדעת לא
יגיע לך החקירה, וגם ע"כ וידעת היום והשבות אל לבבך וכל, ר"ל ע"כ על דרך זה שעד
עתה שלא שנשרש האמונה בלבך היה מגיע לך החקירה, כי כאשר ראית חוק הסותר
נסית בשכלך אחר בדעות הרבגבות, אבל היום כעת שנשרש האמונה בלבך ועכשיו לא
נתן ה' לך לב לדעת עד היום הזה תוכל לחקור וידעת היום והשבות וכל כאשר
יהא לך ע"י חקירתך חוק הסותר אז והשבות אל לבבך, והשבות בזה שתשוב
וחקירתך אל האמונה, כי הוא ה' הוא אלקים וכל, ואחר תוכל לחקור ויתר נאמר
תגיע אל המבוקש כפי האמונה המושרש בלבך"

ועוד יוכן ונראה זה ממעשה שקשה על באומרים
תמלה אין

וגם הוא בלשונו קדמונו שכתב

וגם הוא באיתא בספרא שבת ד' ההוא יומא בחגו' ורבא
דקא ועיין בתוספתא וכל דקא ודבן אלפסי' בזא א"ל עולא פגיזא
דקדושתו [illegible] לאוגוסט אמרתא בפחזורתשפי קיים בעשא
איבעי לכו לנשוע· אי ופרק וכל א"ל אין בסוגין בשאילתא
כתב בן תוספות שרש תנחם, אתמן בסוגיתו בעלוותא כתב,
דכון וסוף בעוגבים שבם, ולכאורה אתא וכן ולא משמע הוא
וה שאמר עולא פגיזא השתא נעלה עשיע להא דקא ועיין
בתוספתא, וגם זה שהשיב לו תוספות ושרש וסוף בעוברים אשמועין
ולבררינא את שהיר שהחקירה שאין לה יסוד מוסד והנחה נכונה
כמו על החקירה אם אמת הוא שאין לנו עדיין אמיתת הדבר שהחקירה ההיא אין לה יסוד
על זה תשובה, ולכן גם החקירה ההיא אמונה קיימת. בפעם הוא באמונה וגם הוא סותר
את בשם, כי נחוץ שהוא חסר משלימות, וגם שלו הוא חסר, ולכן גם זו מתהפך תשיב קאין יסוד
וגם העיקרים אשר תלוה בחכמתו והפסק ע"כ לפי חקירתו וכאשר יתבטלו לחקור ואח"כ יראו כי
הסותר ויתהפך ונטות אחר דרך אחר ונטה מהחקירה ההיא. ויעזוב אותה ושאר בדיבור
שרכבו קבלו עליו שלא נטה מדרך האמת שקבלו עליו יומן ושלום, ומדברי חז"ל וקבלתם
האמיתית ועל היסוד הזה יסובב כל חקירתם ואף שלא נטו להשיג בהשקפה ראשונה
ואף שיהיו לו חלק הסותר זה לא נטה חו' וחס וחלילה מן הדרך האמת ונתלה זה בחסרון
ידיעתם מרוב שעדיין לא הגיעו להשכיל מחקור יותר עד אשר יגיעו אל האמת אשר
קבלו, וזה שאמרו לו השתא, עולא פגיזא וכל שאמרתם נעלה עשיע שקבלתם עליכם לעשות
לעיונם ליסוד ונתח שאין דרך אחר גזלתה, ואע"פ כי חקירתם להגיע אל הדרך ההיא
ולוגים. ואף וזה הוא הטעם ועד השתא וגיע הגדרה וכאשר בהשקפה ראשונה
לא הגיעתם למה, תחקרו יותר בעמקות גדול, אבל הם שהולכים רק לעשות כפי חכמתם
ואין להם יסוד מוכן כפי ראות חלק הסותר יחבלו לחקור ולמום עמשה עוד בזה "ועל זה
השיב לו רבא אין בסוגין וכל כתב בן תוספות ושרש תנחם. כי שאנחנו הולכים בשלום
ובתמימות לבנו שאין אנו סומכים על חקירת שכלינו רק אנחנו הולכים בדרך ה' שהוא
יודע האמת ויתר. כתב בן

תהלה אין כאלקינו ואח"כ אומרים מי כאלקינו ומלכינו
קודם לשאלה שנשאל מי כאלקינו ואח"כ וזהו
התשובה אין כאלקינו, ובזה יובן שמענו מי ע"פ פשוטו
הוא על השאלה כמו מי עשה את הדבר הזה ומאחר וכו'
ע"פ מלת מי שהוא בדרך תמי' והשלילה כמו מי הוא זה
לכן וזה הוא זה אשר מלאו לבו לעשות כן שלא יתבן לאות
חזה אם היינו אומרים תחלה מי כאלקינו הוי' במשמע שהוא
בדרך פשוטו ברוך שאלה ח"ו שזולתו על הדעת עוד
אך באמורים מי תחלה, ולכן אומרים תחלה אין כאלקינו,
ואחר וענה שאין כאלקינו, וכיון דאמרו שאין זולתו וגם
וכן מי כאלקינו הוא בדרך תמי' והשלילה כי חלילה לנו
להבינו שום ספק קודם עכשיו על רעד אמת ס"ו ועי'
ביך אתה כי אריב אליך ויהי ונתח את משפטים א
אדבר אותך שמודים לו כאשר חזקה להבין ומה דרך
רשעים צלחה בא שירוץ הספרשים.

ובדע האמת יותר כתוב בן תמות שרים תנחם שהתשובות של היושרים ברוכים ללכת בדרך האמת והישר

באמת תנחם אל האמת כיון שיש להם יסוד ושמה. אבל גם בדרכו שאין להם יסוד כתוב דבכו ונוסף במעבדים

שיש להם דרכים עקומים בלא יסוד האמת, באמת ישרים ושבור אותם [illegible] שאין להם יסוד על זה

והתשובה, ולכן לא יגיעו אל האמת. ואחר כך באמת בביאור בזה השאלה על [illegible] שפי"ג [illegible]

כאן, וביאר [illegible] בגוף הוא ההולך בדרך התורה. והישר הוא ההולך עם [illegible] בקטן

ושל האנשי [illegible] וכל לשנות ולפסוק לתשובות התורה, וזהו תנחם. אבל סוף זה היפוך התם,

ובמעבדים הוא היפוך הישרים ני שאינו הולך בדרך התורה ונוסף על שלו [illegible]

שלו תמיד ועי"ש בתשובה, וב"ה [illegible] לבריתו" ועי"ש כל [illegible] ורודף וחכמתו שעושה [illegible]

ויסוד כאשר באמת אני חכמתו ותקוות כיון שיש לה יסוד. ועל זה היסוד יתקיים החכמה

וכל שחכמתו מרובה [illegible] שעושה החכמה ליסוד ואין לו יסוד אחר אני אין חכמתו ותקוות

ושל האנשי קטן [illegible]. וכיון שאין לה יסוד לא יתקיים [illegible] שלו תמיד [illegible], ובזה

אין מקום להשאלה שהביא בתוס' הלא אם רואים [illegible] הרבה חכמים באמת, [illegible]

חכמתו מרובה [illegible] ועי"ש חכמתו ותקוות. ולפי דרכינו אין כאן [illegible] קטנה שאלה

שגם אם רואים שבכל דור ודור עומדים חכמים [illegible] ונותנים [illegible] [illegible]

לפניהם בסתרות חקירות ואח"כ באים אחרים לסתור גם את דבריהם [illegible] שגם הם

בעצמם חוזרים ודבריהם לפי רוב חקירתם ואין קיום כל חכמתם [illegible] אין אם

רואים [illegible] שיסתור את דבריהם [illegible] וכל להיות [illegible] אחריהם יסתרו דבריהם או להם

בעצמם וחזרו אחר [illegible] זכן הוא תמיד, [illegible] בתורתנו הקדושה שלא נשתנה ולא ישתנה

לעולם וגם דברי חז"ל שרירים וקיימים, ואם [illegible] ספיקות הכל הוא כדי [illegible]

את דבריהם, וכל זה [illegible] דבריהם [illegible] אל [illegible] האמת והוא [illegible], והנה

כל זה שהארכנו פה כדי להוציא [illegible] והחולקים אחר דעתם [illegible] והשובבים

ודברו תועה על קדמות [illegible] ובאמת [illegible], והם [illegible] בדברי [illegible] שאם

היו [illegible] באחדות ה' שהוא אחד בכל [illegible] אחדות בכל העולם בכל [illegible]

[illegible] חסרים [illegible]

ובזאת כולם חסרים אחדות להם עלולים מכחו השלם והוא לבדו השלם בתכליתו, ואנחנו חסרים ובעל
ואל"כ איך נוכל לחקור בשכלנו החסר שלמותו] החכמה ופלאות תנינו דבריו בתכלית השלמות
לא היו הולכים אחר שכלו, שע"כ אנו צריכים להאמין שלא נוכל להשיג בשכלנו כל דרכיו
ואמונתנו ובפרט קלא יסוב ונסב לאחד ית' ואלה להם לבוא המון ולהגיע לרוח ולעם ולדעת
עצמו ולבושו לאות ה' המיוחד בתכליתו, ואפשר שעם זה אחד מן הטעמים על קבלת עולות
שוים בכל זה פעמים בכל"ע ישראל ושהוא אחד השמה לידע שלא נאמר אחת לבינו
בשכלנו כמ"ש ולא תתורו אחרי לבבכם ועיניכם שהולך אחרי סכלות לבו וזה לבדו הדבר
והחכמה, ולא לבדו אנחנו מאמינים, וגם בתורתו ובקבלות חז"ל כמ"ש לא תסור מכל אשר יגידו
לך כי רוח ה' היתה בפיהם, ולכן אנו צריכים בכל יום על חוקיו הטוב בתורתו
אשר נתן לנו ואם לא היתה אלא כפי אחרי כל החכמות אשר ישיגו בשכל אנושי זה לבד
ועולי היתה לתורתנו הקדושה, ובודאי כי דרכיו לא יכנסו במעשהם, כי לא יחפוץ ה'
הכסיל בתבונה כ"א בהתגלות לבו, אך לא יכולת להתאפק, ואולי יכנס דרכיו באלה
הכוסחים על שתי הסעיפים עדיין, וה' ינחם חוקיו בתורתו, וליחדו לעבדו באמת ותמים.
והנה עלה כוונתי השנה על שטן רק שעדיין נמצא עלינו ובאתי זה שגבי וראית
חטאו אשר קדמות, וכאן אשר ותשובה" וזה שנראה לי בזה הוא לפי שבאתי שהחכמה
שהיתה קודם וראות חטאו לשון ה' ותשובות, וזה שנחקר אחר שנעשה וראה חטא
ותשובות, ואם כן אין תלוי ברב הדברים אלא בקדימה ובאיחור, אבל כאן בין
אם עבר שיקום על תשובות הדבר, בין אם עבר שקום על הכוונות תלוי
העיקר ברב או במעט כמו שבארנו" וגם נקל להבין דלא סתרי גם כאן
הדיוקים אהדדי, כי " שמשך את עליון אחד חכמתו שמלא עולם ורובו
וזו שאמר חוץ על חכמתו, רק שמשך חכמתו אחר עליון שמלא עליון ורובו
ולא יעבר זיבולא שניהם כאחד, והכל הדברים לאמורים, כי שטן הוא"

הנא הי' חוזר כל שיחות

הוא היה אומר כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו. וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו אין רוח המקום נוחה הימנו:

הוא היה אומר כל שרוח הבריות נוח הימנו וכו׳. זה שלא
אמר כל שהוא נוח לשמים הוא נוח לבריות כיותר היה
לו לתלות [illegible] שפעולת [illegible] ולא כמו שמפורש [illegible] הנחת
השם [illegible] שהוא נוח לבריות [illegible] טבעו
ולשמים אינו נוחה וראוי לזה שהקדימו חז״ל והזהירו את האדם שיהא נוח לשמים ונוח לבריות. ע״כ
שאם היה תלוי זה בזה לא היו צריכים להזהיר אלא על שיהא נוח לבריות. וגם אמרו עבירות
שבין אדם לחבירו ועבירות שבין אדם למקום. ועל זה אמר כל שאין שרוח הבריות נוחה הימנו וכו׳
ויובן עפ״ז [illegible] סגנה לאדם שיש [illegible] שהוא ירא שמים ובעל [illegible] חסד
ונהנים [illegible] על [illegible] [illegible] חסד הוא [illegible] הבריות ואין הוא
נושא חנופה [illegible]. והיינו [illegible] שאין ראוי להיות נוחה לבריות שיהא חן וחסד בעיני
הבריות, ואם [illegible] לה הבריות נוחה הימנו [illegible]
הבריות נוחה הימנו [illegible] כרצונו [illegible] אני [illegible] שרוח המקום נוחה הימנו
ורוח הבריות הוא סימן ואות על רוח המקום ובהגיון המאמר אל הקודם. והטעם ע״ד הוא
שטועם הקב״ה ברצונו היה [illegible] להשפיע טובו וברכותיו. והנה [illegible]
כמו שמשפיע טובו וברכותיו. ואם רוח הבריות נוחה הימנו כלא טעם זהו אות שרוח המקום
נוחה הימנו שע״י משפיע טובו להם. [illegible]. וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו [illegible]
רצונו מה להם. זהו סימן שאין רוח המקום נוחה הימנו שע״י מונע השפעת הטוב. וגם יש
לפרש זה שלא אמר שהוא נוח לבריות שטבע ופירש המאמר שלא היו נוחים לבריות כמו ורש״י
שאמר בשם [illegible] להו ואם לא היו [illegible] נחת רוח לבורא, ואפשר
רוח הבריות הי׳ נוחה הימנו, אפשר אם לא היו מוכיחים אותם [illegible] הבריות היו מקבלים
מהם נחת רוח שהסיבה שאין נוחים ממנו הוא [illegible] ולא [illegible] הבריות. וגם נראה שזה
אמרו הימנו. ולא אמרו ממנו להורות שתלוי בזה שיצא מהם. הימנו ע״י [illegible] השוקים. וכן
ורש״י ורבינו יונה [illegible] היו נוחים לבורא, ולא שלא הי׳ רוח בורא נוחה [illegible] על ידי
[illegible] של המאמר שלא היו [illegible]. וכן פירש רש״י [illegible] הימנו [illegible] פירוש הימנו [illegible]
עם שאמר רוח הבריות

זה שאמר רוח הבריות ולא אמר שרוח אנשים או רוח בני אדם השמיענו כמ"ש לעולם יהא אדם [דעתו] רך וכו' ומרבה שלום עם רעהו ואפילו עם נכרי בשוק, והשמיענו עם כל הבריות אפי' עם עכו"ם. ובא להורות שלשה הדברים שאמר כאן נגד השלשה בפרקים שאמר ר' יוסי בפ"ב יהי ממון חבירך חביב עליך כ"ש היינו ממון ומוסרים ומצות שבין אדם למקום ומצות שבין אדם לחבירו, ונגד המצות ומוסרים אמר כל שיראתו קודמת לחכמתו, ונגד זה שבין אדם למקום אמר כל שמעשיו מרובין מחכמתו, ונגד בריות שבין אדם לחבירו על זה אמר כל שרוח הבריות נוחה הימנו, וכל בדברים כל עיקר עבודת ה' בשלשה דברים הללו, והבן.

[illegible] זה שאמר רוח [illegible] הבריות [illegible] הבריות [illegible] הבריות [illegible] [illegible] מחוץ היינו [illegible] ובקור עם הבריות [illegible] עם כנסת. וכמ"ש [illegible] עם כל אדם [illegible] [illegible] שלא אמר [illegible] את הבריות [illegible] [illegible] הכתוב כיון שכל הבריות [illegible] אמר שרוח המקום נוח הימנו בהבריות נוחין ממנו.

רבי דוסא בן הרכינס אומר שינה של שחרית ויין של צהרים ושיחת הילדים וישיבת בתי כנסיות של עמי הארץ מוציאין את האדם מן העולם:

רבי דוסא וכו' שינה של שחרית וכו' הרע"ב כתב שהולך וישן עד שעבר זמן ק"ש ותפלה, והוא תמוה כיון שאם יחשב בסוף זמן ק"ש מה חטא בשינה הא אמר בסוף ק"ש וכו' מוציאים וכו' מן העולם. ואם כוונתו להזהיר שלא ירבה עצמו בשינה של שחרית כדי שלא יעבור זמן ק"ש עבירות קלה אמאי הזהיר על מצות ק"ש יותר ולמה מוציא אותו מן העולם יותר משאר מצות. וגם יש לדקדק על שנוי הלשון דגבי שינה ויין וישיבת בתי כנסיות אמר של שחרית ושל צהרים ושל עמי הארץ. וגבי שיחה אמר שיחת הילדים ולא אמר שיחה של ילדים או בהפך ולימא נמי שיחת הילדים יין צהרים ובתי כנסיות עה"א. וגם צריך להבין זה גם שאמר שמוציאים את האדם מן העולם. ונראה דכל הד' דברים הללו אינו שום צורך בהם כי על השינה אמרו קמבעיא והוא וכו' והנה טוב מאוד זו השינה ויין אמרו חמרא ורייחא פקחין וגם אמרו גבה מלחהון ושיחה הוא הצורך לישוב העולם וישיבת בתי כנסיות אמרו ברוב עם וכו' בהתאסף ראשי עם והתורה אמרה בקשרת אלא בחבורה אשר צריך והזהיר בהם שלא ימשוך אחריהם שהיא מוציא את האדם לימשך אחריהם

האדם למשוך אחריהם וזקן של אדם נפתה אחריהם ברוב תאוות והם מרחיקים את האדם מעבודת
ה' וכל זה שמשך אחר עצת היצה"ר שלא אחר תאוותו בהם לא ימלא רצונו וכל זה שימלא תאוותו עוד ימשוך
לבו ורצונו. והיין לא תמלא שלא תאוותו וכל כך ימשך אחריהם עד שיוציאו אותו מן העולם נמצא
זה שהי' חפץ למלא תאוותו ורצונו מן העולם והי' להיפך שיוציאו אותו מן העולם שאינו עוסק בעולמו של
עולם. וכאשר נבאר בפרשת [illegible] "השינה אף שהיא צורך לאדם כדאיתא בגמרא [illegible]
והא וכל והנה טוב מאוד זה השינה ומוה שהוא מן קיימה. הוא עוזר ומצד התורה הרבה. ולכן בקצת
גם הוא צורך עי"ז מנוחה ונקבע לעסוק בעסקים שלו. אף אם הוא מתגברת השינה הרבה יותר מהצורך
הוא כמו התורה והמצות כמ"ש שינה לצדיקים רע להם ורע לעולם. וגם בגמרא לא אמרו אלא מתוך
[illegible] קימה. וכתיב ומעט שינה ומעט תנומה עד מתי עצל תשכב. ולכן שהרמב"ם [illegible] בשינה
השחר כמ"ש [illegible] תמיד על צורה ה' [illegible] קמו כל הבית [illegible] ומתפללים [illegible]
על הבקר [illegible] על [illegible] מאור [illegible] היום אם מתגברת השינה יותר מהצורך בקצת
ומבטל אותו מן התורה והמצות אלא [illegible] [illegible] [illegible] הוא [illegible] השינה רק
יותר. רק מעצת היצר [illegible] עוון עצלות והתגברות השינה. וכן במשנה שאמר שינה
של שחרית הוא ג"כ בזה. וכן כל עת שמתגברת השינה יותר מהצורך. וזה שאמר שינה
של שחרית ר"ל המיוחד לשחרית שהוא יותר כמו של שחרית ובכל עת שישן שינה הזאת
מוציא אותו מן העולם". וכן היין אף שהוא טוב כמה [illegible] כמו שבארנו. וגם הוא
[illegible] [illegible] כמ"ש [illegible] יין [illegible] ואינו [illegible] אלא אם שותה יותר מהראוי או בעת
שאינו ראוי. והנה קודם אכילה הדרך לשתות מעט כדי לגרר האכילה והיין [illegible] אכילה
[illegible] [ועי' [illegible] [illegible] [illegible] ע"ש] וגם היין ששותה קודם אכילה אינו
משיג לשתות הרבה יותר [illegible] ג"כ אינו [illegible]. וטוב לשתות
כדי לגרור האכילה כדאי' בברכות. אבל [illegible] [illegible] [illegible] הדרך לנוח
[illegible]. והיין ששותה בעת הזאת הוא שלא לצורך כלל והוא משיג את האדם לשתות יותר
ומרק בני אדם.

ודרך בני האדם להיותם אחר תאותם וקנין בעת הה"א ושמחת [illegible] ולמשוך אחר זה
עד שיפריד אותו ומוציא אותו מן העולם. אבל לאו דווקא זה שמוחה בקברים אלא בכל עת
אם יקדש עצמו לשמחת שלא לצורך עד שבא לידי נמשך אחר היום ומוציא אותו מן העולם אלא
שאמר בקברים בהוה וע"ש מין של קברים המוחה לקברים ובכל עת שהוא מוחה ע"ד זה האדם
ונולדת ב"כ. כי זה שמתעסקים ומתענגים וחב מעשים פרים שכל תענוגות רב ולא יכניע [illegible]
וחב או מיצר ביחוד אלא אם הוא רבי להתעסק סוד בפלוני [illegible] ולעסוק בדברי תורה גם
הוא ושב תענוגות רב פנ"ש בהתעסק וחב וכל אבל זה שמתעסקים עם האדם וחב לעסוק
בדברים קטנים ובשחוק ע"ג אמרו [illegible] ולשרים נאה והם עצה לעולם [illegible] ורשעים רע
להם ורע לעולם ומוציא אותו מן העולם ולא דווקא של ע"ה אלא כל [illegible] שמתענגים ע"ד זה
לעסוק בדברים כאלו מוציא אותו מן העולם. ולא אותו של ע"ה. אלא בדרך בהוה. ונגד
אותו של ע"ה ה' המוחה לע"ה [illegible] של תורה שאמר לצורך הדברת אלא שמתעסק [illegible] הדבר
או בדבר או בשעה כמו [illegible] קלבת [illegible] של הא בפרשת הבגד [illegible] דבאמר פרשת הבגד
לא אמר של הבגד [illegible] בעניין הבגד הזה. אלא בלשון של [illegible] מן הבגד ולא בגד עוה"ב
(והו לכל [illegible] ומקון [illegible] בפרק אלף ע"ז) ונמצא [illegible] בדברים שמוציאים וכל הוא [illegible]
והיין והולדת ק"פ. שחרית ולקברים [illegible] האדם הוא [illegible] ומוציא [illegible] הזה. ולכן [illegible]
[illegible] אבל קלוחת הולדים בוודאי אם [illegible] עם הולדים [illegible]. כי [illegible] הולדים הוא
[illegible] שמות ושמחה אשר [illegible] עם [illegible] שמחת [illegible] וגודל אהבתו אשר לא [illegible]
בדרך שמות [illegible] עם אחרים כי יהיו [illegible]. ואם [illegible] בדברים כאלה עם
ודרך [illegible] לא יבוא [illegible] אחר זה. וגם שאהבת הולדים הוא גורם שימשוך בדברים כאלה
[illegible] לא יבוא [illegible] אחר זה. [illegible] ויגרם שמחת זה להבטל [illegible] הוא הולד עם [illegible] ולזה [illegible]
ונמצא זה שגורם שימשוך אחר [illegible] הולדים והורות שהשוחות ולבים הוא המוציא וכל ולא עם אחר [illegible] שהשיח הוא
אחר של הולדים והורות [illegible] הוא [illegible] כספרות [illegible]. וזה [illegible] וכל [illegible]
[illegible] ושמחה. לולדים ושעת הוא [illegible] חכמים כספרות נפטרים. וזה שמוציאים וכל [illegible]
זה שבקברים שאדם עוסק [illegible] של עולם ושמחת שהוא נמשך אחר דברים כאלה אלא שמוציאים
אותו מן העולם

אותו משם מן העולם, כי העולם לא נברא אלא שיראו מלפניו כדאיתא במס' שבת והאלקים עשה שיראו מלפניו. ופירש"י את אלקים ירא ואמרו חז"ל כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה, ואם האדם הולך בשרירות לבו ונמשך אחר דמיונו הלזו ומתקרר עצמו בדמיונו שמוציאים אותו מיראת ה' מוציאים אותו מן העולם, כי מה לו בעולם אם לא שיראה מלפניו כנ"ל".

רבי אלעזר המודעי אומר המחלל את הקדשים והמבזה את המועדות והמלבין פני חבירו ברבים והמפר בריתו של אברהם אבינו והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא:

רבי אלעזר המודעי אומר המחלל את הקדשים וכו' המשנה הזאת קשה להבין ובמיוחד מש"כ והעיר בזה הרמב"ם".

(א), החשבה בדברים הללו לחשוב ר' אלעזר הבא לעניין טעם על זה שזה לא חשוב הוא דאשתא בפרק חלק שאין להם חלק לעוה"ב וזה שפתח התוי"ט, קום המדש ע"פ שבחין הדבר ומשנה בענין שלו, (ב). והיינו הובא גמרא ר"א אמר המפרש הפשוטה יש בזה עבירות חמורות שאלו שהרוג ואל יעבור כמו ע"ז וג"ע וש"ד ומזה לא יהיו אלו ג"כ בכלל זה, ובגמרא איתא ברא"ש גם זה והפסוק כי דבר ה' בזה, ערש"י נגלה שגם אם יבזה א' מאמרי המצות ראוי ג"כ שלא יהא לו חלק לעוה"ב כדאיתא התם כל האומר כל התורה אמת חוץ מאות אחת הרי הוא בוזה את דבר ה', וגם אשתא בזה בפסוקים שאמרו עליהם בכלל דבר ה' בזה ולכן המפרש הזה קרובים וכו' לחשוב המפרש והמחלל הקדשים, והמבזה את המועדות".

(ג). ופי' הרע"ב המחלל הקדשים המביא קדשי וגבות לידי פיסול נותר או פיגול ונבזה, ולא ידעתי להבין, כי מחלל משמע שעושה בזה בחולין, וגם המביא לפיגול ונותר אין עונו עונש כרת אלא על האוכלו. (ד). המבזה את הקדשים יותר נשגב כאן שהיה מוזר המבזה קדשים, וכן המבזה ומועדות הי"ל מוזר המבזה ומועדים (ה). המבזה ומועדות אם קאי על יו"ט הי"ל מוזר המחלל שבת ויו"ט, ואם קאי על חול המועד. ולעניין טעם לזה, והנה שהרבינו יונה בשערי תשובה כתב טעם ע"ז ע"ש כי ראוים הדברים לו שאמרם, ועכ"ז לא יוסר הקושיא הלא כמה מצות ושאר קיום בעינן אדם והי"ל מוזר גם עליהם שבזה ה' בזה ואין להם חלק לעוה"ב. (ו) המלבין פני חבירו ברבים לא נזכר שם.

חבירו ברבים לא גריס רש"י משום דבגמרא ליתא. וכתב התוי"ט אבל בגירסת ספרים שלנו איתא נמי
בפרק חלק ובודאי שראוי לנו לילך אחר שקבלתנו של רש"י ז"ל ובפרט בגירסתו שיודע איך לחקור
אחר כל הגירסות ואם הי' שם בגמרא הגירסא לא הי' נעלם ממנו. ואף זה שפירש רש"י דהכא נמי
לא גרסינן משום דהתם לא גרסינן. וזה נראה שגם לפני רש"י הי' כאן הגירסא רק דגירסתו מחות
שהתם לא ליתא הגירסא משום הכי לא גרס נמי הכא. אבל קשה ~~[illegible]~~ כל ~~[illegible]~~. וקרוב
הדבר על זה דליתא בהש משום שראו הכא הגירסא שהמשנה כאן, ועל כן התוי"ט [illegible]
(ז'). שאמר המחבר קריית של אקרא אדם איך שלמון הספר [illegible] איך בקריות [illegible]. קריית
הספר. זה קשה בשל אשרים הוא שותף בהוי לו' לעור הספר קריית ספרים [illegible]
(ח'). לכאורה להבין הענין של מגלה פנים לתורה, שכתב בדרך [illegible] מראה פנים
בהלכה ולא בהגדה קאמר שלא כהלכה הא בגירסא ליתא המגלה פנים בתורה סתם וע"כ
צריכים לחלק בין מגלה פנים ובין מראה פנים. וצריך להבין החילוק בין שני הלשונות.
(ט'). בגירסא ליתא המגלה פנים בתורה שלא כהלכה ת"ח. ועוד כמה דברים שצריכים להבין
איך שייך בכלל המגלה פנים בתורה. (יוד). שאמר אע"פ שיש בידו תורה ומעשים טובים
איך יש בידו תורה ומעשים טובים כיון שעושה כל הנ"ל. ועוד יש להעיר כמה הערות. וקצרתי.
וביותר הדברים יבוארו על נכון. וזה שנראה לי בכוונת משנתינו בודאי לא איירי כאן
שעושה כל אלה במרד בפריקת המעט מעלין. וגם לא איירי כאן שהולך אחר בעצת יצרו
בהא אמר שיש בידו תורה. ואע"פ הולך עם בדרך התורה, ואולם עומד על חכמתו ובינתו.
וזהו שאמר שיש בידו מעשים טובים אע"פ הוא עובד את ה' ומעיר שטוב וראוי לעבוד את ה'
כיון שאמר מעשים טובים אע"פ יודע שטוב וראוי לעבוד כעבד את אדונו [illegible] המטובות
המטובות שלו. ואע"פ צריך טעם לזה ומתקשה בקושיא דמקרא הלזו. ונראה שבאמת יעבדו
הפסולים באמת כיון שהאדם בשכלו ובגירסתו הוא [illegible] ואין נגד ה' וחכמתו וגדולתו.
ואע"פ כי יבוא אחר הולך אחת אשר כבר עובד. וזה שעלה הוא אשר יעלה ועליון אין להשיג
וגם אין לגרוע. והחייבים

ומזה אין לגרוע מחיובים לקיים מצות ה' כמו שחייבים בכל השנה לקיים מעשי המצוה
וכן בעשין הגמול והעונש חושבים שיתן ה' העונשין על רצונו כמו שעושה המלך ב"ו
זה שעובר על רצונו ואינם מאמינים שיהא כח ועוז ביד האדם השפל לבטל ולהרוס
ולתקן ולקלקל בכל העולמות, כמו שאמרתי שמאמינים שיש כח ועוז ביד האדם לבטל ולהרוס.
ולהחריב השפע בכל העולמות, וכל העולמות מתנהגים על ידינו כמ"ש תנו עוז לאלקים ולהבין
יסוד עולם, ועי"ז זה הוא הגמול והעונש. אבל הכתות האלו אינם מאמינים כי זה
ובידם הוא לבטל עזות כבודו שיהא העון והעוז ביד האדם ליתן כח ועוז במעלה ה'
או לקלקל מעלה ה', ועי"ז זה סובר המלך בדרך ר' אלעזר. וכמו שאמרו בס"ב לדבר ודבר בקדושות
המחלל את הקדשים, ולא אמר זה שחלל קדשים וכו' שגרם לעשות כן, כי לא על החלול בעצמה
ענשו בגדול כ"כ אלא על מחשבתו ודעתו שפוגם בעניני אמונה, וכן
השגחה את השעבדות, וכן כולם, ועוד ועוד וזה שרש הכל. הנה הכתות הולכים אחר
בעתם, חושבים אין מאמינים אינו יהא הכח בכוחם להכניס קדושת השפע בבהמה
ושלא לשנות. ואמר את הקבלות השלם קדושת השפע, בקבלות כמו חושבים בהוי כמו
דבקה שחייבים לקיים. אבל קדושת השפע שבבהמה לא תבא בקדושתה לא שלום
וחלילה כל זמן שהיא ראוי להקרבה. והוא גורם בעונתם שגם בעשור כמו של אדם תקבל
קדושת השפע וחושבים אם ה' לא חפץ בה שתקבל ותתלבש כמאותה אינו יבוא
האדם השפל והמשיך בה קדושה שבעשור כמו של האדם לא עשה בה יותר
וזה שנתן כח ה' ואינו שבשפע הקרבנות אינו ובעשים שהם שדים שרצוני
ועובד את ה' בזה שעי"ז יתבטל האדם ולהיות נכנע ושפל ואינו אם לא ומצוין
טעם שגם הם שדים כי לא מחשבותיו מחשבותינו אינו לא בדבר שהוא מרות עול
רבונו. וכן הם חושבים הבהמה כשארי הבהמות והחולין שעושים אותה חולין וכולם
שונים והקרבה שאין ביד האדם ובא אחר המלך לשנות את אשר כרם עבודה ובאות
שגה טעות גדולה בעניני האמונה

שבהן כפירה גדולה בעיקרי אמונה כאשר באתנו שהכל מסר ה' ביד האדם"

המבזה את המועדות - ולא שהם מחללים המועדים במזיד או בשוגג. שגם הם מודים בעיקרי הדת ומאמינים [illegible] [illegible] שהוא [illegible] [illegible] או שהעולם נברא בזמן [illegible].

אבל זה הוא זורה בעיניהם שיהיו תלויים ביד הקב"ה [illegible] [illegible] שעולה על דעתם, ור"ל אתם אפילו שוגגים אפילו מזידים וכל מועד הוא לשון קביעות וקיום או זמן כמ"ש ונועדתי רק שהוא קביעות וקיום, וכן קביעות זמן. כמ"ש למועד אשר יעדו. ולכן נקראו רח וי"ט מועדים מחמת שהוא לפי הקביעות שבב"ד קובעים כמ"ש אתם ופלא אין לך מועדים אלא אלו, ונמצא קביעות ב"ד עושה הקב"ה יום הדין בר"ה ובי' ימים ויום סליחה ביוהכ"פ, וכן בשעת התשואה גם אביב ואסיפה הכל הוא לפי קביעותם. וגם הוא זורה בעיני המאמינים שיהא כח ביד האדם לשנות העתים והזמנים והנהגת העולם ושיעשה ה' יום סליחה או שידון את העולם בעת שיעלה הקביעות על ידי האדם, ובעיניהם הוא כמו כבודו, שהאדם ימשול על הקב"ה כביכול, ולכן אמר המבזה ולא אמר מחלל כמו בקדשים שבהם הם עושים את הקדשים חולין כאשר באמת. אבל במועדים אינם מחללים עצם הי"ט רק שמבזים את המועד והקביעות שלו, ועל זה מגלה שכופר את המועדות הידוע זה שאמרו קודשים. וגם זה אמר ומועדות, ולא ומועדים מורה גם כן על זה שבאמת"

המלבין פני חבירו ברבים, אינו פשוט, ולא גרוס גם הכא, אבל עי' אורתא ותקן קצת טעם לנו גרסתנו, ועל הדרך הנ"ל נראה שהאדם הוא עולם קטן,

שנברא בצלם אלקים, ולכן כל האברים כמו שאבריו את העולם כלו והצלם הוא באדם סופקה ואותו חוורא, וכל הענין [illegible] ע"ג רק [illegible] בפנים כי בפנים [illegible] כמות הפשוטות כאשר [illegible] [illegible] בסוגיא, [illegible] [illegible] הענין כמו כן [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ובכל [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ובכל [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ובכל אם אתה משחק לו אינו הוא ובכל אינו הקב"ה ובכל

וכמו שאמר הקב"ה וכו' . ומ"ש כמו שהבאנו כל הענין של האדם ע"י שעולים כל המעלות ומשלים ע"י זה והבן ,
וכן אמרו במדרש בזה"ק פ' משפטים על המצוה לא לחבירה וכו' וזו שאמר ואמרו בעקרת האדם כ"כ אין
חושך ואפלה בפנים . וקראת בזה שלום בלשון רש"י אין לשון הבא לזה .

המספר בריתו של אברהם אבינו . הוא ע"פ במכילתא במדרש שאמר שפעם א' אמר ר' יהושע אם חביבה
המילה מפני מה לא נתנה לאדם הראשון . ופי' רש"י מפני זה לא נעשה

והנה וכמו שאמר בזה שאמרו המילה חביבה ומפני מה לא . וגם איתא בתנחומא שאמר טורנוסרופוס את
ר"ע איזה מעשים נאים של הקב"ה או של בשר ודם וכמו שאמר לו הואיל והוא חפץ במילה למה לא
נולד מהול מבטן אמו . והשיב לו שכל המצות נתנו לצרף בהם את הבריות וכמו ע"ש ובביאורים על הענין הזה
בזה ואמר . וכאן ענין זה לא נתפרש לכוונת שלמותם . כי זה נבראה חסרה וזו שלמות נבראת
ע"פ הטבע . והטבע בעצמה היא חסרה . והיתה כוונת השי"ת בבריאת העולם על זה האופן
כדי שיבוא האדם וישלים החסרון . וכן האדם בעצמו נברא חסר כמ"ש עייר פרא אדם יולד . כדי
שהוא בעצמו ישלים חסרונו . וכמ"ש אשר ברא אלקים לעשות אלקים זו הטבע כידוע שיבוא האדם
ויעשות רצונו ויתקן כי עצמו הוא נברא חסר . וגם במכילתא במדרש שאמר הקב"ה לאדם ולך זה נתתי
וקרות אתה לו נאה וקרות אדם ונקראת קלה בחלק חוץ אות והוא בבריאה ויתן תשובה לאדם
ובזה יובן שזה הוא מעלות האדם בזה שנברא חסר כדי שבבריאה שיתקן עצמו ואת העולם
כולו והוא שורש מעלות שחסר בזה יוכל לתקן ולהשלים עצמו וכל העולם שהם חסרים בטבעם .
וזה אמר לו נאה וקרות אדם שחסר בזה אדם מן האדמה יוכל להשלים עצמו שהוא גדול בזה
כפי כוונת השי"ת . ועי"ז יתעלה האדם בזה שפועל פעולה גדולה כ"כ (ועי' בתפארת ישראל
ובהר"ל מפראג שהאריך בזה וקיצרתי כאן) וכן נברא האדם ערל שהוא חסר כדי שיתקן וישלים עצמו
בזה שימול ערלתו כמ"ש והי' תמים שבאמת לא נברא שלם עד שמל עצמו . וזה הי' הויכוח ש
שאמר טורנוסרופוס את ר"ע . וכן הפעם אמר ר' יהושע שאם המילה חביבה מפני מה לא הי'
נתנה כבר . וכוון שבשביל המילה הענין יבוא האדם השפל והעלה ובוא אחר השי"ת
את אשר ברא לעשות . כי לדעתם אין זה שהאדם נבנה שהאדם יתקן ויעלה הקב"ה .
והשיב לו ר"ע שכל מעלה בראשית לפני פנים תיקון ע"ש . וגם במכילתא כל המדרש [illegible]
ואין להאריך כאן ויתן שלא נצא

ואין להאריך כאן יותר שלא נצא מענייננו בזה, ועיי"ש כאן והסיפור בריתו של א"א השם כמו שאמרנו
שהמשפט הוא לשמות כבודו כבדות הפלוסוף וטרנספירציה וזה אמר בבריתו של אברהם אבינו שעד
אברהם הי' ההנהגה רק ע"פ הטבע ובו', וכיון שבא אברהם כתיב בו ויצא וכל שהמשגיחו
למעלה מהכוכבים שהוא הטבע נתן לו ונצא מזה וברית עמו כביכול שהוא למעלה מזה שהוא
חסר ע"פ הטבע, והמקורות האלו שאמרנו ואמונה בזה, הזה ומאמרנו בריתו, ובמקום
אחר האספנו בזה, ועיין וקצן בפרק חמישי ע"ש.

המגלה פנים בתורה וכו', הנה נראה בעניין שאמרו כיה פנים לתורה וכן אמרו על ר"מ שהי' אומר
טהור ומאה לו פנים וכל נמוק כנגד הכחות שבאדם ומגלה במשפט שלו. ועי"ש
ועוד תהי' מאת ה' על משפט שבהמשפט שער כל הכחות והיראה שבלב האדם אם
הוא חוקק ועצמו ומגלה ונעכר במשפט וכן כל המכות כולם. וזה שנצא בזאת משפט ע"י
פנים, פנים שוחקות, פנים עזפות, פנים מסבירות, ונראה שזה מורה לשון פנים לפי
שבו ומגלה כל הכחות הפשיות שקרבו ומספרת פנים והכר זה שבקרבו אם הוא
ע"ג פנים או בושת פנים ופנ"י הכרת פניהם ענתה בם, ובהפנים כוללים כל
הכחות שבפנים ובלב האדם, וכן הענין בתורתנו הקדושה שעיקר התורה הוא המשמעות
שבה ע"פ יסודות התורה [illegible] שנמסר למשה והכל עשו בהאותיות והתיבות של התורה
ועי"ש שהתורה שבע"פ היא עצם התורה שבכתב ולפי המשמעות שבה לפנים ולפרש
התיבות והאותיות, ובהתיבות ומגלה המשמעיות כמו שע"י הפנים ומגלה המשמעות
שבלב האדם, ובזה יובן זה שאמרו שהיו' מורשים כיה פנים וכן הי' ומאה לו פנים
השם לפי שהיו מורשים הי' ורואים שכן הוא הטבען בכתוב בהתיבות ובאותיות/
והיו מורשים באופן אחר והיו רואים ג"כ בכתוב שמורה על זה שדרשו, וכן כמו
חוקין חג"ם וכל א' אומר שכך הוא הלכה ע"פ קבלתו מיסודות התורה וע"פ זה יש נותן
והי' צריך להראות שכך שהלכה זאת יש לה גלוי בפסוק, ועכ"ז הי' נותן פנים לתורה
השם שהי' ומאה שכן הוא רמוזה בהאותיות והתיבות שבכתוב הכתובה לפנים
וזה הוא ענין שאלו ואלו הם דברי אלקים

ומה הטעם שאלו ואלו הם דברי אלקים חיים שכן הי' חבירו החולק עליו הי' רואה , עי"ש
כדברינו ג"כ עליו פנים בהתגלות וכנ"ל ואם לא שהיו נמצאים כ"א שבדברינו הם רמזים
בהתגלות ובאמתות שבתורה לא היו מוסיפים על דבריהם נגד שכל ופרטים. וגם אם לא שהיו
יודעים שהלכה זאת לסיבה והוית כך לפי קבלתם ולפי יסודות התורה שקיבלו לא היו
ומפרשים ההפכים כך לפי שכלם וכו' , ומה הטעם שאמרו הלכה כב"ה כי ט התנהגות
והשתלשלות העולמות הם מתנהגים עפ"י התורה ועפ"י משלים. והם ידעו שהשתלשלות ה
העולמות והתפשטות לסיבה והיות ע"ג האופן ועפ"ז קבעו הלכה כמ"ש הלכות עולם
ו' אל תקרי הלכות אלא הלכות שכל העולמות מתנהגים והולכים ומהלכים אחריהם עי' ה
הקביעות הדין שקובעים למטה , וכמו וכן כמה עשרות מקום בדברי חז"ל ואולי
שידעו לקבוע הלכה עפ"י יסודות התורה שקבלו ועפ"י סדרי התנהגות והשתלשלות
העולמות שידעו כי עכ"ז היו לסיבות והלכות פנים בכתוב כנ"ל , אבל [illegible]
שמתחדשים בסתירות התורה וגם הוא נמצא בעולם שכל העולמות יתנהגו עפ"י קביעות
הלכה שאמרתם קודמים ולכן הם מגלים הפנים בתורה לפי שכלם הנכון ואולי אם הוא
שלא כהלכה כי לפי דעתם המשנה הוא נמצא כבוד ה' באורו וי ועדה לא וגלת והבין
במשנה וחשבת תמים דעים ולא נמסר לנו השי"ת בדרכים סתומים ויתה הדבר שנראה
אמתם לפי ויגנס שכולם העולה , ולכן אין ומפרשים אלא לפי התנראה [illegible]
לפי דעתם ושכלם , וגם נראה זה שאמרו עליהם שמצאו פנים ועל דברי חז"ל אי' וראה
פנים הידוע שרואה פנים זורה שהוא ורואה קצת הפנים רק בכבי שיוכלו לראות גבי
ואולי שעניך הפנים הוא וכמה והצלה פנים ומעט של הפנים הוא בשלוי והנ"ה
כל אוש הישר הולך בדרכי התורה ואולי שהוא ופוש הדעת והלכה והצעים כראוי
לפי היסודות התורה וז"ה. ולכן גם עוד כמה פנים לתורה ונגלה התורה ו
ותפרשת לפי פשוטו לבד , וכפרט בדברינו שהם נראים שהם פתוחים לפי קבלתו ורבעים
שעל האמתי קבלה והשיג התורה על אמיתתה ואולי ושוה לא נתגלה שזה החולים
וכן גזה הולך הי' אומר

וכן דוד המלך ה״ע אומר והתפלל על עיניו ואביטה נפלאות מתורתך שיגלה עיניו ויראה
ויבין הנפלאות · והפירוש ידוע ·
ונגד אמרו שהיו רואים פנים וכל ה״ל שהיו רואים ע״ד האמת
וזה הוא ולדעים שעיקר הפנים הוא וכוונה ענין זה
שלא ינתן להראות ושמע״ש המחרים האומרים בדברים
וכוונים אין בהתורה רק זה שנראה להם ולפי שכל הוא
הפירוש ולא נותר ואומרים שהם מגלים את הפנים · ואין
וכוונה עוד · ונגד שבגמרא אי׳ המגלה פנים בתורה
סתם ולא אמרו שם שלא כהלכה היינו שהעיקר טעותם
הוא זה שהם מגלים את הפנים ואומנם ואומרים שיש קבה
דברים נפלאים ונעלמים וקבה הם ונוגעים את דבר
ה׳ · ולפי שבגמרא הביאו דבריו ר״א על הפסוק · כי
דבר ה׳ בזה כמו שאמרו שם בפנים אמר ר׳ אליעזר ומן
אורחתם סתם המגלה פנים כי הכוונה על מגלים
ונגהו כשתי הפסוק כנ״ל · ונראה שאין ונזכיר העיקר
כל וקא והמות עיקר הדבר אמת שלא כהלכה
ותוספת ביאור וחזות שהם מגלים אחד דעתם וכו
ומלא הפנים הוא שלא כהלכה · והפנים שענים ואמת כל זה נראה ו׳ ולפרש ע״פ
פשט והבן כל זאת ״ והמעיין שם בגמרא יראה שהפירוש הוא נכון וקרוב אל
האמת · באמת שם שבכלל המגלה פנים הוא המבזה ת״ח · ונראה אמרו שם שהאומר
מאי אהני לן רבנן [illegible] המגלה פנים בכתוב אם לא
בריתו [illegible] חוקות שמים וארץ לא שמתי · [illegible] בטל ·
המגלה פנים וכו׳ [illegible] ·
אותם ואומרים שיש בתורה פנימיות [illegible] ע״פ [illegible] התורה [illegible]
וע״פ קבלת חז״ל ואומרים שאמנה

נראה זה שהתפלל על עיניו הוא ע״ד תגלית זה [illegible]
[illegible] · והפשט וכן ע״ד [illegible] ה׳ [illegible]
[illegible]

וע״פ קבלת חז״ל ולמודים שאמונה ומופלגת רק ופי פירוש המראה והם ולמדתם לא די שאין יתרון
לת״ח אלא שמבזים אותם מחמת שמפרשים התורה בדרך שרחוקה מהם וגם אומנם ומשנים שם
המלות ומתנהגים עפ״י קביעות הלכה של ת״ח. ולכן ומגלה ולא אהבה אין רבים ונפל ובזה
קרן ולא העולם וע״ג ובנא הפסוק אם לא כמותו וכל שעם חוקות השמים תלוי בתורה
ועפ״י קביעת הלכה ומתנהגים פי המלות וא״כ אהבה אין טובא ואותו שם עוד העוסק
בתורה כאלו נעים שלום בפמליא של מעלה ושל מטה ופתלו בזה פסטרן של מעלה. ואמרו
עוד שם אף מגין על העולם כלו ולמאורה אינו עושה ושם. אשר לברכים נחת והמות של
המלות ומתקיימים ומתנהגים עפ״י התורה וע״פ לומדי והם מגינים על העולם. ור״ג
הוצא ר״א והפסוק כי דבקה ה׳ בגה שהיו לו ואו את ה׳ בגה פי׳ את ה׳ הוא
ויגדף. ולזה אמר ר״א שקאי על פי הבל שורעתם אינם מבזים את ה׳ ומגדפים בדעתם
שהוא חסים על כבוד ה׳ כאשר בארנו וזה נגדף ה׳ הוא מבזים בתלבם שאין הם
יתרון על שארי טוסיות ולכן אמר שאין קיבל תורה ומעשים טובים. וזה שהרסים וסלגות
התורה. ולכן אין להם חלק לעוה״ב. ודברתיו הם קרובים ודברי ר״ח בן דוסא ביה
שאמר כל שחכמתו מרובה ממעשיו. וכאשר נבאר עוד אשה וקרן״

רבי ישמעאל אומר הוי קל לראש ונוח לתשחורת והוי מקבל את כל האדם בשמחה:

ר״א הוי קל לראש ונפל בא לומר אינו יתנהג כבי שהוא רוח הבריות נוחה הימנו כמ״ש ר״ח בן דוסא. ואמר הוי קל לוי שהוא ראש עליך
שלא יכבד עליך ועשות זה שמצוה עליך רק שתעלה בגדולות שהוא נראה כאלו
אתה עושה בחפצך ושאת עונג וקל כעבדו. ועיין לתשחורת. נראה בתשחורת הוא
לשון חשיבות ורש״י הדבק לשחור וכן בן תשחורת הוא בן חשוב ואפשר שזה הוא
לשון לאחר פעם שהוא לקדם פעם וגם עלות השחר מחמת שהעת הוא נבחר
במעלה שאז נעלה ברוב חכמה ואז הוא עת רצון וגם הוא קודם בזמן שמתפלל
היום והאיר. ואמר לוי שהוא

היום להאיר ואמר לוי שהוא איש חשוב וקודם בישיבה ואיך שאינו ראש עליך ואין אתה משועבד
לעשות אשר יצוה לך וז"ה הוי נוח לו בדבורך ובמעשיך נגדו ותראה עצמך שגם דבריו
הם נוחים לך"

ונראה זה שאמר בא טעם אחרונים בלוב היינו ע"כ
על דרך זה שקבלתי בלבו ובכל אותו ה
התלויות אלך באמונה הוי לוי יותר אותו
ולבדיעו ניחא והבן גאות.

והוי מקבל את כל האדם בשמחה זה שלא כלל גאות.
ביחוד שה"ל יותר הוי קל וכל נוח וכל ישמח לכל
אדם, ובפרט אותו קפ"ע שאמר והוי מקבל וכל אדם בראש ולתשחורת. אחר שיהא
טפל להם באיך בתשחורת שאמר שיהא נוח לו היינו שיודע עצמו בנחת שיהא
מה נגדו ונראה עצמו כאלו הוא טפל. וע"ז מורה הלש"ב של לראש ולתשחורת"
אבל בכל אדם אמר שיקבל אותו בשמחה, ויוכל הוא לשון נגד שהוא בשוה לו.
ובדברי הרמב"ם והרע"ב והתוס' יו"ט הקשה לזה לא פי' גאות לכל עניי והוי מקבל
את כל האדם בסבר פנים יפות. ובאמת שלא ידעתי שום קושיא בדבריהם מיירי
באורחים הבאים לביתו שיש שפיר לומר שיקבל אותם. אבל הכא מיירי בכל אדם
ואיך שפוגע אותו בשוק ולא שייך לומר שיקבל אותו. ולכן הוכרח לפרש שהוא לשון
מגדר, ושאלת נפשי בדבריהם אמר בסבר פי' והכל אמר בשמחה, בדבריהם קאי על ה
האורח שבא לביתו ולהכניס בדעתו שלא ירע לו בזה שאמר לו עכשיו. ולכן לא עליו בדעתו
איך אם רואה שמקבל אותו בשמחה אולי הוא מן השפה ולחוץ, ולכן אמר בסב"פ. שכל
הפרחות ומגלה בפנים ולכן הגהיר שם שיקבל אותו בסבר פ"י שיודע והסתפקות
פנים, שלבו טוב על ביאתו אצלו, והבן" ולכן שלא כדעת הרמב"ם שהשמחה הוא יותר
מסב"פ, והבוחר יבחר" ותנא דידן ר' דוסא קאי על דברי ר' חנינא ב"ד שאמר שיראת
חטא קודם להוית קודמת, וע"ז בא ר' דוסא ואמר שעם כל מחיות וכל שהם הדברים ש
שמרחקים אותו מיראת ה' כאשר באמת שם. ועל זה שאמר רה"ח ב"ב כל שמעשיו מרובין היינו
שלא ילך אחר דעתו ולפקפק על דברי ה' ותורתו. וקבלת חכמים. וע"ז בא דברי ר"א
שהוא הוסיף יותר איך שיראה

שהוא מוסיף לומר אתך שיראה לפני בעת שהוא מתענג נגד כבוד ה' ית"ש לא יטה
ובדרך הישר, ומקבלת חז"ל. נגד שאמר כל שרוח הבריות נוחה הימנו, אמר ר' ישמעאל
הוי קל וכו' אתך ותהא עם זו שהוא עבד זמן. נגד בני אדם חשובים ואתך שהוא לא
נופל והם נגד כל אדם אתך שהם כולם זהם ועי"ז והא נוח לבריות.

רבי עקיבא אומר שחוק וקלות ראש מרגילין לערוה· מסורת סייג לתורה· מעשרות סייג לעושר· נדרים סייג לפרישות· סייג לחכמה שתיקה:

רבי עקיבא אומר שחוק וקלות ראש וכו', וכתב התוי"ט, פי' הר"ו [illegible] רוקב ראש והיראה, הוא סייג לערוות של המשנה זה ומבקר קסייגים

וכתב התוי"ט בשם הרב"ב והא דלא תנן הכא בהדיא כמו אתך וכו', והנה בחוק
יהיה זמנה כאשר יראה הועיל ולדברי נראה דלא קא ר"ל וחשוב הכא כל הסייגים
הלא' רק הסייגים שעברו חז"ל ולא חשוב כאן וגם במעשרות יש סייגים אחרים עיקרים
כמו הוחב ולא [illegible] הגב עם הגבהה [illegible] הרגל עבירה, אלא קא ר"ל ואשמועין
קרו ה' והדברים איזה רבותא או דבר חבל, ולגה לא אמר שהיראה ורקבה ראש
הוא סייג לערוה כי הם עיקרים העבירה ולא לערוה לבד הזה סייגים כי הזה
סייגים ועבירים לכל עניני עבודת ה' וזו לא ודבר קל זה אלא ר"ל שהשחוק וקלות
ראש אין בעצם חטא שלא אסרו אלא שלא יבוא שחוק פנו ובודאי דברים שהתורה
נקראת בהם אסרו במעשה שחוק וכן בקלות ראש לא אסרו אלא שלא ירגיל להתפלל
ותנן קלות ראש ולשון המעטר וחבירו ע"כ וכן רשא"א יקל ראשו כנגד שער העזרה
ואמרה לכבוד שהוא עם הענין כמ"ש רב שחוק ועשה לכוין שלא יתן בעצם קדושה
אחרת, ולגה אמר ר"ד אתך ואין בהם חטא בעצם זו ויודע בזה [illegible] ואתך שלכבודים
הוא הענין כדי שלא יתן בעיתו באשה אחרת זו יודע בזה שאם ירגיל עצמו
בזה ואהרה ירגיל אותו לערוה חמורה וכן מסורת סייג לתורה בר"ע סבירא ליה
יש אם למקרא

ג"ש יש להקרא (עי' בפסחים ובסוטה ובתוס' שם ובב"מ [illegible]) ואולי לומר כיון שהם אין עיקר ולא"כ לא

אסורות על זה. וגם לפי הנראה אין נפקותא אם נגיע שכר מלאים ולפי חסרים נוסח

בתורה. ולזה אמר אל תשלופו אחר זיוף. כי הם כיס לתורה שלא תשגע ותשריח [illegible]

כמה תיבות חסרים וכמה מלאים וכמה תיבות ואותיות ויש קצת פרשה ע"ג והיא התורה

שמור בקרבך כמ"ש סימנים עלה בתורה וגם שהמסורה לא נמצא רק הוא חז"ל שיעל כל

קוץ יש תלי תלים של הלכות ולעבדך צבאל הוא לתורה שע"ג יבין כמה ענינים סתומים בתורה [illegible]

וכל זה אם יעסוק העיקר בתורה אבל אם לא יעסוק ב

בתורה רק במסורה לבד אין תועלת לו בזה. נדרים

סייג לפרישות אמר שכתוב טוב אשר לא תדור [illegible] ה'

קדוש לשמור והם נע"ג אמר שנדרים יש צורך בהם כי

הוא סייג לפרישות כמו שאמר שמעון הצדיק ונזיר א'

כוחו ורבו נזירות בזמנו ואמרו שהן משעבדין לקיים את

המצוה שנאמר נשבעתי ואקיימה. מעשרות סייג לעושר השתא ג"כ חיוב צדקה

ונוף שנמסר והשוע ותעשר תעשר שלא בוי אלא ותחסר לך בשביל זה אלא שגם סייג

הוא לעושר כמ"ש ולא [illegible] חסר. וגם אשמעינן שלא יאמר לבו, ויעשר אותן צדקה לעניים

יותר מעשר, ולזה אמר שהעושר הוא סייג לעושר. וכן בעושר [illegible] וכמ"ש עשר בשביל שתתעשר

ואחר שיפרוש העושר יכול אתה להרבות בצדקה כפי יתברך ה'. סייג לחכמה שתיקה

זה שלא אמר שתיקה סייג לחכמה עיין בתוי"ט ושבעת הדברים [illegible] לפי שבמסורות ו

ובנדרים ובמעשרות קא משמע לן דרבנן חידוש ותועלת יש בהם והוא [illegible] מסורת

על זה הם [illegible] שהוא סייג לתורה. וכן בנדרים ובמעשרות קא משמע לן דרבנן [illegible]

אבל התורה וכן הפרישות והעושר על זה לא השמיענו [illegible] באמת שנושאי

הספרים הם [illegible] תחלה קצת [illegible]

וכן זה שאמר

ונ"ל עוד בזה ע"ד המשנה שאמר זה שאמר
[illegible] אחר שאמר אחר [illegible] הוא
חייב. אבל כתוב כי יפליא איש נדר
שלא שאין חייב אלא אם כבר נדר [illegible]
וכי יפליא איש נדר [illegible] חייב
אבל אם לא נדר [illegible] אלא [illegible] אחר
[illegible] [illegible] [illegible] והשלים
[illegible] ודו"ק"

כמו שאמר [illegible] על זה שאמר [illegible] [illegible]
[illegible]

וכן זה שאמר שחוק וקלות ראש בא לומר על השחוק
וקלות ראש שהם נושאי המאמר שלו, ורצונו לומר [illegible]
קצה כמאמר במרע, [illegible] לשתיקה לא באן
דרכו [illegible] ותועלת השתיקה שאמר לא
מצאתי לגוף טוב משתיקה ולא בא לומר כאן
אלא שתפלה אין סייג כמו השתיקה, והוא
נושא המאמר והוא כמו שואל על הסייג, של
חכמה זה הוא והשיב שהשתיקה היא הסייג של
החכמה ודיוק לשון קבלה זה שאמר רשב"ג שגדל
בין החכמים לא מצא לגוף יותר טוב משתיקה
והאריכו שם בדברים הנאותים וקצה שאמר שגדל בין החכמים וקחו משם שאין
להאריך ולכפול הדברים " נראה שסייג דרכו ר"ע שאמר שחוק וכו' לדרכו
ה' ושמעתי שאמר יוקח את כל האדם בשוחה, וגם אמר [illegible] לא ירגם בשחוק
עוון וגם הג' סייגים נראה שהוא נגד ג' דברים תורה ועבודה וגמ"ח, הסייג
מסורת סייג התורה, מעשרים סייג הקדושות שהן עבודה, ונדרות סייג וכו'
גמ"ח והוא ג"כ קרוב להשוה דברים שאמר רה"ג, ואין להאריך.

הראשון ורחוק קלות הראשון וגבי זאת טובי עבדו אשר כלות
וכל קבל עולו תענוגים ולא אשר קבל תענוגים כלות טובי עבדו
כי גבי קי' וגבי רחוקה הי' הסיבה וחסות ר"ע שאמר אוני שוטע
לכם לבטל ו"ש וכן ברחוקה אורחות כאשר כל אדם ולכן התחיל
בר"ע וגבי טובי הי' הסיבה רק וחסות שדי והוא חזיגר ונשאה
מאמר ולכן הברית כו ואשר כלות סקי', וקצה ולכן רצה עתונים
בתנך ורש"י ותרג"ג פירושו בלשון זכי אין עתונים כלי
תחת המצוה דבריש תפלה מעשרה חקוות על טקס ואחג
פירוש לטעם ביסוד טו' והיפט וחקוות מעשרה, ועיין
ברש"י ותוס' שם שהקשה על רש"י ולמרבים ולכן יסיר, [illegible]
הטעם דהטעם [illegible] פירוש (שפיר) ומעשרה שהוא אונה
ודוי ועל טעם קשוט טו' זה [illegible] פירוש [illegible] וחקוות [illegible]
טקל שהוא מוקצה ועיין שם שהוא נשען [illegible], וכן בעירובין
גבי החיא טקיא במחלוקת א"ר ששת הוצא [illegible]
[illegible] אימא תני ובו' רש"י תא איפא [illegible] ואיפא תני בתוספ'
ע"ש, ולמרבים שהוא פשוט, ודעתו גמרת.

הוא היה אומר חביב אדם שנברא בצלם. חבה יתרה נודעת לו שנברא בצלם שנאמר כי בצלם אלהים עשה את האדם: חביבין ישראל שנקראו בנים למקום. חבה יתרה נודעת להם שנקר' בנים למקום שנא' בנים אתם לה' אלהיכם: חביבין ישראל שנתן להם כלי חמדה. חבה יתרה נודעת להם שנתן להם כלי חמדה שנא' כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו:

הוא הי' אומר חביב אדם שנברא בצלם וכו' ח[ביבין]
חביבין שנקראו בשם וכו'
חביבין שנתן להם התורה
וכו' הרב [illegible] יש להעיר
קצה, א', שהתנאים לחביב
קשה ג"כ על ישראל הי' לו לכלול כלום במאמר א' ולומר חביבים ישראל שנבראו בצלם
ושנקראו בשם ושנתן להם

ושנקראו בנים ושנתן להם התורה וגם להמפרשים. שחביב אדם הוא על אדם וגם על עכו״ם עיין
היו״ו וכולו יחד שני המאמרים שנקרא בנים ושנתן להם התורה. ב׳. זה שפירש בכל א׳ לומר
חבה יתרה לבד מן הרע״ב שפי׳ חבה גלוי׳ וכל היו״ו לומר חביבין וגו׳ וכן חביב אדם
בחבה נודעת. וגם להרמב״ם שפי׳ שהחבה יתירה זה שהודיע להם הא מלתא בגדולתא
וגלוי׳ הוא ואם תאמר דגאות היא החרפה זה שאמר להם. וכן יורה לשון הרמב״ם
א״כ הו״ל לומר חבה יתירה שאמר להם שהודיע להם לא הוי לשון. וגם לשון
נודעת משמע דוקא שהו״ל לומר שהודיע להם. ג׳. זה שלא הביא על שנברא בצלם
והמוקדם בפסוק ונברא וכל בצלם. וגם לא ידענא מאי הדבר. ד׳. זה שלא
אמר חביב וכל שנברא בצלם אלקים כדמצינן בפסוק כי בצלם אלקים וכו׳ והביאו במשנה
שהאריך על זה. ה׳. גבי חביבים וכל שנקרא בשם לא הביא המוקדם, שלת
אתם בנים. אלו בני בכורי ישראל. ודעו בתנ״ך זה. ו׳. גבי חביבים וכל שנתן להם
כלי חמדה לא אמר שנברא העולם וגבי חבה יתרה וכל אמר כלי חמדה שבו נ
נברא העולם. ז׳. הקשה על כלי חמדה משמע דוקא. וזה שפירש התנ״ך וחמדת
נברא העולם וכן אמר כלי חמדה קשה דהא רחמנא לא קאמר שבו
נברא העולם ואמר א״כ כלי חמדה. ויותר היו״ו לומר כלי שעשועים ולשון הפסוק
לקח טוב. ח׳. וזה הביא ומרחק הא דבי לקח טוב וזה לא הביא והתורה
שנמצאו בה מעלות התורה כמה פעמים ואם תאמר שבה נברא העולם גם
זה משמע שנמצא בזה הפסוק והו״ל להביא והא בהם לא כתוב וכל חוקת שוים
נאמר לא שוות״ וזה שנקרא לו בזה זה שחבר ואמר חבה יתרה מה שנקרא
שהוא דבר א׳ זו אומר בא לעיני וחמדת שלא הוו בקרבם א׳ ונאמר זה הוא
החביבות. מה הוא החיבה יתרה. והמשל הוא כמו מלך שחבב לאיש א׳,
וכל ובנתו ונתן לו מלבוש יקר עם חותם המלך שהוא סימן לו שהמלך מחבב
אותו עכ״ז גבה עדיין לא הודיעו

Jewish Theological Seminary of America
LIBRARY

אותו שנזה עדיין לא היו ניכר עד היכן החשיבות שלו · ואחר זה הגיע אדם באותו
ההוא ועלה אל המלך נקמה גדולה עבורו שזה ניכר שיש להמלך עליו חיבה יתירה
אך עכ"ז לא היו יודעים על המלבוש עם החותם שנתן לו המלך תחלה דאיכא חיבה
נתן לו ואולי החיבה היתירה שבעת נתהווה אחר כך · אבל אם אמר המלך שזה שאתם
נוקם עבורו גזהו מחמת שהוא לבוש במלבוש עם החותם שלי אזי נודע כי החיבה
יתירה שנכר בעת הי' בזה שנתן לו תחלה המלבוש עם החותם · וזהו כלורפוגעת
שנתנם · ועכשיו נבאר כדברים בפרשת" חביב אדם שנברא בצלם · עיין
הצלם עיין בעיקרי התורה ועיין בראב"ן ובהרלב"ג זה שאמר בצלמינו היינו כי
האדם יש בו כחות הנפש שהוא מתחתונים ויש בו כל הכחות של הנבראים ה
התחתונים ועל זה אמר ויברא ונפל בצלמו ואח"כ אמר בצלם אלקים ברא אותו
השגו על כחות הנפש שבאדם שהוא כולל כל הכחות הראשונים · ולזה
אמר כאן בצלם סתם להורות שהחביבות לא שגם
שנברא בצלם אלקים · לבד אלא גם זהו שנברא בצלם
התחתונים ענפר ג"כ החביבות על כל הברואים ואמר
שהאדם נברא בצלם שאז"ע שאר הברואים שלא נבראו
בשום צלם · והנה על החביבות בעצמה אין צריך ראיה כי הבריאה זה שנברא
בצלם הוא מורה על החביבות בעצמה · אך לא נודע עד היכן מגעת החביבות
עד שאמר הקב"ה לנח ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ וכל ועוד כל חיה
אדרשנו · ואמר עוד אך בדמם לנפשותיכם אדרוש ומיד איש אחיו אדרוש וכל
ואחר שנברא נהרג האיש ובזה לא נתפרסם עם את זה אלא הוא כדי לנקום
ושלא יגידו שלהרוג אדם שזה נכר שיש להקב"ה חיבה יתירה על האדם אך
עכ"ז לא נודע עדיין העלשן החביבות של הצלם עד היכן מגעת עד שאמר
הקב"ה לנח כי בצלם

והנה ומפרשים עלאס אמבריו בצלם
הוא צורת ונקבה ולא ניתן לחפרת
אלקים וכ"ב לא קיים לו ודיין כאן
נברא ובמדרשים סגב · ואין כאן
יקים והאריך סגב ועשין הצלם · "

הקב"ה לנח כי בצלם אלקים עשה את האדם ואם נברא ואמילא יולדת לפרש שהחבה
יתרה הוא זה שנברא בצלם. וזה הוא כוונת המשנה תחלה סתם זה שנברא בצלם
נכר שהוא חביב ולא הי' מודיע עד היכן יגיע. ואח"כ מודיע חיבה יתרה זה שלא
הי' ספר תחלה ונודעת שזאת היא חשות שנברא בצלם זה שנאמר כי בצלם. והכן
זאת כי ידעת נפש הוא ואורי. והנה החביבות והוא לכל אדם ואם לעכו"ם שיש
קרתם והתקרב תחת כנפי השכינה. ואם כתוב ונספחו וכו' וכתוב אנ' אהבתי
אלהים וכו' לקרוא כולם בשם ה' וראוי לזה שבשם אמין הקב"ה רוצה
כמ"ש שאמר הקב"ה ויגלו ידי טובדים דים. וכו' וכן בגנה שאמר ואנו לא אחים וכו'
וכן הוא בדעת התוס' נ"ט בגה ועי"ש.

חביבים ישראל שנקראו בנים למקום וכו' יוק"ג עבג. והיינו זה שקראם בנים הוא
כמ"ש שלח את בני בני בכורי ישראל. בוודאי שכר וזה גודל החביבות של ישראל
שקראם חוטר וקראו בשם למקום ולא גם מחבקן עד שהראה לנו עוד חיבה יתרה
על החביבות הל' והוא שהגהיר אותם לא תתגודדו וכו' על זה כי עם קדוש
אתה וכו' ובך בחר להיות לו לעם סגולה ה"ז שוטן לו תגדרו כי עם קדוש
אתה שגם אחר פרידת הנפש מן הגוף למקום קדוש. והוכן ובך בחר לעם
סגולה. בוודאי זה שהוא עושה הכל הם לטובתם וכמ"ש אין מתאבלין על
המת יותר מדאי שאין אתם נרחקים יותר ממנו. הוא חוק ותוק וזה של
שמנחם אותם ונותן רצונם שנעדר יותר מדאי. והחיבה היתירה. הזאת
נודעת לנו שהוא חשות שקרא אותם בשם כמ"ש בנים אתם לה' אלקיכם
לא תתגודדו וכו' והורה לנו שזה שנקראו תחלה בשם בשם הי' זה
בחיבה יתירה שאמתם בשם ממש להקב"ה ולא הקריאת שם לבד. והענין
של הבשם הוא כמ"ש כי חלק ה' עמו כמ"ש חלק ממש ואמתם עם סגולתו ולא עלה

כט

כן לכל גוי ולהם כמו להקדושה לעברי כי אנחנו
הפרי היותר המוכן בעולם . וכאשר
האתרוג קנה בהדרי במאמרי ראשונים שהמצוות
הם נקודת הסדר והטבע שלמה היא
חסרה ואנחנו בנים ליוקר השלמות . ולכן
אין לנו לדבר גם על זה כי אחר הריבתה
ין האתרוג הוא הולכת לבית [illegible] אל המקום
אשר היתה שם אהובה במתנה ביותר שאת
וביתר עוז אחר שכבת השלוה גם את
האתרוג החסר וכאשר כתבנו לעיל
ובא רבי עקיבא וחזקאמרת
ההולכים. אחת בדעתם הנעלה
וכמו שכתבתם במשנת רבי
אלעזר המודעי עשן שם
וכאשר נפגש וקשר בסוכתא בגלוא
חביבים . שמצוה נתן להם כלי חמדה וכל זה
שאמר כלי חמדה לגדולה הוא הפשט שלום
שחמדו אותה אפילו המלאכים כמו שנקרא
א"ש אותו [illegible] חמדה שאפילו חמדו אותה אבות
העולם משה ואהרן, כמו כן נקרא התורה
חמדה לפי שחמדו אותה המלאכים וכבאו
בגמרא שאמרו המלאכים תנה הודך על השמים והענין הוא שבתחלה אמר
שהאדם קטלו וגם המצוות הם חביבים כל הברואים יחוש שנבראו בצלם
ואח"ג

ואמר [illegible] הגאון [illegible]
הטעם שכתב [illegible]
בדבכותה [illegible]
[illegible] שהאהוה [illegible]
[illegible] וחמדה [illegible]
האתרוג רק על [illegible]
והוא כמו שכתב [illegible]
וכו' כי [illegible] וכל [illegible]

הענין שאנחנו נקראים עם סגולה הוא ע"פ מה שקבענו על זה [illegible]
[illegible] על [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] קרושת ים סוף [illegible]
והוא [illegible] . [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
כי הוצא [illegible] וכל ועם [illegible] [illegible] קריעת ים סוף [illegible]
וכל הברכים . ונראה שהוא ע"פ שאמר ה' [illegible] [illegible] [illegible]
אם [illegible] וכל [illegible] סגולה מכל העמים וכל כי לי כל הארץ ואתם
תהיו לי [illegible] [illegible] . [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] והייתם לי סגולה . ונראה [illegible] [illegible] הם סגולה . [illegible] סגולה
[illegible] הם כמו סגולה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] העמים [illegible]
[illegible] [illegible] וכל [illegible] לי [illegible] סגולה . [illegible] [illegible] הם [illegible] . [illegible]
נבראו בצלם [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]

ואחר זה אמר שישראל הם חביבים מכל האומות ואח"כ אמר שישראל חביבים הם עוד יותר מהמלאכים
וזה שאמר כלי חמדה ופי' שהיתה כלי אומנות בבריאת העולם ולכן נקראת כלי. והנה
מגודל מעלתה ויקרתה שחמדו אותה המלאכים. וגם מכל הייעודים והטובות שתלוי
הכל בקיום התורה כמו שהבטיח להם שנתנה. וכל זה מצד גודל החביבות
שנתן להם התורה ונתינת התורה היא בעצמה המאורה על החשיבות של התורה
בעצמה. עוד הודיע להם חיבה יתירה והודיע להם שהחשיבה יתירה היא
ג"כ וזהו נתינת התורה מודיע להם שנתינת התורה היתה בחיבה יתירה
והחיבה יתירה נראה שהוא זה שמסר קודם כל התפלות של העולות ובנות
ולהרוס ופי' שהתם נקראו בנים שעוסקים בבנינו של עולם וכתוב צדיק יסוד
הקב"ה עוזר והצדיק עושה וגם שנתנה לו עוזרת ומשלה ובאשר נאמר בפרק
קנין תורה פי' ה' הטובה עלינו. וזה החיבה יתירה שמסר הכל ביד ישראל
והודיע להם שהוא במכל התורה שנתן להם וגם כאן שנתן להם כלי חמדה שבו
נברא העולם. היינו שהודיע להם זה שמסר להם כל העולם בידם הוא במכל
התורה עוברת להם שנתינת התורה הי' בחיבה זאת. וזה שאמר שהחיבה יתירה
הוא שבו נברא העולם. ר"ל שהתורה עם כל זה שנבראה בו נתן הכל בידם וברשותם
שיתנהגו כפי שישמעו בעולם ועפ"י קביעות הלכה שיהיו קובעים והקב"ה מסכים
עמהם. כמ"ש שאין מוכח רבה בר נחמני וקב"ה חדי ואמר נצחוני בני ועל כן
קביעות הלכה שיקבעו יתנהג העולם כאשר באמת לכל. וזה מבואר בהמשך
כי לקח טוב נתתי לכם שתפלה אמר ה' בחכמה יסד ארץ בדעת תהומות נבקעו
השם שבתורה נברא העולם ואח"כ אמר כי לקח טוב וכל מה שבאמת במשך
אחר על הא שאין טוב אלא תורה, שבה כלל כל הטובות שבעולם והיא נותנת
חיות ושפע לכל העולמות וגם שכל הטובות שבעולם אינם אלא טובות פרטיות

כי תהיה

כי הגוף אין טוב אלא לאונס אבל לא למשל, והדבר אינו טוב אלא למשל, ושאמר
התורה היא כלולה מכל הטובות שבעולם בכל ענינים הכל ע"י התורה
ואי"ה בפרק קנין תורה דרשתי להאריך קצת בזה בס"ד, ולקח טוב ההוא,
נתתי לכם שיהא ברשותכם כנ"ל, ובפסוק בתחלתו באמת הפסוק זה על שאמר שני
ב' לשונות שונים לשון מתנה ולשון לקיחה. וקראו אם בשני אופנים וכאן נכלל
עוד בדרך אחר לפי ענינו, כי מי שלוקח מקח מחבירו אפי' אחר שלקח המקח
ורשותו יצא מרשות המוכר לגמרי כי המוכר מסלק רצונו ודעתו מזה ואינו
חושש אם ישאר תחת יד הלוקח כיון שהיא או ישנה אותה ואף שימכור
הלוקח המקח ויוצא מרשותו אינו חושש לזה ולכן נקרא על שם הלוקח שהיא ברשותו
לגמרי, אבל מתנה שנותן הוא מפני מחמת אהבתו הנותן להמקבל ואף
חפצו ורצונו שישאר ביד המקבל ולא יוצא מתחת ידו, וגם שלא ישנה אותה
כדי שיזכור אהבתו ויתכבד בה אם הנותן הוא חשוב ושר אוהב בודאי
יקפיד אם ישנה אותה, ולכן נקרא מתנה על שם הנותן שעדיין בדעתו
עליו, ולא יצא מרשותו, ומתנה בענין התורה נתנה לנו ~~שיהא [illegible]~~
ולא בשום היא, ומצד זה היא כמקח אצלנו, ומצד מחמת שרצונו הוא שלא
נעזוב אותה ולא תצא מתחת ידינו ומצד זה היא מתנה. וזהו כי לקח טוב
הטוב שלקחתם שיהא ברשותכם התורה עם כל הטובות שבה ושתהיו לכם
השפעתם. נתתי לכם שעדיין היא מתנה שאני חפץ שיהא ברשותכם תחת
ידכם. ולכן אל תעזבו אותה לגמרי רק שיהא ברשותכם ולשנות אותה כפי
השפעתם ושלא לעזוב אותה לגמרי, וגם נראה זה שאמר תורתי באו"ר, זה
שלקחתם ולשמור בה כפי השפעתם זו היא תורתי שאני חפץ כנ"ל בדברי
קב"ה ואמר נכתוב כאן ולכן היא בגדר מתנה אל תעזובו, ובזה יובן נמי
הפסוקים

הצדיקים ולדעת בינה כי לקח טוב וכו' והשם כדי שלא יפול לב אדם על זה שאור והקליפו לדעת
בינה אע"פ מגשו האדם להשיג ולדעת בינתם התורה שהיא בדעת עליון ולכן אמר כי לקח טוב
נתתי לכם זה שאתם מבינים ומשיגים בה דו היא תורתי באמת ועדיין באחרתי הא דאותה
במורא בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת אדם מוכר חפץ וכו' אבל הקב"ה נותן מתנה
לישראל ושמח בהם שנאמר כי לקח טוב וכו' שהתורה אינו אלא מברך מפסוק זה
שהקב"ה שמח בהם, שמתמיה ובן ואמן להאמין עליך בזה כי בינה ודעת לעומק נקי, גם
קרוב לומר זה שאמר תורתי אל תעזובו הטעם לפי שהתורה היא ברשותם והשותפ
לכן המשנה שלום וזהר בזה שלא להתגאות היינו על שלו רק עכ"פ יסלחות
התורה שנמסר לו ונתן קבלת חפץ אשר דבר ה' אותו היתה בקיומה. ובג"כ כי לקח
טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו וכו' שלא ומשגיח אחר
שלו לעשות רק עכ"פ שלו וחכמתו וכמו שבאמת גבי ט' שחכמתו ורוחם ומעשיו
ובהרת ר"ע לכן שבאמת בא להורות שהכל נמסר ביד האדם ושלא במדת
המופיים אחר דעתם הנבערה שהוא נעדר כבוד ה' כמו שבאמת במשנה הא הוטעה

וד

הכל צפוי והרשות נתונה ובטוב העולם נדון · והכל לפי רוב המעשה :

הכל צפוי וכו' המאמר הזה הוא סתום ובמובאו בזה כיה עשים רווחים, אע"פ שאמרו וכו' עכ"פ נכשו באמת כדי ה' התורה עולמו,

הנה יש להעיר במאמר הזה ומאמרו הקודם לא האריכו אבל לכן במדרש ותיובא
הכל, הנה ובאמת זה לפי הרמב"ם כי זה שאדם עושה גלוי לפניו ועכ"פ הרשות
נתונה, והוא עשן ודעה ובחירה אשר נבוט בזה ומאמרו באמת הדרכה בטוב
טעם באמונות, וכאן משוג בקיצור, ועשן הדברים ובואו בקהלה היינו
שדברים הם דברי טובו בכדי שיוכל להתהוות הרע בעולם כדי שיהיה יציאת הרע
ויהיה הטוב ביותר מן האור מן החושך וגם כדי שיהא מקום לבחירה שלא והא נראה

דבכיוצא

בהיסגה פי' ש"ע טוב ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו שזה הי' חסדו שרצה שישלם לכל איש

כמעשהו ולא שיהא נהנה בהיסגה · וכיון שנעשה ודבר טוב נתרצה ע"כ וידעתו כי אין הקב"ה

בין [illegible] ע"כ כלו · ושם וידעתו הוא באחדות בלא פירוד כלל · וגם כן שנעשה ודבר טוב שיהא

ונראה [illegible] כן [illegible] וידעתו שיהא [illegible] ובחירה כיון שנעשה טוב שהוא היפוך הרע

כן [illegible] וידעתו שהוא היפוך הבחירה [illegible] שאין בשם אנוש · להשיג [illegible] ע"ג [illegible]

הרוקם כי גבוה [illegible] ומחשבותיו · [illegible] הפרט הקדושה הוא [illegible] ע"כ · שאין

קושיות האדם להשיג שהוא [illegible] וחסר [illegible] זה הי' מקדם שמציאת העולם ואין

יחקור [illegible] החסר ברצונו שהוא עושה כל [illegible] ורז"ל אמרו כל [illegible] זה [illegible]

וכל זה לפנים וזה לאחור [illegible] בפרק ה' [illegible] · [illegible] הכל צפוי והרשות

נתונה כי זה שצפוי לפניו הוא בחיוב והרשות היא נתונה ברצונו [illegible] · שזה

אחר נתונה שהוא נתן במתנה ברצונו · ואמר צפוי ולא [illegible] כי [illegible] הוא [illegible]

[illegible] הצפיה וראות [illegible] שלא [illegible] עדיין [illegible] [illegible] וראות [illegible]

שצפה לראות נקרא צפיה [illegible] אבל לפני ה' [illegible] הכל

[illegible] גם [illegible] לא [illegible] אחר צפוי על [illegible] [illegible] הדברים

[illegible] וזה שאמר [illegible] צפיה [illegible] הוא [illegible] אחר [illegible] הכל [illegible]

[illegible] וכל אבל [illegible] הוא צפיה [illegible] עד לסוף · וגם [illegible] הדברים הם [illegible] בדרך

צפה [illegible] · [illegible] הכל בדברים [illegible] · ואמר נתונה [illegible] והוא [illegible]

שגם לעולם [illegible] ברצונו היא נתונה [illegible] הוא להטות [illegible] ברצונו ·

והוא נותן לו את הרשות תמיד · וגם [illegible] אחר [illegible] העולם [illegible] ע"כ זה שאמרו

[illegible] ג' [illegible] ונתנו [illegible] וכל [illegible] ואמר הרצות [illegible] כן אתם [illegible]

[illegible] והסירותי את לב האבן וכל [illegible] זה שהרשות נתונה עדיין לו

[illegible]

[illegible] על הרשות ועל הבחירה [illegible] הוא [illegible] אבל [illegible]

ענוש אין זה טעות ואח"כ יותר טוב היה לו שהיה נענש לו בטובו ואף שהוא נברא בהכרח
ע"י אור ובטוב העולם נבין שאין ערך העונש נגד קבלת השכר שזהו טעות ורעה
הן באמונת השכר והעונש והן בדעות וגם על הרעות שבאו על ישראל הוא הכל
לטובה כמ"ש טוב כעס משחוק טוב הכעס שכועס על הצדיקים בעוה"ז . והארכתי
בזה על המדרש שבר"ה יסורים ונקראים לבסוף שהקב"ה עושה להם נסים היום שהקב"ה
בן אותם לדעת הטוב ולצפות על התשלות שע"י הרעות והצרות יכלה הרע . וכמ"ש אשר
שלט האדם באדם לרע לו שיכלה הרע ויבוא הכל לתשלות הטוב וגם כי כל הצרות
והרעות שבעוה"ז הוא כאפס ואין נגד הטוב שיהא לו בסוף ואין כאן מקום להאריך יותר
ונעתק בין אתי העולם בסוף האמונות . וגם ישנם לכן שבאמת ועל שאלת הבחירה יש
ג"כ שכר ועונש אך זה הוא אם מחשבתו לא לפעול אלי נבין דין על הטוב בין
על הרע , אבל אם הבחירה והמחשבה לא יכלו לפעול אלי מחשבה טובה מצטרפת
למעשה משא"כ ברע אין מצטרף ורק , וכמ"ש והרשות נתונה ובטוב נפעל , הי"
שבעולם זה על הרשות בסוף העולם ובזמן אחר הרשות והבחירה לאפוקי שבר"ע
אין נבין לכן הרשות והבחירה לכד והכל לכן רוב המעשה ר"ל הכל בין בטובה
בין ברע שבזמן על המחשבה לכן רוב המעשה שאין , לא מחשבתו ובחירתו
ולפעול רע שבזמן גם על הרשות והבחירה , ומדייק בזה מלות הכל ומלות לפי רוב המעשה,
ולפי הפשט יש לפרש שהוא ע"ד זה שאמרו שיתף הקב"ה מדת הרחמים למדת הדין
כי זה העולם שהוא משאמרו לרע ע"י נתבטלה הדין ושיתף בזה מדת הרחמים אלא
הוא מדת הרחמים שהוא העולם מתנהג בדין כדי שהוא מקום לשכר ועונש וכאשר
באמת הפסוק לך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו וכמ"ש ובטוב העולם
ונפעל ע"י הרשות בסוף הוא שהעולם ובזמן הוה זה שהעולם ובזמן בדין הוא טוב
שלא יהא נברא בהכרח , ובזה אתי [illegible] זה שאמר בטוב העולם ובזמן ולא אמר
והעולם

והעולם נדון בטוב היינו והי' שהעיקר זה ירצה להורות הוא על רוב טובו וכרחמיו כתובים
שבמעגל הדברים ראוי לכתוב שהוא משא המאמר וכל זה שבאמת הוא לפי דעת הרמב״ם
ואף שכל דבריו הם לאותיות וזה שבאמת בדבריו כולם נכונים. אך נראה שלא לגבי
קלבים הי' דעתו ר״ל שאף הל' ומור והבחירה נתונה כי אין אנחנו ברשותם שאין חלות
שוער שנתן לנו שיהא לנו רשות לעשות כפי רצונם ובאמת שאין אנחנו ברשותם כמש
שאין אותה בן חורין וכל ובימי וחמתו שרצו לפרוק עול ואמרו נהי' כגוים אשר להם
הי' לא תהי' ברם קהלתם עליכם שאין רשות תורה ע״ז שהרשות לנו לעשות כפי שנרצה
וטוב הי' ומור ~~והבחירה~~ נתונה ולכן נראה דקאי על זה שאמר מקודם וכאשר באמת
כי לקח טוב וכל שהכל היינו כל העולם והנהגותי' הוא ביד האדם והקב״ה גוזר [illegible]
והצדיק ובטלה וכל העולם נתונה [illegible]
קביעות שלום, וביניהם לעבודת השם נדרים [illegible] כל,
העולמות, והבחירה גם [illegible] לשאול ונפלאות [illegible]
ובעת חטא ותיקונו ולתשובה יהא כל התולדות [illegible]
והשתנות על ובינם, והוא כנושות: בטעה ובחירה, וגם הכל רק הבחירה חטא ונהגם
בה ולתשו יהא כל קביעות הדברים וגם העולם לפי מעשיהם הכל גלוי לפניו, וזה
הרשות נתונה שגם הרשות [illegible] על הבחירה הכל נתונה בידינו ודייק
שנראה זה שאמר הכל צפוי ולא אמר ידוע הכל וגם שאמר והרשות בלה' הודיעה
ושום בדקאי אפילו שאמח תשובה וגם הכל היינו כל המדרגות שאורות היום התורה
עם כל העולמות והרשות היינו ג״כ הרשות שאורות נתונה היא קודמת. ואמר
עוד ובטוב העולם נדון לפי הטוב שעושה האדם ונשיב ועם העולם נדון במדרגה
את העולם לפי באדם אי לא טוב [illegible] חוי בו לפי נדון כל העולם ולפי
שעובים עושה לנו והי' גם שכל העולם יתנהג עי״ז כפי מעשה התורה בעולם
הוא יחי' כל המעשות שאות מזה אומר עוד יותר לגבי אור והכל לפי רוב המעשה

טו״ב

הנ"ש אחרי רבים להטות . ומה שאמר לפי רוב המעלה ולא אמר לפי הרוב סתם להורות
שבעינן המעלה תלוי ברוב ועכ"ג כתיב אחרי רבים להטות יאמר בעשן הלוקח והשגה
במצוה אלו ואלו דברי אלקים חיים . וגם שאומר זה שאמר לפי רוב המעלה . ולא
אמר לפי רוב המעלות הוא כי תלוי ג"כ לפי רוב גודל מצוות שבמצוה אחת ולא
לפי רוב כמות המצוות לבד . והנה לזה שמתפלל כולם נכוחים וחוזים הם ב
בדברי השלם הזה ובזה עצמו תשובתו בזה . ואין רצונו להאריך עוד יותר
בזה . וגם הבעל עזרה ומאורות האריך בזה וגם שאין לו עסק בלשונות בזה ״

הזא כיס לאור שבלבן כשרן · [illegible]
על כל סריגן [illegible] · [illegible]
והספקת פתוח · והיד כסכת · וכל סרלס [illegible]
ולבה · והבבלין מקדירין הלל כבל יש · [illegible] ·
הלכס · [illegible] · רם [illegible] על [illegible]
[illegible] · והדין דין [illegible] · והכל [illegible] ::

[illegible] הרי אומר וכל זה שלא אמר הוא
הי' אומר ומעלה בהכל צריך לפי
זה שבלשון דהכל צריך הוא קשה על
זה שאמר מקודם לא תקשי כלל, והנה
גם המאמר הזה הוא סתום שאמר בלשון
כלל , ולזה צריך להשוות לשון המשנה
ע"ג , והנה לפי הנראה משטחיות המאמר שרצה לקבץ בזה ולמאורה לא התמיה
וש קצה חזה דברים מיותרים , ובכן אסרתי להאמר בזה כיס הדרוך דקיצור. (א) .
שאמר הכל נותן בהדרגה יהי' הרע"ב העמידו בדרך זה וכל , ולפי דברו לא יצדק
ואין הכל בלשון דברנו אמת שלא דבר פרטי ובכן אמר הכל שהוא לשון כללי. (ב) .
שאמר נותן בהדרגה ולא אמר בקיצור הכל בהדרגה , (ג) . הרע"ב פי' לשון
המצוה הוא מיוחד ומשוים אותו דבזה הוא ההדרגה שאמר תחלה צריך על
המצוה הוא מיוחד ומשוים אותו . (ד) . שאמר המצוה פרוסה שלם
המיוחד ומה כפל הדבור ואמר בלשון מצוה , (ד) . שאמר ומצוה פרוסה שלם
הכונה שיהי' לו לקבץ ואמר סתם ומצוה פרוסה כמו שאמר והרשות נתונה וגם

החנוך

החנוני [illegible] ולא פרע לו, [illegible] לשבע על הבעה"ב ולא"ג [illegible] הוא לשבע על הבע"ה [illegible]

על החנוני, (ה') שאמר על [illegible] החנוני ולא אמר על החייב [illegible], (ה'): [illegible] על [illegible]

[illegible] והחנוני [illegible] [illegible] ו[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] אמר שהחנוני [illegible] ולא אמר [illegible] [illegible] ואם אמר [illegible] אמר [illegible] ועל [illegible]

[illegible] א"ב [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ולא הי' [illegible] [illegible] (ו') שאמר שאמר

שהחנוני [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ולא [illegible] [illegible] [illegible] (ח').

הוא [illegible] [illegible] זה שאמר [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] וזה [illegible] שהחנוני

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] זה הוא

[illegible] (י') שאמר [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אמר [illegible] [illegible]

גם [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] זה הוא [illegible] [illegible] [illegible], (י"ב) זה שאמר

[illegible] [illegible] הוא [illegible] (י"ג) [illegible] [illegible] [illegible] הוא [illegible] [illegible] [illegible] שאמר

[illegible] [illegible] [illegible] (י"ד) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (ט"ו).

והתם [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] שאמר [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] שאמר [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] זה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] על [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] נתן [illegible]

[illegible], [illegible] [illegible] אחר לא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

היום [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ואמר [illegible] נתן [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] נותן [illegible] [illegible] [illegible] נותן [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible], [illegible] לא הי' [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], הוא אשר נתן [illegible] [illegible], [illegible] אמר [illegible] נתן [illegible]

[illegible]

שהנתעב עם הערבון בא כאחד נוגה לא אסור וערבון אלא בערבון ר"ל עם הערבון אלא
נתן לאדם שהוא [illegible] אלא שהוא בערבון כמו שנתבאר הלואה וכו' ולקחת. [illegible] וכל והאומר
לא תתן את נבלתו וכו' פסוקים כאלו והכל קאי על האומר ולאו הן הבוגדים והגוזלים
והחיים [illegible] נתן [illegible] לאדם שהוא [illegible] בערבון ואם נשתמש של אדם הוא ערבון [illegible]
בדבר נ"ש אומן ערבון [illegible] ואסור עליו ומצוה [illegible] וכל [illegible] מצוה [illegible]
אם לא יהיו נזהרים לשמור את עצמם אשר יתנו בו. וכן המצוה של הערבות הוא
פרוסה [illegible] בעיני המון וקורותו הם אורבים תמיד על האדם אם לא יזהר האדם
לשמור את שלא יתנו בו [illegible] המצוה. [illegible] על כל החיים [illegible]
האדם שעולם [illegible] בשוק עבור האדם ואסור [illegible] החיים [illegible] על הבוגדים והגוזלים
שאין להם [illegible] הרגילות לא ישוב [illegible] במצוה אלא להם [illegible] ובחרב
כיון שאין להם [illegible] הרגילות [illegible] להם בערבות [illegible] אלא לבטחים
ולא להם בעסקים ובכל [illegible] ובחינוך ובכבוד והכרחה
בהתחשב [illegible] שאין ראוים שאלה [illegible] ברוך [illegible] אלא [illegible] הוא
הערבות והמצוה. וגם אסור והחנוני ומקיף; והעושה של [illegible] הוא [illegible] של
חנוני ולתן במשאו ובהכתבה ובעת [illegible] אין [illegible] עד [illegible]
יכרת עלה [illegible] שראוי [illegible] כל זה שלוקח [illegible] והקפה הוא
כמו אין מקיפין בדוגרי ואין תורפין אלא מן המקיף [illegible] קרוב וסמוך, וכן
החנוני מקרב ומקיף כל זה שלוקח [illegible], וכן לא תשלם לשון הקפה אלא על החנוני
ומה שהחנוני מקיף אשר על הלוקח בהקפה לא תשלם לשון מקיף [illegible] וזה.
ומוכר לוקח, ונותן ונושא; רק [illegible] על לשון החנוני המקיף לבד שהוא מקיף יותר
כל התשבונות, [illegible] הלוקח אינו מקיף רק [illegible] על החנוני שהוא מקיף יותר
זה שלוקח ומקיף לזה שלוקח ממנו עוד אחר [illegible]

וקגב ויקן זה שאומר הקפת החנות אינו [illegible] עד שימצא
עליו

וגם שאסור

שמקיף עלינו [illegible] כי [illegible] שלא יקיף [illegible] אין [illegible] ולא [illegible] יצא [illegible] עד שמקיף [illegible]"

וזה שאמר כאן אל תעשה שאין · הקב"ה תובע המעשין כי הוא כ
כחנוני המקיף ולא בזו שמקיף לזה שנותן לו בהקפה אלא כפשוטו,
שלוקח מעצמו וחושב אלא שהחנות פתוחה וכו' החנות פתוחה
וכל אדם [illegible] כרצונו להשיג תאוותו והחנוני שמח להם [illegible] מקיף להם
עד שיתמלא סאתם כמ"ש [illegible] וכדי בלוי הפנקס פתוח והיד כותבת שלא בדרך
[illegible] שנותן תחילה [illegible] שמח לו [illegible] ואחר כך פותח הפנקס וכותב [illegible]
[illegible] אחת הקופה והפנקס, וגם שאין [illegible] לפתוח הפנקס כי הוא פתוח.
תמיד והיד כותבת מעצמו כלא הועלם [illegible] · וכל החנות
[illegible] וכל [illegible] שעבר [illegible] אמר שהקב"ה הוא מקיף לכל אנשי [illegible], והחנוני פתוחה
לכל · והנה הוא מקיף לכל · [illegible] הטובות שעושה [illegible] מעצמו
ואין [illegible] לפרוע [illegible] · [illegible] חסר [illegible] הדין [illegible]
[illegible] שלום [illegible] האדם לשלם כמ"ש זה [illegible] החיוב [illegible]
את ה' [illegible] ושלא [illegible] · רק [illegible] טובתו [illegible]
[illegible] הפרק, והקב"ה מקיף על זה
וגם [illegible] בתאוותו [illegible] אשר, [illegible] זה [illegible]
והשיג תאוותו כלא התעבדות כלל, ואין [illegible] לרעב, [illegible] הקב"ה מקיף
וכדי [illegible] שהוא [illegible] [illegible] ושלא [illegible] רק כדי
[illegible] לעסוק בתורה [illegible] כדי [illegible] והוא [illegible]
ה' · זה הוא [illegible] שהוא [illegible] הוא [illegible] כדי
לשלם [illegible] · כאשר [illegible] בהקפה שאינו לוקח [illegible] רק אחר
[illegible] החנוני [illegible] אותו [illegible] ואמר כי החנוני [illegible]
באומרו [illegible] אחר תאוותם [illegible] הרי הם לוקחים [illegible]
התעבדות

התגברות נגד רצונו רק כיון שהחכמה במוחא והחכמה הוא עיקר ברצונו מ"מ הוא בא ונמשך
ולכן לא תלה הדבר אלא בהחכמה העיקר לכל אחד וקטנים ורוב ב"א שאינם נמשכים כדי לשום
מ"מ והגם אמר בפי זכרם שמור על דעתו ואין רוצה רק מות כרבי ולפרוש מפניו שכם
ברבים הקדוש שלא נפרש מעוה"ז רק עוה"ב ולפרוש כרבי יוסף והפסיק רצון ה' בעבודתו,
והנה מתחלה כאשר הגיע לדעת שאין ראוי והגונה רק זה שנמשך לעבודת ה' אזי הוא רוצה
לעבודות רבאות, אשר בקלות ועולה למעלה ותאות מחמת הרגלו ועבודתו מוסרה לו היצר ומרגל
מחשבות ורצונות. ונמשך ואח"כ בעלמא כרצון שאחר רצונות לעשות רצונו וכו', וזה שאמר
וכל הרוצה מות שאין כלום רוצים בזה. ומי שרוצה יבוא ויטול שלום יבוא דייקא שצריך
לבוא ולטרוח שכן מורה לשון יבוא שבא ממקום אחר וכן כאן יעזוב הרגלו אשר הורגל
ותאות מחמת תאותו, ונראה טוב כרבי ולפרוש מ"מ, ורוצה במתוק מבירור שלא אמר הרוצה
מות, וזה. או בא וזה אלא יבוא וזה בלשון צווי שבא ולא כל האדם שרוצה מות,
יבוא ויטריח וזוהי כבר רצון בקרבי שעבר, וגם הוא כל צאת.

והמלאכים הם שלוחי השגחה לעשות דין והעונש הוא. שאין הקב"ה מעניש אלא ע"י
שלוחי השגחה מלאכי רעים והם לשון בנים לעשות ולפעול פי' באור שם מלך חיים
המאירה קבלה מאמרות מאמר ה' ברכה שהוא ויהי סוכה אלו חיות הרעות ורע"ג
נהרס בעון העולם ועונות ויהי' וגוהו כמאמר הכתוב יעזור נח רע רשעים ובלבד
סוקה אחרת הוא בודאי עבירה, אשר בסבת הטוב אתה ברצונך חפצין לדבק
והארץ בזה ע"ש שאברהם וכו' המלאכים בסבת טובו באוסף
שלא יצאו חוקם בבת אחת בעולם קיים רק ולפרוש הקל הקל תחלה
ואין ותאות האדם בתשובתם, ונ"ש המלאכים מחוורים שהם קטנים ברצונם
מחוורים לגבות חוקם הרעים והם, כי הרע שאדם עושה הוא חוקם, וזה
שאמר תביר בכל יום זו לשון תבור אותו מורה רק על הבירור הרגע
ואין שאינו

ואף שאינו אלא פעם א' בשבוע ורש"י תדיר קודם ורז"ה אם הוא קבע ואף שאינו אלא
ר"א קיום הוא ג"כ תדיר ורגיל. וגם אמר תדיר קבע יום לומר שהתדירות הוא קבע יום שקבע
היום עקרים [illegible], וגם בא לומר שקבע יום ויום ומתבאלים דינים ופרטיות שאין לך יום ש
שקלותו פרופים מחלוקתה" "ובשעתו ושלא בשעתו ר"ל הן שנותן לו לבן ובשעת שהוא לפרטין
[illegible] רש"י אם [illegible] שמורים קאוים עלון יקבע בשעתו. והן שלא ובשעתו שאינו נותן לו
לבן ובשעת שהוא לפרטו [illegible] ורש"י ונכים לו והוא לפרטין [illegible] רק שלא יקבע קיסורים
ואם יקבל ובשעת [illegible] והשנוי ודוננות יותר גדול ובכל לפי החלוקה נראה שזה הוא שלו.
הפרטים שקאים היום [illegible] שנהגו יעוב"ז ולו לה לפרטו וגם נשאו עלון יסורים [illegible]
או לבן ובשעת אם כפת, יצא ובו חודש כה"ו [illegible] בשעתו זה שהיי זמן לפרטו וגם
קאותם ~~[illegible]~~ לבר"ג תמות אף נשאו עליהם אינם [illegible] לו לבן ובשעת שהוא
ופרטין רק שנבחרים על הסדר תמות ורעוע וקפרט קיסורים תדירים קבע יום [illegible]
עד הוצאת תשלות, יסורים נהפך לו חולק חלב [illegible] ושלם ביום ב' וזה אינו נותן
לבן ובשעת כן שהוא לפרטין. ואם [illegible] זה שנסמך כי הגדולים [illegible]
אין לה שום כח רק ע"י [illegible] דבא אמר לא טורים הם ברזה הם נותנים כח [illegible]
והתפשטות שבם שלוחי השגחה לתשלות ה"ין"

ורש"י פירש זה לומר [illegible] גם אלקים אחרים [illegible] שהם [illegible] אין כח רק [illegible] על החיות [illegible] על ידי [illegible] קבע [illegible] אשר לא ראו [illegible] לא יודו לראות [illegible]

וגם ע"י השגחה פרטית אשר [illegible] ברצונות השבינא,
כדאי' בגמר על פסוק מטה ומשנה [illegible]
אין להם כח [illegible] ולה סגולות ע"י זה שמשפט היום שקבלים
כל וחיות וחוש האדם ופעולים ע"י השגחה וזה הוא עיקר
השגחה שהוא זה אינו יכולים לפעול כרצונו. והדין דין אמת, שאין דין נעשה על
על הדין שיפסק הדין, וגם על המשטר שעושה הדין יש אויתות הדין לא שייך
על השוטר שאינו עושה מחשבות אוירות אלא מקיים זה שפסק הדין, וכן כאן לא
נוגע לומר שהדין על הגלגלים אמת שאינם עושים [illegible] אויתות רק מחות שהם

שלוחי

שלוחי המצוה וגם שונין שעושים רצונם ולא מחמת שהוא ראוי ונעשה האות. ולכן אמר
שהדין הנעשה הדין שלהם שעושים הוא דין אמת של הקב"ה.

והכל מתוקן לסעודה הנמנו סעודה שנעשה שהפורענות של הנביאים הוא ג"כ נעלם
הטוב שיבוא הכל לתיקון שאחר שיבואו חוקים אגי יצלו עצמם כמ"ש חטא קרוב ועונשו.
ועוד אמר שלא ורבל לרע לו ואדי יבוא הכל לתיקון ולשעשועות והסעודה הוא כינוי
לשכר הנצחי כמ"ש הנה עבדי יאכלו וכו'. וזה שלא אמר והכל יתוקן לסעודה
משום שהקלקולים שבעוה"ז אינם רעות בעצם אלא שגם הם סיבות לתכלית הטוב
וכמ"ש והנה טוב מאד זו המות והיסורים. ואף כל הקלקולים והירידות הוא מתקנים
בתשובה. תחילת המחשבה היה לתיקון, ואין להאריך כי ידוע הוא. וה' יאיר עינינו בתורתו.

רבי אלעזר בן עזריה אומר אם אין תורה אין דרך ארץ. אם אין דרך ארץ אין תורה. אם אין חכמה אין יראה. אם אין יראה אין חכמה. אם אין דעת אין בינה. אם אין בינה אין דעת. אם אין קמח אין תורה. אם אין תורה אין קמח:

רבי אלעזר כו' אומר אם אין תורה וכו' וגו',
קודאי אין לומר שכוונתו על קדימה ולאחור
שא"כ גם א"א וה' כמ"ש שקדם דהרמב"ם
ואין בהרע"ב שכתב שהד"א ... כאן
הוא שיהא שאין ומתנתו יפה עם הבריות. ודיין כזה שנמחק התוי"ט ... להאריך
כזה כי לדעתו קאי על כל עסק ד"א אע"ג דאין להד שאם אין תורה אין ד"א כלל.
הלא אמרו שקדמה תורה לד"א וגם שאנו רואים כמה אנשים שהם בעלי ד"א אע"ג שאין
בעלי תורה. ולכן נראה דהכי פירושא דמתני' אם אין תורה אגיותא וגם זה
שנראה שיש בו ד"א ... שאין זה הד"א הראוי ותענו כי גם עסק ד"א אין כח
ביד האדם לברור בעצמו כפי דעתו ושכלו רק ע"פ התורה כי כל הענינים של
הנהגות האדם הם רמוזים בתורה כמ"ש לומר תורה ד"א וגם חז"ל קבעו מסכת
ד"א לודע איך יתנהג באכילתו ושתיתו ובכל עסקיו ואיך שקדמה ד"א לתורה
היינו קודם שנתנה התורה היו רשות לעבוד את ה' ע"פ שכלו, אבל אחר
שנתנה

שנתנה לנו התורה חלילה לנו לילך אחר שכלינו אלא בעסקנו בה״א רק אחר דעת התורה. ״אם אין
בה״א אין תורה״ היינו ג״כ על ענין זה, שאם אין בה״א אזי תדע שגם התורה זה שבידו אינה
כראוי שאם אין בו בה״א אינו להתגבר בעולם בכל ענינים ע״ז, אמרו כל ת״ח שאין בו דעה
נבלה טובה הימנו. וגם אמרו, כל שיראתו אהבו טוב ויבינו ואמרו חז״ל ע״ז וגם אמרו על
כוה דברים שגאוי הוא לת״ח וכו׳ שאם אין בו בה״א אינו בגדר ת״ח ואדרבה הוא
משפיל קרן התורה ומבזה אותה, וזה לא בתורתו, וגם בעסקו בה״א אשר הוא לקיים
לפרנסתו וחוותו אמרו טוב תורה עם בה״א וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה. ו
והרבה עשו כרשב״י ולא עלתה בידם, ואמרו ראה חיים עם אשה וכו׳ ״אם אין
חכמה אין יראה וכו׳ כדי לעמוד על עיקרן של דברים אמרנו לבאר הא דאי׳ במסכ׳
שבת, ע״ד והי׳ אמונת גו׳ סדר זרעים וכו׳ ותשוב לו כל השאלה סדרים ומסיק אם ויראת
אי יראת ה׳ אוצרו אין, ואי לאו לא, משל לאדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים דומה לגזבר שמסרו
לו מפתחות הפנימיות ולא מסרו לו מפתחות החיצונות בהי עייל ואיתא שם מדרש רבי
ינאי חבל על בלות לי׳ דרתא ותרעא לדרתא עביד, ולכאורה יפלא באמור דומה
לגזבר וכו׳ שהיראה קודמת שדרך בה נכנסים לתורה ומה באמור חבל על מי
לי׳ דרתא וכו׳ משמע שהתורה קודמת שהוא הדרך שדרך בה נכנסים לדרתא
שהיא היראה. ובאמת אי׳ לשם זה ומחור ביד כפשו לקנות חכמה ולב אין לו שעוסק בתורה
ואין בו יר״ש ואמרו שם ג״כ חבל על מאן דלית לי׳ דרתא וכו׳ ולא הביא שם הא דמסרו
לו מפתחות וכו׳ והביאו טעם. ונראה לדעתי שלום שכוון שהתורה אינה נעשית אלא
קלונה וקיימה והתחדש ולהבין בשלוות הלב כראוי במ״ח דברים שהתורה נקנית בהם
כן לא יוכל להגיע ליראה אם לא שיתחדש בזה כמ״ש לעולם והא ערום ביראה, שכתב
והתחכם יאמר נגד ערמומיות שהיצה״ר אורב עליו כמ״ש בתחבולות תעשה לך
מלחמה, ובזה יובן זה שאמרו הן יראת ה׳ היא חכמה שכן בלשון יוני קורין לאחת הן

ואמנם

ואמנם יובן למאורה כיון שהיראה היא אחת העקריות ואח"כ זה שאמר היא חכמה

ובזה יובן שהחכמה שביראת ה' היא האחת העקריות בעולם
ובפרט בעצם עבודות שצריך לזה חכמה רבה לידע איך
יתנהג בכל זמן ולשמור עצמו שלא יפול ברשת היצר וכאשר
האריכו בזה וגם צריך להתחכם ולהתבונן במעשה ה' ו
ובנפלאותיו שע"י יקנה יראה לפי גודל התבוננות בזה
כמ"ש הרמב"ם בזה שייכה לאהבת ה' וליראתו וכ"ש אין

ועפ"ז פירושו הפסוק ראשית חכמה
יראת ה' ר"ל שיראת ה' היא החכמה של
יראת ה' היא הראשית שבכל החכמות.
ואין פירושו שהוא ראשית לחכמה והיא
בעצמה אינה חכמה אלא אדרבה ר"ל
שהוא ראשית החכמה שבכל החכמות והוא
כמו ראשית ערסותיכם ראשית ...
שגם החלה היא עיסה וגם התרומה
היא דגן אלא שהם ראשית מהם ומשובחים.

בור ירא חטא שאם הוא בור וריק מכל חכמה איך יגיע ליראת ה' ולא התחכמות
בזה ובזה הוא העיקר שלא צריך לזה ולהתחכם בעוד יראת ה' בעת ההתחכמות
השעה שיצטרך לזה יראת ה' שישים בדעתו ולבו בעת שלומד כמו ספרי מוסר אם
שיתחכם בעבודות ה' כדי לקנות היראה האמיתית כי אם לא ימצא לפעול היראת
ה' זה בלב בלימוד ובהתחכמותו בזה ואחר שיתחכם בזה ויקנה יראת ה'
אזי יעסוק בתורה כי היראה בעצמה לית לה שיעורא כלום שזה הוא עיקר
תכלית הבריאה לעבוד את ה' בתורה ומצות כמ"ש לעבדה ולשמרה, אבל זה
שיעסוק בתורה קודם שיגיע ליראת ה' לא יפעל בו חכמת התורה כלום כ
בהוא שולחו בלא ראיה עליו ולא ישמור החכמה של התורה ולא יתחזק בלבבו
כאשה באחת ושל ואין לפעול הרבה, ובזה נבוא לביאור זה שאמרו בגמרא
שבוה לעזרה שמסרו לו ונפל קאי על זה שאמר תחלה אי יראת ה' היא אוצרו
על זה אמר שאם יש בו תורה ואין בו יראה שלא התחכם בעצם יראת ה' כדי
שיגיע ליראת ה' אזי אין שום כל השש סדרים לא יפעל בו כלום כיון שלא היו
שמורים אצלו ואמר אין שום כל הש"ס אי איכא יראת ה"ה שומר יראת ה' אין, ולכן
בזה הרבה לפתחות שע"י הלימוד והתחכמות בעצם יראת ה' ובכחו לו ומשו
ולבו ביראת ה' אשר הי' סגור ומסוגר. וכן אבי תורה ע"י לימוד התורה ברוב
התחכמות

התחברות יפתחו לו חדרי לבבו ויבינהו בעבודת ה' ואז יתקיים בעצמו והיראה עם
ההתחברות בזה הם החדרים הפנימיים שדרך בהם יכנסו לחדרים הפנימיים של התורה
והעבודה. ולכן נראה אולי שאוצרות התורה ועושר באמת זהו. ויקחו משם. וזה
שאמר חבל על מאן דלית ליה דרתא וכל היינו מי שיתחבר ביראת ה' אם לא
יתפעל עי"ז לקנות היראה בטהרת לב הוא בזה עושה שער. ואין לו בית כי
הלימוד והתחברות בזה אינו אלא שער לכנוס עי"ז לחדרי היראה שבעלות השערים
ורוצה לכנוס בו כו'. וזה שלא הביא ביומא מענין
ההתפתחות היינו שלא [illegible] אלא בלימוד התורה
המגיע ליראת ה' ולכן לא אמרו שם אלא חבל על מי
שאין לו דרתא כו' וזה שתקן [illegible] בקרו
[illegible] שקבלת [illegible] שיש בו תורה וביומא איתא
שעוסק בתורה והיינו שלומד מדרכי היראה
בעת שלומד ומתחבר בזה הן בעצם גדולות מעלה
ה' והן בעצם מוסר כדי שיהא בטוהר לב ולהתלהב עי"ז בעצם יראת ה' כי אם
לבו בל עמו לא יתפעל עי"ז הלימוד וההתחברות ולכן אמר שעוסק בתורה שבעת התעסקות
כדי שיהא בו יראת ה' וכן מורה לשון הפסוק לקנות פי' שעוסק לקנות ולא אין לקנות
אבל בשביל שקאי על זה שלומד השכל סברות ואין בו יש שיתפעל ויחקק בלבבו שאין
רוצה לפעול [illegible] זה שלומד והעולה שעולה ביראת ה' הוא אחר שלומד. ולכן
אמר שיש בו כו' שלומד [illegible] יש בו. והבן כנ"ל כי ידעת שהנים הדברים [illegible] ובזה
ונקא לפשוטו [illegible] אם אין יראה קאי על חכמת היראה שבלא התחברות בזה
אין יראה שלא [illegible] להגיע ליראה על אמיתתה. ואמר עוד אם אין יראה היינו היראה
עם התחברות אין חכמה גם היא חכמת התורה שהחכמה הוא לותר כיון שאינו
רוצה לפעול ביראת ה' והוא ראש כל חכמתו היינו חכמת התורה [illegible] אין חכמתו מתקיימת
וגם יש להבין
[illegible] באמת שם ״

[illegible] ובריב ר' ישי [illegible] הוא ולא [illegible]
אני תורה כי התחברות ביראה הוא קודם לתורה ואח"כ הדבר
[illegible] ולא באמת ולכן צריך לומר [illegible] ואם לשון חבל [illegible]
שאין בו לא תורה ולא יראה. והבן. וגם נראה שבזה ניחא לשון
שאמר חכמתו קודמת וכל [illegible] זה שקודם
בעצם היראה צריך ג"כ התחברות ואם הי' אומר שחכמתו
קודמת ליראת ה' אפשר שקאי על חכמת היראה. ובאמת
שהתחברות ביראה אי אפשר שיהא יראה קודם לה, ולכן
אמר שחכמתו וקאי על עצמו ולא על היראה ואעפ"י שאמר חכמתו
אמר נמי יראת חטאו. והבן באמת.

וגם יש לפרש שאם אין חכמה שקאי על חכמת התורה שאם אין בו חכמה אין תועלת ביראתו, וכאשר
באמרם שהיראה לית לה מגרמה כלום ואם אין יראה אין מתקיים בידו התורה ובלעדי היראה
אין תועלת בחכמתו שבחכמת היראה אתרן חקל על דאין דלית ליה דרתא ובלעדי חכמת התורה
אתרן שבוהה לעבר וכל כיון שבקשו. כן נראה לי ברורה בלחתא על פי פשוטו.

אם אין דעת וכו' דעת הוא היודע הדבר על בוריו בלא ספק כלל, וכמ"ש אתה ידעת
וכן מכל לשון ידע על חקירת הדבר שיחקור הדבר עד שידע שהוא כן ולא יהיה לו
שום ספק בזה כלל, וכן בתורה אם יודע הדבר לאמתו בשלמות זה נקרא ידיעה שאין לו ספק
כלל בדבר, וכל זמן שלא ידע לאמתו בשלמות על זה ועל זה הרי יש לו ספק בזה. והנה
חכמה הוא מושכלות ראשונות, ובינה הוא מושכלות שניות, ודעת הוא על שניהם שנותן
טעם על המושכלות הראשונות, וגם על השניות, וכן לפעמים הדעת קודם כמ"ש ומדעת
בינה אתה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה, וכתיב בתבונה ובדעת, וכתיב לב נבון
יבקש דעת. כי הבינה הוא כלל משניהם ודעת הוא החבור משניהם ע"י שיודע הטעם
הוא מוצא הבינה מתוך החכמה ודי בזה, וז"ש אם אין דעת שאם לא ידע הדבר
על בוריו ולאמתו בשלמות אין בינה לא יוכל להוציא מושכלות שניות כיון שאין יודע
הראשונות בשלמות ואין נראה לו שהוא מבין דבר מתוך דבר ויוכל להוציא מושכלות שניות
וז"ש אין זה בינה גמורה כיון שאינו יודע טעמן של הראשונות ואם אין בינה שיוכל להבין
דבר מתוך דבר ולהוציא מושכלות שניות אין נראה שהוא נותן טעם על הראשונות ויודע
על בוריו וז"ש אין זה דעת כיון שלא יוכל להוציא דבר מתוך דבר שאם היה יודע טעם
הדבר בבירור ובשלמות היה יכול להוציא גם מושכלות שניות וכן אם היה בו בינה להוציא
גם מושכלות שניות, היה יכול לידע הטעם על בוריו, כי דעת לנבון נקל.

אם אין קמח אין תורה וכו' כדרך כתוב בפסוק בעסק אהב את המלאכה שרצון ה'
בבריאות

בבריאת העולם הי׳ שגם כל ענין עוה״ז ישלם הכל ע״י האדם כמ״ש אשר ברא [illegible]
לעשות וכתיב וברכך בכל אשר תעשה. והרחמן עשו פרנסתו ולא עלתה בידם. וע״ש אם
אין קמח וכל מראה שקמח אין ומפני השכ׳ כי א״א לעסוק בתורה אם לא היו מוכן
זה לאכול ואם לא ע״י עצמו להשיג שיצטרך ע״י אחרים שלא אמר אם לא יעלה [illegible]
אלא אומ׳ אין קמח סתם ואין שיהי׳ להשיג שיהא לו קמח מוכן ואין השכ׳ ובמ׳ מקרא להן
חרובא ועמוקה בגוא ואפשר שאם לא הי׳ נעשה להם נס זה היו טרודים לבקש מחייתם ב
קשיה להם שיהי׳ אלא מוד כאשר קמח וירדה נעשה להם נס זה. וזה שלא אמר אם אין
לחם עיין בין לבין ולדברים יקשה שהי׳ לו לומר אם אין פת. ואשל קמח שאין זה אוכל
כיון שלא יקשה שלא אמר אם אומ׳ אין תורה שלא דבר נגד חסרי דעת ומשוגעים
שלא יאכלו אין מהמוכן להם והולכים עצמם לדעת אלא שבקמח הוא נגד אלו שאינם [illegible]
לעסוק עצמו ולומר שלא יחליף ענין עוה״ז בענין עוה״ב. וטוב לו לעסוק בתורה ולעסוק על
ענין עוה״ז. ולזה אמר אם אין קמח אין תורה שלהשיג
לעסוק עד שיהא לו קמח מוכן. ואין [illegible]
כל עסק האדם לפרנסתו על עסק תורה [illegible] ויצא
ג״כ מעשיו שיעסוק שיהא לו זה לאכול. וגם נראה
זה שאמר לעסוק תורה ר״ל שיעסוק שיהא לו לאכול כדי
שיוכל לעסוק בתורה [illegible] שעסקו הוא בשביל התורה
ולכן אמר אם אין קמח שיעסוק עד שיהא לו קמח מוכן
אבל על היותר מקמח היינו שיהא לו לחם, ולזה
אין להשיג עסק ויגיעה וגם זה מוטל על אשתו
וכו׳ כמו [illegible] בכתובות על אשה לו עזר כנגדו
וכ״ש בלא חש וקמחו ר״ל שעסק בתורה לא הרבה בעסקו שלא חש והא עסקו בחטים וכן אמרו
בחורבן

ונראה [illegible] השכ׳ שאמר שאם עושה רצון המקום מלאכתן נעשית ע״י
אחרים היינו כדי שהוא דבוק בה׳ ואין לו שום [illegible] לקנייני עוה״ז
ומרוחק הוא מהעולם. וכמו [illegible] ברוך הגבר אשר יבטח בה׳ והי׳
ה׳ מבטחו ע״ז האומן אשר יבטח בה׳ כן [illegible] ה׳ מבטחו. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
ענין [illegible] שלא לעסוק כלום בדבר רק להיות דבוק בבטחון ה׳ [illegible]
[illegible] ולאכתן נעשית ע״י אחרים. [illegible] עושים
רצונו היינו [illegible] שאין בטחון [illegible] כ״כ נאמר [illegible]
עוד אלא [illegible] מלאכת אחרים נעשית ע״י ר״ל [illegible]
אלא [illegible] כ״כ [illegible] עד שיהא מלאכת אחרים
נעשית על ידם [illegible] וכ״ש [illegible] ולא עלתה
בידן [illegible] אדם [illegible] ולא עלתה בידם
ולזה [illegible] ועי׳ [illegible]
[illegible] ע״ש"

בחורבן בית המקדש קיימי טחנא טחן. והבן" אם אין תורה אין קמח שכל מעשה
עוה"ז הוא בהתורה כדאי שקאמרו לעיל. וכתיב כי ממנו תוצאות חיים. ואין בידו חיי .
והוב מזונו. ואם אין תורה שאין ימצא לו הקמח. ואף שאנו רואים יש רשעים בעושרם
עושר ואף שאין בהם תורה. ויש צדיקים שעוסקים בתורה והם בוחל ודחוק אל תתמה
על החפץ. שכן מצינו שאמר הגהיר בדוגמא נורא ובורא נאה וכן אמת על טוב בדרים
שמארכנים ומזון וכיוצא בדרים שעוקרים ואנו רואים ומעוון החיים. אבל באמת שכל
דברי חז"ל הוא נצחי שכל הראוי אצל ה' הצדיק הוא הממון זה שנגע והם
בעולם עוה"ב ובמקום זה עוביב לו' וכן בעשן עושין הרשעים ומשלם וכל להאבידו ועוון
בעוה"ז. גם יש לפרש אם אין תורה אין קמח שאין תועלת בהקמח אשר עמל עליו שכל
מעשה עוה"ז לא נבראו אלא בשביל התורה כמ"ש כי זה כל האדם. וכן אמרו כל עמל
אדם לפיהו בשביל התורה ואם אינו עמל על עיקר הדבר אף כל עמלו הוא לריק
ופמ"ש כי זה היה לאדם בכל עמלו וכל שיעמל תחת השמש זו התורה. ועו"ג יש לפרש
ע"כ אם אין קמח אין תורה שאין תועלת בזה שאומר כי סופה בטלה כמ"ש כל תורה
שאין עמה מלאכה סופה בטלה ואין תועלת בלימודו .
והב' בדרים שאמר הרמב"ם הוא בספר שמונה פרקים שהבא הוא
קודם ואף ותורה והוא בנוסח כל אדם וכו' אם אין תורה
אין בא. ואמר עו"ג אם אין בא גם התורה הוא נפיכה
ובא. ואחז"ל ה' בפרקו על עשה היראה שאף היא נפיכה
כל אדם. ואמר עו"ד אם אין יראה גם החכמה היא נפיכה ליראה. ואחז"ל אמר אם אין דעת
וכו' ואף שעשה בא וחכמה נפיכה הוא והוסיף על חכמתם ברוח בינתם לחדש חומשי תורה
כבאו' בזהר ונהו עי' בעמה שבא עי' בדעת ואחז"ל אמר שצריך לעשות קיום כל ומוס ושלא יהא סופה
בטלה ושלא יהא עמלו לריק ועיין בתוס' זה שהאריך בזה ולמדינו אתה לפיר"

ויש לפרש בדרך רמז אגדות הוא שהעיקר
שבעבודתם הוא לברר הטוב מן הרע. והרע נכונה
כמו"ל וקש שבתבואה. והקמח הוא הטוב שנברר. וגם
אם אין קמח אין תורה ר"ל המשל אשר זה לא לספר
חוקי. ואם אין תורה אין קמח שעיקר בירור הטוב
והרע הוא ע"י התורה. וקמח בזה כאן
שהבדרים מהופכים. וכאן אין להאריך"

הוא הי' אומר

הוא הי' אומר · כל שחכמתו מרובה ממעשיו למה הוא דומה לאילן שענפיו מרובין ושרשיו מועטין והרוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו שנאמר והי' כערער בערבה ולא יראה כי יבא טוב ושכן חררים במדבר ארץ מלחה ולא תשב · אבל כל שמעשיו מרובין מחכמתו למה הוא דומה לאילן שענפיו מועטין ושרשיו מרובין שאפילו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזין אותו ממקומו שנאמר והיה כעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו ולא יראה כי יבא חם והיה עלהו רענן · ובשנת בצורת לא ידאג · ולא ימיש מעשות פרי : : :

הוא הי' אומר כל שחכמתו וכו' הנה בפרק רחב"ד אלא שבא להשמיענו עוד, ויהי' זה שבארנו והוא השמענו טעם נאות ועם הקודמים שבינו וראוי יתבאר על שתי שלפתורה אותם יובן והוא שהרב בפתיחתו לם ... ה היסוד הוא האמונה בהתורה שנתנה לנו ועל"ג ויסוד החכמה ואם אין אמונה הנה גם החכמה לא תתקיים והאמונה בתורה הוא השורש והחכמה הענפים הנה הם כמו ענפים שנעקרים מהשרשים והשורש ואם חכמתו מרובה ממעשיו ר"ל שלא נשרש האמונה בלבו כ"כ ואותן שרשיו מועטים וענפיו מרובין שחכמתו מרובה ממעשיו והרוח באה ועוקרתו מהרה שלא נשרש יפה כי מתחלה חכמתו תמיד ורוח קיימה היינו אמונה רוח חכמה שסותר לזה יהי' מתחרש כרגע ועוקרתו החכמה עם השורש טרם, אבל מי שמעשיו מרובין שנשרש האמונה בלבו אפי' כל החכמות שבעולם אין מזיזין אותו ממקומו כאשר בארנו שם ואין לכפול הדברים ומובן הוא, שנאמר והי' כערער בערבה, תחלה אמר ארור הגבר אשר יבטח באדם, ומה' יסור לבו, היינו שאינו מאמין בה' שגולת חכמתו אין חכמה [ועיין לעיל בפ"ב ברבנו עובדי האלהים שאמר לב טוב עד שהאמונה הוא העיקר] ובוטח ומאמין בחכמת האדם עליו אומר והי' כערער בערבה כאילן שעומד במישור שכל הרוחות נושבות בו ולא יראה כי יבוא טוב, הטוב שבפרי הוא הפרי קודם שיבוא לכלל פרי יתעקר. ושכן חררים היינו ביובש שלא יצמח עוד ונטוע במדבר בארץ מלחה ולא תשב שגם המים לא יצמח ונטוע בו כי לא יגדל זה שנוטעים בו וכן הוא יתעקר משרשיו ולא יצמח

והבי"ע

והגיע אל האמת וגם יקוים היינו החכמה שבקרבו שמכבם יעקב זהו ולא יתקיימו:

כמו שבארנו על נסך בוגדים ושבם, אבל זו [illegible] ורשעה ועל זה נאמר ועל תחלה

ארור הגבר אשר יבטח בה' שמאמין בו והולך בתום לבבו שאמונתו שלמה על

חכמתו והי' כעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו שהוא משרש נפשו ובשנת בצורת

זהו יבושת יום זו התורה והחכמה ר"ל אף שלא מצא להשיג בחכמתו לא ידאג -

כי תנועות ושרשים תמיד אל האמת ולא ימיש מעשות פרי כי יתחזק בה בינתו ו

ויתחדש עוד ועשה פרי בתורה ובמצות ה'

רבי אליעזר חסמא אומר קינין ופתחי נדה הן הן גופי הלכות · תקופות וגמטריאות פרפראות לחכמה: : :

רבי אליעזר חסמא אומר וכל התוס' ה האמונה בזה ע"ש ולבעלי המפרשים פלוניים יספר באורך לכל שקראו הלכות של

הלכות והשפע אשר נשפע מלמעלה הלכות ע"פ קביעות הלכות שקובעים לעצמו

והנה תמונת הקבלה היא לא כשארי חכמות שכל זמן שלא יגיעו אל המבוקש, לא

פעל כלום עדיין ואחר שהגיעו אל המבוקש שלו אם יחזור עוד בזה לא תוסיף

תת לו שום התחדשות אבל תורה"ק אף שלא הגיע ולא השיג המבוקש שרוצה

להשיג עכ"ז יש לו שכר טוב בעמלו כי בהשתדלו עלמו יעשה תיקונים גדולים בכל ה

העולמות, וגם אחר שהשיג ויודע המבוקש על בוריו עכ"ז כשיחזור וישנה אף שלא

יחדש בזה שום חידוש יעשה תיקונים גדולים בכל העולמות ע"י התשובות זה שמוצא

וסימן כי התשובות והמחשבות שבזה הם נשתנים לפי ההשתלשלות והלכות השפע, ולזה

אמרו היום הזה וכל ופי ביום זה נתן ה' תורה אלא בכל יום יהיו בעיניך כ

כחדשים

בגמרא אי' למסבר במחלוקת על מחני' כל יום ויום כיום שנתנה מסיני אמ"ר תנחום וכל הנו' שהרי אדם נותן קב חטים [illegible] ועוגות [illegible] א' אינו קורא [illegible] [illegible] ובזה [illegible] הוא [illegible] כמו שלא קרא ושנה [illegible] [illegible] ולדרכינו ויוקן [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] חקוק על [illegible] כמו שלא קרא ושנה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לא קרא ושנה [illegible] [illegible] [illegible] ולא [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] שבכל פעם עושים התנועות קצת ששונים כמו בפעם הראשון ע"י התיבות והאותיות שמוציאים בפיהם וכן בבדריהם שלא לחינם ולא במקרה הסגול הלשון שקבעו בשנתם אלא שידעו ברוח ה' אשר בקרבם שלפי הלשנות העולות שע"י הלכה זו נעשה להיות בזה הלשון באותם התיבות ובאותם האותיות דוקא וגו' רא חסלא בלא ולזה החלוק שבין חכמת התורה לשארי חכמות שקטן וקטני נדה אין בהם תועלת תורה רק חשבון ומי שיודע ו חשוב יותר לחשוב בדעתו כמה קטן כשרים וכמה פסולין בהליכתן ובחזירתן וכמה למעלה וכמה למטה וכן בשלא ירדה זה פירותיה קביעה כלום הם בחשבון ואין בהם חידושים כ"כ וכן בפתחי נדה מי שיודע עיקרי דינים נדה ונדה יותר לחשוב בדעתו מתי תאסר ו.

ופתחי נדותה וכמה טבעות תלויים כבעלת בשנה ובגמרא ואיך שאין בהם חידושי דברים. אבל התורה שלא לנסוך קבעו חז"ל בשנתם אלא שהן עפ"י הלכות שידעו ברוח קדשם שלפי הלשנות והשתלשלות נעשה להיות ע"י הטעם ופתחי נדה לא יהיו פחות מג' ולא יותר מי"ג וכן בקטן נעשה להיות ע"י הטעם והסדר וקבעו בשנתם בהלשון והתיבות שראוי לפי הלכה זו ובכל עת שלומד יעלו התנועות בהלשנות העולות

המעלות כמו שאמרו העוסק בעולה כאלו הקריב עולה שהוא בגדר משל כמו
עשיית הקרבן בעצמו ולזה תמצא כמה מצוות שקבעו בדבריהם כמו בחסורי
מחסרא ולפעמים נראה אין עשוי בברכים, אבל חובה לומר שבאמת הוא רק בסימן
גדול רע״ג, ושא״כ בשאר חכמות כמו תקופות ומזלות שמחדשים תמיד בהלכות ה
המזלות וגימטריאות שיש בהם חידושים הרבה בין לפי הרמב״ם בין לפי הרע״ב
ע״כ אינם אלא פרפראות לחכמה כי החכמה בעצמה היא הלחם כמ״ש לכו
לחמו בלחמי ושתו על האכילה לחם גו׳ לחכמה של תורה כמו שע״י הלחם מתפרנס
העולם והוא עיקר החיות והוא עיקר המזון והסעודה, אבל שאר חכמות אינם
אלא כפרפראות שאינם עיקר המזון ואינם באים רק למתק המאכל או להמשיך
האכילה ולא עליהם יחי׳ האדם, וכן תקופות וגימטריאות לפעמים יש בהם צורך לחכמת
התורה, אבל אינם עיקר החכמה. וגם ע״פ רוב יש בפרפראות זה שמזיק גופו, כמוש
ובשמים, ובזמן שאם יאכל מהם הרבה יהא ריחו נודף ולפעמים יזיקו, כל גופו אם יעשה
עיקר סעודתו מהם כמו חרדל ובשמים חריפים, וכן אם יהא עיקר לימודו בתקופות
וגימטריאות יזיקו עצמו, ולא אמר שהן גופי חכמות כי בא להורות זה בין חכמת התורה
לשאר חכמות אבל שנראה שיש בכרם שאין בהם חידושים ע״כ הם עיקר ערך שע״י
מתקיים תהלוכות המעלות ולכן שהם כמו שאר גופי חכמות עוד הם גופי הלכות
כמו שאר הלכות שבתורה, שא״כ בתקופות וגימט׳ ונ״ל בשאר חכמות שאינם אלא פרפראות
לחכמה ולא עיקר החכמה ואבל שמצוה לחשוב בתקופות יו״ אינם עיקרים גם לא אמרו
אלא הוא לחשוב ואינו חושב ולא שיעסוק וחשבון בהם כ״ש שאר חכמות שלא התירו אלא
בשעה שאסור להרהר בד״ת כי אין חכמה זולת חכמת התורה. והמפרש כפירוש חיים
ויפה חתם רבי בדבריו הא חכמה שקאי על המאמרים דלעיל ודעת לנבון נקל ״ ״
סליק פרק שלישי. בעזרת צורי וקדושי, וה׳ יחלץ רוחי, ויכונן ידי, ולפרש פרק רביעי

בן זומא אומר איזהו חכם הלומד מכל אדם שנאמר מכל מלמדי השכלתי · איזהו גבור הכובש את יצרו שנאמר טוב ארך אפים מגבור ומושל ברוחו מלכד עיר · איזהו עשיר השמח בחלקו שנאמר יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא · איזהו מכבד המכבד את הבריות שנאמר כי מכבדי אכבד ובזי יקלו :

בן זומא אומר איזהו חכם וכו׳. וכתב הרע״ב איזה חכם שראוי להתהלל בחכמתו ונראה שאם בקושיא זה בו שאלה שואל איזהו חכם. הלא יש הרבה חכמה הרבה גם הוא חכם, ולכן פי׳ זה שראוי להתהלל בחכמתו. ועיין בתוי״ט זה שפתח על דברי הרע״ב הנ״ל. ואין והאריך בדבריו. אבל לדברי קשה אינו שמע ואמר איזהו חכם שמע. כיון שיש חכמים שאין ראוי להם להתהלל. ולכן שמעות הכתוב אל יתהלל חכם בחכמתו אף דבודאי יש חכם שאין ראוי להתהלל. ואף לא הי׳ לסתום שאלתו אלא לפרש איזהו חכם שיתהלל וכל זה אלכסנדרוס תמיד לב׳. וקדם שאל גם לזקני הנגב על שאלה דברים. הללו. ובודאי שאלתו לא הי׳ על לשון הכתוב וגם שאמר אי זהו שתקרי חכם ווכח שאלה בפ״ב שאל איזה שתקרי. ולא על הכתוב ואף קשה כפל זה גם שאלה ולכן נראה וביאור לפי שהחכמה וגבורה והעשירות אינם דברים של והם נבדל. ולכן ונושא עליהם כיון שאין והם נבדל שאומר אף אינך נגיע עד היכן ישאן נבדל חכמה של עד שיהא ראוי לקרוא אותו בשם חכם בשלא דברים האלוים במעלב האדם שטוביך דהם אם אנו רואים שהוא עושה כפי החיוב ושצריך שעשו אנו רגילים לתאר אותו בשם צדיק ואם עושה לפעמים שורת הדין אנו מתארים אותו בשם חסיד כי זה שמחויב האדם לעשות יש להם גבול וגם לא נעלם מאתנו אבל החכמה אין תלוי במה שהוא כך ואין להם גבול ואף אינו נופל לתאר אותו בשם חכם אולי יש חכמים גדולים ויותר ממנו ואינו שמכירו עליו כמה מעלות שהוא חכם וזה עדיין עדיין צריך גם אולי יש במקום רחוק עוד חכמים גדולים ויותר ממנו וגם כי אנו רואים שרוב פעמים ישיג האדם ויבין בעצמו שעד הנה הי׳ בטעות בחכמתו וכמ״ש אין אדם עומד ועל אלא אם נכשל בה. ואף

בב ואח״כ איך נוכל להשאר אותו בלא חכם כלל ולזה אמר שאין תואר חכם על רוב חכמה [illegible]
אלא על מי שיודע ומכיר בעצלות ועוון החטא ושאין גבול לה כמ״ש תכלית זה שנדע זה
שלא נדע וכיון שהחטא עיקר בידיעת אחדות שמכיר גודל מעלתה ושהוא חסר עדיין
ממנה ושהוא צריך לחגור אחרי כוחו ולכן אנו באים לשוב אף מי שקטן מאד,
וכן הצדיק בגופו שלא היו בנוים לשוב אף שהיו צדיקים שאין אותם על רגליהם ורוב
שאחתם שהגיעו ע״י לחטא שהיו נצלים מאתם ולמי שיודע מעלות השיבה ויקרתה, ולזה
ואות לתאר אותו בלא חכם ויבוא. ראוי שנוב שאמר נוכל ולמדו השכלות כי עבודתך
שוחה ולשון הפסוק מאלו הכל לפאורה ואי זה נתנת טעם הוא זה שאמר. כי
עבודתך וכל להא בעל ולמדו השכלות, וגם אנו מדוקדק זה שאמר שוחה לו שהוי
לו לעשר שוח לו. ולכן נראה דהרמב״ם נכל ולמדו אף שהקדמנים מערכי הגלות בא ה
ההגלה שלו. ונעשינו תואר בלא חכם ומצרך הטעם כי עבודתך ר״ל שלא הייתה
ושום לב לב על אומנות של מי שהייתה לשוב מאד רק הייתה מגונה בעצמו. כאלו
התורה בעצמה היא שוחה לו שמגרעת היא אלי ומחסרת גם לא נתנה לבי ואף שהוא
כחות שלא הייתה מביט אל הפעול רק אל גודל הפעולה. והבן זאת ובזה אין אנו
דריכים להדבק חיים שהביא בשם התנ״ש ״איזהו גיבור הכובש את יצרו. והוא ע״פ
כמ״ש מחשבת שאין לה לגבורה גבול שהוא ואף שהגבורה תלוי׳ במעשיו מ״מ כיון שאין לה
גבול וגם שמעלה הגבורה אינו בחינה רק ברצון האדם ואם נצלים מאתנו מגדרים
גבול הגבורה. והבן זאת. ואח״כ איך יתואר בשם גבור אלו יש״ב אחר במקום חוץ
שעשה ויתן גבורות. וע״ז אמר שאין התואר גבור מחמת שמשל בכחו ברוב גבורות
והתגבר על אחריו אלא למי שיודע מעלות הגבורה ושלא ימשול ברצונו רק לפי
הראוי. ואמר הכובש את יצרו שהתגבר עליו ואף שלא יעלה כפי כחו וגבורתו
שלא

בלא יוציא רק גבורתו לפועל. ומדייק ראוי מהפסוק שאמר טוב ארך אפים מגבור שמאור
אינו טוב שארך אפים והגבורה אינם תחת סוג אחד לא יכול לומר שטוב זה מזה
כיון שאינו נופל לומר שהגדר הוא טוב מזה ואיך אמר טוב ארך אפים מגבור. ונ"ל
שהכונה אינו לומר שהארך אפים שאמר הוא גם כן הגבורה שהוא וארך אפים
ומושל על הגבורה שלו ולא יוציא הגבורה שלו אל הפועל מהגבור שעושה כפי כח
גבורתו ואינו מעצר לכח גבורתו ואע"פ שכח מזה שגם נקרא גבור והוא טוב יותר
והגבור שמוציא גבורתו לפועל וגם שמים ומושל ברוחו מלוכד עיר ומושל ברוחו שאינו
עושה כפי כח גבורתו ומושל על רוחו וגבורתו וכובש את יצרו מלוכד עיר בגבורתו
קנין מעצור וכיון שמכיר מעלות הגבורה אינו מתלבש בה כפי החיוב שמושל עליו, וגם
ראוי לתאר אותו בשם גבור שמתלבש בה כפי הראוי וכפי החיוב.
איזהו עשיר השמח בחלקו. והוא ג"כ ע"ד הדרך כיון שאינו לו גבול כמו ע"ד אמר שתואר
העושר אינו על רוב קנינו ורוב הונו שע"ז לא יתואר בשם עשיר כי אוהב כסף לא
ישבע כסף שלו יותר ויותר מאחרים שמעולם נראה נפשו חסר ואינו שמח בחלקו במה
שחננו ה' מטובו ולכן לא ראוי לתאר אותו בשם עשיר כיון שהוא ברצונו חושב שעדיין
הוא חסר ועדיין עוב ועמל שיהיה לו עוד יותר שאינו מסתפק במה שיש לו כבר.
והעשר ותבונה במה נראה גודל סגלות האדם במה כי המאר הוי חסר וכל הוי
אומר מי יתן חלק ה' שיהיה לו ולחם לאכול ובגדים ללבוש ולא הוי מבקש יותר ואחר
אשר ברכו ה' בעושר לא די שאינו מסתפק ברצונו במה אלא שהם עיניו והעושר
שלו אינה [illegible] עיניו [illegible] שישאר לו מעט רב יותן מה שהוא כתחילה
והוא בסגלות גדול שחושב כל זה שיש לו וכבר הוא כבר שלו [illegible] ולגאות ראוי שאמר
כיבו. ואינו ראוי שיחסור במה כל וכל ומה הוא רודף לולא חסרונו כי כל זה שהשיג
יותר הוא חסר יותר ועם גאות שחשב שרודף תמיד לאסוף עוד יותר שחסר
מה כל

גם כי זה שמוצא אוכל שיהא לפרנסתו הוא כמו עושר בעולם ומחמת שנחסר לו וזה שיש לו ש
שחושב זה שיהי' לו ובכרם הוא שלו ... רק שבזה מקיים רצונם ומתנחם על שחושב
שיש לאל ידו ולא עלה חסרונם שיעשה ויהיה ונשלם חסרונו ואע"פ עשו. הוא לא כדי שיבא
לו לאכול רק ולא חסרונו הן על עבדי זה שנחסר לו כבר מחמת שמוצא לפרנסתו. והן
ולא חסרונו מחמת שאין מספיק לו זה שישיגו ואע"פ אין גם עשיר כיון שיהא בעצמו רואה
שחסר הוא אבל זו שמכיר מעלות העושר ומעלה ותענוגה הוא כדי
שיוכל להספיק רצון ה' שיהא לבו פנוי לעבודת ה' ואדרבה הוא חושב בלבו
שיהא לא הי' ראוי להעושר רק קרוב טובות אשר גמל עליו וגם אם יחסר לו וזה שהי' לו
אינו מכיר עצמו רק שמח בהרגש שנאמר בזה. ואיש כזה ומאות ותמיד הוא עשיר
שאין רואה עצמו שיהא חסר ומעלו אינו ולא חסרונו. רק שיהא לו לאכול וכדי לפרנסתו
ומביא ראי' והפסוק יגיע כפיך כי תאכל וגו' שלא אמר כי תאכל יגיע כפך שהי'
יגיע כפך כי תאכל זה שאתה יגע הוא רק כדי שיהא לך לאכול ולא להוסיף
הון. וגם כי שיגיע רק לאכול ולא ולא מחמת זה שכבר אשר וגם לא. ולא חסרונו
זה שחושב שבזכות הוא חסר ורצונו ויתן עליו מאמר אשריך בעוה"ז שטוב לך עליו
תשיב כי אין לו חסר כלום בעוה"ז וגם טוב לו לעוה"ב ובמקום דה' והוא מספיק רצונם
ומאות לו לקרוא לו קלום עשיר שאין לך עשיר כמותו כמש"ק' [ועיין דברי ר"א אור לב טוב]
שבת. איזהו עשיר כל שיש לו נחת רוח בעושרו. נאמרו שם עוד ר' טרפון אומר כל
שיש לו מאה כרמים ומאה שדות ומאה עבדים שעובדים בהם. ר"ע אומר כל שיש לו אשה
נאה במעשים. ר' יוסי אומר כל שיש לו בית הכסא סמוך לשולחנו אין זה ... לזה שאמר דף כ"ח:
כאן בן זומא. כי שם פי' רש"י נ"ז לאשתו ולאהבתו בתורה. נראה שהי' לו גם הא
דבק' אמר כאן השמח בחלקו ולכן פי' לאשתו ולאהבתו בתורה בעונן השתדלות
שמשתדל ועשיה אחר שלא יהא לבו טרוד וכדי שיהא מחשבתו פנוי לעבודת ה' ושלא
יהא לו

והא לו שיעור הכתוב ורז"ל אמרו ר"ת כל שיש לו ק' גנות וק' עבדים וכל ה' אם ישלו ק' שדות
ושתבן שיהא לו ק' עבדים שעובדים אותו אני יהא לבו פנוי כלל גם טובה אבל אם אין
לו מי שיעבדם אני טרוד. ובפרט קבר אותו טרדת נכסים טרדה באמצע. ור"ע אמר
כל שיש לו אשה נאה במעשים כו' אם לא כן ולו הווה תמיד כמ"ש אשת ובנים וגם טורח
פרנסה ואין לבו שקט עליו ור"י אומר כל שיש לו בהכ"ס וכל שלא יתבלבל דעתו והתרחק
ולצאת לשדה ור"ה כלל הכל בכלל א' ואמר שיש לו נחת רוח בדעתו. וכ"ז מורי כאן
בענינים גדולים שיהא לו כל מחסורו אם לא יהא שמח בחלקו אינו נקרא עשיר. ואם
יהא שמח בחלקו ומה אם מעט ומסתפק בזה לא יאות לקרוא עשיר כנ"ל. והבן
ואפשר כמו כן לברר על זה שלא השיבו גם כן נגד לאריסטוטלוס על איזהו חכם ר"ל
שאמר בד"ג, רק ע"ז השיבו הרואה את הנולד ועיין במהרש"א שם. ולפרש שהוא
בבג"ד שאל וחקר לעשן דרכי השלימות ולא כדי לקיימו עם עצמו ולכן אמר הלומד
מכל אדם אינו מן הכוונות משום שלא השגיח על אנשות הפנימי רק על איכות שלמות
המעולה כחכמה בנפשו. אבל אריסטוטלוס לא בא לחקור כדי להגיע להשלימות האמיתי
רק במה ההמבל לקיימו לו עם גוף כו'. וראי' ע"ז שאמר להם אי דין ותקרי חכם שיהא
נקרא חכם בפי הבריות. ולזה לא השיבו לו הלומד מכל אדם שזה לא יהא לתפארת
אם ילמוד מהפחותים ממנו. ולזה אמר הרואה את הנולד שהוא דבר תלוי בעצמו. ואין
צריך לאחרים ומעט עי' הפסוק החכם עיניו בראשו היינו שרואה בראש זה שיהא בסוף
וגם כמו שעיני האדם הוא בראש כדי שיוכל לראות מרחוק כן הוא הרואה את ה
הנולד. ונראה זה שאמר הכתוב אל יתהלל החכם וכל הסימן שקאי גם על מי שהוא
חכם וגבור ועשיר ע"פ השלימות כפי שאמר כאן בד"ג. ולזה מדייק ואמר בחכמתו
ר"ל שהחכמה והגבורה והעושר הוא שיש לו מצד בחירתו הטוב ועל כן אמר שאל
יתהלל

יתהלל בזה ואמר כי אם בזאת יתהלל המתהלל וכו' ובמקום אחר באמצע הפסוק באורך
ושם אמר רק השכל וידוע. והיינו כי כבר כתבנו לעיל כי זה הדבר שהאדם
בעצמו הוא חסר מכל טבעו וכל השלימות שבו הם מצד שנתן ושאין הוא בכל
וחסד ה' שחפץ ורצה בם והוא אשר קרבם לעבודתו ולכן לא יתהלל רק בזה א
אשר חפץ ה' בם ומצד עצמו טובו דומה ועולה על לבו יתוש כמוהו החסר כל
השלימות ושגיח עליו השי"ת לחונן אותו במעלות נכבדות. ואל תרך גם אמר דוד
זה אנוש ותדעהו ותחשבהו זה שאמרו בתלמוד ירושלמי בוחן על זה שחפץ ה' בו
וקרבו לעבודתו וגם אל יתהלל וכו' כי אם בזאת יתהלל וכו'
השכל וידוע אותי היינו שישכיל וידע שהכל הוא מאתי
ויתהלל בזה כי בזאת חפצתי בזאת יתהלל בזה שחפצתי
בו בעבודתי אותי ואתן לו חכמה וכו' ואמר המתהלל.
גם זה שהוא מתהלל מאחרים יתגדל ע"ז שהתהלה והכבוד
שמתכבד הוא שייך לה' וגם רבי מכבד עצמו, והיינו
ע"ד כיון שחפץ בו ה' לחונן אותו ונתן לו מעלות ראוי
לכבדו והוא ע"ד ומקבלו תוראו ו שהשוכן בהקדש
וכן הגיע עליו אף שהקב"ה אוהבו עליו שחפץ אש
בו להשליכו. וגם סיים כי אני ה' עושה חסד ר"ל שכל שלון והחכמה וכו' הכל הוא
ע"י שאני עושה חסד בארץ דיינא שכל שהוא ניתן חסר השם בארץ ע"י שנעשה ה'
החסד ומתן וגם אתה כבלתן למו ויתבונן שכל הכבלתן שבעולם הוא רק למו כי
ואתה הוא ואיש אשר אלה לו הוא יכבד גם כל הקרואים כיון שחפץ ה' בהם ומצפים
עליהם מטובו. ובזה נבוא ג"כ לכוונת מאמרם זה שאמר איגרא מעוכב וכו' אחר
שאמר על הג' דברים האלו שאין לתאר את האדם אלא אם הם הולכים ע"ד השלימות. ולזה
אמר

ירמי' ט' ר"ל ב'

ובזה יתן זה אמר רק ויוסף אשלום והוא בגלגולים. פסחים:
כמה ויוסף אוכלא דשמיא עיין באמר חסד שהקדמה
מה באמר רק ויוסף לא המשי עניו באוכלא מנה.
ע"י, מלבותו לא קראה כל מורה זו היא הנותנת
וחסת גודל שמתנהגו ה' ותבונן על שלימות
ובחירתו באמצע מעור וה' ותבונן שהוא חסר
כל השלימות מצד עצמו ושאין מקום שלימות,
אלא זה שחפץ ה' ברצונו הטוב ונתן לו שלימות
ע"י התורה וגם אשלום וכו' כמה ויוסף אוכלא
דשמיא שאם לא היה שהשגתו השלימות על ידי
התורה היתה חסר מאורו ויוסף דשמיא. וגם
גבי והתאפק ומעכב לא ביראת ה' שחסת שבו'
ותבונן בגודל מעלות ה' ויראת ה' קלהו דבר
שראוי לגבה לבו בזה. ובמקום אחר בארכה בזה.

אמר אתה יש לו כ"ג וכו' אין להתהלל באלו ואתה שראוי הוא להתהלל ולהגיד שבחו רבה עכ"ג
אין תלוי הכבוד במה שמכבדין אותו אחרים אדרבה הוא תלוי ע"י שהוא מכבד אחרים וכו'
איזהו מכובד המכבד את הבריות. דייקא שלא אמר המכבד את אחרים הטעם שהוא
מורה על כוונתו היינו מחמת שהם ברואים, וכמו שאמר ויוצר את הכבוד, וגם
ואות לקרוא אותו בשם מכובד, ולא אמר נכבד שמכובד מורה על עצמותו שהוא מכובד
וגם עצמותו שהוא איש יקר משפיר מחמת המשכן של הכבוד שבקט הוא מאתו, ולגבי
נקרא מלך הכבוד. ואולי דפרק קנין תורה בעיתם ובאתן עלי בזה ולוי משכיר
כגה ראוי לכבוד שהוא מכבדו את הקב"ה, ובודאי ראוי שנאמר מכבדי אכבד וזה
שמכבד אחרים הוא מכבד אותו שכוונתו הוא לכבד אותו מחמת שהמעלות לכהם
הם מאתו אתכבד ואין אנו צריכים לכל זה שנדחוק בזה כי ראוי גדולה הוא
והפסוק גם מחמת שכבוד הבריות הוא כבוד ה' ולכן אמר כי מכבדי, והכן "
והוא ... ... בדברים שאמר תחלה, וגם הפסוק אל יתהלל הוא ג"כ כנ"ל "

בן עזאי אומר הוי רץ למצוה קלה ובורח מן העבירה שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה :

בן עזאי אומר הוי רץ למצוה וכו' כבר כתבנו בר"א ובכמה מקומות על הלשון הוי היינו
שירגיל עצמו שיהא לו קנין טבעי וכן אמר כאן שירגיל עצמו בזה שיהא כטבעו לו
לרוץ למצוה ולברוח מן העבירה ולכן לא אמר רוץ למצוה וברח או תרוץ למצוה ותברח מן
מן עבירה נמשך הוי קאי ג"כ על ובורח מן העבירה, וזה שאמר למצוה קלה ע"י כפל
זה שכתבנו על הוי גדיר במצוה קלה ... על המקומות ... הדבר, אבל
כאן נראה בפשטו שקאי מחמת שקלה ... כמ"ש בסוף המשנה שהיא מצוה קלה
כאוסר

כאיסור וכיבוד אב קראו חמורה שהיא חמורה לקיים ואיסור שהמצוה שהיא קלה בקיומה ואמרו
אל תאמר זה אחרול אלו בודאי מקיימנה זו ואי רל אלו כי הרי זה גופא הוא ג"כ מצוה
כמ"ש נרדפה לדעת את ה' ואריבה מקיימין וכו'. ותרגם עלמא וחסרת חביבות המצוה יראה
לך רש"י וגם המצוה שהיא קלה בקיומה אין חשש [illegible] בהריגה אלו וש"א
במצוה שהיא חמורה בקיומה ע"ג ולא הזהיר אדרבה לפרסום ושתמך שלא יבא לידו
אולי לא יוכל לקיימה מחמת שהוא חמורה וקשה עליו כבאותה בגמרא גבי כ"א שאמר ר' יוחנן
אשרי מי שלא חמאן ור' אסי הוי לו מאה גניזה ומבקרה ואמרו לאחר שראו וכן בכל המצות שאין
החיוב עליו אלא כשיגיע לידו וחמורה היא עליו אפי' מספק אולי לא יוכל לקיים טוב ויתר
שלא ירגיל אלו. שלא יכניס עצמו בחיוב וש"א ולכל בחיוב בעת גיוס מצוה ולכן אמר שיהא
זהיר בעשייתה בקלה כבחמורה [ועי' בפי' רבנו על משנה דרבי קאמר שבעבירות הוא דלשון נקיה והבחירות באין בעולם והריגה
הוא הבירור ועיין בפוסקים] ומה שלא אמר בעבירה קלה עיין בתוס' קשה דרך חיים שאמר דכל
העבירות קלות על האדם וכל ע"ז ולגעת קשה דהלא אסרה בדם שעשו של אדם גדלה
בהם ומדבר אמנם קלה על האדם גם הזהירו שלא יאמר אלא בבשר חזיר ואכ"א אמנה
קלה עליו ולכן נראה שכבר באורח שדרך עבודה היא שעבר בלבו שקשה עליו
לעשותה וכן בעשה עבירה שלא אלא בבשר חזיר וכן בדם כמאמר באורח באורייתא
בראשי אבות ואכ"ז הקלות והחמורות שוים בשעת העבירה ומה שדייק מן העבירה
ד' מן העבירה שכבר בא לידו ויש בידו לעשות מצוה רצונו שנפשו מסיתו תרגל
עצמו שיהא קל בשעת ולברוח ממנה וגם לכן מן העבירה וזה שהיא עבירה כמו שפירש
בעמון וראות תמאו וכיון שברצונו שהוא על פי שכבר בא העבירה לידו ואפ"ה וראה
ולברוח מכל העבירות קלות או חמורות וש"א בשעת שעשה שלא הגיע עדיין לידו.
ולכן הוצרך להזהיר דווקא על הקלה ובעת לשון נקי וזה שלא הזהיר לברוח מן העבירה
קודם שיבוא לידו משום שפשיטא אין לברוח מעבירה כדאי' בע"ג שאמר נטל אפיתחא דבי
גוונות

זונות [illegible] ג' ובשאר והיינו כדי לכוף היצר ולשבר [illegible] והיינו אם קשות הוא שיכול

לכוף את יצרו אשר בלאו הכי אין לו להביא עצמו לנסיון וכיון שלפעמים אין לו גדרות על

העבירה, ולכן לא יוכל להגביר ע"ז בדרך כלל גדרות מן העבירה וגם לא יוכל לפרוש קלה

או חמורה והשן הדבר" אבל כאשר בא העבירה לידו הזהיר [illegible] של כלום.

שמצוה גוררת מצוה. ואמר זה שהמהרש"א תמה קל [illegible] והוי רץ אל המצוה כיון שמצוה

א' תביא שנית תביא לידי מצות. וכן בעבירה אם לא תברח ממנה לא בעבירה א' תסגל

אלא ע"ז תכשל בכמה עבירות. וכן אמרו בירושלמי פ' [illegible] אדם מצוה א' [illegible]

[illegible] בסוף גוררת מצות הרבה. עבר עבירה א' [illegible] עבירה

[illegible] גורר עבירות הרבה. וכן אי' בפרשת ראה עבר על עבירה קלה [illegible]

[illegible] על חמורה שכן דרכו של היצר היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך.

ושכר מצוה מצוה [illegible] כיון שמצוה גוררת מצוה [illegible] לשוב ולטרוח אחר

שארי מצות. שהמצוה הא' [illegible] תגרור עוד מצוה שארי מצות, [illegible]

שארי מצות [illegible] הוא [illegible] ואין [illegible] זה [illegible]

לחזור אחרי' ואם יחזור אחריהם [illegible] לו עוד מצות [illegible]

[illegible] וכל כדי [illegible] וכן בעבירה לא [illegible]

[illegible] ולא [illegible] עבירה [illegible] חיים. וזה אמר [illegible]

[illegible] כיון שאין [illegible]

גוררת [illegible] עבירה הוא ואם יתחרט [illegible] על הראשונות לא תגרור [illegible] אחריה

ואם יש לפרש [illegible] בספרי [illegible] ואין טוב אלא תורה [illegible]

על המצוה הוא ג"כ מצוה [illegible] ואם [illegible] למצוה [illegible] בשמחה [illegible] עוד מצוה

על [illegible] הטוב [illegible] גם על המצוה של [illegible] ואין [illegible], שהמצוה

שהמצוה בעצמה תגרור מצות השמחה, והשמחה תגרור עוד שמחה שהיא ג"כ מצוה

[illegible] לפרש [illegible] שמחו לפני אלקים היינו בעבודת אלקים [illegible] בשמחה

[illegible]

שיעלה על השלחן ונפרש ספר מצוה וכל הדבר עוה"ב הוא יודע שהקב"ה [illegible] שחיים [illegible]

דגון הפגעים קשובר שמחות והשמחה של מצוה היא ענין עוה"ב
וגם, היא שכר מצוה מצוה. וכן בעבירה היא דהבינו שהשמחה היא
ג"כ עבירה [illegible] לעשות רע. וכיון זה [illegible] הרע
ועוד יש לפרש עפ"י זה שבאמת [illegible] שבשמחה ה' הוא
להטיב עמו עי' קיום מצותיו ואם מקיים מצות ה' שלבו השלם
בשלמות הוא מקיים ג"כ מצוה בקיום הדבר שהוא רצון ה', וגם
מצוה גוררת מצוה, ומצד שמצוה מצוה גוררת ואמר שכר
מצוה זה [illegible] שכר הוא המצוה אשר תהא גוררת, וכן בעבירה הוא להיפך וכמ"ש
חז"ל על הפסוק [illegible] לא די להם שחוטאים לפני אלא שמטריחים אותי [illegible] עבירה
גוררת עבירה [illegible] עליהם, וכן אמרו בגמרא שהקב"ה אומר [illegible] וכו'
וכתוב [illegible] אנשי בליעל [illegible] קשה, כי
ובעת הוא [illegible] שהקב"ה [illegible]
וכל זה שבארנו כאן, כולם נכללים בכוונת המשנה.

[illegible]

הוא היה אומר אל תהי בז לכל אדם ואל תהי מפליג לכל דבר שאין לך אדם שאין לו שעה ואין לך דבר שאין לו מקום:

הוא הי' אומר וכו'. ולכאורה [illegible] שאמר שלא יבוז לשום אדם, הוא להשרים [illegible] הוא
לבזותם ואם בסוכה שלא [illegible] עדיין שתשאה רק עי' [illegible] והתנאה אחרה
תורה לבזותם [illegible] בהשרים גורם, [illegible] אומר אל תהי [illegible] שלא יהא בעיניו
לבזות שום אדם שאם [illegible] לבזות. [illegible] הרגלו ויבוא לבזות גם לשי שאינו
ראוי לבזותו [illegible] שראוי לבזותו אין לבזות אותו אלא [illegible] שרואה שהוא כבוד ה'
ולכן [illegible] שלא יהא הרגלו [illegible] לבזות רק אם רואה שראוי לבזותו [illegible]

טקסו

טעמו, ובזה נבין שלא אמר אל תבזה לכל אדם אלא אל תהי בז, ואל תהי מפליג לכל דבר

הפלגה הוא לשון הפרשה והרחקה [ועיין [illegible]] שלא יפרוש וירחיק

עצמו לגמרי מכל דבר ולא שבדברים האסורים ראוי שיפרוש וירחיק עצמו מהם [illegible] לא

לגמרי [illegible] לגבי להרחיק אלא שיפליג וירחיק [illegible] זה שראוי [illegible] הדרך

[illegible] לא והוא [illegible] [illegible] [illegible] אלא [illegible] [illegible] [illegible] והוא [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] שאל תהי ורחוק לכל דבר

[illegible] [illegible] וכל [illegible] הוא [illegible] כמ"ש [illegible] [illegible] [illegible] ועל [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אל תהי [illegible] [illegible] שלא [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] כמ"ש [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] תורה [illegible] אל תבוז לו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] אין לו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] כמ"ש [illegible] [illegible] קטן וכו'"

ואין לך [illegible] שאין לו [illegible] [illegible] הוא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אותו שלא

יבול ונשבר וכן בכל [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] הוא

[illegible] [illegible] [illegible] שאין [illegible] [illegible] [illegible] שלא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] ה' יתברך אשר [illegible] הכל [illegible] הוא יודע [illegible] [illegible] [illegible] בכל דבר

וכן בכל הדברים [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אדם [illegible] [illegible] לכל

ולא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לא [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [ועיין [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] שהוא [illegible] [illegible] ה' [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], וכן אמר כאן שאל תבוז

וכל ואל תפליג לכל [illegible] וכל זה [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]"

[illegible] [illegible]

רבי לויטס איש יבנה אומר מאד מאד הוי שפל רוח שתקות אנוש רמה :

רבי לויטס איש יבנה אומר מאוד מאוד וכל הענין ידוע שהגאוה היא ראש לכל המדות
רעות וגם ממנה נסתעפו כל המדות רעות בקשות הכבוד וקנאה ושנאה וחמדה ותאוה
נעשין הרע ואוחז גסות הרוח שהיא ביותר טורדתו מן העולם. ולכן אמר מאוד מאוד הוי שפל
שירגיל עצמו שיהא שפל רוח למאוד שלא יהא לו שום נטיה לגבהות הלב. וגם נראה שלא אמר
שאפי' בדעתו יהא נראה לו שכבר הוא שפל רוח כי אז יסתפק עצמו בזה רק שיאמר
תמיד שעדיין עובר אני להיות שפל רוח ביותר ויותר וכו' מאוד מאוד חוזר ולא אמר חוזר
[illegible] שבא לומר שיהיה עצמו תמיד בדרך טרדתו [illegible]
ואמר [illegible] שמאוד הוי. והבן, וגם כי [illegible] גאוה [illegible]
[illegible] רואה שראוי לכתוב [illegible]
[illegible] אין זה רע. וכן, בתאוה [illegible] אם לא יוצא [illegible]
ופועל רק [illegible] אין זה רע אדרבה לכן טוב הוא [illegible]
[illegible] גאוה [illegible] שהוא ראוי
לגדולה ולכבוד [illegible] לא יתגאה [illegible] אין
זה שפל רוח [illegible] היא [illegible] בין שום [illegible]. אלא
שיחשוב [illegible] אין ראוי לשום כבוד וגדולה וכו' שפל רוח [illegible]
בקרבו [illegible] שאמר אברהם ואנכי עפר ואפר. [illegible]
בקרבו [illegible] שום [illegible] רוח בקרבו
ונקי. [illegible] רבי [illegible] אין [illegible] רק להקב"ה
[illegible] אין [illegible] שום [illegible]
שתקות אנוש רימה, הנה תשובה [illegible]
אנוש לרימה כי טוב לו שלא [illegible]
ולו נראה

[illegible] אמר לו [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

נ' נראה שיבדיר הנה שמא לאדם להגיע לתכליתו עד שישוב אל הספר ויתגלה חוזרת כמ"ש כיטוב מאוד, גם הסות ואע"פ כיון שהרוחה ותענוג היא תכליתו וטובו אפ"ה גו היא תקותו ומטא ונזה לא אומר שתקותו רוחה שהוא אינו מקוה עה"ז רק שתקותו אנושי הוא מסוטא, והבן. וגם יש לפרש שבא לומר שגם כך והא שכל רוח עד שיחשוב בלבו שתקות אנושי רוחה שתקותו ותוחלתו ו וטובתו הי' אם הי' רוחה שהרוחה תלויה בשם שכן דוג אומר ולעשי תורות ולאפרים שהי' כהדריגה גדולה ויתן הי' יכיר בלבו [illegible] אומר לעשי עבר ולעבד ובדבל שאומר קולה שאמר מחמיה ואנוש שהאדם הוא הבל ויתן [illegible] בכלם גם יצאו כח שאלות דומה הי' אבל יצאו עצמו הוא ירא ופחות ויתן וגם בבריאתם משא ושלום מעצמו. והמעות. כתיב שבושו הוא קו ענין בקו הכבה וקלה . סע, זה ולתני שנוף אומרות אנוש רוחה מגאה לו והוסיף על גבריו שקו הוא גבר הנמשך ובולך כמ"ש עוון הזים שהמשטו אל מקום אל וכן ונוה הים שלום נמשך הזים ממקום מוחם עד . ונום הוא באמת התקוה וכן הבטחון נקרא קוה אל ה' ושוהדים קוות שמתחזקים בעי ה' ואין לו שום סיבה אחרת ורצון אחר קוה לה' לבדו וגו' שתקות אנוש רוחה שקוות שהוא אנוש מה נמשך הרוחה באמת התקוה שאם נמשך נמשך הרוחה כמ"ש ורבה קלה ורבה רוחה ואם הי' אומר שנוף אנוש רוחה הי' משמע שגוף האדם לרוחה אחר זמן שמטא הרוחה עלין , ונוה אחר שתקות אנוש שמעצמו נמשך הרוחה ומותר לפי זה שפירש

ר״נ המלבים בביאורו על משלי שתקוה הוא בגמר קרוב ואומר את שמיר טף ע״ש וזה באו׳
באדה״ת רוח בחיים, ורק אותה בגמרא בתשובה ע״ש וגם שתקות אנוש שמשך והאנוש
הרוח הוא בחיים ובזה את שסיר זה שלא אמר שמוסיף מות או לעפר או כרמה
שאמר עקביא לשקום עפר רמה ותולעה אלא לבא לומר שמסלק רוח החיוני שבקרבו
שאמר בחיו הוא רמה ונ״ש ולאחר מותו, ולכן שסיר ג״כ זה שלא אמר שתקותך או
שתקות אדם רמה [עיין בתוי״ט בלשון הרע״ב חיים זה שנבחן בזה] ולבארינו שהוא שלום שהנה לשנות
לשון רמה אחר לשון הכתוב אמר כי אנוש רמה ונקרא אנוש על שם אנוש הוא וכתיב
אנושה מכתה.

רבי יוחנן בן ברוקה אומר כל המחלל שם שמים בסתר נפרעים ממנו בגלוי אחד שוגג ואחד מזיד בחלול השם:

רבי יוחנן ב״ב אומר כל המחלל וכו׳ ועיין בתוי״ט שהקשה הלא חילול ה׳ הוא שחטא ו
ואחרים לומדים ממנו וזה אין שייך בסתר ע״ש כמה תירוצים בשם המפרשים וגם זה
יתפרש קצתו ואין רצוני להאריך כמה יש להשיב על דבריהם. והנה זה שאמר א׳
שוגג וא׳ מזיד כתב הרע״ב חוזר לכל להמחלל השוגג והמזיד וכל אחד כשעתו וכו׳
אם היה מזיד עונש מזיד ואם היה שוגג עונש שוגג אבל שני העונשים הם בגלוי ועדיין
אותו מעשה שהיה לו מחלל השם בסתר אחד שוגג ואחד מזיד נפרעים ממנו בגלוי
וגם אותו מעשה הוא במאמר זה בחילול השם ועיין בתוי״ט בשם הרמב״ם. ונראה לי בזה
בפשט דיש חה״ב בגלוי כן יש חה״ב בסתר בחילול ה׳ הוא שעושה שום דבר הקדש חולין ואם
עושה בגלוי אף שאינו עושה בזדון ובשאט נפש ואפי׳ בשוגג זו בפני אחרים ג
נעשה שהוא חולין אבל בסתר אין חילול השם לפני אחרים אבל אם הוא עושה בסתר
שרוצה לעשות בהחשך ועושה הרי עושה שהוא חולין שמסיר השכינה מן הארץ.

ואמרו

ואמרו שהחמורה המותרה [illegible] יותר מן המצוה וזה שלא אמר המודר עבירה בסתר שלפעמים

הוא עושה בסתר כדי שלא יתחלל [illegible] ואף [illegible] אותו ובכל זאת [illegible]

שעושה בסתר ומחשב שאינו חושש רק מיראת ב"ו אבל על השגחת ה' אינו חושש [illegible] ומחשב

לב"א יותר מכבוד ה' ועושה זאת חולין וגם [illegible] בסתר

ה' שוחק [illegible] שעושה בסתר ועושה בחושך [illegible] "

וזה שאמר א' [illegible] ועל [illegible] ב"ה [illegible]

[illegible] החוטא [illegible] ובכל [illegible]

[illegible] ועולה על [illegible] ותשובה הוא

כיון שהקב"ה יתן [illegible] אין [illegible]

ועיין [illegible] זה שהזהיר [illegible] על [illegible]

ובכל ועדיין אינו [illegible] ובכל [illegible]

ה' [illegible] ואם אינו [illegible]

שהוא עושה בסתר [illegible] אותו וגם [illegible]

וזה [illegible] גם אינו [illegible] ראוי

גם [illegible] וכל [illegible]

את החוטא [illegible] הוא [illegible] שלא [illegible]

יתן [illegible] על [illegible]

ונכבד בקרא [illegible] נראה לו זה שהזהיר [illegible] ובכל [illegible] העולם [illegible]

[illegible] וכל אדם לא [illegible] ואת ה' [illegible] שהוא

חושש [illegible] שהוא [illegible] ויהא [illegible]

[illegible] שהוא [illegible] שלא יהא [illegible]

ובכל [illegible] שאמר [illegible] ונתן [illegible] וכיון [illegible] בעבירות

וכוונה יתירה קושיית הגמ' [illegible] אומרים

[illegible] ורסתר

[illegible]

[illegible]

[illegible] בסתר [illegible]

חושש רק מיראת ב"ו [illegible] יותר מכבודו

[illegible] בסתר [illegible] יותר [illegible]

[illegible] חולין [illegible]

[illegible] שלא [illegible]

גם המודר עבירה בסתר [illegible]

[illegible] תמיד [illegible]

[illegible] הקב"ה [illegible] כבודו [illegible]

[illegible] הוא [illegible] הוא [illegible]

[illegible] ובכל [illegible]

[illegible] וכיון [illegible]

את ה' [illegible] כבודו [illegible]

[illegible] בסתר [illegible] אין [illegible]

[illegible] הוא [illegible]

[illegible] שלא [illegible]

[illegible] שלא [illegible]

[illegible] "

[illegible]

וגם ואיך שהוא חה"מ ולכן מברכין ומצוה לא ולפני ומצוה אח"כ שהוא עושה בעבירה, ודבר
נראה לכאורה שנתחייב (ביאור) זה שאמר א' יוצא וא' מצוה ח"ל [illegible] הם בדבר ואיך שהמצוה הוא כן
הרבה [illegible] וגם בחה"מ איך שחה"ב הוא מצוה ע"כ בלאו כ"ע ידעי שהוא יוצא, וא"כ
כיון שעיקר העבירה הי' במצוה איך שייך ע"ז חה"מ אבל ראוי לומר חה, כגון כחה"מ
שייך ומצוה, איך זה הוא כמו שלא הפ"ע כל בדבר חה"מ אבל אם בא ע"י זה הפ"ע נעלה
בספק ובמחשך ובמצוה וע"י זה נתן מלי"ט [illegible] ולפני וע"י זה נתקיימה חה"מ ראוי לומר
גם על המצוה כמו על המצוה כיון שהוא נמשך ומצוה אבל בהמשך עבירה איך שהוא ג"כ
בא ע"י המצוה המצוה ע"כ כיון שהדבר והוא על העולם בעבירה. והעולם אינו מוכיח
זה הוא במצוה וזה הוא במצוה אין והמצוה שהוא המצוה כמצוה אבל החה"מ שאין
כוונתו לזה רק שהדבר מחמת שלא נעבר בשביל עבירה במצוה וע"ז נמשך החה"מ וא"כ
גם בדבר שנמשך ע"י הפ"ע והמצוה [illegible] תחלה בספק ראוי לומר גם
איך שבדבר הוא במצוה. ודבר גאות פי שנים [illegible] ולגם כיון שלא חס על כבוד קונו
וזה שעבר עבירה בספק ולכן איך שהוא מצוה [illegible] ע"כ, לא הי' פורש זה איך במצוה
והוא כמו שאמרו אם אינו שב מעבירתו לא הוי מצוה, וא"ש כל בחול גם שאינו [illegible] בזה
וחול ח"ל בספק בזה שעושה במחשך ובספק ובספק, עכ"פ זה בגלוי ח"ל על זה
שעושה בגלוי, א' מצוה וא' מצוה והוא יום בחה"מ ח"ל זה שאמרתי א' מצוה [illegible] היום
בחה"מ אבל העבירה בעצמה על [illegible] העבירה, וחלוק בין מצוה למצוה [illegible] ודבר
ועוד שתחלה אחר החג [illegible] שעושה בפומבי לפני [illegible] על [illegible] שלא חס על
כבוד ה' ועושה עין של [illegible] ראוי חן ולפני אחר בחה"מ היום על חה"מ
שאחרים [illegible] שלא בפומבי שלא נתפרסם לחול היום אלא [illegible] נמשך ע"י [illegible]
וזה נראה [illegible] המשנה על אסיפות בפרוס
שתחלה אחר החג [illegible] ולפני אחר בחול היום
היום

ואפ"ר עוד זה שאמר בחה"מ ולא אמר על חה"מ [illegible]
שום בגלוי אין חה"מ [illegible] אלא אם הוא [illegible]
ואיש [illegible] ולדיק [illegible] את החייבים.
כ"ד

כבר אמר [illegible] אין [illegible] אלא אם [illegible]
[illegible] חנוך [illegible] לא [illegible]
[illegible] הוא [illegible] אין [illegible]
[illegible] הוא [illegible]
[illegible] אחרים [illegible]
[illegible] עבירה [illegible] אחרים [illegible]

הויינו כשעושה עבירה בסתר הוא מחלל את הש"י
שעושה אותה חוצה כאלו אינו רואה, ולזה אמר לא [illegible]
שורה על גבולות [illegible] ולעשות [illegible] בחוץ
שאחרים [illegible] לגלגל בתורה ובמצות [illegible]
אור [illegible] הלא [illegible] על [illegible] לא [illegible]
ובעולה [illegible] גם [illegible] אנשי השם [illegible] ועשות [illegible] ובזה עולה כוונת
המשנה כוונת, לא שום [illegible]

רבי ישמעאל אומר הלומד על מנת ללמד מספיקין בידו ללמוד וללמד. והלומד על מנת לעשות מספיקין בידו ללמוד וללמד לשמור ולעשות.

ר"ל הלומד ע"מ ללמד [illegible] אינו [illegible] [illegible] ללמד. וכן הלומד לעשות
וגם [illegible] אינו [illegible] ללמד [illegible]. וגם אינו [illegible]
זה שאמר [illegible] [illegible] והספיק בידו
[illegible] וגם אמר [illegible] ובא על [illegible] זה לך
[illegible] [illegible] [illegible] ואין [illegible]
[illegible] זה [illegible] כי יש ג' [illegible]
[illegible] לאחרים הא' הוא [illegible] לא היתה כוונתו ללמד לאחרים רק [illegible]
[illegible] לאחרים [illegible] אינו [illegible] כ"כ [illegible] לאחרים כיון [illegible]
לא היתה כוונתו [illegible] לא [illegible] ללמוד לאחרים [illegible]
[illegible] לא [illegible] לאחרים, הב' הוא [illegible] היתה [illegible]
ללמד לאחרים [illegible] לא היתה כוונתו [illegible] התורה רק [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] הוא [illegible]
[illegible] התורה [illegible] לאחרים [illegible]
הוא [illegible]

הנה מדריגה גדולה ביותר וכן בענין לימוד המצות יש ג"כ ג' מדריגות היינו א' מי
שקורא ולומד אין עיקר כוונתו אלא לקיים מצות ת"ת ואינו שעושה ומקיים כרצון שלומד
ואין זה קשור הלימוד שלא לשמות כיון שמקיים אחה"כ זה שלמד וכו' כיון שכוונת שלומד לא
היתה עיקר כוונתו לזה יכול להיות שכוונת אחר יצטרך למצות לאיזה על גורל אינו
למצות כי זה הוא כמו [illegible] דלא רואה עלו', הב' הוא שלומד ומלמדו הוא רק
שיהיה עוסק ומלמד ואין כוונתו מחמת חביבות התורה כדכתיבה, ומהת"ל דכתיבה הוא
מצוה גדולה רק שיהיה עוסק ומלמד ואינו יתנהג בתוכן. וזה הוא מדריגה [illegible]
כנ"ל שע"י לא ילמד אלא זה שמגיע למעלה. ובאמת שגם והשלישי היתה [illegible]
ומצוה היא גופי' התורה [illegible] ואע"פ
כאשר יכוה בכוונתו [illegible] הוא ילמד אינו למצות [illegible]
שלימוד התורה אינה [illegible] ומצוות שגם אחר [illegible] הוא [illegible] [illegible] גדולים
וכמו שבאמת [illegible] [illegible], והב' הוא [illegible] גדולה היינו שלומד מחמת
חביבות התורה וגם [illegible] ומלמדו וכוונתו [illegible] אינו למצות, וכל המדריגות
העבודות [illegible] כאן, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
שאין לומד רק [illegible] ולא [illegible] [illegible] הוא חביבה [illegible] [illegible] [illegible]
הוא מוסף על המעלה. ולכן [illegible] [illegible] [illegible] קשה, [illegible] קיום, [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]] עוד אמר [illegible] [illegible]
שכוונתו לקבל רצון התורה וחביבותה ומצות ת"ת וגם מחמת גודל חביבותה
קדושתו כוונתו ללמד גם לאחרים ולהגדיל התורה ולהאדירה ולכן מסדר לימודו
שהוא באופן טוב ללמד לאחרים אזי מספיקין בידו ונקל פי' שמצליח בלימודו
שהוא סופק בידו ללמד לאחרים אם [illegible] תורה מפיו דלא כל אדם זוכה
טוב ללמד לאחרים אף מחמת שאין ובין הדברים של [illegible] [illegible] [illegible]
והבינו

והקיום או וחסות שאין בסוף ושנה שמן לסדר הדברים כפי שראוי להסדיר לאחרים
או שאר שמעות שגם הקטות ויספיק קודם שיצטרך עד שיגדלו ולא יבדק והוא כח קודם
למה לאחרים. וזה שדמיון שיספיקו קודם העולם שהדבר הוא קודם שיגדלו ולא יבקש
ולא אמר שנוטה למה שלא כל אדם זוכה לזה ויתעסקו בן קטנן יוכיח שלא זכה לזה עד
אשר שאל ואת ה'. וגם שיספיקו קודם למה ולמד ה"ל למה והלומד והוא אינו למד
וכן הלומד ע"מ לעשות ה"ל שלמד וחסות חקירות התורה וכוונתו הוא ע"כ שודע לעשות
לעשות ויספיקו קודם וכל כי לא כל אדם זוכה לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא
וה"ג הקטות שיספיקו קודם למה וכל ה"ל שיצטיח קלוסו שיהא על אופן היותר נאות
שוטב ולשמור כפי התורה קודם שיצטרך לעשות ולא אמר שנוטה לעשות כי זה
תלוי בקדמות האדם. ואמרה קנה"ה ותורה הסל"ה"ר דומה עם ט"ש כיוה
הלכות שאין מהגים לעשות בזמן הזה כמו קדשות כהנים וכדומה אלא כיון
שלמד ע"מ לעשות שודע שאינו הוא הלכה למעשה ולזה יספיקו קודם שילמד באופן
שיהא סברה קודם למה. ואם אינו הוא לעשות הלכה למעשה יחסות שהתורה ה
חקיקה לו שרצונו שיהא סברה קודם ושודע כל דרכם על בוריו.

רבי צדוק אומר אל תפרוש מן הצבור ואל תעש עצמך כעורכי הדיינין ואל תעשם עטרה להתגדל בהם ולא קרדום לחתוך בהם. וכך היה הלל אומר ודאשתמש בתגא חלף הא למדת כל הנהנה מדברי תורה נוטל חייו מן העולם:

רבי צדוק אומר אל תעשם וכו' ואל תעשה עטרה להתגדל בהם וכו' ולכאורה נראה שדברי
ר"צ הם דברי הלל ולמ"ד קשה למה הביא רבי דברי ר"צ בפני עצמן כיון שכבר הביא דברי
הלל לעיל בפ"א וביותר קשה על דברי ר"צ בעצמו זה חובל בדבריו וגם שאמר וכך
הי' הלל אומר וכו' הא לומר וכו' שכבר נשנה ונשנה את דבריו שכל זה אינו מובן.
וגם הלשון שאמר וכך הי' הלל אומר משמע שדבריו אינם דברי הלל אלא שהביא
ודברי הלל ראי' או טעם לדבריו. ונראה שדברי הלל ודברי ר"צ הם שני ענינים שונים
אלא

אלא במושך וכו' בדברי ר"צ בדברי הלל ומביא ר"צ לחזק דבריו ודברי הלל. וגם זה שאמר
הוא לומר הוא ג"כ ודברי ר"צ שמביא בדברי הלל כדי לתת טעם וחיזוק לדבריו" והוא
שדברי ר' צדוק הם על כוונת הלומד ועל איזה אופן יהא כוונתו ומחשבתו בלימודו ודברי
הלל הם במי שמשתמש בה ממש ולאחר אמר והכין במשתמש בתגא שבא ר"צ לומר שלא
יעסוק בתורה בשום כוונה בשביל עצמו ואף שהתורה היא עטרה בעצמה כמש"א ג' כתרים
הן כתר תורה וגם היא מעטרת את האדם ומפארת אותו כמ"ש עטרת תפארת תמגנך
מ"מ לא יעשה העטרה שיתגדל הוא כדי שיעשה האדם בעצמו הוא לכבודו של הקדוש
ולהגדיל התורה ולפאר אותה. ובזה מבואר זה שאמר אל תעשה עטרה להתגדל בה
ולא אמר בקיצור אל תתגדל בה. אבל ה"ק אף שעשית אותה לעטות אותה עטרה מ"מ
לא תעשה העטרה לעצמך שתתגדל אתה בה שאין ראוי להשתמש בשרביט המלך ובעטרה
של מלך לעורר דבר ניכר. הבל העוה"ב וגם בזה שאמר אל תעשה וכו'
לא תעשה עטרה לעצמך אבל התורה בעצמה היא תעטר אותך
כמו שאתה בעצמך לא תעשה עטרה לעצמך אבל התורה בעצמה היא תעטר אותך
כמ"ש סלסלה ותרוממך תכבדך כי תחבקנה וגו' ר"ל אם תסלסלה
כמ"ש שמעו הפסוק ובא. וגם סלסלה ותרוממך תכבדך כי תחבקנה
לפאר אותה אזי תרוממך וכן אם תחבקנה אזי תכבדך וכן כתיב עטרת תפארת
תמגנך שהיא תמסור לך עטרת תפארת אבל אתה לא תעשה בעצמך המגן ותפארת
אתה [illegible] התפארת לא תהא רגאות" ואמר עוד ולא קורדם לחפור בה ואף שהתורה
היא כלי אומנות של כל העולם. וגם פנימית היא חיי ומקיימת את כל העולמות וגם היא
כלי אומנות שלו, וכל אדם יתפרנס בקיום העולם וגם בעולם הבא כמו שמאריכים
בסוף פ"ג וגו' לא תעשה כלי אומנות לפרנסך בעולם עוה"ז. וזה שאמר אל תעשה נמי
ג"כ על הא דלא קורדם וכל הענין שלא תעשה אותה קורדם וכל אשר היא בעצמך
תתן לך גם עושר. וזה שאמר בלשון קורדום הוא עפ"י זה שאמרו חז"ל ובוקע עצים
וסמך בה גו תחת ברזל תלמוד שמשתמש תה"ח ומשגר עצמו בקושיות ופרעונים לדמות על
אמיתות הדברים שהתורה נקרא של החיים [ועיין בזוהר על הפסוק לא תשחית את עצה] ועפ"י
היינו כ"ה,

במצוה זו הדיקדוק עצום יותר דהא שנתנה בקיום התורה והמצות ומ"מ שבאה בזה נראה

שהוא נורדם שבעוד עצים שהקשה זו קושיא שצריך להבינה

ולכן נראה קרבנות וכמו שעיקר הקרבנות הוא לקיום

או לקבל עצים אף ובעצים הוא חייב בזה ג"כ בקיום

קדושה אבל ע"ז ותנאי הקרבנות וכן אם עולה התורה

רק וחייב בזה לעשות עוה"ז זה שאינה עיקר המצוה

[illegible]

ע"ז קדושה הוא שאינו קיום התורה רק המצוה והוא רק לקיים בזה בעולם

התורה עצמה. ואמר כאן כל הברכות עושר וכבוד יש עושה עוה"ז [illegible] קדם

ומ"מ עושר וכבוד אינו והמצוה עושר וכבוד. עם נראה שאין יקרה הוא

חיים רמ"ש ויקרה [illegible] ושאין ויקר האור כמו כן עושה עוה"ז [illegible]

הם הוא ע"י התורה [illegible] נראות בתורה ולכן צריך חיים א

אחריהם אבל המצות הם אינם נראים בתורה. וכן עושין עוה"ב היא גלוי קדם

ע"י שמחת התורה וכמו שפאנים [illegible] הוא על המצוה בעת

הלומד שלא ילמד שלא לשמה לברך עצמו [illegible] ויעסוק ובכל [illegible]

שלא לשם המצוה כמבואר הי' [illegible] כך יבוא לשמה אבל העיקר הוא שלומד

רק לשמה ואמר רז"ל חיבוק [illegible] ודברי הללו [illegible]

עניינו ע"י התורה נתפשט בזה [illegible] ואמר כאן [illegible] לזהר קדה שלא יהא

כוונתו לברך עצמו. וכך הי' הלל אמר [illegible]

של תורה [illegible] נפרדת מן העולם [illegible] שהוא מחוץ [illegible] שנברא העולם [illegible]

התורה רמ"ש אדם [illegible] יולד [illegible] הוא [illegible] ה' [illegible] והוא [illegible]

שנותן התורה [illegible] אותה [illegible] ולכן הוא חוץ [illegible] עוה"ב [illegible]

עוה"ז שרוצה בזה להשיגה. ואמר הא [illegible] ובכל כיון שאומר ודברי הלל

שכל הנהגה ודברי תורה נוטל חיות מן העולם ואח"כ אם יצא ומחשבתו שחלב ושל עטרה
או לחפור בה אז הרעש הוא סכנה גדולה ושל חיים ואח"כ טוב. הוא שלא ישים
כוונתו ומחשבתו ותחלה ע"ז רק שיעסוק רק לשמה ובפרט ר' צדוק הוא ודרך
החסידות אבל שלא לשמה הוא ע"כ ודברי עבודת ה' [ועיין לעיל דף ...] זו עיקר עבודה
הוא גופא לשמה שלא לצורך עצמו כלל כי אם יצא ומחשבתו לפני המקום שזו הוא
סכנה גדולה. ולכן ראוי לכל חכם לב ולחכם זה. ועי"ז זה שאמר ר' ישמעאל צריך
שיעסוק בתורה ללמד ולעשות וזה אמר שזה שילמוד ואחרים למו. והוא להתעטל בה
ולקח עטרה לעצמו. ועי"ז לשמות אמרו שלא יהיה קורדום. וחפור בו ועל ע"ה"ג
אלא שיהא מחבב כל אומנות וקרדום ולשות המצות כמבינים. ועיין לעיל דף
זה שמפשטו גם על דרכי ה"ב שכתבתי. ואם זה אפשר כאן הוא בדרך בקולתא ובעתו

רבי יוסי אומר כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות וכל המחלל את התורה גופו מחולל על הבריות:

רבי יוסי אומר כל המכבד את התורה וכו' ולפי שאמרו לשון כבוד אלא תורה והכבוד
שלתורה הוא הכבוד של השי"ת ונקרא מלך הכבוד וע"י התורה מתכבדים
כל העולמות. וגם הנשמה נקראת כבוד כמ"ש למען יזמרך כבוד. והנשמה
הוא חלק אלוה ממעל ע"כ כבודו של השי"ת וכמ"ש לכן שמח לבי ויגל כבודי. וגם הגוף מתכבד
על ידה וגם הגוף נקרא כבוד כמ"ש ותחת כבודו יקד וע"י הגוף
שיעסוק בעבודת ה' מתכבד הוא וכל העולמות ומתכבדים ע"י והעולמות
נבראו ג"כ בכבוד כמ"ש ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו שע"י מתכבד ה
האדם אבל העיקר הכל הוא ע"י הנשמה שהוא חלק אלוה שבא על ידי התורה
[ועיין כתבתי קצת מזה לעיל ואי"ה בפרק קנין תורה יבואר עוד מזה באריכות אי"ה] וכעין ראוי לזה

זה

וזה שאמרו במדרשם שבין בכבודו דפת שהנשמה תלוי בו. וגם כל המכבד
את התורה נמצא כל הכבוד הוא ע"י התורה והיא הכבוד האמיתי אבל
לא לבד שאינו עושה יתכבד בעצם ה' ושל הבריות אלא שגם גופו יתכבד"
וגם בעצם כל הברואים כולם כמ"ש נוראים ופחד על כל חיות הארץ השמים
הצלם אלקים שעל האדם שהוא ע"י הכבוד של נשמה ושל הנשמה שבא הכל ע"י
התורה ע"ג והוא כבודו ומוראו על כל חיות הארץ. ולכן גופו דומה שהגוף
הוא מכובד על הבריות שלא ישלוט בהם אבל המחלל את התורה שאינו חושש
לכבודה אבל גם גופו אינו מתקיים מכבודו של נשמה לפי שהתורה אינה שורה
עליו ולכן נבלה גם גופו יתחללו הבריות וכמ"ש אין חיה שולטת באדם עד שנדמה
לו כבהמה ונחסר שנסתלק ממנו צלם אלקים שהוא הכבוד האמיתי ולכן נבלה גופו
חוץ ויתחללו על הבריות שאין מוראו עליהם עוד.

ונראה שגם חי' רעה באה לעולם על חטא זה לפי שנאמר בו וחללת והשם לפי שחלל את הקודש חוץ. ולכן נבלה גם גופו חוץ, וצלם אלקים נסתלק ממנו. ולכן חי' רעה מושלת עליו"

וזה מדוייק ואומר על הבריות שקאי על כל הבריות
וגם כן מדוייק זה שאמר על הבריות ולא אמר בעולם
הבריות שהוא קאי על המורא שנפל עליהם. ופי'
בפסוק הוא אומר נוראים ופחד על כל חיות הארץ ודברי ר' יוסי הוא קרוב לדברי
ר' צדוק שלא ישתמש בכבודה ולצורכו רק יתכוון לשם שמים המכבדה שבעולם
הוא שמש רק להתורה ולכן צריך לכבד את התורה וזו היא כבוד השי"ת
כמ"ש כל זה שברא לכבודו ברא"

רבי ישמעאל בנו אומר החושך עצמו מן הדין פורק ממנו איבה וגזל ושבועת שוא והגס לבו
בהוראה שוטה רשע וגס רוח: הוא היה אומר אל תהי דן יחידי שאין דן יחידי אלא אחד
ואל תאמר קבלו דעתי שהן רשאין ולא אתה:

רבי ישמעאל בנו אומר החושך עצמו מן הדין וכו' הוא הי' אומר אל תהי דן יחידי וכו'
יש להעיר קצת הערה, (א) שאמר החושך עצמו מן הדין ולא אמר אל תשב בדין,
או מנע עצמו מן הדין שלא תבוא לידי איבה וכו'. (ב). שלשון עצמו משמע שהי'
לו לומר החושך מן הדין. (ג) שלא פירש ממה יפרק שבועת שוא שהיא עון ופורק
ממנו (ועיין ... רש"י) והי' לו לומר אינו בא. (ד). שהי' לו לומר שבועת שקר, ועיין
בתוי"ט זה שהאריך בזה. (ה) שאמר הגס לבו בהוראה שהתחיל [illegible] אמר והי'
דבריו קודם בדין ושבק הדברים והתחיל בלשון הוראה והי' לו לומר והגס לבו
מתי שהי' מוכן שקאי על הדין שאמר תחלה. (ו) אינו נמשך והגס לבו
בהוראה שהוא שוטה רשע וגס רוח עיין בתוי"ט ובמד"ש סימן י"ג זה [illegible]
(ז) שאמר אל תהי דן יחידי שהי"ל לומר אל תדון יחידי. (ח) התחיל טעם
שאין דן יחידי אלא אחד אינו מובן שמוחק הי"ל לומר כמו שאמר קצת. כי היכא
בלימודו שובא מעשרו. (ט) זה שאמר ואל תאמר קבלו דעתי אינו עולה גם
על הדעת הא כתיב אחרי רבים להטות. (יוד) שאמר שהן רשאין ולא אתה
אינו מובן כלל ונתינת טעם הוא זה. וגם שכפל דבריו. והנה זה
בודאי שאין רצונו להזהיר שלא ישב בדין הלא אמרו כל שדן דין אמת לאמתו
נעשה שותף וכו' ונקרא אלא הוא ומוסף בגבורת השופט ואמרו שלא יאמר
זה לי לזרה האמת הן ועמדה וזה הוא דרך שאין דן לפנים שיתבטל
הדין ח"ו שלא היעשן כמו שכתב הרמב"ם וז"ל דרך חכמים הראשונים בורחים
מהמשפט ודוחקים עצמם הרבה שלא לישב בדין עד שיודעו שאין שם
ראוי כמותו ושאם ימנעו עצמם מן הדין יתבטל התורה ואעפ"כ לא היו
יושבים בדין עד שהיו מפצירים עליהם עכ"ל וז"ש החושך [illegible]

ותירץ

ויחשוב עצמו וטוב לו לבטל על אחרים שהם יבושו ומשך שאין בידו מי שראוי
לדון כמותו ישתדל ויבקש מהבעלי דינים שיתרצו לקבל עליהם לדון לפני דיינים
אחרים [illegible] אין חשש כלל, וגם אם הוא מופרח ולבו
בדין ישתדל לבצוע ויחשוך מן הדין או שיתרצו הבע״ד לקבלו בין לדון בין
לטעות, וגם כשבא להורות שהוא יבין עצמו ויחשוך מן הדין אלא ע״י
הפשרה ושיתרצו עליו וכו׳ ששלו כזה שאמר החושך עצמו ומה שאמרו
שישתדל שיבוא אחרים אף שאינם ראוים כמותו השמט ברצונו הבע״ד
וגם נראה שבא להורות אף שבא לפני שנתמנה להיות דיין
קבוע או שיבחר באו לפניו הבע״ד ומופרח להעדיק וכו׳
יחשוך עצמו כפי היכולת שאין חושך עצמו מורה שהוא חושך
מזה שיבחר בלא ורו׳, ויוקן יעיר לשון פורק שהורק ושם זה שהוטל

וכמה פרה הקליר זה שהקיבל קבע״ע ובא דעצמו כי הראוי להבעיד להורה ואינו מוזה ודין קבוע, ולפי דרכינו שכן הוא השמט ברצון הבעלי דינים״

עליו כיון שהוא מופרח להעדיק עצמו דאם הוא מוכן לאיבה וכו׳ שיחשוך
עצמו מן הדין עקירה יעלו כל זה, ולא יאמר עצמו מן הדין שהיו
בתשובה לשון אמורה ולא״ש כולם יגדרו ופ״א נטה הדעת על חבירו ולא
יתקלקל השורה ויתבטל הדין לגמרי ולגם אמר החושך שאם וכו׳ לחשוך
עצמו מדי יפרוק מעליו אבל לא שהוא מוהר ע״ז״ איבה אף שמחוב
לא חבירו ופ״ל השמט אחר יושב בדין אבל אם וכו׳ עצמו ממנו שלא
יבוא לגה לזה יכנס עצמו בזה״ ועל כלותו אלו נחייב המפלה וכו׳
והגזל ובוא על ידו״ ושבמהות שלא שלא יאמר שבעמת שקר, נראה לי שהוא
החשש בזה הוא בודאי אם יחייב את הא׳ שבעמה ע״פ ב״ת אף שבעצם
על שקר אין על הדיין שום אשמה הקיור והא תלוי על המעידים על השקר

ודב

לדבר ואין חשש על הדיין אלא אולי יתחייב. א' ע"פ הדין ממון שלא יועיל לו אלא
שנשבע והדיין יגבה אותו כאופן שנשבע והנה אם ישבע באמת אני אין בזה
אלא של[?] ושבועת שוא והשבועה היא לבטלה שאין תועלת [illegible] זה שבא אחד לשבע
הוא יתחייב ושבועת שקר אין כאן כלל גם לא על הדיין דין אלא אם נשבע לשקר
שאז הקב"ה יש עליו עונש שבועת שקר וזה על הדיין אין עושה זה שנשבע לשקר
רק זה שאמר לו שנשבע בחנם. אבל זה שנשבע לשקר אם כן הדיין שהי'
רצונו שישבע באמת אלא שחשב שהוא בחנם ולכן עליו האשמה של שבועת שוא
ובענין זאת היטב פי' פשוט הוא לבעלים ואין לחלק לא זה שנתבאר בזה "
וכן אם יתחייב הדיין בזה שמפסיק שנשבע לנגדו הוא ג"כ על דרך זה "
וגם לגבי בהוראה לפי זה שאמר החושש עצמו וכל שמורה שום אומר וכל
לא שייך רק כשיש שאלה לא באיסור והיתר וגם בזה לא ראוי שיחשוש עצמו
כמו באמר דלית דכתב תהי דרכה ולכן לא שייך כלל וביותר כל דכוותה
אבל הא בגם לא שייך כלל עונש אלא באו"ה ולכן כלל ואסור בהוראה
ומכל מקום כל ענין הוראה הן דו"ד והן או"ה ישגיח עצמו לדרך הלכה שלא
ישוב הדעת עם אחרים ואומר פירוש, יורה הרי הוא שוטה שאין מכיר
ענין החכמה ובפרט חכמות התורה שאין לה סוף וקץ. והאדם הוא
חסר ואין חכם אלא מי שלומד מכל אדם אבל אם הוא סומך על דעתו וחכמתו הרי
הוא שוטה ורשע ועל בתחלת הפרק קטן אינו חכם האומר של אדם "

ויש להמתיק הדבר ע"פ זה שאמרו חז"ל [illegible] ד"ק י"ה:
בהוה"ג נפלה בהוראה ענינה לאיסור וכל הנה אלא [illegible]
שבין של האמת בהן לא [illegible] חכמים אלהים [illegible]
הוא לו כמו נבואה וגם אומר אלא שמבין של האמת
רשע אם אינו מבין של האמת, וגם רוח קין כך.
ובין כך הוא גם רוח [illegible] על דעתו [illegible]
יורה "

רשע וגם רוח הוא ובן ואין שהלכתך להאריך בזה כלל.
אז תהי' בן יחידי וכל עיין בהרמב"ם ורחש בעקבות
עלותם הקב"ה בן יחידי אפי' בדרך חסידות ועיין
בתוספתא יום טוב זה

בתוס׳ זה שהשיג עליו בגמ׳ וכן דעת הרא״ש. אבל הט״ז והש״ך וכל האחרונים [illegible]
עיי׳ בדברי הרמ״ב והשיגו על התוס׳ והרשב״א בהא דהירושלמי עיי״ש ולכאורה בדברי
התוס׳ נעלים שהוא מרא דשמעתא הוי [illegible] וכל כי היכי דליתא [illegible] [illegible]
ווסת וחתום הדין [illegible], והא בירושלמי שר׳ אבהו הי׳ דיין יחידי כשקבלו
עליהם הדיין [illegible] הי׳ [illegible] [illegible] [illegible] ואם לא שקבלו עליהם הי׳ [illegible]
עצמו [illegible] החשובות. אבל כיון שקבלו עליהם וגם לא הי׳ [illegible] לא הוי
[illegible] עצמו אפי׳ [illegible] החשובות [illegible] אריכות. בגמ׳ [illegible] [illegible] [illegible]
עצמו [illegible] החיבור [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] הסוגיא זורה [illegible] [illegible] אלא
[illegible] קבלו אותו שאמר לא תהי׳ ולא אמר לא תדין [illegible] [illegible] והא דן [illegible]
ודין בכפי׳ אלא [illegible] כשקבלו עליהם. וגם זורה הלשון לא תהי׳ [illegible] [illegible]
עצמו לדין יחידי [illegible] אלא [illegible] [illegible] ~~[illegible] [illegible] אחרים~~ ראוים [illegible]
~~[illegible] וגם [illegible] עליהם [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אפי׳ [illegible] החשובות~~
וזה שלא אמר לא תהי׳ דיין יחידי שבא לומר [illegible] ~~[illegible]~~ לא ידין
יחידי [illegible] דן יחידי אלא אחד הוא האחד באמת [illegible] [illegible] ואין [illegible]
[illegible] הוא [illegible] לדין [illegible] ולא [illegible] והדין [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
וזה זורה [illegible] [illegible] על [illegible] [illegible] בכפי׳ שלא קבלו עליהם [illegible] [illegible]
דן וכל אלא [illegible] והוא דן [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
הרמב״ם והרא״ש [illegible] [illegible] [illegible] הוא [illegible] לדין יחידי [illegible] ואין [illegible] [illegible]
קבלו עליהם. ולזה אמר ולא תאמר קבלו [illegible] כיון [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ודין [illegible] אם לא כי [illegible] [illegible] [illegible] וכל [illegible] [illegible] [illegible] גם [illegible]
[illegible]

ואחרים שלא יהי' נוטה בדעתו אבל אחר שיבורר שדעתו גם דעתם ולא ידון בדבריהם קצת ואף אמרינן כוותי' דעתו ותאמר קבלו דעתי שאתה יודע להכריע הדין יותר מהם וקאמר כתיב אחרי רבים להטות ולא חלקה התורה בין יחידים להבינות. וגם ש"ה שהן רשאין להכריע ולהכריע אותך כיון שכבר יכול עמך בדין לא שלשה הם עמך בשעת הכרעת הדין. ואמר עוד ולא אתה שאתה אין רשות בידך לחזור על דבריך ואף לא להסתלק שאתה אומר רשאי הן שאתה אומר ברשותך ונפרח אתה לבטל דעתך וכו' וכו' נגד דעתם כן נראה לי פירושא דמתני' ובדרך השלום הוא כי יודע שעם קהל בלעדו שלא יחזור האדם ויסמוך על חכמתו שגזרת חכמים של השלם ותבררת אין חטה,,

---

רבי יונתן אומר כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר · וכל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני :

רבי יונתן אומר כל העניים נפל נראה זה שאמר מעוני ומעושר פי' וחסרת עולם ונחסת. ועשירות. שעכ"פ רוב העשות היא סיבה קרובה יותר לקיום התורה כדאמרת בפרקא. ומדרש נפל זה כל ת"ח עניים שלא יעסקו בדברים אחרים ו וישכחו ד"ת, והעשירות היא סיבה קרובה יותר לבטול תורה ונחסת היגור הטרף וע"ש כל העניים את התורה אף שקיום התורה לא היתה אלא מחסרת עי' שלא הי' לו היגור הטרף ומחסרת עשה קיום התורה עכ"ז יגיעם ע"כ ועושר אף שיהא לו עושר לא יטריד אותו מלהגרשה שהעושר יהא סיבה לקיום התורה שיהא לו העושר בנחת בלא פיזור הנפש ואין זו הקטנה

סופו

לסיים שהוא עושר ויקיים בעשרת כי הנסיון יורה שאמר כן ולפעמים שהם עושים
נתקלים תמיד כל ימי חייהם אלא שבא לומר שע"י עניים קשה יותר שיוכל לקיים
אף שהוא עשיר לא יטריד אותו והוא ג"כ סיבה לקיומה, וכן עד"ז המבטל וכל
מעושר שאף שהביטול היתה מעושר וסיבת העושר עכ"ז עי"ז יבוא גם לבטלה אף
שהוא עני, וגם זאת תהיה סיבה לבטלה מחמת העוני. ומשום זה לא אמר המקיים
מעושר סופו לקיימה מעוני שאין זה רבותא שבלאו הכי העוני הוא סיבה לקיום
התורה, ובזה סר כל זה שנדחק בתוי"ט. וגם זה שנדחקו בזה של עוני ועושר
גם עושר לפעמים אף שמדרגת העושר היא יותר סיבה לביטול התורה מחמת טרדה
ובפזור הנפש יותר ממדרגות העוני זו ועם המדרגות בעצמה נקל יותר לקיים
כשהוא עשיר יותר מעני שהעשיר הוא בהרחבה ואינו בדאגות לב כמו העני שהעני
ועי"ז המקיים את התורה מעוני שאף העוני לא בטל אותו
ועדיין על ה
כי שנויים ועושר, אבל המבטל מעושר כי שבטל מעוני, אף זה שהפירוש הוא
תחלה נראה יותר שאפשר אופן זה היא משנה שאמרה לכאורה אבל לפי זה שבאמת
תחלה היא רבותא שבא לומר שהקיום של עוני יגרום שיקיים אף בעושר ו
ואח"כ מצאתי שני אופנים הללו בספר יין לבנון בשם המהר"ש, והנלע"ד מאמר זה.
והא דלא שנאה בלשון המשנה שיש בתוי"ט בשם הדרך חיים. ולדברי אין קושיא כלל
אלא על עסק התורה לבד קא מיירי אלא שנקט ג"כ על קיום התורה והמצות
שעפ"י רוב העשירות היא ג"כ סיבה לבטל המצות בעבודת ה' כמ"ש ואכלת
ושבעת ודשן ופנו לאלהים אחרים על ודי זהב בשביל כסף וזהב שהשפעת להם וכו'
והעניות היא עפ"י רוב סיבה גם לקיום התורה והמצות כמ"ש יאה עניותא
לישראל, ובלאו הכי אין זה קושיא כלל. כי הקיום הוא היפוך הביטול שזה שאמר
וזה

ומה אם אינו מקיים הרי זה קטלו בידים והמוחה או שומע הרי הוא מקיים
שגם בעושר עושה קיום לתורה ואין להאריך יותר" ודברי ר' יונתן הם קדומים
ודברי בן עזאי שמצוה גוררת מצוה ואין לבטל דין וחלוק הוא גם על זה ורבה
המפרש שאמר כן כאשר הוא עני עוסק בתורה וכאשר נעשה לעושר הוא בטל
מתורה ומובא במשנה ומבואר אבל באמת זה הוא לא שקל בדעתו ונשתכח
להשגת העושר ואינו חושש לקיום תורה. וכן נשנה במשנה שאמר הלא סוף שנתחן
חיי עולם ועוסקים בחיי שעה אבל המצא ימרו שהתורה חביבה לו ואינו חושש
למה שהוא עני, ובזה את נפשו לבזיון למען המקיים מקום שמקיים אותה בלא
ואמנה משחה עבור חיי שעה ואף שהוא בלחץ ודוחק ואש כזה לא יוטרד ז-
והתורה אף מעושר לעושר לא עזבה בשביל חיי שעה והבן זאת"

רבי מאיר אומר הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה והוי שפל רוח בפני כל אדם ואם בטלת מן התורה יש לך בטלים הרבה כנגדך ואם עמלת בתורה יש לו שכר הרבה לתן לך :

רבי מאיר אומר הוי ממעט בעסק. יש להעיר קצת הרבה ועפ"ז יתבאר
יתיישב הכל על נכון בלא גמגום, וזה שאמר שמן הוי היינו שירגיל
עצמו למעט בעסק כמו שהאריכו כ"פ ובראשי אבות, ואולם שירגיל עצמו
למעט ובמותו עסקיו היינו שגם בשני עסק גדול ועסק קטן שאז יטריד
עצמו לעסוק בהעסק הגדול ואף שהוא נראה שבהעסק זה ירויח
יותר כי אין מעצור לה' להושיע ברב או במעט כי כמה שיתלה בטחונו
בעסקיו מסיר בטחונו מאת השי"ת וכתיב אל תאמר כחי ועוצם ידי עשה
לי וכו' רק שצריך להשים כל בטחונו בהקב"ה. והעסק הוא בגזירת ה'

בגזרת

בדעת אפשר וכל וברכך בכל מעשה ידיך ואמרו טוב תורה עם ד"א ושאין עמה
ומלאכה סופה בטלה, ואין להאריך בזה" והעסק והא בעצמן כדי שיכשלון בו.
אבל כיון שעשה איזה עסק והוי אצלו שהוי אצלו עסק קטן שוב אין צריך יותר
ואין מעבר לה' וכל וזה אינו צריך לפרש אלא שבא לומר שאין שהוא מוכרח)
לעסוק באיזה עסק מ"מ בהעסק שיבחר לעצמו לעסוק ירגיל להיות ממעט בה
תמיד בכל היכולת ושהוא עליו כמשא שלא כבדה שרוצה להשליך מעליו והפקר
ממנה. וזה אמר הוי ממעט בעסק לא אמר בעסקים, ואמר ועסוק בתורה
ר"ל זה שאמרת הוי ממעט בעסק לא תהא כוונתך מחמת עצלות ותקבע העסק
בעצמו אלא כדי שתרויח עי"ז הזמן ומעוט העסק תמיד באותו הזמן לעסוק
בתורה ותבלה עליו עתים בימים עשם וגם ע"י שהוא דעתך בהרגל על
המעטת עסק עי"ז והוא דעתך על עסק התורה ולא בדעת העסק שיהא
שתפנה עצמך מהעסק ותעסוק בתורה. [ועיין בפ"ב זה שכתבנו אל תאמר לכשאפנה אשנה
וקרא ושם] ובזה נחה שלא אמר עסוק בתורה ותמעט בעסק שבא לומר להמעטת
העסק והרגל בזה לא יהא רק בקבלת התורה, והוא ולפי זה בכלל שטרדת
עסקים אין מבטל אותם מהתורה ועוד שהם טפלים הם טפלים לעסק התורה
ואולי תאמר לא נפל אנשי מהם ולמה אשים כל הרגלו לחשוב בהמעטת העסק
שהעסק לא יטריד אותו לזה אמר והוי שפל רוח בפני כל אדם כי אין כל
אנשים שוים בטבעם ובכחותיהם ואולי הם במדריגה גדולה יותר ממך שלא
אתה נופל מהם ולא תוכל לעשות כמותם ולכן תשים הרגלך כנ"ל. ואם בטלת
מן התורה וכו' ר"ל שבטלת מדעתך אינו לא די זה שהפסדת [illegible]
שלא תוכל לחזור עוד אלא שתבלבל עוד מהבטלים אחרים שכנגדך וכו'

שהם

שהם כנגד רצונו יתש׳ וחלאים ופגיעה שהם כנגדך והם יבטלו אותך
ואפי׳ שהם חטאת רובך והיצה״ר הוא אורב תמיד על האדם להדיחו והכריעך
השטן וגם כל כחות האדם כגון התאוה והכעס היה כעובדיו רק
שהתורה היא מגינה ומצלי כדאמרינן בסוטה. ואמרו בראש׳ יצה״ר בראתי
התורה תבלין ויגה אמר יש לך קטיגור שהקטיגורים הם שלך ועוד יש מקטרגים והם
ומנשים לבטלך, ועשו אומר ג״כ שכנגדך ה׳ שהם נגדך תמיד קרובים לך ולא
רחוקים הם ממך לכן שתבטל מן התורה ותחגרי כחות הרעים לבד עם.
היצה״ר לבטל אותך ואתה נלך לפניו להיות דעתך תמיד על התורה.
ואם עמלת בתורה, יש שכר הרבה לתן לך ה״ל שיש לו אמנה אומן שנאמן
ואם לא והיו לך בעוה״ז והוא לך בעוה״ב הרבה יותן מעשה האמן הנעשית
העסק שנעשית בשקט התורה. ואתה שכיר לשון יש השכר ויש עובד באמונה
אומן שהוא וגם שגה אמר לשון יש כי שכר עוה״ב הוא מזמן לאדם, וכמו שבארתי
לעיל בפתיחת דברינו בביאור ט׳ נפראות יש להם חלק לעוה״ב. ואמר לתן לך
הוא שכר המצוה הוא באמון קל. ועוד אמר השכר לתן לך השכר שיתלם
וחבריו ורתם באמון ספק והכרעה. וגם זה אמר במשנה דבריו בן עזאי
שעבירה גוררת עבירה שאם יבטלו מן התורה יהיו לו עונש בטולים
ותחן. וגם הוא בשכר מצוה מצוה שהשכר במצוה היא ג״כ מצוה נע״ו ונחזי עלם

רבי אליעזר בן יעקב אומר העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד והעובר עברה אחת קונה לו קטגור אחד תשובה ומעשים טובים כתריס בפני הפורענות :

רבי אליעזר ב״י אומר העושה מצוה א׳ וכו׳ עיין בתוי״ט וזה שהארכתי בזה ואמר תשובה
וכו׳ כתריס

וכל כתבים בכל הקהלות, וכדי לעמוד על ביאור וכוונת הגאון אמרתי לבאר הא

במתני' ביומ' שבת ת"ר חש בראשו וכל עלה לגופו ועל למעיו והוא דומה כמי שעלה

וגרדום לדון אם יש לו פרקליטין גדולים ניצול ואם לאו אינו ניצול ואלו הן פרקליטין

של אדם תשובה ומ"ט ואפי' תשעה מאות ותשעים ותשעה מלמדים עליו חוב ואחד מלמד

עליו זכות ניצול שנאמר אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו ויחוננו ר'

ר"א בן יוסי אומר אפי' ט' מאות וצ"ט באותו מלאך וכל זכות ניצול ולכאורה תמוה מאוד

שבתחלה אמר אם יש פרקליטין גדולים ניצול ואח"כ אמר שניצול אף במליץ אחד וביותר

קשה כיון שאמר ראב"י שניצול אף בתשעה מאות וצ"ט ואחד שעושה זכות ואח"כ לא ניצול

שאין לך אלא המשנה שלא והא לו כמה זכות כ"ש אפי' פושעים בישראל מלאים זכות

כרימון ואם ניצול במליץ א' כ"ש בכמה זכות, ועוד קשה שתחלה אמר אם יש לו פרקליטין

היינו תשובה ומ"ט ניצול מתם ולא הזכיר מלמדים עליו זכות ואח"כ אמר זכות

עלו זכות, ונראה עפ"י במשנה בגמרא שאמרו הדין אמרה על החטאות תשובה ו

והיינו שבזה הדין הראשון לא הי' חו תקוה לאדם להנצל כדי' כמאמר

בתוך הקהל וכו' ויצלה וימלא בכל העולם

וביקום אחר הארכנו בזה על הא גואל קרוב

ר"י כי טוב, והא קרא כתיב וקרבתי אותם לשבט'

ורשע אין יקום והארץ וכו' ותמה להבין

הראני מליץ יש לאדם כמה פרקליטין ומלמדים

טובים לא ניצול ואולי כיון עכ"פ, והוא

שאפילו על גודל טובותיו הנעשות עולם

תמיד ויכנו הורגים בעולם וא"כ תמוה אם יש

לו פרקליטין שהוא מליץ ופרקליטין גדולים

ניצול

והנה ביום עבירה וזה שאמר ואפי' ט' מאות וכו'
הוא דרך משל על הפרקליט והוא כמו עבד
שקונה לו אדון אחד שהעבד עובד אותו כראוי

כשרואה העבד שלא יספיק העבודות של מחות גדול סירובו נגדו אני יבקש
לו אוהב נאמן להמליץ עבורו לפני האדון וללמד עליו זכות וכן העושה מצוה אחת
שם הפרקליט לא יועיל לפי גודל חרון אף כשיש לו מליץ שלמד עליו זכות
[illegible] מצוה אחת וראה אף בא' [illegible] באותו [illegible] והיינו זכות הוא
קנה [illegible] או זכיות שיהי' [illegible] טוב וזכות ואחרים אני [illegible] הוא
[illegible] עליו זכות [illegible] או אם הי' גומל חסד עם אחרים [illegible] כל חסד
[illegible] העבירות על [illegible] ועבירות לו על [illegible] דברים
ראו והארכתי בזה בברכה [illegible] ראוי [illegible] ביום של
אדם [illegible] בזהר על פסוק [illegible] על ה' והדברים ארוכים ואין
כאן מקומו, וזה שאמר ואפי' ט' מאות וכו' ואו' [illegible] עליו זכות היום [illegible] זה
שאומרים [illegible] הפרקליט השם [illegible] זכות [illegible] עליו [illegible]
בהפרקליט [illegible] אם לא והוא [illegible] עליו זכות ולא יועילו כל הפרקליטין
[illegible] ראוי והפסוק [illegible] א' [illegible] היום [illegible]
עליו [illegible] בלא [illegible] לא יועילו, [illegible] הנה
[illegible] הי' לו [illegible] העושה עבירה אחת קונה לו קטיגור אחד
ואחר זה הי' לו [illegible] העושה מצוה אחת
קונה לו פרקליט א' להמליץ עבורו על העבירה
[illegible] הקטיגור [illegible] שהוא [illegible] קונה עי'

[illegible] הבאה [illegible] וזה [illegible] כי [illegible] קרא וקרבתי אליכם [illegible] וקרב אליו [illegible] והארכתי [illegible] בזה בדרוש על [illegible] כאן מקומו.

ואף [illegible] לא [illegible] אין [illegible] יקנה [illegible] עבור כל [illegible] שלא עבר עבירה.

הכוונת פרקליט

הוצאת פרקליט. וכו' והעובר עבירה קונה קטיגור ומקטרג על כבוד ה' אם לא ע"י
תשובה גמורה וקטיגור פירושו שקורא תגר בגדול ופרקליט מלשון שדבריו והולך אשר
עדיין עונו עליו. ולכן לא אמר שקונה לו משמר שהוא ההיפוך של קטיגור לפי שהמשמר
ושומר ע"כ שמושג מנגדו. ובזה לא מיירי המשנה דלא בא לומר הכא אלא זה העבירה שורש
ואור עוד תשובה וכו' כתריס בפני הפורענות עיין במשנ"ה שתפלה וזה בתשובה
תולה ויסורים ממרקים ע"ג. ותלה לפי הלשון שהתשובה וכו' הם כתריס
והגנה מן הפורענות שלא יבוא עליו. ופשוטה קשה כיון שהם מעכבים שלא יבואו
עליו אלא אם כן בתשובה וכו' והיו כתריס והצלה מהן כיון שהם מגינים.
עליו שלא יחלה. וגם קשה הא באמרו גם בשבת לנחום ויבקש רחמים שלא יחלה
שאם חלה אומרים לו הבא זכות והפטר אם יש לו זכות מעשה זה לא הגינה עליו
ומחזק לומר שהרבה בזכיות כשהוא חולה וזה הזכות יבוא שלא יחלה. ומשום זה
צריך לרחמים ואין להקשות עוד בקושיות. ונראה שהיסורים והרעות הבאות
על האדם הם בשביל אחת משני דברים שמביא הקב"ה על האדם למרוק עון ולכפרה
ולהטיב אחריתו וכו' טוב כמו שאמרו וכו' וכיון שהוא לטובתו אין התשובה וכו'
מעכבת היסורים הללו. וע"ג אמרו תשובה תולה ויסורים ממרקים לטוב לו. ויש
עוד זה שמגיע לאדם מצד הטבע מעשי הגוף וקורותיו או מחמת האדם
בעצמו כמו שנפשם ורבים שלא נזהר בעצמו אז שמזיקו בגופו סכנה וכמו
שאמרו על תורה חבה לספינא ועיין גם בגמרא וע"ג יאמרו שלא יחלה היינו
שלא יגבלו ובזה שאם יגבלו לו ע"י טבעו צריך שמבקש עליו זכות ויפטור
וכן מוכח גם ~~בגמרא שבקיא דתולדה ... והביא~~
ראיה וכתב גבי שהביא לסכנה שלא עלה ומקרה לגבי וע"ג אין כח בתשובה
וכו' להגין עליו שלא יבוא עליו כיון שהוא עצמו הביא עליו בסיבתו, וגם

גם אותו נקרא פורענות כיון שהוא בעצמו גורם לו גלות. ומי שלא רואה שיש לו
פורענות היינו שבא על עוונותיו אף לא לכפרה ומרוק ומצאו שלום אין לבו נשבר
הוא בהלכה רק שתלה במקרה. וע"ג אחת שעבר הקב"ה ואומר קדש ישראל וכו'
וע"י תשובת המוחלטת ועוברת את הפורענות אף ואחר גזר דין. היינו שלא יבוא
אבל אם כבר בא עליו. אין כח בתשובה ומע"ט להציל מהפורענות אם לא ע"י שלום
וכן מורה ושין ועוברת שעבר עליהם שלא יבואו עליו וע"י כאן תשובה ומע"ט כתרים
כפט הפורענות בפט דינא ח"ו ופט הפורענות שעדיין לא באו עליו והוא
כתרים שהוא. ואין שמגין על האדם שלא יבואו בו החרב אבל אחר שכבר בא בו
החרב אין תועלת בכתרים וכן אין בתשובה ומע"ט והפרקליטין להציל אם לא
ע"י שנאמר עליו כנ"ל וקאי אדלעיל שאמר שבעבירה קונה קטיגור שאף התשובה
ומע"ט שהם הפרקליטין לא יצלו רק ע"י שלום כנ"ל. וזהו דברינו גם סוף כל זה
שהקללה בתו"ס ונז' והבכבן נקל והבין. וגם זה שהקללה על זה שהקדים
תשובה ומע"ט ע"ש נראה דאין זה קושיא. דהאדם עיר פרא יולד עד שעושה
על דעתו הולך אחר עצת היצה"ר וכאשר עושה על דעתו אזי הוא נתפס
על העבירה והולך וכאן שייך דברי ה' ואח"כ התשובה קודמת ומע"ט
וזהו שנאמר עוה"ז לקיום. בסוף פ"ב שהמע"ט הם קשורות הרבות והיינו כי הוא
בן עולם ונותן שם ובשלום שלכן אין אומרים לחונך ומע"ט ונותן שם. ואח"כ לא
קדוש כל. וקודם שלום גם בארץ כבל הצדק בזה"

רבי יוחנן הסנדלר אומר כל כנסיה שהיא לשם שמים סופה להתקיים ושאינה לש"ש אין סופה להתקיים:

רבי יוחנן הסנדלר אומר וכו' סופה להתקיים. וזהו שאינו דומה ומע"ט עושים הגלה
לזרעים

למרובים ולגה יש תועלות גדול בהכנסה ולפי שהמעלה דבוק במחשבה ולכן גם המחשבה

צריך שיהא לשם שמים · וכ"ש כל כניסה שתהא לשם שמים,

שהם מתכנסים לצורך דבר כמו אגודה חבורה כו'

עם התם אין לשום עצה בעצם עבודת ה' ואם הם

מתכנסים לש"ש ולא לשום כוונה אחרת ועי"ז סוף העצה

שהיא לש"ש סופה להתקיים בסוף הסוף והתכלית של,

הכנסיה מתקיים כיון שהיא בכוונה טובה · גם

מתחלה אני אומר שהסוף הוא התכלית מתקיים שתכלית הדבר הוא הסוף

כמ"ש סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא וכ"ש בגמרא סוף אדם למיתה וגו'

התכלית שאין אדם יכול לבוא לעיקר התכלית בלא סיבה כי סוף מעשה זה

היינו ולכן סוף כהכנה לתחלה שבהו התכלית שלה וגו הוא תקנתה ·

כידוע ואין מקום להאריך בזה · וכ"ש כיון שהסוף והתכלית של הכנסה מתקיים

ובזה מבואר ג"כ זה שאמר כל כנסיה כו' כלומר כל שהתכלית שלה הוא

לשם שמים לא שום כוונה אחרת ועת התכלית ואלו סופה גם כן וכו'"

נמצא לש"ש רק לשם כבוד אני אין סופה ותכלית שלה להתקיים שהנחש כרוך על

עקבנו · ובא לומר שכל דבר עצה לשיך שמתחלתה יהא הכל לש"ש · ובזה אמר

והיה טוב אחרית דבר מראשיתו ר"ל שאמתת הוא טוב האחרית כשהסוף הוא

מראשיתו · והבן"

ושמעתי מפי' א"ז הגאון כמו אחיו הגאון שאם היו

קיבוץ ותכלית היינו אף הקרבות שחושב העצם

היו שלה ושראו המחשבה לש"ש בטענה לא היו

מתקיים כאותו כמחשבה בנו וגם אומר

ר' חנינא ר' חנינא [illegible] תורה הי' גורם גם הבנין

ודוקא בנורות הכל לש"ש לצורך לימוד תורה

כי המחשבה והמעלה דבוקים יחד ואו"ה בסוף

אחר נאריך בזה כמ"ש ·

רבי אלעזר בן שמוע אומר יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך · וכבוד חבירך כמורא רבך :
ומורא רבך כמורא שמים :

רבי אלעזר בן שמוע אומר וכו' לכאורה קשה ירא הזהיר לשל בב"ב שיהא כבוד

חבירו

חבירו חביב עליו כיון דגם בכבוד תלמידו צריך להיות חביב עליו ולמה לא הזהיר רק ר"א
על כבוד תלמידו שהוא קלות בעבירה יותר מחבירו יאות המפרש יותר. ונראה דגם
אפרקים ומפרש הרב דכבוד תלמידו יותר מכבוד חבירו לפי דתלמידו אינו מתקנא
ולכן בא ר"א לומר דיגבר דכבוד חבירו ולא יתקנא בו. ור"א בן שמוע בא לומר אף
דהתלמיד הוא קלות מחבירו ע"כ יהא חביב עליו אף כבוד תלמידו ואף שאין
חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב דמצוה יכול לחלוק לו כבוד או כפירוש המפרש
דכבוד תלמידו גם אחרים יכולים לחלוק לו כבוד כבודו בגדולה ובכ"מ ועיין לעיל
קשה שפתגם על שאמר כשלך ולא אמר כבכבודך ומחין שלם
שאין לכפול הדברים. וכבוד חבירך כמורא רבך.
וכתב בתוי"ט לא שישוה אותם לגמרי אלא הכל לפי מה שהוא
ועיין החביבות הוא דמשוה אותם וכל מה שהוא חביב כ
נחשב לכלום ועיין ולדבריו קשה ג"כ על הא דמורא רבך
וכו' וגם אינו שהחביבות אינו שייך למורא, ועוד שאם
עולת חביב נמשך גם על דלקמן הוו זהיר למורא והי חביב ע
עליך כבוד חבירך כיון שענינא האמור הוא מהחביבות.

וגם נראה שזה לא אמר כבכבודך [illegible] הי' [illegible] חביב [illegible] להורות [illegible] וכיון [illegible] הטעם [illegible] אלא [illegible] שהמשך אחר [illegible] ויתר כלה.

וגם זה שפתגם שלום דאמרינן תמ"ה שקבלו תלמידים זה מזה דהא סתם הזהיר ולא
אמר תמה וגם האי תנא מאי הוא, ועוד קודם שבא רב לבבל לא הוו שם ישיבות קטנות
כדאמרינן בגיטין ד' ובזותו קשה למה לא אמר כבוד חבירך כבכבוד רבך. ולכן
נראה שעל החביבות שהוא חביב לו כבוד חבירו כבכבוד אמר זאת ר"א ברבינו שהוא
חביב לו כשלו וגם על כבוד רבו לא שייך חביבות כי זה הוא דין הדין כמש
שאין שייך חביבות במורא כן לא שייך בכבוד רבו. והבן. וגם במשנת הכבוד
אי אפשר להשוות חבירו לרבו שכבוד רבו בוודאי עדיפות על כבוד חבירו אלא זה

שהמשך

שהעיקר כאן שהאדם הוא שהוא נזהר ויהא ירא ונזהר בכבוד חבירו כיון שהוא ירא ונזהר :-
בכבוד רבו ולכן אמר כמורא רבו שהכבוד המגיע לרבו ולחבירו הוא מחמת מורא וכו'
ובאמת שאין מפני היראה עיין בתוס' ורא"ש וגם הרוקח מפרש שקאי על עבדו ורבו
שמפחד וירא מפניהם, ולכאורה קשה מה תלוי המעלות שאם שהוא כבוד דיראה
הוי ליה למימר כשלום אביו או רבו כמעלתו גם בקדושתא
אלא מפני שהכבוד שלהם הוא נמשך מחמת שמפחד וירא מפניהם
ולזה אמר כאן כמורא להורות שלא מיירי בענין החביבות

בשלמא לפי' רש"י מורא שלא יחרפו את חבירו מחמת פיקוח נפשו לו והפסיק. אבל לפירושם אין מה אלא מפני שחוש לכבודם דווקא.

ולא בענין אהבת הכבוד אלא שהוא כבוד חביבות גדול בענין שהוא ירא ונזהר
בכבודו כדרך שירא ונזהר בכבוד רבו ומורו והוי ליה נמשך לעולם שירגיל עצמו
שיהא כבוד חבירו כמורא רבו וזהו כבודו כנפשו. אבל באמת הכבוד אינם שוים
והא כמעלתו והא כמעלתו, וזה שתמה בתוס' על הא במעלתו בשבועות ד״ן
והובא ברש"י שאמר משה לאהרן מאשר כי אחינו ולא הטא זה שאמר בפרשת
כי תשא אל יחר אף אדוני, ולכאורה משה אמר לאהרן בעת שהקים אותו על
שדברו עליו ונמצא בכבודו אחר כי אחיו למור זה שנזהר בכבודו הוא כבודו במוראו
(וכן אמר לאה בקבה ומשה ואהרן למשה ואמר וכו) ולא מצינו בפ' כי תשא שאמר משה לאהרן על שנשא לו
זה עלה לך העם הזה על המעשה לכבוד ה' כמעלת הרב לתלמיד והשיב לו
אל יחר אף אדוני בדרך הזה שקבה עלה לו שלא אמר אבל מולות מאת ה'
שקול כמשה כי משה הוא משה ואהרן הוא אהרן ואמרו
ששניהם אחד גם לזה לזה. ומורא רבך כמורא שמים
כמו שהקב"ה השוה מוראם למוראו וכו' ומוראם המה מורא
שמים ואם מקטין בכבודם כאילו במורא של ה' ואם הוא ירא
והם כמו הוא ירא שהמלות שהזהיר על זה "

רבי יהודא

רבי יהודה אומר הוי זהיר בתלמוד ששגגת תלמוד עולה זדון :

ר' יהודה או' הוי זהיר בתלמוד וכו' הרע"ב גריס הוי זהיר בלימוד. והתוי"ט הביא שיש עוד
גורסין בתלמוד עי"ש אבל לדעתי הגירסא הנכונה היא בתלמוד שכן איתא בגירסא בד"ח
ונראה שהבינו בגירסא שלהן והבינו טעמי המשנה ולתרץ המשניות הסותרות כפירש
רש"י כאן ובפרק ב' שבועות שזה נקרא תלמוד ואע"פ שבזמן חכמי המשנה היו עוסקים להבין ולתרץ
משניות הקודמים להם וכמו שאמר ר"ע ור"ט טעה בברייתא שנה אותה וכו' שגם בזמנם הי'
תלמוד לגבי המשנה. וזה שאמר בתלמוד ולא אמר בתלמודם במשנה כמו שאמר הוי זהיר
במשנה. שלא לומר שלכן שיגמור בדעת לימוד לימוד בהבנת הלכה ומדקדק היטב בלימוד
אלא שהוא נזהר גם בתלמוד הראשונים הסדורה כבר ואע"פ שכבר סברו שעמדו
ודקדקו היטב בתלמודם וכו' וחוזר גם הוא לדקדק בדבריהם של ראשונים ואולי ימצא
חידושים וזה שלא פירשו אותם בתלמודם שכן מצינו בגמרא שהאחרונים עמדו על דברי
תלמידיהם ותירצו אותם ומצאו טעמים אחרים ולתרץ המשניות, ולכן חלקו עליהם בכמה
הלכות ומ"מ אין לפסוק הלכה מן התלמוד שקודם חתימת התלמוד לא היו סומכים על
הלכה שבתלמוד שלפניהם עד שדקדקו עוד אולי ימצאו טעמים אחרים לכן, ושגגת
זה שקבעו הראשונים שלפניהם בהלכה שבתלמודם
אבל אחר חתימת התלמוד אין לחדש עוד טעמים
ולסתור זה שקבעו בהלכה. ולכן אמר בתלמוד ס
סתם בין ללימוד שמדקדק בעת לימודו וגם אחר
שלימוד ודקדק תמיד אם שגגה הוא וגם בהתלמוד
של ראשונים כנ"ל. ששגגת תלמוד עולה זדון. ולא
אמר סתם שהשוגג עולה זדון שלום שזה ג"כ שוגג
שיודע הדין אלא שטעה בשעת הדבור על החוב

ועוד אין צריך לזה שהוא פשוט. הא"ה זה שאמרו אין
לפסוק הלכה מן התלמוד היינו מן המשנה עי' ובשו"ת [illegible]
ק"ל ע"ב ובתוס' שם ולפרש אמר מן הגמרא [illegible]. ואין
הקושיא מ"מ לא אמרו על הסוכים מן המשנה שהם קבלו [illegible]
יותר מן התלמוד אבל אין זה נוגע [illegible] הם סותרים
זה את זה לא אין לפרש רק שצריך להמשיך בחסורי מחסרא
ואם יורה מהם בלא דקדוק בשו הגמרא [illegible] הוא שקול
עולה. אבל אם יורה מהגמרא שעמדו כבר על המשנה
ודקדקו בהם ירחה [illegible] עליהם אין [illegible]
החסידות הוא שלא יסמוך עליהם אלא שגם הוא יבין
בהם וכו' אין זה שגגה עולה.

סבר שהוא

סבר שהוא שוטה או על הלקות שהוא חול ובזה לא איירי שאין זה ענין לכאן ומשום הכי
דייק שנשנית תלויה באחת שלא מדקדק בתלמוד וגם יש לומר משום דבגמרא אי' הגה
[illegible] אלו הם שנשנות נמשך להם כזדונות ולבית יעקב חטאתם אלו שזה
שגגות נמשך להם זדונות. ודייק שנשנית תלמוד שהשוגג שלו הוא בתלמוד שאח"כ
שזה שהשוגג שלו הוא באחת שלא לשם כלל ולא שייך עוד
לומר שנשנית תלמוד.

וגם יש לומר זה שלא אמר שנשנית(ה) עולה נראין ל
הוראות דלא איירי אלא בשגגות תלמוד ולא בשגגות משנה
שאם הורה מתוך משנה אף שהורה כראוי על פי
ידיעה על שהורה מן המשנה שהוא [illegible] עולם ומ"מ
אם הורה שלא כהוגן שאין זה שוגג אלא מזיד.
עולה מזיד. ולא אמר לנדון שהי' במזיד ע"י השוגג
יעלה אח"כ לנדון כמ"ש עבירה גוררת עבירה ומזה לא איירי הכא אלא שבא לומר
שהשוגג ברצונו יעלה לנדון ע"י שלא דקדק בתלמוד ואם הי' מלומד לבו לדקדק כהוגן
הוי יודע את האמת ומפני שהי' קרוב לדקדק ולא שם לבו לזה נחשב השוגג כמזיד
גם נדון, ויש לי בזה אריכות דברים בענין זה. ובזה שאמרו בגמרא ע"ג, ע"ש בזה לק"ג.
שעוסק במשנה מדה ואינה מדה ומי שעוסק בגמרא אין לך מדה טובה ה
היינו שבזה כמה פעמים, ובפרט זה שהקשו על הא דברייתא תורה
ובאים לשמוע מקרא ומשנה, אין לה רפואה להאריך בזה בכאן. ואי"ה אשר יבוא
טובה עלי אבאר במקום אחר וגם נבאר מזה לדברי הגאון בעל שאגת ארי' וחוות
ודברי הרמב"ם בענין כתובת ס"ת אם שייך במצות וגם הא דאיפליגו בגמרא של ואו
ובדרך דרכי התורה טעם לפלוגתתם בזה.

רבי שמשון

[illegible]

רבי שמעון אומר שלשה כתרים הן · כתר תורה · וכתר כהונה · וכתר מלכות · וכתר שם טוב עולה על גביהן :

רבי שמעון אומר שלשה וכל המפרשים הקשו הלא בפירוש הם ארבעה, ואיך אומר שלשה. וכתר שם טוב הוא העולה על גביהן ולכן לא [illegible] בכלל אחרים, הא אמרינן בגמ' ג' כתרים וכו' ואמר [illegible] שכתר תורה היא מעולה, וכן איתא במדרש שכתר תורה מעולה יותר מכל הכתרים שבעולם [illegible] ומעלות לו ובאחרון [illegible] ומעלות עליו, וכן גדולה תורה יותר מן הכהונה ומן המלכות ומה נשנה הכא, וגם בגמרא בכלל ג' הכתרים, וגם התורה שנתנה גר נעשה [illegible] כתר, אם תורה ואם כהונה ואם מלכות, אבל לא נתנה גר נעשה כתר שם טוב, וגם [illegible] הלשון שאמר על גביהן ולא אמר שהיא גדולה [illegible] מן [illegible] והם כדרך שאמרו [illegible] בתורה, [illegible] שלום דומה [illegible] ואי' בג' דברים הללו הוא מוכתר לגדולה ומעלה ולכן נקראו כתרים בתורה אמרו [illegible] ואמרו [illegible] לו מלכות ומעלה בכתוב כי מלכים ימלוכו וכן איתא במדרש [illegible] זה [illegible] וכתיב כי תשב ללחום את מושל, ואמרו בגמרא זה ת"ח והוא מחוסר שכולם [illegible] תחתיו [illegible] תורתו, וכן כהנים מורה [illegible] על לשון גדולה [illegible] ר"ש וכל [illegible] אתה כהן לעולם, וכן [illegible] והוא [illegible] להם [illegible] ולכן כתיב [illegible] ואמרו כהן [illegible] הוא [illegible] תחתיו ולכן [illegible]

והם כתרים שנזכרים הם לגדולה אבל כתר שם טוב אינו [illegible] לכהן ר"ש [illegible] בכלל [illegible] הוא [illegible] לא [illegible] בן לשון מלוכה ושררה שיהיו [illegible] תחתיו ולכן אין לו כתר [illegible] ועכ"ז הוא מכתר [illegible] השלשה כתרים [illegible] הכתר [illegible] ומכתר [illegible] והוא [illegible]

[illegible] הוא [illegible] כל [illegible] כתר שם טוב [illegible] איתא [illegible]

נותנים

ונותנים בראש הכתם בשבת כתם שמאל ומאיר שע״ג והא עיקר הכתם ה
שמאל בשוויות וכן העמן דכתן שהב׳ כתבים הם כא הוא כתם דקה״ע שע״י
נעלה שוכתם לומעלה כנ״ל. והכתם שט״ אינו כתם דקה״ר אלא שעולה על גבותם
של הב׳ כתבים האלו שוים בשוויות ומעלות אבל כלא הכתם הש״ט אינו שהם
כתבים יו״ אינם לשם ולמעלות ואינן בשוויות כראוי וכו׳ זכה נעלה או
לא זכה נעלה או גרה. וכן בכתבנה ושלטות ועיין בזו״ח שם ובשה״ש בחה״א ודו בזה,

---

רבי נהוראי אומר הוי גולה למקום תורה ואל תאמר שהיא תבוא אחריך שחבריך יקיימוה בידך ואל בינתך אל תשען : ג

רבי נהוראי אומר הוי גולה וכו׳. יש להעיר בזה על שלא אמר הוי דר במקום תורה
כמו שאמר ר״י בן קסמא איני דר אלא במקום תורה וגם מה שאמר שחבריך
יקיימוהו בידך אינו מובן ואינו הולם שקשור עם הקודם וברע״ב פי׳ שאל תסמוך
וכו׳ כי יבואו ויבוא הרב וכו׳ שתלמוד והם וכו׳ ע״ש ולדרכינו הנ״ל נראה שכוונתו
וחבירך או שחבירך ולמד עמך שיקיימוהו אמר שיקיימו זה אומר כרבן, וגם
זה שפירש מעצמו זה אינו אומר לך הוי גולה וכו׳ שחבירך וכו׳ והיינו במסיים ו
ואל בינתך אל תשען קשה ג״כ כיון דהא שחבירך קאי על הוי גולה וא״כ אינו
שייך הא באומר ואל תאמר אחר הוי גולה. ואין להאריך שלא שהמעיין יראה.
שדברי הרע״ב הוא דחוק מאד, וזה שנראה לי בזה דלא בא לומר שיגור במקום
תורה שנאמר שם לגור ולא יעקור דירתו שלם שכבר אמר זה ר״י בן קסמא והביא
זה מהפסוק (ועיין זה שנאמר שם אוי״ב) וגם לא בא לומר שלך אינו רב ללמוד שגם שלגה
אין נפסק נאמנות ורבות׳ קסמך דברות שיכתבו רגליהם ובידיהם לביתם ומ״ש
שמביא

שהביא כמה פסוקים ע"ז אלא דמיירי כאן במי שאין בנים עוד ורב שהוא נשא ומשתדל ביותר
רק שהוא דר במקום שאין בה תורה ואומר שהוא גולה ממקום למקום תורה ואל יאמר שהתורה
תבוא אחריו · והוי גולה הוא דרך אחד עם אל תאמר שיגלה ואל יאמר · ומפרש
הטעם שצריך לגלות למקום תורה כדי שחביריך יקיימוה זה שבידך התורה וכבר
ואם לא יגלה קרוב הדבר שלא יתקיים למודו שבידו אולי ימשוך אחריהם ״
ועוד נראה לפרש שקאי על מי שקרה לו סיבה שצריך לעקור דירתו ממקום או
מחמת מרדין או משום שאין דבריו לו כהוגן ות(א) ~~[illegible]~~ לו
שני דרכים · או שילך למקום שהוא שם בין יודעיו ומכיריו בגולה והמקום או שילך
למקום שהוא שם קדוש ואחר כאן והגולים רק שהמקום ההוא מקום תורה ע"ז
אומר הוי גולה למקום תורה שנוח להיות גולה כאן והמקום רק למקום תורה ״
וזה שלא אומר הוי גולה במקום תורה שהוי קפיצה שהוא ככתוב רק שהוא כאן והגולים לזה
אומר רבותינו אף שהוא צריך כמה לילך ולהיות גולה נוודא ממקום יבחר לו להיות
גולה למקום תורה · ואל תאמר שהיא תבוא אחריך ר"ל שאל יסמוך ע"ז שבכל מקום שילך
תבוא התורה אחריו · ובזה מבואר זה שלא אומר שהיא תבוא אליך · משום דמיירי
שהולך לקבוע לו מקום · ולזה שייך לשון שתבוא אחריו ״ שחביריך וכו׳ · לפי
שהדרך וכ"ש הגלות ומצות המחיה כמ"ש בגולה לא הולך ע"כ עוד טעם בן לזה
אומר שאם תגלה למקום תורה החבירים יקיימוה בידך ושאר לעולם בידך זה שלמדת
אבל אם תלך למקום שאין בה תורה אז עיין בידך שלא תשכח ״ ואל בינתך אל
תשען לפי הלשון היה לו לומר ועל בינתך · ונראה שקאי על הא דאמר ואל תאמר
שהיא תבוא ופירש שאמת בידך שלא תסמוך ע"ז שהתורה תבוא אחריך כיון שאין
גאות בידך אולי לא ירצה לבוא אחריך וגם זה שבידך תשכח מפאת מחמת גלות
אלא אולי תאמר אף אם לא תבוא אחרי כ"כ יש גודל בינתך יעמוד לו שיתקיים בידו ולזה אומר
ואל תשען

ואל תשען גם בזה ה"ה אעפ"י בינתך לא יהא לך למשען שהיא משגה אחריך. ואל תשען בדבר. והבן.
ומחבריך מיושבה קאי על הוי גולה ואל בינתך וכו' קאי על ואל תאמר ואין להאריך עוד "
וגרסינן יומא הא באשתא בפס' שבת גבי ר"א בן ערך שהלך וכו' ונשתכח בתחייהו נדרה
תורתו והחזירו לו חכמים בתפלתם ואמרו שם היינו דר' נהוראי הוי גולה וכו' ואמרו שכן
נקרא הרבה שהוא דר' נהוראי ועיי"ש בפי' רש"י. וגרסינן יומא אמר להם שהלך למקום שאמרו
בל תורה שם תלמודו ולא הועיל לו רוב חכמתו ורוחב בינתו שהיה שקול כנגד כל חכמי
ישראל וחביריו החזירו כשחזר למקום תורה " והבן זאת "

רבי ינאי אומר אין בידינו לא משלות הרשעים ואף לא מיסורי הצדיקים :

רבי ינאי אומר וכו' עיין בהרע"ב יש פירושים על זה והעיקר נראה כמו שפירש שאין
בידינו להשיג ולדעת דרך רשעים צלחה והצדיקים מדוכאים ומעונים ושאין בידינו
תורה ע"ג הפירוש רמ"ש ותוספות ביומא לא הוה בידו · כי זה שפירש עוד שאין לנו בזמננו
הגלות לא משלות הרשעים וכו' ויש להשיב ע"ג הרבה. אף אין לנו להאריך כי האמת
יורה דרכו " וזה שאמר משלות בזה וכן מיסורי ולא אמר שלות הרשעים ולא יסורי צדיקים קא
להורות שאין לטעות בשלוים על כל אנשי כה"א אם הם רשעים או צדיקים ע"י זה שאנו רואים א
אותם הם בהצלחתם לזה אמר משלות הרשעים ומיסורי הצדיקים אין לטעות כיון שלא בידינו
להשיג הדרך בסיבתם ונטעה על זה הרשעים צלחה והצדיקים מדוכאים אין לנו לטעות
גם זה נמשך מזה וגם נראה לפרש אחר משלות ומיסורי להורות שאין בידינו להשיג אף משל
דרכם לא משהו ולא מקצתו " וזה שאמר אף לא מיסורי הצדיקים ולא אמר לא משלות הרשעים
ולא מיסורי וכו' היינו כי יסורי הצדיקים הרי נראה יש בידנו להשיג קצת כי את אשר
יאהב ה' יוכיח גם כדי לקבל שכרו בעוה"ב כי עקב שעה א' של קורת רוח בעוה"ב
וכו

יפה חיי עוה"ב משא"כ שלות רשעים אין בידינו להשיג כנ"ל וכבר תמה ירמי' ע"ה מדוע דרך רשעים
צלחה וגם דוד המלך אמר ואני כמעט נטיו רגלי וכל הענין אלה רשעים ושלוי עולם השגו חיל ואף
הרשעים שאנו רואים אין בידינו להשיג על מה יש להם ואף יש לומר שמשלם להם בעוה"ז
להאבידם מעוה"ב מ"מ אין בידינו להשיג למה ינח להם נחת לעוה"ב הלא הוא הטוב ו
ומשיב לו ואדרבה זהו טובת האדם שלא ישלם להם בעוה"ז כמ"ש טוב כעס משחוק
וע"ז אמר התנא כי גבהו מחשבותיו ממחשבותינו וע"ש אין בידינו לא משלות הרשעים
גבהו הוא כפשוטו. ואף לא מיסורי הצדיקים אף יש מקום לומר יש להשיג זאת אבל
קאמר כלום שאין בידינו משלות הרשעים כך אין בידינו מיסורי הצדיקים והוא שאנו
רואים שיש כמה צדיקים שטוב להם בעוה"ז ויש צדיקים שרע להם בעוה"ז ומצאים
הם. ור' ינאי ~~[illegible]~~ הם כדברי ר"מ שאמר בגמרא שמשה בקש להודיעו
ולא נתן לו. ולדרכינו יובן ג"כ הא דמייתי ראי' לזה שלא נתן לו מחמתי' אמר אתמ"ר אף שאינם
הגון ולכאורה קשה שמשה בקש להודיעו גם על צדיק ורע לו ולמה לא השיב אלא על רשע
וטוב לו היינו וחנותי וכו' ולדרכינו יובן עפ"י הנ"ל רשע וטוב לו יתחמץ לבב אנוש גם על
רשע שאינו גמור. וזה קשה ביותר מעל צדיק ורע לו ואין לשאול ע"ז אלא מפני זה
יש צדיק שטוב לו ויש שרע לו וכיון שהשיב לו על רשע וטוב לו שהוא קשה ביותר מכ"ש
בודאי שלא לשאול עוד יותר על צדיק וטוב לו. והבן זאת. ובזה אין אנו צריכים לדחוק
הגמ' שהוא בתוס' שאינו על הא דקאמר אף לא מיסורי וכו' וע"ש שדוחק הוא ולדרכינו
ניחא בלא שום דוחק כנ"ל. ולכן אמר ר' נהוראי הוי גולה למקום תורה ואל יתחמץ לב אנוש ע"ז
על שהוא יוכרח להיות גולה למקום תורה ואחרים לומדים תורה בהרחבת הלב ואל יבוא עליו
לחוב ע"ז ולכן אמר שאין בידינו להשיג זאת ואין לדון ולהקשות בעניינים אלו. וזה שאמר משלות
היינו זה שנראה בהשקפה ראשונה משלות הרשעים ומיסורי הצדיקים ובזה נוכל לתרץ
על שאמר אף לא כי עיקר דעתו הוא בשביל יסורי צדיקים ואמר כלום שאין בידינו משלות רשעים

כך אין קונים יסורי הצדיקים ולכן לא יתחלל ויבדוק כי אין לעמוד עד"ז ונצריכים לנחם
והחזוק בלשונותינו ולא להתהדר כי גבהו דרכיו מדרכינו"

רבי מתיא בן חרש אומר הוי מקדים בשלום כל אדם והוי זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים:

רבי מתיא בן חרש או' הוי מקדים בשלום כל אדם. היינו שיהא נוח לכל אדם ואף לערכים ואף לפחותים ורע"ש אל תהי בז לכל אדם רק שיהא רודף שלום, ועיין בספר קנין תורה דפ"ו זה שמקבלין ועושין הקדמות שלום ומעשין נתינת שלום ורבו" והוי זנב לאריות ד' לפני אנשים חשובים גדולי ערך [illegible] להתגדל [illegible] בזמן ההתגברות כמו הזנב שאינו עיקר ונגרר אחרי הארי רק כדי [illegible] לכסות את הבושת, ולכן בזה הכתוב כל דבר שאינו עיקר לזנב ר"ע והיות לראש ולא לזנב וכן [illegible] בך שיפגש באנשים [illegible] [illegible] דן כידוע ות"ח גדולי ערך הם מכונים בשם אריות. ר"ש ארי' עולה ויקבל אחרי שבחבורה כי הוא המושל בחיות לגודל גבורתו וגם יש לו מדות הטובות שהוא רחם ומטיב לו' שטוב עמו כדאיתא בספרי הטבעים, ונראה עוד זה שדומה לזנב אריות כדאיתא בספרים שהזנב לאריות הוא לו תועלת גדול שמקשקש בזנבו ומכוה עצמו וכל חיה שתפגש לא תבא אצלם מורא הארי ויאסרו ידיהם ורגליהם ומוצא טרפו לכן יש בו תועלת גדול למצוא טרפו וכן על דרך [illegible] שהוא [illegible] להתנגד עצמו נגד הת"ח ולהחשיב שהוא [illegible] כזנב שאינו עיקר בגופו [illegible] ונדמה בעצמו שאין בו תועלת כל רק [illegible] כמו זה שיהא בו תועלת לת"ח. ואל תהא ראש לשועלים. זה שלא אמר הוי זנב לאריות ולא ראש לשועלים [illegible] דבהו' בשלמות שטוב הוא להיות זנב לאריות מראש לשועלים [illegible] יותר מגבה אבל [illegible] הוא יותר להיות זנב לאריות והוא ראש לשועלים ולכן [illegible] ואמר אל תהא

תהא וכל והרות שאז יהא ראש לשועלים בשום [illegible] ואם תלוי בזה שאמר תחילה הוי
וכו'. ומלו שלו קודם. וזה שהקדים בתחי' זה השכל לשועלים הוא ג' [illegible]
ולמדו אין דרך קודם [illegible] ע"כ חיובת [illegible]
וז"ל יהא ראש לשועלים וכו' לחיות [illegible] הוא. וכן שאמר רבי
נהוראי הוי גולה למקום תורה על זה אמר אף שמקום תורה תהא זנב, וטוב
להיות זנב לאריות. ואל תהא ראש לשועלים במקומך"

רבי יעקב אומר העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא · התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין: הוא היה אומר יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא · ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה:

רבי יעקב אומר העוה"ז דומה לפרוזדור וכל שהפרוזדור הוא עיקר הדירה של
האדם כפ"ש כי הולך האדם אל בית עולמו שהוא בית לעולם ושם נותנים לו שכר
וכן כמו שאמרו כדאי [illegible] שבת והעוה"ז הוא רק כמו חצר שדרך בו נכנסים לטרקלין
אבל אין זה עיקר דירתו, כי כל ימיו עלי אדמה. ואמר התקן עצמך שלא תאמר
שזה שתבא מהפרוזדור תכנס בטרקלין כי בודאי תיקון לזה. וע"ז התקן עצמך וכו'.
כדי שתכנס לטרקלין שלא די שלא תהא מגורש בטרקלין אם לא תתקן עצמך מקודם
בפרוזדור אלא שלא תוכל אפילו לכנוס לשם בלא תיקון שתתקן עצמך תחלה בפרוזדור
ותהא נע ונד בין פרוזדור תבא לטרקלין לא תבוא וכידוע מגלגולים של רשעים
ומדרגה. ולזה אמר כדי שתכנס ולא אמר התקן וכל שתכנס לומר שאף שתתקן עצמך
בפרוזדור. השלם שבפרוזדור תהא מתוקן שתהיה עצמך [illegible] וראוי כפי מאות
והנהגת בפרוזדור ועכ"ז לא תכנס לטרקלין עד שתתקן כדי לכנוס לטרקלין שהמתקן
יהא כפי המדות הראוי לטרקלין, והבן זאת" יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט וכו'
ויפה

ויגע קורת רוח וכל קדוש המקום בשם הרז"ו בסיפא אריכא לא קשיא כי העוה"ב הוא
למעלה והעוה"ב הוא לגמול וקורת רוח. אך עדיין קשה לי בשלמא הסיפא שעשון קורת
רוח שהיא שהקורת רוח של עוה"ב יפה והקורת רוח שבעוה"ז שהוא החיים שאם אין
קורת רוח אין זה חיים אבל בענין המעלה שאין שייך כל בעוה"ב כי אין חשבון
ומעלה בשאול אשר אתה הולך שמה ופי' שעד המות, היום לעשותם ולמחר אין עוד
לומר שזה יפה וזה בכדי שאין להם שייכות, ונראה שהוא בנוראי ה' שחושבו שאין
עיקר כוונתם בעבודת ה' הוא לקיים רצון ה' בגודל תשוקתם ואין עושים תלויות
וקיבול שכר כלל כי כל חיי עוה"ז ועוה"ב עם כל הקורת רוח הם נגדם כאפס ואין
נגד גודל הנחת והקורת רוח שיש להם בעבודת ה' וזה כל ימי ותשוקתם לעשות
רצון ה' בשמחה ובאהבה עזה כמו שכתבנו לעיל בענין שכר מצוה מצוה וכל זה
שעוסקים תורה ומצות הם בעיניהם למותר נגד זה שרוצין לעשות ולכן אין המכתב בעיניהם
כלום. ואדרבה שבעיניהם אינם ראויים לקבל שכר כי
כי זה בעצמו הוא שכר גדול להם ודי להם בזה
זה שזכו לעבודת ה'. וכן שמעתי בשמם ובלשון ש
שכתב בהם את אלוקים התהלך שכל מחשבותם,
הי' רק לעשות ה' בגודל תשוקתם. וזה שאמר כאן
יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בגודל הנחת שיש
להם וזה הוא יפה להם מכל חיי עוה"ב כולו ועוד
שעה אחת של קורת רוח וכל הענין שהקורת
שעה הוא יפה השעה א' מכל חיי עוה"ב כי
עין לא ראתה כביכול, והבן זאת. וגם נראה
שר' יעקב שמע בא לרמז זה שאמר תחלה שעוה"ב

ויש עוד מדריגה גדולה יותר אשר נקל להם אלא ותת
בעיניהם קלפי קדקד שהשכר תלוי במעלה ומעות שגדל המדרגה
של העבודה וגם להוי שלמעשה הוא חשוב שמקבלים בקולות
ה' ולכן אין מקום לבקשר אלא אם השכר אין תלוי כ
בעולם עוד בוגם שהבטחות לבם ה' על השכר עכ"ז
אין זה בעיניהם לטוב רק שמחים הם בזה שזו"י ושוא
רצון ה' שרוצה לטוב עמהם וזה שבקשו מבא ופנים לא"י
כדי לקיים רצון ה' בקיום המצות ואמרו ה' כמו אתה
ובקשו אלא כדי לטול שכר ה' וטול השכר ומשום קבא
רצונו שמשה משה ותן לו שכר ובקש משה באריכות
קבא. ובזה יובן ע"כ הא דר"ו ורא שחלו ומאלו להם
אם חקודים עלולם יסורים והשיבו לא הן ולא שכרם עכ"ז
ולראורב תשוב שהשלום כוונתם יבקשו היסורים חו"ו
ועה"ז יובן שגוי שהשלום האלו כל כוונתם הי' רק
להשיג רצון ה' בגודל תשוקתם ולא לצורך עצמם כלל
וכאשר באו עליהם היסורים וחקשו ולא מצאו הקיום
שהם יסורים של אהבה וקבלו שכרם בעוה"ב. ועי"ז
נשטערו מאוד וכן שהשכר הוא ולכן לבקשם שאמנהו
בעולותם

הוא

במעולהם עוד ולא הגיעו למדריגת משה שאם היה

לא יבא נחום לגם כלו רק זה שיעשה רצון ה'. ולגבי

אהרן כיון שעשה לא מסר לא כן ולא שבק, ובגמ'

ודייק מה שאמרו לא שבק שלפחות הוא יותר ובגמ'

נחת וקונה גאות כי גבענים הדברים ושמירן קצב

ובדרך זה יתקיים כזה עוונים ואין כאן סתירה

והארכ' עוד בזה.

הוא פרוזדור והעוה"ב הוא הטרקלין נע"ג אומר,

אך שעוה"ז הוא פרוזדור שאין עיקר היינו מחות

שחיי עוה"ז הם קצרים ועוה"ב הוא יום שכולו ארוך

והוא כמו טרקלין שהוא עיקר הבית אעפ"כ

תשובות הוא העוה"ז כי שעה אחת שיעסוק בתורה

ומצות יפה מכל חיי עוה"ב וכו' כי לכאו' הוא טוב מן האריך הבית וכו' והענין

אינם אמר אף בדרך חסד ועיין בתוס' שבת קמ"ב ופרק כ"ג בסוטה, ויעוין שעה א'

של קורת רוח וכל ר"ל זה שאמרת שעוה"ב הוא טרקלין הוא בענין הקורת

רוח שעה א' נפלא ור"ל שחיי עוה"ז קצרים וחיי עוה"ב ארוכים, ודברי

ר' יעקב קאי נמי על הא דאיהו גולה למקום תורה, ואמר שהוא כל ענין עוה"ז,

וגם שאלו ויבאו בעולם וביאורו עוה"ז ור"ל טוב לו כי עינה לענין אלוקי חוקק

ולזה אמר שכל חיי עוה"ז הם כלום נגד חיי עוה"ב, וכל חיי עוה"ב הוא כלום

נגד שעה א' של עוה"ז בתשובה ומע"ט, ואע"פ שכל חיי עוה"ז הם כלום ואין

נגד התשובה ומע"ט ולכן לפעמים כל הרי טעמו בעוה"ז רק לתורה ומצות.

רבי שמעון בן אלעזר אומר אל תרצה את חברך בשעת כעסו · ואל תנחמהו בשעה שמתו מוטל לפניו · ואל תשאל לו בשעת נדרו · ואל תשתדל לראותו בשעת קלקלתו :

רבי שמעון וכו' אל תרצה את חבירך בשעת כעסו · נראה שבא לומר אף שראוי לאדם

להיות גריז וזהיר אף במצוה קלה כמו שאמרו בן עזאי ור"ל בעולם ע"ה

ר"ל הוי וקדים בשלום כל אדם זה ראוי להיות שם בחכמי שלפעמים אין

הנהגות יפה היינו שאל תרצה את חבירך בשעת כעסו וכן בכל שאמרו

עולם שאמר אל תהדר ובזה יפה התשובה כמו שתשחה לאחר ולכאורה בזה

בשלא

בשעה לא תשאלו לו בשעת נדרו אולי על ט פעמים ויאמר אמעתא דהכי נדרת וכן לא
תשתדל לראותו בשעת קלקולו אולי יתבייש כמו שפי' הרע"ב אבל אל תשכח וכו'
וכן אל תנחמהו וכל זה דרך אגב שלא יתנחם בשעה שמתו מוטל לפניו אולי ע"י דברים
של התנחומים שנחם אותו כעת יכנסו הדברים בלבבו ויתנחם כאשר יעבירו המת מלפניו
ולכן נראה לבעל שז"ל שאם תראה אותו ומשוקע על מת שמוטל לפניו אל תאמר להרבות
עליו דברי תנחומים שהוא מכרח וקבל תנחומים בע"כ כי אם גאות ועלה בדעתו
יבוא קלקול מזה כי קרוב הדבר שלא יקבל תנחומים כעת ואתה תהא נואש
מלנחמו עוד מחמת שראית שלא קבל ברוב תנחומים שלך. ועכ"ז יתעצב אל לבו
וכל שז"ל שאל תאמר להרבות בדברי ריצוי עליו עד שיתרצה כי מזה יבוא קלקול
שקרוב הדבר שלא יתרצה בשעת כעסו ואתה תהא נואש שלא רצית עליו
ולאחר קרוב הדבר שלאחר שיעבור כעסו יתרצה. ובזה יובן הראוי שאמר
הקב"ה למשה פני ילכו והנחותי לך שפירש זה אינו מבואר שבשעת כעסו לא ירצה
רק שלא שמח בשעת כעסו. ולדברינו יובן כיון שאמר לו הקב"ה [illegible] אע"פ
שבשעת כעס אינו מועיל הריצוי והפיוס אבל הראוי שלא לרצותו בשעת כעסו
מטעם הנ"ל. וכן [illegible] הפסוק שכתוב ראוי על שלא לנחם בשעה שמתו וכל זה גב
על עשן זה שאמר אל תשבע לנחמו ר"ל אל תלחצו אותו שיתנחם בע"כ וכן מורא לשון
תנחומו ולא אמר אל תנחמו שז"ל אל תנחמוהו בתפלה חזקה שיתנחם בע"כ. ואל
תשתדל לראותו לפי הטעם שלא יתבייש היינו ואל תראה אותו [illegible] ולראותו
תשתדל לראותו לפי הטעם שלא יתבייש [illegible]. נראה שלום בשעה שנית בשעת קלקולו לא תשתדל אבל אח"כ
אגב שלא השתדלות. נראה [illegible] כמו שנעשה באדם וחוה שנראה להם ה' אחר קלקולם
ותשתדל לראותו ולהוכיחו על [illegible] באדם וחוה שנראה להם ה' אחר קלקולם
והוכיחם. וזה שאמר בשעת קלקולו ולא אמר בשעת קלקולו שז"ל בשעת קלקולו שלו
שהוא בעצמו גרם לו וכמו באדם וחוה שבעצמם גרמו להם. אבל אם הקלקול הוא
בא שלא על ידם בעצמם אז לא יתבייש אם יראה אותם והנה הקלקול שבאדם וחוה
הי'

הה"ה שידעו כי ערומים הם עד שנתקנו ועשו להם חגורות ובזה נתק' הרע"ב
וההקלקול הוא החטא שגבי החטא אין שייך (קלקלה) בשעת החטא או אח"כ וגם זה
שהתבייש גהו תיקונו כמ"ש כל העושה דבר עבירה ומתבייש בה מוחלין לו על עונותיו
אלא שבא לומר שאם בא לו קלקלה אף שחטאו גרם לו אל ישתדל לראותו בשעת
קלקלתו שלא יתבייש על קלקלתו שאם אח"כ אם ישתדל לראותו ולהוכיחו על חטאו
שלא יתקלקל עוד ואף שיתבייש לא והא הבושת רק על החטא ולא על הקלקלה
והכי גזרו" וכן באברהם שנתקרב לרשעים והשתדל לראותם כדי שיתביישו ועיין
לעיל בפ"א " ועפ"י הדרך שבארנו ישתקיים עם הפירוש ואל תנחמהו בשעת אבלו
ולא תקלה זה דמנחמין בשורה הפשט לא ברוב תנחומין ואם יתנחם יתנחם
ובענק טבאות כי קשים "

שמואל הקטן אומר בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך פן יראה ה' ורע בעיניו והשיב מעליו אפו:

שמואל הקטן אומר בנפול וכו' עיין ברע"ב שפי' שהיה רגיל להוכיח בני דורו בזה
ושאם בקלה זה חידש שמואל הקטן במאמר זה כיון שנקרא בשמו
הוא ולכן נראה שהיה רגיל וכו' וזה שלא פירש שהיה נרגא בפומיה הפסוק זה
כיון שפירש בהם אוכל לעיל. נראה שאם גהוי קשה לו הא יקרא שלא הוא בתורה
לא תשנא את אחיך וכו' וכיון שנזהר על השנאה כ"ש שלא ישמח במפלתו ויגרום הוא
גורל ושלות של שמואל הקטן שנצא בת קול שראוי הוא שתשרה עליו שכינה, וצריך
להודות הפסוק זה רגיל בפיו שלא לשמוח, ולכן פירש שהיה שגור בפיו הפסוק זה שלו מגדר
גם עצמו עד"ז שישמח כנ"ל. ול"נ נראה במדרגת גדול הוא זה שהיו רגיל בזה הפסוק
לומר תמיד, ותפלה נבקש גם בפסוק לזה הגהיר על שלא לשמוח במפלתו כיון
שאם

שאף מזהירים גם על השנאה לבד ואם נאמר דקאי על מי שעובר לשנאה מחמת חטאו ואע"פ
יקשה לזה הגהה שלא לשמוח על טעותו הא כתוב באבות רשעים רעה, ויוכן כ"ז
ע"פ זה שלאורה הא גלותא בגמרא ההוא צדוקי דהוי מצער לריב"ל בקראי שקיל
תרנגולתא וכו' אמר כי מטי ההיא שעתא אלטייה כי מטי וכו' נייס אמר ש"מ לאו
אורח ארעא ורחמיו על כל מעשיו כתיב וכתיב בעונש לצדיק לא טוב ולכאורה צ"ע
הצדוקי ההוא ההופך דברי אלקים חיים ותו"ש דהוי מצער ליה בקראי למה לא הסתפק
ושנים על מותם. וגם זה שאמר ורחמיו על כל מעשיו הא כתיב ורחמי רשעים אכזרי
וגם הא דמייתי בעונש לצדיק לא טוב וכו' אמאי נוקט. והנראה לי בזה דאף שמחויבים
לנקום נקמת ה' ולא לחוס על המחרפים והמגדפים ולענוש אותם היינו הכל עבור
כבוד ה' ולבער הרשעה מן העולם אבל עתה דקראי מצער ומתגרה בו על עצמו
דברתו זה שגם הקב"ה אין רוצה אף במות רשע ואמר שהקב"ה מצער על דמם
של רשעים שנשפך ואומר קלני מראשי וכו'. וכיון שכן
הוא שלא יעלה רק מחמת כבוד ה' ראוי לנקום הנקמה
שלא והא מגיע גם לעצמו הענין שהאיש הוא אויב לו ומצער
אותו ראוי להתגבר ולא לענוש אותו ועל זה הביא הגמרא כיון
שהפעולה בעצמה היא מעורבת מהכוונות שלפעמים הוא
והג' דברים שיהרוג ולא יעבור וכתיב לאדם לא [illegible]
[illegible] את הדברים ולא הותרה אלא עבור כבודו של מקום ותשובתו לזה
לבד אלא יש בו פגם גם עבור עצמו ואע"פ שאין הפעולה בגמר והוא [illegible]
בזיון ופגם הוא, וגם קלני ראוי ובא באיסור לאבד עצמו, ואם הוא עושה כדי לנקום
ה' אותו למסור עצמו למיתה אף בדבר שיעבור ולא יהרג ועיין בהרמב"ם ובנו"ב
כי

הספר [illegible] ולא הוי [illegible]
[illegible] היא [illegible]
[illegible] המצוות דבעו[illegible]
והא נראה [illegible] חושים על כבוד ה'
וכתוב באבות רשעים רעה ו[illegible]
שהיא [illegible] לבטלה ל
[illegible] קלה וכו' [illegible] קב"ה
[illegible] על רשעים.

כי הכל תלוי אחר כוונתו [ועיין לעיל [illegible] על זה שאמר [illegible]] ואחר זה שמעתי

קלם בדברי הגאון שאמר על מעלה שאמרו קדמונו שאם לא עשה עבור כבוד ה׳ לבד רק

שנתערב גם עבור עצמו הרי הם [illegible] והנאת [illegible] כוונתו [illegible].

והנה כוונתו רובו״ ה׳ גם עבור עצמו כמ״ש דהוי [illegible] לו׳ ולכן לא הסכימו [illegible]

עי״ז ואמר ורחמנא על כל [illegible] בעצם אלא [illegible] ובכרם כתבתי וזה [illegible]

ולכן גם לא [illegible] רק וכבוד [illegible] לבד וכתיב [illegible] [illegible]

הדבק את הרשע גם עבור עצמו לא טוב. וזהו הפסוק [illegible] ג״כ כל [illegible] נפשו

על ידו אין [illegible] אותו [illegible] של הקב״ה

ובזה [illegible] לביאור הכתוב שהי׳ [illegible]

בנפלו אויבך הי׳ [illegible] שאתה [illegible]

[illegible] רק שהוא אויבך [illegible] ואתה

אויב לו. על זה אני אומר שאל תשמח [illegible]

כיון שאין אתה עושה [illegible] לבד

ובהכשלו אל יגל לבך. על הכשלו ג״כ [illegible]

עבור כבוד ה׳ הי׳ [illegible] לבדך על

[illegible] הדבר [illegible] על זה שהוא ואמר פן

וראה ה׳ שהדבר [illegible] והוא היודע

תעלומות לבבך אם כוונתך הוא רק לש״ש

ורע בעיניו שעושה [illegible]

קא ע״י ואמרו כל שחבירו נענש על ידו אין מכניסין

לו במחיצתו של הקב״ה שנאמר גם ענוש לצדיק

לא טוב ואין לו טוב אלא רע וכתיב לא יגורך רע ונ״ש ורע בעיניו שתמצא רע

בעיניו

ובזה [illegible] שאמרו [illegible] [illegible] מי

[illegible] ונראה [illegible]

[illegible] לו [illegible]

[illegible] שאסור [illegible]

[illegible] שאסור [illegible]

[illegible] ג״כ [illegible]

[illegible] גם הוא [illegible]

[illegible] כי [illegible]

[illegible] כיון שהוא [illegible]

אני אומר [illegible] כיון

שאין אתה עושה עבור ה׳ לבדו, [illegible]

[illegible] כיון [illegible]

[illegible] [illegible] אין [illegible]

[illegible] כיון [illegible] שאסור [illegible]

[illegible] כיון [illegible]

[illegible] לא יעשה עבור כבוד ה׳ לבדו, [illegible]

ובזה [illegible] לא [illegible] את [illegible]

[illegible] הוא [illegible] [illegible]

[illegible] לא תבא [illegible] רק

[illegible] אותו על [illegible] ולכבוד ה׳ לבד, [illegible]

[illegible] הדברים [illegible]

בעיניו והשיב מעליו אפו עליך ועיין בהרע"ב · ונלע"ד יש לפרש ורע בעיניו קאי על המעשה פן
יראה ה' ורע בעיניו ומתחרט על שחטא והשיב כבר השיב מעליו אפו ולכן אל תשמח
במפלתו ולכן הגירסא שהביא בתוי"ט חרון אפו לא נאמר אלא אפו מהו שמוחלין לו על
כל עוונותיו נראה לכן שחרון הוא לשון חום שיוצא מהאף ואינו אלא לכן מאה פעמים ה
העונש ואם הי' כתוב חרון אפו לא הי' במשמע אלא שב החרון היינו כעס כעס ג
שמחויב לרעתו אבל אפו לשון כעס וזה שב העונש לגמרי שמוחלין לו על עוונותיו אבל ובמאמר אפו
ודרך שב אפו לגמרי שלא יפקוד עוד עליו · והבן זאת ·· ויש לפרש ורע בעיניו על
המעשה זה שאתה שמח על מפלתו ויראה ה' זאת והשיב וכו' · וזה שאמר אל תשמח
אף הפעולה מצד השמחה היא פעולה חיצונית שהשמחה גדולה עד שנכר היא
בפעולותיו ולזה אמר במפלת שהוא דבר גדול. אל תשמח ובהכשלו שאין גדול כ"כ אל
יגל לבך ·· והבן כל זה שבאמת פה · וראוים הדברים למי שאומרם ··

אלישע בן אבויה אומר הלומד ילד למה הוא דומה לדיו כתובה על נייר חדש · והלומד זקן למה הוא דומה לדיו כתובה על נייר מחוק :

אלישע בן אבוי' אומ' הלומד ילד וכו' הרבה מפרשים שלומד בילדותו · וכן איתא באדר"נ והתוי"ט
הביא שיש גורסין הלומד לילד · ולי נראה שאין בדבריו של הדברים האלו שלדברי
המפרש היינו לומד הלומד בילדותו ואם נאמר שקאי על שלומד לילד היינו לומד לילד ··
ולכן גרסינן איתא הלומד ילד · ולכן נראה שקאי על הלומד בעצמו שלומד בילדותו
שאז לימודו בטוח בידו ועיי"ש נו' לגירסא בנוסחא וגם הלומד לאחרים יהדר ללמד
ילד שאז ישאר סרי ויהא תמיד עם לו · וכמו זקן זה שאמר למה הוא דומה לדיו וכו'
ואף זה שהביא בתוי"ט הי' לו לומר לכתוב בדיו על נייר וכו' וגם לדברי המפרש
שקאי על הלומד בעצמו היינו לומר לנייר חדש הכתובה בדיו ועיין בתוי"ט · ולפי

דרפוס

ורבים את עצמו שבכל עצם פעולות יש ג' דברים, הפועל וגם הנפעל והפעולה כמשה
היינו הדבקות אשר היא מיוחסת להפועל ולהנפעל כמו החושב עם אחרים קודם שחושב
עם אחר שייך הפעולה היינו התשוקה אל החושב שהוא הפועל ואחר שחושב עמו
שייך אל החושב ממש כי זה הוא כמו כשמתחברים אחרים ממש ובעת החושב היא
מיוחסת לשניהם וכן בעצם ההתדבקות. הכותב הוא הפועל והנייר הוא הנפעל
שמקבל הפעולה והדיו היא ממוצע ומיוחסת לשניהם ואם כותב על נייר חדש
מעלות היא להכותב שיתקיים הפעולה שלו וגם להנייר שזה הוא התעלות הנייר
שע"י יתקיים הדבקות. וכן אמר שהוא בזה ח"ו שהעצמן בזה לדיו כתובה על
על נייר חדש כמו שהדיו היא מיוחסת לשניהם כן לחושב תורה יש בו מעלות לשניהם
אם כותב על נייר חדש וזה שלא אמר לדיו הנכתב על חדש וכו' שיש בו ג' דברים,
שנתבה בין נייר חדש לנייר מחוק הא' שנייר חדש הוא מתקן הדיו בקל יותר
כאשר יעבירו עליו הקולמוס אבל נייר מחוק אינו מתקן הדיו בקל רק אחר ש
שיעבירו עליו כמה פעמים, והב' הוא היינו אף אחר שהעבירו עליו את הדיו
כמה פעמים עד שיתקן וקיט הנייר את הדיו זו מה הוא להיות
הדיו על הנייר המחוק. וכן הוא בעצמן לחושב תורה יתהלך הנער והזקן במשנ
דברים היינו בעת שחושב כי הנער יקבל קל יותר וזה שאמרו ח"ש לגירסא
מתוקא שאע"פ בזקן שקשה עליו לקבל זה שחושב ומחת חלישות ואפיסת כחו
וגם שהוא מלא במחשבות והבלים הרבה וגם אחרי שחושב וינקה לימודו ע"י שיגע
עליו ולחושב כמה פעמים זו עליו הוא לשכוח קל יותר מחמת שלבו מלא ונחקקו
הבלים ודעתם הרבה וכן לא יתחקקו הדברים בלבו כל כך ונ"ש לדיו כ
כתובה אף שנתבה יותר היינו שחושב הרבה פעמים עד שקבל זה שחושב
זו הוא מה לאבד ולשכוח זה שחושב כמו הדיו הכתובה כבר על נייר מחוק

שמחה

שמחה להשחק ומחות שהוא כתוב עליו בדברים אחרים סתם ואף שנמחק מ״מ נשאר
הרושם ולכן לא יקלט בטוב זה שנכתב עליו ולכן נקל להשחק וכמו כן ומחות הדיעות
שבלב מיום היותו עד בקומתו שלא בו רושם שלא יתקן שוב זה שלמוד כנ״ל ״ ע

רבי יוסי בר יהודה אומר למה הוא דומה לאוכל ענבים קהות ושותה יין מגתו · והלומד מן הזקנים למה הוא דומה לאוכל ענבים בשולות ושותה יין ישן : רבי אומר אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו · יש קנקן חדש מלא ישן · וישן שאפילו חדש אין בו :

רבי יוסי בר יהודא אומר הלומד מן הקטנים וכו׳ ויש להעיר במה המאמר כמה הערות
א׳. מה שאמר מן הקטנים ולא אמר מן הילדים כדרך שאמר אלישע בן אבויה הלומד
ילד. ב׳. שאמר מן הקטנים ולא אמר מן הקטן. ג׳. מה שגוזר המשל לשני דברים
ענבים ויין. ולמשל להבין משל המליצה ההיא. ד׳. שאמר ענבים קהות. ולא
ואמר בוסר שהוא הרגיל של בשלות וגם שהבוסר הוא דומה לקטנים. ה׳.
שאמר יין מגתו ולא אמר יין חדש כמו שאמר בלומד מן הזקנים יין ישן וגם ר׳ אומר
בישן יין חדש. ו׳. מה שנראה שר׳ חולק על ר׳ יוסי קי״ה ואמר שלפני זה. סבר ר׳ יוסי
שלא יסתכל במה שיש בקנקן רק אם הוא קטן או זקן זה הוא דבר שאינו
תלוי כלל על הדעת שסובר ר׳ יוסי שהלומד מזקנים ע״ה. ואין לומר שר׳ יוסי סבר שיסתכל
בשניהם ורבי סבר שלא יסתכל בקנקן כלל אלא במה שיש בו, זה הוא ע״כ דבר
שאי אפשר הלא אמרו זקני ת״ח כל זמן שמזקינים דעתם מתיישבת עליהם וכן איתא
קספירי שהיין כל זמן שנושן בקנקן משבח ״ מראה שום דמי שנוגע לאחרים
דייקינן שיהא בו כח להסבירן ולהביא במתק לשונו
ולהביא קטנים שעשם שיתקבלו הדברים על לב השומע כי לפעמים אף שהוא
גדול וסביר וחריף בשכלו מ״מ אין בו כח להסביר לאחרים וגם יש עכ״פ שיוכל להסביר
הדברים בטוב טעם ולהמתיק הדברים במתק לשונו זה שבשכלו מ״מ אין חריף בשכלו
ואינו

ואמר בגל סרפד ושרה ועל שניהם אמר ר' יוסי. ולזה אמר קטרת לשון רבים להורות שעל
שני מיני קטרת אמרו ואמר קטרת ולא אמר ולבונה הדבר שבשביל אין בהם שני
הדברים האלו שעשם עדיין אינם בשוות וגם לא הוזכרו בברכת כהן הראשון
להמתיק הברכות בטוב טעם עכ"ל טין אלו דברים אשר באמצעים גדולים אין בהם ב'
ברכות האלו ולכן אמר לשון קטרת שבא להורות שבטומאה על קטרת ערב ולזה יובן
זה שביאה לשון דברים לעניין קטרת ולא יגיע כי עניים קטרת ולכן שאמר
טובים לומר אינו יכול לעמוד בלשון ולפתחם הדיק [illegible] ולזה הוא נגד
זו שאינו יכול להסביר הברכה בתוך לשון והעניינים והוא כאומר עניים קטרת
שאין יכול לעמוד וגם לאמר כן גם שאומר זה אין יכול וקבל וגם אינו מבין הדבר
על בורי ועל זו שאינו חריף בודאי ואמר בגל סרפד ושרה והוא [illegible] שבגליש
ותערובות ספיקות הוא בוכה ולזה יין [illegible] שאינו קיבות שנותן הוא קצת
ונמוך למים אבל אחר [illegible] הוא [illegible] לו [illegible] שנתערב בו מרים [illegible]
והלובן [illegible] הקטרת הוא גבוה לאמר עניים בשוות שהוא [illegible] ונותן בלשון [illegible]
זה שנותן בלשון [illegible] הוא יוצא בו טעם מתוק ושוב לאמר וגם הוא גבוה [illegible]
יין [illegible] שהוא [illegible] כל [illegible] ושרים והוא יפה לגוף וכן הוא הלובן [illegible]
שהוא גוף בלשון בסברות ושרות כל גוף שבגליש ותערובות ספיקות וכן זה
שאמר בקטרת עיקר טומאה הוא על זקן שקנה חטה
כמו שאמרו חז"ל אין זקן אלא זה שקנה חטה וכן [illegible]
המוזכר בכתוב [illegible] הם על זו שיש בהם חטה ותבונה
ולזה שאמר רבי [illegible] בקטרת אלא [illegible]
נראה בלא [illegible] על ר' יוסי כל אלא שבא להשלים
ולפרש את דברי ר' יוסי. והיינו לפי שבברכת ר' יוסי סתם
ואמר קטרת סתם וכן בקטרת סתם. ורבי שלא נטעה לומר שקטרת הם הקטרת ב
באמצעים

[illegible] קטרת [illegible] זקן שקנה חכמה [illegible] הוא [illegible] קנה [illegible] ואמר [illegible] שאמרו חז"ל [illegible] זה קטרת [illegible] שאמר [illegible] קנה סתם [illegible] חטה [illegible] זקן [illegible] חטה הרי קנה הכל. ודפח"ח

בענין היין טעמים וכן בקנקן טוב וטעמו. שבמציאות הוא דומה על קנקנים בענין ולזה
פירש הוא ואמר אל תסתכל בקנקן וכו׳ ונראה דהר״ב אל תסתכל בקנקן ר״ל שהסתכלות
בקנקן לא יהיה אלא במה שיש בו ולא בקנקן לבדו ובמה שיש בו ר״ל עם זה שיש בו ונתן
טעם לזה היינו לפי שיש קנקן חדש מלא ישן היינו יין ישן מזוקק בלא שמרים ועכירות
וכן תה׳ שנשתהה זמן קצר בשמרים ושמרות בלא שמרים ותערובות ספיקות טל׳ . וישן שאפילו
חדש אין בו. וזה שלא אמר בקיצור. וישן שאין בו טל׳ לפי שאמר תחלה ישן מלא חדש
ולזה אמר ג״כ בסיפא בזה הלשון וישן שאפילו חדש וכו׳ וגם נראה כאשר נדקדק
על זה שאמר אלא במה שיש בו הוא אמר וסוף שאפי׳ חדש אין בו אם לא ידבק
למה שהסתכלות בקנקן שיש בו אלא היו לו לומר אל תסתכל אלא בו או בתוכו ויותר נראה
כיון שאין בו טל׳ אם ידבק לומר האחד מן הקנקנים דבגמלא ע״ה בודאי לא [illegible]
נראה דהר״ב שאפי׳ חדש אין בו אפי׳ יין [illegible] והיינו [illegible] הוא [illegible]
הקנקנות [illegible] והם [illegible] . יין חדש הוא לאחר [illegible]
ולזה אם [illegible] כ״כ [illegible] יין ישן. אל תסתכל בקנקן
אלא במה שיש בו ר״ל [illegible] שבו את התורה שבו הוא [illegible]
הוא להסתכל בזה [illegible] כיון [illegible] להסתכל בחיצונות שלו. אין
[illegible] כ״כ כיון שהתורה [illegible] הוא [illegible] וסדר
הדברים כראוי. וגם כיון שיש בו יין ישן והוא זקן בודאי יכול להבין ולסדר
הדברים על מכונם [illegible] שיש בו [illegible] . והנה הדקדוק הטוב בדברי
בר׳ הזאת וראה ג״כ שלא בא לחלוק על דברי רבי יוסי וע״ש. ובזה נאות הטוב.

רבי אלעזר הקפר אומר הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם:

רבי אלעזר הקפר אומר וכו׳ מוציאים את האדם מן העולם. כי [illegible] אחר שהוא [illegible] הללו
הוא
לא

לא תשביע עינו לעולם, כיון הקנאה שמקנא על מה שיש לחבירו ודומה רעה תמיד כל מה
שיראה בעולם ורואה עינו חסר תמיד וזה שיש לחבירו (וכמו כתבתי [illegible]) , וכאשר
האחרונה בזה חטאי המוסר ברוב הדאגה הגאות, ונמצא שכן גם מזה הוא בעצבון רוח
וברוע לב תמיד ולבו שחיין אינם חיים אלא גורם לו להוציאו מן העולם ממש וכמ"ש
חיי בשרים לב מרפא ורקב עצמות קנאה ר"ל שחיי בשרים הוא לו מי שיש לו לב
מרפא היינו שמרפא עצמו בלבבו הטוב להסיר ממנו כל עצבון רוח ודאגה, אבל
מי שיש בו קנאה הוא תמיד בדאגה ועצבון רוח וגם לרקב עצמות וכמו"ש ע"ז
וכן הוא בענין התאוה כמ"ש כתוב תאוות עצל היא תמיתנו ע"י שמתאוה תמיד
ודומה לא משביע תמיד בהתאוות וכמ"ש אין אדם מת וחצי תאוותו בידו וע"י זה הוא
תמיד בכעס ומצטער להשיג תאוות ואינו משיג זה ורואה בעינו שהוא חסר
תמיד וכמ"ש וקטן ממאנים תחסר, וגם הוא גורם לו דאגה וכעס ומחות לב והוא
תמיתנו ממש וכן הוא בענין הכבוד כי מי שרודף אחר הכבוד ולבו שאינו משיג
הכבוד שרוצה להשיג אלא שרק שהכבוד שהיה לו נברח נעלם ממנו וכמ"ש בעירובין
כל המחזיר אחר הגדולה וכו' ואומר כל הרודף אחר הכבוד הכבוד בורחת ממנו ה
היינו שרק הכבוד שהיה לו נברח היא בורחת ממנו וכמ"ש בפ"ק ובמ"ש שלא ישיג
הכבוד שרוצה להשיג וע"י זה הוא גם כן תמיד בכעס ומצטער ועינו רעה לו,
וגורם לו מחלה לב וע"י זה מוציאו אותו מן העולם. וזה שאמר מוציאים לשון רבים ולא
אמר מוציאו אותו מן העולם לפי שבכל עת ועת שרודף אחר התאוה בדברים הללו,
ורוצה להשיג אותם וחסר עינו תמיד ובכל עת הם מוציאים אותו מן העולם ואין
ורגע בזה. וזה שאמר ג"כ הקנאה וכו' ולא אמר קנאה תאוה וכבוד להורות
ג"כ על זה שהקנאה והתאוה והכבוד הם בעצמם מוציאים אותו מן העולם [illegible]

ולא

Jewish Theological Seminary of America LIBRARY

ולא ידבק עמו ודבר כי באמת שהרוחניות אחר השגה הדברים האלו ראוי הוא להוציא
אותו מן העולם גם ידבק העמו ג"כ כמו שנאמר זה כנגד זה והיינו פ' ז' ע"ש
כי שלשה מדות המגונות האלו כל העולם ומלואה לא יספיקו לו ולא חפצו ורצונו כאשר
באמת ואין לו שום נחת רוח מעולם ומ"מ העולם הזה אלו כיון שאין לו נחת רוח
מזה שהוא בעולם וכל העולם ומלואה כ"כ לא יספיקו ולא חפצו ורצונו . ומ"מ
עמו יענו זה כנגד זה להוציא אותו מן העולם שאין מספיק לו ולכך ש
שמוציאים אותו מן העולם דבעינן שיש בעולם וכאשר באמת " והנה רבי חמא
ברבינו בזה הענין דבמשנה ר"א הקפר דקשה שלשה מדות המגונות האלו
שהם ראשים וכללים לכל מדות רעות וכל המדות רעות נסתעפים משלשה מדות
האלו וכאשר במשנה וכל בראש פ"ג שהתחיל ג"כ משלשה מדות האלו כדי שידע
שהם הראשים לכל מדות הרעות . וכאשר יתרחק מהם ויסורם ולכך אמר עוד לו
להרחיק משארי המדות רעות ודינן לא שאין לקבל הברכות . ואיה כאשר נמצא
בס"ה במשנה פ' ה' כל מי שיש בו וכו' הוא מתלמידיו של אברהם אבינו ומי שיש בו וכו' הוא
מתלמידיו של בלעם הרשע . לא נאמר עוד בזה כי ה' הטוב עליהם . ועתה חתם
רבי בזה ואחר השלום עוד מרבינו בברכות ר' אלעזר הקפר במשנה הזאת
בדברים כללים ובמוסרים גדולים שלא יתפתה ברשת היצר האורב על האדם תמיד
ומחזקים את לב האדם בעבודת ה' ואף שהם דברים פשוטים וז"ה ה' יתברך ו
ויצא בפשוט להוכיח את עצמו בדברים האלו ולהוכיח ג"כ לאחרים וכאשר נבאר אי"ה

הוא היה אומר הילודים למות והמתים לחיות · והחיים לידון לידע ולהודיע ולהודע · שהוא אל הוא היוצר
הוא הבורא הוא המבין הוא הדיין הוא עד הוא בעל דין הוא עתיד לדון ברוך הוא שאין לפניו לא עולה ולא
שכחה ולא משוא פנים ולא מקח שוחד · ודע שהכל לפי החשבון ואל יבטיחך יצרך שהשאול בית מנוס לך שעל כרחך אתה
נוצר ועל כרחך אתה נולד ועל כרחך אתה חי ועל כרחך אתה מת · ועל כרחך אתה עתיד לתן דין וחשבון · לפני
מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא:

בעשרה מאמרות נברא העולם · ומה תלמוד לומר והלא במאמר אחד יכול להבראות · אלא להפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות · ולתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות :

בעשרה מאמרות נברא העולם וכו' יש להעיר בזה כמה הערות. א'. הלא השי"ת ברא את העולם
ותשובות הכתוב בכמה וכמה ואם כ"כ הי' לו לומר ברא ה' את העולם ולא בלשון נברא
שמורה ג"כ שנברא בלא רצון ובלא כוונה ח"ו וכן יוקשה ג"כ שאמר הי' יכול להבראות
שלא אמר הי' יכול לבראו". ב'. שאמר ומה ת"ל וכו' שלכאורה הקושיא הוא שפיר כיון שהי'
יכול להבראות במאמר אחד ואם כ"כ למה נברא בעשרה מאמרות ואם כן הי' שאלתו
לא [illegible] הלשון זה ת"ל שלא ת"ל לומר ולמה נברא בעשרה מאמרות הלא גם במאמר א' וכו'.
ג'. [illegible] הי' לו להקשות שהי' יכול לברוא גם בלא מאמר כלל". ד'. שאמר תחילה כדי
להפרע וכו' ואח"כ אמר כדי לתן שכר טוב וכו' הי' לו לומר תחילה לתן שכר טוב
ואח"כ כדי להפרע כי אתחלי [illegible] לא [illegible] וגם כן [illegible] יותר תחילה
לומר שמקיימין וכו' ואח"כ שמאבדין כי הקיום הוא קיים בתחילה והאובד הוא להיפך
וגם שכוונת הבריאה הי' על הקיום דוקא ולא על האיבוד. ה'. שהי' לו לומר כדי
להפרע וכדרך שאמר גבי שכר לתן שכר". ו'. שאמר לתן שכר טוב ולא אמר כדי
גבי עונש להפרע סתם ולא אמר בעונש רע. ואדרבה [illegible] על הקיום
אינם ראוים לעונש גדול כ"כ שאינו [illegible] אלא שגורמים זה שהי' [illegible]
ואח"כ הרשעים שמאבדים [illegible]". ז'. ביותר קשה איך יתכן שהשי"ת שהוא
הטוב והמטיב בתכלית. יברא את העולם בעשרה מאמרות רק כדי להפרע
מן הרשעים ויתן בתוקף". ח'. איך [illegible] וגם שנברא בעשרה מאמרות שאחת
מהן יהא הגיע והעונש יותר גדול". וכדי לעמוד על כוונתו [illegible] נקדים
הא במאמרין [illegible] על העשרה מאמרות הי' [illegible] ויאמר דבראשית ט' הוין, ר"ה לב. וגו'
[illegible] גם ויאמר דבראשית [illegible] הוא דכתיב בדבר ה' שמים נעשו, ולכאורה
יפלא

ובזה יובן לא נאמר גם על רקמות שנים ואחד ונאמר בכרך. שאמר באמרו רקמות
נראה משום דכל אמירה הוא מורה על גלוי רצון וכן הוא כל ואמר שעשה רקמות
הוא על גלוי הרצון שהוא רצון הפשוט שעלה ברצונו לברוא העולם. (ועיין בדרוש ה
הכינוים שכתב גם כן גבי ואמר דבראשית הוא על הרצון ע״ש) ואמר שהעשן של עזרה ואזרות של כהנים
דרכים כמוסים ז׳ עי״ש כפשוטו בא להורות שכל עזרה דרכים שכתוב בהם ואמר
היו לכל א׳ גלוי רצון הפשוט בקב״ה וחות של פרטי ועזרה דרכים הללו היו
לתעלות גדול ויקר הוא מאוד כדרוש ה׳ אשר לו נגלו כל התעלומות וגודל התעלות
ועדת המעלות שבכל דרך והנה גם הוא ידוע שבלתי רצון הפשוט לא היו
נבראת העולם ולכן כאשר נכתב שראה רקמות השנים והאחד לא הוצרך לכתוב
בזה ואמר להורות שהיו ע״י גלוי הרצון שלו כי ידוע הוא וע״ג מורה תשבת ב
רקמות, וזה שהביאו ראי׳ ובדרך הי׳ שנים נעלם הוא להורות שהשנים ואחד
היו ע״כ בדרך פרטי וזה שכתב רקמות לא קאי רק על גם, והבן נאמן
ובמה נבוא לטעמי שנתפס כיון שבאמת שעשן עזרה ואזרות הוא להורות שכל פרטי
עזרה הדרכים הי׳ לכל דרך ודרך ברצון בפ״ע והוא לגדל עילוי ועלתם של כל
הפרט ולא להורות על גודל ועלה ה׳ שאגרתה אם היו על כל הדרכים עלוי רצון
רמ׳ הי׳ מורה ומחר על גודל ועלה ה׳ ולכן לא אמר בעזרה ואזרות ברא שהי׳
מורה שהרמה הי׳ להורות על הבורא ולכן אמר שנברא העולם להורות שהכונה
של עזרה ואזרות הי׳ עבור העולם, ובמה גם וזה שאמר וזה תל הוא פי׳ על
גוף העשן שנברא העולם בעזרה ואזרות אין גם נמצא שום בו דרכים נעלמים
וכמוסים ולכך י׳ שראה אותם לבוא ונגלו כוונתם וטעמם אף ע״ג הוא שואל זה
הל׳ אמר בזה נמשך וגם זה שכתב בתורה שהי׳ בעזרה רצונות, שזה
נראה רחסרון בחוק חו״ כיון שבמאמר א׳ הי׳ יצאו להבראות כאשר באמת. וע״ג
אמר

אשר כדי להפריע, ר"ל שבשביל זה נברא בתורה זאת, להפריע. פי' שהוא ישען הצדיקים
מן הרשעים שמאבדין העולם היקר במעלותיו וגודל תועלותיו אשר מחמת זה נברא בעשרה
מאמרות שבהם עשרה רבמשות פרטיות ומחמת שמאבדים דבר יקר כזה בודאי ראוים
הם לעונש גדול מאוד להפריע מהם, וגם אפשר לומר וזה תשמע לומר קאי על צדיקים כמו
פי' זה שאמרתי שנברא העולם בעשרה מאמרות אמה לומר נשמע מזה שאמרתי לך
ומאמר כדי להפריע ליתן שכר טוב לצדיקים כו'. והנה זאת ידוע שכוונת השי"ת בבריאת
העולם לא הי' רק להטיב ולא כדי להפריע ולענוש ולכן גבי עונש אמר להפרע
שמאודו הוא משלא ולא בכוונה ולא הזכיר אשר ליתן שכר שמורה על זה שהי'
זאת בכוונה כדי ליתן השכר, וזה שאמר שכר טוב השמע כי הצדיקים מלבד
שנוטלים שכר על שמקיימים את העולם שלא יהרס ע"י מעשיהם אלא שאם לא מעלה
הצדיקים כמו הרשעים מאבדים את העולם והם מקיימים את העולם שלא תאבד
על ידי הרשעים, ולכן ראוים הם לשכר טוב כפול
ומעשן שאמרה דבורה על יעל מנשים באהל תבורך
שאם לא שהיתה יעל מאבד את סיסרא הי' הוא בא
והי' מכלה ומאבד זה שהולידו האמהות ולכן תבורך
מהם, ולכן הוא במשען זה שאם לא הצדיקים היו ה
הרשעים מאבדים ולכן הצריכם להפרע מן הרשעים
קודם ליתן שכר טוב לפי שהצדיקים מקיימים אחר שהרשעי'
מאבדים וכוונת המשנה הוא להורות על גודל היקנו
שמקלקלים הרשעים ע"י מעשיהם עולם יקר כזה וכמה
גדול כח התיקון שמתקנים הצדיקים לבנות ולתקן עולם יקר כזה וגם לפי שבמאמרות
הרקיעים גדולה ביאר ר' הרשי הספרות ושלום מדרכיו בכל עת ועונה ומלכות חזיב
עשען

ומזה יש ליתן טעם על מה שאמרו שהצדיק נוטל חלקו
וחלק חבירו בגן עדן כי כוונת השי"ת בבריאת
עולם הי' התכלית הנכון עבור האדם, שהם
יקיימו העולם וגם [illegible] תכלית העולם והא
כירם שהם ווריבן בפלוספה ושוף קנה בעולם
ע"י מעשיהם הטובים והרשעים מלבד שאינם ו
מורידים הלבד אלא שהורסים ומחריבים את כל
העולמות ומקלקלים כל סדרי הבריאה, והצדיקים
הם עולים בתיקונם של החורבים האלו, ולכן
שמוררים ומקיימים העולם. אלא גם שמאבדים ה
הרשעים ושהורסים העולמות והצדיקים הם
קונים זה שנהרס ע"י הרשעים. ולכן ראוי להם
לטול גם חלק הרשעים בגן עדן וגבו שכר טוב ל
לצדיקים זהו הנזכר כפל כו'.

עשען · ותהפך תשובה חובה לזכה וכאשר הרחבתי הדברים בראשי אבות ובאמת
שעבודה קשה היא ורבה היא על האדם ואולי עיקר לב האדם בתחבולותיו של היצר
לומר לו יוכל לילך בכל דרכי הטובות בשלימות ואעפ"כ שאחסר איזה מדה וזה בזה ע"ז
אמר בעשרה מאמרות וכל כי האדם הוא עולם קטן הן באמונות הנפשיים והן בכחותיו
ומדותיו ואם יהרוס ויפגום באיזה מדה יוכל להיות שהמדה ההיא יכול נגד כל
הדברים שאפשר ברצון קדשי בכ"ע וגודל מעלתה ואעפ"כ במדה אחת יקלקל
הדברים · וכן אם יתקן איזה מדה בתכלית השלימות ע"י יתקן הרבה ואין להאריך.

עשרה דורות מאדם ועד נח להודיע כמה ארך אפים לפניו · שכל הדורות היו מכעיסין ובאין · עד שהביא עליהם את מי המבול:

עשרה דורות מאדם ועד נח להודיע וכו' זה שלא אמר כאן ג"כ זה תלוי לומר בלשון נושא
נראה שלום בזה הוא לכאורה קשיא קצת שזה שאמר בעשרה מאמרות הוא
נראה הו"ה כחסרון כאשר באמת לא שייך אמר וזה ה"ל בלשון קושיא אבל בכאן אינו
שנראה בהשקפה שלא לצורך שגם העשרה דורות וז"א גם זה קושיא ג"כ שזה
כזה פעולות בתורה שבהשקפה ראשונה נראה שהוא יותר וז"ה נכתב לצורך עשין
אשר נעלם מאתנו ואעפ"כ שנראה בהשקפה שהוא שלא לצורך וז"א גם זה יגיע בעקרי
הבה"ת וכן אין נושא ג"כ שזה לא אמר אלא להודיע וכו' רק שגם בהשקפה הוא לצורך
ותועלת והוא להודיע וכו' כמה ארך אפים וכו' שלא כמה אדם יוכן לכאורה שלשון
כזה לא שייך אלא על דבר שאינו בגדר השיון · ונראה שאעפ"כ נכתב בתורה
שה' הוא מאריך אפו וז"ה הי' אפשר לומר שאינו מאריך אלא לאותו דור או לב' וג'
דורות אחריהם וגם אפשר שאינו מאריך אפו אלא אם חטאו דור אחד · אבל אם
חטאו

257

חטאו כ״ה דורות כיון ב׳ וג׳ דורות אין מאריך להם עוד, ולזה אמר להודיע כמה שזה·
תדע הכוונות של ארך אפים אינו וחוזת שפשט בעשרה דורות הללו שלא עד דור א׳ או
ב׳ וג׳ דורות האריך אפו אלא עד עשרה דורות, ושלא על דור א׳ או ב׳ וג׳ דורות
שחטאו האריך אפו, כי האריך אפו אף על כל העשרה דורות חטאו עד שהביא עליהם
את מי המבול· ועוד נראה שלכך גם כ״ה [illegible] [illegible] אחשבות אף שאין בזה הארכת
אף על עבירה א׳ לאחשבת אף על כ״ה עבירות, וגם אין בזה עבירות קלות ועבירות
חמורות, ובעשרה דורות הללו היו עבירות הרבה וחמורות ומעשים הרבה ועל כל זה
האריך אפו, ובזה מדויק נמי מה שאמר לפניו ה׳ [illegible] שלא אריכת אפים [illegible], והבן

עשרה דורות מנח ועד אברהם להודיע כמה ארך אפים לפניו שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שבא אברהם אבינו וקבל שכר כלם:

עשרה דורות מנח ועד אברהם וכו׳ מנח ועד אברהם הם אחד עשר דורות ומש׳
התוי״ט מנח לא בכלל העשרה וע״ש ולדעתי נראה שגם נח הוא בכלל העשרה אבל
אברהם אינו בכלל העשרה ועשר נפאר. נח חגז׳ אורו שנח ראה ג׳ עולמות בנוי וחרוב
ובנוי כי השש מאות שנה שחי עד המבול בודאי [illegible] כ״ה ורק נח לבד
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] כבן [illegible] שנה [illegible] הדורות [illegible] [illegible] [illegible] ולא [illegible]
גם [illegible] מאות שנה ואח״כ בשעת המבול היו המלבים בל דורו כבן ד׳ מאות וה׳ מאות
שנה [illegible] דורו [illegible] שהיו בני [illegible] מאות שנה ואח״כ הם נחלקים בכלל דורו, ואחר
המבול שספו [illegible] וגם [illegible] שנו וחי אחר זה [illegible] מאות וחמשים שנה, וכל
המלבים בשעת הזה לזה לא יחשבו בכלל דורו, וזה שאמרו שדורו של אברהם אינו בכלל
עשרה דורות

עשרה דורות שלפניו שהיו מכעיסים וכו׳ שאמר כאן עד שבא אברהם ונשענו ונטפל כאשר בא ונרחה

שושן ואמרו שבן ג׳ שנים הכיר את בוראו והתחיל להכיר את בוראו ולהכריז ולפרסם שמו ב

בעולם ואז לא היו עדיין דורות קודם המכעיסים ולדעת הוא שכן לאותו להודיע רבה

ארץ עניים לפניו עדיין ברע״ב שכתב שבאה ומודיע דרך גדול ביותר וע״ש ולכן בדעת ש

שבכאן בא להודיע דרך גדול ויובן על פי זה באמת באשות ברע״ן שבדורות שמאדם

עד נח אף שם היו מכעיסים ובאים. ובדורות שמנח עד אברהם אף שם היו מכעיסים

ולא אור ובאים. ולדעתי טעם על זה. והוא שנמצא בתורה שבדורות שמאדם עד נח כתיב

בהם בכל א׳ ויולד בשם ובשמות וימת ובהדורות שמנח עד אברהם לא כתיב בהם וימת

והטעם פשוט שבדורות הראשונים העיקר בהסיפור הוא המבול וכמ״ש וזה ת״ל וכו׳

עד שהביא עליהם את מי המבול ולכן קיצר בהם. ובדורות שמנח ועד אברהם תכלית

העיקר של הסיפור בהם הוא סיפור אברהם ולכן קיצר בהם ועוד זה באופן גדול

והובא ברש״י פרשה נושב של הרגליות שיש לחול וכל וע״ש וכיון שכל תכלית העיקר

בדורות הראשונים היו׳ בשביל המבול וכאשר בא המבול אז כבר מתו כולם. וגם

ולכן כתיב בכולם וימת שכולם מתו שבעה ימים לפני המבול ביותר מה שבארץ ומתו

ומת קודם העיקר בהסיפור אבל בדורות שמנח ועד אברהם כאשר נרחה שושן

של אברהם עדיין לא מתו כל הדורות שלפניו כמפורש בכתוב

ולכן לא נאמר בהם וימת. ובזה נמצא שבדורות הראשונים לא

המכעיסים כולם ביחד כאשר בא נח מתו הדורות שלפניו ולכן

בדורו של נח כבר מתו כל הדורות שלפניו ולכן אור קדם

ובאים ונור שבאו דור אחר דור והכעיסו אבל בדורות שמנח ועד אברהם שהראשונים

נתוספו על האחרונים ולכל העשרה דורות היו ביחד ולכן אור היו מכעיסים ולא

אור ובאים

והגם שבגמ׳ כתיב ע״ב וימת והוא לא מת קודם שבא אברהם היינו שעיקר הכוונה של סיפור מאברהם הי׳ זה שברית קרית שמו ומוליך אותו באמת ואז כבר מת נח ואז האריך עוד בזה.

אמר ובאמת ר"ל שהדורות הראשונים הקדמונים עם הדורות האחרונים יחד שבדורות של נח ושם
וארפכשד הרשעים עם קדורן של נחור ותרח ובעתה זאת. עד שבא אברהם הקדמון כולם
ביחד ולכן זה. את שסיפר שהודיע עוד בזה אך שהרשעים כל הדורות ביחד ועל כל זה
האריך להם אפו וגם מעשר לכן עד"ז שאמרו ארך אפים לצדיקים ולרשעים ואמנם זוכן,
ופי' ארך אף לרשעים שנותן להם עד שתמלא סאתם וגם לצדיקים היינו שנותן
עד שיבואו צדיקים ויעכבו הפורענות בשבט ועליהם השופטים או שיחזרו הרשעים
ויוטב כמו שנראה באברהם שברהם שנו הענבל והפלוס גרים תחת כנפי השכינה,
וזה שאמר תפלה כמה ארך אפים לפנו עד שהביא עליהם את מי המבול וזהו ארך
אף לרשעים. ובאן אמר עד שבא אברהם וקבל שכר כולם זהו ארך אף לצדיקים
וקאי על הא דעשרה שאמר שנבא בעשרה ואמרות והפרע מן הרשעים עד"ז אמר שארך
אף לרשעים מעבר זה שאמר לתן שכר טוב לצדיקים עד"ז אמר עד שבא אברהם אבינו
וקבל שכר כולם והשכר כולם היינו כמ"ש שהצדיק נוטל חלקו וחלק חבירו בג"ע. וזה
שאמר וקבל עליו הוא לומר לכן שקבל עליו בכל כחו ומסר נפשו עד"ז כמו לקיים א
אמונת כידוע או עפ"ז זה שאמרו כל המזכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו ואם
הי' אומר וקבל שכר כולם הי' במשמע שקבל נוטל משכר כולם השכר ולעצמו אבל וקבל עליו
משמע שהשכר שקבלו כולם היו עליו ר"ל עבורו שעל ידו קבלו הם השכר ונמצא הי'
לו לבדו ג"כ השכר כנגד כולם כמו השכר שקבלו כולם קבל הוא לבדו ומצות זוכה
אותם ומצותם תלוי בו (עיין לקמן במשנה כל המזכה את הרבים). וזה שאמר אברהם אבינו לומר שהשכר
שלו הוא שורה לבסוף אחרון ואנחנו קיימים בזכותו ובשכרו. והבן כל זאת,,
וכוונתו בהמשנה זאת שלא יתמרמר לב האדם בהתגברות הרשעים על שאמר שמאבדים
את העולם בטענת רע ונוט. וגם אמר כאן שלא יתמרמר לבו בעבודת ה' ומצות זה
שהרשעים מאריך להם אפו שבקשה לפנו השחתה עולם לרשעים ומאריך להם אפו עד שיבואו
עשרה
הצדיקים ויקבלו השכר כנ"ל,,

עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכולם להודיע כמה חבתו של אברהם אבינו :

עשרה נסיונות וכו' יש להעיר בזה על שלא אמר עשרה נסיונות נסה הקב"ה את אברהם
וגם לפי דקדוק הלשון הי"ל לומר בעשרה נסיונות נתנסה וכו' וגם זה שאמר
להודיע כמה חבתו אינו מובן ועיין בתוס' יו"ט שפירש שקאי אמה ויודעים בכולם כמה חבתו
וכו' ועיי"ש רש"י על עקדה ידעתי להגיד וכו' התחיהים זה היא חיבתו עליו וכו' ולדעתי
אין זה במשמע לשון המשנה שאמרה הי"ל לומר להודיע בזה היא חיבתו שהי' במשמע
על סיבת החיבה והטעם עכ"ז אשר כמה חיבתו משמע שהורה לנו על עוצמת החיבה
ועוצמה כמה היא גדולה. וזה אינו מובן ובאמת איך ידוע לנו זה ע"י הנסיונות
ואם לומר שע"י הנסיונות יודעים אנחנו שהי' חביב לפני ה' יתברך שעמד בכולם ואכ"פ הי"ל לומר
כמה צדקתו או כמה גדול גבורתו של אברהם אבינו" הנה בביאורים על המשנה
הארכתי והלכתי בהרחבה בענין הנסיונות ובכאן עכ"פ ולא אשא רק המגע לביאור
המשנה גאות, כבר כתבתי על הנושא של ידיעה ובחירה שזהו ענין הצמצום שצמצם
ה' ידיעתו טובו וידיעתו כדי ליתן מקום לבחירה היינו שהוא עושה לעצמו רע, וכדי
שהוא עושה לבחירה לבחור לו להתהפך ולכתוב את הרע תחת הטוב וכמו כן שהוא
בתכלית הטוב ואם רואה שבתוך בית ההפקר שהוא יש בכם רע ועליו ידיעתו
והשגחתו וזה שאם ידע והשגיח עכ"ז לא יוכל להיות וישנו שם רע בתוך ביתו, וכן
הוא בענין בחירת האדם שתלוי ע"י מציאות הרע נצטמצם ה' והעלים ידיעתו כ
כביכול ואין שאין במחשבתו והשגתו גאות עכ"ז נאמר כי גבהו מחשבותי ממחשבותיכם
ועכ"ז אמרו ע"כ הנסתר זה לפנים וכו' ואין מה לחקור בשרשים החסר אשר
הוא עליו זה שהי' לפנים קודם הצמצום וקצת זה כתבתי בפרקי אבות והנה
העומד בנסיון אחר שעומד בנסיון מתהפך על הרע אזי נתגלה ידיעתו ה'
וכאשר נבאר הנה חז"ל אמרו יגעתי ומצאתי תאמין יגעתי ולא מצאתי אל תאמין"
[illegible]

ולכאורה יפלא הלא אנו רואים שהרבה יגיעים ואינם מוצאים ויש שאינם יגיעים כל כך
ומוצאים בקל יותר וגם לפעמים נמצא אצל זקן. ונראה שהוא שהנשמות קודם בואם לעולם
האדם הם אינם דומים בגבורותיהם שיש נשמה שיש בה כח להשיג החכמות יותר
מנשמה אחרת ויש נשמה שיש בה כח להשיג חכמה א' יותר משאר חכמות. וכן בשלש
כחות המדות אינם שוים והכל לפי המקום שנחצבה וכענין זה שהי' בכחו של אדם הראשון
ואין להאריך בזה. והנה ידוע הוא כי האדם עיר פרא יולד כי היצה"ר קודמת
והרגיל נהרס הוא מגדים עצמו. ומש"ה בעת הלידה בא מלאך וסטרו על פיו ומשכח ממנו
כל זה שהי' בכחו ואח"כ ע"י מעשיו מוצא כח השכל שהי' בו לפעול והוא מבואר בזוהר
פרשה אחרי על פסוק זה שהי' כבר הוא וכל ע"ש. ומש"ה יגעת ומצאת שמוצא הדבר שנטלה
ממנו בעת הולדו תאמין. אבל לא מיגיעה אלא להוציא כחותיו על הפועל וגם אחר היגיעה
אא"ו להשיג יותר ממה שהי' בכח נשמתו קודם. בואה לזה העולם וכן בשלש המדות אא"א
להשיג גם אחר רוב היגיעה במדות יותר ממה שהי' בכח נשמתו. ואעפ"י שבכח
נשמתו הי' עשון בתעלות ומעת הולדו עזב היצר נגבר שלא להוציא כח מעשיו
אל הפועל ובנערותו הולך אחר יצרו ברום לב בגאות ואח"כ מתחיל להתגבר על
היצר להוציא כח ענוה שבו לפועל מרוב השגת שלא להתגאות על מי שהוא שוה לו
בערכו ומרגיל עצמו להיות שפל רוח מכבוד ואם הקב"ה רוצה לנסותו אם מוצא כל
הכחות של ענוה שבו לפועל אזי מגביהו למעלה יתירה ועי"ז יתחיל היצר להתגבר
עליו בנותן כי גבה לעומת זה היא ואם כובש את יצרו ומתנהג בענוה אף אחר
שהגיע למעלה זה נקרא שעומד בנסיון ואח"כ מנסה אותו ה' יותר לתת לו ממשלה
ושיעבוד בנסיון ולא יתגאה גם בזה מנסה אותו להוציא לפעול אם יש מעלה
ומנסה אותו כ"כ עד שיוציא כל כחות ענוה שבו לפועל ואז יותר אין מנסה אותו ה'
טוב

כיון שלא יוכל להוציא יותר אל הפועל ואין בא בטרוניא עם בריותיו ובזה אפשר לפרש הפסוק
והאיש משה ענו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה דענוה הוא התלוי בבחירה ואינו
יחוס הכתוב שהשיעור שגם מכל האדם אשר יהיו על פני האדמה יהא ענו ולכן קאמר ה"פ
שבמשה הי' בו כח ענוה יגדל מאוד והוא הוציא זה לפועל. אבל כשאינו אדם אשר
על פני אדמה לא יהא בהם הענוה בכח נסיותם כמותו, והאדם נדון על פי הוצאות
כחותיו אל הפועל ואין הקב"ה בא בטרוניא וכו'.

ובזה יובן זה שאמרו גדול זה שנאמר במשה ואהרן
יותר ממה שנאמר באברהם שאמר אנכי עפר ואפר והם אמרו ונחנו
מה ושמן שאמר זה שנאמר משמע אף שאברהם הי'
גדול יותר ע"כ גדול יותר זה שנאמר בהם. וצריך
טעם על זה שאברהם לא אמר ואנכי זה כיון שגדול
יותר, ולדרכינו נמצא אף שאברהם הי' גדול בהוצאות
הכחות שלו לפועל ביותר ע"י הנסיונות וכו' כיון [illegible]
שבכחות הענוה היו הם ביותר ולכן גדול זה שנאמר
בהם. ולדעתי שכן הוא ואמנם" והנה בעת שבא
האדם לידי נסיון ומתגבר [illegible] הרע לעבדו והוא ע"י העצם והעלם וביעה של הש"ת
ואחר שעמד ע"ז בנסיון אני מתפלל וביעתו כי אחר שהתגבר על הרע וכפה אותו
תחרש לא יחטא עוד בדבר זה שעמד בנסיונו וכן איתא בחז"ל בספר הבטחון פ"ג
ועד נאם מגבור עבודת אלקים וכו' לא ישוב הי' וכו' ובטלה [illegible] הבחירה וכיון
שבטלה הבחירה [illegible] אני מתפלל וביעתו הי' שלא יחטא עוד
ועפ"ז פירשתי בזה עלעם שנאמר בהם וביעה "
והנה אברהם [illegible] והתחיל לפרסם אלקותו

ועוד

[Margin note:] ודוג [illegible] ע"פ זה [illegible] הרב [illegible] זה אמר רק [illegible] לא תחשב ענוה באיסא [illegible] [illegible] ומצוה [illegible]. ואמר לא שאמר על עצמו [illegible] ענו [illegible] כי גם ענו לא יפול אלא [illegible] מעלות שהחשב זה יוכל להמצאות אבל [illegible] ואינו [illegible] לא יפול עלה שם ענו [illegible] רקי קטלה ענוה [illegible] רקי לא [illegible] תורה [illegible] ואחרי [illegible] רקי לא נמצא [illegible] שהוא כן תורה [illegible] עליו שם ענו ולכן קטלה [illegible] ע"ז שבטל הדבר [illegible] שם ענו ולזה [illegible] אמר רק [illegible] לא תחשב ענוה שקטלה באיסא [illegible] [illegible] ולזה [illegible] יפול שם ענו ובמחה. וע"ש [illegible] והאיש משה ענו מאוד מכל האדם [illegible] [illegible] אדם [illegible] משלות במשה [illegible] לומר שהוא ענו [illegible]"

[Margin note:] ואין [illegible] אף [illegible] [illegible] האל [illegible] עד [illegible] כי אין זה [illegible] [illegible] לא [illegible] הוא בבחירתו ואם לא [illegible] על [illegible] אני [illegible] להחטיאו [illegible] כי [illegible] [illegible]

ועוד ע"ז בנסיון בהשוואת כבשן האש כשלה הבחירה ממש ונתגלה ע"ז ידיעתו זה
שהי' בהעלם ובכח קודם הנסיון ולכן כתיב כי ידעתיו למען אשר יצוה וכו'
ואח"כ נסה אותו בנסיונות להעלות אותו ממדריגה למדריגה עד שבנסיון העשירי
הוא העקידה הגיע למדריגה הגבוה הזאת שהוציא כל כחותו לפועל על תכלית
הטוב ונסתלק ממנו הבחירה לגמרי עד שהגיע לאהבת ה' בשלימות היותר עליונה
וז"ש עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה שנתגלה ידיעתו ע"ז שירא אלקים אתה ואמר
לו גם על שרפה לעשות בו חבלה והוציא ממנו דם, ולזה אמר לו שאין לך תועלת
וזה כי עתה ידעתי ואין לך עוד שום בחירה ולא חשכת את בנך יחידך
ממני, פי' אם לא תחשוב עוד והיא ממני ולא ממש כיון שאין לך עוד שום בחירה
וכאשר אמר לו הנאמן שעתה ובכרת לא כתיב ממני אלא ולא חשכת את בנך
יחידך ממני שהבררת הוא על זה שעלה בעת שהי' הבחירה בידו וקנה אותו
וזה שאמר כאן עשרה נסיונות ולא אמר בעקדה שאם הי' אומר בעקדה הי' במשמע
שנתנסה עשרה פעמים אבל כולם לא באו אלא על דבר א' להודיע איש ישמח בדבר
זה וע"ז נסה אותו כמה פעמים אבל אמר עשרה נסיונות שהיה עשר עד
נסיון הי' על דבר פרטי בפ"ע עד שעשה כל רגלי העולם שעשה אותו
וזה שאמר כמה חבתו, כי חבה הוא לשון דבר יקר שע"י רוב הנסיונות על
כמה דברים אנו יודעים ערך כחותו שבנשמתו, וקרוב לומר שהם העשרה דברים
הרמוזים שבעולם שנברא בהם עשרה מאמרות והבן זאת" וגם מצד לשון
ע"ג גודל יקרותו באותה בגודל שהקב"ה אינו מנסה אלא הצדיקים, ונמצא ל'
טוב שהחיבה הוא לשון עולי ומעלה כבאותה בספרי על הא דמגדיון קדושת
עולי אותה שם וקדושת הקב"ה חבה, וכן ע"ג ישראל חבובים שנקרא שעלה
אותם

אותם במעלה עד שקרא להם בשם, וזה שאמר כאן כמה חוקות שעלה אותם ממדרגה
למדרגה ע״י נסיונות הללו כאשר בארנו, וכן איתא במדרש אח״ר ויותן הקשתם הגה
וכל נפלאותם יפה מגיש עליו בויתן לזה שהוא שלשתחות והולכת וכל נשגן
שלשתחות והולכת יותר ע״ד שבארנו שע״י הנסיונות נתגלה שנתעלה ממדרגה
למדרגה ע״י זה שנתנסה מנסיון לנסיון יותר ובזה נחא נמי לשון כמה שאמרה
על דרכם שנתנסה תחת עבד ועוד הוא נמי על רוב המדריגות והכן כל זאת
ושחא נמי זה שאמר נתנסה אברהם ולא אמר נסה הקב״ה וכל לכך שבא להורות על
ושלות אברהם, וזה שאמר אבינו ב׳ פעמים ובויתם זה שאמר חכמים של אברהם אבינו
שלא אמר סתם להודיע חכמה שהי׳ זקן שקאי על אברהם שאמר תחלה נראה שהוא
ע״פ דאיתא במדרש אשר פדה את אברהם שיעקב הציל את אברהם מכבשן
האש, והביא שם משל ע״ש והוא ע״פ שבארנו בהגדה של פסח מקודם שאברהם
הכיר את בוראו בן ג׳ שנים וזה הי׳ גם כן בעוזר אלקים, וכדאיתא במדרש משל לבעל
הבחירה וכו׳ ובארנו שם שג״ש ואקח את אביכם שה׳ לקח אותו לעבודתו ורמ״ש
קרבם האנוש לעבודתו והוא ע״י שעקב שעשה לצאת מזה יעקב ובשנו ל
שעומדים לקבל את התורה וגם המהות לא פסקה מזה עד יעקב ובשנו אז
עד נתינת התורה וכמו׳ בקס׳ שבת, וג״ש חכמה של אברהם אבינו שהחכמה הי׳ ע״י
שהי׳ אבינו, וכן זה שאמר נתנסה אברהם אבינו הענין זה שנתנסה ונעלה אותו
ממדריגה למדריגה הי׳ ע״י שהי׳ אבינו כנ״ל. וכוונתו בזה הגאון, שלא
יתחזק לבב אנוש בהתבוננות הי״ג לפקפק בעבודת ה׳ בטענות ספק ורצון
ולפקפק על זה שאמר שמוזמנים העולם שנברא בי״ג מאמרות, ולכך אמר ראה אתה שאברהם
נתנסה בי״ג נסיונות ועמד בכולם ועי״ג נתעלה ממדריגה למדריגה במעלה גבוה וכן כזה
שבא על הלבבות בעוה״ג ידיה בלבשו להם נסיונות לו ולהטיבו באחריתו וכן אי״ה
עזרה

עשרה ניסים נעשו לאבותינו במצרים ועשרה על הים עשר מכות הביא הקב"ה על המצריים במצרים ועשרה על הים : ב

עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים וכל זה בכלל ויחד הברכה לאבותינו ולא אמר עשרה נסים עשה ה' לאבותינו כדרך שאמר בעשר מכות הביא הקב"ה וכל זה שעשה הנסים הי' בשביל ישראל והגדיל עליהם ולכן יחד הברכה לאבותינו זה שאין כן בעשר המכות לא הי' המשמעות להכותם אלא בשביל ישראל שיכירו וידעו את ה' וכמ"ש למען שית אותותי אלה בקרבו ולמען תספר וכו' וידעתם כי אני ה' וכו'. ולכן לא יחד בעשר המכות לאבותינו אלא להקב"ה שהמכות הי' שידעו שמו ובזה אין אנו צריכים לדברי התוספות יו"ט בזה וע"ש "

ובזה אורע [illegible] העולם על ההגדה לר פרשה א' [illegible] ... אין זה קושיא כלל כי אין לחשוב על שכין ה' הנס כדי שיוכל ואם הולך ור"ל ע"י הכאה אגו ועבודו ע"י חרש וכאשר עוב לגמרי ע"י שתוקנו קרסו זכה אותו שוב שולך וכן כיצד בעוים זכה אותו שולך ועבודו ואין לחשוב ע"ז לנס שהנס נברא עבור האדם ותועלתו וכן רשע ועב שולך כרצונו יכול לבכותו וגם להעבודו וכן כל בעולם לא נברא אלא בשביל ישראל שידעו את ה', וכמ"ש קא אל פרעה וכו' כי אני הכבדתי וכו' ולמען שתי אותותי ולמען תספר וכו' וידעתם כי אני ה' ולזה הי' צריך להכותו ואח"כ הכבד את לבו ועוד הארכתי בזה גם בעשר הכבדת לב פרעה באופן אחר [illegible] ... והארכתי וע"ש "

ובעשר הנסים עיין בהרע"ב והוא כדברי הרמב"ם שהנסים האלו זה שנצלו מן המכות שהביא על המצרים ובעונש והלא גם במצרים היו ג"כ כזה וכזה שנצלו כמ"ש הירא וכו' הניס את עבדיו וכו' וזה והרע"ב נשאר בזה ולכן כל דבריו ורמזו וכולם הינו במצרים ולא בישראל ור"ל שבישראל לא שלטה המכה כלל ושנצלו כלום ועל"ז לא נחה דעתי בזה. שאם אי' כיה את עבדיו שירא נצלו עם שלא ירא לא נכה אותו הכי עדיף לחשוב לנס או לטעות אדרבה אם נכה אותו שלא נראה כיעור חו"ח. ועוד כי כל נס הוא זה שחוץ לטבע וזה שישראל נצלו לא הי' נגאלת חוץ לטבע. וגם שלא אלו בדבריהם הי' ראוי לחשוב גם העשרה מכות שעל הים ונסים לישראל. ובאדר"נ חשב נסים אחרים וכן הוא בר"ע ובר"מ והי' אמר וכו' וכן שבמכת דם הי' גם בכלים ששתו בהם ואם היו שותים מכלי א' מצרי וישראל הי' דם למצרים

דם למצרים ומים לישראל ורבותי קושיא וגם ההכאה הוא שלא כדרך הטבע, וכן
צפרדע וכינים וערוב ודבר, אף שהם דבר והולכת לא שלטו בישראל אבל בברד
ובחושך ומכ"ש בבכורות לא יתכן לחשוב זה שניצולו ישראל בנסים, ונעשה קלה ולבבריות
ובבריאתם הי' לו לומר תחלה עשר מכות וכו' ואח"כ עשרה נסים כיון שהנסים לא היו
אלא ע"י המכות, ונראה לי זה שנעשו ישראל לא מהמכות לבד נעשו אלא שנעשו גם
הדברים אשר שמע להמכות ג"כ וכאשר נבאר, הנה במכת דם איתא במדרש
שבכל מקום שהיו יושבים הי' דם והי' המים לבישראל לא נראה בהם שום דם כל המכה
ומים אף זה שבטבע להיות כמו דם נדה וכדומה וגם הוא פלא גדול לאמת
שבס' רבותא גדולים לבד מסך נפשם ולבד אשר ימות בימי מכלה לא נראה בהם שום דם
בכל הז' ימים שנמשכה המכה וכן צפרדע וכנים וערוב ודבר, אף הצפרדעים ש
שדרכם להיות וכן ג"כ כנים שדרך להיות בכל אדם וכן ערוב דרך להיות איזה חיות
או שקצים ורמשים בכל המקומות ואצל ישראל לא הי' גם כל הז' ימים, וכן דבר לא
מת מקנה ישראל עד א' כמ"ש ושלח פרעה והנה לא מת ממקנה ישראל עד א',
וגם הוא פלא גדול שבכל הז' ימים לא מת אפי' א' מקנה רב כזה, וכן שחין לא
הי' בכל ישראל כל הז' ימים שום מין שחין, והברד ג"כ לא הי' בכל ארץ אף הטל הלח
שרגיל להיות שם, וכן הארבה וכן החושך לא הי' לישראל אף במקומות האפלים הי'
להם ג"כ אורה כמשמעות הכתוב ולכל בני ישראל הי' אור במושבותם ר"ל בכל
מקום שהיו יושבים הי' להם אור, ואפשר שאף בלילה לא חשך להם וכן במכות ב
בכורות לא מת בלילה ההוא מישראל ועם רב כזה אפי' אחד שבדרך הטבע הי'
ראוי שימותו כזה, ומשמעות מאמר הרב הנ"ל שפי' זה שאמר הכתוב ולא יתן
המשחית לבוא אל בתיכם שהכוונה הוא מות הוא בכלל חנ"ל אך ולא שום מיתה
אמר שלא יתן המשחית לבוא אל בתיכם שלשון לבתים נגפים ירמוז המשחית, ואמר
אא"

וזא הרב נ״י שקאי על השלחות הידועה היינו המלאך המות שבודאי שלט בשאר מצרים בדרך הטבע אבל בישראל לא שלט גם המלאך המות באותו הלילה ולא נתן המשחית הזה לבוא אל בתיהם" והנאני שכוונתו לדעתו, ובזה את שפיר שבתחלה אמר עשרה נסים ואח״כ אמר מכות והורות ע״ז שהנסים לא הי׳ נחות [?] היכות שגם אם לא היכות היו הנסים כנ״ל וגם מעשה [?] זה שהכה את מצרים במכות שלא כדרך הטבע הם היו נסים וישראל שהי׳ יכול להכותם בדרך הטבע וגם הי׳ יכול להמלאם בלא שיכה אותם כי ווה לא יפול כל גרגר והכה אותם במכה מכת שלא ע״פ הטבע בשביל ישראל כדי להבדיל ועלתם שידעו שהם ממשים על הטבע ובעולם שידבר כל הערכות כולם° ובזה את ניי שפיר זה שהקדים תחלה נסים להכות שעיקר הכוונה הי׳ רק עבור ישראל, ובזה כל זאת" וכוונת המשנה להורות לנו שנודע גודל השגחתו בתחתונים וכל הוא עבור ישראל בחירו ונדע את מעשה ה׳, וכל זה ראינו בעינינו ובכ״ז כל אשר עשה בנסים לעינינו וכל עיקרי האמונה נמשך מזה וכאשר הארכתי בביאורינו על הגדה ועיין בספר יסוד האמונה (ה) ובמאמר האחדות לה׳ ונוסף יעו״ש בזה הענין אשר הארכתי ע״כ בזה" ותשא גם מרגוע לנפש"

° ובזה יובן הפסוק והכיתי את מצרים בכל נפלאותי אשר אעשה בקרבו. ולכאורה [?] זה שאמר בכל נפלאותי כי נפלאותיו רבו למאוד ואין חקר. ולמה זה שבכל נפלאותי קאי אמאי [?] יעשה שבכל הנפלאות אשר יעשה בהם, בזה אותם יכה. וא״כ הנפלאות הם לבד והמכות לבד ואינו מובן זה ודיוק בקרבו שעוד ע״ז, ולדרכינו יובן שהנפלאות הם אשר עשה חוץ לטבע עבור ישראל ואמר שיכה את מצרים באותם הנפלאות אשר יעשה עבור ישראל היינו שהמכות יהיו חוץ לטבע, וזה שאמר בקרבו ר״ל זה שיכה אותם בכל הנפלאות אשר יעשה עבור ישראל לא יהי׳ אלא בקרבו היינו בסביבות מצרים גופא ואחרי כן ישלח אתכם ואח״כ כשלא יהיו בקרבם היינו בים אז יכה אותם גם במכות אחרות שלא בהנפלאות והנסים אשר יעשה לישראל כי טביעתם לא הי׳ שלא כ״כ. ובביאורינו על ההגדה הארכנו בענין השלות [?] ובזה שאמר דרך [?] ימים [?] וכענין ביצת [?] וזקנים ושאמר אין [?] ענין בזה ובזה הדרך בארץ ע״כ ענין המכות לו [?] ואין כאן מקומו ועי״ש"

עשרה נסיונות נסו אבותינו את הקדוש ברוך הוא במדבר שנאמר וינסו אותי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי:

עשרה

עשרה נסיונות נסו אבותינו וכו' עיין בתוי"ט זה לשונו בשם הרמב"ם זה שאמר ב
במדבר, וזה שאמר המקום וכתוב שלא יהיו במדבר במקום שום וכל
והפשט שלהן ועיי"ש גם על זה שאמר המקום, ולדעתי נראה שבא לומר אף שראו
גודל הנסים והנפלאות אשר עשה ה' במצרים ועל הים וגם אשר הוליך אותם
במדבר מקום חסר כל ולהם לא נחסר שום דבר ונתן להם המן והבאר ובעמוד
ענן ואש ונספק להם כל צרכיהם ורוב וגודל הנפלאות אשר עשה לעיניהם וגודל
השגחתו עליהם וראו שהוא מזון של עולם כולו והשגחתו גם על התחתונים, ועל
כל זה נסו אותו ובזה הורה לנו עיקר ויסוד גדול באמונה כי זה שחטאו
ישראל ונסו את הקב"ה כמה פעמים לא מחמת פחיתות ומיעוט השגתם
בדעת הבורא ית' הנפלאים ההכרחים אחר דעתם המבוררה כי מי זה הוא
אשר ראה אותות ומופתים ונפלאות כאלה ולא יאמין ואף שהוא חסר לב
ואדרבה פתאים יאמינו בקל וכמ"ש פתי יאמין לכל דבר ובהרבה דברים
כאלה אין יפלא על הדעת שמחמת פחיתות ומיעוט השגתם לא האמינו
אבל באמת שנהפוך הוא שהיו דור דעה ואוי אשר לא יהי' עוד כזאת
מעולם, וראו לזה שנטו לדברים שלא נגלו כל הגבורות וגם קודם מתן תורה
ראתה שפחה בים מה שלא ראה יחזקאל ומחמת רוחב לבם ברוב וגודל ת
השגתם רצו לחקור ולהשיג בשכלם על כל זה. שראו ובאמת כי רחוק הדבר
להשיג הפלאות הנסים בשכלים וכמ"ש כי גבוה מחשבותי ממחשבותיכם, ומחמת
שהעמיקו בענינים נחלשה להם האמונה שזה כל הדברים רצו לחקור בשכלם
ולכן ניסו כמה פעמים עד שאחר ארבעים שנה ע"כ הודו והאמינו ובאשר האריכו
ועל כפ"ג במשנה כל שחכמתו מרובה ממעשיו ובעושר בארץ שם הפסוק אתה
הראת וכו' ולדעת היום וכו' שלא נקבע האמונה בלבם עד אשר בחנו

כיה פעמים שהתחילה אף שהתחילו להאמין בה' ובמשה עבדו אבל כאשר יצאו לרגלי
שלם ונקנו להרהר ונסוגו אחור וחזרו שלא נקבע האמונה בלבם אבל אחר אשר ראו
כ"ב גודל השגחתו הן לטוב והן לרע שהוא לפי מעשיהם הודו על עיקרי האמונה נקבעה
בלבם שאין להרהר עוד והבינו וידעו והכירו שאין השגחה
והשגחה בשכר האנשי על מעלה ה' כי גבהו מחשבותיו
ומחשבותם, וגם כאן אף שגלה להם עשר נסים ועשר מכות
על המצרים ועל הים ועל כל זה נסו אותו עשר נסיונות
ברוחב שלם עם שהודו ואם גדר מעלה כוונתם הודו,
שאין להשגיח בשכר אנושי וכ"ש אין יתגלו ביותר שאין,
ומ לסמוך על שטות הבל רק לסמוך על אבותם אם
בחמ וראו בחוש ע"פ נסיונות חושית וראו וידעו אחריהם
נלך וכ"ש אם לא תדעו לך וכל צאי לך בעקבי הצאן, וזה שאמר עשרה ולא אמר
בעשרה הוא ג"כ כאשר קורא לעל שהנסיונות היו על עשרה עלמם [illegible] והבן
זאת שאין לבטל הדברים"

ובזה יובן זה שאמר ה' ועד אנה לא יאמינו ובו' אם לא יאמינו לקול האות הראשון והאמינו לקול האות האחרון והי' אם לא יאמינו וכל שאינו זוכר שבכלום שאמינו וחזר ואמר אם לא יאמינו ולדרכינו נראה ר"ל שבתחלה יאמינו והי' אם לא יאמינו ר"ל כאשר נחלש האמונה מהאות הראשון אז והאמינו וכל כאשר יעלה על לבם גם האות הב' ע"ז יאמינו עוד וכן והי' אם לא יאמינו וכל הוא כנ"ל ובזה עתה נסי זה שאמר לקול שבאי על אחר זמן כאשר יעלה על לבם ויגברו האותות ובזה זאת שאין רצון והארוך יותר בזה"

עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש לא הפילה אשה מריח בשר הקדש ולא הסריח בשר הקדש מעולם ולא נראה זבוב בבית המטבחים ולא ארע קרי לכהן גדול ביום הכפורים ולא כבו הגשמים אש של עצי המערכה ולא נצחה הרוח את עמוד העשן ולא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים עומדים צפופים ומשתחוים רוחים ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים מעולם ולא אמר אדם לחבירו צר לי המקום שאלין בירושלים:

עשרה נסים נעשו לאבותינו וכו' יש להעיר במשנה הזאת כיה העשרות שמנאתם
בתחלה ועי' זה שנאמר אוה"ח ויתרו כי העשרות" ולא הפילה אשה מריח
בשר הקדש ובר' רש"י שאלו הריחה ובאת לטעום אין שומעין לה והאכלה" ו
ולכאורה

ולמאורה יפלא הלא אין דרכה שיעוף בפני פקוח עש ואינו סומך על הנס שלא תעוף
וכן הקשה בתוס' חדשים מנלה בקלות שהי' קשה ורש"י זה שלא אמר ולא התאוה
אשה לבשר הקודש. וזה שפירש בעל תוה"ח דהחיוב הוא כלב וזו יעיד על זה וע"ש
ודבריו יקשה זו יעיד ע"ז שלא אירע קרי לכה"ג ביוה"כ אלא בקלות שאין זה נושא
דזה שלא שנה אחר תחתון הוא שהעיד ע"ז שלא ראה קרי וכן זה שלא הנטלה יעיד
שלא הריחה אלא ודאי שלא הפילה ומכח אף שהתאוה והריחה מ"מ לא הפילה
וריח זה והקושיא בזה לא האכילוה ואינו סומכו על הנס ולזה בא רש"י ותלה במה
ושום והוא ע"פ זה דאיתא בגמרא עוברה שהריחה ביוה"כ אין מאכילין אותה
עד שלוחשין לה באזנה תחלה שהוא יוה"כ וכן עב"ג אם הריחה בשר קודש לוחשין
לה תחלה באזנה שהוא בשר קודש ואסור לאכול וזה שפירש רש"י שאין הריחה וכו'
אין מוסרין לה להאכילה בשר קודש ר"ל להאכילה דווקא אבל לוחשין לה באזנה וזה
הי' הנס שלא אירע בשום פעם שלא תתיישב דעתה ע"י לחישה וע"ש לא הנטלה
אף שהריחה מ"מ לא האכילוה וע"כ לא הפילה ומחמת שנתיישבה דעתה על ידי
לחישה ולא הוצרך כלום להאכילה וגם יתיישב בזה שמנה הנס הזה בבהמ"ק דלא
הפילה אשה משום כ"כ לבות המקדש אבל אי אמרינן שלא האכילוה בשר הקודש
עתה וגם עתה הלא אין רואים שזה משכחת מריחות ואינם מפלות אלא ע"כ
דמיירי שהריחו וקאי לאכול וע"כ לא האכילוה רק בלחישה נתיישבה דעתה, ודקדק
רש"י שעמם ובדורים " ולא הסריח בשר הקודש מעולם, זה שאמר כאן מעולם באותה
בגמרא שהיו משהין על בשר הקודש שלא יסריח ועיין בלדת פ' כל כתבי ואפ"ה אין
זה נס כ"כ זה שלא הסריח ולזה אמר שלא הסריח מעולם שבזמן גדול לא ומס ב
בדרך הטבע שלא יסריח לפעמים ואף לאחר משהיותו והי' הנס שלא הסריח מעולם
אבל בלא הפילה לפי זה שפירש אף ~~שהאכילוה~~ ובאת לאכול נתיישבה דעתה

זה הוא נס. אך בזמן בית ומקדש ג"כ שהיתה לעולם קאי ג"כ על לא הפילה ור"ל
שלא הפילה וכו' ולא הסריח וכו' מ"מ לעולם" ולא נראה זבוב בבית המטבחיים,
אף שהבשר. שם הי' ודם ופסולת שלא עלו על המזבח אלא שמגודל גדולת הנס לא נראה שם
זבוב" ולא אירע קרי לכה"ג ביוה"כ. ולא אמר לא ראה קרי שהי' במשמע שלא ראה
ע"י סיבתו ומקרה של עצמו ובאמת שזה אין רבותא עם זה שלא ראה הוא בעצמו. על
ידי סיבתו אדרבה שהי' עושה תחבולות שלא יבוא לזה אלא שבא לומר שאפי' בסיבות אחרים
כגון ע"י תחבולות היצר ומשום בהמ"ש או לפעמים מקרה ע"י טורח כה"ג שלא מחמת
טורח הדרך אירע קרי לרבי וכו' לא אירע לכה"ג ביוה"כ ולשון אירע משמע שלא בסבתו
רק ע"י מאורע" ולא כבו גשמים אש של עצי המערכה. זה שלא אמר סתם בקיצור
אש המערכה להורות שקאי על האש של הדיוט אבל אש שמעלה אין זה רבותא כמו
שאמרו חז"ל שהיא אוכלת לחין כיבשין וכו' שהגשמים לא יכבוה. ולמה אמר אש של
עצי המערכה. ומהו האש של הדיוט שהי' אחוז בעצים. אבל האש שמעלה לא
הי' נאחז בעצים שהי' רבוצה כארי על המזבח" ולא נצחה הרוח את ע
עמוד העשן ואם באו' בגמרא דכתיב עשן כבקר ואברהו לא ובברו. ומ"ש לא
נצחה אף שהוא הרוח לכתוש את העשן משגב את העשן מ"מ לא נצח הרוח
אותה לאבדו. וזה באותה התם שאפי' כל הרוחות שבעולם אין מניגות אותה
ממקומה הוא שדרך הרוח הגדול לעקור את העשן ממקומו ולנשוק את העשן
להביא למקום אחר. ומה שאמר אין וכו' ממקומה כשא"ר אף שמניגות אותה
אבל ממקומה לא הי' מניע שהעמוד נשאר במקומו. והדין. והשם שלא ובברו. וכמו
קיטור כבשן ואמר ולא נצחה שהוא ג"כ כנ"ל, ולא נמצא פסול בעומר ובשתי
הלחם ובלחם הפנים. זה שלא אמר ולא נפסל העומר וכו' וגם מ"ש אלו דמעט ומיין
בהר"ב מראה שום כל אלו הפירש ושקיעתו הוא קודם לזמן שמירתם והקרבתם
שהעומר

שהעומר נקצר בלילה וקרב ביום ומשום הלחם נאסר עכ"פ יום א' קודם הקריבתן ולהר"ב נאסרות
עכ"פ יום א' קודם סידורם וט' ימים קודם הקריבתם ואם היו עומדים לא הי' אפשר להביא
אחרים להקריב תחתיהם והי' הפנים שנאפו מקמץ עד זמן הקריבתם בהמשך זמן כזה. לא
עיפשו ונס"ה לא נמצא שנאמר באו להקריבם לא נמצא בהם פסול שאין נמצא יותר על דבר
שנברא ,והבן" ובזה יתורץ מה שהביא ר"ב בספרו ר"ז מה שלא הקדים להקפ שהוא תמיד
ודרכים נחה שאמר לא גו אף לא בעומר שהוא רק לילה אלא אף שתי הלחם שהוא יום
ולילה ואף להר"ב שהוא ט' ימים קודם להקרבה ועכ"ז לא עיפשו . עומדים צפופים ומשתחוים
רוחים , זה שלא אמר עומדים צפופים והשתחוו רוחים , לומר שבזמן עומדים היו עומדים צפופים
שאין עומדים יותר על משך זמן וכן ומשתחוים רוחים הוא ג"כ על משך זמן שמוב שהתפלל
והשתחוות עד אחר גמר כל השתחוו' היו רוחים , וגם לפי זה בא' בגמרא שיקדם ה
השתחותם נעשו לא אחר אחורי הפרגרת ואח"כ כאשר רצו להשתחוות נעשו רוחים
קודם שנעשו אחורי הפרגרת , ונס"ה ומשתחוים רוחים שבשעת השתחו' היו כרגע
רוחים ועיין ברש"י " ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים מעולם , לפי המדקדק הלשון
הי' לו לומר ולא הזיק בירושלים נחש ועקרב , נראה שלום דברתם במקדש ואם היה
אומר ולא הזיק בירושלים. הייתה אומר שבא לומר שזה אין בטלו המעלה נסים שהם היו
במקדש , ועכ"ז אמר שזה הי' בירושלים והוא דבר ב"ד ולא קאי על הא במעלה
נסים , ולזה אמר סתם .ולא הזיק נחש ועקרב סתם וקאי ג"כ על בזמן הא במעלה
נסים שהיו במקדש" וזה שאמר בירושלים הוא פורה מעולם בזמנם זה שלא נעשו ה'
הי' ג"כ בירושלים וכאשר נשאר לקיים" וזה שאמר מעולם שלום בכאמת אין זה
רבותא שבזמנם , שוב , ידוע שאמרו שנחשים נחשים ועקרבים , וירושלים הי'
מיושב ואמר ברב עם , ולזה אמר מעולם שלפני שהיו הי' שאף בעת שירושלים
לא הי' מיושב עדיין ובפרט בעת אשר עלו מן הגולה כמ"ש בנחמי' שהיתה גורלות

וי שוב

יו׳ שיושב בירושלים וגם בזמן ההוא לא הזיק שם נחש ועקרב • ולא אמר אדם לחבירו צר לי המקום
שאלין בירושלים • ולכאורה אינו מדוקדק שה״ל ומר דקיי״ל ולא אמר צר לי בירושלים • וגם מה שאמר
שאלין לבד שהוא מיותר הי׳ לו לומר שאגור או [illegible]ב בירושלים וע״ש רמב״ן • וביותר קשה מה
שתלה הדבר באמירה • הל״ל ומר ולא הי׳ צר להם ללון בירושלים • ונראה דגדולת ירושלים קאי
על ולא אמר ולא על הא דצר לי ומה שלא אמר ולא אמר אדם בירושלים שלא נאמר שהוא דבר
קפ״ע ולא קאי על הא דעשרה נסים שבמקדש דאמר באבות גבי ולא הזיק וכו׳ והר״ב שלא אמר
אדם לחבירו בירושלים צר לי המקום ור״ל שלגדל ירושלים בטלה לא הי׳ צר להם אלא הפלא גדול
הי׳ שבשום מקום לא הי׳ צר להם היינו שאם א׳ הי׳ בא ללון במקום שהי׳ שם כבר חבירו •
לא אמר לו שצר לי המקום • ובירושלים פי׳ שבכל העיר ירושלים הי׳ זה הפלא • ומה
שאמר שאלין ולא אמר ללון ר״ל שקאי על עולי רגלים שצריכה ללון שם וכן כל הקרבנות
שטעון לינה כדאי׳ בגמרא שאלין פי׳ אמר אני צריך ללין כדי החיוב המוטל עלי •
ועוד לחבירו דמשמע על זה שנראה שהי׳ כבר חבירו שם כנ״ל •

ובזה יתורץ ג״כ מה שאמר שאלין ולא אמר ללון. והר״ב שלא אמר אדם לחבירו כשאמרו [illegible] צר לי המקום [illegible] ללין בירושלים • [illegible] לא אמר אדם שאלין בירושלים [illegible] צר לי המקום אלא [illegible] [illegible] ומחרים [illegible] ללין בירושלים בירושלים •

וגם זה שנראה לי בביאור פרטי עשרה נסים הללו וביותר
הספיקות המפל בזה [illegible] הפלגת והשאלות והתקבות
ועדיין קשה לנו לבאר הכוונה המשך בזה • וגם אשר
יעדנו לבאר זה שיחד הדבר לאבותינו • ומבאר נ״ב הא
דאיתא בגמרא אר״י אמר רב עומדים צפופים ומשתחוים רווחים ולא אמר אחורי הכפורת
וגם אחד ועשרה נסים שנעשה במקדש דתנן עשרה נסים וכו׳ ולא חשיב התם הא
דלא נכבה ולא כבה וחשיב הא דעומד ונשא הלחם ולהר״ב בפרקא וקר׳ התם
כבה במקדש ונסים בירושלים • ומשני התם דאיכא עוד במקדש. הא דלא נכבה •
ולא כבו • ואמר עוד ותו ליכא והא איכא דברי ר״ח ומראה שנכנס נעלים במקום
ונסיך התם דאינשא עוד הא דלהר״ב סלוקי חם כסידורו והא דעומד ונשא הלחם ולהר״ב
חשיב

חשוב קחבא וכן הא בנדלעין בחגא יוסליק: חוגבנא לעזרה ע"ש ולמזרה קלה ואוב
שלהן המוסקנא לפי פים לסמות והמשנה הא בלא הגיק ולא אמר שהיה בירושלים ו
והגיה בזקוים הא בלא פיגו ולא נכחה, וגם לשנות במשנה הא דסלוקן חם והא
בנדלעים והי' להגזרא לוור סוי וכמן הא ותו הא שכן הוא סוגיות הש"ס כל ונום
וגם קלה וה שאמר גהו א' ועזרה נשים ואי קוף בזה הלא משנה מפורשת היא,
ולכן נראה דמל המשנה לא הי' מקלה כל לא הא דכתב במגדש וגם לא הא בתן
ולכא, במשנה אותא נעשא לאבותינו ופירושו שתשלות אבותינו נעשה כמו שגורשין
קנסים שבמקלים נביים להגדל מעלתם, וכן כמו הוא ותשלותם הא דלא הקלה הוא
מכן שהי' הכס שינע להם והא בלא הסריח בשר הקודש כדי שיוכלו לאכול שבזה
הם ותשבחים וכו"ש ואכלו אותם אשר כוספר בהם"ש ובגמ' במזרא, והא בלא נגעו
גבוב שלא ומאסו הקדשים ולא ינגע במקדשתם ובאכילת הבשר, וכן הא בלא אירע
קרי, ולא נמצא פסול בעומר ובכל הוא שיוכלו להקריב כפי צרכם, והא דמשתחוים
רוחים שלא, שזה א' הניסי של חבורה, וכן הא שלא הזיק ולא אמר וכל לו הוא
ג"כ לטעמא ולתשלות להם שלא ימנעו מעלות לרגל וכמו שכן הש"ס נעשו לאבותינו
שהם נעשו הנסים האלו בבהמ"ק הכל בשביל המקדש שיוכלו להקריב קרבנם,
ולעלות לרגל בבהמ"ק ואם כן זה קושיא מתם דמקדש וכיחשה בשביל המקדש
וגם כמו שעיקר הכוונה הוא להורות שאבותינו נעשו, וזה שאמר במקדש
הוא רק שמורה המקום של הנסים שנעשו להם וכמו שהרוב היו במקדש ואף
שנים והם הי' גם בירושלים אמר בבהמ"ק וכדי שלא נטעה שלא הי' אלו
ג"כ אלא בבהמ"ק, פירש ואמר בירושלים כאשר כתבנו לעיל, ולא בקדק כ"כ
כמו שאין זה עיקר הכוונה אלא כמורה מקום,
וכן הא דמקשה ותו ליכא אין להקשות על המשנה

ואפשר לומר ג"כ דבבהמ"ק קאי על הא דלקן ובש"ס עזרת נשים
נעשו לאבותינו ופירש במקדש הי' לא הסילם וכל הני דחשיב עד
לא הזיק אמר שלא הזיק ולא אמר וכל זה לו גם הי' בירושלים

דהא

דהא דנקטינן אין הנס שייך לאבותינו, וגם דלהר"ב חם בקטורת שאין זה שייכה לעבודה
והקטרת בגופן, ולכן זה גם דלא נכבה הרוח אין זה שייך לתועלת לאבותינו וזה שלא
נכבה את העמוד שעלה לעולה וגם היתה אחר הקטרה וכן הא דלא כבו האש של
עצי המערכה הא הוי אש דמעלה והגם שבמקדש לא הי' וסיים אש שמעלה וכו'
היו ישנים והרבות אש ועשן שלא יכבה וגם אם הי' נכבה לגמרי הוא מצוה להביא
אש של הדיוט והא דבשעתם אותה הא דלא נכבה ולא כבו קטעות היא שמיה
כדמוכח בגמרא וכמו שפירש רש"י ע"ש אבל של בתמן רב וקושיה יותר שהוא חוסם שהיו
נעשים ע"י אדם וכל ואינו שייך זה התועלת לאבותינו ואין אור שלא נראה אף שהיו
נעשים ע"י אדם אחורי הפרוכת עכ"פ בשעת השתחוו' לא ולכן כדי שיהיו השתחוות
לפני ההיכל א"כ אין זה שייך להא דמשתחווים רחוקים זה הי' שלא שמעו אש את זה
שתורה חביבה מעשיהם היום אף שהיו כ"כ שחוות זה נעשה עכ"פ באו כולם לפני
ההיכל והי' לו ועמ' כמ"ש לפי דברי"ע ושם של נסים זה שבאו כולם לפני ההיכל כדי
שיעמדו ומשתחווים רחוקים הי' שלא ישמעו והוא אור גדול אמר עשרה נסים, שלא
ע"כ קא חשיב עשרה נסים נעשו במקדש לגודל קדושתו וראוי לזה שלא אור אלא גדול
וכל שבמקדש ולכן אור שגדול א' שמשתחווים רחוקים מעשיהם ע"י אדם הוא ומחשב גדול
קדושת המקדש אף שעומדים צפופים ומשתחווים עכ"פ החזיק המועט את כולם והשתחוו
רחוקים לפני ההיכל והבן זאת, ולכן אור שגדול א', וגם אור במקדש על אור לאבותינו,
ולזה פרש יותר פתח במקדש וסיים בירושלים, וגם את שביאר הא דלהר"ב חם קטורת
סוגיין והא דנקטינן שהוא שייך לגודל קדושת המקום, ולפי המסקנא הא דמשנתינו והא דרך
הם שנו עשרה, הא דרך הוא במקדש, והא דמשנתינו הוא זה שלאבותינו ודעה זאת
שלבעלת שעשים ודרורים הדברים והבדל יין ודעת נדחק ואמר דזה וגם קושית הגמרא
דרך אחרת לו, ולכן זה שבארנו נראה שוטת הגמ' ג"כ על שכל קלא שם בזה, והדבור ובחר"
עוד

עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות ואלו הן פי הארץ פי הבאר פי האתון הקשת והמן והמטה והשמיר הכתב והמכתב
והלוחות ויש אומרים אף המזיקין וקבורתו של משה ואילו של אברהם אבינו ויש אומרים אף צבת בצבת עשויה:

עשרה דברים נבראו בע"ש וכל ענין מתנ"ס שהאריך בעולם הנסים שהם חוץ לטבע, ובזה שאמרו תנאי התנה הקב"ה, וגם ענין גם זה שכל הנסים לא נתן להם זמן בריאותם רק על עזרה בהמשך הזמן, ולמשה יבוא הכל על שען בעזר ה' כי ה' הטובה עלי ואמר זאת באחריות קצר" הנה ידוע שיש שני השגחה טבעית והשגחה פרטיות השגחה אלוקית שהוא ע"י נעלה בא כאשר נאמר, הנה השגחה הטבעיות ע"ז נברא העולם שיהא מתנהג ע"פ הטבע ולכן כל נעלה מעלות של שבת יש הנעלה לא כתוב אלא גם אלקים שהוא הטבע והשגחה הפרטית הוא תלוי לפי נעלה בא וזה הוא השינוי לו וירש אותה ואברהם שהוא הי' הראשון שהנהגתו הי' רק בהשגחה אלוקית שהוצא אותו מהמזלות שהם ע"פ הטבע, וזה הוא באלתא במדרש אלה תולדות השמים והארץ בהבראם באברהם, והטעם כי ידוע הוא שזה לעומת זה עשה ה' ע' אומות נגד ע' אומות, י"ב שבטים נגד י"ב כוכבי לכת ומזלות והארץ כי ידוע הוא, ונ"ש אלה תולדות השמים והארץ כ"ז כל תולדות שמים וארץ הוא עכ בעבור אברהם הי' הי' כל הנהגה רק ע"פ הטבע, וכאשר בא אברהם הוצא אותו מהטבע והוציא אותו בארץ כנען שאמרה תחת המזלות רק בחוקו של הקב"ה והורישה ליצחק בנו שלא יהא תחת המזלות ונ"ש אלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק פי' זה שאמרתי תולדות יצחק שאין זכר לתולדות, ע"ז אמר אברהם הוליד וכל שע"י אברהם הי' זאת שאברהם נעלה זה שהוליד יצחק יחוס שאברהם לא הי' תחת ה המזלות ואם לא אברהם כביכול לא הי' יצחק נולד שאין מזל לישראל ובעולם אחר הארצ בזה. וכן כל הנהגתו של יצחק הי' שלא ע"פ הטבע כנ"ש ויצא ואלה ג שערים ויברכהו. וכן בעשן הבארות, וכן אמר אבימלך כי הי' ה' עמך

וקגג וגם

וגם אנחנו קבלנו הידיעה וזאת הנהגותנו שלא על פי
הטבע רק עפ"י השגחה פרטיות וגם אלה תולדות ו
וכל [illegible] [illegible] ובי אלקים כי הוי' יורה על ההשגחה
פרטיות על שנוי הסדרנות [illegible] הטבע, וזה
שאמר אלקים השם אנכי שההשגחה פרטיות, [illegible]
וישראל הוא עפ"י עבודתם ובעשותם לשנות הטבע על
פי זה גם ההשגחה טבעיות אצלם קטנה רק שהיא
משתדלת להנהגה של השגחה פרטיות, ונאמר
נבאר [illegible] כיון שצריך כוונת [illegible] היה
שהתנהג עפ"י השגחה פרטיות עי' ישראל וע"י התורה
ואח"כ [illegible] תכלית [illegible] העולם עפ"י הטבע אבל
הראשון כדי שיוכר [illegible] ישראל שלא הי' הבריאה עפ"י הטבע לא הי'
ניכר עבודתם שהיו תמיד שהוא עפ"י זה שנוי ההנהגה אבל אחר
שנעשה הכל עפ"י הטבע [illegible] [illegible] ומקבל [illegible] [illegible] הטבע עי' זה
ניכר גודל עבודתם אם [illegible] התורה והמצות, וזה גם לכן הנהגה של
השגחה פרטיות [illegible] שלא יבוטל גם הנהגה הטבעית [illegible] פי
[illegible] תחת השמש [illegible] [illegible] [illegible] אחר [illegible] [illegible] לעבודת.
[illegible] [illegible] [illegible] כדי אשר [illegible]
[illegible] [illegible] פרטיות, [illegible] [illegible] [illegible]
הקב"ה עם [illegible] [illegible] [illegible]
הקב"ה עם [illegible] [illegible] [illegible] השם [illegible]

[illegible]

[illegible]

ואמר [illegible] [illegible] [illegible] הטבע [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] עפ"י הטבע [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] אחר הי' [illegible] [illegible]
[illegible]

שברא הכל . עפ"י הטבע כי זה ברור שלא יהיה הדרך שישתנה אלא באמ'
שנברא בראשונה. שהטבע שישתנה אזי יהיה נכנע הטבע להתגלות השגחה
פרטיות . ועי"ז האופן הי' כשלמות העולם כדי שיוכר מעלות ישראל ו
והתורה // ובזה יובן מה שבראשית חז"ל על [illegible] היום וכל האותות לתקון
והמאורה ופלא שאין זה הו' לפתוח [illegible] ומעש היום לתקון . ובדרכים שהוא
שהתחיל הי' שלא נגרע היום אלא בשביל ישראל ואח"כ נשוב לטבעה שאם לא
הי' חוזרת לטבעה הראשון לא הי' שכר ועונש שאלו נשתנה הטבעה
נשתנה אשר כמשה אח"כ לטבעה [illegible] שלא נשתנה רק עבור ישראל וג"ש
ושב היום גם זה שלא הי' לתקון שכך הי' התנאי שישוב לטבעה וכל
וג"ש אלה תנאות וכל בהבראם ביום שלישי וכל כה"י שתולדות הימים
ובאמרם הכל הי' ביום שלישי שהכל הי' בכח אחת [illegible]
והתגלות השגחה פרטיות , ובלעת קריעת ים , וכן באמרו הנסים לא
הי' שינוי רצון ח"ו רק שהי' הבריאה שנשתנה עפ"י ועלו בא עפ"י
בחירתם . והשגחה זאת והבחירה היא בידם ית' [ודוגמא בתנאי שנתלבשה בזה
לדרכים שמא הכל] ובזה זאת // וזה שאמר אשר ברא לעשות קדם
על שהם שהטבע והשגחה פרטיות ישא ונעלם עפ"י אשר הנבא
ואז , נעל כ"ג הכל הוא ביד ברצונו כמ"ש נאמנה יחוה את כולם
ואין להאריך עוד , אבל שהיא חידוש בריאה אשר לא הושנה זאת
עד נאמר אין כל חדש תחת השמש ,
והנה כאשר נתבונן היטב בכל הדברים
שנה בשנותיו שנבראו בין השמשות הוא

ונראה שנתנה עפ"י הטבע [illegible] לעתיד אבל אח"כ
בתוך מנוחת הימים וכן לא יהיה לך השגוש לאור
כי התגלה עפ"י הטבע שתחת הנגלות יתבטל
ולכן כתוב הימים חדשים ואחר חבשה שאז
יברא

כיון חידוש בריאה כי לא הורגש עוד אלא להבדלים [illegible]
והא הנהגתם ע״פ הטבע או ע״פ השגחה פרטי, אבל
לא שינוים הבריאים בשינוי לגמרי וגם שינויה ה
הטבע לגמרי כפל וכל זה לא הורגש ואז וכל שיהא
בריאה חדש לגמרי ולכן קשארו נסים אחרי תנאי הבריאה
עם הבריאים שנבראו בטבעם וכאן אחרי שנבראו
שהי׳ כיון בריאה חדשה לגמרי ונעשה [illegible]
נראה לי לתת טעם על שנבראו אלו בה״ש [ועיין בתוס׳]
כי כל הטבעים הם חסרים [וכמו שכתבנו לעיל בפרק ג׳]
ובעת שנבראו היו כנגעים כלא נעשה ובלא לבית כלא
שמחה שנתן בהם חיות וכח שיוכלו להתקן ולהשלים
חסרונם די שלו. כלא אבל הבריאים האלו [illegible]
בטבעם ולא הוצרך לתיקון שיוכלו ולכן כלא להם טבע
בריאותם גם החיות כלא ולכן שנבראו בע״ש בה״ש
היינו עם פעולת לבסוף שנבראו עם החיות [illegible],
וגו׳ ויט וכל ביום השביעי הגם שבראשון חסר
זה הי׳ העולם חסר שמחה, אבל לגבי [illegible] אינן
ולכן ולדרכינו שהוא בתחלה אור ונעלה [illegible]
והארוך קאי על כל זה שאור תחלה השלם זה
שנבראו בששת ימי המעשה ואור עוד ויט וכל

ביום

[illegible]

ביום השביעי ואפרתי אשר עלה היום זה
שנתפשה בה"ש בכנסת השבת [illegible] ואשר שוב
ושבות השם אחר שלא כ"ז אני ושבות,
ביום השביעי שט ואפרים ה"ל הן זה ש
שנתפשה ע"פ הסביר בני יוי ועלה והן [illegible]
שנתפשה בה"ש. ואשר וידרך [illegible] ונעשה אותם
כי בן שבת שט ואפרים [illegible] לעשות היום
שט ויל' פראות פנים תיקון להשלים
חסרונם וגם זה שיתקנם ע"פ [illegible] וע"פ
נ"פ רתוי ג"כ [illegible] קא כ"ש נטה ושף וכן
קאושע השט ע"ו ועלה כ"ש קח צוחות [והארכתי בזה ביום אחר' ועבן זה שבתה ביומיד ולא הי' כיום ההוא לשוד בקול אדם ואין להאריך כאן בזה] אבל זה שנתפשה
בה"ש שנתפשו בשלומותם שלא יתחבר עוד שתיקן להשלים אותם וג"ש וידרך
וינקש בתוספת כתרה. עמשה שיגיע בשט יום החול שט השמאים
ויטו להשלים ולהתקן כידוע שהשבת היא השפיע לימות החול, וג"ש
כי בן שבת וכל אשר כרת ועשות שיפיע עוד עשו ושא"ב הנבראים
בה"ש שאין נפיעים עוד תיקון ועשו וכאשר נשמט " עם האור, ענמה
נבי כאדם ענתם פיו ואכל או לדעם בתפה ורצון ואחר סותם פיו
כשאינו נפיע עוד גם הייתה התענוה והסתוה בבת אחת, וגם
עיקר

שטעם זה אין לשעות [illegible] [illegible]
כתו לבוף אט ולגב ענג הקלה וכל השעות
[illegible] בקרבה ענג הקרבה [illegible] וחות
[illegible] [illegible] להתקן וכ"ז בקלה שיונק
וכל הענין בקבל האחת כי [illegible] טובה [illegible]
וכאשר יתוקן [illegible] אני נחזר לכן שבו'
קודם הנטא ואין חטא, והפתח "וזה
שבתועות [illegible] חול [illegible] שהשובה לא
הויתה וחות נלה רק ע"פ סדרע, על
הדעת זו שיאמר זה הוא זה בסדרע
[illegible] בביאור [illegible] האמין בכ"ב כראלית
וגם אחר או"ג ל"ט זה הענין הוא ג"כ זה
שלא כתוב בתורה שבר הנבראי רק והבטחה
הוא כאשר ולכו בדרכי ה' יוחזר הכל כמו
שהי' קודם החטא וג"ש ונתנה האור' יבוא
שהתן ועצב בלא טורח ויגיעה, ואין
להאריך יותר"

ניקוד עד התהום ואעפ"כ כאשר נערה שהתבקעה ע"י סופה אחת נער או
חום עצום [illegible] [illegible] וכן אח"כ נפתח עוד [illegible] [illegible] וכאשר יתבקעו
ויתפתחו ע"י סופה אחרת נשאר הבקיעה או שהתמלא [illegible] הנקודים
וכן לא יגיע הפתיחה רק [illegible] [illegible] עד התהום [illegible] [illegible]
שנפתח עד התהום, [illegible] וכן הוא [illegible] הפתח, [illegible]
הארץ את [illegible] שהיתה לה [illegible] ותבלע אותה [illegible] [illegible]
ויורדו שאול חיים שהיתה הפתיחה עד השאול [illegible] [illegible]
חיים וכאשר הגיעו לשאול אז [illegible] [illegible] הארץ [illegible] את

קרח, [ועיין בנבראים ובחלק [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
קרח [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
והארץ [illegible]] והנה [illegible] הוי זה [illegible] חידוש. [illegible] [illegible] לה
הבורא והיא לה [illegible] [illegible] החיים [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible],
בחטא [illegible] [illegible] [illegible] הי' [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
אחת [illegible] לא [illegible] אלא קורח ודתן ואבירם [illegible] [illegible]
אלא זה שנתנה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ותפתח הארץ [illegible] [illegible]
ותבלע אותם וכל [illegible] [illegible] בארבע הארץ את [illegible]
ונתנו אש [illegible] לנו [illegible] וכן זה [illegible] [illegible] [illegible]
האש וגם זה [illegible] [illegible] לנו ונראה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] וכל [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ולא [illegible] [illegible]
לנו

לכן זה שלא נקלטו אלא הם וכן קב' קרח כתוב ויקנא וכל ואיש יצאה,
[illegible] [illegible] שקלא על שלמלה [illegible] ותשלא את קרח
ואיש יצאה [illegible] [illegible] שלא שייך רק נאיש יצאה ותמט [illegible] ואף
שהיה [illegible] ובגמרא אי' אף אחד [illegible] שהי' קבר, שזהו נקלט, וגם
שלא [illegible] הפה [illegible] כא"ה כדרך שאחר נסים רק אקרובי
[illegible] [illegible] שהי' [illegible], וכן [illegible] קדה"ש " פי הבאר
הי' [illegible] [illegible] שהיו [illegible] [illegible] היתה [illegible] [illegible]
[illegible]. ואחז"ל [illegible] פיה וכן הוא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ויגועו [illegible] [illegible] [illegible] לה פה [illegible] ויגועו [illegible] שלא כדרך [illegible]
[illegible] שאין [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] וכן כתוב [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], וזה שאמר [illegible] והכית [illegible] אם היתה [illegible]
[illegible] קודם [illegible] לה [illegible] [illegible] ואחז"ל [illegible] לה פה, והיתה
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פיה [illegible] כלא [illegible] [illegible] [illegible]
רק [illegible] [illegible] היתה [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
ע"ה כתוב [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] שזה הי' [illegible]
[illegible] שאחז"ל אשר [illegible] וכל [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. הי'
אחר [illegible] [illegible], [illegible] קה"ה כתוב [illegible] שאז [illegible] [illegible]
ואחז"ל [illegible] [illegible] [illegible] שהי' אחז"ל [illegible] לה פה, והיתה
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]

ועל שאחר [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אמר הק[illegible]

שידברנו [illegible] [illegible] [illegible] וזה הוא כמו [illegible] [illegible] שהשגה

כמו על החיים [illegible] ורצון וגם [illegible] קאן [illegible] [illegible] בשם

ומדריגת החי והא [illegible] חיוב [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] החי

שהשגה פי ט חי הוא [illegible] ולא [illegible] [illegible] על [illegible] דרך

חיים שהובא בתוס' [illegible] שאין נראה שהיתה [illegible] [illegible] הוא'

[illegible] [illegible] הוא [illegible] פי [illegible] [illegible] [illegible] טהורה, וזהו

[illegible] של [illegible] וזה [illegible] לזה לא אמר שהיתה [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] של קוה שהיתה זה על התשובות שהיא מדריגה, ויתן [illegible]

פי האותן, הינו [illegible] [illegible] שהשגה [illegible] [illegible]

[illegible] שלא [illegible] [illegible] [illegible] באה [illegible]

שהרגה האותן של שהרגתה [illegible] [illegible]

אות [illegible] וגם [illegible] האותן את פיה [illegible]

הפה שהיה לה [illegible] [illegible] [illegible]

הפה של [illegible] בה"ש [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

החיונות והמדרגות של [illegible], [illegible] [illegible]

הגוף [illegible] [illegible] הפה [illegible] [illegible] [illegible]

אשר הוכנו [illegible] " [illegible], עיין [illegible],

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

התורה על זה שאמר והיתה לאות כיון [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

אך

אך שהעיתון אמר קריאת ט"ו שהלכות הלאום [illegible] הראיות והגזמים לגבה

וגם כלנו הרי אך שנה שהוא ע"פ הסדר ואח"כ עולה וזהו נראה

הקשה אך ונשע"נ [illegible] עד הזמן אלא ע"כ במשנה ולא הי' זאת

בטבע שחות שהמשנה הין על אופן שלא תגלוה בהם השונ' להם

המשנה על כל העולם וכדומה ואח"כ גם הלו"ת בטבע שתגלה

השונה בעצם ונתגלה ע"י העדות ואח"כ הוא פליאה חדשה שנתגלה

טבע זה שלא הי' בשעת הפליאה והוכיח זאת שהוא כן ועולם

ע"ג האוטו [illegible] והוכנה בעיר לבת בין הלשונות,

והין, זהו אינו [illegible] לפניו שהי' זאת פליאה חדשה שלא היתה בטבע

שורד לחם מן השמים ושהוא נפלא באשר [illegible] ושהוא בכל הסדרים" והשטה

הי' של [illegible] שהוא קלה וחזק. והי' נשקף עליו דגים ע"ג באח"ב

והי' [illegible] מן האויר בשבת [illegible] והי' דן בה ופסול כל האותות .

והמנהגים ולא הי' זה בטבע הפליאה ולא נשתנו הטבע" והשואר

הי' פלא קטנה כשל ולא הי' שלא אחד, ואם הי' זאת בטבע

או שנשתנו הטבע זה לא הולד בדומה ולמה בטלה שאחר במדבר

וגם היתה פלא כשהיו רואים אותה היתה נפקדת ולא הותרה

חסירה כתמונה כראוי בגו'. ואח"כ היתה פליאה חדשה, הכתב

והמכתב והלוחות, הרמב"ם פ' צורת האותיות, וכן פי' רש"י בגמרא

ודעת

ולפעמים נראה שהכתב הוא הגוף שמונחים בהם צורת האותיות כמו הדיו שלנו וכן
אותו דיו ע"ג דיו זהו כתב ע"ג כתב וכן בלוחות היו גוף מסוים. ולזה כאשר
נשברו היו האותיות פורחות, וקשה, והא אפ"ה [illegible] זה שהכתב חרות על הלוחות
ולא בתוך הלוחות שהכתב הי' על הלוחות והי' נראה ג"כ בתוך הלוחות.
ואולי שאמרו מם וסמך בנס היו עומדין הטעם לפי שהכתב הי' דבר רוחני
שלא הי' מורגש לחוש הראות והלוחות היו מורגשים והיו נראים ביד
ועל כ"ז היו הכתב של הלוחות אומרים זה שבתוך חלל באותיות שבלוחות
בתוך האותיות בתוך הכתב והכתב הי' בגוף האבן שאם לא כן אלא
שהי' כל החלל מגולה לא הי' נראה צורת האותיות" והכתב הוא
כיון דהיו כתב בהם נראים שארבעה צדדים וגם כלל אשר לא
נשאר בהם אמצע כלל ובאמת בתוכה" והלוחות שהי' של ספירין [illegible]
קלה נעשה היו נראים ואין אנו צריכים לדחוק התוס' שכתב שלא הי'
של ספירין רק [illegible] שהאותיות הוא שהי' ספירין [illegible] שהי' [illegible]
הי' כלא והיתה [illegible] [illegible] שלא [illegible] ולכן [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
וכן שהכתב בהם [illegible] [illegible] בכתב כתב והלוחות כתובים [illegible] [illegible]
והכתב [illegible] [illegible] והלוחות [illegible] [illegible] ואמר שהיו [illegible] [illegible] [illegible]
בגוף כמו [illegible] [illegible] [illegible] ואמר של א' וחב' [illegible] האלו הי'
בגוף [illegible] ולכן אמר [illegible] א' [illegible] [illegible] והיו כולם [illegible] [illegible] [illegible]
ועל [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] הוא בסדר שמן [illegible] [illegible] ג'
דברים שהי' להם [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] רק
הכבה

הנה שלפי שהוא החיצונות שחטא בה״ש ואח״ז חטא והדברים שנבראו בעולם

בה״ש והקליפות הי׳ קודם קדוש דיוי נח, והמן והמטה הי׳ אחה״כ דיוי עולה

ואי לא נשתרבבו אותו. שהגרסא והגירסא שהמטה יהיו קודם גם

קודקים אחה״כ הי׳ המן במדבר ואח״כ השמיר שבו נחקקו לוחות

וחושן שהי׳ אחר המן ואח״כ חטא הכרוב וכל שהוא תלוי׳ הדין, וגם

אם שהם וחשוב תפלה הקליפות שהוא קדושה לא שחטא בה״ש רק

שהשמן שנבראו בריאת העולם, והמן ג״כ לא שחטא אם שלא ירד עד

שהיו במדבר, והמטה והשמיר הי׳ קדושה שחטא אם בה״ש. ועיין עוד

בתורה זהב והבוחר ובחר. ואי׳ אלו המגין שאין בהם רק ב׳ יסודות

עשן קדמון והעולם שנשמה קדושה אין בהם שאינם מורכב מב׳ יסודות

והם שאין להם אלא ב׳ יסודות לא שחטאו בו׳ יום העשיה אלא בה״ש

וקבורתו של משה זה הוא כלא אשר לא נשאר כדאיתא המורדים למעלה

נראה להם שהוא למטה והמורדים למטה נראה להם שהוא למעלה מעלה

ועיין כל חי וזה הוא בדבר חידוש כמאה המנוח הזה. ואותו של א

אותם שנבנה שהמשכנים קדושים הם שנברך להתקן והשלום כאשר

באמת כרם וכן שיטה הר״ש בכל הפרקים אחת תשאו של אדם הראשון

וזה יש בכל מהם קליפה ולכך אשכל האדם זה הי׳ בשלימות באמת חסרון

וליעף כלו פ״ש עורו הי׳ באור ואגוד עוד בותנו ... ולבוש של דוד

קרשו ונחשב ביום ההוא ותקע בשופר גדול. ואיתא בבר׳

ואמר בר׳ אליעזר של חוות היה בגן עדן, ועיין שם.

וכן

[illegible]

ולכן לא נעשה אלא בקבלה כיון שלא נקרא ע"ה
הטבע " ולא [illegible] [illegible] הלשון [illegible]
בכל [illegible] [illegible] הטבע [illegible] תיקון
והלשון ראשונה שלא היתה [illegible] תיקון
והבינוה ולכן לא נשתנה בו' [illegible] הלשון " וזה
אמר הלשון בלשון עשו' ולא אמר [illegible] הלשון ראשונה היינו [illegible]
טעם וזה שאנו רואים שהלשון בלשון עשו' ולמעלה [illegible] [illegible]
[illegible] ראשונה [illegible] וגם [illegible] [illegible] הלשון [illegible] הוא [illegible]
בלשון עשו' [illegible] בכל [illegible] היינו [illegible] [illegible] את [illegible]
הלשון עשו' ולא [illegible] והכל [illegible] וזהו [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] והיה [illegible] [illegible] בלשון הנפש [illegible] [illegible]
בא להורות על גודל [illegible] והוא [illegible] ולא [illegible] אלא [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] בא [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] אותן [illegible] [illegible] [illegible] בלשון אחר
[illegible] אחר היינו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לעולם [illegible]
[illegible] [illegible] שלא [illegible] הטבע [illegible] כאן בא להורות [illegible]
הלשון [illegible] ולא [illegible] על הנפש [illegible] [illegible] אלא [illegible] על [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ואין הטבע [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] הטבע ולא
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] כי לא [illegible] [illegible] [illegible] בא [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ואין לו עסק [illegible] [illegible]

שבעה דברים בגולם ושבעה בחכם. חכם אינו מדבר לפני מי שגדול ממנו בחכמה ובמנין ואינו נכנס לתוך דברי חברו ואינו נבהל להשיב שואל כענין ומשיב כהלכה ואומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון ועל מה שלא שמע אומר לא שמעתי ומודה על האמת וחלופיהן בגולם:

שבעה דברים בגולם ושבעה בחכם וכו' יש להעיר בזה שפתח בגולם וכשחזר
התחיל בהנהגות החכם ומנה אותם כולם בפרט ובגולם כלל בכלל
א' ואמר וחלופיהן בגולם ודין התוס' יט לפרש לפי שהגולם הוא קודם בזמן
ובדעת לא יספיק זה להפיג ולהתחיל בהנהגותיו וגם כי שראוי
להתחיל ולצאת במדות החכם על פרטים כאשר כתב בעצמו ואח"כ
שהגולם הוא קודם בזמן לא היה לו להאריך בדברים שהם מותר אלא
היה לו לקצר ולומר ז' דברים בחכם אלו ואלו וכו' וחלופיהן בגולם
ועוד נראה לי שהחכם לא באלו הז' דברים בלבד יתואר כי יש בו כמה
מעלות ומדות יקרות ומשובחות כמ"ש אי זהו חכם הרואה את הנולד והלומד
מכל אדם וכיוצא לחכמה וכמה דברים ולכן לא יכול הלשון לומר ז' דברים יש
בחכם שהיו ז' דברים ותו לא ולכן אמר ז' דברים בגולם שבגולם לא נמצא בו
ותו' ז' דברים וחלופיהם ובחכם גם הגולם וכל המדות שהוא חכם אלא
שחכם אינו במדות הראוי והוא כגולם שאינו מתוקן כל צרכו ושיעור
דברי המשנה כך הוא ז' דברים בגולם ושבעה כו' אותם הז' דברים
שבגולם הם בחכם אלא שהם חלופים באותם הז' עניינים אבל עיקר כוונתו
הוא להקדים מדות החכם וכאשר כתב התוס' שראוי להקדים ולהעלות
מדות החכם על פרטים ועוד נראה טעם אחר שראוי להקדים
מעלות ומדות החכם כי גולם הוא ולשון גנאי כיון שעיקר הכי כבר
נעלם

נשים כלפי חבירו להשתבח בזה עם כל שלא עשיר ביפיו ובחכמתו נקרא גזלן כבאור/
בהרמב״ם, והנה בדרך האמת כאשר עושה כדי שיהא ראוי רק להשתבח בזה ע״ג
אין מתן לב להתגאות בזה לרוב משל אם רוצה לתקן אותו יותר שלא יהא גזלן
ע״ג צריך להתגאות ודרכו להיות נברכת עשיר ביפיו וראוי ומסתפק בו לעשות
גם זה בותשובתו של הראשונים וקדושים שאין הדבר עשיר ענק כבר
בזה נראה שלא עשיר כראוי ונקרא עדיין גזלן וכן כתב תחלה מדות החכם וזה
נראה שלא יהא מדות פעולה רק יחוקקם נקרא גזלן ובמקום מאוד„
חכם אינו מברך לנפשו שהוא גדול ממנו ובכל אופן אינו להדיר קצת כשרי הדעת
דכ״ג לא נמשך בזה כי לנפשו מדעתו ותושב הכל רק נראה בזה קצת שמן קנייר
זה שלא להדיר בו. וזה שאומר לנפשו שהוא ולא אמר סתם לנפשו שגדול ממנו שבא
להורות אף שבמדות החכם שחבירו אינו גדול ממנו דכ״ג אם חבירו ידמה בנפשו ש
שהוא גדול והחכם אינו אינו מברך החכם לנפשו והכי אינו מברך לנפשו שהוא
גדול במדות של חבירו שהוא גדול אני ממנו. החכם דעתו ואינו מברך לנפשו וגם
אפשר לנפשו אף שחבירו קטנות ממנו בשאר מדות כמו במדות וכו׳ ו
ובנפלאות ובדומה מ״מ כיון שהוא גדול ממנו בחכמה ומשום אינו מברך לנפשו
והכי אינו מברך לנפשו שהוא רק והי׳ אף שהוא אף שהוא קטנות בשאר
דברים רק שגדול ממנו בחכמה אינו מברך לנפשו. ואינו נוגע. והנה
ברכת חבירו, וזה שלא אמר לברכת חבירו. ואמר להגיע ברכת חבירו להורות אף
שהבין כבר המעלות והטעמים שברכת חבירו. דכ״ג אין נוגע לחבירו ומתן
עד שלום אות ט׳ ברכתו והכי אינו נוגע להגיע אף שהוא מדבר ומבין ה
הרגש

הענין אומר שעם זכן וכיון קרובה שאמר לכל עד ודבר האלהים יבואו למלחמה וכל
והארץ עוד בדרכיו כה עשו אבותיכם וכל ואף שידעו שזה חטא אותו שאין
רוצים לבוא למלחמה שאמר האלהים יבואו למלחמה לא השיבו לו כלום ועדיין אלא ש
שהפותים לו עד שהשלים את כל דרכיו ואח"ז השיב לו, וזה שאמר ואינו שומע
לא אמר ואינו שוכב השכל והדרות שלבה שאין שליבה עד שהשלים כל דרכיו א
אלא שאינו שומע כל קדושתו לדבר אף ושר קדם דרכיו שאמר יודעת
פונעים גם לזה אומר שעם כל שאינו נכנס עצמו לשום דרך, וכן שאינו
באדר"ת שנביא ראוי שיאמר לנקדש שבה על אלעזר ואיתמר וכל נאמר לא
שחתך אהרן עד סיים שזה דרכיו ולא אמר לו קדם דרכיו, וכל
קודם שאמר שחתך עד שסיים השכל שאמר משה ודבר וכל הן לא הובא
וכל אשר וכל והוא כאשר באמת אלא שעשו לכל דרכיו אף שידעו
כוונתו, וזה שאמר שלא אמר עדן דבריו הוא וזה שאמר ואינו שומע כאשר כוונתו.
ואינו נפעל והטוב נפעל הוא מה שעושה או נפרדת כלא שוב ודרכיו מדרבים
ומקבלים או מחשבת שהוא אינו ממש מסכים, או שהוא בנפשו או בדעתו
ומחשבת זה בדעתו ומקבל ונם ג"כ שמרבים ותשובת דרכיו שהטוב ואינו
יודע בבירור וכן הוא מקבל ג"כ בדעתו ונפש ואינו נפעל ולא אמר אינו
שהטוב והרע או אינו ממהר להשיב, שלא לומר אף שאינו טוב עדיין ומחשבת
שאינו יודע זה שהטוב או והוא נפעל להטוב שיהא ורצונו שיטב
ואינו נפעל לזה שהטוב דומה כדי שיהא לו לשם שיודע הטוב ומחשבת זה
והוא נפעל בדעתו אלא שיהא בלבו שידע הדרכים על בוריו אם יודע
והטוב

להשיב ישיב ואם לא יהא כיון זה להשיב ושאל ואחרים רק כוונתו שידע הדרך
והדין" שואל כענין ומשיב כהלכה, הרע"ב פי' ע"ז שהוא הוא שואל כ
כענין יהא הרב משיב כהלכה דדרכו היא דמשיב הוא נתעניין טעם לשואל
כענין ולא ידעתי אומו נחות הדבר ולשמא בהא יותן וכל הג' דרכים, וגם
שדרכו שואל כענין נאמר על החכם שגדר לשאלה והוא והג' דברים לדברי
החכם ומשיב כהלכה לא קאי אלא על הרב שמשיב להחכם הנ"ל [illegible] ששון
נאמר הכל על החכם שאמר תפלה שכן נראה שבא לומר וחוש שהחכם צריך
כוונתו הן כזה ששואל והן כזה שמשיב להגיע אל [illegible] ולמדו על ערך ה
הדרכים לאמתם ולכן ולכך שהוא נותן לב להשאלה או להתשובה כעצמם
שיהא כראוי אלא שנותן לב גם על דרכים אחרים המגיעים לזה היינו כששואל
הוא שואל כענין שהוא נוגע לשאלת הדרך שעוסק בה הרב ואם בא להשיב
אני ומגיע אם תשובתו הוא כהלכה אף ששאלתו ותחשב בתשובתו וז' הוא
נותן לב אם הוא כהלכה והכל הוא כדי שיהא הדרכים על אמיתם וזהו
שאמר כענין ולא אמר כדענין לפי שאין נפקא אלא אם הוא שואל בענין אחרת
שהוא שלא כענין לגמרי אבל באותו ענין אף שהוא שלא מענין השאלה וז' כעין
שאין מענין אחרת לגמרי אין קפידא וכו' כי נאמר ר' כהא ענין לא תשלום
בענין אחריתא ולזה אמר כענין דכל הענין שהוא שהוא נוגע לענין שאלתו"
ואומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון לכאורה הו"ל לומר ומשיב על ראשון
וכו' ובזה וכו' על שאחרון שהיו לו לקדם לומר ואומר על ראשון תפלה,
וגם זה שאומר על אחרון אחרון הוא מיותר לכאורה כיון שאמר על ראשון ראשון
ממילא

ומטא הוא זמן שאחרון הוא אחרון ונראה זה שאיר ואומר ולא אמר ומשיב כלא
לומר שגומר הסדר הן בשאלותיו והן בתשובותיו וכמו שכתבתי וכן אמרו בגמרא גבי
דוד ששאל באורים ותומים שהי׳ לו לשאול כסדר והשיבוהו כסדר שהי׳ ראוי לו
לשאול. וזה שאומר על ראשון ראשון הוא משום שנתכוין כששאל על שני דברים
לפעמים הוא שואל על שניהם כאחד ולפעמים הוא תולה הא׳ בהשני׳ השני
שאומר אוכלי לוי על גרגרת א׳ ואומר אם תמצא לומר ולפעמים גאת אומרת תובעו
לך אחריתא. וזה הוא מחמת שהאובעי׳ הראשונה נשה בעתו לפשוט
ולכך שכתב הוא טכן אשר שואל בעל האבעיי׳ על שניהם כאחד אלא שתולה
השני׳ בראשונה מצא שאומר על ראשון ראשון לשאלתו אומר שהוא ראשון ואומר
משום זה בושין אם תמצא לומר שהוא כן ועל האחרון הוא אומר שהוא אחרון
כדי שיתרץ שהראשונה הוא קרוב לפשוט ולכך
וכן נמצא בעשן פשוטות או שהוא רוצה להביא
ראי׳ על ענין גרגרת לפעמים אומר כשהוא מביא
הפשוטות אין הראי׳ משם עשים הוא אומר וכן
הוא אומר אין בושין ונותן היינו כששהם הם
שנים ולפעמים הוא אומר ואם עדיף לומר או נאמר
היינו כאשר הראשונה אינה פשוטה. ולכן
וקשה הגמרא על השין זה ולא נאמר עדיף לומר
או ולא ואומר ונתחסף גוש להשיב על הראשונה מצאנו
כאשר אמר בושין זה הוא שתרצו איזה ראשונה
ומי זה

ודהא׳ יוקן חא דא׳ בברכות אר׳ יוסף בדא׳
ומא מר המא ומה הריה׳ מ׳ כלבוד דו׳ ג׳
ד ה׳ ו׳ ג׳ ח׳ ט׳ והן עשרה ובהו לא מובעי לי אמר
אבוי לזה יר עבברת דלא אובעי לך כל עשרה חות
אחריתא הוא אמר רבא הופך החות מא׳ כלבוג
דמו עשרה חות אחריתא הוא מא׳ ומג עשרה היינו
בעבעי רב יוסף מר הנא ולא פשוט לו׳ וקשיא על זה
זה חיוב רבא קוזה שאמר הוכתא ולם בכדו רבו׳
גברתו קשה עשרה ובאו לא שאלות וסמו בגמרא
כאחת מהנה תמו׳ ואחר כ״כ הפסיק כל עך אומגה
כסוי יבדל. ואמנם ומן זה שגרתו ואחר כשהמסך
כל כך אין זה כסוי הא מפורש אמור משום מחלות
אחריתא הוא ומאו כרי רבי׳ בנוז. ומה רב יוסף
אמר ג׳ ג׳ ה׳ פרש כל א׳ בפ״ע ולזה לא עירך כרך
שאמר רבא וכו עד עשרה ולפי דבריו שהא ברב
יוסף הי׳ סבורא כלין בכל כ״ש הפסק ויתן ולא הי׳
כסוי ולכן כל א׳ הוא כדי בפ״ע שמת״א לומר
בג׳

ואי גדה שנוי נמצא שהוא אומר על ראשון שהוא ראשון
ועל אחרון שהוא אחרון והכן גאות פי ומעשה שנן הוא,
ומעשה לשבון נגן" ועל זה שלא שמע אומר לא
שמעה. עיין ברע״ב ובתוי״ט, ולדעתי נראה אחר
שנתבקק זה שאומר על זה שלא שמע ולא אמר
זה שלא שמע שמועה על מותר ולכן נראה שבא
לומר שאם הוא אומר ב׳ דברים הא׳ אומר משמו
באחרונה ואומר בשם אומרו ואמר אומר שוב מ
משמו דבריו ואומר בפירוש שגאות לא שמע אולי,
ויטען שגם הדברים הב׳ הוא משם האחר שאומר
תחלה וכן אם אומר דברים בשם אחר שאומר בדבר
קפסוקות והוא טעם הדברים ואומר בפירוש שזה
שמעתי לא שמעתי אלא שהוא טעם אותו משמו דבריו
וגם שאומר ועל זה, שלא שמע מטעם בפשטא נוי
דברים זה ששמע ואומר נוי על זה שלא שמע ולא
על שלא שמע להורות אלא שאמר אומר דבר אחר
ולגמרי אלא שמעתי דברים זו שאומר בלשון או שמתקן קצת בדבריו ואומר גם כן
בפירוש שלא שמע ומבחין מלות זה לומר זה שהוא והבן, והטעם בזה אולי
דבריו הוא קטעות ויתלו בשני סריגי באחר ואמר שלא אמר בפירוש ששמע גאות
ע״כ כיון שאמר תחלה משמו באחרונה אולי יטען לומר שגם זה משמו באחרונה
ולכן

גמ׳ לא הוי הפסק כ״כ וחוי כיסוי אכתי ג׳ תוקעי לב
וכן אתו ב׳ א הוי נוי הפסק אכתי ה׳ תוקעי ,וכן
עד״ג עד ט׳, עשרה ובאו לא יוקעו לי והפסקום ג,ג
הפסק כ״כ אין גה כיסוי כמו אפי׳ רשו׳, ואמר אבוי עביר
עבדת דבל עשרה רשות אחריתא הוא ובאו טעמא
דהוי הפסק אמר כיון בהפסקה הוא קרשות אחר אין
שייך להצטרף טו והפסק הפרק הוא מנח ברשות
הקיות" ובזה יוכן גם זה שאמר אביי עביר עבדת.
וע״ג אמר רבא הלכתא ג׳ כלבוע גמי עשרה רשות א
אחריתא הוא וג׳ נעדר עשרה בלבוע לא הוי וגם לא
הוי רשות אחריתא היינו הפסקה ורשב״ט דהוא אבקי
אחת ולא בברוך אתה ובאמין צריך לפרישות יותר
ע״ג ואין לומר בזה על ראשון ראשון . וכנו יוכן
ג״כ הא דאי׳ בקבק דף נ״ו אומנתו שהו שמעט ד
קבצוי יחוור בתאומנתו שהו שמעט וכמט בה שהו
שמעט ואיסא בקעו לב ואורך קיסא בה שהו שיעט
בתאומנתו שהו שמעט אומנתו שהו שמעט ואינו
יוכן תוס׳ קון שהם השומעת ולברכות שהא משמש
הפסיבו שהא על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון
ובברוך אתה ולכן בעת הריוקס ולפעמים גט מגוים
כאם תולעת לומר טען שגעת בעל האיבוד את הוא
נוטב לפרישות יותר וחסות שאום שואל על שני
האיבודות יחד ושואל על ט׳ א׳ מקום אומר על ה
הראשון שהוא ראשון כברוך אתה, ובברוך גה
יתגדל בכוה מנוסות בש״ס ואין להאריך יותר"
ובעתי לשבון נקו והבין עולמו הדברים ואמותו.

ולכן אומר החכם בפירוש גם לא שמעתי וכן יצוייר בכוונה [illegible] בש״ס וגם נראה
זה אומר נגד זה להורות על זה שלא שמע אומר. לא שמעתי אבל זה שמע הוא
אומר בפירוש שגם נאמר שמע שלא יתלבש בלבוש אחרים " ומודה על האמת
ולא אומר ומודה לאמת נראה שבא לומר שמודה עכ״פ שהוא אמת עם שרואה שטעמו
חבירו הם מתוך הנקודים משלו לא משגיח ע״ז ולהודות מחמת זה רק משגיח על
האמת שבעניין והוא מחמת האמת ולא משגיח על הטעמות והסברות שלו ושל
חבירו ומשום גם שיהא לו עוד טעמות וסברות להעמיד סברתו לא משגיח
ע״ז לסתור סברת חבירו אם עכ״פ האמת אינו כן וגם אם חבירו אין לו זה להודות
על טעמו ורוצה להודות לו והחכם יודע שעכ״פ אמת סברת חבירו [illegible]
הוא מודה ע״ז ומש״ה על האמת בהאמת [illegible] [illegible] האמת שנתאמת אצלו
והבן מאמר" וחילופיהם [illegible] ולפעמים אינו יודע מהו'א לומר זה שאין כן
בעולם. נראה שבא לומר שלא די שהשקיעה בדברים שבחכם אינם נמצאים
בעולם אלא שהם בעולם ותענוג להעולם שכן הוא לשון משנה שהעולם הוא
בחשבון וחכם לגמרי והיינו שהחכם אינו מתגאה בשכלו שהוא חושב עצמו
לבטל [illegible] וקטן הוא במאמרו דברים כאשר באמת אבל העולם הוא
קיבל בראש לדברת אותו לבטל [illegible] שהוא בודאי נבטל [illegible] במאמרו בדרוש,
החכם אינו נופל לחשוב דברי חבירו ואין אומר קצת בדבריו, אלא
שנותן עד שיושב כל דבריו אף אחר שכבר הבין הוא נותן לו והעולם
ולבד שאין נותן [illegible] אלא עוד כאשר חבירו נותן לדבריו שנים לדבריו
ואף שאינו מבין עדיין טענתו" החכם אינו נופל להשיב בוודאי כדי
שבאמת

שבארץ. והגולם ולכך שהוא נבהל. ממנו להשיב. עכ"ל אלא המחשבה שאינו
הוא בבהלה כלל ומתון ... דרכו ועוברים ואומר ... על ...
החכם הוא ושואל בשאלה שהוא כענין ובתשובה אם הוא כהלכה והגולם
ולכן שאינו מתון לב להשיב ע"כ אלא אף שיודע שהוא שלא כענין, ושהוא
שלא כהלכה ע"כ הוא שואל ומשיב. החכם אומר על ראשון ראשון והגולם
ולכן שאינו עולה בסדר שואל ומשיב ... דברים ביחד אלא ... ה
הסדר ועל ראשון אומר אחרון ועל אחרון אומר ראשון. החכם על מה
שלא שמע ומדקדק לומר שלא שמע והגולם ולכן שאינו אומר שלא שמע אלא
אומר גם על מה שלא שמע אומר בפירוש ששמע ותולה בענין סברות באחרים
וגם על מה ששמע מאחרים הוא אומר ששמע בעצמו ומתלבש בלבוש אחרים.
החכם הוא מודה על האמת כאשר באמת. והגולם ולכן שאינו מודה על האמת
אם רואה שטענתו מוקים להשיב דבריו אלא אף שרואה שדברי חבירו
הם שלמים. וטענתו וסברתו הם חלושות ומגומגמות ועכ"ז הוא טורח (
להשיב את דבריו ואף שהם אינם בנוים על יסוד האמת ואף שטענות
וסברות חבירו הם שלמים וחזקים ועל כל זה אינו מודה לו. וכל הדברים
דרכים אלו הם בחולשת החכם לגמרי מהופך מהיפוך וזה אומר והולך
בגולם. ובכלל המשנה האמת מפורשים בדקדוק לשונו ודרכי החיים
כדבעינן.

שבעה מיני פורעניות באין לעולם על שבעה גופי עבירה. מקצתן מעשרין ומקצתן אין מעשרין רעב של בצורת בא מקצתן רעבים ומקצתן שבעים. גמרו שלא לעשר רעב של מהומה ושל בצורת בא ושלא ליטול את החלה

החלה. רעב של כלה בא: דבר בא לעולם על מיתות האמורות בתורה שלא נמסרו לבית דין ועל פירות שביעית : חרב באה לעולם על ענוי הדין, ועל עוות הדין ועל המורים בתורה שלא כהלכה : חיה רעה באה לעולם על שבועת שוא ועל חלול השם : גלות באה לעולם על ע"ז ועל גלוי עריות ועל שפיכות דמים ועל שמטת הארץ :

[illegible] מיני פורענויות באים לעולם וכו' המשנה הזאת קשה להבינה ונ"ל פי'
להעיר פה הערות. [א] זה שאמר מיני פורענויות שלא אמר מיני גופי
ג"כ ועוד שבעה פורענויות באים לעולם. [ב] שלא אמר ג"כ מיני שהוא לו
לומר על שבעה עבירה, ודיין שבעה בתנ"ס. [ג'] שהיה לו לומר על שבעה עבירות
ושני רבים ולא עבירה כיון שהם עבירות רבים עד שבעה. [ד'] שאמר
מקצתן מעשרין כיון שאמר מקצתם אינם מעשרין, די בזה הלא הרעב
הלא על שאינם מעשרים ולא על המעשרים וגם שהלא יוכן מעשים אם קצתם
אינם מעשרים אבל גם המעשרים. [ה'] תיבות שלא לעשר אינם מבוררין,
[ו'] זה שאמר גזרו שלא לעשר דה"ל לומר ואם כולם אינם מעשרים. [ז'] זה
שאמר ושלא ליטול את החלה הלשון אינו מדוקדק דה"ל לומר בקיצור ועל החלה.
[ח'] זה שאמר ברעב של בצורת ושל מהומה פי' הרע"ב בא ע"י בצורת הגשמים
וע"י מהומה פי' שע"י מהומת חרב ובייטות הרעב בא, וברעב של כלה פי' שע"י
הרעב נעשה כלה וא"כ היה לו לומר כלה של רעב בא. [ט] שמנה כאן שבעה
פורענויות ושבעה עבירות ובאמת הם רק חמשה שהם' פורענויות שהם
כאן הוא א' של רעב וג' עבירות הם א' א' של מעשר ואם נאמר שחלה אינה
בכלל מעשר, עכ"פ אינם יותר משנים מעשר וחלה. [י"ב] זה שחלק כאן בענין
הפורענות בין מעשין למעשין הלא גם הבצורת. הלא ג"כ [illegible] העבירות
ואם

ואם לומר שבשאר עבירות בין שוגג ובין מזיד הוא ענוש אלא שבמעשים ה
הענוש בהלכה היא. אמנם קולא כ״כ ואלו קולא בדומה אבל כאן חמור ג
שבמקדשים אינה אלא של קצירות ובכל זה הענוש הזה של רבנן קולא יותר שהיא
של קצירות נשל ובזה ואח״כ גם כאן הוא ענוש אחד. [י״ג] כאן אמר והתשט
העבירות שקצתם אונס ומזידים ירבו וכו׳ והמשנה שאחר זה אמר תחלה
הענוש בשבת בא וכו׳ וכן כולם. [יב] בגמרא אמתא בדין ביטול ועבירות
ולא אמר בדין ועבירות כמו שאמר בדין דיני הדין וכו׳ ובכאן הוא אומר
ג״כ בדין ועוור בשוגגים שאין זה הלשון לתלות בהשוגגים, וזה עוד דוחק
ובדקדוק בשנויות השם בעולם ודומה לזה בדבר דברינו, [י״ד] זה שהוא קשה
מן לבין אם אונס ומזידים והרי [illegible] שבענש ויותר דברי שנים, והוא
והעיקרות שלא נעשה ודבר [illegible] הדבר כבאיתא בהשגה שאמר זה,
וזה שנראה לדעת הלכה בביאור המשנה אלא בא לחלק בין ושוגג המוטעים
בדין ועוור ובין כולם שזה אינו נשוג לכלום כמו שאמר [illegible] אין כוונתו שענש
ועבירות ואונסים טבל שבא עון ויותר אלא [illegible] בדין הדבר והענש הוא
על פנים פנים או שעבירות אונס ומזידים כמשנה כמו שאמרו. תנא״ק ביבמה ג
דרכים ועוור ואונס ועוור או שעבירות מן הרבי של הדבר או קמטה אחת
בעבירות הבכי וכו׳ הוי ואי וקלין על הדבר הענש שעבירות קבלנות. אבל
לא כמשנה, אף על זה הוי יכול לומר בעבירות אונס ועבירות עוד. נשאלה
שבא ולכן הדין בזה שבמקדשים תבואה ועבירות ומקבלין על הטמאה עונש
ועבירות כראוי הענש שבמקדשים בקדשות עונש זורח רק בשוגג [וזכות הראשונים
שחלק בין דבר [illegible] ובין דבר שאין לו [illegible] ודין שם בוודאי לכלום.]

ואפשר

ואפשר דאפילו קדם שעלה ואפילו אחר אמנם [illegible] ואף [illegible] על זה

כ״כ רש״ג גבי חרם [illegible] והשת [illegible] וכ״ש [illegible] כיון [illegible] תחילה [illegible]

יגיע לו [illegible] רש״ג בדורות הראשונים היו מבטלים וכל ובדורות אחרונים [illegible]

דרך גזרות פדי לפטרן מן המעשר אבל אין המעשר ע״ג גדול כ״כ כיון שאין

עושים [illegible] בשאר עם לפרוק על המעשר ועליהם רק שאין מקפידים [illegible] כך

והכניס [illegible] דרך [illegible] בודאי וקאי ומקפידים על המשאה וכ״ש אם אמנם עושים

רק בעקירה היינו שאין מקפידים על המצוה אבל אם גזרו שלא לעשר היינו

שגזרו [illegible] ועשו הסכם שלא לעשר כלל שלא יבואו לידי [illegible] וכן שלא לטול

את החלה [illegible] ג״כ על אופן זה [illegible] [illegible] [illegible] ובאופן שאסור ל

להפריש אף מעשר וחלה [illegible] [illegible] ועליהם על המעשר וחלה לגזרי

ובגמרא אמרו באמר [illegible] לרב [illegible] [illegible] [illegible] ועשין אותה וכ״ש וכ״ש

[illegible] הכל בשאר עם לבטל המצוה וכל אופן הא׳ [illegible] [illegible]

נעשה [illegible] [illegible] כל ע״ג לא יעשו רק בדרך של [illegible] [illegible] [illegible]

והיותר הוא [illegible] הרבה [illegible] רק לעשות וגם [illegible] [illegible] [illegible]

שבעולם. אבל אם גזרו שלא לעשר [illegible] הכל עליהם לגזרי ע״ג העמים יותר

גדול [illegible] גם [illegible] של [illegible] על [illegible] כל

וזה שהקדמונים [illegible] הרבה של [illegible] [illegible]

של [illegible] הוא שאנו [illegible] להם [illegible] רצונם.

[illegible] [illegible] האבן עזרא על [illegible] ישלח ה׳ בך [illegible]

ואת [illegible] בכל [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] שמחה הא באחרון [illegible] תרומה [illegible] [illegible]

תרומה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] לא [illegible] כיון [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] לא [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] לא [illegible] [illegible] על [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

אין המעשר בקבע בעת האסיפה לבית ואם מוקדים העגל ומכניסים בשול נענשים
ע"ג בראיה של והוויה ואחר בעת שמשין התבואה בקורתם ואין מתנים ואיפא גם
גדל השבט נענשים גם בעבירות גלוים שהוא בחומש פלו ואף השהויה הוא נוהג
וכן אותה בגוראל ברמן בושו ועשירות הגלוים נענשים מורב טל מטר והמוגר
הזה והשכר אבד ובני אדם רבים אחד פרנסתם ואנשים וגועים עכברות
הגלוים הוא הרעב של בצורת והשכר אבד ובני אדם רבים אחר פרנסתם
ואנשים וגועים גהו השהויה. והפרעון גם גב אף ועשירים
וע"פ דרכינו גם יוכן הא באותה התם שנאמר צוה גם
חום ענגלו שאול חטאו בשבט בתרומה שצוות אתכם בזוית
החיה ולא עשיתם ינגלו ופם גלוים ביזות הגלוים ואמם
וכן כל ומאי ני אמר שצוות אתכם ביזות החיה, וגם
זה שאמר ולא עשיתם שהוא וותק טעם שאמר כבר בשבט שצוית אתכם הוא
וכן של שערבן הצווי נענשים וגם לנו השמן צווי הי"ו ומה ולא קיימתם
וכן דרכינו נוכן עניר שבא ומר שנענשים על זה שמפקיעים עצמם מן המצוה
שצוה ביזות החיה ועשות וירוח וגם קודם שיכנסו לבית ולא עשיתם
פירש. שהיו ובפם ועשות בפני שהוא עולם חל המצוה והחיוב.

וקצה יש לתרץ שבזה בא שאמר
ועשירות פוג לתאר השמש אף
שיוטל לתקרב אל ושכר
הכנסת שבלן לבית ואם אנשים
עושים כן רק שאנשים בוזים את
עצמם וגוזלים הוא פוג לעושר
אלא הוא השכר אבד וגיזו ו
ופרנסתם.

וגם יש ומר זה שאמר ולא עשיתם הוא בדרך בפנ"ע
זה שצוות אתכם קאי על הכנסה לבית קודם
וירוח ולא עשיתם קאי על הנתינה וכן שאם היו
נותנים ולכן אף שחטאו זה שהכניסו לבית וו לא
היו נענשים על גדל השבט אבל אתם עשיתם שתי
רעות. וע"כ בא עליכם שני הפורענות השמש נענשים והשכר אבד שהוא
הבצורת

וקיים למד זה שאמר ושמן גורו ואתם
המעשר תלוי בגורן ואסיפתן, היינו
בתבואה הוא הוירוח וכן קהלה
הגורן ואספה ולמה הוא הגידול. וע"כ
יכאן גורן ששו שגורן ואספתם ב
באוסף שלא לנתר כל היום בקטנה
עדיו הוירוח בבית, והכלל נבלו
במות ושיעורו.

הדבורות והרהורה ״ ונשא ונתן את החולה רעב של כלו קא הוא ע״כ והשאלתא הרע
בענין חולה אין פרעה בוכנס ונאמר ושתחת בשערים וגורלים ואחרים אומרים שנאמר
והפקדת עליהם בחולה את בחולה אלא בחולה וכל והפקדת, והוא ושנין חסרון
כיון ולא נפקד וזה איש שבענין חולה וחסר וזהו הכל אף זה שאמרו בוכנס
וגם זה שגרעון וגדלה ואמרו האומרים ויפה וזהו כל זה שהיו להם ועל ובודה
הרעב הוה ומ״ש רעב של כלו פרי רעב שוחות כלו שנכלה זה שהיו להם ונפל
הוא כיון רעב של בצורת שע״כ בצורת ופי׳ שלא ונתן את החולה הוא כאשר
באמת שפורקים ועלוהם העול, וזה שאמר גורו ונשא אחר עוד גורו שלא
ונתן את העשר ונשא ונתן את החולה וזה ג״כ זמה כנגד זמה שהחיוב חלה הוא
אחר שנה תחת ידו ואין חסר לו כלום אלא האמת ואם הם פורקים ועלוהם על
הגה יפה וזהו זה שקודם וזה שלא אמר גם בחולה הרעב על ומקצתם כבר
שאמר במעשר ושום שבחולה אין שום אחר במקצתן רק כיון במעשר נכלל גם
בזה שאמר במעשר שגם חולה נכלל בזה, אבל בגורן יש חילוק בין מעשר
וחולה פרט כל אחד בפ״ע, והא שלא אמר בחולה שענינים גם ברעב של בצורת
ובד בהרעב של כל׳ כיון שאמר גבי מעשר ושום דברעב של כלו נכלל הכל שגם
אם עגלו עד הגלוים ושפכו ג״כ בדות אין עבירות(א) בזה כיון שהאומרים,
ובואו ויפה אותם כאשר באמת, והכן כל גאות, ובזה נחא נמי זה שאמרו בגמרא
בענין בטול חלה ובענין בטול מעשר ושום שע״כ שמפסידים בזול לבות ולשום רבות
ושעור נתבטל ונשא ״ ומ״ש שבעה מינים
פורענויות היינו כי בשעותם אינם חלוקים
רק לחמשה כנגד - ולזה אמר גם כן
מיני פורענויות שבעונים הם נחלקים ב
בצורת

ואותה(א) שם עוד ואם נתון והברכון שנאמר
הבואו וכל׳ והריקותי לכם ברכה עד בלי
די ואמר עד שלא די עד שיכלו שפתותיכם
לומר די והוא תמוה איך יבלו בשפת
ה׳ שישפיע להם שיאמרו די, וגם קשה ש
שיאמר האדם די שאין אנו

בכורות הוא ושנים עד ערלות גלוים והפיוטים הוא
הגבר אחד והפיו׳ שנעשה גם זה שהיו כבר [illegible]
נמצא שיש בהם ג׳ מינים ויש [illegible] גם עבודה
ולפי הבכורות ג״כ אינם [illegible] דוקנים וכל
וגזרו וכל הוא הכל ועוד הגה אחר ג״כ לבעלי
עצמותם הם מחולקים ולגה אחר ג״כ בעבודה ואור
שהם מחולקים גם בעבודה אחת בענין מחולקים
וזה שנגע בהעבודות מקדש ומדרש וכל ולא
אור רבה של בכורות קאה על מקדש וכו׳ כדרך
שאמר לקמן וכן שהשרים עד ג׳ באם הי׳ אורה [illegible]
של בכורות קאה על מקדש ומדרש הי׳ [illegible]
שבא להורות הרעם של בכורות על זה הוא
קאה ואור על מקדש וכל וקאות גם על גזרן
וכל היא קאה וכן אור על מקדש וכו׳ הרעב
של בכורות קאה לבבה ועל גזרו וכו׳ [illegible]
והושב קאה כיון שבארנו בענין אחד [illegible] שנגבר תשלב הוא עיקר הברית שבא
לאלוהינו ולעבדו מקום השחן לו בקיאור [illegible] ובשנה הסמוכה [illegible]
עוד בבה אור״ה [illegible] הי׳ השעה עליו

אש חלבה יותר הוא אש וגו לו [illegible] , וגם
חלבן [illegible] אינו נוקן [illegible] לבן הכתוב כלו [illegible]
אינו נוקן זה [illegible] שהי׳ לו לומר [illegible] עד
[illegible] לומר הי׳ כי [illegible] חלבן שאמר אינו נוקן , ונראה
[illegible] הי׳ [illegible] על הסתבקות [illegible] הי׳ והחסרו [illegible]
[illegible] לא [illegible] ופ״ה [illegible] הורה [illegible] ,
[illegible] הקאה הורה [illegible] [illegible] ,
ודין [illegible] הוא [illegible] צריך [illegible] , או
[illegible] לו ויתר [illegible] ,
[illegible]
[illegible]
[illegible] ברכות [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
כה כה [illegible] יהיו ב
קאורות כה [illegible]
[illegible] על [illegible] כאשר הי׳ , [illegible]
[illegible]
[illegible]
לא קרבה הי׳ לא [illegible]
[illegible]
תוספת קרבה הי׳ [illegible] , [illegible]

דבר בא לעולם על חתנת הלאורות בתורה אלא [illegible] , [illegible]
זה [illegible] הסגנון שלמעלה נראה [illegible] הם [illegible]
[illegible] לא [illegible] נמסר להם ; [illegible] קודר [illegible]

כרת או שלא בקרבנים והתראה עי' קלא הדעת שגר הוא זיקתו בדברי לבנים " ועל פירוש
בתשובות שאינם המצות ואין מעכבין לעשות נכתב: וקבלו את קדושתם ע"ש ולכן
ויש לפרש בפוסקים דמצות זהו כמעט נגלה " [illegible] בא לעולם על עיוותי הדין נטל
נטל הצורים בתורה שלא כהלכה. בגמרא ליתא הא במורים בתורה שלא
כהלכה ואי' גם בקלקול הדין. הנה על קלקול הדין פי' רש"י שעוות הדין ב'
בעונה ועל קלקול הדין פי' שמתעצלין שלא היו מתעסקים בדין וע"ש בתוספות דה"א,
ולולא דבריהם נראה לי שקלקול הדין הוא שמקלקלים הדין ומחטאים בעשיית הדין
נדונים שלא כהלכה, ועוות הדין הוא שמעוותים הדין ע"י דרכים אחר היינו
שהיו רבים לזה ורבים לזה או שאמר לו קנס דמקנס וכדומה שמשתמשו
[illegible] ומחמת זה נתעוות הדין ואינו דין כדין תורה ולא נתקלקל
גוף הדין ודין תורה הדין אמתי של תורה ע"ז הרי זה עוות הדין ו
ונראה שזהו שאמרו דין אמת לאמיתו רצה לומר שיהא אמת שיהא הדין אמת
ע"פ [illegible] שיהא גם לאמיתו של דבר משום כן שבאמת שלא יהא גם עוות כנ"ל
ונראה עוד זה שאמר גם קלקול הדין היינו המורים בתורה שלא כהלכה ו
שאמר בכאן ומורים שלא כהלכה שאמר כאן הוא גם כן קלקול דין, כי קלקול הדין
אינו דוקא על דיני ממונות או [illegible] אלא גם על ענין איסור והיתר [illegible] ולכן
דין כזה שמתעסק בפסק בעניני [illegible] ועיין [illegible] רבים
חללים הפילה זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה ועצומים כל הרוגיה זה
תלמיד שהגיע להוראה ואינו מורה ובכן זה ובכן זה נקראים [illegible]
שהגיע להוראה ואינו מורה הלא [illegible] עיוות הדין [illegible] ואינו [illegible]
והורות

והורות ולכן קא עז׳ החרך כו״ש רבים [illegible] הרעי׳ ״ ״ ״

חיה רעה קא לעולם על שבעת שוא נטל , [illegible]

בעשר׳ ובן הטל [illegible] ר״ש [illegible] [illegible]

קושין (ח) ט׳ [illegible] אחר התורה ונטל [illegible] [illegible]

שם [illegible] [illegible] טעם על זה :: גלות קא לעולם עיין שם בגמרא , [illegible]

[illegible] את האל [illegible] [illegible] עבירות [illegible] [illegible] הם ויתן [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] כמו על דיני הדין או על עיוות הדין , וכן

א׳ [illegible] [illegible] [illegible] וכן בחי׳ רעה או על [illegible] [illegible] או על חה״

[illegible] הג׳ פורענויות באים על [illegible] [illegible] לדבר [illegible] שבאים על

עבירה [illegible] [illegible] על עבירה גו [illegible] [illegible] [illegible] , [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] זה [illegible] על [illegible] עבירה [illegible] [illegible] [illegible] עבירות [illegible]

פורענויות באים [illegible] [illegible] [illegible] ויתן [illegible] [illegible] [illegible] פורענויות ה

הוא [illegible] [illegible] , [illegible] על עבירה [illegible] הוא על עבירה אחת , ומה

[illegible] [illegible] [illegible] באמת [illegible] קא לעולם ולא [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] הוא [illegible] כמו [illegible] ו

[illegible] ג׳ פורענויות [illegible] [illegible] [illegible] כיון [illegible] העבירות הם ויתן

[illegible] [illegible] [illegible] ויתן [illegible] [illegible] אלא [illegible] , [illegible] ט

[illegible] [illegible] [illegible] ,

בר׳ [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] :

בחרבעה

בארבעה. פרקים הברכה והספירה, כמו שכ' הרמב"ם כאשר יבאר אי"ה ד
ברכה: בשלו הפרקים [illegible] בדבר אלו והספירה [illegible] אין קושיא הוא על
הגאון בעל הרב [illegible] וסתם [illegible] אחד גם [illegible] והגאון קאמר
שגם [illegible] עם הברכה והספירה משום דכיון דעיקר [illegible] הוא [illegible]
ולכן סובר הרב [illegible] ג"כ הברכה [illegible] ג"כ [illegible] יהרב
[illegible] שהביא בתוס' ע"ש פי' הספר [illegible] אין ח"ו [illegible]
זה [illegible] לבעל [illegible] על זו [illegible] שלא יבואו לחיוב
[illegible] שהא בלאו הכי, וגם נראה דהגאון הוא עשין אחר [illegible] אחר
בא [illegible] שבעלים או רודם חטאת ולכן [illegible] והגאון אחר
שהספירה הברכה בסתם [illegible] והספירה [illegible]
שלא [illegible] שהחטאו [illegible] ולכן [illegible] והספירה הברכה
[illegible] וקרא שהא [illegible] אחר [illegible] הברכה בלא
ולא קבע [illegible] הברכה, והגאון אחר [illegible] וגם [illegible] לא [illegible] ב
[illegible] של הברכה לבעל [illegible] עליו, ולכן [illegible]
[illegible] או רודם [illegible] והגאון [illegible]
[illegible] עליו, הוא לקח ברכה ופאה, והוא [illegible] בכל [illegible], ולכן והברכה
בכל [illegible] [illegible] על שאינו [illegible] שלא [illegible]

ד׳ [illegible]
[illegible]
קרבע.
[illegible]

[illegible] טובות באדם ובכל י"ג והשיר רבה [יא] זה שאמר כאן באדם ולא אמר בן [illegible]
המדות שבאדם לקמן [יב] שאמר גו [illegible] בעלשת ולא אמר [illegible]
צדיק ורשע ואיש [illegible] הוא שאמר גו [illegible] סדום היו לו גו [illegible]
בינוני שקלם על האדם כמו צדיק ורשע ולא גרות בינונית שקלם [illegible] הגדה,
[יג] [illegible] לו לגרות היא [illegible] רבה יאחד ברכל קאשר ירצה
הולך בדרכי הישרים. [יד] [illegible] הרמב"ם על אלו אלף נשלך אלו עה"ה שגן
היא [illegible] אל [illegible] אותם [illegible] ובכל [illegible] זה שאמר תחלה
גו [illegible] בינונית הוא [illegible] ודברתי היא [illegible] אלף
נשלך אלו [illegible] סדום הוא ידוע שהיא [illegible] ורחוק הוא [illegible]
[illegible] רחונה והיפוך על היפוך בישרם. [טו] [illegible] הרמב"ם זה
שאמר כאן [illegible] אותם בשם עה"ה הוא [illegible] על [illegible] בינונית [illegible]
ובכל [illegible] הרמב"ם [illegible] שאינו הולך בדרך החכמים [illegible]
האמ[illegible]. [טז] על [illegible] לומר [illegible] אלו נשלך אלו וכל אלו [illegible]
אלף. ועוד יש [illegible] [illegible] המדות [illegible] [illegible]
גם זה [illegible] עוד [illegible] הנה זה שאמר כאן באדם [illegible]
והלכות [illegible] בכל האדם [illegible] עוד לקמן [illegible] בינוניות
[illegible] המדות שלקמן [illegible] בכל [illegible] אורחא. [illegible]
דרך [illegible] [illegible] א' [illegible] אמר תחלה [illegible] אלף
האמ[illegible] אחד [illegible] שאחרים לא [illegible] הוא [illegible]
ואמר [illegible] [illegible] שאחרים [illegible] [illegible]
ופתח תחלה [illegible] שהוא [illegible] והתחיל [illegible] ודרך [illegible] הוא
שבינוני

שהדין הוא [illegible] ובהגהות קצות [illegible] ואח"כ אמר ב' [illegible] הדין [illegible] שאחרים
[illegible] והוא לא יהנה מאחרים [illegible] שלו [illegible] שלו [illegible] ודומה [illegible]
שהדין שאחרים לא יהנו [illegible] והוא יהנה מאחרים [illegible] שלו שלו [illegible] שלו
ובין [illegible] והתחיל קצות שלו [illegible] שלו [illegible] לא אמר זו בינוני או [illegible]
בינוניות, כי בינוני הוא [illegible] שהוא ממוצע בין שני [illegible] הנפרדים
כמו בין עבדות לחירות וכמו אדם בינוני בין צדיק לרשע או בין
חכם וטיפש או בין עשיר לעני [illegible] ואם היה אומר בינוני או [illegible]
בינוני לא היה [illegible] על [illegible] בינוני הוא אומר שלא הדבר [illegible] חסר
[illegible], [illegible] אמר זו [illegible] בינונית [illegible] שהוא בינונית [illegible]
ובאמור [illegible] נמצא [illegible] בכאן [illegible] הדין [illegible] שהדין
שהדין הוא שאחרים [illegible] ואחרים יהנו [illegible] [illegible] שלו [illegible] מחבירו
[illegible] או [illegible] שלו [illegible] שהדין הוא שלו [illegible]
[illegible] והוא גם [illegible] מחבירו [illegible] ג"כ [illegible] של מחבירו
הוא [illegible] שהוא [illegible] כמו האחרים או [illegible]
אינו [illegible] והמה הוא אלא אחר [illegible] ובשלו הוא [illegible] שאחרים
יהנו [illegible] כמו הוא [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] זו [illegible] לא חייב יותר מארבעה [illegible] הללו [illegible]
[illegible] לא [illegible] [illegible]. כי בינוני הוא [illegible] לרע יותר
או לטוב יותר [illegible] יותר להטוב הוא [illegible] שהוא קרוב [illegible]
[illegible]

עבירה אינו חטא ואינו בכלל ע"ב ואם נעשה ע"י ... והאי [illegible]
וחטא משל עליו אינו [illegible] ובכלל ע"כ אינו [illegible]
בכלל הכא על החוטא אחריות הקדושה וזה הוא אינו בכלל,
ולא זו [illegible] סבור [illegible] שהעבירה בעצמה היא [illegible] בכלל [illegible] הוא
[illegible] סבור ולא שיחשב בכלל [illegible] סבור כי הם [illegible] ולא
החזיקו וכאן אינו אלא זו שאינו רוצה שיהיו אחרים [illegible] אלא שבעם
יהיה משל עצמם [illegible] משל לזו שאין לו [illegible] לא [illegible]
כי אנשי סדום היו רעים והשלימו גם בחטא וגם לא [illegible] ואות
והם ולא לזו שבעם [illegible] וקדוש [illegible] ולא לא [illegible]
לא אמר על זו שאוחז [illegible] בכלל אלא שהעבירה בעצמה היא
בכלל [illegible] בכלל [illegible]
כי שלך הוא " שלי שלך ושלך שלי ע"ה כיון [illegible]
שלו הוא [illegible] אחרים [illegible]
שלך שלי אינו הולך בדרך חטא [illegible]
אחרים כיון שאחרים [illegible] שאינו [illegible]
וזו [illegible] גם על זה שלי שלך אינו בדרך חטא. אלא
[illegible] בדרך חטא [illegible]
[illegible] שלי שלו ושלו שלך [illegible] שאינו [illegible]
ושל אחרים [illegible] שאחרים [illegible]
[illegible]

דומה המסקנא בשבועות, וזה שלא אמר בקינוח שלו ונשך שלך [illegible] שאלו
ואלו חבירו [illegible] שהוא רק של אחרים. והוא לא יהנה [illegible] וזה אינו שנין
[illegible] הוקינוח שלו [illegible] ויתר [illegible]. וכתב [illegible] אמר [illegible] לו [illegible] [illegible] שלא
[illegible] גם [illegible] רצה [illegible] הוא ולכן לא [illegible] יותר אלא שלו שלך זה
שאלו, והא ע"כ שלך [illegible] כמו [illegible] ונשך והא שלך לבד, ולכן [illegible]
שאמר שלו, [illegible] ונשך שלו [illegible] לא אמר ע"כ בקינוח שלו ונשך שלו [illegible]
[illegible] של חבירו, והא שלו [illegible] שבק הוא יהנה [illegible] ולא אחרים גם חבירו [illegible]
[illegible] לא יהנה [illegible] וזה הוא [illegible] ולא [illegible] זה [illegible], ולזה אמר שלו שלו [illegible]
שלא והם אחרים [illegible], ונשך שלו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] באחרים להנות [illegible] [illegible] [illegible] שיהא
אחרים [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] שאין [illegible] יותר [illegible] [illegible]

דף לז מלות כתובות [illegible]
[illegible]:

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
האדם [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ולזה לא [illegible] ולא [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] חסר [illegible] שלא אמר [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] אדם [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אם [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

בחיק

בחוק רפואים ענות ע"ג ויפגיד הרבה ולגה אמר הפא בדברות ולא אמר באדם
הדרך שאמר לעל, שלום דלעל היא הרבה המולדות על כלום אלא בקטנים שהגיעו ל
לעמוד הפרטיות שיוקחו יקח וכן בזמנם ושאע"פ הפא בכחם ורצון שלהם אחרים
אלא בזמן שעבר הגיע לכל דעת שהוא תלוי לכן בדעתו של אדם וגם כי הכחם
והרצון הם עדות שרצוני לשקול בדעתו בכל ידות שנגעתה לפי העשן והאויר
הארבע קנה בראשו, אמרות, ושאע"פ באוויר שלו שלו וכל שהם תלוים רק בטבע
האדם כמון או כלי את בהרגלו ואינו שתחלק תמיד וגם כי הכחם והרצון
הם כחות הטבעיות דבק האדם שלא ולכל כחם וגדול זו הוא רצוי
גיעקר עדות הכחם אלא ושלא והדור גם כן לכחם וכן שלך ע"ג לשר בדעות
שהדעות הוא ע"פ בפעולות שלא קבלו שלו כל אלא ולכל אל הגדול לא יתעגה
וכן שאמר האמור שלו שלו האמור נכבד ונאמר שלום לקרן בדברים מחת לקנה
ולכן אמר באדם שורה על הגדול השם האדם האמור, וזה שלא אמר בעמות
בכחם ורצון כמו שאמר לקרן במחשבה לקנה לכן שתלוי הדבר בדברות כבר בעתו
ובענין אינו להתנהג כלל, וגם כי הכחם והרצון תלוי לכן זה שנתן בעתו על
הדרך שאם לא יתן בדעתו על כל דרך לא יכחם ורצ"ו וויסף בעת ויוסף
ונאמר ונאמר יתבדק בדעתו אני ושקים כחם ונאמר שלום עוד " מח לכחם
וכל וזה שלא אמר וזהר לכחם כמו שאמר לקרן ושר לאהבה לכן שהכחם
תלוי לכן העשן והדרך שכחם על זה כי זי שהוא כחם אלא על אינה
דרך שהוא אם הוא קבלה נגד רעם, וכחם ע"ג ולכן זה שלך עבר ושן
ניח שהוא מת לכחם על כל דרך אלא זוהר הוא על זהירות הזמן על פעולה
הוא מנוח לרצות ולא אמר והתנהגות כיון שקיבל על עבור השם לכן שהתנהגות
ושונו

ומשום על ידי אחרים. אבל באמת לשון ההרגל עצמו בדעת ובחכמה להשיגו כמשו
ולאבד עצמו אבל שלא נגלה אותו אחרים. מה לשמוע ומה לאבד, יצא שכרו ב
בהפסדו כי זה מועיל בזה שיתפשט אחר כך כיון שיעמוד על כך ודעתו הוא
עוזר ומקבל בדעתו וכל יום הולך בכחו ובעבודתו ובדעת כמשו ולחות
ויקוק ועוזר לא יכול לתקן, וזה שאמר קשה לשמוע וקשה לאבד חסיד שהוא
ונפשו מסורה בדין כיון שהוא קשה לשמוע ואעפ"כ שלא יבא מה לאבד אין
הפסד כיון שאמר כתוב: אלא אחר ישוב הדעת וכן שאמר יצא הנפש בלעדו
שמתקן הוא והפסד עצמו אם הוא מרגיל עצמו להשיג את כמשו זה
שלשמוע על הדבר הראוי לשמוע הרי הוא עושה, ונפשו מסורה בדין ועוד
חסיד מה לשמוע וקשה לאבד רשע ואעפ"כ שמע בדבר רע עוה"ז הבחירה
נתונה ביד האדם לכוף יצרו ולהרגיל עצמו נגד טבעו ומדותיו טבע
שטות, ויש מן המדות, וגם ברצון דמיון עזר אלהים, ויהיה וארבע
מדות השם שאמר נוח ואמר קשה בין לשמוע בין לאבד נוח שלשמוע
הוא [illegible] או קשה ולאבד הוא על דרך המוטב לא נוח ולא קשה או לשמוע
הוא עה"ד המוטב ולאבד הוא נוח ומקשה ולכן שלא בא אלא לשמוע דבר והעצבו
וכן לא שמה שאמר מדות בזה כאשר באמת וזה ודע"ת אבל הב' מדות נמצא
גם שאמר פתאום ובטלו הם אם והוא מעשה לדעת התמידות או לרשע או
ויצא שכרו בהפסדו או הפסדו בשכרו ודעה זאת כי כלל באמת
קשה בישנה באבל"

ד' מדות בתלמידים מהיר לשמוע [illegible] לאבד יצא שכרו בהפסדו קשה לשמוע וקשה לאבד יצא ה
הפסדו

הפסדו בשכרו מהיר לשמוע וקשה לאבד זו חלק טוב קשה לשמוע ומהיר לאבד זו חלק רע :

ארבע מדות בתלמידים וכו' איה לקוץ ותשאל שהתלמידים שאמר כאן לאו דוקא ת"ח
אלא על כל מי שבא ללמוד גם על קטנים וכן נראה מאין בשתי דברים לשמוע
וקשה לאבד חכם לא נאמר. וזה שהקשה בעל יען ודעת שהחכם אינו אלא על
מי שנוהג בדרכי החכמה עכ"ל והנה איך שנשאת שכן הוא השם בחכם סתם
באי דלא חסרת זה קשה ואם אינו הולך בדרכי החכמה חטא גו זה הוא
ענוה אשר פלוגתיה חכם בלא לני איך שאינו הולך בדרכי החכמה יתקרי
חכם ועוד גם שהוא עומד ובפ"ש חטוים הם להרע ובשמש בתם איך
שאינו ותהלך בדרכי החכמה עורא ת"ה פ"ש ת"ח שסרח ת"ח שאין בו
דיעה בלבתן זה הוא חכם בלשון וכן בכאן הוא חכם שאמר קאי על
התלמידים והוא כאן שאמר שהתלמיד הוא חכם השם בלשון ואין האריך
בגה כאן שבקט הגרסות שלפנינו לחכם וכן האפיקורוס בגה הוא למחק
גו חלק טוב וגו חלק רע חסיד או רשע לא שייך לומר. הפלא כאשר כ' הרע"ב
ועוד בתנ"ט גרסינן ואע"פ שאפשר לאמור גרסתו קסיעתא דשמיא פלוראות
חטאו קודמות לחכמתו עכ"ל ולדידי אין כאן אפילו התחלות נושא לכן זה שבאמרו
שם זה שאמר חכמתו ומעשיות השם שהחכמה והיא קיום לה נוסף גבול
שלא יפול בה שום ספק ולא קאי על קיום השם שהתגיים עלא ואבד ממנו ע"ג
לא קאי א"כ אין קושיא כל ע"כ, והנה גם במדות התלמידים יש עוד חלוקי
מדות לבד ארבעה מדות הללו השם בדרך המוצא "לע"ד זה שבמשנה
במדות הכעס והרצון וי"ל אלא שאינה בעולם לשמות אלא דרך והצעתו

וגם יטו הב׳ ד׳ דברים יובן גם שארי חלוקי ורבינו הברטנורא שאין לכפול הדברים

ויש עוד מדה רעה מאוד יותר מזה שענה כאן היינו מי שקשה לשמוע שלא

בסברו אלא מחמת שאינו רוצה לבו לשמוע זה שאומר ובוהר לאבד הוא יש

ג״כ מי שעושה בקשיו ואינו חוזר על למודו ומסיר לבו גם בזה לא מיירי התנא

משום דלא אשכחינן בזה מדה והיינו שעל כן השיב השם מהר לשמוע

קשה לאבד זה אינו תלוי בבחירתו כי מי שטבעו קשה הלב ואינו

חריף לשמוע וגם בטבע הוא שטבע לא יוכל לתקן בעצמו כנ״ל ואינו גרסא

מיוחדת בשמוע ולזה לא איירי התנא חלוקא הגאת. ולאבר ולמר דמשום זה

נקיט התנא בלשונו זו חלק רע לפי שיש עוד מדה שהיא רעה באמת וכ״ל

ולזה אמר על מי שהוא טבעו קשה לשמוע ומהר לאבד אף שאין זה

רע באמת אפ״ה חלק רע הוא ור״ל שזה היא חלקו של הרע וגו משום

מיעוטא לפי שיש אחרת דומה לזה כאשר כתבנו לעיל ואמר ג״כ בזהר. ל

לשמוע וקשה לאבד זו חלק טוב בלשון זו כי בספא אף שבספא לא תשגא

עוד אחרת וגם משום דבשארי חלוקים ובטעם יש זה שהוא לחלק טוב אף שאינו

חלק טוב ממש ויש ג״כ זה שהוא נוטה לחלק רע אף שאינו חלק רע ממש ו

וכאשר באמרו לעיל בשלמות שלו שלו ושלך שלך עשו לגם כי אין לכפול הדברים

וקחנו משם, ואחר כך העיון לומי ספר מדרש שמואל שכתב בשם הרי״ו לגרסא

שנגיא גרסא שזה בספר ישן חלק טוב ולא איתא התם זו חלק טוב והנה״ו

ד׳ מדות בנותני צדקה הרוצה שיתן ולא יתנו אחרים עינו רעה בשל אחרים יתנו אחרים
והוא

והאי לא יתן עינו רעה בשלו יתן ויתנו אחרים חסיד לא יתן ולא יתנו אחרים רשע:

ארבע מדות במתנת צדקה וכו' עיין ברע"ב שפי' בנותני צדקה דאם כן [illegible]

במתנת צדקה [redacted]

ובחוץ [illegible] והנה כמשנו כי עיקר מדות צדקה הוא על נדיבות הלב

כמ"ש כל נדיב לב [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] לו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] .

[illegible] על טוב לבו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] הוא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] ולא ירע לבבך בתתך לו [illegible] [illegible] ארבע מדות האלו [illegible] [illegible]

האדם [illegible] שהוא זה שאמר [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

מתן או לא היו מתן [illegible] [illegible] [illegible] לא [illegible] והבן [illegible] , [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לא [illegible]

[illegible] צדקה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ולא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

או שאחרים [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] כי [illegible] [illegible] [illegible]

אלא על [illegible] צדקה " [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צדקה [illegible]

הוא על [illegible] [illegible] חיוב [illegible] צדקה [illegible] [redacted] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] על [illegible] החיוב [illegible] [illegible] [illegible] על [illegible] [illegible] [illegible] צדקה [illegible] ,

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] החיוב [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לו זה ותן

[illegible]

אמנם בכלי יתן או לא יתן ועליהם לא אמר הרוצה שיתן [illegible] ולא יתן וכו' דעינו רעה בשל

אחרים שיודע שהצדקה מעשרת ועינו רעה בשלו שיש לו אפילו לב צר פי' רש"י

והוא רחוק מאוד. [illegible] [illegible] [illegible] אמנם אם בשלו אינו גומה ועינו רעה בשלו

אחרים ולבעבור נראה עכ"פ זה שקארו לעיל בפ"ב דעינו רע הוא שמצוה על כל

ברכת בעינו רע אם רואה שחבירו יש לו איזה ברכה או שעשה איזה ברכה טוב

הוא רע בעינו והוא שונאו [illegible] וגו' פטן אם רוצה שיתן הוא ואח"כ רוצה

הוא שיבא [illegible] בו [illegible] ואע"ג זה שרוצה שאחרים לא יתנו עכ"ל הוא שחושש

שעינו רע בשל אחרים [illegible] הוא בעינו שחבירו יוציא, [illegible] בברכה בעינו

טוב, וכן עינו רעה בשלו שיתן עינו. בעינו שלו בעינו רע ואינו שיתן

הוא שמתן בעינו רעה"

ואפשר הי' לפרש בין זה באמר עינו רע בשלו וכן עינו רע בשל אחרים, שעינו רע הוא הכל על הרעש וזה שאמר בשל אחרים ובשלו פי' הוא בקמצנות באיזה ברכה הוא רע עין על הרעש ואמר בשל אחרים וכן הוא בשלו, וכן מצאתי [illegible] לגה [illegible] [illegible] [illegible] שעשה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ויתן [illegible] [illegible]"

יתן ויתנו אחרים מסוב, [illegible] שהוא שמח בטוב לבבו

ועשה ג"כ אחרים ורוצה שיהא לו ויתן [illegible] [illegible]

[illegible] רב בקבה [illegible] הרא [illegible] הופיח [illegible] וע"ש

אף [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] הוא עין רעה

אם בשל אחרים או בשלו [illegible] [illegible] [illegible]:

חסיד או רשע ואח"כ איזה דרך [illegible] שראוי [illegible]

איש [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] דרך [illegible] [illegible] [illegible] כי

לא אמר אלא הרוצה שיתן ולא [illegible] אחרים. ור"ל שיהא רוצה שאחרים לא יתנו

אלא הוא כי [illegible] הרוצה [illegible] על יתן [illegible] לא יתנו אחרים [illegible] הוא [illegible]

בשל אחרים [illegible] אם [illegible] אלא אלא על [illegible] [illegible] שרוצה יתן הוא [illegible] [illegible]

חבירו

ועל חבירו מסולק כלום בין שיתן ובין שלא יתן הכל הוא שזה אצלו גזר הוא
מגבה מוקדמת וכקדמת שהוא לבדו מתן לו די מחסורו ואינו שאינם עולה גם לאחרים
שיתן לו עוד ויתן מדי מסופק אין זה דבר ומגבה מוקדמת הוא. וזה שאינו
מגביר הגבה מוקדמת האמת כאן הענין כמו שאמרתי שאינו שונה. אלא
דשם והעיקר הענין זה שעולה רשעם עליו ועל אחרים לכל הגבה המוקדמת
כשאינו עולה רשעם אלא עליו ולאחרים מסולק רשעו.

ד' מדות בהולכי בית המדרש הולך ולא עושה שכר הליכה בידו עושה ואינו הולך שכר מעשה בידו הולך ועושה חסיד לא הולך ולא עושה רשע:

ארבע מדות בהולכי בהמ"ד. ולכאורה זה שלא מצינו גאות אחד בד' מדות בתלמידים
שכן הי' ראוי לכאורה וכן הד' מדות במתן צדקה. הי' לו להשמיע אחר
מגמה בשלי ושלך. ואולי יש לומר כי גאות קשום טעם על שנים, זה אומר
בהולכי לבהמ"ד. ועיין בפי' הרע"ב בהולכים בבהמ"ד משום דהכי קתני לו [illegible] הוא
שכן כתב המדות אצל הולך ואינו עושה בהולכי וכו'. ולפעמים נראה שהוא ע"ד
על דרך שבארנו במתן צדקה והוא אף שאמרו חכמי' והגיע בקשו הי' הולך
שבהגיעם רגליהם הולך לבהמ"ד אין זה נוטל על כלום כי מצוה עם [illegible]
שלא הוו הולכים כלל רשות נשותיהם אצל כשאין אותן מספרות ותלוי בהסכמה
אותם בכלל הולכי בהמ"ד וכן שעם לא ראשי ומנהגות שהתלמידים בכלל הולכים
אותם בכלל כי הולכי בהמ"ד ר"ל שבעליהם הן הגורמים הולך לבהמ"ד ומשרתים אותו,
הולך ואינו עושה. ואם סוכן אם אינו עושה ר"ל שאינם לומד אינו לכאורה לזה והא
לו יגיע

או שכר הליכה כיון שאין [illegible] בהליכתו ואם הי' יושב רק שאינו עוסק אם כן

עסקו שעוסק עתה שגם יושב הוי כישיבה ואחר שיושב הוא גם כן נבראו על

הכל לשמו [illegible] ונפל [ודאי ועל פסה"ד משנה הוי גדר בתלמוד] וגם הוי לו לומר שכר

ליושב בידו, והנה הרע"ב פירש הולך לשוק ואינו עושה, יושב ואינו עוסק

ועוסק בתוי"ט שמדקדק בפירוש דברי הרע"ב וכו' ע"ג ב' פירושים ואין רצוני ל

להאריך בזה כי הענין וראה זה פירש דברי הרע"ב אינו סובל כי גאות,

וזה שנראה לי בביאור [illegible] הענין שיהיו קשה לזה שהערה בזה, ולכן

נראה שהליכה הולך כבר לשוק ואינו עושה לשמה ולחזור זה שעושה כמ"ש אם

קריות לא שלשת ימי' שלא חזר שאינו [illegible] לשוק שעושה ואינו [illegible] שאין

נפקותא בזה ואדרבה השוק יעץ אחרים ושוכח יותר כמו שבארנו

קבע"ה בזה לא מצאו לגמרי טוב. ושתיקה ניחא משום ולכן פירש שאינו

עושה כי כשעושה השוק שיחזור בעצמו זה שעושה או שהולכה הוא

ליושב וכשעושה היושב הוא שוכן זה שיושב ואם אינו נותן לב לזה נראה

אינו עושה ולכן אין לו ענין על המעשה רק ענין של הליכה וכו' של הדברים

שהולך עבור זה היום שכר השבה או שכר היושב לבד ולא אמר שכר שעושה

או ענין היושב כמו לקנין אחר שכר הליכה יקנה על ב' בדרכים האלו

השיעור והיושב כי טעמו הליכה הוי על זה וכו' שלו בהולך ואינו עושה

אם הולך לשוק אינו עושה וחוזר בעצמו ואם הולך לשמה אינו יושב, כי זה

נראה לי בטעמי דברי הרע"ב, וזה שנראה לי בדעת בזה שהולכה לבהמ"ד

אינו בונה והולך ואחר כך שבשבת אין שהולכה ועוד הוא גם כן זה

חזק

ויקבל עליו שכר לבד והדבר שעל המצוה נעשה [illegible] השם כשעושה המצוה אבל אם
נותן ולא עשה המצוה עם הנאה לא יחשב לו אשר כשהמלך והקב"ה אינו שנותן
ולא לוה על שלא לוה מקל ענשו אשר שכר הנאה לא יאבד [illegible] וזהו ה
הפלש בעינן הנאה לקב"ה. וכתוב [illegible] להמלך לעסק מצוה כו' והוא בקש
ה' [עיין הוספה] . וסוף לא כי המלך והקב"ה שוים בעצמם [illegible] שהמלך
ללוה ולהבין כ"ב על קורין בסדרו ונו' שהמלך ללוה לא נוסף טולא כי
אדם נותנה ללוה ולהבין כ"ב על קורין. נוטה קטנו ונו' ע"פ שאינם נותנה
ע"כ ללוה לעצמו רק שהמלך לשמוע זה שומעים אחרים ונו' ע"כ שאינם מבין
כי אינו זה שומע ואינו המלך רק לשם ת"ח ולעשות לפני בהקב"ה כי נכבד
שעושה של ת"ח וגו' המלך אינו עושה היינו שלא הלכה לקב"ה לעשות
כבוד עצמו ולגה אחר כך המלך ואינו עושה כבוד עצמו שהמלך לגה שלא
לוה ולהבין או שלא לוה כי או שלא שמע או שלא לשם ת"ח ועכ"ז שכר הנאה
קיבל כאשר בארתי כי עושה קביעת כבוד כחו ועושה נושא בחינה [illegible]
המלך אינו שהיה לו הנאה לקב"ה שלא יעשה כבוד עצמו [illegible] שכר ועשה
קיבל . המלך ועשה אינו שזה רצה לעשות קביעת כבוד . חסר שוקל שכר
על הנאה ועל המעשה ונו' שכר העשות וכו'. ורש"י בדברי תורה שנקרא
ובקש ה' . ולכן במצוה לקבוע נושא הבין כשם שגם קביעות וכו' לעשות כ
כבוד [illegible] עושה בקב"ה השם גם נוגה עם קביעות . והבן " לא המלך
ולא יעשה רשע . ולכן שאינו עושה בקביעות היה לו לזה אולי יקלום מגן דבר
טוב וכמו שאינו חושש ע"ז נקרא רשע . וע"ש בביאור המשנה . ובזה המלך ויבחר
הא [illegible] לבהקב"ה בלא שום דוחק ובזיונות כו' "

[illegible]

ארבע מדות ביושבים לפני חכמים ספוג ומשפך משמרת ונפה: ספוג שהוא סופג את הכל ומשפך שמכניס בזו ומוציא בזו. משמרת שמוציאה את היין וקולטת את השמרים ונפה שמוציאה את הקמח וקולטת את הסולת:

ארבע מדות ביושבים לפני חכמים נראה לענ"ד דמיירי בהולכי לבהמ"ד ולא העומדים עדיין
יושב לפני חכמים נושא ונותן עמהם במלחמתה של תורה והנה מיירי ב
בתחלת העיון יושב לפני חכמים ושומע והקושיות והפירוק אז הוא שומע
תח״ בכל מקום. הספוג שהוא סופג את הכל היין הטוב מעורב עם הפסולות
והשמרים ביחד כן היושבים לפני חכמים נושא ונותן עמהם בסברות שלהם
ושומע סברותיהם ואין בידו לברר הסברות והפלפולים הצודקים והבלתי
צודקים ואמיתים וזה שלא דומה אותו לחבית שנתנו בתוכה יין מגתו.
מעורב עם השמרים לפי שאחר זמן נשקעו השמרים למטה ונשאר היין מזוקק
למעלה אבל הספוג נשאר בתוכו מעורב וכן עיון בו בלי בירור הסברות
הצודקים לעולם. ומשפך שמכניס בזו ומוציא בזו גם הוא אינו מברר
הצודקים מבלתי צודקים אבל הוא בהיפך מספוג שהספוג הוא נשאר
בלבו גם הסברות המזוייפות והבלתי צודקים אבל כאן הוא כמו המשפך
שמכניס בזו ומוציא בזו כל מה שהכניס הוא מוציא היין עם השמרים מיד
וכן הוא כאשר שומע הסברות וההשקפות, ראשונה. אינם מתיישבים על
לבו הוא מסיר הכל מלבו ואינו מעיין עוד על הסברות הצודקות
ואולי כאשר לא יוציאם מלבו יעמוד על האמת וגם: אם הסברות לא יעלו
לו במקום זה אולי יהא לו תועלת במקום אחר כי ד"ת עניים במקום זה
ועשירים במקום אחר ולא קאי על ענין השמיעה כי בשעת השמיעה כבר

אמר

אסר לעולה יהיה לאברהם וגם בזה נחלק זה שאומר זרעים ויוצא שאינו שבדעתו
ורצונו עושה זאת ואם לעשן שרחבה הש"ל ואמר שעשה בזו ויוצא בזו לשון...א
ואם מדות הללו הם דעתם והוסיפו כמו שאמר בדרך הספרנות והדברים
ואמר עוד שגם מדות דעתם והוסיפו כמו שדרך המדרגות היינו מרחוק
בדרך האמת ורוצים רק לפלפל ולהראות חריפותם ואם רואים דבוש שלפ
רוב המעתיקים הגדולים ומהם רק בפלפולים הם רחוקים מדרך האמת והם
רק להם הרבה ומגיעות בזה כי האמת הוא עד לעולה והעיקר אין
לו רגלים ולכן משתדלים לקיים דעתיהם הרחוקים בפלפולים ובסברות משונות
והגם כי הפלפול גם הוא דרך טובה והיא מהמ"ח מדות שהתורה נקנית
בהם אבל לא לקלות ע"ז ובפרט בפלפולים של הבל בסברות הרחוקים
מן האמת ומורשים תורת אמת ובונים רקיע של שוא ומיין בדבר זה ואין
והאריך בזה כי כוונתו ע"ז ובפרט בשל"ה הקדוש והאנשים הללו
פירושים שבדרך האמת אין להם זה לפלפל עוזבים דרך ישר והולכים
אחר דעתם הרחוקים מן האמת והוא דומה למשמרת
שיוצא את היין וקולטת השמרים ויש מי שהוא בהיפוך שמברר גם
אלא שלוקח הספרות המדוקדקים והבלת דקדוקים וסר ולבן כמו שיוצא
את הקמח עוסקת ... וראיה מספר יין לבנון שהאריך באריכות
דרכים ... ולקח לו דרך לעצמו ונטה מדרך ... ופי'
בקיצור זרעים כזו ויוצא. בזו ללמד לאחרים וכן במשמרת הש"ל ולבת ל
שיוצא היין ... עולם השמרים שלא להוציא ובקיצור פי' הש"ל לענין
ופסק דיבורו על המשובחים ונכנס בדחוקים גדולים ולדבר זה קשה לדעתו

הוי לי

הוי זו זמר תחלה שקולה ואח״כ שונפא ואין להאריך. בחנם בזה ועיין באדר״ן

שבמאמר שם ההיפוך ובתקונו. אמנם לכאורה קשה עדיין הלא כתב עכ״ד

שונפא נקית ו[illegible] סובין ועיין בג[illegible]. וזה שנראה לי בזה אינו כתב. עכ״ד

כן הוא וכן איתא בשבת ורקיק אותו וטוחה ופסולת לעולם אבל עכ״ז אין

גזה קושיא דהוא בעצמו תנאת והדר [illegible] כי [illegible] הרב׳ [illegible] אינם

שנים לעולם על עיסה אחת כי סובים אם אינם עי אינם [illegible] את הכל.

וגזה אמר סובים שהוא וכל הכל [illegible] שאומרים לך השם שהוא [illegible] את

הכל שהוא. עי. ו[illegible] אינו שיש [illegible] שאינם שונפא זה זה שנכנס לתשבה

שיש זה שהוא של זגזה כדאיתא בפסי׳ כרים וגזה אמר [illegible] שאומרים

השם [illegible] בגו ושונפא בגו [illegible] נ[illegible] יש שנקבו׳ דקים ואחר נאין

שונפא גם היין [illegible] וכל וים גב׳ שנקבו׳ גסים שונפא אינו השעורים וגזה

אמר ואומרים שונפא היין וכל כל היין ו[illegible] השעורים [illegible] כל השעורים

ועכ״ד השם אינו כתב עכ״ד שונפא הקמח ו[illegible] הסובין וגזה אמר

שבלע״ז. גו שאומרים לך השונפא קמח ו[illegible]. הסולת ועיין באמנות

גבי. אבל עוד. עכ״ד ואחרי אשר בקשת כל האמורים של ג׳ ג׳ [illegible]

עליו לבאר דבר הסמנות והסדר של האמורים הללו וגם בזה

ו[illegible] בשם לבשם ,ולברכים יבוא על שמן [illegible]״ [illegible]

שלו שלו הוא עיסן המנהג בכל אדם ואינו [illegible] [illegible] [illegible] ל

לפעמים נאמר תחלה שלו שלו שכן ראוי להתחיל בדבר שלו והוא שכיח

ותן ואח״כ ההיפוך וזה שלו שלך נשלך שלו ואח״כ עוד בי׳ [illegible]

[illegible]

דרך והיפשו כיון שבאמרו ואח״כ אור ב׳ זוגות בבדיקות שהוא מהם אחר
שהגיע ולכן בירור לשקול זוגותו ופתח במח ולכוס שהוא עדש ורצון ואח״כ היפוכו
ועוד ב׳ דרגין דרך והיפוכו ואח״כ בתלמידים שאינם לא בנגיעים כלל ולא בעה״ה
ופתח בזהר שבוע שהוא קודם והכל כנ״ל ואח״כ במותם זקנה שאינם לא בנגעים
וקטנים ולא בעשנים שנים תפלה בירוך שהוא בשל עצמו כנ״ל ואחר זה בהולכי
בהסו״ב שאינם אלא בפנים כמו שבאמצע עקרים תפלה בהולך שהוא נודם לעולו
ואחר זה בולשים לפני חכמים שיודעים לשא ולתן בשלחותה של תורה שהם
יודעים בהשגלות עניים תפלה דרך והיפוכו כיון שאינו ובדור הדרגים
שהוא נודם בגוף ואותם שהשיגו לבירור לדרך בשלם והוא בענים הכל תפלה
שנמצא את הינו שהוא סדר גרוע ובכל האומרים עניים תפלה החדה
המשובת שהוא חסר שלום של ב׳ זוגות הראשונים בירור המעשים וכן החדה
ההיא בטובה לתשוקה ולכן עניים בתפיו ולא תעשו שגם בטובה ההיא היו
יכולו לבחות לשובב ענייט סובין ונמצא נוח שאנו בבקות ושורש של״ה קבלות
שעקר האוכל הוא הבות זבר והוא בא לומר שנמצא כל הינו, והכל כל זה,
קשורות לב״

כל אהבה שהיא תלויה בדבר · בטל דבר בטלה אהבה · ושאינה תלויה בדבר אינה בטלה לעולם :
איזו היא אהבה שהיא תלויה בדבר זו אהבת אמנון ותמר · ושאינה תלויה בדבר זו אהבת
דוד ויהונתן :

כל אהבה שהיא תלוי׳ וכו׳ ירמז ואומר עוד נוי דרגין שש אחרים דרך
והיפוכו וכאשר נבאר אי״ה ; הרע״ב פירש שהיא תלוי׳ בדרכם בכל ובפ׳
בדרך

בדבר בטל שאינו מתקיים ושאינה תלוי' בדבר בטל אלא בדבר קיים כנ"ל
אהבת צדיקים וחכמים אינה בטלה לעולם כיון שהדבר אינה בטלה, כך
אהבה אינה בטלה עכ"ל, וקשה דעדיף והדין הגירסא הגאות שלנו הוא
ומתקן הא דקאמר בטל דבר בטלה אהבה שלא היו לו וזה אלא בטלה ה
האהבה כיון שאמר שתלוי' בדבר בטל וכן שיתבטל הדבר וכתוב לומר
שהוא נתלית טעם וחוזר שיתבטל הדבר יתבטל גם האהבה שיתבטל, ונראה
ודבריו שכתב כשיתבטל הדבר שהוא סיבת לאותו אהבה גם האהבה
יתבטל הוא דחוק ואמר על זה לכך ונתלית טעם כי זה הוא דבר
שאינו לפנים ולכן. ואם טעמו על הדבר בטל שאינו שיתבטל נאמר. כאשר
יתבטל הדבר אז תתבטל האהבה קשה גם כן שאהבת החכמים הוא
תלוי' ג"כ בדבר שנוטל להנות שיתבטל הדבר שלא ותמיד עליהן ביחד,
ואע"פ נאמר שאינו יתבטל האהבה שלהם, וכאשר נראה בעיני מבוא כאשר
יתבטל וכל שהוא סיבה וכל ולא שהוא לכריתה לומר הכי שאהבת החכמים
יתבטל בביטול הסיבה ההיא ואם נאמר בדבר בטל הוא שהדבר בעצמו
הוא דבר בטל וכן התאוות טל ותאוות אחרות ושאינו דבר בטל הוא כשהדבר
הוא קיום ותאוות ותאוות שהשכל שהדבר יתבטל זו התאוות שהדבר ההוא
לא יתבטל [illegible] אהבת הצדיקים והחכמים שאינו [illegible] גם
עם גם זו התאוות על הטוב לא יתבטל וכן יאמרו זה שכתב כגון אהבת
בנו ואהבת השלום [illegible] שאמר לו [illegible] וכל [illegible] וגו'
דוחקו לגרוס בדבר בטל דלא שהוא לו לומר [illegible] אם יהיה בדבר קיים
כנ"ל

כגון אהבת החכמים שתלו בדבר לימודם שיתבטל כאשר יתבטל הדבר"
ולכן כ' שלא יתבטל אלא אם תלוי בדבר בטל, אך לפי גירסתנו צ"ל עלה שגם
אהבת החכמים תבטל לפעמים כשיהא איזה סיבה קטנה ואינו אומר שאינה
בטלה לעולם, ובמתני' קשה לפי שאהבת דוד ויהונתן הי' והשלים רבנן
קודם שאמר אתה תהי' למלך אינו נראה שיהא עיקר אהבתם והא תלוי
בזה אין אהבתם הי' תלוי בשום סיבה כי רק כוונת השפה כמ"ש ונפש יהונתן
נקשרה בנפש דוד וגם שיוד אחר ולחום פלשתים עקרים גלית וכרתו שאהב
את דוד ואך לא עמד עדיין זולתו דוד שגם שאולו לא נפסקה אהבתו. אלא
נחוש שאמרו ודוד ברבותו, ולכן נראה שהגירסא המשנה היא שהיא תלוי
בדבר ... ותחלה נתקבע על היתור לשון שאמר ואיזהו אהבה וכו' ואיזהו
אהבת וכו' ואיזהו וכו' שאינה תלוי' וכו' מהו אהבת אמנון ותמר ל
לימודי בתלמודו ואם נאמר לדוגמא בדרוש עניין [illegible] הרשב"ץ הע"ה
ומר אהבה שהיא תלוי' וכו' וכו' לא הי' איזהו כלשון שאלה (יונת
קל' מאות של אברהם וקודם לא אמר איזהו וגו') וגם יש להעיר עניין אהבת
אינו ואמנון שהיא תלוי' בדבר שלא באמת או קולקל בשם ואין רואין להאהבה
אמנם [illegible] כי ביופי גבעתו שלא יופי לולא תאוותו והגם שאין זו בלבו, וגם
ובגירסת הרע"ב קשה שאין רואים שהפרטים אותם אותה בולקל יופיה שהוא
דבר בטל ובאמת ניכר אמנם בטלה גם לדת גבעתה שגם יופיה אמנם
נראה שיש כאן חלוקים בדבר באהבתם וי שאהב את אשתו רק עבור
יופיה לבד או שאוהב מדות שתות שקבל אמנם טובה טובת דברים בעניים
מפוזרים

והפסדים כמ"ש אהב חמתא [illegible] רחוי וזהו תלוי רק בדבר בטל ויש אהבה שהיא

ג"כ מחמת דבר אבל הדבר ההוא דבר חשוב כמו שאוהב את חבירו ,

מחמת שלומדו תורה או אומר בשבח בשם או שתהא לו לעזר וכה"ג לא די

שמעבירות בשם :: ומצלה אותם מן החטא

ונ"ל בענין אופנות הדבר שהאהבה תלוי בו

והנה גם בענין האהבה שתלוי בדבר כל

גם הוא חלוקים בענים : היינו [illegible] ט

האהבה : אם הם מחמת הסיבה הנאות ולא

לא זה לא היי האהבה כלל גו היא אהבה שתלוי

בדבר שתלה האהבה בסיבה ההיא . ולו

תתבטל בהתבטל הסיבה תתבטל גם האהבה

ויש אהבה שאינה תלוי בהסיבה , אלא

שתחלת האהבה נמשך מן הסיבה ההיא

ונמצא אינה תלוי כלל כמו מי שקבל טובות

רבים מחבירו ע"י זה נמשך אהבה גדולה

אליו או ע"י התקרבות רוח שהיה לו [illegible]

כרית ע"י נמשך אהבתו אליו באהבה עזה

שגבר [illegible] האהבה בלבו עד שלא

יתבטל אף שיסתלק התקרבות רוח שהיה לו ותתבטל

הסיבה לגמרי עכ"ז נשאר האהבה חקוקה [illegible]

מחמת שנשתרשה הסיבה רושם גדול בלבו [illegible]

וזהו היא האהבה התלוי' אבל אם אוהב את [illegible] יופי'

לבד גו היא אהבה [illegible] דכתיב ורחל היתה

יפת תואר וכתיב בתרי' ויאהב יעקב את רחל .

[illegible] מחמת יופיה אהב אותה . [illegible]

על [illegible] . אבל הצדיק הוא לקח אותה

להעמיד תולדות [illegible] ולקיים מצות ה' ועכ"ז ראוי גם כן

והדבר אחר אשה יפה [illegible] היא [illegible] שלא יתן

בדעתו [illegible] אחרת כמ"ש בגמרא [illegible]

[illegible]

האהבה

האהבה תקוע בלבו אך לפעמים יקרה שגם האהבה ההיא תתבטל על ידי
סיבה חזקה המתנגדת לאהבה הנאמנת אך שיגבר גם מקורת רוח שהי' לו
ממנו. אך אם הסיבה המתנגד ותגבר על זה אזי תתבטל האהבה וזה
האהבה תלוי' ואינה תלוי' שבנאמנות היא תלוי' בדבר כאשר תגבר
הסיבה המתנגדת על הקורת רוח ועי"ז גם האהבה תתבטל ואם
תלוי' האהבה בדבר ועכ"ז זה אינה תלוי' כאשר לא תהיה סיבה
המתנגדת ואף שתתבטל הדבר עכ"ז האהבה לא תתבטל, והבן זאת
ויש עוד אהבה שאינה תלוי' כלל בדבר היינו שהיא באה מצד טובות הנפש
והשלמה ונתקרב שיעור הטובים ומעשים ואף שיתבונן דרך המתנגד לאהבה
עכ"ז לא תתבטל בשום אופן ויש עוד כלל נעוץ כתיב ועל כל פשעים תכסה
האהבה שאוהב את עצמו לא תתבטל ואף שעושה לעצמו איזה רעה
זו האהבה לעולם לא יתבטל כיון כן היא אהבה שאוהב לחבירו א
אהבה עצמה וזה כתיב ואהבת לרעך כמוך. כמוך ממש שלא תתבטל
בשום סיבה קלה או חזקה וכמ"ש מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה
גם על שלום המחלוקות ובאמת נגעים הם כלום ענין וכמ"ש והשלמות אנוש
שבפרט והאהבה ההיא תקרא אהבת עצמו שבאה מצד טובת הנפש
ושווי המעלות לאחד ועי"ז האדם מחויב להיות אהבת ה' בלבו שאהבת
בטובות הנפש כי הנפש היא חלק אלוקה ממעל והחלק מתאבק אל הכל
וכמ"ש צמאה נפשי וכמו כאייל תערוג וכו' כן נפשי תערוג אליך [ועיין לעיל בדרך
א' בעניין והוא אוהב בשלמא את המקום] , ובזה נבוא לביאור משנתנו זה שאמר כל אהבה וכו'
ר"ל זה שאמרת באם תלוי הדבר בטל דבר בטלה אהבה היינו זו אהבת
אוהב ,

אמנון ותמר שהי' תלוי' בדבר לגמרי שלא הי' אלא כדי למלאות תאותו וזמה
וכאשר ראה שלא נותר עוד למלאות תאותו וזמה נתבטל' האהבה. ואדרבה
נתהפכה השנאה יותר שלא הי' רק תלוי' בדבר התאוה ואם היא תלויה
בדבר על האופן עד"ז אהבה רבה כי לפעמים לא תבטל אף בבטל הדבר.
ואינה אהבה שאינה תלוי' ובפרט בו אהבת דוד ויהונתן שלא היתה תלוי'
בשום דבר רק יותר כלות הנפשות כמ"ש ונפש יהונתן נקשרה בנפש דוד
כדבר הקשור יחד שלא יתפרד ולא די שלא היתה תלוי' בשום דבר
וסופה כי אלא אף שהי' סיבה שתפוג אהבתם ועכ"ז נמשכה האהבה
ואף שהיו סיבות המתנגדות כמו שנודע ששאול חרה אפו עליו לבגודתו
ורצה להכותו בחנית וגם שהי' יודע שתסוב המלוכה ממנו לדוד וכמ"ש
כי היום אשר בן ישי חי לא ובפרט לא תכון אתה ומלכותך וכו' לא הועיל
לבטל האהבה, ונראה שזה הוא כוונת הפסוק שאמר יהונתן לדוד
אתה תהיה למלך ובפרט ה"ל שהי' כ"כ גדולה אהבתו עליו אף שידעת
שאתה תהיה למלך ואנכי אהי' לך למשנה והי' והראיה לקנא בזה
שכמעט אנכי לראש עליך אם אני חשוב לזה שכ"כ גדולה והיתה
אהבתם עזה עד שכל אחד הי' משליך עצמו כנגד ולא הי' חושש רק
שיהא הכל למלא רצון חבירו וכל א' הי' גם אף לטובת חבירו
ועכ"ז אותה שאינה תלוי' בדבר לא תתבטל האהבה
אף כשתתבטל הדבר אבל אם נתהוה ואינה סיבה
אף שבדבר נעדר ונתרחק ביד עוד שתתבטל האהבה
לעולם.

ויעבור פי' ויבכו איש את רעהו עד דוד הגדיל. איש את רעהו איש יונתן בהתחבר ודוד שנהם. וגם זה שאמר עד דוד ה הגדיל אם יונתן כל ... עד ונראה שום דבר ... והסבה איש וחבירו ודוד הי' ... למלך ולהיות גולה עד ... ואח"כ ... הנראה הי' ... דוד.

פירוש כמו שמצינו אצל אמנון וגם דוד נפלאתה אהבתך לי
מאהבת נשים וזה אמר הפסוק ואומר היא וכתב גו וכו' היינו
שמעשה בתולה ואהבה תלוי שאפשרים תתבטל עכשיו לא
תתבטל לפי חוזק האהבה שנקבע ונתחקק בלב ולפי
גודל הסגולות הנפלאות ועל זה פירשתי זה שאמר
הפסוק וראיתי ה' טהורה רק שאם היא טהורה בלא
שום סיבה רק ותוכה כלות הנפש ורוב תשוקתה אז
עומד לעד כיון שאינה תלוי בדבר ועל זה נאמר
ובו תדבק השגה דבקות הנפש ברוב תשוקה
כחוק על הכל ועל פירוש אם יתן איש את כל הון
ביתו באהבה בוז יבוזו לו ועל זה שפירשנו שהוא נגד זה שאמר שהיא תלוי
בדבר ולא אמר שתלוי בדבר שהיא פי' שכל אהבה היא רק תלוי
כאשר באמת.

דוד יותר משל יהונתן שהוא נאמר בתחלה
ברוב הבכי. אך מחמת גודל אהבתם כ
באהבה נפשות לא בכה על צרך עצמו אלא
כל בכה על צרך חבירו ולכן גדלה בכיות
של יהונתן של צערו של דוד ובכיות של
דוד שלא בכה רק על צערו של יהונתן
עד שאמר יתגדל בלא ריע אהוב ושנא אחר
כשהתגעגע דוד ומאה שצערו של יהונתן
עליו נתגדל בזה שוב צערו ובכיות של דוד
ויותר על צערו של יהונתן וע"ש ויבכו איש
את רעהו היינו כל א' בכה רק על
רעהו, ואמר עוד עד דוד הגדיל לומר
שהגדלה בכה יהונתן יותר על צערו של
דוד ואח"כ הגדיל צערו ובכיותיו של דוד,
והבן דברי.

כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמאי ושאינה לשם שמים זו מחלוקת קרח וכל עדתו :

כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים היינו שהמחלוקת בעצמה יתקיים ולא
שברתי הא' נדחה שאין הלכה כמותו, ועכ"ז אנו רואים שגם דבריהם אנחנו
מתעסקים שעדיין עוסקים ומפלפלים גם בדבריהם ומעיינים להבין ולתת טעמים
על דבריהם, שנדחו דבריהם מהלכה והעיקר הלא שגם דבריהם הלא נקראים תורה
ואלו ואלו הם דברי אלקים חיים ויש להם שכר גדול ושוים לנו ומצוותם של כל
ועולם

וכולם נתנו לזה בסוף. ושאינה לשב"ש אין סופה להתקיים כי נשפה גברים ומ"מ כיון שאין

להם שורש וקיום, וגם נראה זה שאמר שסופה להתקיים שר"ל שסופה שלא המחלוקת

דרכם קיום, וגם אפשר לפרש שסופה שלא זהו דרכם של קיום או כאשר פירש

הרע"ב שסופה ר"ל שהתשלות שלה כי התשלות הוא סוף הדבר, [כאשר פירש לעיל

פ"ב עדי כנפי' שהוא לשב"ש] והתשלות של המחלוקת והמחלוקת זהו לידע איך יתקיים

רצון ה' בקיום עצמו והתשלות הזה סופה שיתקיים שיתברר הדבר או

ע"י שיודו זה לזה או ע"י שיעמדו למנין לנטות אחר הרבים וגם ע"י המחלוקת

בעצמה שזה כמ"ה וזה סותר יתלבן ויתברר הדבר ביותר ואמיתה של הלכה

יתקיים כפי שיתברר הדבר, ומ"מ מחלוקת שאינה לשב"ש אין סופה להתקיים

שסופה הבעלי מחלוקת בעצמם יאבדו נברים ולא יהיה להם קיום וגם התשלות ה'

המחלוקת לא יהיה לה קיום רק איבוד והריסה לגמרי ולפי שבעלי מחלוקת אין שעוסקים

היא לשב"ש וגם האי' רוצה לקיים דבריו ואמונה לשם שמים על תשלומה לא יהיה

ובעצמם קיום לסוף ובעלי המחלוקת בעצמם כמו שמצינו שהרע"ש ר' יוחנן ור"ל

וקיום במחלוקת הסוף והסכימו וכל ומ"מ בדבה עשויות כמו זה והעצמם שם

המחלוקת לא יתקיים ולא יתברר כמו שנ' ~~...~~ נשאר הלכה כדברי...

נשאר בספק. ומ"מ ואידה היא וכל שהיא לשב"ש ר"ל זה שאמרת שסופה להתקיים

איזו היא מחלוקת שמאי והלל שלא היו רק לשב"ש כמ"ש בפ"ק דעדויות על שמאי

והלל שלא עמדו על דעתם וכן איתא בפי' המשנות להרמב"ם בהקדמה שזה

הי' מחמת הבגרות האמת והאמונה כשראו דברי החולקים טובים מדבריהם וכל

הודו לדבריהם ועי' באורך מזה. ושאמר ושמאי והלל ואתך שלא אמת כי דבריו ולא

הי' המחלוקת לשב"ש לגמרי ~~ואיזו היא מחלוקת~~ שאינה לשב"ש זו מחלוקת קרח וכל עדתו

שלא

שלא הי' כוונתם רק לבקשת הכבוד והשררה ולכן אבד זכרם וגם המבוקש שלהם
לא נתקיים כלל שנשארה הכהונה כמו שהי' תחלה לאהרן ובניו לחק עולם ומשה
ואהרן לא יהיו הם כלל במחלוקת שהם לא קבלו הכהונה ודעתם כדאי' בתנחומא
דפ' שמיני שהי' אהרן עומד לקרב אל המזבח עד שאמר לו משה קרב אל המזבח
עי"ש ומשה אמר ה' שלחני וכו' וברצונם לא קבל אהרן הכהונה אלא עפ"י צווי
ה' נמצא שלא הי' במחלוקת אלא קרח ועדתו ולא נתקיימה וע"ש ויקח קרח
ותרגם אונקלוס ואתפליג שהוא לבדו נתפלג לבו לחלוק על הכהונה אבל הם
לא נכנסו במחלוקת, ובזה ניחא שלא אמר מחלוקת משה וקורח ועיין בתוס'
קלם הדרש שואל. ולדעתי פשוט כמו שכתבנו " וזה שאמר קרח וכל עדתו
ולא אמר עדת קרח השם [illegible] נעשו במחלוקת. [illegible] [illegible]
אנש, ובזה יובן הכתוב ויקח קרח וכו' [illegible] [illegible]

ועוד נראה לומר שעליו [illegible] [illegible] שלא יקום [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
שקורח ודתן ואבירם יהיו [illegible] [illegible]
כאשר יבואו על הדרך [illegible] אהרן [illegible]
יהיו גם ג"כ [illegible] [illegible] יסכימו [illegible]
קרח ואח"כ יקהלו כולם על משה ועל אהרן [illegible]
הלא [illegible] הראשון ושמע משה [illegible] ויקח קרח
וכו' ועמדו לפני משה ואנשים [illegible] חמשים ומאתים
איש ולמר יקהלו לפני כולם ואח"כ אמר ויקהלו וכו'
והבן.

ומאתים אנש ויקהלו על משה ועל אהרן אמת יובן
שהי' לו לומר קורח וכל עדתו חמשים ומאתים איש
ועמדו לפני משה והיינו שמתחלה לא הי' במחלוקת
רק קורח ודתן ואבירם ועמדו לפני משה והוי שם
ג"כ החמשים ומאתים איש ואח"כ נקהלו כולם על משה
ואהרן ולכן [illegible] קרח לבדו ועל עדתו לבד ו
והורות [illegible] המחלוקת כמו הרבה [illegible] להתקיים ולכן יש מחלוקת
שאמרה לש"ש על אמיתתה והוי כמו גם קדושי כוונה לש"ש, ולכן
מתקיימת קדושת וכן זכינו בספרי ישראל ובספרות הדורות שהיו נבוכים
לספרתם וגוי שהי' גלוי מעשה כוונתם לש"ש ולאמר אמתה לש"ש אמן וכל
זו היא

גם היא מחלוקת קרח ועדתו שלא יתקיים כי לעולם היא באופן, שאחר כך
שיתקיים קצת ויבוא גם על שעה זה שאמר שהיא לשם שמים ורמז שבאמת לעצמו
ונוש ע"פ כי בפרקים דרכם והדפוס" [גירסא] זה שאמר להתקיים ולא אמר
יתקיים וכמו בשמאי והלל במצוה לא נחלקו אלא בשלשה דברים כדאיתא
בגמרא ובסוף אין הלכה כאחד מהם ונתקיים ע"י אחרים התלמידים
הזמנים כי להתקיים נעשה ע"י אחרים והם לא עמדו על דעותיהם רק
ע"י מחלוקתם נתברר הדבר מתוכם הזמנים ברוב שנים.

כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו וכל המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה : משה זכה וזכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו שנאמר צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל ; ירבעם בן נבט חטא והחטיא את הרבים חטא הרבים תלוי בו שנאמר על חטאות ירבעם אשר חטא ואשר החטיא את ישראל :

כל המזכה את הרבים ונקט לשון זה ולא אמר כזה הערות,
א', במזכה הרבים אמר אין חטא בא ע"י ובמחטיא אמר אין מספיקין
היה ואמר אין גורם בא ע"י, ב', תשובה לא אמר אלא כי המזכה ומשום
אמר משה זכה וזכה הרבים. והוא אמר הרבה ע"פ כי המזכה ומזכה וכן
במחטיא היה אומר כי החטא ומחטיא, ג', משה אמר זכה וזכה אם
הוא לראוי על הא דמזכה וכו' הוא אומר וכן וזכה במשה וגם במזכה
לא אמר כי שזכות הרבים תלוי בו אלא אין חטא בא ע"י וזה הקושיא
הוא ע"פ כזה שאמר ירבעם וכו' ואם הוא דבר בפני ואומר שאם גורם
ומזכה הוא עדיין באופן עד שזכות הרבים תלוי בו הוא אומר תשובה
כי

ט׳ הגזרה ונגזרה ובכל גזרות הרבים תלוי והרבים זהא בשלה וירדעם לראו שאין
גם עברתי השגחה בכלן והביא ועלה המשנים כלם ולא לכאורה על זה שאמר תחלה
ד׳, שאמר קא על יבן דהלל ואמר קא ויבו, ה׳, זה שאמר גזרות הרבים תלוי בו,
וכן חטאת הרבים תלוי בו אם רק שנחשב לו ונעלה זה שגורה [illegible] הרבים ולהיפר
זה שהחטאת הרבים והוא בכרת שאינם נשוע לחר ונסית ונראה יוכיח, וכתב
נפש עור לא תתן בכבשו נגע והקטיגו של וכן אמרו לשוב ולא וכתב הוכח
תוכיח ואין נשוע והאמרו בגרה, ו׳, וישנה דתלוי בו אינו זוכן שהוא ואמר
שנותנם לו בכף עד, וכן שנותנים אותו אם שחטאת הרבים, ז׳, איך
וכבר וקרא דלתקנתו ה׳ עלה שגזרות הרבים תלוי בו, ח׳, בחטאת איתא
על דאין חטא קא עו׳ שלא יהא הוא בעיניהם ותלמידו בגע״ל על החטאת
שלא יהא הוא בגע״ל ותלמידו בעיניהם הטעם זה לא רשוגא של בשנתו עם
לא משוע שבאו לחדש אינה טעם על הא דשנותנם בהשלמור ואי טעמא.
ט׳, התוס׳ הקשו בקדושות על הא דאין חטא בא עו׳ זהא דאמר והא בתוקף עצמו
וברכת הרב נאמר לם דאגו ועמד לאחרים שאין לו אלא תורה ולמודי קושיא
יותר על הטעם שלא יהא הוא בגע״ל ותלמידיו בעיניהם תלמידי צדוק וביתוסות
ונפיתו שהיו בעיניהם ורבים בגע״ל, יו״ב, זה בכך שיהא הוא בגע״ל ותלמידיו
בעיניהם אין להשיב, ונראה זה שאמר אין חטא בא עו׳ אין כוונתו שלא
יחטא שלא יהיה לבו שום חטא אלא, רק בענין זה שגורם רבים לא יהיה
חטא לבו בהענין. והנה הטעם כיון שאינו גורם אותם להורות להם דבר ה׳
לא יבוא מכשול בענין הוראתו אם הוא עושה כדי לגזות הרבים שאינו יבוא
ויכשל עו׳ הוראתו שיגרום כבר שהבינו מעותו וכו׳. החטא לו שבל שאלתם שאלתו

הוא

הוא שגגה נעלם הוא ונזכר על שלא נזהר לדקדק בהוראתו ועשו זה עפ"י
בחיוב ה' שאמרו הב"ד חה"ד דשקולה בשגגה ולא והידיעה בזה או בשגגתה בא"ג
בלא תורה ובלא תפילין אבל שהם בעצמם לא חטאו שאחר"כ היו מתלמשים. והבדיום
ועל שהלכו בלא תורה ותפילין הוי אנוסים. וע"ז היו להם להודיע שלא ילמדו ממנו
ועשו גם כמותו וחטאו שלא נזהרו בהוראה ונלמדו אחרים ממנו נחשב להם לחטא
והוא שבט ויתן לאחרים, וגם היו נזהר בחטא ושגגה תלמוד עולה זדון, וקרוב
למזיד גדול שגגת תלמוד זה תלמוד נחשב כשגגה שהם יכולים באותו שבט ועולה
זדון להם. המשנה אלהם וחטא שלא נזהר לדקדק בה ועל אחר זהירות
אלא ובוא חטא וכו' רבי שלא שעשה חטא עד וחטא עם שעשה אותם [illegible]
והעלם הוא בהם ולא היו זהירה אותם להורות להם הדרך הישן לא הם
שעשו בהחטא ועשו שעשה אותם להורות להם הדרך הישן וע"י זה
שעשו בחטא נמצא שהיו תלמידים בשוגג ע"י זה שעשה אותם על החטא
אין עונש שמוי לצדם בו והוא מבית תלוי בו והוא בשוגג ע"י זה להורה
להם, ויגיבה אותם, ובזה יוכל לשון על זה, ורבי שאמר חטא בא להרבים על
ידו של הזהירה שאמר בגמ' שהוא בשוגג אבל זה שעשה אותם ובזה
גמרו, וכן כל החוטא אין מספיקין בידו לעשות תשובה שע"י המשנה
על זה שהחטיא אחרים והוא נעלה לו החטא שהחטיא אותם לגיהנם ואינו
בגמ' שהוא הוא בשוגג וחטא שהחטיא אותם והם והיו בשוגג וחטא זה,
ובזה שחטא זה שלא אמר כל המחטיא אין מגיעות בא ע"י בזה לא שעשו ואמר
שעל ידי

שעי"ז הם שהחטיא אותם ויתגלגל עי"ז גרועות להם, ודע(ה) ט׳ גאולים" והשתא

ניחא הא דאמר אשה וכל גרעות הרבים תלוי בו שהוא נתעסק עמם לע(ה)

שאמר שאין חטא בא ע"י, והוא כיון דגרעות הרבים תלוי בו אינו קדוש שהוא

הוא בגיהנם ותלויים בע"ע וכן הא דירבעם הוא ג"כ נתעסק עמם שאין ו

מספיקין בידו לעשות תשובה כיון שחטא הרבים תלוי בו אינו קדוש שהוא

הוא בע"ע ותלויים בגיהנם כנ"ל, והענין זה שאמר גרעות הרבים תלוי בו וחטא

הרבים תלוי בו ולכך אין לו עון עי"ז עון כי הורה תכלית ורמ"ש בגמרא

ושורתם שלמה שהוא לוקה מרה והוא עושה אלא של העבר והגעות והניבט

דרך שהוא להם על ט׳ פרטי עבירה והא הכל תלוי בו, וכן הענין בחטיא כל זה

שעשו וחטאו ונענשו על ט׳ פרטי ונעשו בעונים והא הכל תלוי בו ואפ"ה אינו קדוש

כנ"ל. ובזה יובן הרמב"ם שאמרו שברכות ה׳ עליו ואפ"ה ברכה זה הוא ג"כ זה

שגירה לישראל כיון שנשווה ע"ז ואפ"ה ואו שאמר טוב ומשפטיו עם ישראל הוא

ויותר אלא ע"כ ה"פ של פרטי המפתים שעשו עליה גם הוא וגם ומשפטיו

עם ישראל שעלה גם הוא עמהם, וכן בירבעם כיון שאמר אשר חטא ושברו ג(ה)

גם זה שהחטיא אחרים ואע"כ לשון אשר טוב אשר החטיא ואם נאמר מחטא שהוא

גדל רק אותו קדש"ע ע"כ עולם ואשר הוא מוסיף בהכל לומר אשר חטא ו

והחטיא אלא ע"כ ה"פ שנתחלה אשר על חטאות ורבעם חטאות הוא לשון רבוי

חטאים ומעגל חטאים הרבים אשר חטא בעצמו חטאים רבים, ואשר החטיא היו

ג"כ חטאים רבים ובזה אשר חטאות ירבעם אשר חטא ומחטאות ירבעם אשר החטיא

וכך אשר טוב ואשר להורות במלת חטאות הוא ג"כ על אשר החטיא היו חטאים

רבים

רבים שכל חטא ומטא שחטאו הם נחשב לו כאלו חטאו עמהם, ולכן זה שבאמת ה
הוא דאין חטא בא על ידו לא קאי על הגזרה אלא אין חטא בא והרבים ע"י
זה שגזרה להם ואע"פ לא קאי קושיות התוס' והוא גאוה שזה שחטא אחר
הי' בהפקר אחר ולא ע"י זה שאומר לרז"ל לא חטא ע"י כנ"ל. והכן גאות "
וגם כלאו הכי לא קאי כנ"ל גאוה שאמר כי הגזרה וכל השמע עם כוונתו לזכות
הרבים אבל כשאין כוונתו לזכות כגון אחר שלא הוי כוונתו לזכות רז"ל, אלא
שהו"ג גזרה בעצמו בקיבל תרגום של אחר בגזרה לא איירי כאן, וגם שלה גזרה
וגזירה, שגזרה בזה שעלה גאוה כנ"ל ולזכות גם הוא ונביא ראוי גם
ע"ג שאמר לזכות ה' עלה ומפשע רז"ל. שעלה לזכות ה' בזה שמפשע עם
ישראל שעלה לעון ה'. אבל אחר לא הוי כוונתו לעון לזכות ה'
וכן עבג"מ בחטיא העם שכוונתו להחטיא [illegible] הרבים
שהי' כוונתו להחטיא את ישראל" וגם ירבעם חטא והחטיא
שחטא בעצמו שהסיתם לחטוא שכוונתו הי' שיחטאו. וזה
ומבואר בכתוב אשר חטא ואשר החטיא כנ"ל ובגמ' לא
תשבי והוא גדול ובימות תלמידי אנטיגנוס שכוונת אנטיגנוס לא הוי ח"ו כוונתו
להחטיאם ועכ"ז בזה שבאמת שם כוונת אנטיגנוס וטעותם ונתגיירו בהם
כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בם, ופושעים [illegible] לא הוי שום חטא
בזה אלא שהם חטאו בעצמם שלא בדקדוק דהפקר רבים, ועכ"ז שם כי
אין לקבל הדברים, ועל פי זה שבאמת כאן עלה שמתחלה [illegible] שום בוחק
כנ"ל, וגם בגמרא שלא יהא הוא בגה"ע ותלמידו בגיהנם או להיפך הוא בגיהנם ותלמידו
בגה"ע שנאמר הבל בתחלתו, והם דבק אחד עם תלמידו, כנ"ל וי

ועוד נראה זה שאמר עלה גבה וגזרה
לפי דעתך הראוי זה שכל הכתוב
לזכות וכו' [illegible]
זה שאמר בעצמו ואשר גזרה ולכן
נקוט החטא ע"כ לשון המקור [illegible]
וכן [illegible] אשר חטא והחטיא הוא
ע"כ לשון [illegible] שכל [illegible]
כאשר באמת [illegible]"

כל מי שיש בו שלשה דברים הללו הוא מתלמידיו של אברהם אבינו ושלשה דברים אחרים הוא מתלמידיו של בלעם הרשע. עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה תלמידיו של אברהם אבינו. עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה תלמידיו של בלעם הרשע: מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע. ת' תלמידיו של אא"א אוכלין בעוה"ז ונוחלין בעוה"ב שנא' להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא. תלמידיו של בל"ר יורשין גיהנם ויורדין לבאר שחת שנא' ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך:

כל מי שיש בו ג' מדות הללו כו' זה שאמר שלשה. ולכאורה [illegible] לו נראה שבא לומר שאם יש
בו השלשה מדות הוא מתלמידיו של אא"א. והשלשה מדות אחרים אם יש בו כולם הוא
מתלמידיו של בלעם. אבל מי שאין בו כל הג' מדות האלו אין מזה ראיה שהוא מתלמידיהם
אבל מה נאמר [illegible] לו וקצת ואומר כל שיש בו ג' מדות עין טובה וכו' הוא.
מתלמידיו של אא"א. ושלשה מדות עין רע וכו' הוא מתלמידיו של בלעם. נראה לי
ששלשה מדות הללו הנה הראשונים לכל מדות טובות. וכן בהיפוך הם הראשונים לכל
מדות רעות. ולכן בא לשונו שאר המדות שאם היה אומר במי שיש בו ג'
מדות [illegible] היינו אומר [illegible] שאר מדות טובות [illegible] אא"א רק [illegible]
[illegible] של אדם בג' מדות הללו ואם בג' מדות הללו הם [illegible] ויש [illegible]
המדות טובות הוא ג"כ מתלמידי אא"א. ולכן אמר ג' מדות הללו לשונו שאר המדות
וכן [illegible] האומן [illegible] ג' מדות של אדם. והכן [illegible] והמדות הוא [illegible]
ראשי שרשי כל המדות [illegible] והמדר [illegible] זה הם שלשה [illegible] הללו. ואמר
עין טובה וכו' ויש בהם מדות הללו מדות [illegible] אלא שלא [illegible] רק [illegible]
והולכים וכן [illegible] והולכים. ויש גם [illegible] מדות [illegible] כאשר [illegible]
אלא שאינם [illegible] רק [illegible] והג' מדות [illegible] הם [illegible]
והשפלות והם [illegible] רוח נמוכה כאשר [illegible] לכל [illegible] ולכן
לא

פתשם

ולא אמרינן ויתן קנה וכו' ... מה בין שלוחו של ... לשלוחו קנה זה

שאלה זו לא יבא ג"כ חלוק גדול בענינו. וגם על זה תלה השרש ועיין באלה

בדברים האלו משלוחו של אדם ושל בדבר. ועוד קנה שבדברים האלו לא תמצא שקנה

על הג' עדות האלו. וביותר קנה לזה לא אמר משלוחו בלשון הרשב"א. שלשון

שאלתם יאורם שזה מורה בקנתו בפסוק. ועוד כמה העדות [illegible] בביאור

בפנים". והנה זה שנראה לי בזה. שכל עיקר כוונתם להביא ראיה ה

הדברים. האלו על הג' עדות שאמרים בדבור ומחוץ העדות וכן בהדברים

והשם גורם. ולכן שבדברים האלו אין מורה שקנה על הג' עדות רק שקנה

על אדם ועל עדים הרשב. כאשר נאמר. וכן הדברים נאמר שזו שיש בו ג' עדות

האלו הוא משלוחו של אדם וכן ג' עדות אחרים משלוחו של בדבר ואם נעשה זו שוה

בו ג' עדות האלו שהוא משלוחו אדם הוא שלוחו בדבור לכל הבינו שהדברים

קאי על אדם קנה נמי על משלוחו בכל השאלה ועדות כולם. כי הנה הפסוק

אשר לתנהל אוהבי ידוע שאהבתם ויקרא אותם כמו גר אשר אהבתם אוהבי.

גם אם שאמרים בכל אהבתם אוהבים וכן אמרם בלשון יתנו לאוהבי. זה

אהבתם ולשמרו שבתו אלו הנביאים והמקדש ובזמן שקנה על אהבתם נקט נמי

על זו שיש בו ג' עדות האלו. וכן הדברים ואתה אלהים המרובים נקט על בדבר

כי יבואו בחלק שבדבר לא יחלק יורון. והשאלה כמו לא יחלק יורה ואף

קנה נמי על זו שיש בו ג' עדות שלו ושיעור שבתם. כך הוא אחר שאמר שיש

בו וכל משלוחו של אדם ג' עדות משלוחו של בדבר ואמר זה בין משלוחו וכל

רק זה הוא העבודות אם נעשה משלוחו זו. הם עוד שאין שנעשה אם הוא

משלוחו אדם או שנעשה שהוא משלוחו בדבר ולכך אמר משלוחו אדם אותן

בעוה"ז

אורלין בעוה"ז וכו' וזה מבואר בפסוק כאשר בארץ וכאשר נראה תלמידי של מי הם
אגו חכמים מן הפסוק שיש בו ג' מדות הללו מחל עכ"ל עוה"ז וכו' וכן בתלמידו כלום,
כנ"ל, וזה שאמר מחלין עוה"ז שגם זה הבטחות גדול אלא הם אינן שאוכלין עוה"ז
וה"ז מחלין עוה"ב שלא עשה להם ומפר עוה"ב עבור זה שאוכלו בעוה"ז ועל זה
הביא ראיה מן הפסוק ומשנותיהם אולי שלשון אלא שאכלו שהוא זה שנחסר
וכן חכמו קאמר שלא תחוש שיחסר לך משל עוה"ב עבור שאכלת בעוה"ז שמלא
לך שלא יחסר לך כלום וגם כיון שיש בו ג' מדות הללו הוא אוכל עוה"ז ומלא כיון
שיש להם מדות הטובות וזו זכין טובה ולאכול כולם אחר התאוה והשבעה
אם למשלום עוה"ז בטוב לבב וכו' מה שאר יתן לו וכו' והשאלו לאכול מהם
או יותר מתאכים ובהמה אשר לא יחסר להם מעוה"ב יחשוב זה וזה שלא אמר
בתלמידי כלום שאוכלים מתשלום בעוה"ז אלום בעה"ב רוח ושוהם טוב בעוה"ז וכו'
ומשלם לו כנו להתקשר אף עכ"ז לעולם יש להם עושר וכו' טוב זה אוכלין נהלם
זה כיון שיש בהם מדות הללו גם רק זמן וכו' שכולם לא יספיק וכו' בקושטא
קהא בסולמן מות האדם מן העולם, [illegible] ורוחים אותם גם בעוה"ז,
ורחל אותם הם כמו שאמר לא תשכח [illegible] אותם, [illegible] יוכן זה שאמר ויורשים
אותם נגדם ווורשים לבאים [illegible] שתחסרו [illegible] היא קודם גם בחייהם, [illegible] שהוא
ני זה שלא אמר מנחלין אותם כמו שאמר מנחילין עוה"ב, כי נחלה הוא על הדבר
שהיא לו למחוזה תיוב' ויש בו. ושאלה קרוי גם כן נחלה [illegible] מחלת [illegible] נחלה
נאחוזה בדוקה קא הפסק ווירושה נקרא על שם [illegible] כדעה שנמשכו [illegible]
והורשת נורש. ועם לא אמר מנחלין אותם כיון שקאי על [illegible] של עוה"ז וזה
ויפסק שאמר עוה"ב הוא נחלה לעולם בלא הפסק כלל וגם [illegible]
נחלה [illegible] והנחלה [illegible] שלא אמר כיון שלא יחלק, [illegible]
דפסוק

בפסוק וגם לעיל אמר שהטעם אומר מן הטעם ואף כשהוא הוא שהטעם בסוף נסוגים
מראה שלא בקריאה פתח תרגום לשאלה אחת ואחת לא יחנו ושניהם ואף הסדר
לא יחנו ושניהם הוא קודם יע"ע. הס"פ תרגום לשאלה אחת לאותם שלא יחנו
ושניהם פעם קודם ובלשונם בגמרא וכמו שהטעם לא אמר גאוה בדרך
טעם אלא לרגש לזו וזריז לשאלה אחת ולכן לא טעם שני המקרא הפשוט בטלו
הטעם אלא זה שהמשרת בקרא לטעמו" לשאלה אחת, הוא מגרעה התחתונה
בגויים וכמו בתגי זה שהמשל על הלא באורך מאד להם ואין לאותיות
אחת בדרכם. לא [illegible] לאותיות אחת וכמו בפסוק זה אלו הביצים
מראה בתרגום לשאלה אחת שום יבקש על הקדם שום פסוק בקרא
לא יחנו יהיה, ולפאורה הוא סוף להא בהלא הלשון לשם הכנעני שהנחם
הוא גם על הקדם אין זה טעם בשלא בקרא אותם לא יחנו ושניהם. אבל
הפא בלשון לא הוגן כי הא בלא יחנו ושניהם שלא גם אין עונש קדם
נחשב לטעם אלא ע"כ לשעשע לעזור בבאר אחת והוא הבינם ואח"כ הוא
סותר ולשנותם בהשגה. נראה לי דפשטות המקרא שאם מורא בתרגום לשון אחת
לחוד השם אומרים שבאו על הקדם שום סיבה בלא יחנו יהיה ולכן הוצרכו
הנורא להקרא הנה נרא בלא תרגם מסורת לאותיות אחת וכמו בודאי והאי נרא
באחת הוא הביאור. אע"פ נראה תרגום לשאלה אחת שני הוא הביאור, והסופה
הוא הנ' להרשאה לזו וזריז לאותם שלא יחנו ושניהם. ובזה יובן לשון האחרון כי
בדרך מנהג בבחורים. ולכן אין המשפט לנה כי עולה יפה לזה שבארץ.

יהודה בן תימא אומר הוי עז כנמר וקל כנשר רץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים. הוא היה אומר עז פנים לגיהנם ובוש פנים לגן עדן. יהר"מ יהוה אלהינו שתבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך:

יהודה בן תימא אומר הוי עז כנמר וכו' ראה רבי לסיים המשנה בברכה יהודא בן תימא לפי שהם
ברכות המוסדים על עבודת ה' וברכות ראשים לכל המדות שבתו"ה. ידוע:
לחנוך המדות ולמאור נשמתו. [illegible] המורים הי' פתחות בברכה בברכתו השלם
הזה לפי שהם עיקרים גדולים לעבודת ה' ולמאור האדם [illegible] בביאור. המשנה
הזאת עי' בברכתו [illegible] חיזוק [illegible] בביאור בברכתי הטוב
עבודת [illegible] ה' [illegible] עוד [illegible] כאשר נאמר [illegible] התשובה
עלמין " [illegible] המורה הי' [illegible] הוי עז [illegible] ולעבוד [illegible]
כל המאמרים [illegible] ונראה לפי [illegible] המדות [illegible]
המסכתא הוא על חינוך המדות [illegible] עד שיעקר האדם המדות [illegible]
טבעי [illegible] והנה המדות [illegible] הללו זה שהביא [illegible] הי' [illegible]
הטבעים [illegible] לאין [illegible] כי אם זה שהטבעו [illegible]
אמר הוי עז וכל שהמדות [illegible] והעזרה [illegible] הטבע
כך [illegible] [illegible] רק כאשר [illegible]
[illegible] [illegible] וכו החיות הללו [illegible] הם
קטבעים " והעשן [illegible] החיות הללו [illegible] אמר הוי עז
שהעבדה [illegible] המדות [illegible]
[illegible] כי [illegible] הוי עז [illegible]
אהבת ה' [illegible] לא [illegible] [illegible]
[illegible] וכן כתוב [illegible] [illegible] אחר
הרוצה. וכן [illegible] וכן [illegible] עזים
וכן כל המדות [illegible] הוא [illegible] [illegible]
[illegible]

שישוב ומחשבות גזה ולגה אשרן שגורתו עגוים הם שאינם ומקנים אחר שום דרך

וגם הרשע של קוה עוכר האסור בתורתו ולכן גזה עתה בכל המדות, וגם

כי הוא פנוי גדול בעבודת ה' שלא יקנה [illegible] המדרגים שלנו. וגם הוא פנוי

גדול בעבודת ה' פה שאותה קטנות, וה' ותלן כן נבאי אשר [illegible] שתהא

עושה תורה שנים פנויה בתר ובו ולכן הקדוש אותה. והנה הב' פנות הקוות

והרעה והגבורה נראה שהם מוסדים על שלשה חלקי הנפש כמו שכתבתי

אשר הוי קל כנגד כמו המגיד שהוא קל [illegible] להגבהתו [illegible] כאומן והא

קל מחשבתו ברעה עבודת ה' והגבהה עצם ואומן תשובה ולחשוב לעלה

נאם עולה במחשבתו מפנים המתנגדים לעבודת ה' והא קל לשוב ומחשבתו

ולהשוב להגביה מחשבתו ולהשוב מחשבתו בעבודת ה' כמ"ש חלבתם. בדרך ו

ואמונה ונפלו ואשר בכל יום הייתי מחשב ונפל ורעה בראה זה שלאחם לם

בנה. וכן שם הוא בין חבורת אנשים גדולים ולכן המוסרים אותו מעבודת

ה' והא קל במחשבתו להתגבר שלא גו היא הדרך בעצם והתחשבה היא

ותוקף התגברה שלו" ואז כלל חושב בדרך שהולך לעשות איזה מצוה

ועשה בתרבות בכל וכמ"ש חז"ל ומצוה קלה וכו' נקרבה לדעת את ה'

ובפתוחות [illegible] והא כמו הלשון שהוא בקטנות וחכמה וכן וחז"ל וחירה כלא

עצמות והוא בא מרוח החיות שלמעלה האלהי כמו"ש

ועיבור פאר. והיינו בדעת ושלא לעשות המצוה

ועשה בכל כח גבורתו שיקבעו את יצרו הרעה

ובקטן מעלות הדבר וגם ותרבה על יצרו

הרעה ולערב בו מחשבות הפעל שהכוונה

והא

[illegible] אשר [illegible] ברוך [illegible] כי הדבר ברצו [illegible]

[illegible] כן [illegible] על [illegible]

אשר [illegible] . [illegible]

כי [illegible] אשר על [illegible] של [illegible]

על [illegible]

גם [illegible] וגם [illegible]

[illegible] והסר [illegible]

[illegible]

והא [illegible] כמו [illegible]

292 a

ר' וחומר לאחורה כמו מעבר לאחריך ו [illegible] על זה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

והא בשלילות והשלילה הוא [illegible] והנעל שהוא [illegible]

ועדיין הוא זה [illegible] הדין רואה והתקיימות ועלי

השלילה גוזרים [illegible] [illegible] שהאמת [illegible] [illegible]

דרכים [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ושלילה [illegible] [illegible] [illegible] ואחר שלילה וזה הדין רואה הוא התחלת

הדרך [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ור' [illegible]

ואחר עלי השלילה גוזרים [illegible] הדין הוא כמו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

אחר שהוא רק [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ור' [illegible] הוא [illegible] עם [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

שאמרת [illegible] [illegible] הוא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לא תשגל

[illegible] כי [illegible] [illegible] [illegible] הלא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] וכן [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

והי' [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

הוא הי' [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

וזה בא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

אבל קשה הלא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] הוא רק אם הוא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

הוא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אלא

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אלא [illegible] אלא [illegible] [illegible] [illegible]

אלא

שלא תשוב יפה כי ולא תחשוב להשלמויות אבל לא להראות עצמך בפלפול והראות בקיאות שאין אתה חושש לאחרים ולא בפלפול וז"ש הפכת בעיניהם ענותנים ובושת פנים לג"ע [illegible] כי [illegible] שלהם תהא עד זו על פלפול והוא ה הבושה כנ"ל ובעבור תהיו וכאלו על פניהם [illegible] הבושה ,

יהי רצון מלפניך וכו' ענין בהר [illegible] [illegible] [illegible] כי [illegible] הוא [illegible] ה' אות היתה [illegible] [illegible] "

הוא היה אומר בן חמש שנים למקרא בן עשר למשנה בן שלש עשרה למצות בן חמש עשרה לתלמוד בן שמנה עשרה לחופה בן עשרים לרדוף בן שלשים לכח בן ארבעים לבינה בן חמשים לעצה בן ששים לזקנה בן שבעים לשיבה בן שמונים לגבורה בן תשעים לשוח בן מאה כאלו מת ועבר ובטל מן העולם :

הוא היה אומר בן חמש שנים למקרא [illegible] הנאמר הנה ראה רבי להביא [illegible]

[illegible] שלא [illegible] אם לא על התורה [illegible]

[illegible] והוא [illegible] היא [illegible] קדושת

[illegible] בן חמש למקרא בן עשר למשנה

[illegible] למשנה ומשנה לגמרא

שלא [illegible] למקרא בן עשר למשנה

[illegible] ה' שנים [illegible] ה' שנים

משנה [illegible] ה' שנים [illegible] משנה

הרי [illegible] כי [illegible] הוא [illegible] אחד כלא

הדרגה

הדרשה הראוי׳ בן שלשה עשר למצות עיין בהרמב״ם וברע״ב בגמ׳ ולדעתם אם [illegible]
וכן טעם שעון עו״ד באותה בגמרא ר׳ יוסי אומר תלמיד שלא ראה וכו׳ ג׳ שנים וכל
ראה שנה׳ ללמוד ג׳ שנים. והחכמים אומרים שאינו לשון [illegible] [illegible] וכיון
שגם חכמים מודים שצריך [illegible] יכול ללמוד בג׳ שנים ואם [illegible] שלפניהם המחווים
צריך ה׳ שנים ללמוד כדיון היינו למסרן בשעתו׳ אבל ולמגור [illegible] סגי בג׳ שנים
ואם כיון שעברו לבר מצוה ג׳ שנים [illegible] עד שלשה עשר [illegible] [illegible] עוקרי
המצות [illegible] [illegible] שגם על משנה אמר שגם הוא זכה והגם שאינו יודע עדיין
טעמי המצות וגם גמרא לבר זה הוא יודע רמזי המצות וגם ראוי לגוף
קבה״ אחר ההתחלה [illegible]״ ונראה שזה הטעם הוא ג״כ כגן שנותן עזרה לחנוך
כי אם שבראוי ללמוד תורה נאמר ולא אמר כדי שלא יטרוד בעונות אותן
וכבר וכו׳ רחמים בנשמות זו כיון שאמר עברו מגרא ומשנה אם למסרן וגם
גמרא לבר שלשה שנים ללמוד ואם שלמסרם אין כדבר עדיין זו כיון שכבר זמנו
ג׳ שנים בהיותו סמוך עיקרי התורה ויש אחד ושלא אמר וגם כי [illegible] בשל
שנים הראשונים לא יטרד עדיין [illegible] ואם ויש [illegible] כי החמשה שנים ולומד
הגמרא [illegible] [illegible] כראוי אם מגמרא כבן יח׳ משנה״ ואחרי אשר לא כראוי
במקרא ומשנה וגמרא כראוי בחמשה שנים שעסק בגמרא אחר כן עשרים [illegible]
היינו השתדלות ברוב יגיעה [illegible] [illegible] כפי הרוב אחר [illegible] [illegible]
כמו כן [illegible] [illegible] זה [illegible] [illegible] והוא [illegible] [illegible] נדעה [illegible]
ולדעת אחר ה׳ [illegible] [illegible] במה שאמר [illegible] גם עתה [illegible] [illegible] שהוא
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] זו [illegible] [illegible] הוא על הדרכים [illegible]
והראוים [illegible] ה׳ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ואמן

ואיש ילך וידבק בעבודת ה' בכל כחותיו ועד עשרים שנה שלא היו דברי התורה
ראוי על שמן לא היו עושה אלא על פי ההרגל ולכן [illegible] בעשרים שנה אחר
שהגיע לעשרים שהוא כרת התורה באיסורים ויכול עוד ההתגלות והידיעה לעצמו

והשגת הסודות והלימוד קדם מצותיו
כפי התורה: בקריאה וכפי קושי התורה:
לא יוכל לבוא לשלימות המדות והשגת הסודות
נמצא עוד שנה ה" בן עשרים לרדוף,
כי כרת באלהים וכחשו לכל את התכלית
והסודות נטועות בנשמות האדם לכן [illegible]
ובבואו לעולם נשכח ממנו ועוד ברא אדם
ויצא ולכן להשתדל ויגע להוציא מכחו

ודע כי [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] על פי הוותק טוב ומה [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] עשרים
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] עד"

אל הפועל וכו' יגעת ומצאת תאמין ורדוף לכל. וכאשר ישתדל וירגיל אחר
זה עשר שנים עד שהגיע לשלשים שנה אזי יוכל להתגבר על יצרו ולהוציא
כל כחותיו אל הפועל וכו' כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה ור"ל כל אשר
תמצא בכחך לעשות זה יש בכחך ובכחך עשה כי אם לא עכשיו אימתי"
בן ארבעים לבינה בן חמשים לעצה [illegible] שקוי על התורה וקוי [illegible] על
הסודות שישכיל ויתבונן ברוח. בינה והוציא [illegible] ונשלמות כאשר שנות עוד
[illegible] שנות וכאשר יגיע לחמשים אזי בהתגלות ועצה [illegible] ולהבה [illegible]
עצה זה לעשות ונותן נאה לעצה השכל אחר שהגיע לכל בינה והתבונן
ברוח בינתו זה עשר שנים אזי יוכל לתת גם לאחרים לכן אמר כנ"ל ברכו"

בן ששים

בן ששים לזקנה שאז [illegible] עליו כח' דקדוקים [illegible] שמגיעים בזקנתו
ותחלשנה עליהם גם לזקנה · הרמב"ם [illegible] יגיע לימי הזקנה אז לבו יחל [illegible]
[illegible] אולי הגיע עתו [illegible] לגרש ובטחון כאשר יגיע לשבעים שהוא
לשיבה כמ"ש כי גם שיבה נזרקה בו [illegible] יגיע לשמונים שהוא לגבורות אזי
יחל ויתן אולי כתשעים יבוא [illegible] קרב [illegible] בעת עשוי כתשעים והנו
[illegible] [illegible] [illegible] הגיע לגבורות [illegible] לגבורות [illegible] שנות
כתשעים [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] טעם על זה שקיום
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אשר [illegible] [illegible] [illegible]
עד [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] יום ויום [illegible] הלוחה
[illegible] [illegible] יום [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] הלוחה [illegible] [illegible] אזי [illegible] הלוחה [illegible] בלא חולי
[illegible] כאשר [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] יבוא [illegible] · בן תשעים לשוח
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
השוחה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] שאינו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] · אז הוא כאילו [illegible] ועבר ובטל
מן [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

בן בגבג אומר הפך בה והפך בה דכולה בה ובה תחזי וסיב ובלה בה ומנה לא תזוע שאין לך מדה טובה הימנה
בן הא הא אומר לפום צערא אגרא ; יהי רצון מלפניך וכו' · (עיין לעיל עם תפלת המשנה כולה בשלימות ·)

בן

בן בג בג או' הפך בה והפך בה וכו' וכן שנויה התוספתא היא על המדות
שיחנך וירגיל עצמו בהם. והם קנוים [illegible] על האדם וכן ראוה רבותינו
ג"כ מן בן בג בג דמסיק ומר שאין יפה לו לאדם [illegible] [illegible] האדם רע
ונעורים והורגל במדות רעות וגם אחרי אשר עזב דעתו והבחין בין טוב
ורע [illegible] אשר עלה בהתחבלותו [illegible] [illegible] ואין [illegible] להשיג ולבוא
לשלמות המדות [illegible] אשר [illegible] תחבולה [illegible] ע"י התורה וכמ"ש בקדושין ל: (ידעוני ל: בב טז.)
הרע בראתי התורה תבלין [illegible] והוא יבוא. [illegible] האדם וכל המדות טובות
[illegible] ברא' [illegible] בלבבו הידוע הנה [illegible] [illegible] גם [illegible] שאמרו
חש [illegible] ופנו חש כל [illegible] [illegible] התורה [illegible] על חולי המדות [illegible]
וזה שאמר הפך בה והפך בה [illegible] [illegible] [illegible] וכל הדרך [illegible]
[illegible] [illegible] אשר והפך בה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] כל [illegible]
ואמרו זה הדבר [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] בה [illegible] כל התורה וזה (ירושלמי נב:)
שלא אמר הפך והפך בה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] בה [illegible]
בה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] שלו [illegible] והוא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] התורה [illegible] [illegible] [illegible] (שם נג:)
[illegible] לו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ואלו ואלו [illegible] [illegible] חיים ואמרו שהיא
[illegible] ורפה ואמר [illegible] שלא יאמר [illegible] [illegible] [illegible] על דרכם [illegible] [illegible]
[illegible] זוג [illegible] [illegible] אחרים ואם [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] אחרים [illegible] [illegible] אשר [illegible] בה. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (חגיגה ג:)
[illegible] א' וכל א' אומר וגם על המדות והדרכים של [illegible] שלו [illegible]
בתורה כי היא [illegible] [illegible] [illegible] כאשר [illegible] ברא וגם היא [illegible]

הטובות

המדות שבעולם כמ״ש אין טוב אלא תורה [ועיין לעיל בס״ג ועיין בפרק קנין תורה], ובה ברכות ה׳ [illegible]: דף [illegible]: מנחות נ״ג

תחגי שהיא תקאה לך הדרך [illegible] ואיש והמתנהג בכל העולם ולכן נמשלה לנר [illegible]

ואור ולאבוקה שמאירה לו הדרך שלא יפול בה וכמ״ש המאור שבה מחזירן

למוטב ואמר ובה לסעודי [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ואותו [illegible] גדולת התורה, וגם אם תעסוק רק [illegible] תחגי אבל אם תעסוק

גם בעסקים אחרים לא תחגי [illegible] בתורה ולכן נקראו שאר דרכים דרכי

חושך שהחטאים עושין של אדם ומטמטם את לבו שאינו יודע דרכים [illegible]

וסיד ובזה [illegible] [illegible] [illegible] ושובה תגלה [illegible] [illegible] וגם בא לומר

שהתורה היא [illegible] ונקלה החוזריות שבאדם כמ״ש [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] כו:

אדם, וגם בא לומר שתגלה [illegible] [illegible] [illegible] יום יום ויעסוק [illegible] [illegible]

עלי [illegible] אדם כי [illegible] [illegible] [illegible] לא תמוש, שבכל [illegible]

ודרכיו. לא תמוש מן התורה רק שתשגיח בכל פרטי ופרטי [illegible] [illegible]

הוא לך דרך התורה שלא תלך אחר דעתך כמו שבארנו לעיל גבי טוב

תורה עם ד״א ולעיל [illegible] אם אין תורה אין ד״א, שאין לך [illegible]

טעמה [illegible], [illegible] שאין לך [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

המדות טובות [illegible] בה [illegible] שהתורה שהיא [illegible] [illegible] ואמרו ה

העוסק במשנה מדה ואינה מדה העוסק בתלמוד אין מדה טובה הימנה [illegible]

ועיין [illegible], אבות זה שכתבנו [illegible] [illegible] מדות [illegible] האדם [illegible] [illegible]

וכל המדות [illegible] [illegible] פרטי והתורה היא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] והיא

[illegible] אותו לטוב בכל הדרכים ומביא אותו לכל המדות טובות ולכן היא [illegible]

טעמם

טובה וגדושה שהיא כלולים כל המדות הטובות והיא המחזקת את כולם כ

כאמר באבות ועל כתפי המדות וכתר שם טוב עולה

ועש״ז אין לך וכא אמר סתם שאין מדה טובה הימנה

הימנה לך שלא לעצמו ולא לנכרים שהרי אין שכוא המצוה

וכל המדות טובות ועש״ז המשב את בתם תורה כאן

ולמדה תלוי ועי״ש בגמרא בסוטה וגם שלמה לך נאי

על הא באמר אמרה הפסוק כתב וכלו וכל הא באמר

ואפשר אם אין עוסק בה כראוי שנאמר באורו

שהוא סוד גבורתה לו שאין עוסק בה לשמה

וגם נאמר ועי״ש ושונה לא תמוט שהוא הבטחה

שאם תדבק בה בחשק כמו שאמר הפך בה וכו׳

ונראה עוד זה שאמר כאן בן בגבג יתר על

יתות האדם כמו מברי יהודא בן תימא אמר

אמר כרת זנות וזמן וכו גמרא ה׳ שם

ומען לעדים אמר כאן הפך בה כמה שהיא

כרת ואמר שהציר ולאמנה אמר הפך בה

עוד שנאמר בה עוד חובשים כי כאשר

גבורתו בכח עד אורחים ואמר הציר ל

אורחים אמר בשלא בה והגעון בה בדעתו

וכאשר הציר לחסום אמר ובה תגוי בתנה

אינו נוס ואמר שמים שהוא ונו בקנה

והתבטל לגרוק בו שיבה אמר יסוף ומלה

בה כאשר הציר והדרים אינם נחת

והגיע ימי הרעה ביום שיגיעו שומרי ה

הבות ומלה לא תמור [illegible]

יטבם בא בפלון הימים לא תמוט

ומלה.

וסיב וכל אגי לא תמוש שלא תעזבו ושנה גם לעובד כמש״ כי מפי תלמוד עליו

והקידושה היא תשוחה [ודעת לקח] בפסוק פרק קנין תורה] ולכך בנעות המשחת בשלמות

ואמר עוד המצוה היא עולה ומגלה גדולה ועיקר התכלית הימנה שאומר על

האדם לקשור עסק התורה וכן נולא עסק התורה עול בגו נכרשו על עצמו

אדם ועבדו שכחו של התורה ואמר חכם ואמר חוק ומשקדתי לקיים בגרא אברה

(ועיין לעיל בספרו אברהם וכו׳) ואמר והיו הדבור וכל עשו ושנה וכל ואנו מלאכה האלה

דבר את ה׳ אלהיך אתם והתורה והיו בדרכי ה׳ ותן חוקיך בתורתו של אדם

ישראל וש לו חוק בתורתו רק וגם סוף ועבדו בימים ועי׳ הכתוב בזה על עצמו ואהבתה

וכל וע״ג גם אנחנו מקיימים שותן לו החוק שלו בתורתו (ועיין בזה בסוף גבורות ומלאכתו

חוק לעובד) וגם וש לומר כמו שפירשו בתחלות הספר שהעולם עומדת על עמודים ועמוד

העבודה.

העבודה נתבטלה בעוה"ר בחורבן בית המקדש, וגם עמוד התורה נתרופפה
כמ"ש מלכה ושריה בגוים אין תורה, לכן אמרו שיבנה במהרה בימינו ותן חלקנו ב
בתורתך ואז יהיו השלשה עמודים של העולם קיימים ולא תמוט
עוד לעולם ונעבדו ביראה בלבב שלם כאשר עם [illegible] אמן אמן סלה ועד,

שבח ורוב תודות, לבורא עולם המשלים [illegible] עזרתו
ומי שאוצר התורה, ותן לי עזרה, לבאר על [illegible]
מפרק קנין תורה, כי היא נפלאה על גבורה.

שנו חכמים בלשון המשנה ברוך שבחר בהם ובמשנתם · רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה ולא עוד אלא שכל העולם כלו כדי הוא לו נקרא רע אהוב אוהב את המקום אוהב את הבריות · משמח את המקום משמח את הבריות ומלבשתו ענוה ויראה ומכשרתו להיות צדיק חסיד ישר ונאמן ומרחקתו מן החטא ומקרבתו לידי זכות ונהנין ממנו עצה ותושיה בינה וגבורה שנאמר לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה ונותנת לו מלכות וממשלה וחיקור דין ומגלין לו רזי תורה ונעשה כמעין שאינו פוסק וכנהר שמתגבר והולך והוה צנוע וארך רוח ומוחל על עלבונו ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים :

שנו חכמים בלשון המשנה ברוך שבחר וכו' אמר יוסף ראיתי לשון הקדמונים באות ב
בתחלת פרק זה וזה לשון הרמב"ם לפי שהפרק זה אינו אלא מברייתות
ולא מן המדות ואומר שאינו אלא בלשון המשנה אבל הברייתות שאמרה ישנה וכו'
ובעניות זה אינו מספיק בחוי לי לומר הכא או הכי דלשון דפרק הלשון הוא
על הברייתא והוי ידעין דהוא ברייתא ... בלשון המשנה ... כמאי
הנדפס שאינו משנה אלא ברייתא · והוי נראה כן שהקדמונים רבי בשנה
הוספתא במשנה על המדות ... שאינה בזה התוספתא הוא שנה
וזה ... ולא מן המדות על כן ... אלו הברייתות שבמשנה הוא הם
ג"כ זה שאינו חכמים ובלשון חכמים · וא' בחר בהם ובמשנתם ולזה הם
ג"כ בלשון המשנה שבולם ... ... אבל עכ"ל עם ... אינו מספיק
בהתם הלשון להקדמים שנמצאה ... לפי ... התוספתא הוא
נוסד על ... ... אותו ... ... אבל בזה הענין
שהוא על ... התורה ... ... התורה ... עכ"ל · וזה שנאמר
לי בזה שבאורייתא ... ... הדברים ... בחומר ונורא ...
ותפלות והחומר והנורא ... ... התפלות ... ...
עושה ... ... בין ... אם הוא לתפלות חשוב ... ...

אגי

אני הוא עליה זכור חשוב בספרי וכמוהו ועושה בו שורש נאים מעבר אחר כל אזן

אבל אם תשלית הסעודה הוא להוסיף [illegible] על החוזר

ועושה אותו ועל וחתופף על ונם אינו חושב לעורי בו שורש נאים ונם אינו והדבר

על פושל אזן וכן הכשן [illegible] לקמות איזה ספר לשוע וראוי על החוזר

שלה על איזה [illegible] הוא יסלם הספר על הסובות או טפרים או לשון התורה

בקשה או בריג ובריז [illegible] וכמוהו ונם על איזה לשון הוא ואם מדקדק קשין

נאה שאין בו חסרון או לשון יותר ושהוא ראוי לדקדק בזה יאמר ושהוא

לשון ערוכים וכן היא השורה ונם אם המחבר הוא אדם גדול שראוי לסמוך

על חבורו והוא מפורסם ונם לשוע וראוי תשלית המטען של הספר בקראי לודע

אם החוזר [illegible] הולכים על החוקים שרוצה והספר ההוא. וזה הכשן

שנמצא ברוב הספרים ההקדמות בהתחלת הספר לראות בו כל הדברים

האלו על זה יסלם הספר המקבל ושהלשון הוא לשון ערוכים ושאין בו חסרון

או יתרון ושראוי לדקדק בהלשון שלא [illegible] קשין זה רק לטענה נאותה

ונם לודע ודקע ויצאו הדברים ואם אדם גדול הוא ותלה החסרון [illegible]

ונם תשלית של לשון הספר הזה וזה [illegible] גבול המחבר בעצמו לא הקדים

בזה יגע לפתוח גם איש אחר ההקדמה ולהלביש בו את כל זה להודיע מעלות

ויתרות הספר וזו המחברת ונם לשוע לראות בההקדמה גודל המעלות והתשלית

של החיבור הספר וזה הוא כל ענין התשלית של ההקדמה ולהלביש לב הקורא

בו ושידקדק בו להבין כוונת המחבר וישים עיון ולבו להבין דבריו וכמו

שכל תועלת ההקדמה הוא רק בגדל הספר וטען [illegible] נראו בהקדמה

ויודע זהות הספר והמחבר ותשליתו שוב אין תועלת כאשר נקרא עוד בהקדמה

ההוא

ההוא וגם אין והצורך להקדים על הלשון שבה שאין המשניות בסגנון ההקדמה רק בסגנון
הספר וגם אין והצורך להשגיח על הרגיל כנ״ל, ולכן זה הי׳ יקום לסדות ולומר
וגם בפרק זה אין בה משניות כלל. ומשניות עצמה אלא בסגנון התורה והמשנה כמו
שאחרי הקדמות שאמנם רק להלמיד ולדות בני אדם ולהשיג לגם להתורה כי
ובאמת כמה גדול ערכה התורה הן עצם החומר כמו שאמר גדולה תורה יותר
מן הכהונה ומן המלכות וגם עצם הלמדה כמ״ש הלומד מחבירו אפי׳ אות אחת צריך
לנהוג בו כבוד שבו אותות/ ספרים ומדקדקים להם והן עצם הרגיל
כמ״ש חביבה קנשם קנין הקב״ה וגם עצם התפילות והמשניות שאין כוונתן
שהוא להיות רצון ה׳ ודו׳ הוא הספר והמשנה וכמו שאין בה משניות אלא
והתורה הי׳ עולה על הכל שאין להשגיח על הרגיל וגם שאין צריך
לדקדק כל כך בהלשון של המשניות שבפרק זה וגם שאין צריך להגות
כמה פ״כ אלא די בפרק אחד וכל הקדמות. ולשון גאמי אמר כאן
בפרקים דברי שנו חכמים שחכמים הם שנו אותה והם הקבועים והם שנו
אותה בסגנון וחידוד כמ״ש ושננתם שהוא מחודדין בפיך וגם הוא לשון
חגרה שורה שבפרק נאמה ויורה היא ואומר " בלשון המשנה, הוא הצורה
כמו שהמשנה בלשונה נמצא בין עשרה וסדות עולמים וכל חבורה ואותות
ספרים נוחים לסדות גדולים שמאלים וכל השתלשלות והלשונות כל הצורות
נמצאים באותות/ כבאותה בגדר כמו חדושין עליון באורייתא בסגנון עולה
אות בה רגיל שלשון, [ועי׳ בס״ע גבי קנין ופתחי נפה הן געב הלכה׳] כוון הוא גב
הפרק זה שלא שמע הוא כל המשנה שהוא עיקר התורה שבע״פ, ואמר
עוד ברוך שבחר בהם ובמשנתם ולפי כמו המשנה שבפרק שהוא כלו׳ אומנתם של
הקב״ה

של הקב"ה ועל פיה ותקנתם כל העולמות כיון כן בחר בהם ובמשנתם וגם מורה על
התפלות כיון שבחר בהם ובמשנתם ואח"כ אין תפלות ותפלות יותר [illegible] זכה
וקיום רצונו בזה שבחר בהם ומ"מ לא פרט הקב"ה בהם עם ישראל. אלא גיטין ס:
על התורה שבע"פ ואמרו חכמים בפרק מפרשים יותר מיינה של תורה, ולכן ע"ז לה ע"ב
מקשים גם אנחנו ובמקדק בהם ונראה חכמה לא כמו שהוא חכמה לפני הקב"ה
והענין ויקן עפ"י זה באותה ברכ"ג שאל ר' ישמעאל את ר' יהושע מפני מה שם
אסרו גבינות העכו"ם וכל השאלו לדבר אחר א"ל ישמעאל אחי איך אתה
קורא כי טובים דודיך מיין או טובים דודיך א"ל כי טובים דודיך א"ל
אין הדבר כן שהרי חבירו דורש עליו לריח שמניך טובים עכ"ל ולשון להבין
ואי עלה על דעתו של ר' ישמעאל לקרוא דודיך וגם זה ראה רבי יהושע ברבי
ישמעאל בשעה קראת עד ששאל אותו, ובגמרא אזי התם אמרה רב"ש עי"ש חכמים
עלי דברי דודים יותר מיינה של תורה ומאמרה נראה שאין ענין זה לפי
שהקב"ה הוא לו לומר חכמים עלי דברי דודים וכו' ואם כתוב הכתוב שכתב
כי טובים דודיך והקב"ה אמר גם את דבריו ר' יהושע זה גם תפשוט אותם
ויקן לכן הכרח זה ואמרו עוד על זה שלא רצה לגלות לו טעמו של גבינות
של עכו"ם שאסרו מפני שהיתה גזירה חדשה ושלא יזלזלו בה ולכן השואל
ודבר אחר עכו"ם וכו' האי נראה דבשולי. ואמרו עוד ישמעאל בגמרא ואמר לו
שקנה וכו' אף חשוק בגבינות כי יבא [illegible] ולא תשכח להשיב ונראה אם השיב לו
ישמעאל בגמרא שלא ובא להשיב אח"כ לזה לו והשואל ודבר עשאו אותו אינו הוא
נראה, ונראה שום דברי הקב"ה באמונה היו נראה לנו הטעם שהחכמות
של דברי סופרים יותר מיינה של תורה הוא רק להקב"ה שאנו מחבבים
ומובן

ומוסיפין בברכתם כדי לעשות רצון אביהם שבשמים הוי הסמוך שבת' ויתן יהא חביבה
ויתן וברכת סופרים שחביבין בעיניו ולכך אמר ר' ישמעאל שהוא נראה כי טובים דודיך
שהקב"ה אומר לישראל שטובים הדודים שאתם ואלה לי בדברי סופרים יותר מיינה
של תורה ואומר לו [illegible] שאין הפסוק כן אלא שגם לו [illegible] חביבים דברי
סופרים יותר, וכנ"ל אומרים להקב"ה כי טובים דודיך זה שאתם וחביבי בדברי
ומגדות היינו [illegible] חביבים עלי יותר מיינה של תורה והוא [illegible] שאצלו היא
חביבה של זה שאצלו היא חביבה ביותר גם לנו היא חביבה [illegible] שהיא נתחבבה
ואתם [illegible] והוי אינו שיהיה כיון שאצלו היא חביבה גם הוא חביב גם לנו. והכוונה
וכיון [illegible] שהיא חביבה גם לנו [illegible] אין לחוש שלא [illegible] וזה שאמר
בגמרא [illegible] הוי נראה [illegible] ולא אמר לו [illegible] שאין [illegible]
לגלות [illegible] לבא להשיב, וכיון שאמר לו שגם לנו,
[illegible] להיות חביבים יותר [illegible] ואפ' זה שאמר [illegible] בגמרא [illegible] שאמר
[illegible] כי טובים [illegible] ר' ישמעאל אין [illegible] אלא [illegible]
[illegible] זה שאמר כי טובים דודיך מיין. ואין להקשות [illegible] כיון יותר [illegible]
כי לא [illegible] כיון אלא להורות [illegible] לחבב דברי סופרים [illegible]
זה [illegible] גם בברכת [illegible] יש בו כל ההשתלשלות [illegible] וגם [illegible]
כי [illegible] זה שנזכר בפרק זה [illegible] מצות התורה [illegible] והוא [illegible] על
תורה [illegible] כי הקב"ה בחר [illegible] ולשון בחר מורה על זה שבחר בהם ובמשנתם
ובאחרים שבחר [illegible] ובחר [illegible] שאין כאן אלא [illegible]
[illegible] ולשון בחר [illegible] היינו שבחר בהם ובמשנתם יותר מיינה של תורה
ואמר [illegible] שגם [illegible] נחבב אותם כי [illegible] בחר שהוא [illegible]
[illegible]

בלשונם . וכל בדבריהם רמזו [illegible] לכוונה נפלאות אם מבינין רק ולכן [illegible]
כל דבריהם . וגם כל דברי הרב זה לא [illegible] הוא ודברי הישנות . וה' יאיר עינינו
להראותנו נפלאות בתורתו"

רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה וכו' הרב יש להעיר במאמר זה . ואם שאמר כל
כל זה יש להעיר בזה [illegible] נפלא וחובות הקדמה ולכן לא האריכו . וביאור בדבריו
ויבואר ויתיישב כל זה יש להעיר [illegible] בעזהשי"ת " [illegible] אומר גופה לדברים
הרבה [illegible] ולא [illegible] זה הם הדברים הרבה ואמר [illegible] והדבר [illegible]
זה שאמר בסוף [illegible] ר"מ אומר וכו' באבות [illegible] וסוף הדברים [illegible] גופה
וכו' [illegible] ר"מ וכו' ולא להכניס [illegible] ולא עוד . וביותר [illegible] שלא חשוב
הא [illegible] אורך ימים וכו' [illegible] שנות חיים ושלום וכו'
דברים [illegible] בסוף [illegible] ולכן נראה [illegible] חשוב גופה והבטחות
הגופניות שהם [illegible] עוה"ז והדבר חשוב הבטחות [illegible] שהן הבטחות האלוהיות . ולכן
[illegible] עוה"ז אינם עיקרים שהם רק [illegible] להבטחה האלוהית ולכן לא [illegible] אותם וכו'
אותם ואמר שגופה לדברים הרבה והם [illegible] בקרא כי כי ירבו ימיך אורך ימים
ושנות חיים וכו' וכתיב אורך ימים בימינה עושר וכבוד בשמאלה וכתיב עוד רפאות
תהא וכו' ואמרו חז"ל חש בראשו וכו' חש בגרונו חש במעיו חש בכל גופו יעסוק בתורה עירובין נ"ד
ואיתא במכילתא כי אני ה' רופאך אמר הקב"ה [illegible] תורה שנתתי לכם רפואה
היא לכם חיים היא לכם . ובתנחומא איתא בוא וראה [illegible] אדם מתן וכו' והקב"ה
נתן תורה לישראל והיא סם חיים לכל גופו . ואמר [illegible] ורביבים [illegible] זה
רביבים וכו' [illegible] ואמרו כל העוסק בתורה ברכות ה'
יסורים בדלים הימנו ואמרו העוסק בתורה הקב"ה עושה לו חפצו ואמרו עולם דף ט'

[illegible]

שמעון בן יוחאי שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו וכל אשר יעשה יצליח ואמרו העוסק בתורה
מתחברין זה לזה בתלמוד הקב"ה מצליח להם ולא עוד אלא שעולין וגדלים ואמרו עוד
כל העוסק [illegible] על תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ [illegible] אלא [illegible]
שעוסק בתורה. ואמרו כל המלמד [illegible] אין [illegible] בנדרים [illegible] וכמה שבועות יד.
פעמים וגם כמה אמורים שבטיחים [illegible] וכולם [illegible]
שאומר [illegible] ודקדוקים [illegible] ולא [illegible] אותם [illegible] בגמרא ובתנאים אחרים
ואמר עוד ולא עוד [illegible] [illegible] [illegible] כבר אלא [illegible] בעולם הבא
הוא לו [illegible] [illegible] גם [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אותם
שמתגעגעים [illegible] [illegible] אפילו שאלו את העולם [illegible] אחת הוא [illegible] להם [illegible]
[illegible] נראה [illegible] שהוא [illegible] [illegible] הרבה כמו [illegible] ימים ועשרות ורבבות
וזה שיש בעולם שבהם הוא [illegible] [illegible] זה אין [illegible] וכל העולם כולו
[illegible] הם [illegible] אחרים [illegible] הוא בהם [illegible] [illegible] [illegible]
עוסקים בתורה. [illegible] אין [illegible] שכל אחד [illegible] וכל העולם [illegible] אומר
שכל העולם [illegible] הוא לו [illegible] הוא [illegible] [illegible] [illegible] שאין
[illegible] [illegible] הוא [illegible] [illegible]. וזה שאנו רואים בחוש [illegible] הם
עושים [illegible] ור"ח בן דוסא [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
וזה שאמר [illegible] ודקדוקים הרבה ולא אמר [illegible] לו [illegible] על הדבר
שיש לו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ולא [illegible] [illegible] ולא
הוי [illegible] [illegible] [illegible] לו [illegible] לו וכן העוסק בתורה [illegible] [illegible]
לו [illegible] [illegible] הדקדוקים לו [illegible] לו [illegible] [illegible] [illegible] ויש לומר זה שאמר
כל העולם [illegible] הוא לו שכל [illegible] העולם [illegible] הוא [illegible] וכל העולם [illegible] [illegible]
נקרא

שבועות מ"ז:
[illegible] כב:
חולין [illegible]

חגיגה בט׳

נקרא ריע, היינו שיש לו גם הצלחת העשיות האמיתיות והיינו שנקרא ריע כנ"ל
שנקראו בנאים שעוסקים בבנינו של עולם וכמ"ש אל תקרי בניך אלא בוניך ואמרו כל ברכות ס"ד.
העוסק בתורה לשמה עושה שלום בפמליא של מעלה ושל מטה וכאלו בונה פלטרין של
מעלה ושל מטה ובזוה"ק ששאלו אי' חכמים נקראים בנים דילהון אמר הקב"ה אורח
טוב תורה חשוב ולפני כאלו ברא שמים וארץ וכאלו הבריא את כל העולם כולו.
וכן אי' בזוהר כל מאן דאשתדל באורייתא כביכול קיים עלמא וקב"ה אסתכל באורייתא
וברא עלמא בר נש אסתכל בה ומקיים עלמא וכן איתא בזוהר ואמר לציון עמי
אתה את עמי אלא עמי למהוי שותפא עמי מה אנא במלולא באורייתא עבדית שמים
וארץ אוף הכי את ועי"ז נמצא נקרא העוסקים בתורה לשמה רעים להקב"ה בקיום העולם
וזה שאמר נקרא ריע ולא אמר הרי הוא ריע שזה בבחינת הקב"ה הוא יחיד בבריאת
עולם אלא לכן שע"י מתקיים העולם הרי הוא כמו ריע וכמ"ש כאלו בונה וכו' וכו'
מפורש אב"ג השמות כל כמו שאמר בברכות חגיגה כאלו כל הכלים כאלו עובד ע"ג לא
שהוא ממש עובד ע"ג אלא שהוא וביגרא בע"ג וכן כאן אינו ריע ממש וכן לא אמר
אלא שנקרא ריע כי נראות שם אוף שאינו כהויית זו נראים ומכנים לו השם על שם
ועשיו שכתב אלישע קרא לאלי' אבי ע"ש הוראה והכבוד וכן גבי ושאול אבי ושאול נקרא
וגם כל וכן כאן אוף שאינו ריע ממש זו נקרא ריע בנראות שם ועם שלום זה לא
אור הרי הוא כריע שהיינו אומרים שאינו ריע אלא כזה שעוסק בתורה ולא כשמה
ושארי דקדוק אוף והפרחים ,ושאלו זה אמר שנקרא ריע שאם נקרא וא' ע"ז שאלו אומ'
ע"ז ישאלו כמו צורך או חיים או ירושלים או נכסי אני אוף בעת שאינו עוסק במלאכה
ההוא או כשאינו בענין זו נקרא בשם ההוא וכן בכאן אוף אם אינו עוסק בתורה
בעת זו כיון שעיקר עסקיו הוא בתורה נקרא בשם ריע לעולם רק שלא ענין
ויהיה לגמרי כי התורה כי שתבריח אור נגדיתו נמאר במחשבה לעולם וכמ"ש תמיד.
וזהו

ועוד צריכין תשובה קדושה [illegible] ועיין בספר עץ החיים והגהות זוהר [illegible]
ונראה עוד זה אחר ונראה [illegible] על דלקין כיון שנקראת בספר"

אהוב. כי התורה היא יעלת חן על נושאיה ומחשבת גם [illegible] וכן איתא
בזוהר ואין [illegible] באורייתא רחים הוא לעלמא רחים הוא [illegible] ותוס' אני אוהבי
אהוב ואוהב בעדו והוא מורה ועוסק [illegible] זה נקרא בלם אוהב כנ"ל.
אהוב את המקום. אינו עוסק לתורה אינו עוסק בתורה לשמה [illegible] המקום
אף שאינו [illegible] לישבה הוא אור והוא אוהב את המקום כיון שעוסק בקבלת [illegible]
אוהב את המקום ואם אינו עוסק בקבלת אהבת המקום אף לשמה אור והוא אוהב
את המקום ולכן [illegible] זה באור [illegible] נקרא [illegible] על [illegible] את [illegible]
אף שאין עוסק בתורה ואהבת המקום זו אינו עוסק בתורה [illegible] בתורה [illegible]
[ועיין בספר עץ החיים והגהות [illegible]] נקרא אוהב את המקום באורייתא וקב"ה [illegible] חד.
וכיון שעוסק בתורה נקרא בלם אוהב את המקום ומגם אור [illegible] שאין
עוסק בתורה נקרא לעולם בלם [illegible] באהבה [illegible]"
ושאף להבין איש תלוי אהבתו שאוהב הבריות [illegible] שעוסק בתורה לשמה.
וגם [illegible] הבריות [illegible] הוא אוהב
[illegible] הוא [illegible] ה' [illegible]
את כל עבודה שאין הולך בדרך [illegible] את פני [illegible] הבריות הוי אוהב
אותו [illegible] אהבתו עליו והוא [illegible]
גורם [illegible] אותו [illegible] וכן העוסק בתורה לשמה [illegible] אהבת
התורה הוא [illegible] וכן אני [illegible] ונראה
כלם באגודה אחת וכן [illegible] ועל [illegible] נראה [illegible]
ואכ"פ

ואפ״ה שאוהב התורה רצונו שכל הבריות יעסקו בתורה ואעפ״י שאינו אוהב אותם [illegible]

כיון שמחפץ בטובתם נקרא אוהב את הבריות כיון שבאמת שונאם [illegible] ע״כ על זה

[illegible] [illegible] [illegible] ועיי״ש

וכן איתא בזוהר אורייתא [illegible] קב״ה [illegible]

[illegible] והיית

[illegible]

שאין [illegible]

[illegible]

[illegible] עולם ,

[illegible] הבריות

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] התורה , וכן באוהב

הבריות [illegible]

את [illegible] באורייתא וקב״ה [illegible]

אבל אהבת הבריות [illegible]

ואעפ״י [illegible] אוהב את [illegible]

וכו׳ [illegible]

באוהב את [illegible]

[illegible]

[illegible] גם [illegible] באותם [illegible]

[illegible]

שאמרו במשנתנו בכל המדות הטובות כי ענוה היא העולה על כל המדות ונעלה
ונכרה [illegible] כל המדות כמבואר בזוה"ק ע"ג ב' ק' ועיין במגדת המאור
ומאור [illegible] שגם הוא. שאם יתגאה בדעתו שהוא [illegible] ואין ראוי
ודעתו לשום עולה אזי יתרחק מן הרשעה ולא יכעוס ולא יקפיד על שום דבר
ולא יחניף ולא יתאוה ולא [illegible] ע"כ. ולכן נתחבה [illegible] במדת ענוה יותר מכל
המדות. ואמר ענוה מראה כי הענוה שאינה אלא [illegible] טבעו ולא מחמת
יראה [illegible] לא נשאר בענוה [illegible] לכל המדות טובות [illegible] שבין אדם
למקום לא [illegible] להם [illegible] אם הוא [illegible] היראה [illegible]
[illegible] ועוד [illegible] כי [illegible] ובכל אזי [illegible] ע"ג [illegible]
ה' בכל הענוה. וגם האמונה והבטחון [illegible] לכל [illegible] שעולה [illegible]
המדות גם כן [illegible] שאינו ראוי [illegible] לשום [illegible] והוא
נקלה [illegible] וכל זה [illegible] לו ה' הוא ברוב חסדו
אזי לא יהא [illegible] תמיד ואין [illegible] להאמין בזה.
וגם יראה [illegible] כמ"ש [illegible]
הם [illegible] הג' [illegible]
התורה [illegible] ענוה [illegible] התורה [illegible] ע"ג [illegible] וענוה
ונראה [illegible] ועל זה שאמר [illegible]
המדות הם [illegible] ענוה ונראה ע"כ חוק [illegible]
[illegible] על [illegible] הדרך [illegible] וגם [illegible]
שהתורה היא עולה לו והענוה והיראה [illegible] הוא [illegible]
תמיד [illegible] והלבוש [illegible] אינו [illegible] ע"ש ובן ע"ז
התורה

התורה נתנו לו המדות כולם שמשה תשוב ללבו חבלים [illegible] וזה [illegible] עולם

ואין עם הדרך והמשך עולם בזה שהוא זמן ועצו . [illegible]

אור עולם שנולד שיתעלה במדות ויתעלה ג"כ במעלה נוים הדעות ומה שלא

אור קנגוד מעלה צדיק חשב ושר [illegible] כי קיום המדות ורחוק והרחקות

אבל תשוב על האדם אלא כאשר [illegible] רק ע"י זה שעוסק בתורה לשון

ע"י זה נוגע להיות צדיק וכל [illegible] והוא [illegible] תורה בין בעולם

בעסק [illegible] ובדעתו בלא עסוק [illegible] . ובזה [illegible] זה אומר

להיות שעושין שאמת פרוש רק שעתיד להיות [illegible] המדות [illegible]

[illegible] תשוב לכן עשה ולכן אמר [illegible] להיות [illegible]

על [illegible] ויראה תשוב עולם . [illegible] ואמר [illegible] שר [illegible]

הוא המפתח על העבירה ועם [illegible] המדות [illegible] הראוי לקי

המתוק . וחסב הוא שנתחשב [illegible] קיום ורואה [illegible] בדין

ועם לשל קסק . ושר כי"ו אדם [illegible] להיות צדיק וחסיד ולכן

בדעת הוא [illegible] רק [illegible] [illegible] סעה הוא ולכן בזה [illegible]

בדרך ידועה מנוסה בדרך האמת . ולזה אמר [illegible]

[illegible] של האמת קודם [illegible] וחשובות [illegible] [illegible]

ושר הולך ובזה שהוא שלא אור ושר צדיק [illegible]

ולכן [illegible] ושר קיום של צדיק וחסיד [illegible] אמר [illegible]

נאמן הוא [illegible] ושר [illegible] והחשובות והא [illegible] אמת .

ולא בשקר שיהא [illegible] עם כפי חז וגם [illegible] אור [illegible] וחשובות לא

יהיה [illegible] לה קיום וכו' [illegible] יחד [illegible] נאמן שלא [illegible]

וחיות [illegible] [illegible] וכל אדם [illegible] ובדעה "

ורחקתם

והרחקתו מן החטא והקרבתו לידי זכות. כלא לומר עוד לדבר שענין והחטא וענינם המצות
כאשר עניני לזה. אלא שהתרחקות מן החטא שלא יגיע לזה והקרבתו לידי זכות
שיגיע לזה עשיית המצות בגוף וקיומם [illegible]. בגמרא זה דרבנן גם שבוען
הספרה ורש כך. [illegible] ודרכי חיים; ובמדרש
אותם בלי [illegible] לומר לא אחטא, רק [illegible] שהתורה לבו אין
יהר [illegible] ולא [illegible] ואני באגרת המתן [illegible] על לבו [illegible]
[illegible] עשורה [illegible]. יצר ועיין בעלות התורה של אג הגאון
[illegible] החורה ניצה [illegible] שהתורה [illegible] פה [illegible] קשה
[illegible] האדם [illegible] ועל [illegible] קדושה [illegible]
התורה [illegible] לו חטא ועיין [illegible] בזהר [illegible]
[illegible] בזהר
[illegible]
אם אתם עוסקים בתורה [illegible] אחר [illegible]
ועלות התורה. [illegible]
עסק התורה [illegible]
לא [illegible] ותן
[illegible] כי
[illegible]
העלה [illegible] ונהשן [illegible] ועם
רק [illegible] הוא לומר [illegible]
[illegible] החילוק בין [illegible] ונראה
[illegible] הוא [illegible]
הדבר ולא [illegible] בדעתו לעשות, אגי
[illegible]

ודע שיש ג' אופני עצה [illegible] והשתוקקות [illegible]

ושורש שכלם הוא יש הדעת רק שהעצה הוא בהרהור [illegible]

שמחת לו עצה אחרת הדרך [illegible]

ועיין כף הוא ברכה של תורה [illegible] הדרך [illegible]

ונאמר שאין עצה לקוץ [illegible] והוא [illegible] אינו והא

סבר לזונות ואינו יודע [illegible] וכן הוא הדעת [illegible]

בכל הרצונות אין שייך לו הנאה מן העצה אם לא אמר [illegible]

העצה אבל בברכות [illegible] ה' העצה בעצמה הוא ע"כ [illegible]

זה [illegible] לו [illegible] הוא ברכת ה' [illegible]

[illegible] העצה [illegible] הוא ההנאה [illegible]

בתורה [illegible] עצה [illegible]

[illegible] והעצה [illegible] ע"כ [illegible] הוא

[illegible] ולא אמר [illegible]

עצה [illegible] ע"כ שהעצה הוא בדבר

א' והתשובה הוא [illegible] אחר וגם [illegible]

[illegible] עצה [illegible] אחר שלא [illegible]

[illegible] העצה לא [illegible] אבל [illegible]

אמר [illegible] להורות שהעצה ע"כ הוא התשובה

[illegible] ע"כ לכל התשובות [illegible] וגם

נראה זה שאמר [illegible] עצה [illegible]

ואדם [illegible] חבירו. בכל [illegible] ה'

[illegible]

כיון שהמדות [illegible] והתלהבות על האדם כאשר פוגע בכם, ועם [illegible] על
אדם שתתגבר על האדם תמיד בהתגלות והתחזקות. ועם כל זה שהאריך הספר
ראוי, ועם כל ההסתכלות לתאוות הם רק בדרכם כמו כאשר כתבנו קודם,
אבות, אבות וכלו [illegible] [illegible] ווי שהעיד בכם ע"ז עסק התורה לשמה
וכל [illegible] טובות [illegible] ושלשתם עמה ויראה הוא [illegible] את חברו [illegible]
וו דרכים כלום [illegible] וכל חיות לשון [illegible] עשות [illegible] על כל [illegible]
[illegible]
וגם [illegible] עבה [illegible] הוא [illegible] [illegible] [illegible] עבות
[illegible] [illegible] [illegible] אחר [illegible] ויתשלם [illegible]
[illegible] ותן בהרוכים המעיעים לעבודת ה', [illegible] להתמון [illegible]
על כל [illegible] כי [illegible] הוא אורב לאדם בפיתוים [illegible] את [illegible]
ופעשו ונראה שהיא [illegible] ובלחוש שהוא הדרך לבאן [illegible], כתוב,
ובהתגלות [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible], הנשם [illegible] אחר [illegible] [illegible] [illegible] ווידע [illegible] [illegible]
אשם [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] או בעבודת [illegible] [illegible] עשות
או [illegible] טרבות [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ווי שעוסק בתורה לשמה והיו [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
וחכם נאמרו [illegible] [illegible] של תורה. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אחרים [illegible] [illegible]
והנה [illegible] [illegible] המביאים לעבודת ה', ועם בעבודת ה' עצמו, [illegible]
[illegible] [illegible] להבין [illegible] [illegible], [illegible] על כל פינות [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] והתפארות על [illegible] [illegible] [illegible], והבן כל זאת "
[illegible]

ונתנהו מלכות וממשלה עד הפרא אשר שורפיל הוא בדעתו, וגם אחרים ויצאו להתפלל

על ידו כי שורפה להמות השם, והפרא אשר שהוא עוסק על אחרים מבטלין לבד

וגם שעוסק על רוחם שקורים [illegible] שלהן, כי הלוך כל הבא ודעתו ומתנבאים

על פיו. ישבו ויצא ידעתם וכל ערי הדבר [illegible] הוא

[illegible] רצון הלוקי. ונהי הדבר שראו נראו אלהים [illegible] ואמר מה לו [illegible]

[illegible]. ואמרו כל הבא [illegible] שלטונים לכן על הדבר [illegible] על ידם [illegible] אין

טועם [illegible] לשלום יצא [illegible] וכן אין [illegible] וכל ולכן השטנים

[illegible] שראו [illegible] אלהים [illegible] [illegible] על [illegible]

[illegible] להוציא [illegible] [illegible] רק [illegible] [illegible]

האורות [illegible] [illegible] [והאורות [illegible] על [illegible] אלהים [illegible] והאורות [illegible]

האורות [illegible] אלא [illegible]] . וכן יש [illegible] לעצמו והאורות [illegible]

[illegible] [illegible] בן שטח [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

שראו אלהים [illegible] ואין [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] על [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] הוא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] הוא כידו [illegible] [illegible] גם על [illegible] [illegible]

[illegible] כי [illegible] ולכן [illegible] שהוא [illegible] [illegible] על

[illegible] שהם [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] דין [illegible]

על [illegible] לחנור [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] לחנוך זה שקבלם [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

וירה לנו ויתנו לחקור. גם זה בלבם להשוא הדברים האמורים. וגם שעלה יתברך
ולא די שמתנה לו עולמות ומעלה לעזור כבר רצונו אלא שהוא [illegible] על רוח כל
אדם ולשלך נגד רוחו ודעתו אשר בקרבו ולחקור אחר כל הדעות אשר
בקרבו כמו להשוא הדברים ולדון בין אנוש לאשתו בדבר ה' ותלמוד תורה
תורה, כמ"ש בס' ע"ג ולא עוד אלא שבשבעים הפנים [illegible] אדם [illegible] לו
עם שם [illegible] ותוס' [illegible] שם [illegible] ואין להאריך. ואורייתא עלמא
[illegible] [illegible] חברי חברים שבתורה, וכן
אף קוב"ה קוראים [illegible] שם [illegible] וקוב"ה [illegible] [illegible] ועולה להם

[illegible]

סודות התורה, והוא כי אורייתא וקוב"ה חד
ושובבת' בתוכו הוא גבוה גם דקוב"ה
ושופע עליו אור קדושתו וכן אורייתא [illegible]
ואין גאשתגו באורייתא [illegible]
גהוא קב"ה גהוא אורייתא [illegible]
היא ונתן. ונדבק [illegible] ורגע
קדושתו " ונעשה כמעין המתגבר. הרעיון הוא
והמחשבה תמיד שמבקש בכל עת ויום חבלים
ולא הוי תחלה וכן העוסק בתורה [illegible]
ואשר כמו לחדש תמיד חידושי תורה בלא הפסק ושלו שמחדש תמיד
בכל עת ויותר ויותר " וכנהר שאינו פוסק, כי הרעיון לפעמים יופסק
ונקבע ע"י רפיון וטרדה שנסתמו מעיינות נפשו ואין שבועה אותו לרעיון
המחשבה מוכרח תמיד שמתהפך על הרגש וטרדה שלא יסתמוהו

אחרי שיצא לחוץ [illegible] ובפסוק הנזם אזלא כלה ולפנים בחוץ ובשמים עולה

אור וכו׳ [illegible] פסוק רק שוטף והולך תמיד וכן כתב אחרי שאחרי חידוש

תורה לא יפסק נסע והיו שורים קוראו כלו ועלה יחד עד ולא יפסק

מים לעולם וכן אי בגהק״ תמיד עדיף ונפלאי דהא לשואלי מעשן שרש עולין

רוח קודשא ומשו לא והמשן לא אסגי [illegible] רוח קודשא [illegible] חבא,

וכן אורתא בשלות התורה של אג הפאקת״ של הא בתה אין להם מנוחה כל

שהשלים תמיד מבריעה למבריעה [illegible] בפסוק כי מוחה הוא לשון תעלות

ושביתה והפסק כאשר באמת לעלה " [illegible] והלך רוח ומוחל על עלבונו "

[illegible] הא בזוחל על עלבונו הוא [illegible] עמה ששנה כהם ולבושו עמה

ורואה ואם לכן זה [illegible] שקדמה ורואה של כל הבודות ואם זה ששנה

כמו [illegible] וכו׳ הוא לוותה וגם [illegible] הוי לו [illegible] הא ואם [illegible] [illegible]

הומגבה, נראה לכן שאורי חגל כל הלומד תורה ובפנים התורה [illegible]

עליו בחוץ ואם לא יוכל להיות [illegible] [illegible] אמת שתה אורייתא

[illegible] להו שהתורה נראה אז ואם אינו יוכל להיות ארך רוח וגם אזרו

כל תה שאינו מקום מעשר [illegible] אינו תלמיד חכם ואם כן לא יוכל למחול

על עלבונו מחמת [illegible]"

למה אמר [illegible] שהוא [illegible] הומגבה וכו׳

שאינו פוסק [illegible] הוי [illegible] לשון הוי מורה על זה

כאשר באמת על לשון הוי קרא שמורה על [illegible]

וכן בארך רוח אף שהתורה [illegible] והא [illegible]

ואמר לכן זה שאמר כל ת״ח שאינו

מקום ומעשר [illegible] שאינו מקום כלומר

מעשר [illegible] [illegible] אינו מקום [illegible]

[illegible] לא [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] ולא [illegible]

אל הוא מעשר [illegible] ואיזה [illegible]

ואם [illegible] הוא [illegible] אינו ת״ח אלא

[illegible] שאין לו אלא [illegible] ולא [illegible] בלבד.

על מחול שלא להפשא רצונו [illegible] וגם [illegible] לא [illegible] על זה שאמר לו אלא

על

על שמגיע לפעולה המעשית רק בעסק ומה על מצות אלו שבשכל לעשות ולעשיה
היינו רק שהשגה אלו פעולת התורה וגם על מצות שבמעשה ממש וכבוד
עצמו הוא נוח ולשון עלמא. הרמב"ן בשער הגמול על מצות [illegible] ולא על עסק
התורה ומה שכתב בגמרא בדב"ה תמן שהעוסק לשם לגלות סודותיה ומה אמר
הוי זהיר בעסקה היינו התורה בעקרה אשר על כלם עצמם לא הוי חושים
ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים" ר"ל אשר שכרו יהא עניו וכל ערך התורה
יפרסם עליו ותתן לו עוז וגבורה ועי"ש אם נכונת בהתפשטא כל העסק עצמו
וכל סיפק להתפשטא והיינו ומרוממתו שירום ויתנשא. ומה אמר על כל המצות
בא לומר שאף כל נמשכו הלבוש והשגות והשבעים ונפש כולו שיהא שם על
עולם ואף שכתב אשר כל העולם כדי הוא לו וגם שנותנה לו [illegible] ומשלה
התם אמרו בספרי עולם השבעים והרמב"ן אשר שגם כל הרוחות השבעים ונפש
כולו כיון שנדבק עצמו בתורה שהוא למעלה מן השבעים ולכן תרשים אותם
על כל השבעים וכן אורייתא בזוה"ק הנקראת קב"ה ואורייתא כולא חד
דרגא וכו'. או אפשר זה כדי שנקרא בזוהר והיינו למעלה. וגם
נראה שבא לומר על כל המצות היינו אשר שכתב עליה בהיינו שכתב
עבירה גוררת וכתב עליה שנתן חרות לנשמות העוסק בתורה לשמה
ובכל אמתה ובזוהר בזוה"ק באמת חרות קלא ואתייהב
חרות לנחבא לחכם קב"ה פניה [illegible] על אותן [illegible] אורייתא
ע"ש [illegible] כיון יכולת ובכל אשר [illegible] השגחה אשר [illegible] עליה [illegible] אם
אם עוסק בתורה לשמה שנקרא תורתו. וגם יש כיון [illegible] הלכה [illegible] אשר
וסכום [illegible] בלומד שלא לשמה אני נקרא תורת ה' ואין כיון לשמות [illegible] שלו
ובעתו ובזה עליה שנפשו [illegible] בדקדוק [illegible]"

אשר

אמר רבי יהושע בן לוי בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נזוף שנאמר נזם זהב באף חזיר אשה יפה וסרת טעם: ואומר והלחות מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלחות אל תקרא חָרות אלא חֵרות שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה וכל מי שעוסק בתלמוד תורה הרי זה מתעלה שנאמר וממתנה נחליאל ומנחליאל במות: : :

אמר רבי יהושע בן לוי בכל יום ויום וכו'. המאמר הזה סתום ולא זכרו קצת
טעם הדרוש. א'. הלא הבת קול אין נשמע כלל [illegible] הוי
קודם שיוצא בת קול ואח"כ מה. ואיזה תועלת יוצא הבת קול כיון שאין נשמע
ב'. מאי שנא הר חורב מכל ההרים שנזכר יוצא הבת קול. ג'. הלא
עיקר השם של הוא סיני וכן אמרו רז"ל ה' שמות קשה'. ומשה סיני וכן קשה
מקומות ומש"ה הכא בעינו הר חורב. ד'. שאמר מעלבונה של תורה ולא אמר
מביטול תורה. ה'. זה שאמר נקרא נזוף אין זה עונש ועלבון התורה שזה
מגיע להאינו עוסק ולא להתורה ולא עוד שזה הוא העלבון של תורה שנקרא
נזוף ואין משיח עוד או עוד שקאי על שאמר אוי להם ומבע"ל שזה הוא האוי
על שנקרא נזוף. וכי זה לבד הוא על זו שאינו עוסק בתורה הלא אמר
וויתר הקב"ה על עון ע"ז וכו' ולא וויתר על עון ביטול תורה וגדול קרי
בירך הוא. ו'. שאמר שנקרא נזוף ולא אמר הוי זה נזוף. ז'. הראיה
שהביא מהפסוק נזם זהב וכו' אינו מובן כלל. ח'. שאמר והלוחות מעשה
אלקים המה וכו' אינו מובן כלל שאין עניין לזה שנקרא נזוף. והנה בגמרא
איתא (ברכות) ואמר רב יהודה אמר רב בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר
חורב וכו' כל העולם כולו נזונין בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו
בקב חרובין מע"ש לע"ש. גם אינו מובן העניין של הבת קול כאשר הערתי

וגם מה שאמר בשבת (חנוכא) בלא והלא רב יהודה שאמר משום הוי גם רב
אחר רה"ג בן בוגא ואיש אחר שבת ויש [illegible] שאמר שהכתוב יוצא ורה"ג
עזר, ונראה מהפסוק שאמר והיה אשר אלא בוצא ובונן ורפא
שנעזים על הר חורב מעט ונגד המדבר ובאו הקנו ויצא [illegible] והנשן
הוא פי' החוזים והפרים וכל אין אומר וכל כי נגיע קדש וכאשר לאחר,
והן הם ובהר שהר חורב הוא חרב ונוסה הוא שאין נעבד גם שם ברכה
ונראה אלא כיון שההר ההוא הוא על ערך שאנו והשיבות גדול
אשר אין שהלכו להוסיף קדשה ולזה ושתנה לגרשותה ויותר מכל
המקומות עד שהכתוב גם נקרא הר חורב וביותר קשה שלא היו
לו וקדושה אותה קודם שהוא לגרשותה אבל נראה לזה שהוא חורב
ושממה הוא לגמרי משלמה והוא על כן זה שפרש הרמב"ם [illegible]
והוא פתח ועקב גבי ר"א בן פרת שהיה דחוקא לו עניתא וכתיב שם
שהם החוים והעבדים וזה שאין לו ניום אין לו עלמו והולך כמדבר
הנוים המתנמים ואע"פ [illegible] הנוים החשובים וכל ואין המדברים
שתאוה ובמקום העבדים שהם הרכו ע"ש ומדרגים העבדים הם
בטלים בסגולות נגד מדרגות הנצחיים הגיונים ולכן גם הר חורב
הוא חרב ושום [illegible] רוב קדושתה, גם כמ"ש כי הקדושה אינה
מסתלקת מכל וכל אין רשעה למדרגים העבדים ואף שגרים ק
קדושתה והוה ה[illegible] וכל העולם זו היא בעצמה אינה מתאוות
ומדרגים העבדים שהם הפכים לה

ואפשר שגם הוא הכוונה [illegible] שאמר חורב
שמה

ודבר

שזה שגם השם נאות לה מרוב קדושתה וכו'
שאם אדם לו נאה לקרוא בשם אדם שגם
השם נאות לו שכל המקום חסרון שלו כן
הוא כאן שמורשתו הוא וגדול מעלתו"

ובפרט זה הוא ע"כ ועשו המעשים את העולם
שהם שגורם בהשפעת המעשים והמדות בעולם
רחוקים הם מדרכים של תורה שהם עבודים וכו'
בק"ק ומצוות זהר חורב שעשו על הר חורב מחזה זה כאלו הקנו ומצא
את העולם, וזה לאמור בשבת חנוכה קל הוא ע"כ ובמצא שהוא הוי
ידעת ומפורש שלא רבה להעמיד זה העולם ואת העולם הם מושפעים
ע"י כמדבר ובנה ומוסק וגו' חנוכה קל כי לו שלא הוי שלא הוי ומתאווה
ומתן, ומדרש ויבן ע"כ המצא ולא אמרו בזו מקדש מן התורה לגזרו
כאשר המדרש וכו' וגם כמו מקדש מן התורה לגזרו הרי הוא כמות
ואין נחשב בעולם שזאת ע"י עלבון לתורה שהיא ורק המצות והמנהגים
אלא אמרו בזו שאין מקדש מהתורה לגזרו אלא שעוד דחקו על עצמן אות
והתורה הואלו רק לשון ובאמת שהתורה לשעה להיות המוסר כו'
חיי מעשה קדוש וכאשר באמת במשנה טוב תורה עם ד"א ובמה מצות
והשלום בזמן הוי מוחקים עצם בדעת עוה"ז לדור התורה כו' כך
בדרכה של תורה רק בפת במלח תאכל וכו' וחיי צער תחיה ואמרו חז"ל לא מצא
קאתי החיים בזו שחוי עצמו עליו ובגמרא אזי כמו שלומדת בצער
כך תחיה אותם לשדים בצער וגזרו עלבון התורה שאתה עושה ותשען
כבאי בגזר חבש, ולכאורה קשה שאי שייך עלבון התורה. אבל מזה
דוקא, ונראה דהעלבון הוא לפי ערך המעלה והעולה ואת זו
שמכיר ויודע גודל יקרת הערך שלה אם שגה מלעסוק בתורה
אפילו

אפילו רגע הוא עובר אותה בשוגג אחרי שכל דרכם שכר כמה עבירות חמורים
העבירות וכן אם רואה איש אחר שמבטל מן התורה אפילו רגע א' קשה לו
וסבל עלבון התורה וחושש שמכיר גודל עונשה [illegible] שמכיר גודל
יקרת התורה כמשה שכן הוא מבקש עלבונה ולא שומע ונותן יקרת
התורה אבל שמבטל מן התורה וחושש במחשבתו יחשב לו לעלבון התורה
ואבל שאמרו התורה כדרשו ושמע דא היינו וכבר הדין [illegible]
לתורה היא עלבון ובכלל לא שמכיר גודל עונשה
ומעלתה הוא עובר אותה כיון שהוא מכיר
מעלתה היו לו להשגיח עליו בכל מה שיכול
שבעולם שאינו בראוי נגד עסק תורה אפילו רגע
א' וגם הקטן תמצא שהר חורב מחשבת שהיו עליו אור
תורה [illegible] בין [illegible] שכל אשה חפצה ורצונה

ודפ"ג [illegible] וזה מילי [illegible] ורש"י וכו'
[illegible] זה שפירש [illegible] הפסוק
והמתבונן ורש"י [illegible] עבירה [illegible]
הי' תמיד לעלבון [illegible] אפי' אם [illegible]
[illegible] וחושב במחשבתו [illegible]
[illegible] חיי עולם ועוסקים בחיי שעה
[illegible] לא הרהרתי [illegible]
[illegible] היו מכירין ביקרת התורה
כ"כ לא נחשב [illegible] לעלבון.

במרכבה האופנים וכו' לא שמכיר לומר נשמתם עליו שאינה תאוה כלל
ודברים העבירות וזו שאינו חושש עד הוא לה לעלבון גדול [illegible]
שכל זו שאינו עוסק בתורה נפש ביותר לבטל ומצות הגרמא שאינו עוסק
בתורה תמיד והוא ראוי לזה שבכתב דלא איירי במי שאינו עוסק בה כלל
אלא שאינו עוסק כל כך תמיד ומחשב אותה לפסוקים שגם חיי שעה ודברים
העבירות אבל לא ידעתי אם מצות הגרמא הוא מעולות [illegible] שהוא
אין בידי לעיין אם הגרמא מצות נשמות ומעולות [illegible] להשמעתא
שלפניו ושלפני [illegible] שאינו עוסק [illegible] שאינו [illegible]
התורה שתהא מצות עסק שלו רק שהוא לו [illegible]
[illegible]

[illegible] שאמרו
[illegible]

ואמר בגמרא לפרש זה שאמר אוי להם אף שלא
יענש על ביטול תורה שעונש [illegible] כבדה מנגע
בא בגמ' אוי להם כמ"ש לפי פירש"י. שנקרא נזוף
קאי על אוי להם כי נקרא נזוף ואף שאינו
נזוף ממש מ"מ שם נזוף עליו ונזוף הוא מרוחק
כמו שמרוחק מן המגורה נקרא נזוף, כן
מרוחק עליו אף בעת שעוסק אח"כ בתורה
שם עליו כמו שנקראים [illegible] כיון שאינו חושש
על בטלה ולכן כל עוסה תורה ולכן [illegible]
לישובו אינו דבק [illegible] ובהקב"ה ולכן אוי להם. ועוד קאי זה שאמר [illegible]
שאינו עוסק ולא על מפרגת ואומרת שאין הקול יוצא ואמר רק אוי
להם מעלבונה של תורה והתנא בא לפרש דפלא זה אוי להם ומפל
שנקרא נזוף. ומביא עוד ראיה מנזם זהב באף חזיר דהיינו אף שהזהב
הוא [illegible] זהב מ"מ נעלה מוטף וגם החזיר בעצמו התנם אין לו תפלות
כמו כן אשה יפה גו מ"מ וסרת טעם זסר מטעמה של תורה שאין טעם
[illegible] טעם או הוא ושאין [illegible] נפש טעמו וראו ומטעם המלך; ואפי'
הוא מבערת המלך. כן מי שסר מבעלת התורה אין לו תפשיט וגם
התורה בעצמה אין לה חשיבות כל לפי הענין. ולפי זה שבאשה
הוא מבואר יותר כי התפשיט שהאשה לובשת ולבה מתקשרת הוא
לאשה גם התכשיט הוא להתקשט לפי ערך חשיבות האשה כמ"ש
ואין מרפה לעסוק בפלוגא אשה חשובה וכל זה שהתכשיט נאה
ביותר

נזוף ונדחה דבשכינה ונקרא מן אדם כי לא יהיה
דבק אדון אתו שאמר [illegible] וכל להרוג אותם,
שנתחייב חיי עולם ועוסקים בחיי שעה [illegible]
[illegible] ולא הורה עם [illegible] ולא עלתה [illegible]
[illegible] להרוג אותם, ולפי [illegible] שהוא [illegible]
נזוף [illegible] עסקה [illegible] והתורה [illegible]
עסקה וגם שאמר ונקרא מן כי לא יהיה דבק
אדון שלא היו רוצים [illegible] עצמם ולהיות
[illegible] וגם [illegible] שהיו [illegible]
[illegible] לא היו להם להשיח חיי עולם
[illegible] בחיי שעה ואף שלא היו [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] להרוג אותם

ביותר המובחרת אשה שאמרו הגמרא הוא גנאי לאשה ביותר ואף גם הפשט
אין הפשוט והמפורש לה וכן הנזם זהב באף חזיר הוא יותר גנאי ואם
היותה של כשל. וכן באשה כל שהיא יפה ביותר היינו הוא לה גנאי ביותר
כשהיא סרת טעם. וכן התם שלמד ויודע ומשיר גדול ערך יקרת התורה
ומתאוה לדברים המופרדים נמלה זולתו גם והתורה שקנרנו וכל זה שלמד
ויודע ביותר הוא לו לגנאי ביותר והאין וגם להתורה לעלבון כאשר כתבנו,

ואמר [illegible] דייק
מזה שלא אמר חרות בתוך הלוחות אלא על הלוחות
[illegible]
[illegible]
[illegible]
נגע רחוק שנגע הוא [illegible]
רחוק [illegible] טוב [illegible]
קדושתו שאינה מורה עליו. ואמר על [illegible]
גם עבד לקודשא ה' מוסר להם ולפחות זה
הטומאה. אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה

ומה [illegible] לפרש זה שאמר נקרא נגע כי עלבון
האין חטאות [illegible] עליה כלה [illegible] הוא
[illegible] חטאות [illegible] הוא א
[illegible] על [illegible] התורה [illegible] אלא [illegible]
[illegible]
[illegible] לפרש [illegible] אחר זה
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] לגרע [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] העלבון [illegible] התורה ו
[illegible] העלבון שנקרא נגע ורחוק [illegible]
ולפי זה נקרא נגע [illegible] על העלבון.

אבל אם אין עוסק [illegible] אינו בה אלא עבד לקודשא ה' וכו' [illegible] ד
בלא [illegible] באורייתא ולא אשתדל [illegible] נגיסא הוא [illegible] רחיקא הוא לא שריא
שכינתא [illegible] ואינון נטורין [illegible] [illegible] ודא [illegible] באורייתא
וכו' ואתדבקותא [illegible] [illegible] ובל אשתדל הוא לגבי
[illegible] [illegible] חבורתא [illegible] וכו' ע"ש. וכל מי שעוסק בתורה הרי זה מ
מתעלה

מתפלה. והוא בהיפוך [illegible] שאינו עוסק בתורה שנעשה עבד לקליפה שלום [illegible]
ונשים עליו [illegible] שעוסק [illegible] לא די שאינו עבד להם והוא בן חורין אלא שגם
הוא מתגלה על כולם וכולם נעשים תחתיו שנאמר ומתנה נחליאל וכו' ובראשון חגיגה
שנחלו אל ומנחליאל במות שמתגלה השם. כיון שבלשון [illegible] שאינו עוסק בתורה
הוא רחוק מקדושה ועי"ז נעשה עבד לקליפה שכולם מושלים עליו כן הוא בהיפוך
אם עוסק בתורה נחלו אל נעשה דבוק בקדושה ועי"ז מושל הוא ומתגלה
כאשר [illegible] [illegible] דבר דבור דבריה וקדושות [illegible]

הלומד מחברו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או דבור אחד [illegible] אות אחת צריך לנהוג בו כבוד
שכן מצינו בדוד מלך ישראל שלא למד [illegible] דברים בלבד [illegible]
[illegible] ומיודעי [illegible]
מאחיתופל אלא שני דברים בלבד קראו רבו אלופו ומיודעו [illegible] אלא הלכה אחת או
פסוק אחד או דבור אחד או אפילו אות אחת. על אחת כמה וכמה שצריך לנהוג בו כבוד ואין כבוד אלא תורה
שנאמר כבוד חכמים ינחלו ותמימים ינחלו טוב: ואין טוב אלא תורה שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם
תורתי אל תעזבו:

הלומד מחבירו פרק א' [illegible] שאמר [illegible] על [illegible] התורה אור
עוד שלא די בזה אלא [illegible] בקדושה עד [illegible]
[illegible] גם [illegible] אין [illegible] אלא
תורה [illegible] באמת הזה [illegible] א', שאור [illegible]
או הלכה א' הוא יותר [illegible] בקדושה הוא [illegible] אות אחת
ב', שתפלה אור [illegible] והדבר אור והוא [illegible] קו' [illegible] תפלה
הק' וזה שאור [illegible] הוא יותר. ג', שלא אור [illegible] וזה שאור
[illegible]

צריך לנהוג בו כבוד ~~[illegible]~~ אותיות אריכת לשון, ד', שאמר קראו רבו אלופו ומיודעו
ובפסוק אנוש כערכי אלא אלופי ומיודעי ולא רבו. ה', אינו לומד ... ק"ו שצריך
לנהוג כבוד על אות א' הא לא מצא למימר דינו שלמד ממנו שני דברים,
ו' שאמר שני דברים לבד שלש שלשה הוא יותר, ז', שחסר וכו' עדי
ק"ו ע"כ פרק א' או הלכה א' אבל זה הוא יותר שהיו לו לקצר ולומר
אפי' אות אחת, ח', שאמר ואין כבוד אלא תורה השמיט אינו יוצא כלל, ויש
נוסחאות מסיימים ואין כבוד אלא לחכמים אין זה שייך לכאן כאשר נראה,
ט', מה שכפל ותמימים ינחלו טוב הוא מפסוק אחר. ואינו יוצא מה שעירב
הפסוקים יחד. יו"ד שאמר ואין טוב אלא תורה אשר קשה הוא שכבר אמר
אין כבוד אלא תורה שזה. הוא התוספה קצרה האומר שאין כבוד ואח"כ
אין כבוד אלא תורה שזה אמר ואין טוב אלא תורה. ומה שנראה לי בזה הוא עפ"י
בגמרא בעירובין אמר רבי ... מאי ... ומפסיק הלכה כר' יהודא ב"ז ג'.
שאמר לו שרוב חכמה ..., ור' יוסי אמר חכמה אפי' לא האמר ... אלא
בשביל אחת גזרו רבנן, ואמר רבא הכא כגון רב סחורה באסברן ...
לסטאה שנאו קריד ... ונפל באסכרני אחת יורד לאומת השחי ובא
כאן באומר זה והורות לו שני דברים הא' ... שלא ... רוב
חכמה ... רבו, ... כר' יהודא ... צריך לנהוג בו כבוד כשאלו,
וכאשר ... יקשן. וגם בא להורות לו שזה ... ... והיא בזה אינה
נפקותא אם הלכה או הכין פי' בקרא או ... וכמו שאמר ר' יוסי אפי'
לא האמר ... אלא בשביל א' ופי' רבא ... פי' ...
ולכן

ולכן לא אמר בקיצור אפי' אות אחת שיהיו במשמע אף שאין בו עקירת כלל
כמו יהודים או יהודיים, משנתן או משורין, ואמותן או אימותן ודומיה, ולגבי
אמר פרק א' או הלכה א' והוראה שהיא דבר עקירת דבר שלם או
מקצת שיטות הדבר מקצת פרשן או מקצת שיטות הלכה פרק א' הוא שיטות
הענין הלכה א' הוא שיטות הלכה, ואמר מקצת גם על תורה שבכתב
פסוק א' הוא שיטות ענין דבור א' אף שלא נשלם הפסוק וז"ה הוא שיטות
הדבור שהוא דבר שלם כמו הפסוק לא תעשה על רעך שיש בקצה זה
ג' דברים מחולקים וכדומה, ואמר מקצת אפי' אות א' וקאי על מה שאמר
פרק א' או הלכה א' וכו' פי' זה שאמרת פרק א' הכל זה שלם ממש
ענין א' שלם או הלכה שלמה היינו אפי' שיטות הענין או הלכה הוא ע"י
אות א' כמו עדי שענה על"ה דבר שאמר אביו אלו תנן או אמרו תנן שע"י, הואיל
אין יודעים החשבון של הח"ו דבר הוא ענין שלם ודבריו אות א' עשה מקום
וקיבל לא בקיבוץ והורות שנסתרה ותשיש בטי מנצא שבלשונו אות א' הוא
הלכה שלימה וכן בתורה ד"ה אות א' אין מבינים כוונת הענין כמו וה'
שורה הוא וכו', וכן בדבר א' כמו לא תענה על רעך חסר שלא תענה
על רב וכמה חסרות או יתרות כמו במסכת בסוטה שע"ה ג"ב יודעים צ"ל כסבר
כמה דברים וכן ששאלו שנאמרו ונוספו ודורשין וכאן אין לומדים ירושת
הבדל מן התורה, והנה גם מקצת הכרע הוא שמפי' על אות א' ביפך
לנהוג בו כבוד כמו שאמר שאינו רבו וכו' כמו שמביא מענין שלם

או

או הלכה צריך לנהוג בו כבוד אע״ג דהי׳ לו אם השאלות הדברים הוא ע״י הדבר
או ע״י אות אחת אלא לפי שאמר ויקדים פרק א׳ או הלכה א׳ להורות שהוא
בגדה עקרות ואין הכוונה לומר אפי׳ אות א׳ ולפרושי הא דאמר תחלה וזה
ואמרו שכן בגדה שבכלל אמר או או פרק או פסוק ובאות א׳ לא אמר
או אלא אפילו אות א׳ להורות שקאי על שאמר מעולם ויקרא רבו ע״כ נראה
לי ושראל שלא למד מאחיתופל רוב חכמתו אלא ב׳ דברים נהג בו כבוד
ודרכיו שאתה נשי זה שאמר ב׳ דברים בלבד כי נמצא שיש דברים אחד שהוא
כולו שנה עלמא כו הי׳ יודע ודוד ומוסף שבע״ל מהדברים ורים
טוב שגו כלל בתורה ולגה אמר שב דברים קלבד שהוא דברים
שלמה יומא היו דברים דברים סתום לעלם ולא כלום נשו שפי׳ הרמב״ם
הא דאמר יחדיו נמתיק סוד והא׳ בבית אלקים נהלך ברגש ועכ״ז נהג
בו כבוד וקראו רבו אלופו ומיודעו ולפי׳ אלוף ומיודע הוא לשון שררה אלופים
וראשי אלופי עשו אלופי שעיר, ומיודעו נמצא שהוא לשון עזרו ועמדו כמו
ולנעמי מודע לאשה. ואחיתופל הי׳ מהשרים שלו ועם קרובו ובן עצתו שלקחו
שבע אמנו, והיינו לומר שעל גב קראו אלופו ומיודעו שכן שאמר שקראו
רבו אלופו ומיודעו והפ״י שקראו רבו באלוף ומיודעו ומאלפן ומאלף חכמה
ומיודעו ולשון ידיעתו קשם ותרתאו ורבותם, ודייק גם שפירש רבו וזה
שרתם אחרון זה שלמד ממנו אשר יחדיו וכל ויקרא ראוי שלא שאמר רבו
שלא למד רוב חכמתו וכו׳. צריך לנהוג בו כבוד שכן שמצינו בדוד אשר שלא
למד

שוב רוב חכמתו ומחמירתו אלא בדברים נראה בו כל שהו ולכן דינו ואומר
שנשב לנקוב בו כל שהו ולא אמר שנשב לכבדו סתם עולם שהוי בשיעור שנשב
לכבד קט' השיעור וכדרך שנשב לכבד לרבו ולכן אמר שנשב לנקוב
בו כל שהו רק' נקוב של כל שהו קפלא כמו קבוע שלא נראה בחמירתו
כל שהו אלא בקריאתו שם לבד וכן אגו בשו"ע שאמן שנשב לנקוב בו כבוד
וגו' כמו לרבו כיון שהלכה כר' יהודא . ולדעת זה שפסק שנשב לנקוב
כל שהו אינו קמו שלא לשוב רוב חכמתו וגם הוא והרבותיהם תמאות, אבל
והא בשולתו שקטש על החזא שלשב וגם אמת הלחי אין ראוי כ"כ אפשר
דמחזור על עצמו הוי אבל הכסן הוא ראוי בעלמא כאשר בארנו , ואמרו
שנשב לנקוב בו כל שהו אלא להורא בזה , אמר להביא ראוי שיען לנקוב
כל שהו לא בדיון רוב חכמתו וגם אמר שוב כיון שלבד נראה כלל בחמירתו
ר"ג א"כ ש ללוב קו ווה בזה אלף מראה וכתוב שום חשש עליו ולך שתהא
אותו עליו ערב"ה השיטה עליו לנקוב, כל שהו דוי שלוב וגם שש דברים
קובע כ"ש הלוב ומחמירו הבשה לו, שנשב לנקוב בו כל שהו אינו שלא
לשב וגם ירוב חכמתו, ואין להעלמות בזולת דין שבוודאי של בפרטים הא כבר
באשם כיון שנשב לנקוב כל שהו ומחמת שלוב וגם אינם עלון או הלכה
אין לחלק בין של פרטים לאות אחת , ושמא נוי זה שאמר שוב הלוב וגם
פרק א' ונפל אפי' אות אחת שזה הוא דיוקו בזמנם זה שבא להורות לנו
בלא בדיון רוב חכמתו אלא אפי' פרק א' ונפל אפי' אות אחת, ובמיוחד שום

וגם ואין נקי

וגם [illegible] ומר [illegible] [illegible] ואולם בדברים [illegible] שלא [illegible]
[illegible] [illegible] חסידות ולא [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] כבוד [illegible] החיוב ,
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] הוא [illegible] [illegible] [illegible]

ואין כבוד אלא תורה ״ הרשב״ם פי׳ והרמב״ן
הוא אלא לתורה אף לפמ״ש הכל ומר דבריהם
אלא לתורה . וגם להמסקנא לחכמים קשה
דהתם שפסוק אין טוב אלא תורה אלמא שקאי על התורה ולא על החכמים
וגם קשה מאי הוא שאני נאמר שאין כבוד אלא לחכמים הוא [illegible] דרבי
ופרש״י עמ״ש ור׳ יוחנן קרי למאני מכבדותא אבל לפי המסקנא אין
כבוד אלא תורה אף שפירש שזה שלפניו לחכמים כבוד שכבוד
שמע הוא והראיה אינו ערכת התורה וחביבותה בעיניו שאין אלא לכבוד
שמע אלא [illegible] [illegible] רב הוא בעיניו לפי גודל איכותה ומהות זה
כבוד לו שכבוד שמע שנותנו לו התעלות גדול ועד הוא בעיניו [illegible] ויבאר
העשן של הכבוד שאין כבוד אלא תורה [illegible] מעלות כל המעלות
והגבורה וכו׳ [illegible] [illegible] גודל התורה לא ישווה להם הכבוד אלא
דמגרא [illegible] ופסוק לא דרכם כי גם [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
היא כלה לא יתגוים [illegible] הכבוד שישווה להם וגם שהתענוגות שבהם לא
ישוה בה יתכבד אין התשוקות שלהם אלא לפי ערך הרוחניות שבהם
שנשפעים מן התורה אבל התורה באמת וקב״ה הוא חד והקב״ה הוא עצם
הכבוד שלא אחר תכבוד כי עצם הכבוד הוא ואין להפריד [illegible]
וכבוד והוא המתוק כבוד ופעולתה [illegible] רוב הכבוד שמגיע להם ,
וכן התורה היא עצם הכבוד שזהו הוא החיות של כל המעלות של

הכבודים

הנבדלים שבעולם הם לפי ערך התענוגות שבהם שמשפיע התורה וגם״כ אין
כבוד אלא תורה שהיא עצם הכבוד שכן לא אור אלא תורה והוי׳ בשווע
שהכבוד בא מצד אחר והתורה רק שתלבשה אליו ואור אלא תורה והוראה
שהכבוד הוא התורה בעצמה והיא המחלקת ונותן כבוד לכל וגם״כ רבי
ונכבד עשירים שהוא הי׳ נותן להם כבוד ולא שהכבוד
הוא שלהם שכן שייך להשפיע עצמו וכבודו לגבי
זו שאיבה זמנית והורות שגה הוא הכבוד, וגוללות
ואמת אין כבוד נזיות ראוי ע״כ כבוד חכמים ינחלו
שהכבוד הוא להם כנחלה שאין לה הפסק כי
כשם שעוסקים בתורה ינחלו גם הכבוד עוה
כאחד בעצם והעצם לא יפסק שאלו התורה [illegible] שפסקתי. ותמימים
ינחלו טוב. ולכן שבפסוק כבוד חכמים ינחלו אמנם שאמר בסוף שקאי
על התורה שכן שבא הפסוק ינחלו טוב משם שהנחלה בשם על התורה
כן נחלה וכבוד קאי ג״כ על התורה. ואין טוב אלא תורה שבה [illegible] ט׳ הסוגות
והבחינות המתוקים שבעולם ותענוגים ההולכים [illegible] לכם אחד בעצם התורה
ויקדש תגא [עיין ועל בב״ג [illegible] ט׳ [illegible] על הפסוק [illegible] ע״ש.]
הם ינחלו הטוב ההוא בנחלה שאין לה הפסק ובאמת בהא תליא כי הכבוד
הוא כפי ערך הטוב [illegible] וכי גם שלו [illegible] והתורה שיחשוב [illegible] נקרא
התורה בשם טוב סתם, וכמבואר עשן גם בב״ב [illegible] חביבים וכו׳ שנתן להם כלי חמדה
ואין לבטל הבדרים ובסוף הספר נבאר עוד [illegible] הכבוד [illegible] נחלים יעו״ש,

> ונה בשמות עולם [illegible] ישראל אומר שחלק [illegible] ועל [illegible]
> עכ״ז אומר שנתן וכבוד, [illegible] ישראל [illegible]
> [illegible] עם התורה והכבוד [illegible] הוא [illegible]
> כי החלק הוא חלק [illegible] וכתיב כי חלק [illegible]
> שאין כן [illegible] הכבוד [illegible] הוא [illegible] ולא כחלק
> [illegible] אלא [illegible] וכן [illegible] ישראל אומר שחלק
> [illegible] ישראל גם [illegible] התורה. והקב״ה
> והתורה הוא [illegible] והוא [illegible] זה שאין כן [illegible]
> עכ״ם [illegible]

טג

כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחי' ובתורה אתה עמל אם אתה עושה כן אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא:

כך היא דרכה של תורה וכו' זה שאמר פת במלח תאכל וכו' ומים וכו' תשתה 1
וחיי וכו' תחיה לשון צווי ובתורה לא אמר תעמול אלא אתה עמל נראה לבא
להורות הדרך אשר בה ישיג התורה שיאכל פת במלח עד וחיי צער תחיה. גם
היא הדרך אשר ילך בה וקאי על כך היא דרכה של תורה כדי שישיג
בדרך זה לתכלית המבוקש הנה ובתורה אתה עמל אם לתורה זה
שאמר כך היא דרכה וכו' שיורה שאין דרך אחרת להגיע להתורה בזולת
זה הדרך והלא מצינו ברא"ע ב"ה ורא"ב ח' ורבי והרבה תנאים שעסקו בתורה
מתוך עשירות והרחבה, והרמב"ם פירש כך היא דרכה של תורה
אפילו פת במלח תאכל וכו' ובתורה אתה עמל לפירושו הוא ר"ל
דעת אף אפילו שאין לך אלא פת במלח וכו' עכ"ז ובתורה אתה עמל
אעפ"כ לא תמשוך זה שלא אמר בתורה תעמול וגם שדרכה של תורה אינו
משום לפי זה, ונראה לפרשו הכי פת במלח ר"ל שלא יהא לך
אלא פת במלח ותסמוך לבך ותאכל ולא תאמר אלא לך בשר וחריצים
ומים במשורה גם שלא יהא לך אלא מים ומעטים במשורה תשתה ותסמוך
לך שתיה, ועל הארץ שלא יהא לך מטות ומצעות כי אם על הארץ תישן
גם שלא יהא לך שנתך וחיי צער אף שלא החיים שלך יהא בצער עכ"ז
תחיה בזה ולא תבקש לך מותרות ובזה הדרך תגיע לתכלית ה
המבוקש הנה ובתורה אתה עמל, וגם אפשר לפרש עפ"י שאמרו לא
תמצא

לא תעשה. באמת החושב כי יעשה עצמו עולם וגו' וכו' שיתגלה להחיות. עצמו - [illegible]

שיהי' הוא בעצמו שרצה להחיות עצמו אבל מי שהוא ה' אותו בתורה רק ואין

בתורה עז כתב בן חורין שהיו [illegible] פנימית וכתבו רגלים לזה ולאלף תורה וכן

רבי שמעון מלמדונו ואחר שלא נשמת [illegible] דלעבד נשמת והם יחדיו כולם [illegible]

ונשמת הפסק שהשגותיו [illegible] לא היו עולה ומחוד למעלה התורה ולא היו

רחוקים ממנה גוה ובפ"ה כך הוא וכל פרט בכלל תלמוד ועם ציווי שתהא [illegible]

לך שהוא המשכתם פרט בכלל וכן זיו באורה וכל וחיי עולם תמיד רל

שנעשה [illegible] בתורה ובגלל תשוקתם לזה והא בעולם כל העולמות עוה"ז

בגוף ואין זיבא די, לך אלא בחיי עולם אני. בתורה אתם עולם אבל אם

תשוב ותשב בעולם. גם על עולם עוה"ז. אני לא תשב להיות עוד בתורה

גם מי יודע זה ולד ועם אולי תמצא לעולם. שלא [illegible] בהשגות

עוה"ז ואז תקבל כמה מהתורה ע"כ אין לך דרך להגיע להשגות זה ה

התורה אשר לא עזב האדם ונתאפס בעולם עוה"ז [illegible] גם [illegible] בלאו

ועוד לא קיום לך אלא עם לו עושר רב שלא להתחיות ולחלק עצמו בהשגות

עוה"ז על הדרך הפשוט להשיג התורה הוא שלא לך לחוד התעמקותם

הנה אם תעשה לו ורק שיהא קמי עולם כמ"ש מי יזכה לחיות ויותר

אורייתא ואורחא כמאל שאמר, שזה אלא חכמתו שלמדתי בעולם

הוא שנעשה לו וכן שלמה אמר כיוה עולם ונעשה עליו כי עולם עוה"ז הם

ותענוגים לתורה בעוה"ז שאתם ותקבל על התורה שנתנו הרגש שלא יתנו

עשיה. בכל מקום וריבו עניים ותענוגים שבעולם לכבוד התורה ובעבודתם

ה' כמ"ש בן תלמוד ונקבע וכל עולם פרוסא ועולם קוראת וזה שנעשה

בפיה

בקיום תח״ שהיו עוסקים בתורה מתוך הדחקות. והיינו להם שהיו מוכרחים [illegible]
שאין עושר להם בעושר אחר אלא זה שמעשר לו ואין דרך עון ותורה אלא ש
מרעיב עצמו על ד״ת ורבותי׳ בגמרא כפירה מקומות שאמרו כל המרעיב עצמו
על דברי תורה וכל [illegible] ותם

ואם אתה עושה כן, ונפשך הוא מותרת שהיו לו
וזהו ובתורה אתה עמל אשריך וטוב לך, ונראה
שקאי על הדרך שאמר כך היא דרכה ורז״ל
פת במלח וכו׳ שדרך זה אינו שזה יש שהוא
דוחק כאשר שאין לו אלא פת במלח ואם שהיו לו
עושר לא היה חי בדוחק כי טוב לו כיוון אם היו לו נפשו בריוח ויש גם כו שהוא
חי בדוחק ואין רואה לו רע עם שתאוה בנפשו שטוב הוא לו בזה. אם אם
היו לו עושר רב היה מוחק עצמו ויש מי שיש לו עושר רב ומרעיב ומחיה עצמו
בדוחק וכמו שבארנו של זה שבארנו ~~[illegible]~~ הדרך
שאמרנו שברצונו לא היה צריך עצמו בדוחק רק [illegible] שהוא מוכרח לזה
עליו אין לומר שהוא עושה כן כיון שהוא לא ברצונו רק [illegible] ההכרח
וההכרח לא ישובח ולא יגונה [illegible] לומר שהוא עושה כן ואין שייך לומר
אשריך בעוה״ז אבל אותו שאינו על [illegible] שמרעיב עצמו בדוחק ברצונו הטוב ואינו
קל בזה על זה הוא אומר אשריך וטוב לך ואומר אם אתה עושה כן כי׳ שאתה
ברצונך עושה כן אשריך וכל כמו שאמר בנפשך [illegible] וגם השמח
בחלקו ורק שטוב לו לעוה״ב אם הוא עושה כן ברצונו שזהו הוא דרך התורה

וגם

והא דאמר רב חסדא בעוברים לא אכלית ירקא אמאי [illegible] שבת קמ:
[illegible] ירקא [illegible] [illegible] ריחא.
[illegible] [illegible]. והא דאמר רב [illegible] שבת [illegible]
[illegible] [illegible] עודר [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] כל [illegible] [illegible] [illegible] דוחקא
[illegible] [illegible] [illegible] ב״ב נח: . יומא [illegible]
[illegible] [illegible] וטוב לו [illegible] סנהדרין [illegible].
טוב לו [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
ואכל פת [illegible] [illegible] [illegible]

וגם בא להורות שיחשוב עצמו בזה שאין ירגיש מחר עוה"ז עד שיהא נעשה
לו הרגל גמור וכאלו הוא עושה זאת עפ"י טבעו וזה"ש אם אתה עושה ולא
אמר אם תעשה כן בלשון עשיה וזה שעושה בהשגחות מחמת הרגלו וטבעו
לגב ולא והא קי' בדרך נשמא נזי שהוא לשון וחיי צער תחיה ולא אמר ובצער
תחיה שהוא במשמע שעוק לו בצער על זה שהוא בדוחק (ועשית הוא) ל
לומר שלא והא קי' בזה גם שאמר אשריך בעוה"ז אלא שיהא לו אושר מחמת
וזה נלמד דייק ואמר וחיי צער ר"ל זה שהוא חיי צער לפעמים תחיה
אתה בנחת ולא בצער" וזה שאמר בתורה אתה עמל ולא אמר אתה
עוסק או לומד להורות ולבד שיהא עיקר עסקו בתורה אלא שיתייגע גם
גם לעמול בעמל של התורה ולא והא קי' בעמלו כמש"ה אדם לעמל יולד והן
עמל התורה שלכך נבראו"

ה אל תבקש גדולה לעצמך ואל תחמוד כבוד יותר מלמודך עשה ואל תתאוה לשלחנם של מלכים ששלחנך גדול משלחנם וכתרך גדול מכתרם ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך :

אל תבקש גדולה לעצמך וכל המאמר הזה קאי אלומדה כמו שאמרתי הטעם
לפי שאמר ריב"ל שע"י עסק התורה הוא מתעלה שהוא עולה לגדולה וכמו
שאמרו בגמרא על זה הפסוק וממתנה נחליאל במות כיון שמחזיק אל עולה לגדולה
ע"ז אמר כאן אל תבקש וכל הענין שאתה אל תבקש הגדולה וכמש"ה
עשה לשם פעלם וסוף הכבוד לבוא אבל זה שאמר לעצמך הוא מיותר
וכאורה

ולכאורה, ונראה דהנה משום דמשה רבינו היה מבקש הגדולה ושלום גדול מאוד
על ישראל שבקש הישועה גם עבור כולם ונביא תנאים ואמוראים שהיו רבנים
ונשיאים ושופטים ושובות אשר באמת נראה שכוונתם היה שעל ידם יהא הנהגת
ישראל על פי התורה ומצות הדינים יהא תלוי בהם אשר לא היה כוונתם עבור עצמם
וכן ביהושע שאמר לו הקב"ה קח לך קחם בדברים אשריהם שזכות והנהגת
בשם של משה וזה היה כל כוונתם, וזה שאמר כאן אל תבקש גדולה לעצמך
דמשמע אשר שאל אותה ובקש כדי לזכות לאחרים כנ"ל.
והל' תחמוד כבוד. דהנה שאמר ושוהו לעצמך,
והיינו כבוד בשביל [illegible] תורה [illegible]
אל תחמוד הכבוד שבא לך ואף שהוא קרובים

והם מקטרגים על כבודם לא היה כוונתם אלא מפני התורה [illegible]
אלא תורה, וזה שלא אמר כאן ג"כ לעצמך כמו בבקשת הגדולה. וכיון
שאמר היינו שהגדולה הוא דבר שתלוי בו בעצמו אבל הכבוד אינו
תלוי בו רק באחרים שחושבים לכבדו והזהיר על הכבוד שיכבדוהו
שלא יחמוד וזה בלבבו ואף הוא יודע בעצמו הוא חושב כי שאין חושבים
אותו על דבר שהוא שייך רק לעצמו לבד
יותר שלא יחמוד עליה, ולכאורה קשה מוכן ?
וחבלים מגרוב באו שבסבורים [illegible] הוא בעולם
אלא על תחמוד כבוד יותר שלא יחמוד וראיתי בספר
יין לבנון

וזה שאמר כאן אל תחמוד כבוד יותר תהי' עבדה רק לזכות לאחרים אבל לא תחמוד כבוד תהי' עבדה [illegible] עבור עצמך ועיין [illegible] שאמרנו.

ועוד נראה [illegible] ולא יחמוד כלו היינו שיתרחק מכל היכלות אלא וכבודו [illegible] בשביל התורה והגדולה [illegible] הוא לזכות לאחרים אבל הכבוד לא [illegible] כ"כ לזכות לאחרים. וגם [illegible] של אדם [illegible] וכבודו [illegible] ועל [illegible] על הכבוד [illegible] ודרש על [illegible] אומר לו [illegible] ויותר וכו'

[illegible] עד שלא והא [illegible] רק [illegible], ואם
[illegible] והתבונן [illegible] אף [illegible] כמו התורה ולא
[illegible] [illegible] הילו [illegible] אל [illegible] כמו [illegible]
[illegible] טו, כיון שהגדיר שלא יחזור כמו [illegible]
[illegible] שלא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אחר גב״

ויש לבאר שפתח בקושיות שאין לגרום [illegible] עליה אך
זה ישוב לו ושבה כל המנהגות, וגם בהרבה [illegible]
הנאמר (אותה) כבר המנהג [illegible] עליה וגם [illegible]
[illegible] עליה אלא [illegible] גם שאמר שאין יחזור [illegible]
ויתן [illegible] שמע שהספק שהוא [illegible] אין והראיה [illegible] [illegible] אחרת
[illegible] [illegible] [illegible], ואין נראה שאין [illegible] [illegible] והספק הוא [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] עליה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] הא [illegible] [illegible]
[illegible]. רק שלא להגדיר על זה שאמר [illegible] כך, והיא [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] עצמו [illegible] [illegible]. אלא [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. היא שלא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] רק [illegible]
[illegible] הוא [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] כיון [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לא [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] עליה [illegible] הוא [illegible] [illegible] [illegible] תמיד
[illegible] [illegible] [illegible] שאם [illegible] [illegible] עצמו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] עצמו בחוץ [illegible] [illegible] [illegible] עצמו [illegible] [illegible], ואם
[illegible] [illegible], גם [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] עצמו [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] תמיד [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] - ואל תתאוה [illegible]
של [illegible], ולא אמר ולא תתאוה [illegible] [illegible] [illegible] הוא [illegible] שאינו [illegible]
[illegible] כיון [illegible] הגדיר [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] שלא יתאוה [illegible] [illegible]
אלא שבא [illegible] שלא יאמר כיון [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ״
יתן

יתן והרי לו שלחן ערוך בעוה"ז ולא [illegible] כלום וכמו שאמרו רבו [illegible]

שלא נהנה מעולם הזה כלום, ועוה"ז אומר שלא יתאוה לזה ששלחנו גדול

משלחנם של כל [illegible] יהא שבעושר גדול מחפצי התורה וחקירותיה עד שיהא

בעולם הזה [illegible] נגד הנחת וקורת רוח אשר לו מחפצי התורה

כי [illegible] נפלא [illegible] זה שאמר ששלחנו גדול לא נאמר על השלחן של עוה"ב

[illegible] לא ידע [illegible] כי [illegible] על קורת רוח [illegible], [illegible] חיי עולם הזה

וגם כי אין [illegible] לומר על זה שזה גדול [illegible]

[illegible] שאין [illegible] לומר [illegible] וסגולות [illegible] הוא גדל

וחשוב יותר [illegible] כן לא [illegible] לומר שלחן עוה"ב,

גדול [illegible] ושלחן [illegible] של עוה"ז [illegible] הוא [illegible]

[illegible] ועין לא ראתה וגם [illegible]

[illegible] אלא [illegible] על [illegible] הקורת רוח [illegible] בעוה"ז

ועין [illegible] התורה [illegible] על הנחמות [illegible] אני [illegible] [illegible] עוה"ז אומר [illegible] נהנה, [illegible] הנחת וקורת רוח של עוה"ז של [illegible] התורה [illegible] הוא יותר גדול [illegible] הנחת וקורת רוח הוא [illegible] ואין [illegible].

וכמו שאמר דוד טוב לי תורת פיך מאלפי זהב, זה [illegible] ורצה [illegible] לפי.

ועוה"ז אומר ששלחנו [illegible] וזה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] וזה

יש [illegible] וזה [illegible] [illegible] [illegible] ולאו [illegible] [illegible] את [illegible]

אתה [illegible] ולאו [illegible] [illegible] שלא [illegible] והם, [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] שאין [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ואין לו [illegible] ולא תאמר שאם יהא

לו שלחן [illegible] יהא [illegible] לו [illegible] יותר [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]

[illegible] יותר. [illegible] גדול [illegible] [illegible] כתשעים [illegible] תורה [illegible] ואני

על עוה"ז. ואין [illegible] להאריך [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] לך [illegible]. [illegible] הנחת רוח של [illegible]

הזה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] על [illegible] [illegible] אורח חיים,

גדולה

גדולה תורה יותר מן הכהונה ומן המלכות שהמלכות נקנית בשלשים מעלות והכהונה בעשרים וארבע :
והתורה נקנית במ"ח דברים ואלו הן בתלמוד בשמיעת האזן בעריכת שפתים בבינת הלב באימה ביראה
בענוה בשמחה בטהרה בשמוש חכמים בדקדוק חברים בפלפול התלמידים בישוב במקרא במשנה במיעוט סחור'
במיעוט ד"א במיעוט תענוג במיעוט שנה במיעוט שיחה במיעוט שחוק בארך אפים בלב טוב באמונת חכמים ב
בקבלת היסורין המכיר את מקומו והשמח בחלקו והעושה סייג לדבריו ואינו מחזיק טובה לעצמו אהוב אוהב את
המקום אוהב את הבריות אוהב את הצדקות אוהב את המישרים אוהב את התוכחות ומתרחק מן הכבוד ולא
מגיס לבו בתלמודו ואינו שמח בהוראה נושא בעול עם חבירו ומכריעו לכף זכות ומעמידו על האמת ו
ומעמידו על השלום ומתישב לבו בתלמודו שואל ומשיב שומע ומוסיף הלומד על מנת ללמד והלומד על מנת לעשות
המחכים את רבו והמכוין את שמועתו והאומר דבר בשם אומרו: הא למדת כל האומר דבר בשם אומרו מביא
גאולה לעולם שנאמר ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי:

גדולה תורה יותר מן הכהונה ומן המלכות וכו' יש להקשות קצת שבמלכות 1
וכהונה אמר לשון מעלות ובתורה אמר דברים ואם נאמר שהמ"ח
דברים שבתורה אינם מעלות אדרבה [illegible] הוא על האדם
מיעוט [illegible] וכו' עוד קשה יותר אינו אומר שאחת זה התורה
גדולה מהם וגם קשה לזה לא חשיב מעלות התורה כיון שאמר
ר' מאיר שגורם לדברים הרבה וכו' זה שהביאו שם וגם קשה
[illegible] שהמלכות נקנית [illegible] והכהונה עד כ"ד מעלות [illegible]
המעלות [illegible] המלכות והכהונה וכאשר [illegible] אינם שהמעלות אינם
קונים אלא אחר המלכות והכהונה ואם נאמר שהם בשלשים ,
ובכ"ד הוא [illegible] עם כיון כבר ביקנה בכסף והרי [illegible] המושב
והכהונה עם המעלות שהם לא יתכן בדרך זה שאמר שהתורה
נקנית במ"ח דברים הוא ע"י המ"ח דברים וגם שלא [illegible] קיבה
אינו

אין ספק אשר שהתורה נעלית בכמה מעלות. הלא מעלות התורה היא הגדולה שבכל
העולם שכל הטובות שמגיע להם וכמו שנבואתם משלה ואין אשר יש לה מ"מ
שמעלותיו אין עוד תחת השמש לא בישותה ולא בגודל משמעותה, והנה בשמש
הפילוסופיה מעלות של מופת רבים דז' השכל שלשה מעלות. יש במדע הפילוסופיה
ובנוסף יש עוד מעלות אחרות שהיא שהורא לא בן ולא בשם אותם ועוד
שהיא אותה אחת לאחות ומאורה עולה שהיו לו לומר שמשלשת שלום מעלות
נגם לשון ענינית דיוקן להבין לזה לא אחר שהפילוסופות יש לה שלשים מעלות, וגם
יש להעיר שהתחלה אחר ויתר מן הפרטים ומן הפילוסופות ופילוסופיה אשר תחולה
בפילוסופיה ולאחר בפרטיה. ועוד פ"כ נראה לי שזה שפסקו השלשים
מעלות הפילוסופיה והשלשים מעלות בתורה הוא שהמעלות המשמן של הפילוסופיה
רבי אלעזר ביום ה' ולפני ידם התורה שלא יעלה כל איש הישר קנינו
פרט בכל משפה ובכל בגבורה אמן. ובך כי ישראל כל איש הישר. בעולם יעלה
ולכן אורח התורה שום חכם עליה סוף שהתורה אותם עליה שיקבלו
שראו ולשמע בקול שהיו משמעו נאמנים בקדשו שבמגילת ה' ונראות
הפילוסופיה הוא שהוא ביאור השכלה לאות ביום ה' ולמגור עליהם מה שיראה
שהוא לדרך ההרגה ולדרך ההרגשת הפילוסופיה כרצונו וזה הוא השלשים
מעלות המבואות בכתב במדע הפילוסופיה ואין למנות אותם במעלות
שבמדעים לפי כי הם רק הפילוסופיה בעצמה שגורם אין זה פילוסופיה
וכאשר תשאל בכתב תשא שלהשיב הם לו ולשאלתם של המעלות שום
חכם אינם מבינים שהם רק הפילוסופיה בעצמה אלא שהיא מוסיפים על
הפילוסופיה

האשירה והטעם עפ"ז כי באמת שהאשירה בעצמה היא קנויה כמ"ש עבדות [illegible] מתן
לכם וכדי שיתבטל ולא יכול לבטל בקרבו כאשר יראה דמות המתנגד לו ושלא
יעלים השגחתו מעם ה' ותמה עם לעבודת ה' וגם שהעם יקבלו מוראו שלא
יבטלו בו נתנו לו שלמים שלמות להאשירה שע"ז יתבטל לבבו בהתנהגות העם
וגם הם יהיו נכנעים תחתיו ויסכנו על המלך שום תגיש שבל אחבל אותו
עליו ואמרו לא כן ולא נתן אותו וכל זה שאמרו חז"ל הם דברים מסכימים
על האשירה ורק כדי לקבל מוראו והיותו נכנעים תחתיו וגם הנה לא
יגלו בהצנע כדי שיתבטל להתבטל האשירה. ועתה דייקה האשירה [illegible]
ביד וגם ביד העם ולא הייתה האשירה נעשית לו. בקשו כראוי כי עיקר
הקשו הנה אם קונה שהוא שלו לגמרי ולא יאסר שום כמו הקונה משק
או עבד או בית או שדה אחר שקנה אותה לא תסור שום בלא רצונו.
וכן העכו"ם אחר שעבדו ויראו שום ע"ז והיא האשירה שלו בקשו גזיר
בלא בהגבה עולם. וכן בקשו ההבעה הנעשים אל ה' לעבוד אותה
תורה ורבה אותם בתיב"ה ותמונת חלק עבודתם ושלא עלה להם נשואי
עוצם בעבודתם וע"י התמונות נעשה להם התמונה ונתן עצמו בלא
רבים עולם ושלא התורה לבד שאמנם דהיינו שהוא לה שלוש
שע"ז ירבו ונעשה אותה אלא מבהירה שרוצים. ונמחה [illegible] ע"י שלו
ויגיעה היינו הנוח בדמים שע"ז נעם אותה ונתן כמ"ש עד שלא
לגבי עבודה תורת ה' ואחר שלוב עבודות תורתו ונגה נדבק גודל שלוש
התורה

התורה שאנו רואים שאם א׳ רוצה לשא אשה חשובה אף׳ אינה יפה ואין לו נדוניא
ואדרבה הוא יפזר את עצמו ונותן לה זהב וכסף שתתרצה לו אבל באשה
שאינה חשובה ליפה ואין לו נדוניא ונכסים שתתרצה הוא לקח אותה
והמעלות האחרים שמחשבין לה נראה שבעצמה אינה חשובה, וכן בענין
המלכות והממשלה שאין נגשות לו עד שנתן להם המעלות רבות שיכול
לקנות אותם ובגלות זה לא היו קונים אותם ע״ז נראה שהמלוכה והממשלה
בעצמם אינם גדולים בחשיבות כ״כ אבל התורה שאנו יכולים לקנותה בלא
הוצ׳ דמים שהם לטורח ויגיעה רבה וזה נראה שהיא גדולה ויקרה מהם
בעצמה ושהיא דבר ערך וחונה, ובעבור הענין נקל׳, והנה גדולה תורה יותר
מן הכהונה ואף מן המלכות שבענין הגדולה המלכות גדולה יותר הם
הכהנים היו שלשים להמלכים שעליהם הי׳ מוטל המתנות כמו בחלי ובבגדי
להמלך לכל מי שיעשה ... ורצה נחות וחשבון דבהמעלות
שכל שיש לה מעלות יותר תורה שהוא ... שבענין זה המלכות
ניתן לה עשרים מעלות ונשים תחלה מלכות והדר הכהונה, וגם שהכה״ג
של כהנים שמש מעלות כ״כ כאשר נאמר שהמלכות נעשה בשלשים
מעלות ע״ג קונים אותה ומעלות זה לא היו נעשה להם בניסן והתורה
חושב לנקנתה והיא נעשה אך לא שום מעלה אחרת ואדרבה בזה
דברים של טורח ונוה״ז שמתגלים לקנותה וזה יעיד שהיא גדולה במעלתה
וגם יובן מדברה שאנו שהראתי שהוא לעולם ... ידין הדרך ...ות
הרבים

הרבים תלוי ברחם יו"ד כיון שנתן להם עם הלוחות והפתחים כל מילות אין
והראוי שיהא שיבם גדול מכל אבל המורה שאין זה מילות בזה"ג ולא
עוד אלא שנשמות עם מ"ת דפתחים בעצו ושיעור רחם ועל פי רבי ורבי
והמ"ת דפתחים עגל עלו ירך בה"ש, וזה שאמר ברחם סתם ר"ד
ולא אמר רחם מילות ולבו שיש לומר שבא על המילות שהזכיר תחילה
נראה לי עוד לרבי שבוליות הם מילות ויש עולי של רחם ויורא
ופתחים ועוד ברחם אינם אלא שנתן להם ומשמע חולק עבודתם בין
ירך פי"ש כי ירך הוא לרש. וגם לתורה אינם גלוים לתורה
אינם מילות כלל רק אבותם עצו ושיעור והשתלות שעל"ג ירכם
התורה. וברחם הם כמו מילות שהשמות עכ"פ הם כמו מילות
ולכן לא חשב בהם לשון מילות ולא דפתחים אלא סתם, ובגלל לשון על"
ואלה הן ברחם של המ"ת דפתחים יש בהם מסתאות שמות ונתנם את לבו
לבוא המסחא היותה שמה ולאיזה הדרך על אור.
מראה לעד שהמסחא של הדלים היא היותה שמה ולאור. על
ברוב המסחאות, וזה שיש להדיר בזה בכל רבי הדפתחים אמאורע
נבואה להעדה בכל רבי הדפתחים ולא מחוקת העצמה, ולזה
אמרו שלא להדיר כלל כלל. וביאור הדפתחים יתיישב זה שיש
להעיר ועל כל זה ארוג בקבלה בכל דפת העדה מועטת"
בלימוד. אם כל' הוא שולמת' אע"פ זה שאמר עוד בשעת אוגן
בערובת שרתים

בדרי פרק ערפים ולכן נראה בלימוד הוא לשון חינוך והרגל כמ"ש ועל יותר ללמוד
עוה וכן הוא בפרושים שעשען הוא הרגל והמדפה כמ"ש עגל לא למוד לחרד
ומרכת וכן איתא בתרגום בחיי בפ' עקב לשון תלמוד ליראה את ה' ש
שתתרגל תמיד ביראת ה' וזהו ועוד גם בלשון דפתים כמו ללמוד אומנות
והוא לחנוך ולהרגיל אותו באומנות, וזה שאמר כאן שתתבטל כל הקושיות
הוא שהרגיל עצמו ויחנך. ועוד הקדמת לזה ועיקר החיוב הוא על האב
שחייב לחנך ולהרגיל בנו לתורה וכו' שמע ודבת כמ"ש חז"ל שיתחיל
ודבת אבינו לימוד תורה צוה וכו' עיקר ושמע והיינו לחנך אותו
ללמוד ממש עד בן שש ושבע כדאיתא בגמרא ועיין בטור וכו' ובמ"ש ולא גרסינן
בתלמוד שהא נ"י אלא בלימוד קאי על אבין השחוק ותלמוד קאי על
השתחוק עכ"ל הגירסא בלימוד את ינקר טרף " בשמיעת האוזן . ולא אמר
בלשונו שלפניו אדם שנשמע על כוונה ושמעה כאשר אין נחקק לב
השומע וזה אמר בלשונות האוזן שיעשה אדם לשומע וכו' והיו נחקקים
לב השומע והיו נשרים בקרבו ונעלה לו התורה בקשן " בעריכת
שפתים , השם שיוצא הדבקות בפני כמ"ש למוצאיהם בפה וזה שלא אמר
בדיבור השם שמדע יבקשו שלפניהם ודבת ואינו יודע זה שבדרכו
באותת ביותשלו וחנינות טובות לרואה כי עשה למודים כרע לזה אמר
בדרו פרק ערפים שערוך ערפים לדבת כדאיה שבשע בכוונה , וגם
בא להורות שעריך ומסדר דבריו שלא יבואו כמ"ש ושגיאתם שיהיו
משולם בפיו שלא יבואו וליש עריבה הוא שלשון שולחן ערוך
ומסודר היטב " בבינת הלב ובהשכלת הלב " ויש גורסין בכוונת הלב ובינוש
בבינת הלב

בפנימית הלב. ויש שאינו בגלוי בהשגות הלב כלל, אפי' לדעת ולקיים המצוה עכ"פ נפשו
שהתלבשה אור בעורות עצמם שזכרם ושורש זה שהיא בחי' אין לחברים אף
שורש זה שהיא בחי' זה שמע [?] רבו אפי' אינו ובכרם יכולת לבו
לזכר אור בפנימית הלב שיכול לבא לזה שאמר וגם לגירסא בפנימית הלב
הוא ע"כ שחבקון [?] ונשים לבו לדבר שאמר ואף שבמדה הוא המבין דבר
ורמז דבר הטעם שהוא סוף וחכמה אבי הראשון שיבין בחכמה
והבין דבר ורמז. דבר חכמה ט"ס המבין בחכמה כיון שרמז
ואחבוים [?] את הענין שאין לבקש על הבנת דבר ורמז דבר אלא
והשים לבו אם זה מוכרח הוא שלה ואע"פ אינו עיקר גם בהשגות הלב
שאחר זה יתבונן עוד בהשכלה והבין הדברים על בוריים ויתחדש
כחו, ואינו לשבש הגירסא בחינם ״

ועוד שנתבאר בכוונת הלב היינו שמשים לבו
והבין זה שאמר. ונכלל קושיות התוספות על
רש"י ופירושו רש"י פ"ב דף בקושיא ותשובה,
והוא שמתחיל כיון לבו לקרות ולהבין הא דא
קרא ובמאי. ושים לבו לזה שגירסא ומשא בגירסא
ותשובה ואינו שים לבו להבין זה שגירסא ועי"ש
שבדיוק עיקר לשון רש"י כאשר יראה המעיין

והתשובה דברים אלו הם דעת שנתחדש הולך
ודבר עד שיודע ולא נותן במחשבה של תורה
וכפש רבו נדפס וכו' קבלה שיושב לפני רבו
בקושיא, בראיה, בקושיא ובשמחה.
ואמר כמה ד' דברים.
בחימה. אימה הוא שכל אדם יתפלל על כרחו שבא בטומאה כו' ואינו בא
מחמת התבוננות הלב וגם רק מפחד כו' עכ"פ יותר לבקש אימה אפי' יראה הוא
בא רק מחמת התבוננות הלב בהשגה ועכ"ז לא יתפלל כי אדם רק יראה בלבד
ולזה באימה צריך לשון עטיה שכל עליו לבא כו' ועם לשון עליו מחמת
שכל אדם יתפלל כמ"ש אימה גדולה נופלת עליו. תפול עליהם אימתה ובודאי
לא שייך

לא ישיג לשון עשייה ולא לשון עליה אלא לשון בו כמ"ש יראה ויבוא בו ולכן אינה
הוא אלא כלא יראה כמו שרואה איש אחד בעל קומה ועומד מעל גבה שהאיש
ההוא אינו מאוים שעשה אימה על האיש הרואה אותו ולכן נקראו גם כן
הפנים איומים שאותם יושבו על הפנימיות ויוצא כלא התנשאות כלל רק
ויוצא מעלות האימה כאשר יראו אותם לפי שלא הורגלו בהם נמצא שיודע
שלא ידעו לו שום דבר ולכן נצוה במקראות אתה שאמר לו הקב"ה
אל תירא כמש"ש והנה אימה גדולה נופלת עליו והיינו גאות שלגלות שנין
החיוני, וכן במערה כמשה יודיע עצמו נגד גדול נורות המערה
שהוא אינו ראוי וזה כמו שאמרו הפלוסופים זה עצמו כי תכירהו וגם כשיושב
לפני רבו צריך להרגיש עצמו נגד רבו שנפעל כל גופו ויום וכמ"ש כל
תלמיד שיושב לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות מור תכוינה. ביראה. ותשלם
שירגיש וראה בלבבו בהתנשאות גדול וכמ"ש זה להלן [בהר סיני] באימה ויראה
ששם נתפעלו בכל גופם ע"י הקולות והברקים עד [illegible] נשמתם
וגם שמהם בלבבם היראה אחר התנשאות [illegible] בעצמם תחיה
יראתו על פניכם וכמש"ש יתן והיו לבבם זה להם ליראה אותי כל
הימים ע"י האימה והיראה יהא שלום להם התורה כמ"ש נעם
והלן וכן יתנו כאן באימה ביראה " בענוה . דלשתא בגיורא
של תורה מתחדשין זה לזה בהלכה הקב"ה שתוח להם יכול לזכות
הגוים בזמן הזה נעשה דבק ונמצא שע"י עונה קנמה התורה
שתוח כהם וגם כשיושב לפני רבו צריך גם להשפיל עצמו כמו שמצינו

בדוד

בדבר כי גם שרבנו עזרא היאשי היו קיים היו ישראל עצמן נושב על הקרקע
ואמרו כי השעל עצמם על דעת סוף להשתקע ועל השתדלו אותן להשגה
אם ת"ח הוא תפותן ומחלוקת היום וגם אותן ישבו גם גבר בה"ה ונקבע
הלכה כיוחם עשו שמותן ועלובן הין וקידושין אותא גם כיה ואמרים
שהתורה נשנה לעמה שנשים שנשים עצמו כמראה שהכל בשין בה
ובינתם ואז תלמוד ומקיים ביבל. ומצאו שעי' עמה עושת לו התורה,
כשמחה, כמו שאמרו רבה הוה אמר מילתא דבדיחותא ובבחי רבנן והדר פתח
בשמעתא ואמרו אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה של מצוה ואמר רבי
יהודה וכן לדבר הלכה שעי' השמחה עושה לבו בתורה וכמו שכתב רש"י
שם בגמרא דשבת ומצא שעי' השמחה עושת לו התורה וקשה על ידי
התפללות של שמחה ועי"ג אמרו ושבחתי אני את השמחה זו שמחה של מצוה עיי"ש
ואחר שאמר אנו עונה באמונתם של עצמו
וישראל בעצמם אמר עונה ואמרי באמונתם
של הלומדים אנו יהא לימוד ואמר בשמש
חכמים היום שלומדים מן החכמים ונושא
אותם שהעיקר המעלות הוא השמחה כמ"ש
גדולה שמושה של תורה יותר מלימודה,
וגם עי' שימוש ת"ח יודע לתקן המעלות
הסתרות ואמרו קרא ושנה ולא שמש
ת"ח הרי זה עם הארץ ובור וכותי ואמרו
אמצא רשע ולא יודע זה רשע תנא ולא
ידע זה תנא ועי"ש במסכת סוטה ,,

וכנראה אני שרבנו לגמגם ספר קהלת שדבריו סותרין כתוב
ושבחתי את השמחה וכתוב ולשמחה מה זה עושה ואמר שלא הוא
גם בתורה כתוב ושמחת בכל הטוב ותחת אשר לא עבדת בשמחה
וכתיב עבדו את ה' בשמחה ואי ראים דכתיב ולשמחה מה זה עושה
הדבר כמוס שאם אינה של מצוה שאין לשמוח ושב עוד על דבריהם
שמחה שרבנו לגמגם ונראה דגם כמש בודאי שמחויב ו
לשמוח בעבודת ה' וזה מצוה כמאמר הכתוב ולכן שמחים
הוא לא עוד על דבריהם שבחתי השמחה שורי כראוי עונ[ת]
עיי"ש לא שונה ושנה ושבחתי כמו שהוא חיוב והכרח לא
שמח ולכן על שמחה שלא קאי על שמחה של מצוה ושונאי
על שמחה שעי' זה לתקן לעבודת ה' שהוא עיקר לעבודת
ה' ולתורה כמ"ש קחו לו משעשעיו בתמה רוחק עליו ואמר
שקנית השמחה לא היא מצוה מה הוא עיקר והטוב וכן לכתוב
לבו לתורה ושבן של מצוה שורה עי"ז שלא אמר שמחת מצוה
רק של מצוה שאין אלא שמחה מצוה של מצוה אלא שמשמח
ומצוה כמו שבאמת גדי שמחם של אחרית וכן כמות השגר
עי"ש וקנה ניחא שלא מצד בשמחת חתן נפלו שאם שהיא גופא
מצוה ולא שונה ושמחתו .

בדקדוק חברים אחר שמנה ת"ת ולמד לפני רב ועשה לו חבר וכמ"ש עשה לך רב
וקנה לך חבר כי ע"י החבר יוסיף לו חכמה על זה שלמד
תחילה לפני רבו ואמרו הרבה תורה למדתי מרבותי ומחברי יותר מכולם, וזה
שאמר בדקדוק חברים ושמע מה שהוא הדבר שלפניו ושהוא הדברים
ומדקדק פירוש בכל הדברים שבעולם שלא שלפני רבו אולי יכול לבוא
פירוש וכדומה שלא ישאל ויסמוך על דעת חבורו וגם לפעמים הוא בוש
ושואל אותו ולפעמים הרב אינו חושש להשיב על כל דבריו ושואל עם חבירו
יכול לדקדק בדקדוק עדיו, ובפלפול התלמידים, שע"י רוב הפלפול יתחדד
שכלו ע"י הקושיות ששואלו וע"י פירוקיו יתלבנו ויתבררו הדברים היטב,
וכמו הפלפול שאחריו ביותר כן ע"י התלמידים יתחדד שכלו וכמו שאמרו
הרבה תורה למדתי מרבותי ומחברי יותר מכולם ור' יוחנן הי' מצטער על פטירת
ריש לקיש ואמר בר הוי אמינא מילתא הוי מקשי לי כ"ד קושיות ומפרקינא
לי' כ"ד פירוקי וממילא רווחא שמעתא ועיקר הפלפול הוא רק על ידי
התלמידים רק שהוא מוכרח להשיב על דבריהם ולזה אמר בפלפול שהוא חושש
להשיב על דבריהם ולפלפל עמהם, בישוב, וגם נמצאות בישובם ובישוב
יין לבסוף הקושיא ע"ז שהיה בפלפול התלמידים, ולכן זה שאמר שמעתי
שהיו מכתבי רבותיו ושלא סולקה ובשבתם שכך שהיו מצויים להם
עם תלמידים בבית המדרש ובישיבתם ישבו רבותיו וחברים ותלמידים שלו
כולם ויתבררו הדברים יותר וכמ"ש ביום שהושיבו את ראב"ע לנשיא
נתוספו התלמידים ולא הוי הלכה שלא נתגלה ונעשה כסדר
תפלה

תחלה למד מן רבותינו זהו בשנות תש"ח ואח"כ למד בדקדוק חברים ואח"כ
ומן תלמידים ויפה עשה ואח"כ למד בשלמות שזה והיינו כולם ויתחברו
הדעות והחכמה יותר ויותר, אבל בהרמב"ם אין גירסא בשלב שמעיר
שהיה לפנינו גירסא אחרת ולא בחר בזה, ונראה כי בימינו שביר לא
יתיישב הא גירסא בשלמות כמו שאמר שנזכרת ע"י רבותינו ועל ידי
חבורינו וע"י תלמידינו ואח"כ פשוט הדבר שאם יתקבצו כולם יחד שיהא
הקטן יותר חזק ובשם שבכל הזמן דברים הוא פשוט. כאשר יתקבצו
אלו כל הזמן דברים והא הקטן יותר חזק והם לפי רוב גידול הדברים
והא הקטן כן בכאן הוא יותר שכאשר יתקבצו רבותינו וחברינו ותלמידינו
שהוא הקטן יותר. ובעת לענין שלו. ולזה נראה שהגירסא בשלב יותר
עניין ופה בשלב הדעת בשלמות ולא והא עצמו השלב ושאלו וכן פי'
הרמב"ם, מה שהקשה בין לקטן שהיינו הא דקאמר לקטן ויתיישב לבן
בתלמוד אין זה קושיא כאשר נראה בס"ד כאשר עשה לשם כי ה' הטובה עליו
וזה שבין בין לקטן בשלמות של עולם כמו חכמת הטבעיות והנסיות הרבה
נראה במקדש שהיה גדול, ומתנגדים לתורה כידוע. ואף שעושים יפה
אך זה לא חיוב אפילו ובהכ' שגם הם לקיים לתורה ועל כל אלו אמר
לקטן בשלמות בא"ה וכאשר עשה לשם אי"ה והיו שהראו לגבר שזה הרבה
והראות שההולכים אחר דעת זו שהם בהזה היה להם אף אין רצונו ל
האריך ובפרט בזמן הזה בעוה"ר ואמר שלום דברים בקושיות הלימוד
ודפ

לפני רבו והיא בשימוש ובחריפות והיא בדקדוק ובתלמידים והיא בפלפול ואמר
עוד באבות הלימוד הנה במקרא במשנה ובגמרא אמנם יובן שהמקרא והמשנה
הם תורה גופא ואינו אומר שהם המקשים והתורה נעשית על ידם
נראה דעיקר התורה הוא הגמרא והיא נקראת תורה שבעל פה תבא
תורה לישראל שאמרה הדרך שנקרא פרק. ואמרו העוסק בתלמוד שבת
שאין לך מדה יותרה ונו' גם שלא לשם הגמרא ע"כ שם הוא בחוץ וכ"ש
הכן בחוץ שאחרים גו המקרא ונחשבה קודמה גו משנה ובשעת ביות
גו הגמרא שגו עיקר הפלפול שעו"ש וכן פירש"י נעשו המקרא והמשנה
וע"י הגמרא נחשבת התורה בשלמות עם כל הלכות. ואת עיקר שלא
אמר בגמרא שגהו עיקר התורה והיא נעשית ע"י המקרא והמשנה
שתחלה לפניו להיות בקי בהם וע"י זה יקנה התורה גו הגמרא
וגם בפשיטות התורה וסודותיה נמצא שהמקרא והמשנה הוה קושיא
שבהם יקנה התורה וכו' וכו'. אחר שבאו הדברים שע"י נקנה
התורה באמונה ובאהבת הלימוד וזה שלימוד והשתא אחרי ב
בהכנות ועוד המעלות לזה. ואינו שבאמונה ויראה הם ע"כ הכנות
התורה היינו הכנות בעסק התורה עצמה והשתא אחרי בהכנות
ועוד שאמנם בתורה עצמה רק דברים שחוץ לתורה. במיעוט סחורה
בזה יש כאן מחלוקות בסידור הדברים הללו וגם יש מחלוקות במיעוט
שיחה, אשר כבר ייעדתי לענין על פי מסח הרמב"ם, במיעוט

במיעוט סחורה. זה שלא אמר במיעוט עסק כמו שאמר ר' מאיר הוי ממעט בעסק ושום
שהי' בשלום שאם אתה ממעט בעסק לא יקנה התורה דקשה אשל״ה גם
ממעסקיו אתה. ובאבות אמר לא מרבה [illegible] היא לא תמצא בתגרים ובסוחרים
וזה אמר לאוך שהוא בעצמו לא יעסוק כלל רק שאחרים יעסקו עבורו כמו
ר' אלעזר בן חרסום שהוא בעצמו לא הי' עוסק כלל ועכ״ז גם בזה ימעט
הענין במיעוט סחורה שלא סחורה הרבה שלא יהי' לו הרהור הרבה כמו
שנתעסק בחובות הלבבות [ועיין ועל הקב״ה על לא כל הרבה בסחורה מחכים כי גם הארצו בזה ונחת ושם
שאין לכבוד הדברים] אבל שלא יהא לו סחורה כלל שלא יעסוק בפרקמטיא ואמר
מעותיו עד שיטה לא ימצא גאות גם בתגרנים. והגם שבאמת ועל ג
גזה שאמרו שלוש בפרקמטיא הוא מגוה כל אדם ומדת חסידות וממעט אוך
וזה היינו וממעט משלוש אבל לא להשגיח כלל ואוך רש״ב לא אמר אלא שלאחרים
נעשות ע״י אחרים אבל לא ובטלו מכל וכל. ועוד אמר כאן במיעוט סחורה
שימעט בסחורה אבל עכ״פ קצת יעסוק בסחורה בדרך מיעוט כנ״ל
במיעוט שינה. כי השינה בעצמה הוא צורך והכרחי לאדם אבל לתורה הוא
תועלת אם ימעט השינה עי״ז גם התורה וכמ״ש ימעט שנתו
ויעסק [illegible] ובכל [illegible] [illegible] במיעוט שחוק. שחוק הוא שמרבה
שמחתו [illegible] [illegible] [illegible] עד שיוצא מכות השמחה לחוץ ב
בשעה כמו בפסח כמ״ש שלא [illegible] כמו שחוק ושלא שחוק כמו או שירבה
ויפגע כמו שנמצא בדבר. ואמר שחקתם לפני ה'. וזה שאמר כאן הענין אוך
בשחוק הראוי כמו רב שחק ועשה לפניו וכן בריקודין של חתן וכלה ובמצוה
על ידו

ע"י שימעט בזה ע"י זה יקנה התורה "במיעוט תענוג". אין לפרש על תענוג
שאין לצרף והכרחי הוא כרת אמרו כך היא דרכה של תורה פת
במלח וכו' אלא אף בדבר שראוי להתענג בו כמ"ש חמרא וריחא פקחין
וגם בשבתות וי"ט שמצוה להתענג עכ"ז ימעט בזה שלא יבוא להמשך
אחר שהם מהמותרים המושכים לבו של אדם וכמו שאמרו על ר"א בן ערך
על שנמשך אחר התענוגים נתעקר תלמודו וגם שלא ברוב תענוג
שלא יתענג לגוף ובפרט תענוגות ובפרט שכר ויין ולא רצונו ונפשו בזה

אבל מיעוט שבזה עמה שלא ברוב תענוג
כי השכינה והענוים אותו עושה שום תענוג
רק מחמת שמוטל על האדם של ברצונו וגם
בזה ימעט כפי האפשרי אצל התענוג
הוא זה שעושה ברצונו כדי להתענג ו
ימעט בזה ואף שראוי הוא כגון לראות
חיות ומטעמות נאות או כרמים שדות
שמברכים עליהם ע"ז ימעט בזה וכו'.
וימשך אחריהם וע"י יקנה התורה ו
ולדעתי הי' שאין יותר לפרש נגדם ימעט
תענוג ואח"כ מיעוט שבזה יותר שאף
ודבר הכרחי שבא שלא ברצונו גם בזה
ימעט, ודעת אדם נקי והבן.
במיעוט

שענין התענוג הוא שהוא רצונו בזה שחשקה נפשו,
ובזה יובן הא דאי' בגמרא וקראת לשבת ענג בזה שענגו
רו"ה בר' בר' יהודה משמי' דרב אפי' דבר מועט ולכבוד שבת
נהו ענוג ור' חייא בר אבא משמי' דרב בקופלי' של תרדין
ובדגים גדולים וקרויי'. שמשום ע"ז מעט והוא תשוה למצוה
זה גם שאלה בזה שענגו וכי לא ידע שדרכה הלכות זו בזה
יתענג כמו בשר ויין ודגים וכדומה. וגם זה הענין ע"ז בקופלי'
של תרדין וכל טוב הי' לו בשר ויין וכדומה ויותר
אין מובן זה שאמר אפי' דבר מועט ועושה לכבוד שבת
הוי ענוג שאם קאמר אינו ענוג וכי מפני שעושה לכבוד שבת
יהא ענוג ונראה שאם הכתוב וקראת לשבת ענג ותלה הענוג
בקריאה ועי"ז נעשה אף קאמר שאינו ענוג אלא ע"י שהוא קורא
ענוג בזה שענגו ע"ז המובן בקריאת שם לבד ואמר רק
קופלי של תרדין שתרדין נאמר גם מי ולכבוד שבת וקופלי
ובהן הקריאה של ענוג ובאמת אף שקופלי הם מאכלים כמ"ש
הרגיל בדגים נקטם ע"ז כיון שמאכלים חשובים יותר, וכן,
קראו. שמשום אף שמעוטם בזה ע"ז הראשים חשובים לעשות
ובזה קרא ענוג ועי"ז אמר חייא בר אבא אפי' דבר מועט וכו'
ה"ז אף שאינו עושה אלא דבר מועט ע"ז אם עושה בחשיבות
נפשו כדי לכבוד שבת ושמח בזה הוי ענוג כיון שזה
הוא ענוג אף שאינו נפשו ורצונו לכבוד שבת וע"ז וקראת לשבת
ענג אף שלפתם לא אינו ענוג אבל כיון שאמרו הוא ענוג
הרי הוא קורא אותו ענוג והרי זה ענג שבת, ודו"ק בזה.

במיעוט דרך ארץ ׳ היינו הן עם עסקיו וגם בשארי עניינים הן עם ב״ב והן עם
שארי בנ״א וחברים נראה שגם לזוג שארי חכמות הן טבעיות ולמודיות
שהן ג״כ בדרך ארץ שכל זה שייך ושייכה של עולם שנקרא דא״ה ולכן
נקרא תשמיש דא״ה שזהו ושייכה של ארץ כמ״ש וגו׳ פרו ורבו ומלאו את הארץ
וכל הדברים השייכים ושייכה של ארץ נקרא דא״ה וכל ההנאות וזה שעוסק
שעוסק עם בנ״א נקרא דא״ה כמ״ש הנהג בהם מנהג דרך ארץ ׳ ונראה
שבכה שמחה גרסתי הרמב״ם שלא גרס ומיעוט שיחה, בשיחה היא שיחת חולין
שבכה ומיעוט ושיחת חולין שייך לעצמו אלא עם בנ״א והיינו ומיעוט דא״ה.
וכן פי׳ הרמב״ם בפ״א שגרס ומ״ל החלק הב׳ וכו׳ והוא הדבור בזה שיוחד
לבנ״א וסחורתו והכנסתו וכל עשתי זה שעוסק בו ובזה החלק ושובח האדם
המיעוט בו אבל שגה המונח בכל דא״ה שהוא עושה גאות לעצמו ואין
ואחרים שייכות בזה ואעפ״כ וכ״ז שהן זה בזה שאמר במיעוט תענוג
שהוא אוכל לנפשו ורצונו שאמ״ש שגה כאשר באמת שאמרו דברים שהן
הכל בדא״ה ואמרו שאמרו טוב תורה עם דא״ה ואם אין דא״ה אין תורה וכו׳
דהיינו ומיעוט בזה ואעפ״כ שהעסק הוא שהן ג״כ בדא״ה שהעסק
נעשה ע״פ רוב ע״י חברים בנ״א ולכן לא אמר במיעוט עסק, וזה שאמר
על כל החושה דברים הללו לשון מיעוט לא אמר במעט סחורה במיעוט
שינה היינו כי הקושי אינו אלא ע״י אנשים התפעלות הן ע״י
פעולה ... או ע״י שיתפעל בעצמו ע״י אנשים דברים והמעט סחורה
ושינה וכן כולם הם בגב ואלו תענוג ואינו וחשבו לקושי אלא שע״י

מיעוט

שומע ולא עושה לא יפסיד התורה אבל אין סגולה שע"י שמיעה בלבד יעשה ע"י
זה יעלה התורה לקשר ולזה אמר במעשה של כאשר יגדיל לו כמו
סחורה ויתגבר על דעתו ויאחז במעשיו וכן ע"כ כאשר יפול עליו השינה
ויתגבר ויאחז במעשיו וכן בטלה שלמים מעשיו ושמעו שומעים בכמה
בהתפעלות ושמ"ע לשון יעם ושמעו ושאת בלא התפעלות וגם לשון מעשה
שומעים תמיד כמו שבמשנה ליתן ביותר ולומד עוד וקנין שם שאין לבטל
הדברים. ואחר שביאר ואמר אשר יתגבר בקשר התורה בדברים
ההרחוקים בא לבאר עוד שיש דברים שאינם הרחקים על האדם ואשר
יתגבר כראוי כדי לקיומו התורה. ״בארך אפים השעה אם יתעורר
לכעוס על תלמידו יאריך אפו ולא יכעוס שע"י הכעס יתבלבל דעתו וגם
דעת תלמידו וכמ"ש דברי חכמים בנחת נשמעים ואמרו לא הקפדן מלמד
וגם התלמיד אף שכועס עליו רבו יאריך אפו שלא יתקוטט ע"ז רק
ישתוק וכמ"ש כל תלמיד שכועס עליו רבו וישתוק זוכה להבחין וכו'
ועיין בספר הקנות זה שנדרש על הכעס כי יותר אף נפש וכו' וכו'
אחרי שפוט אף של הרב והתלמיד והא דברים נוגעים גם לזה ויתפרפר
הפלפול והדעות. ״בלב טוב. עיין לעיל בפ"ב ביה שאמר ר' אליעזר לב טוב
לב טוב שיפרש שם שיהא לבו טוב עליו תמיד בכל הענינים ולא יתעצב
על שום דבר ואפילו רעה שיבוא עליו כיון שהוא מאמין שהכל הוא בהשגחת
ה' הטוב והמטיב בתכלית וגם לא יפחד ולא ידאג משום דבר וכמ"ש
משמועה רעה לא ירא נכון לבו בטוח בה' וע"כ יהא לבו טוב עליו תמיד
בלא שום

כלא שום צער ודאגה ופחד וזה הוא דרכם עקרי וקשות התורה כי שונאם
בעיני צלותם והרחבת הלב ונע"ש שבאמת זהו הוא יסוד גדול בעבודת ה'
ובתורתו כמ"ש בלא תבקוק והדבוק על אחת ודביק באמונתו ותוקבתו ושם.
בחמונת חכמים · ולבד שלבו טוב עליו יחוסת גודל בטחונו ואמונתו בה' הוא
ואמין ג"כ וחכמים ולספריהם ובלתי גאות לא עשו וקיום התורה שאם לא
יעיינו וספרי חז"ל רק שיעיינו על ספרים נשמעו החסר אני והרעו וכל
התורה שבע"פ כי יש בספרי חז"ל כמה דברים שנראים מגוחכים ואם
יעיינו בהם אני יראה ויבין שהם שעשועים ורזים [illegible] אורם. וגם
בהדברים שנראים שהם פשוטים אחר שישים לבו והתבונן היטב יראה
שכל ספריהם כגחלי אש ויש בהם כוונות עמוקים מיוסדים בקדושות
והם בנוים על קו האמת והיושר ושי שירדו לנקודת בקושי התורה הוא
כמו שהאמין בכל זה ואם יעמוד בהם דברים נעלמים לנו הישגה הראשונה
ותלה הדבר בקוצר דעתו הישוב שאינו מבין ואינו שבע בעומק כוונת
עומק המושג ונר' אמונתו בזה שריח ושכל אולי יוכל להשיג הכוונה
הנעלמות בזה ובאמת יזכה קצת ויראה שאינם כפשוטם שמזה ונתן לבו.
חוזק אמונתו ויש בדבריהם נעשיות ופשיות לפשיות ורזי בראשון נע'
רוב הידול והיגיעה ישיג ויבין ויותר כי כל ספריהם כגחלי אש אשר לכן
רוב השגיחה בהשכלים ותלהב האש כן ע"י רוב הגדול והיגיעה וההתלהבות
שבקרבו ולפי גודל חוזק האמונה כן יתוסף הדעת להבין דברי חז"ל
וחידותם ויקנה התורה בקושי גדול וכמ"ש ואמונה ושרים תנחם אל האמת
ולא כן

ולא כן הבוטחים הטפשים אחר דעתם הנפסדה ושכלם החסר והעכור ולא יאמינו
בחכמים ז"ל ובדבריהם הנחוצים ולכך שלא יוכלו לקיים התורה בקושי
אלא שיכלו ודעתם ומחשבותיהם רח"ל נופלים בעבירות. ובזה [ועיין עוד בספ"ז והאריכו בזה]
והם יפלו לבאר שחת ואנחנו נלך בשם ה' אשר בחר בהם ובתורתם ובהם
נאמין בקבלת היסורים כי היסורים הם מזככים את החומר העכור אשר הוא
ומנגד לנפש השכלי כי הם קשות זה לזה והם הפכים זה לזה, והחומר
הוא מונע את נפש השכלי מדבקות בתורת ה' וע"י היסורים שמתיש כח החומר
ומזכך אותו ועי"ז יתגבר כח נפש השכלי לקיים התורה בקושי יותר בלא
שום מונע וכן כתוב אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו ואמרו
חז"ל שהתורה היא א' מהג' מתנות שנתן הקב"ה לישראל שלא נתנם אלא ע"י
יסורים. ואכל וכאשר קיבל לכן זה שבאתם על לב טוב היינו שיהיה לבו שמח
עליו בכל העונשים זה שיבוא עליו ואם אם יבוא עליו איזה רעה לא יתקצף
ולבו מאורפה והוא ולבו טוב עליו ואח"כ זה שאמר פתח בקבלת היסורים
הוא לשון שלמאורה רז"ל בקבלת היסורים שיקבלם באהבה ולא יתקצף
ע"ז וגם בלב טוב שאמר תהלה נראה אב טוב היינו שיהיה לבו טוב עליו
ושלא יתקצף עליו אף עכ"ז אלא שיאמין שהכל הוא מאת ה' המשגיח עליו
לטוב לו ויכל להיות שמחות גדול היסורים שבאים לו ונשבר עליו לפעמים
יתבלבל דעתו עליו, ואפשר שיתחבק בעון שלא יהא לו בטול התורה וגו'
לא יוכל לתן עוז ותעצומות בנפש שלא יהא לו הרגש מכאובו ושלא יתבלבל
דעתו, ומחמת זה לא יוכל לקיים התורה בקושי ע"י קושי גדול, שזה
אור

ולזה אמר בקבלת היסורים הטעם שיקבלם ברצון
כאדם שמקבל מתנה חשובה וכיון שיקבל
עליו היסורים ברצון כאלו קבל מתנה בודאי
[illegible] והא שום הרגש בו ממכאובו ובזה יתיישב
רז"ל לתלמידיו בשעה שהיו סורקים את בשרו
ואמרו לו רבינו עד כאן ואמר להם כל ימי הייתי
מצטער על זה מתי יבוא לידי ואקיימנו ועכשיו
שבא לידי לא אקיימנה. והנה יפה אמר ה
הנחת והשמחה שהגיע באחריתו לא שלט
היסורים בו שום הרגש שהיו לו כלום: ואמנם
היסורים נגד גודל הנחת והשמחה יקבלם
היסורים ברצון וגם ושמחים ביסורים עליהם
הוא אומר כצאת השמש בגבורתו שה"ר קבלת
היסורים בשמחה שמן גודל אהבתו ה'
שבקרבו נעשין כמולאים " ועל זה שיקבל עליו
בשמחה ויגבר חמרו ודעתו לא יתבלבל כלל
רק אדרבה יתדבק נפשו ורצונו באהבת
ה' ובתורתו ובזה יקנה לו התורה בקנין
גמור והקנין הוא לפי גודל הרצון והנחת על קבלת
היסורים, ויקרא [illegible] ענין כמולאים "

כל

ואמרתי להאריך קצת ולבאר הענין של קבלת יסורים
בשמחה ולולא הדבר נבאר הא דאמר במשנה דברכות
חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה
שנאמר וכו' ובכל מאודך בכל מדה שמודד לך הוי
מודה לו מאד מאד ואמרו בגמרא מאי כשם שמברך אילימא
כשם שמברך על הטובה וכו' והא תנן על הרעה וכו'
ברוך דיין אמת ואמרו אלא לקבולינהו בשמחה.
ואמרו גם [illegible] ויקבל בשמחה
ואמרו בה' אהלל דבר באלקים אהלל דבר ועוד
גם כמה פסוקים אחרים. ולכאורה יפלא מאד
מאי פריך מאי כשם הלא מפורש במשנה בכל מדה
ומדה הוי מודה לו ואמר בפירוש כשם שמברך על
הטובה כך מברך על הרעה ועוד קשה מה שאמר
בגמ' ומייתי פסוקים אחרים ולמה לו כל זה הלא
מפורש במשנה הפסוק של ובכל מאודך. והנה
[illegible] בשם רב תגאון שאמר על הא דאמר כשם
שמברכים על הטובה היינו שאם יבוא לאדם
מדה רעה ודומה בעיניו שהוא טובה ובטובה
היא לפי ערך הרעה כגון שאם אבד ממנו סלע א'
ודומה בעיניו שמצא סלע א' ואם אבד ק' סלעים
ודומה בעיניו כאלו מצא [illegible] סלעים וכן בכל דבר
רעה ידמה בעיניו שהרעה ההוא היא טובה ולפי
ערך הרעה כן היא הטובה ודפח"ח ועפ"ז דרכו
[illegible] נאות שסיר הא דפריך מאי כשם [illegible]
שגם המשנה [illegible] שכוונת המשנה [illegible] ורחמ'
על הרעה בשמחה [illegible] בכל מדה וכו' הוי מודה לו
מאוד אלא שהיה קשה לו זה שתהא הרעה כטובה שאמר
כשם שמברך על הטובה כך יברך על הרעה
שהטעם לומר חייב לברך על הרעה בשמחה שלפי
הנראה אין דומה שמחת הרעה לשמחת טובה ואמר
או לומר לברכי שיהיו דומים בברכתם והא תנן
על הטובה [illegible] הטוב והמטיב ועל הרעה וכו' ברוך
דיין אמת ואמר לא לברכי אלא לקבולינהו בשמחה
והיינו שגם בשמחתם יהיו שוים ותהא הרעה כטובה
ואמר כשם היינו שהרעה יהיה בעיניו כאלו היא
טובה אם רעה גדולה ודומה בעיניו שהוא טובה
גדולה

כל הכ"ב דברים שחשב עד כאן הוא
לקנות על ידם בתפלתם, והכ"ב
דברים שחשב מכאן ואילך הוה קשיא
שע"י והא התורה שוה נערכה אצלו
וקשה מלות טובה שעם מאוב שבכ"ב
דברים הראשונים שעד כאן אמר בלשון
במשנת המשנה שקאי על הדברים שע"י
קונה את התורה, ומכאן ואילך אמר
המשנה את מקומו שקאי על האדם ה
הקונה שהוא מכיר מקומו וכן בכולם לא
אמר בהברות שמו בשמח בחלקו והיינו
שלקנות התורה אין לשון שהם הדברים
שהורים אצלו תמיד שהוא שומר ומשמע
ומשום זה וכן בכולם אגי קונה התורה
ובי הלשון של המשנה אבל שהוא התורה
שהוא אצלו לשון שהוא עשה כן תמיד
כיון העושה עבד לשמוח שגם אין שנושב
שומר לשמור בותו ורבשו את והרם העבד
או שולך השעה לא והא נשור עלם ולכן
לשון שהוא העבד או השומר עושה לעולם
וכן

גדולה ובן בקטנה על דרך זה. ועוד קאמר ועי"ז וכו' שהפסוק
ואהבת וכו' בכל מאודך אפי' נוטל את נפשך ורבנן גם על
הרעה בשמחה אבל שהוא יקבל בשמחה הרעה כמו שהיתה טובה
אלא נוטה ועוד אמר שנאמר בה' אהלל דבר באלקים אהלל דבר
שנאמר אהללה בה' אהלל דבר על האומר ז"ל באלקים אהלל ד
דבריו וכן ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך על אופן אחד.
וכן כל זה שהוא גם על זה וזה על לשון זה. ובדרך זה
ומן הא באו גם ר"א אמר אם נמסר בכל נפשך וזה נאמר בכל
מאודך אם יש לך אדם שנפשו חביב עליו מממון ובכל ר"ע אמר
ובכל נפשך אפי' הוא נוטל את נפשך, ולכאורה קשה זה חידוש
ר"ע בזה הוא גם ובדברי ר"א הוא כן שמסור נפשו לאהבת ה'
ועכ"ז יובן כי גדר האהבה הוא כלות נפש האוהב אל נפש
אהובו ונפשו עמו ורצונו מגמר כבוד להשלים רצון נפש
אהובו והעבד העובד ואמונו ברוב גודל עוז אהבה שמשמש
תמיד לעבוד את רבו כאשר יעיד עליו ביותר על גודל עוז אהבתו
ולא כמו רבו שהוא רואה נחת בזה ואם רואה ברבו שחפץ
זמן עבודת רבו כבר אגי ומשיג בלבו והלוב עוז אהבתו
השלים עבודתו זה וכל זה שהעבודה קשה ביותר תגדיר בלבו עוז
אהבתו ביותר שיותר להשלים רצון רבו בדבר קשה ומעיד על
עוז אהבתו וכן אם רבו [illegible] ממון שיתן לו [illegible] כל
שהבלי יותר [illegible] ממון לו בשמחה יותר שיותר להשלים
רצון דבריו [illegible] וכזה יגדל יותר אהבתו, וזה הטעם
שאמרו שהרעה שיקבל מאת ה' [illegible] ולהיות בשמחה כאלו
היתה טובה ועוד ר"ע [illegible] הוא נוטל את נפשך ר"ל שתאהב
אותו [illegible] כזה שהוא נוטל נפשך שהוא דבר קשה מאד
אותו כאלו הוא נותן לך נפשך [illegible] מאהבה
רצונו בדבר קשה שהוא נפשך [illegible] הוא [illegible] על זה
שתאהב אותו כזה שהוא חפץ ליטול נפשך ור"ע בא לחפש
זה שאמר ר"א אם נמסר בכל נפשך זה נאמר בכל מאודך
אמר ר"ע שבא לומר שהאהבה יהא חל לפי ערך הדבר
שנוטל הקב"ה ממון [illegible] וכן [illegible]
והבן זאת. וגם תלמידיו עד כאן על קבלת היסורים
ברצון נחת ובשמחה כאשר כתבנו בפסוק, וגם [illegible]
זה שאמרו לו עד כאן שיגמור הוא שר"ע היה כחו גדול
ואם היה רוצה היה יכול להציל עצמו ע"י שמות הקדושים
[illegible]

וכן בפרט שזהו התורה שלמה ועריבה אצלו,
אצלו נפש שעושה השמירה תמיד וגם המכיר
וכל והשומח שקלא על האדם שזהו כטבעו כ
פלאות וגדרת ושמן נקי, ולקמן שאין עוד בזה אוה"
המכיר את מקומו, והשמח בחלקו, והעושה סוג
ודפוסו, ואינו מחזיק טובה לעצמו, כי הוא
בפנים הללו בחבא שהוא שמעו כאשר נבאר
כי"ח בודאי הוא שבעצם המדות והדרכים
בדרכי ה' וכן בהתורה נפש שהולך בהדרגה
ומדרגה למדריגה בסדר נכון [ועיין לעיל בד"א זה
בדרגא זה בשם אג המאמר על באו בגהר וי אי אומא וי או לא אומא
ועיין עוד במהרש"א בח"א על הא שאמרו שלא תאמר כו הבא וקפץ וכו' עי"ש]

ואף באמת בחמא חוץ וכו' כיון שנעשה קשה וכו'
ומיתה ונוגה שאלו עד כאן אסור לסבול יסורים לא
חשוב בחמא והשוב להם כי יזי וכל שגה הוא רצונו
ואינו חושש ליסורים כלל שהם כאין ואין נגד עוה"ז
הנה שאקבל ברצון הטוב ואין לתמוה על הראשונים
כמו ר"ע וחביריו שגם בגופם נמצא כזה כאו"ג
המאמר גו"כ כאשר חלה בחולי אשר מת בה בחלוים
כזה שבועות ולא נמנע מזה שום קול צעקה וכו'
אחת ראה כי יורו מכי חרב הכ"ג שבוי קדבר
עקדים יחוש שכבו והתחיל ר' אבי לבכות ואמר
אני לו שראוהו כבר וכעס עליו אג"ג ואמר זה
אתם בוכה על גודל החתנה שגיכם אותו הויות
ואם הוי' כי כח חיותו סגפו נורקם בכל כו' אר
על מה הטובה שהטיב עמדי ביסורים ונותה
ורצ"ל רק על גודל ותנעם ולא גג משחתו בגופו
התלהבותו עם עלות עסקן הקדושה ואם כן
שאין לתמוה על הראשונים כמו ר"ע וחביריו-
משמחו ברצון עצמם על קבלת היסורים "

שלומו תחלה יקרא ואחר כך יענה ועוזרא וכן ... התורה ורגלי וסובלו' אשל
אם לא ושמור הסדר המצוות והשמן ויקבל שלא בהדרגה אגב לא יעבר
שלא יגיע אל המבוקש שלו שלא ישיג זה שרצה להשיג אלא עם זה יעבר
שיש בידו יכסיף ונאבד ממנו כמו חורא באגגל לוחמש קרנא אוגוא
בהוי לו' גגיג ישו' ולכן כמו שזהו שאור בקרבו זה שלוב כרמ, נפש
והמכיר מקומו הפשט עלשם אשר הוא כפרט שלא יקפוץ ותחת יבואו אל מעש
גבוה ממנו אשר לא נוטל והגיע להם ומחמת קפיצתו נפל גם ממקומו " והשמח
בחלקו הוא שמשמח בחלקו אשר נתן לו וחנן אותו בתורתו שלוב כרמ, כי
הגם

הגם שיכיר מקומו ומעמדו ולא יקפוץ למדריגה שלמעלה גבוה ממנו רק ממדריגה
למדריגה הסמוכה מ"מ אם לא ישמח בחלקו יכרתו מ"ש תמות ימיו רק בתשוקתו
ולבו יהא תמיד לעלות ממדריגה אחרת עד שלמות גם גם זה שלמד כבר
יהא חק בה אמי לא יהא שמור בקרבו זה שלמד כבר כיון שאין לבו על זה
שאינו שמח בה ובחלקו דייקא שהוא חלקו וכבר עד עתה יהא שמח רק
תמיד ואף בתשוקתו לעלות גם ממדריגה גבוה
מ"מ אל יקוץ בזה שלמד כבר ואדרבה ישמח בה
ומחמת זה יהא לבו עליו תמיד ולא יאבד ממנו ויהא
לו וקנין עולם ": ועושה סיג לדבריו · כיון שעושים סיג
וגדר לשדה לשמור מה שבתוכה כמו כן עושה סיג
לזה שלמד עד מ"מ שמירת זכרונה שיהא שמור בלבו
ולא יאבד זה שלמד ועוד אחר שישמח בחלקו עושה סיג עד שיהא שמור בלבו,
ועוד לרבן הגרשא שמח בחלקו ועושה סיג לדבריו מחמת ששמח בחלקו עושה
סיג לרבן הגרשא והעושה סיג השלם לכן שכתב והשמח אף שלפעמים
אינו שמח בחלקו מחמת שמתמקק [illegible] והשוב בשמים נאלהים על כל זה
עושה סיג לדבריו שלמד כבר ": ואינו מחזיק טובה לעצמו · השלם אף שישמח
בחלקו ועושה סיג לזה מחמת שחביבה לו מ"מ אינו מחזיק טובה לעצמו
לעצמו דייקא אבל מחזיק טובה להשי"ת שחנן אותו בתורתו וכמו שאמר
ר"י בן זכאי אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך [ועי' בזה בפירושינו שם] "
אהוב · אוהב את המקום וכו' · ובעת נראה שאהוב אינו בחשבון הנ"ל דברים ואף
שבאמת

ובענין זה אולי קתני דבי אליהו הצדיק בוראו כביכול
שהקב"ה שמח בחלקו אף אתה שמח בחלקך והשמח [illegible]
של הקב"ה הם ישראל כמ"ש כי חלק ה' עמו וישראל הם
המעט [illegible] כמ"ש כי אתם המעט [illegible]
וגם העובדים אותו הם מועטים כמ"ש ראיתי בני
עליה והם מועטים ועכ"ז שמח הקב"ה בהמעט
שעובדים אותו כמ"ש ישמח ה' במעשיו ותצדיקים
הם [illegible] כמו כן אתה שמח
בחלקך המעט אשר [illegible] וכו'

שבאמת שאם הוא אהוב למקום ולבריות ע"ז יקנה התורה ביותר שאם הוא
אהוב למקום הוא אהוב לתורה דקב"ה ואורייתא הוא חד וכתיב אני אוהבי
אהוב וגם ע"י שהוא אהוב לבריות הוא עזר וסעד לקנין התורה שיהיו
מסייעים אותו לקיום התורה וגם לא יקנאו בו לבטל מהתורה ואדרבה יחזקו
אותו לשלמות ולאמת התורה וגו' לא מצד ומתן קבלו הוי"ה בדברים כי
זה שהוא אהוב אינו דבר שבעולם הוא רק ע"י סיבתו הוא קא [illegible]
אהוב ואח"כ אין ומתן אלא הדברים והסגולות שבעולם שיגיע שיהא אהוב
ולא האהוב בעצמה וגם שעיקר הסגולה שיגיע שיהא אהוב הוא
אהבת העולם ואהבת הבריות ונתן אותה בגוונא לעולם יהא אדם
ערום ביראה זהו אהבת המקום, ערום רך ומשיב חימה ומרבה
שלום וכו' כדי שיהא אהוב למעלה ונחמד למטה ואח"כ אינו [illegible]
הא באהוב לדבר בפ"ע אלא בודאי שאין זה בחשבון הוי"ה דברים אלא
שהוא הקדמה [illegible] וזה שאמר אח"כ אוהב את המקום וכו' כי
דברים שאוהב כי לכאורה נראה שאלו שעושים לקנין התורה שנאמר שע"י
יקנה התורה ומה שבכל המדות טובות נוכל הקדמה נאמר אהוב שע"י
שהוא אהוב יהא לו התורה בקנין וגם הוא מזכה וכאמור שכן, ואח"כ [illegible]
הדברים שע"י זה יהא אהוב והכ' אהוב בין שהוא אהוב ע"י שאוהב את
המקום או ע"י שאוהב הבריות ובין כולם ע"י זה יקנה התורה וכו'
החשובה דברים שאמר שאוהב אותם הם בחשבון ששה דברים של קנין
ואלו

ואולי שעיקר הקושיא הוא ע"י זה שנראה אהוב על ידם ואע"פ לכאורה כלום הם
רק דבר אחד אבל כד דייקינן [illegible] ומת וחושה קושיא שאין
דומה [illegible] שהוא אהוב ע"י שאוהב את המקום לחוד או את הבריות לחוד וכן
שאפי' דבעינן לחוד. ווי שאהוב ע"י שאוהב כל החושה דברים וכמו כן בקושיא
הקושיא אין דומה זה שהוא [illegible] ע"י סיבת אהבת דבר א' לחוד לקושיא
שבא ע"י סיבת החושה דברים כלום וכן [illegible] הדברים בעצמם אינם
אינם דומים שאין דומה האהבה שהוא אהוב ע"י אהבת המקום לאהבה
שהוא אהוב ע"י שאוהב הבריות [illegible] בכלל וכן יש חילוק והפרש בין הקושיא
הללו שבא ע"י סיבתם, ובאמת [illegible] בדעת הוא [illegible], [illegible] ואולי
ואמר אוהב את המקום שע"י שאוהב המקום המקום אוהב אותו. [illegible]
בידו [illegible] ואין [illegible] הוא וקב"ה ואורייתא חד
ואהוב ג"כ לתורה, וכתיב אני אוהבי אהוב : אהוב את הבריות, ג"כ כיון
שבאמת שעי"ז הוא אהוב למעלה ולמטה וכתיב [illegible] בן לב
האדם לאדם וגם אמרו כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נ
נוחה הימנו וכו' [illegible] וקושיא התורה שהוא [illegible] ואע"פ
לכאורה הי' לו לחשוב אוהב את התורה כי זה שכתוב אני אוהבי אהוב
הוא על התורה נראה שאם אין אוהב התורה [illegible] באהבה [illegible]
עד שהוא כל [illegible] ואהבתם [illegible] ואין [illegible] אלא
האהבה שהוא [illegible] בודאי אין [illegible] רבתי
וכו

ופי׳ שאם אדם אוהב כלל אינו אהבה סתם לא יועילו כל הקשיים שבעולם נכון שהיא
כנשבה לכלום אדם לשמת אותה ולקיים רצי׳ והאהבה שהיא עזה היא אהבת
המקום וכדאי׳ בספרי ואהבת את ה׳ וכל אדם יודע באמונו כי אוהבים
את המצות ת״ל והיו הדברים וכו׳ על לבבך ומתוך כך אתה מכיר את מי
שאמר והי׳ העולם ומדבק בדרכיו ואתה אוהב אותו ואם הי׳ אומר אוהב
את התורה הי׳ במשמע אהבה פתאומית ולכן אמר אוהב את המקום שבזה
נכלל אוהב התורה אהבה עזה עד שאינו הע״ע ואהבת ה׳ בוודאי גם
התורה תאהב אותו ולא תעזוב אותו כאשר בלשון אלה אוהבי אהוב :
אוהב את הבריות - גם זה היא סיבה שיהא אהוב כנ״ל והוכח לחוש ויאהבך
ולא אמר אוהב להוכיח או אוהב תוכחה ואמר תוכחות לכלול בזה שהוא יוכיח
את אחרים ואחרים יוכיחו אותו וזה גורם שיאהב אחרים ואחרים יאהבו
אותו כדאי׳ בגמרא שגורם אהבה וע״י שיהא אהוב לכן יקנה את התורה,
אוהב את הצדקות, דכתיב באורח צדקה אהלך שהתורה אוהבת את ההולכים באורח
צדקה ומתקרבת להם וע״י זה קונה התורה, אוהב את המישרים ע״י שאוהב
ומהלך בדרך המישרים התורה תאהב אותו ותנחם אל האמת כנ״ל ותמיד
ישרים תנחם הישר אל דרך. האמת וכנ״ל שלא תעזוב אותו וזה שאמר
במקום כאן ה׳ אוהב ולא אמר האוהב כנ״ל תחלה המזכיר המשנה לכן
גם אלו באים ע״י שעוסק בתורה לשמה כנ״ש העוסק בתורה לשמה וכו׳
נקרא וכו׳ אהוב אוהב את המקום את הבריות ומכשרתו להיות צדיק
ישר נאמן ומן ממנה זהו אוהב את התוכחות ממילא שהתורה יבוא
את האדם

את האדם למדות הללו והמדות הללו מביאים שיקנה על ידם התורה ולקמן
וזהו שאמר עניו הלשון אוהב לשון ומשמע ר"ל שע"י שאוהב המקום ומכבד ע"י
התורה ש"ס בידו וע"ג תמשך ענין המדות הללו והקדמות לו התורה בקטן
עולם ומן לקנין אמר ומתרחק מן הכבוד ומן כל המדות עד שאמר ושומע שכן
כל המדות הללו שמונים במי שעוסק בתורה לשמה ועל זה תמשך ענו והקדמות
לו בקטן כנ"ל ודוק ותשכח הכל לפי שמבאר בסוף בס"ב "ומתרחק מן הכבוד"
לא בא לומר שאף אם יכבדוהו לא ירצה לקבל. כיון שכאן מיירי על ת"ח
ש"ע כבוד התורה יכבדו ואם ירדוף בכבוד הוא גורם בזיון התורה שכן
זהו בהראשונים שהיו ענוים בקבלת כבודם שכבודם היא כבוד התורה
ומי שאינו חס על כבודו ונבזה. עניו הוא וכבוד התורה כמ"ש כל [illegible]
מדת אלא שבא לומר בתחלה הוא מתרחק מן הכבוד שלא ירדוף לזה שיכבדוהו
ואף שראוי הוא לכבוד וזה שאמר מן הכבוד בה' הידיעה הכבוד הראוי לו
ואפי' זה את שאמר הברייתא גב"כ ואינו רודף אחר הכבוד שלכאורה הוא כפל
ענין ולכאורה שתא שאם היה אומר רק ומתרחק מן הכבוד הי' במשמע אף
שכבר הגיע לזה שמכבדים אותו יתרחק ולא יקבל הכבוד לכן אמר
ואינו רודף וכל ר"ל זה שאסור ומתרחק וכל הענין שאינו רודף אחר
זה ואם הי' אומר אינו רודף אחר הכבוד הי' במשמע שאינו רודף אחר
זה אבל מי הוא רוצה שיכבדוהו ולכן אמר ג"כ ומתרחק ובזה לשון נקי
והינו מגיע לבו במחשבתו, ולכן שמתרחק מהכבוד שיכבדוהו אחרים אלא
שאף הוא אינו מרגיל בעצמו לומר שכבר הגיע בדברים ערכים או שווב
במחשבה

להתגדל או שמחדש חידושי תורה או שלומד לתלמידים לא נקיים לבו בזה , והוא
ולשון גם בחבירו שלבו גם ואינו בוש ומפחד ממנו וכן בדרה אחרון שהתענית
לא היו ומשבים וכו' שלא יהא לבם גם כן לא פחד ומורא וכן כאן הלשון
והא גם בתלמודו אלא שיכבוד אותו לא הלשון ולא העיקר עדיין לאומות הרשעה
בזה שלומד ומדבר אותו לא עשה כבוד המושל עליו ולפ"ז נמצא שאין לו (ה')
וכו' עמה ולא קאמר מחזיק טובתם לעצמו כי אם שהוא עצמו ואינו
מחזיק טובתם לעצמו וכו' וכו' והוות שיהא גם לבו למחר שיכבד העיקר
בזה שלומד לתלמידים על בוריו ואמר אותו נקיים ולא אמר ולא גם לבו למחר
שאינו מפעל עצמו לבוא וגם שיהא גם לבו שירהוף בגאונות שכבר
העיקר לתלמידים ולמודו וגם שדייק ג"כ ואמר בתלמודו ולא אמר ואינו נקיים לבקרתו
ואינו שמח בהוראה , ולא אמר ואינו גם לבו בהוראה כי זו שגם לבו ב
בהוראה הוא שעשה רשע וגס רוח ובהוראה כרשע שם שמחות שגם לבו
בהוראה הוא מורה בלא תשובות ויבוא למכשול ולטעות ואין זה מינו לענין
התורה אלא שבא למחר אף שהי' מתון ולא הורה אלא אחר העיון הישב
בהוראות שמחות ובהוראה בשבב הורה ועכ"ז לא שמח בהוראתו כי זו לא
גדול ודבריו שגם הוא אמר לא מחכים בדעתו ורק אמר הוא שהבא
בוראה כהנאה והוי מכשול וכו' כי העיקר דלימוד שלבו ומפורי , והשלשה
בדרכים הללו ג"כ בתחלה שיהא העיקר שאינו וכו' עמה וכו' אם לא יהא
נזהר בהם וכו' לבוא לידי יהורא שאם אינו מתרחק מן הכבוד וכו' והוות
בהוראה וכבודו והא גחה בדעתו עליו וכן אם יגיס לבו בתלמודו או שישמח
בהוראתו

בהוראתו יותר ובזה שיתחבר בזה ואמרו כל המתחבר חכמים ומסתלקת אשר כשיגבר
בכל אלו לא יבא לידי הוראה אמרתם יהא לבו חלל בקרבו אלו לא הגיע לכונה
באמיתת בלימודו ובהוראתו ומחמת זה יהא לבו ודעתו על זה שלא יבוא מלימודו
והא שורה ועוררה אצלו ואם יעסוק בתורה לשמה יגרום לכל זה, שהם
מדות הטובות ואמן כדרך והאריך בזה "נושא בעול עם חבירו", שהתורה
היא יחד האדם ועי"ש כל הפרק עליו כל תורה אשרי מי שבא לכאן
בידו לעול והעיקר הוא אם חבירו יש עליו על תורה ועול דבור, ולקח
חבירו אותו. והתחשב כי הוא בלימודו שיבא מעצורי, שלא גם הוא עליו
כאלו נושא עמו ועי"ש וכמו לבעל הקורה שבפנים בעובי הקורה וכאלו הוא
ההוא נושא עמו, וזה שדייק ואמר נושא בעול עם חבירו ולא אמר נושא עם
חבירו בעול לומר שהוא נושא בעול ההוא אף שהוא רק עם חבירו לטפל
עי"ש ושא העול ההוא עמו לעיין היטב בדבריו ולעול אוחז בדקדוק חבירים
שאמרו בתחלת קנין התורה ודקדוק היטב שיבין לימודו לאשורו, והרבא
מורי שיעין היטב בזה שאינו כרב ויעיין בזה כמשא עול שהוא עם
חבירו ועי"ז יהא התורה שורה ועוררה אצלו בקנין ומכריע לכף זכות
השלם אם לבאורה בהשקפה נראה לו שחבירו טועה יעיין ויטריחו שיכריעו
לכף זכות ושלא יחשוב לו לטעות כמ"ש בגמרא רבא אמר מילתא לא תחיכו
עלה וכמו שאמר ר' אושעיא על דברי ר' יוחנן שהי' מקשה ואמר אמר בגמרא
רבא אמר מלתא אמינא כהן טעמא ומשום הכי לא אמר ודן את חבירו
לכף זכות משום דלא אמרי' אלא בקנין לימוד תורה והוראה וזה הוא בכי
שלומד.

שלומד תורה לשמה שלא לקנטר לחבירו ומתוך כך מטריח ומעמול השכל ומדקדק
בדברי חבירו יתחזקו הדברים בלבו ולהיות שגורים ומסודרים לו" ומעמידו על
האמת, הענין אם חבירו טועה ואי אפשר להכריעו לזכות אני טורח והעמיד
לחבירו על האמת שאם לחבירו יתפרש אמנם הוא האמת ולא ידעה זאת כדי
לטול העטרה לעצמו שיודיעו שהוא יודע יותר מחבירו רק שטורח עמ"ז רק כדי
שיתברר האמת ושלא יהא חבירו טועה עוד וזה לא אמר על אמת רק על
האמת וכיון שכוונתו הוא רק שיתברר האמת כ"ש כאשר טועה הוא שומע
על האמת" ומעמידו על השלום, שלום שיש להיות אוהב שחבירו יהא
מודה להודות על האמת וז"ו ירע לקבל של חבירו זה שהוא בעצמו לא הגיע
להאמת ולפעמים יחשוב הוא טורחים שטריח על זה והעמיד לחבירו על
האמת, לא יקפיד דרכם עמהם נשא חבירו וכמו שמצינו בגמרא בכמה
מקומות כמו חזק דעתיה ואיפכא וע"ז אמר ומעמידו על השלום שיהא
נזהר מדברי קנטורין ונצחון ומדבר על לבו שלא ירע לבבו כיון
שהוא בעצמו לא הגיע על האמת והסכים בגמרא, וזה שאמר ומעמידו
על האמת וכן מעמידו על השלום ולא אמר מביאו או מקרבו ונראה
שלום שבא לומר שטורח בזה כל כך עד שיהא השלום והאמת בין חבירו
בעבודה וקיום בבירור בלא שום ספק שעבודה
הוא בשם קיום ולא מיוט כל כדי שלא יהא
בינהם שום קנטור רק אהבה וכו' דברים"
ונשא בעול עם חבירו עד כאן מיירי בשו שלומד
עם חבירו והשתא מיירי בתלמיד היושב לפני רבו וכאשר נבאר בס"ד

ונראה דזה שאמרו ב' תה המחלק גם לגבי ד
בהלכה השונות יצויח להם וכו' אם ראוי ב' פירושים
בו' האמת נחוש שאנים ומענים בה נחת רוח והיינו
שמעמידו על השלום שאינו נחוש גם כזה וגם בו'
נחוש הוא בשם הנראה כמ"ש לך נחה את העם
ה"ז שאינו ונראה גם לזה והסכים שהלכה על
בירור הדבר והיינו ומעמידו על האמת"

ומתישב

ומתיישב לבו בתלמודו: אין כוונתו שלומד בישוב הדעת שכבר אמר זה בפ״ק
דרכים הראשונים וכאשר באתי שם וגם כאן הרי אין לומר שכוונתו על
זה שהוא לומד ומתיישב בתלמודו או לומד בישוב הדעת או לומד בישוב.
כמו ולכן נראה שכוונתו הוא על מי שלומד דברים ורבו נעשו לו גיבובים
בדברים רבו עכ״ז לא יקיל בדברים רבו והשלימם אחד אחד אלא לבו והוא
מיושב בתלמודו שלומד כבר והוא בלבו בטוח שבדבריו דברים רבו שלמים
והוא שלמים ומתקבל דעתו ותולה הדברים שלא ירד לדעת רבו. ולגבי
לא אמר ומתיישב דעתו לפני שתולה שדעתו אינו מיושב עדיין אבל עכ״ז
לבו מתיישב שלפני האמת דבריו אמת הם שלמים וזה מאוד שלמים
הדברים לפני זה שפירשנו שהרב׳ דברים הראשונים הם בתחילת הקנין
ולכן אמר בישוב דעת שלומד לפני רבו ולומד בישוב הדעת והוא מתקן
שלא יהא נבהל ללמוד עד אחר הישוב והכא מיירי אחר שלמד כבר
ואח״כ עם לו אינה גיבובים והוא לבו מתיישב עד שמשמש ושוכח תלמודו מורה
עד זה שלומד כבר וכאשר נעשה זקן ומתנהג כך שהוא לבו מתיישב
בדברים רבו והיו דברים רבו שמורים בלבו לזקן והנה לעיל אמר תחלה
ומשמשת האוזן עד בשימוש חכמים והוא בתלמיד הלומד לפני רבו ואח״כ
בדקדוק חברים ואח״כ אמר בפלפול התלמידים וכמו אמר והיינו הסדר
ושנים גלעט דמיירי בקנית התורה בתחלה, תחלה לומד לפני רבו,
ואח״כ עם חבירו ואח״כ מפלפל עם תלמידיו אבל הכא מיירי שחוזר
שזה שלומד כבר יהיו נחקקים ושמורים וערוכים אצלו ולכן התחיל
ביפיר

במפר את מעשיו והשיח בחוקו השמ׳ על זה שטוב בעצמו ועי״ז שהוא אהוב
והוא כנ״ל סיבות שהוא למדו שמור כבוד עד שנשא בעלו עם חבירו והדבר
מורה שגם בפסק חבירו והוא שמורים אצלו ואח״כ בתלמוד שהוא בפסק
רבו שמורים ג״כ ת״ח ונ״ל מורה על אמונת בפסקי ודעת ושגם על והדין
הפסקים ולאמורים שואל ומשיב, השמ׳ על הענינים שגילו בפסק רבו
לא משיב על בפסקו עד שנשאלו או תפלה כוונת בפסקו ואח״כ משיב לו אם
והוא לו זה והשיב, וגם קאי על שאמר תפלה ומחשב לבו בתלמוד ויתלה
הפסק שלא הגיד ודעת רבו ונותן אל משיב [illegible] שנשאלו כדי להגיע ודעת
רבו ואח״כ משיב, ולפסקי שהוא מסחת הרמב״ם וגם במסחאות הישנים
אותה שואלו ומשיב ולא שואלו כפשוט וכשל מראה שגם בלעט בשאלה
בדינים בעולם אותה שואלו כפשוט נותן טעם וגרוס גם הוא טוב אצל
קאמר שמסחת הרמב״ם הוא עיקר וכל זה הוא בני שלומד תורה לשמה,
שומע ומוסיף, פי׳ אחר ששואלו והשיב לו רבו ושמע הוטב בפסק רבו
וידקדק בפסקו אולי וכל והוסיף עליו על פסקי רבו לחזק בדרכו
ומוסיף עליו סברות ודעתו ובן ה׳ והיו שמורים מרופים אצלו התורה
שלומד כדרך כנ״ל, הלומד על מנת ללמד הלומד ע״מ לעשות עיין בקב״ב
וה׳ שפתחנו ע״ז, השמ׳ שלומד באופן הנאות ונסדר למדו שיוכל להסביר
וללמד לאחרים, וע״ז לעשות היינו שנסדר ונכתב ולמדו באופן שיוכל לעשות
אף שלומד בקדושים וה׳ שאין נוהג כעת לענין מעשה עכ״ז נסדר ונברר
ולמדו באם שיהיו נפש לעשות הי׳ מורה אף לעשות ולכן שאמר שם
שמספיק

שמספיקין בידו ללמוד ולעשות ולכן בודאי נתקיים בידו זה שלמד והוא
שומע אצלו בדברי שונה למד וידע איך יעשה וגם הוא אחר שיפרש עוד
על דעת רבו ולהוסיף עליו מדעתו ואחר אשר יבין הדברים על בוריים אזי
ידע איך יסדר לימודו והסדר ללמד לאחרים וגם שידע איך לנהוג ולעשות
המעשה שונה והוצאה מכלל לימודו בירור הלכה למעשה „ המחכים את רבו.
אחר כל זה יראה לפלפל עם רבו בזה שיתברר לו לימודו עד שיחכים את
רבו וכענין זה מצינו בגמרא [illegible] כמו בר' יוחנן שאמר לחבריו רבי
שאלמלא סבר שנפסקה וכו' ע"י זה נתברר חבריו עד שנפסק לו ודאי
באיבעיה לו בכל' שנפתחת פתחות ותירוץ וכו' ע"י קושיות פשו

[illegible]

וכן מצינו בר' יוחנן שנתחכם ע"י ריש לקיש שהיה תלמידו
ע"י שהיה מקשה לו תיובתא ועיין בב"מ בספק השוכר וע"ש
וע"י שמוצא הדברים יפה אל השכל טכך בודאי
יתחקקו בלבו והוא שמור אצלו.

[ואפשר לומר שה"ל באם שיתחכם ויחדש איזה חידושים לא יתלה בלבו רק [illegible] ע"י רבו נתחכם [illegible] המחכים את רבו שתולה טובת החכמה ברבו]

המכוון את שמועתו „ שאם אומר דברים
ששמע מרבו אמנם משנה הלשון רק שמכוון לומר באותו לשון ששמע, ואף
יראה לו שאין נפקותא בשינוי הלשון ואפשר עליו ולהוסיף עוד שהוא
נראה לו שלשון רבו הוא מגומגם קצת ולשונו הוא נאות יותר על כל זה
החליטו ואמרו שחייב אדם לומר בלשון רבו כמו שאמרו חז"ל שאמר
ולא הבין [illegible] שאולין [illegible] ועיין בזה שפירש [illegible] ופרש
שמשם שמחמת שינוי הלשון נשתנה הדין כמו דאמרו [illegible] ע"ש

וגם

וגם אם יקפיד ע"ג שאמר בשמן רבו בודאי הוא צריך לומר הדברים והיו
שומעים נדרשים בידו וקשה עליו וזה קשה על מי שנתפרסם כבר והוסיף עוד
סברות משלו ולזה קסבר שמן נאמרות ונפלו עם רבו ואח"כ בא לומר ואחרים
זה ששמע ע"ג אומר המכוון ונפל ואמר עכשיו האומר דבר בשם אומרו מלבד
שלא ותפסה בכסות חביות ודלות בעצמו שגם הוא דבר שאמנם צריך לפעמים
אלא שבא לומר אף שאמר ששמע מאת יוסף אחרים לא סגי בזה אלא שאומר
בפירוש מקטן מי יצא הדבר וגם אף שיודע הוא ששמע מאת ענין רבו
כמו באסתר בר' אלעזר שלא אמר בשם ר' יוחנן וכמו באו' בירושלמי ע"ש
פרבי שיתקיים התורה והיו שומרים אותו צריך לומר בשם אומרו דווקא ו
גאם ידקדק בכל דבר לומר בשם אומרו ונשא וחוטף שנעשה והא צריך
לדקדק אף זה שמע ולזה יהיו שומרים ועתידים לו בקשו על עולמות"הא
לומר כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם שנאמר ותאמר אסתר
בשם מרדכי ולכאורה קשה בזה אף שמרדכי בעצמו היה יגיד ולכן
הוי ג"כ הגאולה ונעשה שהיו כך היה שמרדכי הגידה לאסתר שהוא
היתה קרובה למלך והיא הגידה למלך ואף נוסף שעי"ז שאמרה בשם
מרדכי היה הגאולה, ונראה שום דבשם מרדכי הוא נותן לו מה עד
שבשם מרדכי הגידה שהיתה באמונה אתו ובודאי לא תשנה טוב ובזה
ובפרט שמרדכי שנתגדלה אצלו
נותן הנפיחו וזה שכל האומר נכלל ומביא
גאולה ונעשה הסיפור הוא והבין אף ע"ג

ואפ"ד שגם טענת התרגום באו' גם ואמרת אסתר למלכא ואכתבת
בשום מרדכי שהי' קשה לו ג"כ זה תובא הכתוב בגה שסופר שאמרה
בשם מרדכי ולזה תרגם שבשם מרדכי הוא ענין אחר וקאי על הכתובה
שלא נשתנה שהוא הגיד לאסתר והיא אמרה למלך אלא שנכתב שעד"ז
מרדכי בספר הדבר ונ"ל ונמצא כתוב אחר הגיד מרדכי
ואסתר

שמע

נתעלו הגאולה ולכן אמר הכתוב והודיע שעי"
שאורה קשה ורדפי נתעלו והביא הגאולה ואפשר
זמר שוגה אמר ותאמר אסתר למלך שהיו לו
זמר ומגד לאסתר ותגד אסתר למלך ויותר
הי' נעלם החשן זמר ויגיד לאסתר ואסתר העידה למלך אלא ע"כ שבא
זמר והודות על ענין אחר ולא על עיקר הדבר אלא בזה שאורה הי'
קשה ורדפי, ולדעתי הוא דקדוק שעין, ודעות לשון נקי" ואפשר
זמר ע"כ שלום דלפאורה קשה כיון שלא נתגלה הדבר עד אחר שאורה למלך
באחת כתבו ויבוקש הדבר וימצא ואח"כ הי' לה לחוש אולי לא יתגלה הדבר
ואולי שלא יחזיק זו המלך טעות ע"ז אלא אומר למלך על אודות דברים בלקדמין
ואח"כ אם לא היתה הדבר שהאמר נבוא גאולה לעולם לא היתה נכשל את
ורדפי בספקתה. אבל זה אמת יותר ואי ענין כל האמר וכל נביא גאולה
לענין של קשן תורה ואפשר שלום ארכה לסוף התגליתא בדבר טוב וכיון
שאורה בענין אומר דבר קשה אורה אזה נוי שנבוא גאולה. ונעם בטוב, ואף
ע"פ דאת אוש ותיישב קרקה גם זה שאמר הא לובת שהיו לו זמר וכל
האמר וכל זו שדעתו רחפה מתן יפרשנה, ומוצא הדברים לפי
בבריתא אמר קארא כיון ה' התוקה על השכל ותבאה של רוח דקריס ב
בספר שלא הזה סדורים ובסוף טעם אומרים כך' גרסות הראשונים הישרים
ורפאות בינן לבנן שהסף ובולל המסחות לפי דעתו. ולא כן אתי רק אחר עקבי הראשונים
אלך, וה' בתמות ושרים ענהם ע

והנה

ואפשר עוד בזה"ש ותאמר וכו' קשה ורדפי וכו'
שאורה למלך שיכתבו הדבר רק קשה ורדפי,
וכו' שלא תשניק טובה כלל לעצמה רק למרדכי
ואפשר לכוון ע"כ כוונת התרגום ע"ס אומן הבני
ונחשבה אולי לא יתברר הדבר ולכן כשאורה
למלך לא הגידה קשה ורדפי רק אחר שנתבקש
הדבר וימצא אז אורה לכתוב קשה ורדפי ״

והנה כל השה"ח בקריס א"א ורחוק שיהיו כולם באופן אחד רק כל זו שיש בו יותר
והש"ח מדות האלו יש בו תורה יותר וכמש"כ בגו"ג הגאון / והנה לא כל המדות
שוות שיש מדה שתלוי בו קשר התורה יותר ממדה אחרת וכאשר תשכיל
ותדקדק יותר תשוב ותמצא שבהמ"ד דברים הראשונים עיקר התורה
תלוי בהם שאם חסר אף אחד מהמ"ד מדות האלו וחסר לו רוב קנין
התורה והוא לבו רחוק עדיין, אבל בהמ"ד מדות האחרונים אף שיחסר
לו איזה מדות מ"ח עדיין יהיה נקנים לו בשאר המדות רק לא כל כך כמו
עם כל המדות, ויתכן נראה לי גם טעם שנתן על שבמ"ד הראשונים אומר
בלשון בלשונות האופן בקיצור, ובמ"ד האחרונים אומר בהא הידיעה, ודעת
ושכל לב והבין בקיצור, שאין להאריך עוד יותר.

גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושיה בעולם הזה ובעוה"ב שנאמר כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא: ואומר רפאות תהי לשרך ושקוי לעצמותיך: ואומר עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאשר: ואומר כי לוית חן הם לראשך וענקים לגרגרותיך: ואומר תתן לראשך לוית חן עטרת תפארת תמגנך: ואומר כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים: ואומר ארך ימים בימינה בשמאלה עשר וכבוד: ואומר כי ארך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך:

גדולה תורה שהיא נותנת חיים וכו' יש להעיר בזה מאי אשמועינן בזה שנותנת
חיים בעוה"ב וזה מעלתה בזה יותר מכל המצות שכל המצות שכרם
בעוה"ב דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא וגם על זה שנותנת חיים בעוה"ז
גם בזה אין שכר מעלתה שגם אפילו ושאר מצות חיים בעוה"ז ואדרבה
הם נראים בחוש יותר שנותנים חיים בעוה"ז ואין לומר שבא לומר שגם

שהשכר

שהשכר העיקרי הוא בעוה"ב עכ"ז ישנו שכר גם בעוה"ז פי' שאדם אוכל
פירותיהם בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב הוא יש ג"כ מצות אחרות
שאוכל פירותיהם בעוה"ז וכמו כיבוד אב ואם וכו' וזה שחשב התנא
במסכת' פיאה ור' יוחנן במסכת' שבת וגם הי' לו לומר כלשון המשנה גם
שאוכל פירותיהם בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב וגם יפה זה הקדים
העוה"ז לעוה"ב הי' לו לומר שמתנת חיים בעוה"ב שהוא העיקר ואח"כ
הי' לו לומר בעוה"ז היינו אוכל בעוה"ז במלוא התם. רנ"ב ואשוירע
שהפירות שאוכל בעוה"ז אינם משנים לו והקרן על עוה"ב כי"ז אבל הכא
קשיא שלא הגדיר לא מן הפירות ולא מן הקרן. וגם הא דבלול שנהם
בחדא מחתא והם רחוקים מאוד זה מזה שחיי עוה"ז הם חיי שעה וחיי
עוה"ב הם חיים נצחיים, וזה שנראה לי בזה דיבעלותא שנקט עוה"ז [illegible]
עוה"ב הם שני הפכים שנקט עוה"ב הם למעלה מן הטבע ונקט עוה"ז
הם ע"פ הטבע וכן העושר והעוני הם ב' הפכים שהעוני הוא חכבדה
ותחת כסא הכבוד הוא למעלה מן הטבע וכן ט' נקט עוה"ז ומחשבי'
הם הפכים זה פי' והעוני לא תשוא נקט עוה"ז ואמרו עד שאמרו
ותפלו על התורה וכמו התפלה שלא יכנסו אפילו ביותר שכל העושק ע
עוה"ז ורחוקים האדם מן התורה ומן המצות ואמרו הרנ"ב לחיות ימות
את עצמו והרנ"ב לומר וחי' את עצמו ונקט עוה"ב הם הפכים והעושר
וכן גם התורה והמצות והם למעלה מן הטבע הם הפכים זה וכו"ש שהתורה
ותלת

ותשת כחו של אדם ועל זה אמר כאן שגדולה היא התורה שהיא עושה שני הזמנים
שנותנת חיים בעוה"ז ובעוה"ב שהם שני הזמנים. וזה שאמר בעוה"ז ובעוה"ב
הוא דבר אחד אלא שהם שני הזמנים מחמת חטא בשלהם ואלא שהתורה
מתשת כחו של אדם ואנו רואים בחוש שכן הוא וזה גם זאת אנו רואים בחוש
בעסק התורה שאלו שאותם אנשים שאינם נהנים כלל מעסק עוה"ז על פגה
ויווא
הם ואוהבים וזהם בדבקות התורה וכאשר ראינו בחוש מעסק דג' הזמן
אלא שלא נהנה מעסק עוה"ז כלל והוא נבער עצמו על שלא נהנה בשבת והעונג
ועכ"ז האדם יום בטוב ותמיד שהוא רחוק מהרופאים ומעסק רפואות
וגודל בטחונו כידוע מעסקו וגם כאשר מעיינים באג' הזמן אלא שהם
רחוק יותר מעסק עוה"ז בתכלית הריחוק ואמר עליו אחינו הוא. ב"ג
תוך מחויא
הזמן שהוא נשוה כלא שלא ועכ"ז האדם יונק באהבת התורה
בחשק גדול ויתן נפשו עליה ומעורר רוח הקדש שהוא שמח ואוהב
באהבת התורה בשמחה נפלאה ואמר אנ"י חי אינו אלא אותן שהם
לא היית מספיק והודות לך על רגע שמתן לי חיות שאנכי והדבק
בתורתך והיו אומר שגודל חולשות כחי איני יודע מאין נמשך החיות
אלו רק שאני יודע שרוב השמחה וגודל התענוג מעול התורה היא
המקיימת אותי בחיים וזהו מגבות התורה. והיינו לפי שהיא למעלה
מכל עסק הזמן ואלא מעסק עוה"ז וכאשר באמת זאת כמה פעמים
וזה שאמר לעושיו ולא אמר ללומדיו הוא ע"פ באמת בגמרא שכל טוב

וכל מעשיהם, ומצוותם לא נאמר אלא ומעשיהם לעושים לשמה ולא לעושים שלא לשמה
וכן כאן אמר ומעשי על העוסקים לשמה ומזה נראה לדעתי שר"ל ומעשיו
על המקיימים את התורה בין על הלומדים שהם עושים אותה שמקיימים במעשה
וקאי נמי על המחזיקים לומדי תורה שהם מקיימים את התורה. ומתקיים
על ידם וכו"ש מסט' אולא ומזה יבואר וגם אמר ומעשיו וכולו גם המחזיקים
וזה שלא אמר בגמרא שהכתוב שכל טוב לכל עושיהם קאי על המחזיקים משום
דכתיב שם שכל טוב ושכל טוב לא שייך על המחזיקים דבר כלא ליונת
במעשים, וכן אותא עם תפילת תורה תשובה ומ"ש שנאמר שכל טוב
וכו' וקאי על הלומדים במעשים אבל הכא קאמר גדולה תורה וקאי על
התורה בעצמה שנותנת חיים וקאי על כל המעשים ומקיימים אותה
וזה הוא ע"כ ומגדולת התורה שהיא מתנת חיים גם לאו שאינם לומדים
במעשים אלא שמחזיקים אותה " שנאמר כי חיים הם למוצאיהם וכו'
בדרך והבט על כל הפסוקים ואיזה עשן הבוא את כולם, ודומי
הגאון החלוק הגירסא על כן המאמר בבא ותמה דרך הילוט בקודש
הי' עם סופם ומנחם ואורו נגד ורבי עקיבא גרסתו וכן נפשו, וכן
שאמר שנותנת חיים בעוה"ז ובעוה"ב ובא תחלה והכתובים שבאו על
החיים של כל פרטי העולם וגם על החיים של התחיה בעולם שהיא
בעוה"ז וחשבון העולם ואחר זמן על עולם עוה"ב בעולם התחיות
וגם בעולם שאחר התחי' דיבוע הוא שהאדם בעוה"ז יש לו נפש ורוח
ונשמה

ונשמה, הנפש היא הגוף והרוח הוא הרוח החיוני והנשמה הוא החלק
של הקב"ה ממעל ובזמן תחלה עשה הגוף ואמר כי חיים הם וכו'
ולכל בשרו מרפא שמרפאי את הבשר שנותנת לו חיים ולכן שהגוף בכלל
הוא הבשר והגידים והעצמות ובפסוק זה אינו מבואר אלא שמרפא הבשר
ולמה מביא הא דרפאות ושרק זה הטבור מקום קיבוץ הגידים ולכן
נקרא שרש שהוא שריר וקיים ושוקיו ועצמותיו אלו עצמות, וגם
נראה שבפסוק ראשון מבאר רק הגוף כלה לבד היינו לכל בשרו
וכאן מבאר על הנפש שמחבר עם הגוף ועם הנשמה והוא הנפש
המתאוה שמשכנה בכבד שהוא בלי הגוף וע"ז אמר לשרך [וכבד כרבות יגה
בראשי עצמות וקרום וגם], ולפי משמעות הכתוב אינו אלא על הלומדים בעצמם
כו' ומוציאיהם והיינו למוציאים בפה, ולזה אמר עץ חיים למחזיקים בה
שגם להמחזיקים מתנת חיים וכמו שבארנו לעיל ואמר עוד ולכל שנותנת
לו חיים אלא שמאריך ימים ולכך אמר עליו מתה התורה מאריך
ימים כמו שמצינו בר' פפא ובבית עלי שהיו מתים בני י"ח שנה ואמר
להם רבה לכו ועסקו בתורה, ותנו וכו' ולא מורי אלא
בעוה"ז שמתים רק עוסר וכו' שאינו שוב אלא בעוה"ז, ואח"כ
אמר שחיי הנשמה שמשכנה במוח והרוח שמשכנה בלב שהוא וכו'
הנשמה וע"ז אמר וענקים לגרגרותיך שמוצא הקול, וזה שאמר כי
לוית חן וכו' הוא שצריך עם רוח נשמה יש מחשבה ודבור ומעשה
כו"ש

כמ"ש בפסוק ולדבקה במצותיו, והמצות הם זה שתלוי במעשה והתורה הוא במחשבה
ודיבור ומגבלות התורה הוא אלא שהמצות רמ"ח איברים בידו עכ"ז התורה מתי'
אותו כמ"ש הלומד אותו עובדו ותורתו שמרו שהמאור שבה מחזירו למוטב
וגדולה יותר החשובה אלא שאין ראוי לזה כמ"ש ונתתי את אשר אתן אפי'
שאינו הגון ומ"ש לוית חן שתהא חיבור של חן והראש והגרגרת שהם
כלי המחשבה והדיבור וקב אלא שאין בהם מעשה והי' לך חן שלא משלו
רק מצד דבעלים והמקטרגים כמו באמ' דבהר ולכן נקרא התורה
מעלות חן שמעלות חן על לומדי' ואמר עוד שהיא נשמת חיים ותשמיה אחר
הפרדה מן הגוף כאשר היא בעולם הנשמות שאחרן שנהנים מזיו השכינה
ועטרותיהם בראשיהם וזהו לשון תתן הוא לשון עתיד בזה שתעסק בה
בחייך תתן אחר פטירתך מן הגוף לראשך לנשמה לוית חן ומחברת
חן, [ועיין לשון דומה ר"ה בן קסמא זה שכתבנו שם בעשן וכו'] ועטרת תפארת תמגנך תסור
לך עטרת שיהא על ראשך" ואמר עוד שגם בעולם התחי' תתן לו חיים
בעולם שכולו ארוך ומ"ש כי אורך ימים ושנות חיים היינו כדאי' בגמרא
וכו' יש שנים שאינם של חיים אלא שנתהפכו לו מרעה לטובה וזה ביום
שיהי' כלו הטוב שאז יתהפכו כל הרעות לטובה עליון וכדאיתא
לא כעוה"ז העוה"ב, עוה"ז על בשורות טובות אומר הטוב והמטיב ועל
בשורות רעות אומר דיין אמת, ולעוה"ב כולו אומר הטוב והמטיב"
וגם שאמר שלום וסופו לך היינו שאז יהא שלום בכולם והאומות והרג"ה
וכו'

וכל הנוטריקונים , וזה שבארנו שעשה המלך והיצר ונמצא בספרי יערות
כמספר זה יותר חוש לעולם אלף דת חוש לעולם וכרביבים זה רביבים
ורדים על עשבים ומדלגין ומפליגין אותם אלף דת"ע ומדלגין ומפלגין
את המלך ונחש את היצר עמו דמוהא"ג וכו' בזוה"ק שמעך שמרה
הוא שם בחיי הנצחים ואימא במדרש כמו הפל"ר ... עמו אין על אלא
תורה שנאמר על חוש היא וכלה וכי עשה בשבלים וכל הוי אומר
התורה בשבל ישראל אומר מעתה התורה שנאמר בשבל ישראל הרי
היא קיימת לעולם ולעולמי עולמים ישראל שעושין בגלות לא כ"ג ,,
וגם על המחזיקים בה ואלף שעוסקים בעמל עולם תורה ,
וכל שאלו ומתם בפנים המעשים של עמל עולם הזה ומשנה
כל זה יגרם גם כן לרב טוב הצפון והמלך מזון שכינה וכו'
כל הסטל ... של תה גורה ... בישובה של עולה שנאמר
כי בכל התשובה בכל המלך , וכל זה הוא מעלות התורה ומעלי
ועלותם ואין מן הברך והמלך עליה יותר בזה , ודי בזה ,,

רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון בן יוחאי אומר הנוי והכח והעושר והכבוד והחכמה והזקנה והשיבה והבנים נאה לצדיקים ונאה לעולם שנאמר עטרת תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא: ואומ' תפארת בחורים כחם והדר זקנים שיבה: ואומר עטרת חכמים עשרם: ואומר עטרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם: ואומר וחפרה הלבנה ובושה החמה כי מלך יי' צבאות בהר ציון ובירושלים ונגד זקניו כבוד: ר' שמעון בן מנסיא אומר אלו שבע מדות שמנו חכמים לצדיקים כלם נתקימו ברבי ובבניו : :

רבי שמעון בן יהודה משום רשב"י אומר הנוי והכח וכו' יש להעיר במאמר הזה מאי קמ"ל
הכא בענין מעלות התורה ומעלותיה וקניניה שבו הפרק עוסק ומדבר אינו אלא
מעשים הללו . ב' . שאינו מביא ראיה על העני והעושר והכבוד שבו ג"כ
אינו מובן בהפסוקים שמביא . ג' . זה שאומר אלו שבע מדות שם מדות
אינו מספר על הז' דברים הללו והם ז' אות וקרא אותם בשם מעלות . ד' .
מה שאומר לצדיקים הוא מיותר שהיה לו לומר אלו ז' מדות וכו' נתקיימו
ברבי ובניו . ה' . גם זה שאומר שמנו חכמים הוא מיותר . ו' . מה נתקיים
ג"כ אינו מיושב שהיה לו לומר היו ברבי ובניו . ונראה שהמאמר הזה נסמך
על הברייתא שהביא מקודם שהביא ראיות על שהתורה מתנת חיים ו
והפסוקים ומביא גם שהתורה מתנת ג"כ עושר וכבוד כמ"ש בשמאלה
עושר וכבוד וגם העני מביא גם המפרש כי לוית חן וכו' ואף שבארנו
בדרך אחר מ"מ לפי פשוטו הוא על העני כי החן הוא תלוי בעני כמ"ש גבי
אסתר ותהי אסתר נשאת חן וכתיב והנערה יפה ואף שבמדרש חז"ל אגדה
מ"מ לפי פשוטו הוא שהיתה [illegible] באמת יפת תואר ולפי שהעושר והכבוד והעני
הם מהבחירות הגשמיות המדומות וגם לפי שאינם בני תורה נמצאו בהם כ"כ
ולזה בא לומר שהעושר והכבוד והעני שבא מהתורה נאה להם וגם לעולם
משא"כ לאנשים ההולכים בדרך התורה אין נאה להם ואין נאה לעולם
כמ"ש שקשה לצדיקים ויפה לעולם ויפה להם ולרשעים רע להם ורע לעולם
ואמר שבזה לומר שהעושר והכבוד והעני נאה וכו' מה ג"כ שאמרו
המדות שנאה להם וכו' והענין שאומר נאה להם אף שהמדות עיקר
מעלתם

ועיניהם ותשוקתם רק על הצלחה אמיתית ואינם חוששים להצלחות הדמיונית

וכמ״ש טוב לי פי עניות ממין אוהב וכמו עי״ז נעשו שהיו מתפללים ומבקשים גם

הצלחות עוה״ז שרק הי׳ מתפלל שתהא לו חיים של טובה חיים של ברכה ברכות ט״ז:

וכמו השלם שעוה״ז מגיעו להשלימות האמיתית שהם

הכמה והשלימות ומה שזה שהוא להם מטובות עוה״ז,

לא הנה מתאמצים מתהשם רק לא זה שהם להם מוכנים

למען השלימות וכמו שאמר רבי על כל דבר וכו׳ שלא כתובות קד.

נהנה מעוה״ז אפילו באצבע קטנה ורק שלא נהנה

ועפ״ז יש לכוון זה שאמר חיים שיש בהם יראת חטא שאין בהם אינו נוקן לבושה וחטא וכו׳ שהאמר חיים של יראת חטא ולכן יובן שאמר אבותינו וברכה ולעושר ואמר חיים שיש בהם בושה שאמרתי והא עושר יראת חטא שבקרים חוץ מן יראת אותו ויראת חטא, וכו׳ המקרים והא ... יראת חטא אינו ... אחרונות ...

למען מאל זה שהוא למען השלימות בודאי נתמשו בהם שלא פסקה מעל ע״ז י״א. ברכות נ״ז:

שולחם לא צנון ולא חזרת ואע״פ הוא נאה להם שהודעים איך להתנהג בהם

וגם הוא נאה לעולם וכמו שמצינו בכל א׳ בברכות וגם כיון שנאה

להם נאה נ״כ לעולם והוא כמש״נ הנה תני אחות הני והבנין

וקיסתן פשן יהיו משלמים חן בעיני כל והוא תועלת גדול לתורה ו

והשלימות כמ״ש גבי אוהב ארמיות שכן נעשו ברי יוחנן שהיו נושב על ברכות ה׳. ב״מ פ״ד.

שערי טבילה וכן הכח הוא תועלת לתורה כמ״ש ורוש לקיש חוץ לאורייתא בו שם

וגם ע״י שוחנם והא בעינו הפעולות וע״י הכח יוכלו להציל עשוק מיד עושקו,

והעושר גם כן הוא תועלת לצדקה ולג״ח וללמוד תורה מעושר בהרחבת

הלב, והכבוד ע״י כבודם יהא הכבוד נ״כ לתורה כמו שאמרו כמה

הצדיקים וגם ע״י כבודם יהיו דבריהם נשמעים בעבודת ה׳, הגונה הוא

כיון שאמרו זקנה תה״כ בגין שמזקינין דעתם מתיישבת עליהם וגם ללמד

לאחרים

ואחרים פי' הלומד מן המקשים וכל וכתוב ורוב אשר יודעין חכמה ״ והלומדה
ע"י הלימוד יגבה ללמד תורה ולמעשה ברבים פי' ולא לך תוורתא ״ והמלמד
אם יחנך אותם לתורה וגם ליראת ה' תעלתם ידעו שהיא נאה להם וגם לעולם
פי' למען אשר יצוה את בנו וכל לעשות צדקה ומשפט השלם גם לאחרים וכו'
בצדיקים שהנהגתם הוא עפ"י התורה אשר המעשים לבד שאין נאה פה להם ו
לעולם אלא שאין רע להם ולעולם ולאחרונו על פי ... במי נכשלים הם בעצמם
וגם מכשילים את הרבים ופי' על ... בחוזקה ... הם. ועי' הכף
הם בעלי אגרופים ... רוה. ... העושקים ... ורבה פסוקים כהנה
והעושר עשר שמור לבעליו לרעתו. ... לא נאוה ... .
ע"ה כל ... שמקשים בעתם ... והישבה כתב גם ... בה וכל
ובשם כתב ... שבאמת שהמדרגות האלו הם תלוים עפ"י
בבחירת האדם ... בהם שהוא כמו זה שקרא אותם ה' ... בשם
ומדות ... שאינם נטועים בגוף האדם ... ועשן גם הם כמו מדות ...
והפך ... ולפי ... כמו שבאמת ...
ובמה שהוא כמו זה שאמר לצדיקים שהיפך המדות והמדרגים ... המלמדים
שהולכים בצדק והצדיק ... והחסידים העוסקים בתורת ה' אין שום כל
כך להם היפוך המדות שהם עפ"י רוב על אופן ... אחד ... גם
החכמה היא ... לצדיקים ... שאם אין חכמה
אין יראה ופי' ... היפוך ... והיפוך ... המדות הם ...
והתורה

והתורה והמאור שבה מחזיר למוטב ולפי זה נראה שאין לגרוס והחכמה
שהחכמה היא כלי אומנות של כל המדות ולכ"ע יש אותה בפרטי המדות,
והזקנה והשיבה הם ב' מדות שזקנה בלא שיבה נאה להם ולעולם, וגם
השיבה בלא זקנה כמ"ש בראב"ע בן עזריא שהי' לו חיוורתא שהיא שיבה כאשר
הי' בן חי שנה וגם מהפסוקים שהביא ונח שנה זקנה ושיבה לגשם, וזה
אלו הביא כאן ראוי על העני והרח והעושר ופי שסמך על הא בעצם שיש
ובואר הג' דברים הללו ואע"פ שיש אינם ובואר שהם נאים להם ולעולם כיון
שיש ומביא שהתורה היא מתנת ג' דברים הללו קובאי לא תתן זה שאין זה
לתעלות וזה שלא אור שם שגדולה התורה שמתנת גם הג' דברים שלום בלא
אור שם אלא שהיא עושה את הפרים נכאמר קמתם שם, וזה שאמר ר' שמעון
בן מנסיא אלו ג' מדות שמנו חכמים לצדיקים וכו' שג' דברים הללו הם נמצאים
גכ לרשעים וע"פ רוב לרשעים נמצאים יותר ולגה אין שבח זה שנמצא בהן
ובבשן אלא זה שהיו מתנהגים עפ"י דרך הראוי שהיא נאה להם ולעולם
וזה שדייק ואמר שמנו חכמים לצדיקים שמו ואמרו שנאה לצדיקים נתקיימו
ברבי ובבנו שהי' כולם קיום והתנהגו כולם על דרך השלמות והי' נאה להם
ולעולם שגם העולם קבלו התועלת מזה וכו' וגם בא לומר שע"י מעשה הצדיקים
והנהגתם עפ"י התורה כל העולם ג"כ מתעלה ע"י [עיין קושיות עדיים מגה והביא ראוי מאבני ויקנה עש]
גם נראה שנאה הוא לשון יאה כי יאה ויפה וראוי להצדיקים. וגם הוא להעולם
שהוא גאות להם והגם שאנו רואים גם צדיקים שגם אחד מהמדות הללו לא
נמצא

בן כות

ונמצא כלום לא תשוה על החפץ שחפץ ה' להגדיל שכרם ושלא יאשמו יתרי דברים
בעוה"ז כי לרצון נגלו המצוות לב שאם והא להם טובות עוה"ב והם יהם "
וזה שנתקיימו דברי ובשנו כי תוכן לבות ה' והוא יודע שלא והם מזה רק
זה שמגיע ושלומות העקרה וגם שבא ר"ח בן עקיבא ואשמועינן דבר חידוש
שכולם נתקיימו ברבי ודבשו היום ורק שלא נהנו מהם בעוה"ז ובזה נתגדל
שכרם נותן ... עולם לתשובה בדרכים בזה. ... והארץ ... כי בעת
ושנו נקי להבין הדרכים לאשרם ואחר כך ... בדברי רב הגאון
שכתוב גב קרוב לזה ושמרת הבריותא כאן קאי על הא דלעיל ובזה שכוונתו
ודבריו המאמרים קאמר ודיוק שם עולם על זה שלא ... כאן ...
שמבואר ע"פ שם שלא ... כאן אלא זה שהוא נאה והמר בעצמו ועד היום
והבריותא גמרה ... הוטב על כל זה שבארנו בס"ד "

אמר רבי יוסי בן קסמא פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגע בי אדם ונתן לי שלום והחזרתי לו שלום אמר לו רבי מאיזה מקום אתה אמרתי לו מעיר גדולה של חכמים ושל סופרים אני אמר לי רצונך שתדור עמנו במקומנו ואני אתן לך אלף אלפים דינרי זהב ואבנים טובות ומרגליות אמרתי לו אם נותן לי כל כסף וזהב שבעולם אינו דר אלא במקום תורה וכן כתוב בספר תהלים על ידי דוד מלך ישראל טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף · ולא עוד שבשעת פטירתו של אדם אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות אלא תורה ומע"ט בלבד שנא' בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך: בהתהלכך תנחה אותך בעוה"ז בשכבך תשמור עליך בקבר והקיצות היא תשיחך לעוה"ב: ואומר לי הכסף ולי הזהב נאום ה' צבאות: : :

אמר ר' יוסי בן קסמא פעם הייתי מהלך וכו' המאמר הזה קשה להבין ושלהקורא
בזה כיון הערות ואם נמצא בזה חובת הקיצור וז"ל דברי להדיב

על

על אמיתת דבריו זה שנפלה מורנו והרב כל זה שגם והעיר בגה ולפי זה ש

שנפלה ותושב כל זה ונפלו כל ההערות והקושיות " [illegible] זה שגם והעיר

בזה הוא ח'. זה שאמר פעם אחת הייתי מהלך בדרך וכו' לא הולך

בדרך אלא פעם א' [illegible] שהביא ג"כ בגמ' ברכות שאמר ר' יוסי פעם א' הייתי ב׳ ג׳.

מהלך בדרך ונכנסתי לחורבה [illegible] ויש לומר שאמר פעם א' וקאי על שאמר

נכנסתי לחורבה שאם לא [illegible] הדחק [illegible] לא הי' [illegible] ונאמר

אמר שהי' מתירא שמא [illegible] עוברי דרכים ולגבי אמר שפעם א' קרה לו

זאת שנכנס לחורבה אבל הנה לא אמר שהי' פעם אחת " ג'. זה שאמר

ופגע בו הי' לו לומר ופגעתי באדם א' כמו שסופר זה שקרה לו בעת שהי' מהלך

בדרך [illegible] האמור הנה [illegible] ולא על האיש שפגע בו ותכלית הסיפור הוא זה

והשיב לו [illegible] בגה " ג' [illegible] אמר כל שהי' מהלך בדרך

הי' לומר סתם פעם א' פגע בי אדם " ד'. זה שאמר שנתן לו שלום והחזרתי לו

שלום [illegible] סופר זאת ובודאי קרה לזה לא הקדים לו שלום כמו שהי'

מקדים בשלום כל אדם ונאמרו על ריב"ז שלא הקדימו אדם שלום מעולם ו' ברכות י"ז.

ואפי' נכרי בשוק " ה'. ולא הי' כוונתו של האיש זה שחקר [illegible]

יקום [illegible] אם נאמר שהי' רוצה לידע והבין הוא הי' לומר [illegible]

כי [illegible] יקום [illegible] שהי' לו ספק על [illegible] אי [illegible]

[illegible] גם הוא האיש ההוא לא ידע על [illegible] ואח"כ [illegible] הלשון

לומר [illegible] ואם נאמר שכוונתו הי' לחקור על איכות [illegible] של ר' יוסי

הטובה היא [illegible] לומר זה [illegible] וראיתם את [illegible] זה הנה אין

הוי לו

הנלס למור אינש מקומך ״ ד׳. שלא אמר ונתן לו שלום והחזרתי לו והשבתי שהי׳
ומבין שהי׳ שלום זה שהחזיר לו ״ ה׳. השכלי לשון שאמר לו מאיזה מקום והוא
השיב לו מעיר גדולה מה לא אמר לו ממקום גדול ״ ח׳. מלת אני מותר שהי׳ לו
לומר סתם מעיר חכמים וסופרים ״ ט׳. שלא השיב לו זה שאל שלכאורה רצונו
רצונו הי׳ לודיע את המקום והי׳ לו להשיב את שם המקום וזה שאמר עיר
גדולה של חכמים ובכל זה לא הי׳ שאלתו כלל ״ יוד׳. וזה שאמר לו רצונך שתדור
עמנו ובכל נראה שבתחלה הי׳ ג״כ כוונתו שאלתו לידע אם ר׳ יוסי הוא ת״ח
ואח״כ למה חקר עמו כלל על מקומו שהוא דר שם ״ י״א. מה שאמר לו רצונך
שתדור עמנו ובכל מלת רצונך הוא מותר ובפרט שכוונתו הי׳ שיבטל ר
רצונו מחמת שיתן לו כסף וזהב ״ י״ב. מלת עמנו במקומנו הוא כופל
לשון שהי׳ לומר עמנו לחוד או במקומנו לחוד ״ י״ג. שהי׳ לומר אני אתן
לך נכסי ותדור עמנו כיון שבדעתו הי׳ שר׳ יוסי ישאלה גאות בשביל זה שיתן
לו הי׳ להקדים הסוכה היינו נתינת הממון והסוכה לשאלה ידור עמו ״ י״ד.
שהשיב ר׳ יוסי אפי׳ אתה וכל כסף וזהב ומה הזכיר לו כסף זה שלא אמר
לו האיש השואל בשאלה אבנים טובות ומרגליות אמר לו דרך חומש ורבותא
שגהו יותר חשוב מזהב אבל כסף שאינו חשוב כל כך מזהב למה לו להזכיר כלל
ט״ו. שאמר לו אם אתה נותן לי כל כסף וזהב שבעולם למה אמר לו דרכם
שאין במאמרו שיתן לו זה שאינו בידו ואם כוונתו הי׳ להפליג הדבר
ולומר שגם כל הכסף וזהב שבעולם אין נחשב לו נגד מקום תורה הי׳ לו לומר

אם

אם מתעסק בו ולא לתלות בהאיש שהוא יתן לו מעשר. וזה שאמר שכן כתוב בספר
תהלים על דוד מלך ישראל שזה הפסוק מיותר שהפסוק אומר בקיצור שאמר טוב
לו וכו' עכ"ל. וזה לא הבנה והמוקדם בכתוב המחזיקים מזהב ומפז רב.
וגם נאמר שהוא נחמד גם נפש שהוא שלם נותן מזהב גם שם נאמר
המחזיקים סתם שמשמעו הוא שהם נחמדים בעצם לא בעולם וכאן לא אמר
אלא טוב לו שמשמעו הוא שאינו לבד הנאה טוב אבל אינו מבואר [illegible]
טוב גם לא העולם. י"ח. בפסוק זה אינו מבואר אלא שהתורה הק' טוב לו
ביותר אבל על המקום תורה אינו מבואר כלל בפסוק זה ושלא אין נפקותא
כלל רק שעוסק בתורה והי' מקום שהי' טוב שלא והלא מקום תורה.
י"ט. גם בפסוק הזה יש לדקדק מה שאמר מזהב וכסף הלא יש בכלל ר'
מנה כיון שהוא חשוב מזהב כמ"ש וכסף ע' כ"ק. שאמר על עוד אלא שבמעת
פטירתו וכו' שנאמר בהתהלכך וכו' וזה ידוע זאת שכל טובות ומחמדי
עוה"ז אינם מועילים לאדם אחר פטירתו שגם בחייו אין נחשב. וכמ"ש נגד
התורה וכמ"ש לאחר פטירתו ומבואר הוא בכמה פסוקים לא יועיל הון ביום
עברה וכו' וכדומה. כ"א. שאמר אין מועיל לו וכו' הוא תמוה מאוד שמשמע
שבכסף והזהב הם מועילים אותו וזהו דבר שאין לו שחר והבנה כלל והיה לו
שאין מועילים לו לאדם וכו'. כ"ב. ובפסוק זה אינו מבואר אלא שהתורה
משמרתו בקבר ובעוה"ב כמו שדרשו בפסוק בהתהלכך וכו' אבל
אינו מבואר בפסוק שכסף וזהב אין מועיל שהפסוק לא בא לשונו בדבר אחר.
כ"ג. שבפסוק

כ"ג שבפסוק זה ודימה עוה"ז לעוה"ב והקדים בחדא מחתא ואע"פ שלא נב"ל שגם
שגם בעוה"ז אין מעט כסף וזהב והוא לא אמר אלא שבשעת פטירתו ולא על
חיי עוה"ז שהוא קודם שעת פטירתו ״ כ"ד. שאמר בשעת פטירתו היינו לומר
לאחר פטירתו אלא לאחר מיתתו ומחק הויכוח לומר שאין מעט לעולם הבא ״
כ"ה, גם הפסוק אינו מובן השינוי הלשון שאמר תנחה נשימור גם זה שאמר
הוא תשיחך מזה היא מוחק שגם תנחה אמר סתם וידוע הוא כי היא
תנחה והוא תשמור ״ כ"ו. עוד יש להעיר על מלות הספר שלכן הנראה
התפלות המיותר והספר הוא שנראה שאין לעגוב יקנו תורה מאור כסף
וזהב ולהודיע בזה שגדל ערך התורה וזה לא נשמע רק ובדרכו ר' יוסי
בעצמו ולא משאלת האיש השואל ודבריו ואע"פ לא היו להאריך בספור ההוא
רק שיאמר דברו עצמו אל ידור אדם אלא במקום תורה שנאמר וכו' ״ כ"ז
ההערות הללו אפרש להעיר בזה ובביאורנו ותתישבו הכל נעוד כמה הערות
יש להעיר עוד בזה ותשב הכל. כי ידוע הוא שהאדם יתפעל עי"ז שישמע
אגדה סיפור ומעשה של אחר ולא יתפעל בעצמו כי כך אנו שמוכיחו אותו ב
בדברים בעלמא כי ידוע להתנצל ולומר ״ ודע להשמע ולהשיב לוגריעה גדולה
כמה אשר אם יספר לו על הנהגת איש ומעשיהו יתפעל בודאי ויעורר לבבו
להתנהג גם הוא כן וכן מצינו בגמרא גבי ר' עקיבא שקנה אתרוג באלף [illegible]:
ג"ג ואמרו בגמרא ע"ג מלא קולו ומשם כמה היו גדולים במצות וכן באנשי , גם
ירושלים סיפרו בגמרא אנשי המון נוהגים במצות לולב ואחר להודיע כמה היו
זהירות

מצות תפילות עליהם והוא כדי שנתפעל גם אתה ע"י זה לאחוז בברכותיהם הטובים
וכן בא ר' יוסי וסיפר מגודל תשוקתו של האיש ההוא ורוב השתדלותו והשיג אשר.
ת"ח שיגדל ביקום כדי להרביץ תורה שם ולהדריכם לעבודתו ולתורתו וכ"כ הי'
גודל תשוקתו של האיש ההוא עד שרצה ובגבג כל אשר לו לא נחשב לו מאומה אפילו
דברי זהב נגד גודל תועלת ת"ח והוא מחמת גודל חביבות התורה וזה הי'
כדי טעמת ר' יוסי והסיפור ההוא כדי להלהיב גם לבות אנשים אל התורה
שיתפעלו ויתעוררו גם כן לחביבות התורה ולהשתדל אחרי' בכל עוז, והנה
בוודאי מגודל ורוב תשוקתו של האיש ההוא לא שקטו רעיונו ולחשוב תמיד
בהשתדלות ולחזור על איש ת"ח שיגדל עימהם וגם בהדרך שהלך הי' בעצם
ומחשבתו על זה ולכן נופל שיעור הלשון ופגע בי מחמת שרצונו. האיש. הנה
ופגע באיש כזה וכן מצינו ביעקב כתיב ויפגעו בו מלאכי אלקים שלכאורה
הוא זר ויפגע במלאכי אלקים שהפסוק מדבר ביעקב אבל מחמת שיעקב
הלך לדרכו ולא הי' כוונתו לפגוע במלאכים רק שהם הלכו לקראתו עד שפגעו
וגו"ש ויעקב הלך לדרכו סתם ויפגעו בו ולכן נקט ר' יוסי הלך לדרכו ולא
כוונה כדי והאיש הי' כוונתו ע"ז אולי יפגע באיש שחפץ בו ובאשר ראה
את ר' יוסי ור' יוסי בוודאי לא הי' פניו לבו ובטלה בדרך אלא הי' שונה
בהלכות והבין בו האיש שהוא ת"ח והי' חושב בדעתו אולי השיג המבוקש שלו
וזה שיש לומר שהוא פגע בר' יוסי וסיפר ר' יוסי גודל גריעותו ורוב תשוקתו
בזה מיד כאשר פגע בי ומהר הוא ליתן לו שלום וכו' שיקרה לפניו שאדם הולך
ופי'

ויען תמיד כלא כוונה כמ"ש ונשך לו לשמעתא שאחיות טרבתם הולך לו כלא
כוונה כלל, ואינו משים לבו להליכת הדרך ולא לזה שבדרך ולכן אם ופגעו
באדם ונטל להיות שלא ישים לבו לזה ליתן שלום לחבירו ולזה אמר שלא כן הוא אלא
אני הייתי שהולך ומורה על הליכה בכוונה ומשום הייתי מורה שג"כ ע"ג
והוא הוי הולך בכוונה שמתנחם בהליכה אלון שהוי משים לבו אל
הדרך ואפ"ה הוי לו להרגיש בהאיש אשר נגע ולהקדים לו שלום
וסופר ר' יוסי על גודל גריגורא שעכ"ז לא הפסיק הוא ליתן
שלום עד שנתן האיש שלום לו והיינו שגודל תשוקתו שהיה
סבור אולי עי"ז יגיע להידבק שלו לאיש שירבו תורה בקיום ... וזה שאמר נתן וכל
והתגרה לו שלום ולא אמר ושאל בשלומו והנה ופעמים עשה בלשון נשיאת שלום
ופעמים עשה לשון שאלת שלום ואיתא בי' שתא חגיגה שלא ישאלו בגדה
וי שהתעורר ע"ג והוא עפ"ד זה באיתא בגמרא כל מי שיודע בחבירו שרגיל ליתן לו
שלום יקדים לו שלום וקשה זה חובו רב הונא בגה הוא משנה בגמרא הוא הוי
מקדים בשלום כל אדם ואין לומר משום באבות עליו בחסידי הם וכא רב הונא
ומר שעיקר הדין הוא על היודע בחבירו שרגיל ליתן לו לכך שיקדים לו אף
הי' לו לומר צריך להקדים לו שלום, וגם אין ספרא לומר מחמת שיודע שחבירו
יתן לו בשבט גה והא צריך הוא להקדים [ועיין במהרש"א שמבאר והא בגיטין ... הוי ... שלא ... ולא נתבאר והא וגם והא דר' ... שלא הקדימו אדם שלום ואפי' עכו"ם בשוק ובאו הני דברים ... ועי"ש ואין להאריך.] נראה ברכות י"ג.
בשאלת שלום הוא ששאלו בשלום חבירו אם הוא ולכן הוא מורה הלשון בשלומו שנשאו על
שלום .. ששאלו עלון היינו שלום הנשאו שיש כבוד בידו, ונחשבת שלום היינו שמתן
לו שלום

ובגה יוכן זה שאמר בבלום ויחד מגד אליו כי הולך הוא שהות הוא אין לו הכנה ולמורה. אף ... הוא אשר לא הי' קום לך אתם ולמה חרה אפך על הליכתו אף אם הי' כוונתו הולך מחמת רצון הי' לא חרה לו ע"ג ולגבי אמר ויחר אף נטי' כי הולך הוא בהליכה ... לו שהולך בכוונה עצמו.

לו שלום היינו שאומר לו שיהא בשלום ושיהא לו שלוות בכל העניינים הצריכים שלוות

אלגה וזה הלשון שנתן לו שלום השני שנותן לו שלום משלו זה שלא היו עדיין

לחבירו וזה שאמרו הוי מקדים בשלום כל אדם היינו בשאלת שלום לחוב וכן קרי'

כן גבאי ורב התנא חידש עוד דרך שאם הוא יודע לחבירו רגיל ליתן לו שלום

היינו נתינת שלום אזי יקדים לו שלום שלא סגי בשאלת שלומו אלא שיקדים לו שלום

ויתן לו וזה מדוייק שלא אמר יקדים בשלומו שהוי קאי על השלום שיש להשאיל וכבר

אבל יקדים לו שלום קאי שיקדים לו שלום זה שאין לו עדיין והגביר שתן ולכן ודעתו.

ואיתא שם עוד ואם נתן לו ולא החזיר נקרא גזלן ותנה גבי שאלת שלום נמי

ושין משיב השני ששוב על שאלתו וגבי נתינת שלום נמי ושין החזרת שלום

והיינו כיון שחבירו רוצה בשלומו שיהא לו שלוות בכל העניינים לכן גם הוא

והחזיר לו וליתן לו כשם שחבירו נתן לו וזהו ושין חזרה שהוא מחזיר לו ערך זה

שנתן לו חבירו וזה שאמר שאם נתן לו ולא החזיר נקרא גזלן שגזל ממנו השלוות

שהי' ראוי ליתן לו [ועיין במהרש"א בהא סוגי' ברכות ועיין השלום שאומרים לך ושלום היינו לשלוות נע"ש.] וגם לגבי גזה

שמחוייב להחזיר לו השלום כפי שנתן לו אלא שראוי

ע"פ הדין לכפול לו שלום על נתינתו כי אם אין

כופל רק שמחזיר לו לחוב אין גזה אלא כפרעון חובו

אלא שראוי עוד לכפול לו שלום כשם שחבירו נתן לו

שלום במתנת חנם כן ראוי לו לכפול במתנת חנם

וזה שאמרו אין מפסיקין שלום לעכו"ם היינו כשמחזיר

על נתינת שלום כיון שאינו מצד החיוב ישתיק

וזה

ויע"ש ברכינו נראה ותל' הא דאמרינן קיסל ברכות דף ב':

הנותן שלום לרבו והמחזיר שלום לרבו גורם לשכינה ג

שתסתלק ועי"ש ברש"י ובתוס' שהקשו והא דאמרינן כדי שאלת

שלום תלמיד לרב ולולא דברוהם או לא דרסתינהו אמונה

ע"פ ברכינו נראה שבשאלה לחוב אין חשש אפיקורסות

רק כשאמר שלום עליך רבי ומורי אבל נתינת שלום לרבו

וזה שרבו צריך עדיין להשלוות זה שיתן לו תלמידו

וכי הוא חסר וכן המחזיר לכן גריעא דידן הוא גם כן

כזורה שצריך רבו עדיין להשלוות מתלמידו רק אם ר

רבו נתן לו שלום יחזיק לו טובה אבל לא בהחזרת שלום

וכגה ויקן ג"כ הא דאמרינן בגיטין שואלים בשלום

דף סא'

דרכי שלום ופריך בגמרא השתא אחזוקי מחזקינן

שואלים

וזה ורב חסדא הוה מקדים ויהיב להו שלא יהא לפניהם
זכרון ולא יהא לפניהם אלא לאשתמשי [ועיין עוד בתוס'] ונראה
שלא מצאתי ברכה זה, ובזה נראה הוא ומקום הפתח
לו בזה, ונראה השאלת שלום וכפי שבארנו שהם
ונראה במה שהם המפרשים זה אם זה שגנאי על
השלמות שלו אלא וזה הוא ולא שאלת מפורש שהם
ונראה נתינת שלום וזה שאמר כאן נתן לו שלום
שלא היה מכיר אותו וכבר וגם נראה שבא לומר
שנתן לו שלום בענין יפה ונראה משאלת שלום והיינו
וכפי שהיה מבין בו שהיה ת"ח ואמר והחזרתו לו שלום
על נתינתו שבא לומר שלא קבל לו השלום מחמת שלא
היה מכירו עדיין ומפני עלם לאמרו גופא שבמוק
ואמר והחזרתו לו שלום ולא אמר והחזרתו לו סתם לומר
שכפל לו שלום מחמת שהרגיש בו שראוי לכפול לו שלום
ולכך גדולתו להקדים לו שלום ולכן אמר פעם אחת
ופעם א' קרה אותו שלא הקדים בשלום אחרים מחמת גודל הגדולות ורוב התשוקה
של האיש, ונראה לפי גודל התשוקה של האיש היה ראוי שישאלו לו אם הוא ת"ח אלא
לפי שאין זה מחוק המוסר והנהגה שיאמר ר' יוסי בעצמו עליו שהוא ת"ח כי הוא [illegible]
גדולים שאמרו שמותם לשמע רבים ולכן לא אמר לו אלא ואי זה מקום אתה ולא ב"ק כג:
אמר לו מאיזה אתה או מאיזה עיר אתה לפי שאם עיר נפל על השוב [illegible]

בקתנים

שואלים בשלום מיראה ומשום לא נצרכה אלא לזום תגים
כדתניא לא יכנס לביתו ויתן לו שלום שמא פגוק עתן
לו בפסק רבה ולכאורה קשה מאי פריק הגמ' מאחוק
וכו' הא אמרינן דאחגוקי היינו תשבוקתיה ירבה ולכאורה
הוא הפוך ונתינת שלום וגם מאי משום זום תגים כדתני'
וע"כ הוא מלתא רבה ואת"ל זה לא פרוש בשבת שאלים
לו ברכתם נראה דנתינת שלום הוא הגדול יותר מאחגוקי
בנתינת שלום הוא כל ענין שלימות אבל שאלת שלום
בשלמא הוא הפוך מאחגוקי שהוא לשון ברכה תחגוקנו
ודבר ומשני הא בשואלים לא נצרכה אלא לזום תגים.
כדתניא אבל חזוק בענין השאלת שלום בין יום תגים
זום אחר וגם בוצרך לאמוקען בתחלה לשאלת שלום
אין חזוק [illegible] קיום חגם אחר, ועוד יתור קושיות
הטו"ד המשך קי"ב סי' קי"ח גבי מקדים שלום לרכו"ם
דבי שלא יבא לריע וכפול לו והוא [illegible]
מקדים וכו' והקשה קט"ג א"כ מאי זה דקותא דרי"ד כג
שלא הקדימו אדם שלום אפי' עכו"ם בשוק וכן אמרו
ורבה שלום אפי' עם עכו"ם בשוק, ומן הדין הוא
זה כדי שלא ישרף וכפול לו שלום ולפרשים שהא
באין כפשוט לא שייך אלא בנתינת שלום שהוא ברכה
אבל אין שייך בשאלת שלום שאג אונו אלא משיב על
שלומו ובריקא לא אמר אלא שהי' מקדים בשלום מעין
בשאלת שלום וכן הא בריקה בשלום כל אדם נאי הכל
על ענין של שאלת שלום ומוק בזה, והקושיא על הט"ג
שלא הקשה והא בבלי מקדים בשלום כל אדם, ואין
להאריך עוד בזה.

בקדושים ובאלהים כמ"ש וזה הענין אשר הוא יושב בתוכה ואין שייך לעשות הבדל בין עיר
לעיר אלא אם היא גדולה או קטנה או פרזי או מוקפי אבל אין שייך לומר עיר זקנה ועיר
צעירה או עיר תורה אבל שייך לומר מקום זקנים או מקום תורה או מקום חכמים שהשם
מקום הוא שמקיים הדברים כמו מקום שאלו עמודים הכלי שמקיים הכלי שלא יפלו
ונשברו וה' הוא נקרא מקום. סמך ותחת שהוא מקיים את כל העולם ולכן שייך
לומר מקום זקנים שהזקנים הוא מקיים האנשים שבתוכו ויושב שם וכן מקום
שהתורה היא מקיים האנשים שמתנהגים עפ"י התורה וכן להיפך מקום רשעים
וקלחנים שהמה מעוררים שבטים ומתקלקלים על ידם. וזה הי' כוונת האדם ששאל מאיזה
מקום אתה אם מקום תורה ומקום צדיקים או מקום רשעים וקלחנים. ולכן שייך בו
ונדבק לשון מקום ואמר לו מאיזה מקום אתה ולא אמר לו זה מקומך שהי' משמע
שלא שאל רק על המקום. ובאמת שחקר נראה לידע על זהותו של ר' יוסי בעצמו
ולכן אמר מאיזה מקום אתה כדי לרמוז לו שכוונתו הוא על עצמו בעצמו. ועכ"ז
השיב לו שהמקום הוא של עיר גדולה שגם על עיר שייך לשון מקום כמו מקום
עירות ור"ל שהמקום שלו הוא מעיר גדולה היינו רב בכמותה של חכמים
וכנ"ל שהיא עכ"כ רב באיכותה של חכמים שהם חכמים בעצמם. וסופרים
שגם הם בקיאים בתורה כמ"ש לזה נקראו סופרים שהיו סופרים האותיות
שבתורה והוא כמו סיני ועוקר הרים. ואמר לו של חכמים וכו' אני לרמוז לו
תשובתו על ששאלו עליו אם הוא עכ"פ מקום והשיב לו שמעיר גדולה של סופרים אני
עכ"פ מהם וכמו שהאיש ההוא שאלו ברמז בחתך לשונו. והשיב עכ"כ ברמז בחתך
לשונו. וכאשר הבין מדבריו ר' יוסי שגם הוא כאחד מהם סוף שזה השתדל

על

על הויכוח שלו ואמר לו רצונך וכו' לכן יודע שאם לא יסכים רבינו לעזוב מקומו
יקום תורה אזי לא יקבל רבינו בשביל רוב כסף וזהב שנותן לו וגם שאין זה
יחוק דרך ארץ שיעשה זאת בשביל ממון ולבקש ממנו דבר זה עם כן אמר תחלה
דרך ארץ ולבקש שישאר במקום התורה רק עבור ממון *
ולכן אמר לו רצונך וכו' ר"ל אם רצונך מסכים לתדור
עמנו וכו' ואני נותן לך במתנה בשלמא, ולכן
אמר לו תחלה רצונך וכו' ואחר כך ואני נותן
לך וכו' הכוונה שאתה תעשה לפי רצונך ואני
אעשה זאת ותתן עבורו רוב המעלות וזה,
והואיל של זאת מסכים ודברינו שלא אמר רצונך
וכו' אני נותן לך וכו' ולכן הפך הדבר ה
השאלה קודם לתנאי, ובזאת ישנו נקי והבן *
ואמר עמו במקומינו עמו שהוא לו מעלות עם
שתהא תמיד עמו ותקנות לו תמיד וגם אתה
כשתהא עמו תמיד לא תצטרך לחזור אחר
פרנסתך, במקומינו ר"ל שיש רבך והא מקום
שנתהפך הכל על ידך וזה שאמר עמו במקומינו
שאין מקום השלם שכולו יסורים לזה ותמצא את הרבים ע"כ ואמר שכולו יסורים
על זה וכו' ואני נותן לך וכו' ונ"ל סופר ר' יוסי לודע גודל חביבות התורה
של האדם על התורה עד שלא נחשב בעיניו כל הון לעומת גודל אהבת התורה
וגודל תשוקתו שבלבו לזכור כל ממון עבור זה ועל השיב לו ר' יוסי אפילו אם אתה
נותן

וכוונת זה יעשה שאמר אברהם לעפרון ויתן לי את
מערת המכפלה וכו' בכסף מלא וכו' לכן זהב שיהא
קנוי ולקח ממנו דבר הקבר ולזה אמר ויתן לי בתוכה,
בכסף ממנו ולא שאתן ממון כדי שיהא לי בתוככם
לאחוזה ולא בשביל הקבר בעצמו, ועפרון לכן שנתן
עניו בממון אמר נתתי השדה והמערה לכן שיהא
יקום ולקח ממנו עבור השדה שאברהם לא לקח כל זה
בחנם ואברהם השיב נתתי כסף השדה ע"כ שנתן
שעפרון חנם ולקח עבור הקבר לבד ולכן שנתן עתה
בממון אמר מתח אחד וכו' ברגע שהשדה עם הקבר
הוא ד' מאות שקל כסף ולא אמר בשביל שאין
זה יחוק ויספרו שלוקח רק עבור השדה לבד ולכן
שהוא חוץ לעשן קבורתו בזה

עיין בקצ"ה דף ו' ע"ב ברש"י ד"ה אם וכו' עם קב"ה וכו' אני
משיב אם תאמרו שאשלו דבריו שלם אינו מוכן שיהפך
הסדר שהטעם ואמר אם תאמרו שאשלו דברי שלם אני
משיב. ויובן נמי על דרך זה שזה בודאי אינו נכון
לומר אם אשלו דבר אם משיב נראה שאינו משים רק
מחשבת הדבר ולזה אמר שיתנה ואומר אני משיב
שלבב החיוב אם תאמרו שאשלו דבר שלם ואם לאו
לא אוכל להשיב ודוק כי נעים הוא והבן

מתן לו כל כסף וזהב שבעולם והוא ע"ב שאמר בלעם אם יתן לי בלק מלא ביתו
כסף וזהב נפלא וקדוש שהראנו הי' שתתן לי מלא בית כסף וזהב אם הי'
באפשרי לך מחמת גודל המעלות שהוא לך על ידי נסיון [illegible] שם ברכה בלק
זה [illegible] שם בגה והוא ג"כ שקשה לו שאמר זה [illegible] וגם כאן [illegible]
שלפני גודל תשוקתם אל התורה אף אם הי' [illegible] כל כסף ונפל שבעולם היית
מתן לו. וגם שגלה הדבר בהאש שאמר אם אתה ונפל ולא אמר אם מתחם
לו ולא אמר ג"כ אם תתן לו נפל כמו שאמר האש ואלא אתן לך לכן שהאש
הנקבה אם רואה בחבורו שהוא עובד על בקשתו אזי הוא רוצה
והפיק רצון תאוות מחמת שרואה בו שאוהב אותו ולכך זה שנקבל הטובה
ממנו כמ"ש כי טובים דודיך מיין שההנאה הוא רוצה [illegible] יין כנודע
ואמר זה שאתה רואה לי דודיך [illegible] גודל אהבתך אלי הוא טוב לי
יותר מהיין [illegible] וכן כאן אמר שאם אתה מתן לי והי' שהראנו והפיק
רצונו מחמת תשוקתו ואהבתו אלי ולכך הכסף והזהב [illegible] נע"ב
אינו [illegible] אלא בעולם תורה. וזה שאמר אינו דר [illegible] לא אמר אלא בעולם ונפל
שהי' בשביל שלא יעשה גאות אף שהי' רצונו [illegible] לא הי' עושה מחמת שאין [illegible]
שהראנו לעשות [illegible] אינו דר שגלה הדבר בו בעצמותו לומר שאין עולה
על רצונו [illegible] לעשות גאות לעולם [illegible] תורה מחמת זה שאינו [illegible] שאין זה
ברצונו [illegible]. וזה שאמר שבעולם לכך זה שבלא והפיק [illegible] רוצה
בזה [illegible] הכסף והזהב שבעולם והיא בידו [illegible] להרבות [illegible]

והטוב

והטוב וכל העולם שהכל יהא תחת ידי עכו"ם אינו דר נפש וזה שאמר כסף נבחר
כי והוצאה הכסף יקר ערך ט"ו כספא טבעי ודהבא פרי ורצ"א שנתן ד"י ועג'.
וי גם כסף והזהב שאמרת וגם אבנים טובות ומרגליות שלא יחסר לו כל דבר
עכו"ם לא יתגבר יקויי עליו תורה ואף שאינו לעסוק בתורה באימה יקנים
שאחר ו"ו אין התורה נקנית אלא בחבורה ואף שבקיום ההוא עוסק ע"כ
עם אחרים ו"ו בקיום תורה יקל גם ואחרים שאף שלא יקל רק דבר א'
והתורה נחשב הוא ויתן נותן של כסף וזהב וכל והביא ראי' והכתוב
טוב לי תורת פיך וכל שבתורה תורת פיך סוא ויותר. ויובן שלפ"ז זה
שאמרו השונה תורה עני חכם כאלו שונה עני הקב"ה וה"ש טוב לי תורת
פיך ר"ל התורה שאני שונה עני חכם שהוא כמו פיך טוב לי מאלפי זהב
וכסף וכן נראה וזה שאמר תפלה סגלו עלי יקר גדיש פו' ורצו להטפל
עלי הגדוש בדבר שקר ואף שרצונם לעשות אותו לעיקר והם לא יהיו
רק כפלים עלי עכו"ם אני בכל לב אצור פקודיך ולא פסחה להם כי ידעתי
כי טפש כחלב לבם והבין האמת ואני לבד שלא נתחברתי עמהם אלא
שחבוקה עלי התורה עד שעשועתי שאני ישתעשע עמה תמיד ומרוב
שעשועי כתב טוב לי כי עניתי שהעשה הנ"ל טוב לי רק זוהא למען
אלמד חוקיך ואין אני מושג להתחבר עמם ויחוש רוב הצלחתם כי
טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף ואמר ע"כ זהב וכסף שהוא תמונה
שגם אין לפניו זוהר הוא. ולכן זה ממנו שהא שבכסף הוא חשוב ויקר

והוצאה

להוצאה והזהב הוא חשוב מאלף והתורה יש בה עכ"ל פירות בעוה"ז והקרן קיימת
בעוה"ב אף התורה טוב יותר מאלפים " שכן מתנה ורק שלא יאמר שאין
מודים ודוה שהוא הי' אומר טוב לי ששמע לכאורה שאינו דוקא הי' טוב ע
מאלפי זהב וכסף וזה אמר שמתנה וכו' כיון שכתב כן בספר תהלים וגם
הנה וכו' ספרים שנתנו למשה בסוף ע"כ גאות הי' ע"כ לכל ישראל ואף שאמרו
לחד ע"ד זה שאמר משה וחוד אמר על עצמו היום שאמרתם הי' על עצמו
ומ"ו יומם יצא הוראה לכל ישראל שיצאה דברים למדום מספר תהלים ואף
וזה שאמר משה וחוד וכן לעיל לוב וזה שאמר ואתה אנשי כערכי ע
שלפניו להיות כבלם בזו שאמר יומם וכן באיכה חכם הלומד מכל אדם
וזה שאמר מכל מלמדי וכו' שיחה לי וכן נאי הרבה וזה שאמר טוב לי היום
מאלפי על הגדוים שנפק כחלב לבם שאמר תחלה ,וזה שאמר ע"כ ע"י בלב
אלף ישראל כ"ש שכולם נתנו בסוף אלא שכל א' נתגלה בגוים ותהלים נתגלה ע"י
דוד אלף ישראל ,וזה שאמר אלף ישראל הוא ע"פ זה שאמרו על הבל הבלים וכו'
אילו אדם אחר הי' אומר הוי שוחקים עליו אבל שלמה שלא הי' חסר לו כלום וכו'
וזה שאמר כמו אלף ישראל שהי' לו סגולת אלפים וידע והכיר שנים תגלות מזה
ועכ"ז הי' אומר טוב לי וכו' וגם נראה ע"פ שכתוב ויהי דוד עושה משפט
וצדקה לישראל משפט לזה וצדקה לזה ואח"כ הכסף והזהב שהי' לו בחיבני הי'   סנהדרין ו:
ומתנות גדול וגם שנטנו שבגדגו אוצרותיו לבנין בית המקדש ועכ"ז אמר טוב לי
וכו' מאלפי זהב וכסף וכן ששמע הלשון טוב לי הנלמ שהתורה טוב יותר מאלפי
זהב וכסף ואף גם הכסף והזהב הוא טוב ע"כ אלא שהתורה טוב יותר מטובתו
של הזהב

של זהב ורמז הוא ע״ז שנמשך צדקה וג״ח וזה שאמר לו האיש נותן לו ואין מקבל אלפים וכל היו
ג״כ בשמחה ע״ג שבהם וכל לפעול כמה מצות וקיימת מצות נעשה תשובה לו ר׳ יוסי ש
שהתורה היא עולה ערב״ וכדאיתא בירושלמי על הפסוק כל חפצים לא ישוו בה
ועיין בס׳ עפ״י הטעם והנעלם והרח״ו זצוק״ל בטעמא ע״ג של הזהב אינם שקולים אף
נגד אות א׳ מן התורה ״ ולא עוד שבשעת פטירתו וכל שכאשר האדם עוסק
ועושה מצוה מצוה אזי משפיע עליו שפע קודש ומאיר עליו אור של קדושה והאור
הוא מוסיף לעשות תענוגים גדולים בכל העולמות העליונים ואחר שמסתלק מעשיית
המצוה אזי גם האור מסתלק ממנו רק שהיא שורה ונמשך אותו האור לעוה״ב
ואחרי הפירוד הנפש מן הגוף והגברנות החומר תשוב הנפש להתענג
באור שהייתה נמשכה לו בעוה״ב מעת עשייתה [illegible] התורה מרוב קדושתה
משפיע עליו אור גדול כנ״ל ואף אחר עסקו משפיע עליו הנשמה והאור של הקדושה
לעולם שבכל רגע שמשפיע עליו אור התורה פעם א׳ קדושתה לא תפרד ממנו
לגמרי נרמז בס׳ עפ״י הטעם שזה שאורו תמידי, מצוה נפרדת ותמידי קדושה יגיעה בו:
נרמזת וזה שאורו נר מצוה שאינה מאירה אלא לפי שעה ותורה אור שמאירה לעולם סוטה כ״א.
ע״ש, וזה שאורו ג״כ דהתורה [illegible] ועוד [illegible] הנשמה של הקדושה שנשאר עליו שם
וכמו שכן גם אחר מיתתו וקודם שנפרד מהחומריות הגשם שלא נבדלה הנפש
והיינו כל שלשים עשר חודש שהנשמה עולה ויורדת שלא באתה עדיין למחיצתה
והתענג באור שהאירה התורה בעת עסקו בה ע״ז ונמצאת רשימות הקדושה
שנשאר דבוק בו מעת חיים חיותו ע״י זה אין כחות הדינים יכולים לשלוט עליו שאור
הרשימה ההיא שומרת אותו כדאיתא בזוה״ק וכמ״ש [illegible] באורייתא [illegible]
וקבלו

וקבלו לנהרא דשכינתא דרבי עלמ' וכו' אתמציר הוא בעלמא דין ובעלמא דאתי וצ"ע יובן
הכא מסוגית ר' יוסי שאמר ולא עוד אלא שבשעת פטירתו הנשמה מעת שמסתלקת הנשמה
בעת מותו עד שתבוא לגנים שמתחת הכסא כל שנים עשר חודש שעולה ויורדת
שלא נזדככה עדיין מהחומר וכל העת הזה היא עוברת מזה העולם והולכת ולא
באתה עדיין למנוחה וזה שאמר בשעת פטירתו ולא אמר לאחר פטירתו שלאחר
פטירתו הנשמה שכבר נפטרה מהחומר שזה מתגשמות העוה"ז לגמרי ובשעת פטירתו
הוא כל שעת שלא באתה למנוחתה עדיין בעוה"ב וכיון שדבוקה היא עדיין
בהחומר לפיכך שמירה לשמור אותה מכחות הדינים שלא ישלטו בה ועז"ג אמר
שאין מונין לו לאדם הנשמה שעת שהולך מזה העולם עד מגיעו בעוה"ב לא כסף ולא
ר"ל זה שנסגל על הנפש והגוף אין מונין לו כי המצות לא תורה אין מונין שיהא
שומר מכחות של הדינים אלא התורה היא הלוה אותו שיהא שומר מכחות הדין
שלא ישלטו בו וזה שאמר ומעט שכל האומר אין לו אלא תורה אפי' תורה אין לו
והביא לו עז"ג ראיה שנאמר בהתהלכך תנחה אותך בעוה"ז כי כל זמן שהאדם הוא בעוה"ז
נקרא הולך כמש"כ כי הולך האדם אל בית עולמו ואז תנחה אותו שמנהגת אותו הוא
לשון הנהגה שמנהג ומטיל אותו שילך בדרך הישר והתורה נקרא עינים כמבואר לעיל,
בשכבך תשמור עליך בקבר כי בעת ששוכב בקבר והגוף לא פנה עדיין שלטים
עליו כחות הדין והנפש שמירה והתורה שומרת אותו כנ"ל וזה שאמר והקיצות
וכו' לעוה"ב יובן עפ"ז זה באותו בזהר אורייתא אגינא (אות זה) ונטלה טרפין בעלמא לא
מסתפין אלא בהאי לבנא וכל אינון דזכאין יתיר אינון לא מסתפין בלבושא אלא
בגופא. וכל חכימי אינון עבדי דאורייתא אינון דקיימו בסיורא דסיני לא אסתפיו אלא
בנשמתא

בנשמתא דאוהי עקרא דכולא אורייתא ממש נשמתא דאתו גופין ואספקלריא בנשמתא דנשמתא
דאורייתא כמ״ש והמו עושים את מורים ולא שמעו עלם מורים עש״ה ומש״ה ונגלות היינו
בתחיית המתים בעוה״ב היא תשוקת היא התורה בודאי תשוה אתם שלא תתרפה
ממש ותשוב פשעותה כאלו היא משוה אתם שאג יעירה עלמי רוח ממרום ותגלה
לו רזין דאורייתא שהי׳ מכוסה ואמת ״ ואמור לי הכסף ונפל משום שגל אהבתי ר
ראגי׳ מבשבדק תמונר שהתורה תלווה אותו ויקום למור כנק [redacted]
והגבר הוא עזר אלמנה התורה בהתרחבות הלב ואח״כ גם הכסף והזהב
תלווה אותו ונש לה תשובות כמו התורה ע״ג אור ואמור לו הכסף ונפל כי האהבתן
כמ״ש ומזרק נתן לך. וכמו שבארנו בפ״ג על מן לו ושלו ונפל עש״ה וקתמו ואם כן
אתם שהוא עזר לתורה לא מתייחס כ״כ לאדם עצמו כמו שהי׳ הוא ולכן טוב ומתק
לדור במקום תורה שהוא תועלת גדול אם ימשוך ... אחרים כמו שבארנו והריבוי
של כסף וזהב אתם שהוא עזר להתורה אין זה תשוקות כ״כ כמו שמשוך התורה
במקום תורה ואתם שהוא בעצמו ואין להאריך ומתק כי דעת ושמע נקי ״
והתועלת היוצא מסופר זה לבד מאשר יוצא מדברי ר׳ יוסי בעצמו גודל יקרת
התורה אתם נגד הכסף אלא שתועלת גדול יש זה שסופר יקורת האמת ומודל
תשוקתם ומריגותם לתורה ועי״ג יתפעל הקורא ויתלהב לבות כל אדם ויאמר בעצמו
עוה״ג נדבק בתורתו וה׳ ישים חלקינו עמהם ומאור עינינו והרגש נפלאות בתורתו
וגם זה שכתבנו לבאר הפנימיות הגאת ויתיישב כל זה שהערנו בזה וגם אחר
הערות שבארנו ביישוב דבריו עפ״י פשוטו בלא דוחק כלל. והיינו לבאר נראה בזה
וכו׳ עפ״י פשוטו ולכן שבארנו הוא כפשוטו בלא שום דוחק ומוכרח הוא עפ״י זה שבארנו ״

ארבעה

ארבעה קניינים קנה לו הקב"ה בעולמו ואלו הן תורה קנין אחד שמים וארץ קנין אחד ישראל קנין אחד · בית המקדש קנין אחד : תורה מנין דכתיב ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז : שמים וארץ מנין דכתיב ויברכהו ויאמר ברוך אברם לאל עליון קונה שמים וארץ : ישראל מנין דכתיב עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קנית : בית המקדש מנין דכתיב ויביאם אל גבול קדשו הר זה קנתה ימינו

ד' קנינים קנה לו הקב"ה בעולמו וכל אלו שבכל הנוסחאות איתא חמשה וחשבו גם אברהם
[redacted] אבל הרמב"ם ז"ל ע"ג לפי שבפסוק' הפתיחה לא חשב אברהם ולא איתא
שם רק ד' קנינים וכן המהרש"א כתב שגירסתו ארבעה ואלו שהמהרש"א רוצה
לקיים הגרסא אבל בד"ה הגאון כתב שהגרסא העיקרית היא ארבעה נ"ו ובוא
אחר הנוסח אשר כתב עליו שטעמו הוא שגרסת ה' הייתה לא אלו ושגרת ה'
אחת הייתה בסוף וקיים נ"ב בזה בסו"ב וקודם אלפים בביאור הגאון גם נראה
איזה הערות: א', שאמר ארבעה קנינים קנה ויותר היה נכון השם לומר ד'
קנינים קנה: ב', שאמר קנה לו מלות לו הוא יותר שהיה לומר קנה סתם:
ג', זה שאמר בעולמו הוא יותר כי לא ידוע מה שקנה הוא בעולמו. ד', זה
שאמר ד' קנינים קנה והלא אומרים בכל יום וקונה הכל גם שמים וארץ קנינים
מוכח שהארץ עם שמים הוא קנין: ה', זה שאמר בכל דבר קנין אחד הוא
יותר שהיה לומר נמנו כולם בבת אחת ולומר ד' קנינים קנה הקב"ה, תורה
שמים וארץ, וישראל, ובהמ"ק: ו', זה שמנה שמים וארץ בקנין אחד ולא חשב אותם
לב' קנינים נפרדים ובפרט לפי הפסוק שמים וארץ קנינים נראה שהארץ הוא
קנין נפרד: ז', זה שאמר אחרי דבק ואשמים קונה שמים וארץ זה שנים
זה לברכתו של אברהם שאמר לו אשר מגן צריך בידך: ח', שאמר ונאמר
וקדושים אשר בארץ המה ואומר ומזה מוכח מזה שישראל נקראו קנין: ט', אבל
מוכח

3

ומה יקרא יכין שבחו שהקב"ה נקרא קטן ואם יוכח יקרא גם א"כ ואם הוא ואומר ונראה
לפי שקטן הקטן הוא על א' משני פנים היינו אם שקונה איזה דבר עבור עצמו או
תועלת או מחמת שחביבה הוא בעיניו על זה שיש קנה לו וגם יש קטן שלפעמים
הוא קונה איזה דבר לא לעצמו אלא בשביל בנו או בשביל אחר וקטן כזה אין אומר
רק שהוא קונה מאת אבל אין אומר שקונה לו, ובזה שהוא אף שהשי"ת קונה כל העולם
שקטן קטן אינו מוכרח שקונה בעבור כסף שעצמו שהאשה נקנית גם בשטר וביאה
ויש דברים שנקנים במשיכה או בהגבהה ויש קטן נמי בחליפין ובכל דבר
הנקנה וכן נקנית השפחה בלא מחיר כלל וכן קונה הקב"ה את כל עולמו בדבר
פיו כמ"ש בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם וגו' וקונה כל מלא הארץ
קנינים רק שמ"מ שהארבעה קנינים האלו קונה אותם לו מרוב חביבותם לו ובאשר
שאלו וגו' קונה לו בעולמו ר"ל בעולמו שקונה ולכן נקרא עולמו מחמת שהוא קונה
אותם ויש בהם ארבעה קנינים שקונה אותם לו
אבל שאר דברים שבעולמו אף שהוא קונה אותם
מ"מ לא קונה אותם לו כ"כ וגם יש לפרש זה שאמר

ועיין בפרק ק' אבות הלמודים האלו ור' יוחנן
בן זכאי שבעולם גם כן אף שהוא לו תלמידים רבים
מ"מ חמשה תלמידים האלו ומעלת שלו, והיו
חביבים לו כולם ועי"ש

בעולמו שקאי על עולם התחתון הזה כדאיתא במדרש שהקב"ה נתאווה לשרות
שכינתו בתחתונים ולכן נקרא עולמו שעל זה הי' כוונתו וכל הד' קנינים האלו
הם בעולם התחתון הזה, וגם נראה לפי שהתורה נבראה וכו' [illegible] עלו במחשבתו
קודם שנברא העולם מ"מ לא נקראו קנינים שלו עד אחר שנבראו בעולמו לפעול
נוגע איך בעולמו שברא בפועל ובזה שהוא נמי שאמר קנינים ולא [illegible] הדברים
שהי' במחשבה שהדברים האלו הי' קודם ואח"כ קנה אותם כמו [illegible] קונה
איזה דבר הוא קונה דבר שיש מכבר ובכאן הי' הקטן בעת שנתהווה
הדברים

הדברים ובפרט השמים והארץ בעת שנבראו ונמצאו ואין לו קנין אותם לקנין וגם נראה
שאם הי' אומר ארבעה דברים הי' במשמע שעשן גם הם חלוקים וארבעה מחמת שהם
דברים פרטים אבל במשמע הקנין כולם הם. קנין א' ולכן אמר שהם ארבעה קנינים שכל
א' הוא קנין חביב לו וכאשר נמנה לקנין, וזה שאמר ופרט בכל דבר קנין אחד והורות.
שלא נימא הקנינים הללו במנין א' רק כל א' במשמע כאשר נמצא לפע"ז נקנה בקנינו
ולזה אמר בכל דבר קנין א' והורות על זה וחשב אותם כסדר התורה היא היתה
ראשונה שהיה כתיב העולם והיא היתה כלי אומנתו והגם שהתורה לא נמצאת לפע"ז
עד שקבלו בסוף יו"ד כיון שבה נכלל בבריאת עולמו הרי נמצאת אף לפע"ז ואם
אדם לא חטא הי' מתן לו התורה] נמצא בעת בריאת העולם נמצאת לפע"ז ונקנה אותה
לו ורוב חביבותה שהיא היתה הכלי אומנתו והיא המקיימת העולם כולו וגם יש לומר
שהיתה לו לקנין אלפים שנה קודם שנברא העולם כו"ש ואהי' שעשועים יום יום, וזה
שאמר בעולמו כי זה שקנה אותה והי' משתעשע בה הוי בשבט עולמו שרצה לברוא בה
וגם שהגם הי' ראוי לברוא את העולם אלא להמתין תתקע"ד דורות שלא נבראו,
וגם שהחביבות של התורה וגודל שעשועה הוא זה שהאדם ישיג בה אחר שעשוע
ויעסוק בה ולא בשנים היא וכדאי' שהקב"ה שוח ואמר נצחוני בני וגו"ש בעולמו שקנה
אותה לקנין לו. ... זה שנאמר כה בעולמו ועל האופן נאמר שתהא כמו חותם
והתחבב לעו זה שנאמר כה וזה הוא הקנין שלו כי ה' יתן חכמה מפיו ואין להאריך עוד
כי בעת משם נקל. שמים וארץ שהם נבראו כראשית ביום ראשון נבראו על האופן
שעל מערכת השמים ותחבר עם הארץ וזה שכלו אותם בקנין אחד שנבראו על אופן
שהארץ ותחבר ע"פ מערכת השמים ע"פ הטבע שלא ישנו את תפקידם והתהוה הגאות

בה נ':

תבובה

חביבה לפניו כמ"ש קשה לפניו קריעת ים סוף וכן אמרו על זו אוחזים במדות הטבע הוא
משרית את קום נעיין בספר האמונות והדעות להרמב"ן ועיין לעיל והנה בפסוק ברוך ה'
שוגה שברא העולם עפ"י הטבע שבגה יותר משלוות ישראל, והי' התחלה לאברהם. והוא
אותו למעלה מן הטבע וכמ"ש ולכן לכך ברוך אשר כאשר ראה שגבה המלכים אשר על פי
הטבע כמ"ש חכמינו ז"ל על יותן כעפר חרבו וכקש נדף קשתו ואמר ברוך אברם לאל עליון [illegible]
קונה שמים וארץ לקטן חביב לו שהוא הנהגת העולם עפ"י הטבע ונעשה אברהם שגבר
המערכות והכניע הטבע תחתיו וכמ"ש וברוך אברם לאל עליון על כי קיבל במדות הטבע
אשר מגן צריך בידך אשר מסר אותם בידך ומראות שאתה מושל על הטבע וזה שלא
אמר שאברהם יהיו ע"כ לקטן חביב, יבואו גדולות לקטן
ונבוא אשר ברוך אברם לאל עליון קונה שמים וארץ אשר משתוקקי
ש"מ בהכי קאמר תפלה לאל עליון קונה שמים וארץ ואמר אח"כ
וברוך וכו' ר"ל שמגן שחבקים היה לו וברוך וכו' אשר מגן
והמשיך אותם עליהם ... שראו קטן אחד שקנה אותם לו
וקטן חביב וכו' אשר בעולם והנהגה כמו שעפ"י התורה ועל פי
הטבע הוא הנהגת העולם. כן עי' וישראל שגם הנהגת הטבע הוא כמו שהוא עבור ישראל
וכאשר במקום קב"ה טרם שיתנוצץ עם גוי קשה אשר יבואו אלא שהם קטן ויותר מכל העולם
אבל שהם קטן חביב לו שהוא כל הנהגת העולם על ידם אשר יבואו כ"כ בברכות ולגה
אור ואומר ולקדושים אשר בארץ המה שלומות היה לצורה יותרן אלא ... אשר
בארץ עיקר אשר בארץ ואדירי כל חפצי בם שכל אשר חפץ לעשות הוא רק בם ... בהשי"ת
גם הוא חביב אצלו וכל הנהגת העולם והשפעתם בא מן הקדוש וכמ"ש שחביב הקב"ה לפניו כתנועות ה'
יותר

ועיין במדרש שמגן הוא לשון מסירה ... שהוא
ומגן ...ירה הוא לשון מורה גם כן ... שהוא
נמסר תחת רשות אחר נעשה לו למחסה אם
ירצה וכמ"ש הקב"ה לאברהם אנכי מגן לך אתה
בעם עתה ... נכנע ונמסר תחת המלכות
וכעת אנכי אשר מגן ומחסה לך ונמסר תחת
רשותי וכמ"ש ולכן לכך אשר מגן צריך בידך
מסר אותם תחת רשותך שאתה תהא מחסה
להם והם יהיו לעבדים תחתיך וכו' רצ"ע

יותר מכל העולם שנברא קודם ודוק והוא מוקדם אב' כמו ובזה שגדה הי'. ענין מעשה
עגל ולכן שפסיק זה אמנם יבואר בו שנברא בשם קטן ולזה יבוא הא דהדר זה קטנה
ומשמע ומבואר תחלה הפסוק שבתורה ואח"כ ודברי קבלה והבדו"ק הי' הקטן המאוחר
שלא יצא לפועל רק אחר התורה והשמים וארץ וישראל שנקרא אותם כסדר ואע"פ שלמאורה
כל הקטנים הם הכל בשביל ישראל שיקבלו את התורה ומחמת זה כל העולם עם הטבע
שע"ג ויכר מצוות וישראל כנס"י נק' ישראל אם יעשו רצונו ושכן שכינתו בבה"מ וע"ז
כאשר נתבונן בזה נראה באמת שכל א' מהקטנים הללו הוא קטן חשוב לעצמו אע"פ שכוונתם
היו שיקבלו ישראל את התורה וע"ז אף לאחר שחטאו וע"ז חביבה התורה לפניו מכל היום
כל הנהגת העולם והשפעתם הוא ע"י התורה שנברא באמת גאמר בפה ... שהוא העיקר
חיות נשפע לכל העולמות וכן הנהגת שמים וארץ הוא הנהגה הטבעית היא חביבה
לפניו ולא תשתנה והבדו"ק אף לאחר חורבנם בעוה"ז כתיב והיו עיני ולבי שם כל הימים
וזה שאמר הר זה קטנה ימים ואף שנחרב מעשה כהר וע"ז קטן. חביב הוא שלא נעתק
שכינתו משם ולא גג שכינתו מהמקום ההוא וגם ישראל בעצמם אף בגלותם לפניו. בלשון
הם חביבים לפניו ותמיד השגחתו לטוב עליהם כל הימים וכאשר נמצא בשמות שנקראו ידידי
ונכתב בהם וכו' והודעתי וחסדי לא אסור מהם וכן כתיב בישראל ואף גם זאת
וכו' לא מאסתים וכו' ואח"כ כל הב' קטנים הללו הם נעשים גדולים וכן החביבות של
הקטנים הללו הם ג"כ לדברים גדולים שהתורה הוא לחיות של העולמות והשפעתם
ע"י התורה ושמים וארץ בוחר להנהגת העולם על פי טבע וישראל לעבודתו והבדו"ק
ושכן שכינתו שם ולזה אמר גם כן קטן אחד בכל דבר להורות שכל אחד הוא
לטובה

לכוונה מיוחדת ולקנין פרטי כל אחד בלא השתתפות כולם ביחד
ועל כן ברכינו ובנאמן שאין לגרוס חמשה קנינים ולכלול גם א
אברהם בהקנינים שאם אברהם הי' ג"כ קנין מיוחד בלא
השתתפות שאחרי הקנינים לא היתה עשקות לעולם ולא
הי' נאמן בושנאו ויתלין אתם ג"כ וגרעו אותו ע"כ
שכל החביבות של אברהם לא הי' רק בשבט ישראל כדאי'
בפירוש אשר פדה את אברהם שיעקב הוא פדה את אברהם וכבר באתי ועל כן
גם בפרק ה' וכוון שהחקר החביבות של אברהם לא הי' אלא בשבט ישראל ואם כן
נטל גם בטל גם זה שאמר ישראל קנין אחד ולאסוקי ישמעאל ועשו כמש"ה ואת עשו
שנאתי ועם שבפסוק של פרנס אברהם אשר יבואו כלו אלא בשלום והאמת הוא
קשה ולא קאי על אברהם ולא שייך בו שנקרא קנין בלום וקיום והגם שגם הוא
הי' חביב עליו שהי' משפיע בגבורה וכל העולם לא הי' גאות אלא בשעתו ואין להאריך
ויותר כי יובן ולדעתי יבואו, ובאה עוה הבריות כהוגן בלא שום דוחק כלל ו
ונתיישב היטב כל זה שהערנו בזה"

בפסחים פ"ג

והגה יובן הא דאיתא בגמרא בחגיגה שאמר הקב"ה הרלוים
במקום אחרת אמר לו הקב"ה אין אלקים וכו' א' וארבעה
קנינים שקנית בעולמי וכו' ולכאורה קשה ואי עכשיו
ארבעה קנינים לגה וגם הולו לשרפתם הם קנינים
שקשרו לזה שאמר הם וארבעה קנינים הוא מיוחד
ולדרכינו יובן שהבחר אשר אין אלקים שהם קנין
אחד הוא קנין מיוחד וחד' קנינים בלא השתתפות
כולם ואף שהם הם קנין חביב לכל לעולם ואין
אלוקים שקנין הוא אינו נפסק לעולם ירבעו עוה ולו"

כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו לא בראו אלא לכבודו שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו: ואומר ה' ימלך לעולם ועד:

כל זה שברא הקב"ה לא בראו אלא לכבודו וכל המאמר הזה קשה ג"כ להולמו ונש
להעיר בזה " ה' המאמר גם ואי ענין לכאן הא כל הפרק הזה בשיטת הכל הוא
רק בענין גודל מעלות מעלת התורה ושכרה ועונשה וחביבותה ואין ענין לגה זה
שאמר

שאמר בעשן כבוד ה' ׃ ב', קשה להעלות על הדעת שתכלית העולם לא יהיה רק
בשביל כבודו וכי לכבודו הוא צריך ח"ו וגם אין שייך בו שום שלא שלמות
ולא יתפעל משום דבר ח"ו ואדרבה ידוע שעיקר כוונת הבריאה לא הי' רק
להטיב לנבראיו כאשר האריך בזה כמה פעמים ורמ"ז בשביל ישראל שנקראו ראשית,
ג', הראיה אמר שטוב זה שבראו לא בראו אלא לכבודו וכן תקנו בברכת נשואים
שהכל ברא לכבודו ואנו אין אומרים ברוך וכל שבראו לכבודו נשמע שאותם
ברא ולא אחרים ׃ ד', גם גוף הלשון קשה איך אמר כל זה שבראו וכל והלא
אנו רואים בחוש שהרבה בעה"ז הם להיות עיש כבודו ובפרט בזמן הזה אשר שנו
הגדול יחוד קבוה"ה. ה', ועוד בעולם גם כמה אומות ובפרט הערב במאמר הגוים,
ו', שמלת לכבודו אינו מובן שהל"ל לומר לא ברא אלא לכבודו או בשביל
כבודו ׃ ז', הרמב"ם שבנה זה הפסוק אינו מובן כי מהחיוב אינו נמצא השלמה
כי אינו מובן רק שזה שהוא לכבודו הוא ברא אותם אבל אין מובן שזה
שאין לכבודו לא ברא כמו שאמר לא ברא אלא לכבודו ׃ ח', מה שאמר
ולכבודי אינו מדוקדק שהל"ל לומר הנקרא בשמו והמכבדו ׃ ט', שכפל הכתוב
בלשונות שונות בראתיו יצרתיו אף עשיתיו ׃ יו"ד, בפשוטו אמר אף עשיתיו
שהל"ל לומר יצרתיו ועשיתיו או עכ"פ הל"ל לומר גם עשיתיו גם אף הוא לשון [illegible]
יא, שאמר ונאמר ה' ימלוך וכו' ולא נאמר, וגם כי אינו מוכרח כלל ׃
בעשן כבוד ה', ויתכן זה שנראה לדעתי בהיותו נישוב כל הערות
הללו, בגמרא דניבושין אמרו שאמר הקב"ה אלפי ולא יהיו לך אחרו האומות ב"ב [illegible]
ולכבודו

וכבוד עצמו הוא דורש ואח״כ כאשר אנו כבד את אביו הודו שראש מפרקין אות ולתפארה
אמנם יובן עדיין ויאם הכירו כאשר אנו ובזה כבד על שאמר תחלה אנפי וכו׳ שלא
וכבוד עצמו אנו, וגם זה שאמר שהודו שראש דפרקין אות קיה ותפארה עשן אות ואי
שייך לגבי אבל העושה הוא כאשר נתכוון בעשה כבוד אב שהאב חפץ שבנו יכבד
אותו ומפקיד על כבודו שהאב בודאי שאמו ותפלל עי׳ כבוד בנו ואין כוונתו כפי
שיתכבד בזה רק לפי שרצון האב שבנו יעשה כפי השכל והראוי לעשות וכמש״כ
יכבד אב, ויעו״ג יש לאביו נחת רוח זה שבנו עושה כפי השכל והולך בדרך האמת
והישר, וכן הוא רצון ה׳ שצוה מצוה זה שראוי לעשות והיינו שצוה על קדושת
יתגדלות ורב טובו העובר עליו, עד שעינ׳ שראוי לכבדו וכמש״ ואם אב אני איה כבודי
וגם שחוק נחת רוח לפני ואומרת עשיה רצוני רש״ נחת רוח היא לפני שאמרתי זה זבחים מו: עש
שראוי להם לעשות ונעשה רצוני כי הוא אל אמת שחפץ בהאמת השכל שעושה לפי הראוי
והולך בדרך האמת. וגם״ש שתחלה אמרו שכבודו עצמו הוא דורש וחפץ שיכבדו אותו
שיתפעל מן הכבוד אבל כשהגדיר על כיבוד אב הבינו והעירו שעכ״פ הוא
רק שהוא ראוי לכבד האב ולא כדי שיתפעל האב ואת״כ גם זה שאמר אנפי וכו׳ לא
וחיות שיתפעל חו ומכבוד הוא חפץ רק לדבר האמת. ועב״ג הוא ג״כ כבוד התורה
וכן העושה של החיוב בכבוד ת״ש לא שיתפעל התם מהכבוד שאדרבה שיקבע ל
והרחוק מזה ורק הוא לדבר האמת שיתבונן על גודל מעלתה ולגה ראוי לכבדו
אבל לא וחיות התפעלות של מת״ם ופי״ש וקנ״ו כן כבוד של קנ׳ בה׳ יתברך שאמרו שגם
שמי והתפעלות חו״ו והי׳ והוה ויהי׳ לא שום שינוי ואין להשיג וכו׳. וכאשר
נתבונן בעשן זה לא לבד שההתפעלות של הכבוד אינו שייך לו אלא אדרבה
שההתפעלות

שהתפעלות הוא להמכבדים כי יודעת שאין ערך המכובדים הוא כבוד המתכבדים
וכ"ש גדי ומלאי בתורים לכן כבוד המשפטים הוו ונמצאים וכן אמרו על יתרו שכבוד
גדול נתכבד ע"י שיצאו לנגדו משה ואהרן וזקני ישראל ולכן ראוי למלך להתכבד
דוקא ע"י חשובים וגדולי הערך וזה מה שמכבד המלך והמלך חפץ בהם לכבדו
אבל ויתן זה שמכבד הוא מתכבד שחשוב הוא לפני המלך שמתכבד ע"י וכ"ש אם
מתגלה עצמו ונגד אנשים פחותי ערך ורוצה להם לקבל מהם כבוד שיכבדו אותו
במאי מתכבדו ומתפעלו ע"ז ושמח בשמחה והוא להם לכבוד גדול
שחשובים הם בעיני המלך שרוצה להתכבד בהם מזה
שהמכבדים מתרבים הכבוד להם ונהיו הם מתכבדים.
אצל המלך לא מתפעל מהכבוד שלהם אלא שמוכן זה הגדול
טובו שרוצה שגם אנשים שפלי ערך יעשו נחת וכבוד [illegible] ומורה ג"כ על גודל
ענותנותו וכ"ש כי עניו שאתם [illegible] גדלות של הקב"ה
וכו'. שכן המשל בהשגות שבראה את העולם כדי להטיב
גדולתו ומעלה קצת מכבודו ורצה שיתגלה בגבורתו ושיעבדו אותו לא לעבד אלא
ע"י הכבוד שלא יתפרסם כבודו לעולם ולעלא בכל העולמות כידוע וכבאו'
בזוה"ק וזה הכל מדת גודל טובו וגודל ענותנותו. וזה הוא כבודו ג"כ שע"י
שרוצה להתכבד משפלי ערך מדע גודל מדת טובו וענותנותו וכ"ש בזוה"ק ורצה
שבח מגלויי [illegible] והוא כבודו [illegible] שרצה שבח [illegible] הוא כבודו
ונמצא בזה שאם מכבדים אותו ע"ז אם מתכבדים השם ע"י מצוות הכבוד
שאתם עולים גם ע"י שרצה [illegible] שנתכבד ע"ז הוא כבודו ג"כ וגדלת [illegible]
ולא עוד

וגם שאמר קודשים זה שהי' נכבד התורה [illegible]

[illegible]

יגילו לתו.

ולא עוד אלא שצום אם שמחים ומתכבדים בכבודו הוא נחת
רוח לפניו ועל זה נאמר נשמחה בך הטוב תחת וכו' את
ה' אלקיך בשמחה שרצונו הוא במה שעבד נחת מזה וגם
על ידי זה מתכבד ג"כ כבודו ועולה בכל העולמות כדאיתא בזוה"ק וגם הוא מתעטר
בם כנ"ל ובזוה"ק אמר בקב"ה אנפין ופירוש וכל זה הוא כבודו והכבוד הוא סוגר
חלילה [illegible] אלום [ועיין זה [illegible] ועל הפסוק [illegible] כל [illegible]] והנה
כאשר נתבונן על כל אם רואים שעובד שמחים ומתכבדים ע"י המצוה שלו אלא
שאוהבים ומתכבדים מזה כמו שאם בנו עושה דבר מצוה כמו הבן שמתכבד באב
אם אביו הוא אדם גדול והוא נעלה בכל העולמות אזי גם הבן מתכבד כנ"ל
ומתעטרת בשם אבותם וכש"כ אם הבן הוא קטן [illegible] ועכ"ז אביו
[illegible] עליו בהשגחה לטוב הוא מתכבד יותר כמו שעם דבר מצוה של
[illegible] יותר הוא שראוי לו להתכבד בזה [illegible] אב גדול כש"כ הוא
הוא אביך קנך ואתם חביבים לפניו שקרא אותם בשם בני בכורי ישראל
[illegible] עליו לטוב [illegible] ואתה ה' [illegible] כבודו מרום ראשו [illegible]
הכבוד הוא ע"י איזה מצוה כמו הקיום וההידור והתהלה ואז המצוה [illegible] והכבוד
שע"י מתכבדים אצל קב"ה הוא בעצמו הוא כבודו
מרום ראשון וזהו ענין השמחה שנאמר בכל מקום שמחו
בה' . [illegible] בך היינו על דרך זה וכן כתב
ישמח ישראל בעושיו וכל ישמחו חסידים בכבוד ובכל
[illegible] שיתבונן האדם הנעלם בכבוד ה' [illegible]
[illegible] גבורתו ונפלאותיו הן בבריאת העולמות בכל

אשר

[illegible] הוא כוונת הפסוק כי [illegible] הוא [illegible] אותם [illegible] הפסוק [illegible] הוא [illegible]

[illegible] הגדולה ג"כ כבוד [illegible] מתכבד [illegible] כבוד [illegible] את כל הכבוד [illegible] כבוד [illegible] הקב"ה [illegible] כל העולמות [illegible] הוא [illegible] כבוד ה' את כל הארץ [illegible] כל הארצות [illegible]

אשר ישנו במעלות ובגודל חכמתו בכל זה נתן ביצירת גוף האדם וכי הוא העולם
קטן והן בכל פרטיותיו והשגחתו כאשר יחקור בכל זה אז יתלהב לבו לאהבתו
כמ"ש הרמב"ם ע"ש בה"ל זה שהבאתי גם לשון הרמב"ם. וזה יוסף להעיר הכבוד
וכי דברתי בכבודך הנוה ובי על דרך ועוון לבו. שידע אמת זו הוא עובד
ויתכבד בכבודו של יוקים בהתפעלות גדולה מאד
ונחת ואהבה " והנחת ההוא הוא מעין עולם הבא
שאין בו לא אכילה ושתיה רק צדיקים יושבים ועטרותיהם
בראשיהם ונהנים מזיו השכינה היינו שמשיגים מכבודו
השגה גדולה ועטרותיהם בראשיהם. שכבוד ה' הוא
כבודים וכאשר בארנו " ואז"ל ועתיד הקב"ה פ
כבודו לעין בשר ע"י עטרותיו כמ"ש ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו וגו'
גם כבודים ותפארת ואהבה, וגו' וכבודו עליך יראה כאשר יתגלה כבוד
השי"ת אז הכבוד יראה עליו וכן כבוד הלבנון יבוא אליך שכבודים תלוי
בכבוד ה' וכבוד מקדשו וזה שאמר ותפארת גדולה כבוד ולכתוב עליו, כי
זה הוא הגדול עוה"ב שאמר יעקב כבודי בודד ואחר כבוד תקחני וכו'
עוהב ועוד איתא במדרש הראשון נאמר כבודך זו ומתן שכר של צדיקים
והוצאה לעה"ב שעשה הקב"ה נעשו סופו בתחלתו השם שרצון ה' היא
להטיב וזה גילה מכבודו שיתעלה ויתכבדו ע"י שמשיגו מכבודו כי כאשר
יבחון בהתבוננות של מעשי בראשית כי זה שיתגדל ויתן בזה יבחין נוראה
יש בהם חכמה ונפלאה שאין כח ולב לאשה להשיג ולהגיע על תכליתם
כמ"ש

וכל החקירה והתבוננות בכבוד ה' לא על עצמות
כבודו ח"ו דגם הפלאכים אומרים איה מקום כבודו
הוא שנצטוינו לחקור על הנהגותיו ועל פעולותיו כמ"ש
כי אדלה שמע וכו' זה אמר שמע בכל מאמר ש
שמעצמותו אין תופס שום שם וכינוי רק שנקרא לפי
פעולותיו וגם ולכבודו שמע וכן כבודו שנו אדם
שאנו מתנים הוא רק על הכבוד שאנו משיגים
מפעולותיו שהם שמותיו וגו' כבודו ולא עולם נפל
אי יקום בכבודו סוף שכבודו ולא עולם ע"כ
שאולים אלו העולם שאם נבראו הכבוד וכו'

כמ"ש השמים מספרים כבוד אל וכו' וכן בנתינת התורה נאמרת כאשר יתגלה כבודו
ויראה שיש בכל קול וכל הלכות וכן בטעמי המצות עי"ז יתגדל ויתגלה ברוב תענוג
והשמחת כבודו ושלום ויתגדל ויתכבד בכבודו גדול כאשר באמת וזה הוא ג"כ הגדול
שמגיע ה' להתענג ימין כבודו ובזה נתכבד וז"ש כל זה שנברא ונעשה לא נברא
אלא לכבודו. וזה שלא אמר לכבודו שהוא בשביל שיענג כשנתן הוא כבוד לכבודו
וזה אותם שאינם נראים לכבודם וכאשר באמת רק שנברא בשביל שנתכבד
בכבודו. ושנתענג בכבודו כנ"ל

וגם כי לכבודו הוא ושביל שנברא בשבילו לכבודו
אותן הנבראים בכבודו והכבוד הוא ברוך אמר מה
אינו כי הכבוד הוא ג"כ בנבראים שהם הכבוד.
והם הנבראים וזה אמר לכבודו שנבראים לכבודו
סוף ודעת לעיין על זה"

וגם כי אנו רואים שהאומות לא די שאינם מכבדים
אותו אלא הם מורדים עליו בכבודו לשלם עונש אך
שהם בעצמם אינם מכבדים אותו אבל הם גם על ידם יתגלה כבודו כמ"ש הכן יומא ס"ט:
הן גבורותיו והן הן נוראותיו ונפלאותיו הגדולים שכבשה א' בין ע' זאבים
לא נתנו טרף לשיניהם כמ"ש ואף גם זאת וכו' לא מאסתים וגם לעתיד עי'
הענין יתגדל כבוד ה' בזה כמ"ש והתגדלתי וכו' לעיני גוים רבים וכו'
והנה אחרות שע"כ ירדו ועלו על ולכן עליהם כיון שאנו אומרים ולכבוד
שנק עד יהא ובכן ונם שהוי בעצמים שנתפרסם שם הגדול עי' שאין תפילה
בכבוד ולכן שהעמידו על רוב חכמתם ונפשם ואחז"ל לא הועיל והם עד
שע"כ הוא וכאשר כתבנו לעיל בענין וכן לעתיד כימי צאתך מארץ מצרים
יראנו נפלאות שגם כולם שהם חכמים לזרות עיש כבודו ולישרפו להתגבר
על אלהות כבודו וגם שכל נפלאות הרע שבעולם הוא רק כדי שיוכר הטוב
והמספר [ובכן האמת בקצה ברא ובזה מגוונות ואם יט גה יבחן כבודו] וזה
שאמר

שאמר לרבונו רש"ע. כל המגע ושייך לרבונו והנה לפי זה שבאמת הוא מאיר הנה
הוא מאיר כלו ותולדות עבדו לעבודת הא' שע"י שמירה של הרמזים יש פרקי פרקים
וע"י שיתקרבו להשיג בכל דבר על כבוד ה' הן בעולם תורה ומצות וגם בעולם
הרמזים ע"ג יתגלה ביותר לאהבת ה' ולעבודתו כי שבאמת זהו דרכו בכבודו
וכל וא"ש ופה כיון כל הוספות וגם הרמזות של קשן תורה מאיר נ"ה,
וגם נראה לפי שאמר בואר הקודם ארבעה קשרים קנה ובאמת שם שהב'
קשרים הם חשובים וחביבים לו ואולי ע"ג יתגלה לבב אנוש ומה כיון שנשפ'
הרמזים אינם ספורים וחשובים לפניו ואח"כ לפי שבראו וקנה אותם כל
וזה מאד כל זה שנרמז וכל איך שאינם חשובים לפניו וכ"ו הם לרבונו וכאשר
באמת, ומ"ש כאן בעולמו כיון שאמר יש בעולמו נ"ל ומביא ראי' מהפסוק כל הנקרא
וכל רמזותו שאין והבין הפסוק כפשוטו של הנקרא בשמו. לרבונו ברא הוא ולא
אחר וכן יש ח"ו אוגה דרך אחר זה שלא רמז הוא אלא אחר ח"ו אלא ע"כ הא'
כל הנקרא בשמו ולכבודו רמזתו וגילוי זאת לא רמזתי כל כי אין שום דבר
זה שאין מגע לרבונו וכל שאמר הוא קאי ג"כ על לכבודי והא' כל הנקרא בשמי
וכל לכבודי רמזתו והנקרא בשמו הם הם הדברים כמ"ש חז"ל ג' נקראו על שמו
של הקב"ה הדברים [ועיין רמ"ע שם באמת באמת וזה] וזה שערי תפלה ה
הדברים בפ"ע ולא כל בכל לרבונו לפי שערך פעמי הרמזה הי' בקשו
הדברים של הרמזים הם שבראו בשבילם וגם להורות של שהוא לרבונו הוא
ג"כ לרבונו הדברים שכשם שהם נקראים בשמו אח"כ רבונו הוא רבונם
וזה שאמר רמזתו יצרתו אף עשיתו שבעולם הרמזה והיצירה גם ועש'

בורא

כנודע כבוד ה' בווחם וזה אמר אף עשיתיו שבעולם עשה הנה אינו עשר כ"כ כבודי
וז"א אף ושם ה' נכללת בשביל כבודי וגו' כאן בעולם והורות שקאי על העולם ה
התחתון שהוא עולם עשי' שע"ז היתה הכוונה בעולם נעשה לבל" וגם יש לפרש
בקיצור והוא קרוב לדרך הראשון שכתב כתבנו שישראל נקראו כבוד ואמר
של הנבראים אף שאינם ספונים יחשובים ובפרט כמו הארבעה קלפות וז"ל שנבראו
לכוונה מיוחדת עבור ישראל, וגם נראה זה שאמר לכבודי הוא קאי על כבודם
של הנבראים בעצמם שאמרו זהם של הנבראים שבעולם יש בהם החומר והצורה
השלש הפעולות שבהם כמ"ש לך מדרגות בעצם הדומם ולמעלה מזה הוא נפש ה
הצומח ולמעלה מזה נפש החיוני ולמעלה מזה הוא הנפש השכלי הוא האדם
המדבר וגם בכל א' מהם יש כמה מדריגות לפי חשיבותם כמו הכסף והזהב
והדומה משונים שאין כאן מקום להאריך והצורה שהוא הנפש של
דבר. הנה נברא בכבוד כמ"ש לשון וגו' כבודי [וגם בענין הצורה של הבריאה אומרים
שע"י הצורה והנפש מתגלה כבוד החומר ותכלית הבריאה היה [בהשגת אלקים]
בשביל הצורה שע"ז מתגלה כבוד ה' וגם כלום שנעשים לה' ולעושי רצונו ושהצדיקים
נעשה מהם ע"ג. גם הם מתגלים נעשו מסדר וסלות ושרים ולעתיד כתב אז ירננו
כל עצי היער נהרות ימחאו כף יחדו הרים ירננו שאז יתגלו כבודם והרע יתבטל
ויתגבר הכל לטוב וישראל והם מהם ע"י התכלית האמיתי וזהו הכבוד שבכל דבר
ובעבור זה נבראו ודעת ושם על כי קדשנו" וזה שאמר ואמר ה' מושיעך
לפי שעת שזו אינו יכול בעוה"ז אלא שאף הוא יחזור ואף שאין משיגים
קצת מהכבוד שלו עד"ז רק עצמותו [illegible] אנשי [illegible] זה כבוד נעשה
גודל מה שנעשה וא"כ על זה נבראו שיהא לכבודו כי קצת הכבוד אינו
כבודי

כבוד מלך החי שכבודו ע"ג אור ואומר ה' ימלוך לעולם ועד שאז יתגלה כבודו
עליו שאמר, ועתה עוה"ז הכלה הוא אפס ואין נגד העתיד שלא תבטל ולא יופסק
כבודו לעד ואז יתגלה כבודו עליו ביותר וזה הי' כוונתו בבריאת העולם שהכל
יהא לכבודו והיותו הוא לכבודים כמ"ש בשבת ושרש ובשבת משיח שנקראו ראשית
וכבודו בודאי ובזה נתן ג"כ זה שאומרים כמונו אלקינו שבראנו לכבודו והבדילנו
מן התועים זה שאומרים כמונו וכל שבראנו לכבודו אין כוונתו לכבוד על אשר
בראנו אותנו ולא אחרים כי הכל ברא לכבודו אלא שמשבח אותו על אשר ברא
בריות ערך כמו אותנו לכבודו ואותנו קאי על כל זה שברא אותנו וכל הברואים
ועל אשר הי' כוונתו עליו ע"ג אור עולם והבדילנו מן התועים ודרך האמת
מתן לנו תורת אמת שעי"ז נשיג משיר קצת מכבודו ואור עולם יהיה ניתן
וכו' שמשמור חוקיו בעוה"ז ועי"ז נזכה [illegible] לשנות ימות המשיח וחיי עוה"ב
ומזה ויבורך כבודו [illegible] על הכבוד שלו יבורך וזה שלא אמר על כי הכבוד
בעצמו הוא מכבד [illegible] כאשר באמת וכן תקנו [illegible] וכן תן כבוד וכו'
שיגלה שמו ומגדל מראותו לעיני כל עולם ושמו יהא מורא על כל זה שברא. וכן
תן כבוד ה' לעמך שעי"ז יתגדל כבודו ויתן כבודו על עמו ויהא התחנן
כי למיחום לו שאז יהא נפשנו כי על אשר יחלו לו ותקוה יהא לראות שתהלל

כן אנו אומרים ולא [illegible] לעולם ועד כי בזה
[illegible]
[illegible]
[illegible]

בזה על אשר אנחנו [illegible] ולא כאשר בעת בעוה"ז
שלו יחולו בין העכו"ם ואין לנו [illegible] ואתה אין
אומרים וכן צדיקים יראו וישמחו וכל שעי"ז שיתגבר
ויתגדל כבודו מתענג [illegible] כבודו בזה ושמחו הצדיקים כאשר יראו שיתגלה
כל זה

כל זה שהוא סגולה כל הטובות שע"ג הוי' כוונת השי"ת בבריאת העולם ולזה אמ' ענוים
ומחזיקים לו תמיד וכמ"ש הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו וכו' פי'
אלקינו הוא שם המדה והשגחה ובהיותנו בגלות הוא אלקינו לבד וקוינו לו
שיושיענו אותנו מצרותנו ובעת אחר שיתגדל כבודו ושמו לעין הכל ואז יהיה השם
שלם ועל זה ג"כ קוינו לו וזהו כפל הפסוק כי על שם גדולתו הוא תקותנו ש
שיושיע לנו מהגלות ומהצרות וגם שנגילה ונשמחה בישועתו כי ישועתנו היא
ישועתו כמ"ש עמו אנכי בצרה ופסוק ישראל נושע בה' ישראל הם מושעים עם
ה' ואנו אומרים צור ישראל קומה בעזרת ישראל [illegible] עם עזרת ישראל ועל זה אמר זה
ה' כי יהא גאות כאשר יהא השם שלם וכאשר יטהר ויקרב קץ גאולתנו ועבדות
עכו"ם וגם האלילים כליל יחלוף ונשגב שמו לבדו כמ"ש ביום ההוא יהיה ה' אחד
ושמו אחד אני ביום ההוא ואומר שעל שם ענינים הללו קוינו לו ועל כבוד שמו יתגדל
אחר נגילה ונשמחה שזה הוא עיקר שאנו חוסים על כבוד שמו ויתן מעלות וכו' ה
הכבוד לבוא עלינו וימלא ברכת ה' לעולם כמ"ש וימלא כבוד ה' את כל הארץ, וזה
הוא תכלית כל הטובות, שעל זה הוי' הכוונה בתפלות ומחשבות, וכל תשוקו'
אמת ופה אחד הלבבות, ויקר יחד לעולם בגלל ורבבות, כמ"ש שירו וכו' סולו
לרוכב בערבות, ואשכב ה' בוחן לבות, שהי' אורו לבאר [illegible] שהם
רברבותא, פרק קנין תורה עם כוונה ומסכת אבות, והי' יהא בעזרתו
ללכת בדרכיו ובמצות אשר בהם כתובות, אמן, אמן, ואמן.

רבי חנניא בן עקשיא אומר רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך
הרבה להם תורה ומצות שנאמר ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה

[illegible] הרמב"ם [illegible] בסוף המסכת הזאת ר' חנניא בן עקשיא
[illegible] הוא [illegible] היא. ומנהג העם לאומרו בסוף הפרקים [illegible]
[illegible] על המשנה אלא [illegible] שאמר [illegible] בסוטה [illegible]
[illegible] בשם הבאר [illegible]
[illegible] בסוף [illegible] ופרק [illegible] את [illegible]
[illegible] משנה אלא [illegible]
[illegible] לא יאמרו [illegible]
[illegible] שהם [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] בשם רב [illegible]
[illegible] היא, [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] כבוד ה' ובכבוד התורה [illegible]
אחת [illegible]
[illegible] של אדם [illegible]
[illegible] ושרים [illegible] לב
[illegible]

OH 4.38